

KERİM KUR'AN

TÜRKÇE ÇEVİRİ

Allah'ın aydınlığıyla aydınlanmamış bir kimse için
başka aydınlık yoktur. (24/Nur Suresi,40)

ERHAN AKTAS

Kerim Kuran'ın 14. baskısı 10.000 adet olarak, baskı maliyeti Hafız Erdal Arslan tarafından karşılanarak, Babaannesi Merhume Kıyafet Arslan, Annesi Merhume Firdevs Arslan ve Babası Merhum Mustafa Arslan hatırası için basılmıştır.

Çeviri	Erhan Aktaş
Kapak & Mizanpaj	Gülsüm Aktaş Özdemir
Kapak hat	Arif Çelik
ISBN	978-605-65772-0-8
1. Baskı	Temmuz 2015
14. Baskı	Ocak 2024 (40 000 baskı)
Baskı	EMSAL MATBAA TANITIM Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti. Matbaacılık San. Tic. A.Ş. Bahçekapı Mah. 2477. Sk. No:6 Etimesgut/Ankara Tel: (0312) 278 82 00
İletişim	0552 288 3306 (Whatsapp sipariş hattı) erhanaktas@hotmail.com Web: www.erhanaktas.org Twitter: @erhanaktasbrr Instagram: erhan.aktas06 Youtube: kuranmesaji Facebook: erhanaktasankara Eserin her hakkı Erhan Aktaş'a aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İzinsiz basılamaz, çoğaltılamaz.

KERİM KUR'AN

TÜRKÇE ÇEVİRİ

ERHAN AKTAŞ

FİHRİST

Sıra Sûre Sayfa	Sıra Sûre Sayfa	Sıra Sûre Sayfa
1 Fâtiha 1	39 Zumer 551	77 Murselât 727
2 Bakara 2	40 Mu'min/Ġafir 561	78 Nebe' 730
3 Â-i İmran 57	41 Fussilet 572	79 Nâziât 733
4 Nisa 87	42 Şûrâ 580	80 Abese 736
5 Maide 120	43 Zuhrûf 588	81 Tekvîr 739
6 En'âm 144	44 Duhân 597	82 İnfîtâr 742
7 A'râf 170	45 Câsiye 602	83 Mutaffîfin 744
8 Enfal 200	46 Ahkâf 607	84 İnşikâk 746
9 Tevbe 211	47 Muhammed 612	85 Burûc 748
10 Yûnus 233	48 Feth 618	86 Târık 750
11 Hûd 249	49 Hucurat 623	87 A'lâ 752
12 Yusuf 265	50 Kaf 627	88 Ġâşiye 754
13 Ra'd 278	51 Zâriyât 631	89 Fecr 756
14 İbrâhîm 286	52 Tûr 635	90 Beled 759
15 Hicr 293	53 Necm 639	91 Şems 761
16 Nahl 302	54 Kamer 644	92 Leyl 763
17 İsrâ 320	55 Rahmân 649	93 Duhâ 764
18 Kehf 336	56 Vâkıa 654	94 İnşirâh 765
19 Meryem 349	57 Hadîd 660	95 Tîn 766
20 Tâhâ 360	58 Mücadele 667	96 Alâk 767
21 Enbiya 374	59 Haşr 671	97 Kadr 769
22 Hac 386	60 Mumtehin 676	98 Beyyine 770
23 Mu'minûn 398	61 Saff 679	99 Zilzâl 772
24 Nûr 409	62 Cumua 681	100 Âdiyât 773
25 Furkân 423	63 Münâfikûn 683	101 Kâria 774
26 Şu'arâ 431	64 Teġabun 685	102 Tekâsur 775
27 Neml 445	65 Talâk 688	103 Asr 776
28 Kasas 456	66 Tahrîm 691	104 Humezeh 777
29 Ankebût 467	67 Mulk 694	105 Fîl 778
30 Rûm 478	68 Kalem 697	106 Kureyş 779
31 Lokmân 487	69 Hâkka 700	107 Mâûn 780
32 Secde 492	70 Meâric 703	108 Kevser 781
33 Ahzâb 497	71 Nûh 707	109 Kafirun 782
34 Sebâ 510	72 Cinn 710	110 Nasr 784
35 Fâtır 517	73 Muzzemmil 714	111 Tebbet 785
36 Yâsîn 524	74 Muddessir 717	112 İhlas 786
37 Sâffât 532	75 Kiyâmet 721	113 Felak 787
38 Sad 542	76 İnsan 724	114 Nas 788

SÛRELERİN ALFABETİK FİHRİSTİ

Sıra Sûre Sayfa	Sıra Sûre Sayfa	Sıra Sûre Sayfa
80 Abese 736	104 Humezeh 777	110 Nasr 784
100 Âdiyât 773	14 İbrâhîm 286	79 Nâziât 733
46 Ahkâf 607	112 İhlas 786	78 Nebe' 730
33 Ahzâb 497	82 İnfîtâr 742	53 Necm 639
87 A'lâ 752	76 İnsan 724	27 Neml 445
96 Alâk 767	84 İnşikâk 746	4 Nisa 87
3 Âl-i İmran 57	94 İnşirâh 765	71 Nûh 707
29 Ankebût 467	17 İsrâ 320	24 Nûr 409
7 A'raf 170	97 Kadr 769	13 Ra'd 278
103 Asr 776	50 Kaf 627	55 Rahmân 649
2 Bakara 2	109 Kafirun 782	30 Rûm 478
90 Beled 759	68 Kalem 697	38 Sad 542
98 Beyyine 770	54 Kamer 644	61 Saff 679
85 Burûc 748	101 Kâria 774	37 Sâffât 532
45 Câsiye 602	28 Kasas 456	34 Sebâ 510
72 Cinn 710	18 Kehf 336	32 Secde 491
62 Cumua 681	108 Kevser 781	91 Şems 761
93 Duhâ 764	75 Kiyâmet 721	26 Şu'arâ 431
44 Duhân 597	106 Kureyş 779	42 Şûrâ 580
6 En'am 144	92 Leyl 763	20 Tâhâ 360
21 Enbiya 374	31 Lokmân 487	66 Tahrim 691
8 Enfal 200	5 Maide 120	65 Talâk 688
35 Fâtır 517	107 Mâûn 780	86 Târik 750
1 Fâtiha 1	70 Meâric 703	111 Tebbet 785
89 Fecr 756	19 Meryem 349	64 Tegabun 685
113 Felak 787	47 Muhammed 612	102 Tekâsur 775
48 Feth 618	77 Murselât 727	81 Tekvîr 739
105 Fîl 778	83 Mutaffîfîn 744	9 Tevbe 211
25 Furkân 423	58 Mücadele 667	95 Tîn 766
41 Fusilet 572	74 Muddessir 717	52 Tûr 635
88 Ğâşiye 754	67 Mûlk 694	56 Vâkıa 654
22 Hac 386	40 Mu'min/Ğafir 561	36 Yâsîn 524
57 Hadîd 660	23 Mu'minûn 398	10 Yûnus 233
69 Hâkka 700	60 Mumtehine 676	12 Yusuf 265
59 Haşr 671	63 Münâfikûn 683	51 Zâriyât 631
15 Hicr 293	73 Muzzemmil 714	99 Zilzâl 772
49 Hucurat 623	16 Nahl 302	43 Zuhrûf 588
11 Hûd 249	114 Nas 788	39 Zumer 551

SÛRELERİN NÜZÛL SIRASI FİHRİSTİ

Sıra Sûre Sayfa			Sıra Sûre Sayfa			Sıra Sûre Sayfa		
1(96)	Alâk	767	39(7)	A'raf	170	77(67)	Mûlk	694
2(68)	Kalem	697	40(72)	Cinn	710	78(69)	Hâkka	700
3(73)	Muzemmil	714	41(36)	Yâsîn	524	79(70)	Meâric	703
4(74)	Muddessir	717	42(25)	Furkân	423	80(78)	Nebe'	730
5(1)	Fâtîha	1	43(35)	Fâtır	517	81(79)	Nâziât	733
6(111)	Tebbet	785	44(19)	Meryem	349	82(82)	İnfîtâr	742
7(81)	Tekvîr	739	45(20)	Tâhâ	360	83(84)	İnşikâk	746
8(87)	A'lâ	752	46(56)	Vâkia	654	84(30)	Rûm	478
9(92)	Leyl	763	47(26)	Şu'arâ	431	85(29)	Ankebût	467
10(89)	Fecr	756	48(27)	Neml	445	86(83)	Mutaffifin	744
11(93)	Duhâ	764	49(28)	Kasas	456	87(2)	Bakara	2
12(94)	İnşirâh	765	50(17)	İsrâ	320	88(8)	Enfal	200
13(103)	Asr	776	51(10)	Yûnus	233	89(3)	Al-i İmran	57
14(100)	Âdiyât	773	52(11)	Hûd	249	90(33)	Ahzâb	497
15(108)	Kevser	781	53(12)	Yusuf	265	91(60)	Mumtehine	676
16(102)	Tekâsur	775	54(15)	Hicr	293	92(4)	Nisa	87
17(107)	Mâûn	780	55(6)	En'am	144	93(99)	Zilzâl	772
18(109)	Kafirun	782	56(37)	Sâffât	532	94(57)	Hadîd	660
19(105)	Fîl	778	57(31)	Lokmân	487	95(47)	Muhammed	612
20(113)	Felak	787	58(34)	Sebâ	510	96(13)	Ra'd	278
21(114)	Nas	788	59(39)	Zumer	551	97(55)	Rahmân	649
22(112)	İhlas	786	60(40)	Mu'min	561	98(76)	İnsan	724
23(53)	Necm	639	61(41)	Fussilet	572	99(65)	Talâk	688
24(80)	Abese	736	62(42)	Şûrâ	580	100(98)	Beyyine	770
25(97)	Kadr	769	63(43)	Zuhrûf	588	101(59)	Haşr	671
26(91)	Şems	761	64(44)	Duhân	597	102(24)	Nûr	409
27(85)	Burûc	748	65(45)	Câsiye	602	103(22)	Hac	386
28(95)	Tîn	766	66(46)	Ahkâf	607	104(63)	Munâfikûn	683
29(106)	Kureyş	779	67(51)	Zâriyât	631	105(58)	Mücadele	667
30(101)	Kâria	774	68(88)	Ğâşiye	754	106(49)	Hucurat	623
31(75)	Kiyâmet	721	69(18)	Kehf	336	107(66)	Tahrîm	691
32(104)	Humezeh	777	70(16)	Nahl	302	108(64)	Tegabun	685
33(77)	Murselât	727	71(71)	Nûh	707	109(61)	Saff	679
34(50)	Kaf	627	72(14)	İbrâhîm	286	110(62)	Cumua	681
35(90)	Beled	759	73(21)	Enbiya	374	111(48)	Feth	618
36(86)	Târık	750	74(23)	Mu'minûn	398	112(5)	Maide	120
37(54)	Kamer	644	75(32)	Secde	491	113(9)	Tevbe	211
38(38)	Sad	542	76(52)	Tûr	635	114(110)	Nasr	784

Çevirinin Öyküsü

Yüzlerce Kur'an çevirisi varken neden bir Kur'an çevirisi daha?

Yaklaşık otuz yıl önceydi. On beş kişilik bir arkadaş grubu, beş yıl süren "Kur'an Okuması" çalışması yaptık. Her birimizde değişik bir çeviri ve üç dört adet de tefsir kitabı vardı. Aynı okumayı bu kez üç yıl süren bir zamanda ikinci kez tekrarladık. Bu okumalarda şuna tanıklık ettik: Çevirilerde ciddi farklar vardı. Bu farkların nedeni de çeviriyi yapan kimselerdi. Bunlar hangi ekol, grup ve cemaate mensuplarsa, mensubu oldukları yapının düşüncesini, görüşünü ve anlayışını büyük oranda Kur'an'a söyletmişlerdi.

Bir "Kur'an öğrencisi" ve hiçbir yapıyla bağı bağlantısı olmayan biri olarak, "Allah ne diyorsa onu, nasıl diyorsa öyle, ne kadar diyorsa o kadar" ilkesiyle ve tam bir sadakatle yapılmış bir çeviriye ihtiyaç olduğunu düşündüm. Bu, bu düşünce ile yapılmış bir çeviridir.

Ve iki bin beş yılında çeviriye başladık. Başladık diyorum zira ilk beş yıl -çevirinin ilk on bölümünü- Medrese kökenli olan Memduh Ekici hocayla birlikte yaptık. Onu burada anmak benim için bir vefa borcudur. Beş yıl aralıksız her gün buluşmanın yorgunluğu nedeniyle çeviriyi yalnız yapmaya başladım. On bir yıl süren, yorucu bir çalışmanın ardından Rabb'im çeviriyi tamamlamayı nasip etti. Çeviriyi bitirdiğim an, bitirmenin bende oluşturduğu mutluluğun verdiği duygusallıkla yazdığım şu satırları müsaadenizle sizinle paylaşmak istiyorum:

Hamdolsun; âlemlerin Rabb'ine hamdolsun. Rabb'im! Bağışla beni. Sen Vekil'sin, Sen Veli'sin. Sana tevekkül ediyorum. Sana yöneldim, Sana sığınyorum. Senin Kelamını, Senin kullarına ulaştırmak istedim: Bunu, sadakat içinde, teslimiyet içinde, ins ve cinn şeytândan, hannastan Sana sığınarak yapmaya gayret ettim. Sen ne dediysen onu demeye, Sen nasıl dediysen öyle demeye, Sen ne kadar dediysen o kadar demeye, gücüm oranında özen göstermeye çalıştım. Sen'in Kelamının doğası gereği anlaşılır olduğunu, apaçık olduğunu biliyorum. O bir sır değil, bir açık çağrıdır; ben de bundan cesaretle bu çağrının çağırıcılarından olmaya yeltendim, lütfen hatamı ve eksiğimi bağışla. Sana hamd olsun; Hamd olsun Sana ki böyle bir rehberin hidayetine bizi tâbi kıldın. Sana Hamdolsun Rabb'im, Hamd olsun Rabb'im, Hamd olsun Rabb'im.

Çeviri Hakkında

Çevirimizde tekrarlar hariç yüzlerce dipnot bulunmaktadır. Bunun iki nedeni var: Birinci nedeni, Sunnî ve Şii gelenek kendi düşüncesini Kur'an'a söyletmek için özellikle Kur'an'ın ana mesajını içeren kelimelerinde önemli ölçüde anlam değişikliği yapmış olmasıdır. Örneğin: İlah, Rabb, Mu'min, Kâfir, Takvâ, Zikir, Veli, Salât, Tevekkül, Din, Fitne, Salihât, Zekât, Cennet, Cehennem, Şefaât, Kitâp, Kulluk, Hidayet, Halife, Melek, Şeytân, İns ve Cinn, Âlim, İlim, Âyet, Dûa, Rukû, Secde, Şükür, Tesbih, Şirk, Müşrik, Tağut, Gayb, Hamd, Tesbih, Hûşû, Huri, Hikmet, Zan, Ziy-net ve daha yüzlercesi. Bunlarda yapılan anlam değişikliğine itiraz etmek ve yanıt vermek ancak dipnotlarla mümkün olabildi. Çoğunlukla bu kelimeleri orijinal halleri ile bıraktım ve dipnotlarla bu kelimelerin doğru anlamlarını vermeye, çalışarak anlam tahrifatını izah etmeye çalıştım. İkinci neden de -kuşkusuz herkes gibi benimde ön yargılarım var-Kur'an'ı ön yargılarımdan korumaya yönelik hassasiyetimdir. Âyetten anlaşılması gerekeni, âyetin anlamıymış gibi âyetin içinde ifade etmek yerine, dipnot olarak verdim. Böylelikle mümkün olduğunca Kur'an'ı kendi yanlışlarımdan korumaya çalıştım. Dolayısı ile dipnotlar kişisel görüşüm olup, doğru olabilecekleri gibi yanlış da olabilirler. Dipnotlardaki yanlışlıklar şahsıma aittir.

Okumada kolaylık sağlamak amacıyla dipnotlar, sayfanın sonunda veya arkasında değil, âyetin bitimine yerleştirildi.

Birçok çeviride yapıldığı gibi âyetler birleştirilmedi. Âyetlere tek tek anlam verildi.

Kur'an'ın kavramsal anlamı olan kelimeleri Arapça halleriyle çeviride yer aldı. Zira bu kelimelerin taşıdıkları vurguyu Türkçeye çevirirken, bunu bir veya birkaç kelimeyle karşılamak mümkün olmadı. Bu kelimelerin anlamları dipnot olarak verildi. Diğer bir neden de okuyucuya "Kur'an kelimeleri" diyebileceğimiz, Kur'an'ın ana mesajını içeren kelimelerin anlamlarını kazandırmanın amaçlanmış olmasıdır. Öyle ki kimi Kur'an kelimesi onlarca kez tekrarlandığı için, baştan sona çeviriyi okuyan bir kimse Kur'an'ın bu önemli kelimeleri hakkında kalıcı bir bilgi sahibi olması amaçlandı.

Diğer çevirilerin tamamına yakınında, farklı anlama sahip Kur'an kelimelerine aynı anlam verilerek, önemli anlam yanlışlarına ve anlam kay-

malarına neden olunmuştur. Örneğin: “Günah” demek olan “ism;” her türlü kötü ve çirkin şeyi yapmak demek olan “sue;” kötülük, çirkinlik demek olan “seyyie;” suç demek olan “zenb;” kötü demek olan “habis” kelimelerine tek anlam olarak “günah” anlamı verilmiş. Keza; “yaratmak” demek olan “halake;” yapmak demek olan “ceâle;” icat, mucit demek olan, “bera’e;” başlamak, açığa çıkarmak demek olan “bedâ’e;” yaratılanın doğasını/fıtratını belirlemek demek olan “fatara” kelimelerine tek anlam olarak “yaratmak” anlamı verilmiş. Aynı anlam sahasına ait olsalar da farklı vurguları olan bu kelimelere, gerçek anlamları verilmediği için, ayetlerin anlamında önemli yanlışlar yapılmıştır (Bkz. 7:179. âyetin dipnotu). Ne yazık ki bunlara benzer yüzlerce örnek verilebilir. Çevirimizde, büyük bir özenle kelimelerin kök anlamları dikkate alınmaya çalışılmıştır. O bakımdan bu çeviri kısmen semantik bir çeviridir.

Bugün; Kur’an, bizden kaynaklanan sorunlardan dolayı bize doğru yolu göstermiyor. Temel sorun onunla bağlantıyı geleneksel anlayış üzerinden kurmaya çalışıyor olmamızdır. Kur’an; “Allah, onunla, rızasına bilerek tâbi olanları esenlik yollarına iletir. Onları, izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Ve onları dosdoğru olan yola iletir (5:16).” dediği halde, bunun bizde gerçekleşmediğini görüyoruz. Esenlik yollarına iletilmiyoruz, karanlıktayız ve yanlış yoldayız. Çünkü Kur’an’la doğru bir bağlantımız yok. Kur’an’ı doğru anlamanın en önemli yolu, onunla doğru bağlantı kurmaktır.

Bir çeviride, ana dili hedef dile aktarırken, önemli olan şey, anlamı aktarabilmektir. Ne var ki dini “geçim kaynağı” yapanlar, Kur’an’ın özgün anlamını aktarmak yerine, kendi inançlarını, düşüncelerini Kur’an’a söyletmeye çalıştıklarını görüyoruz. Kimileri de anlamı aktarmanın önemini gerekçe göstererek, kendi düşüncesini, inancını ve görüşünü Kur’an’a söyletmeye “anlamsal çeviri” demektedir. Böylelikle büyük bir oranda “Kur’an’a müdahale” edilmiştir. Oysaki kelimelerin; kelime anlamlarına ve kök bağlamlarına bağlı kalınmadan, literal olarak “ne dediği” dikkate alınmadan yapılan her anlam verme, çeviri bilimine de çeviri tekniğine de gerçekliğe de aykırıdır. Bunun adı “tahrifatır”, metne sadakatsizliktir.

Bir kelimenin, “ne dediği” ve “ne demek istediği” birlikte düşünülmesinde âzami özen gösterilmeden yapılan çevirilerde doğru “anlam” aktarımı gerçekleştirilemez.

Kur'an, doğası gereği anlaşılır bir hitaptır. Ana dili Arapça olan bir kimse onu okuduğunda, ondan ne anlıyorsa; ana dili Arapça olmayan bir kimse de Türkçe bir çeviri okuduğunda, ondan en az bir Arap kadar anlar. O halde, Kur'an okuyan bir Arap'ın okuduğu ve "okuduğundan anladığı şey" ne kadar Kur'an'sa, Kur'an çevirisini okuyanın da "okuduğundan anladığı şey" o kadar Kur'an'dır. Zira çeviri, en az bir Arap kadar, hatta gramer olarak ondan daha fazla Arapça bilgisine sahip bir bilgi ile yapılmaktadır.

Çevirilerde küçümsenemeyecek oranda farklılıklar bulunduğu bir gerçektir. Ancak bu farklılıklar ile ilgili sorun, çeviri tekniği veya "dil sorunu" değil, "anlayış" sorunudur. Eğer sorun "dil konusu" olsaydı ana dili Arapça olan ve Arapça gramer kurallarını en üst düzeyde bilen Arap âlimlerin hepsi aynı anlamı vermeleri gerekirdi. Oysaki Arapçayı en iyi bilen farklı düşünce ve ekole mensup on kişiye Kur'an'ın birkaç âyetinin anlamını sorsanız her biri farklı bir cevap verecektir: Sunnî, Şii, Mutezilî, Selefi, Bâtîni vs. olan bu âlimler kendi anlayışına göre anlam vereceğinden, farklı farklı anlamlar ortaya çıkacaktır. Dolayısı ile çevirilerdeki farklılıkların esas nedeni "dil" sorunu değil, "anlayışların" farklı oluşudur. Herkes Kur'an'a kendi inancını ve anlayışını söyletmeye çalışmaktadır.

Çevirilerdeki Fark

Kuşkusuz her çeviri, aynı zamanda çeviriyi yapanın zihinsel faaliyeti- dir de. O nedenle, Kur'an'ı anlamak bir dil sorunu değil, zihniyet yani anlayış sorunudur. "Kur'an nedir?" sorusuna doğru yanıt veremeyen, bir zihniyetin, Kur'an'ı doğru anlaması mümkün değildir. Kur'an'ın, "öldürmek ve yok etmek" değil "yaşatmak ve var etmek" için gönderilen bir mesaj olduğunun ayırında olmayan; Kur'an'ın yeryüzünde zülme başkaldırmayı, adaleti, kardeşliği, barışı ve güveni sağlamayı amaç edinen bir mesaj olduğunu kavramamış bir "anlayışla", bunu kavramış bir "anlayışın" yaptığı çeviri elbette ki farklı olacaktır!

Çevirilerin çoğu, kendisi gibi inanmayanları, "yakaladığı yerde öldürmeyi" ön gören bir zihniyet tarafından yapılmıştır/yapılmaktadır. Bu zihniyet, kendisinden başka herkesi "lanetlenmiş" olarak görmekte; kendisi gibi inanmayanları (Dinin tek kaynağı Kur'an'dır inancında olan Mü'minleri, Yahudi, Hıristiyan, Budist, Ateist, deist, inançsız vs.) potansiyel düşman

olarak görmektedir. Bu zihniyetin yaptığı çeviri ile öldürmeye değil, yaştırmaya odaklanmış; hiçbir insanın inancından, uyruğundan, mensup olduğu toplumdaki dolaylı lanetlenemeyeceğine, dileyenin dilediği şeye inanma hakkına sahip olduğuna inanan bir zihniyetin yaptığı çeviri tabii ki farklı olacaktır.

Örneğin, mevcut çevirilerin çoğunda Yahudi birinin Müslüman olma hakkı elinden alınmaktadır. Bu çevirileri okuyan bir Yahudi, Allah'ın kendilerini lanetlediğini görmektedir. Burada Allah'a büyük bir iftira atılmaktadır. Allah, bir topluluğu geçmiş ile, geleceği ile lânetler mi? Kur'an'da lânetlenme Yahudilerin tamamı için değil, yalnızca o gün düşmanla iş birliği yapan, Müslümanlara ihanet edip onları arkalarından vuranlara yöneliktir. Yahudi dediğimiz kimselerin atalarının İbrâhîm olduğu, nebilerinin Mûsâ Nebi Mûsâ olduğu ve Muhammed Nebi'in de aslında o soydan geldiği göz ardı edilmektedir. Hiç kimse bir başkasının yaptığından sorumlu tutulamaz. İnancı ve halkı ne olursa olsun, her insanın Müslüman olma hakkı vardır. Burada özellikle Yahudileri anlamamızın nedeni bu konunun "anlayışın önemi" konusuna örnek teşkil etmesindedir.

Önyargısı olmayan "akıl" yoktur. Ve önyargılar beslendikleri kaynaklara göre oluşurlar. Böyle olunca da çevirilerde belirleyici olan şey, ön yargıyı oluşturan kaynaklardır. Kur'an çevirilerindeki farklılıkların en önemli nedeni, önyargıları oluşturan kaynakların farklı olmasıdır. Önyargısının kaynağı Kur'an olan bir kimse ile önyargısı hadis, tefsir, siyer, icma ve kıyas gibi geleneksel kültürel kaynaklardan oluşan bir kimsenin Kur'an'a bakış da anlam vermesi de aynı olamaz.

Kur'an çevirilerinde farklılıklara neden olan başlıca anlayışları, düşünce ve ekolleri şu şekilde gruplandırabiliriz: Geleneksel, Modernist, Tarihselci, Mistik anlayış ve "dinin Tek Kaynağı Kur'an'dır" anlayışı.

Geleneksel Anlayış

Geleneksel Sunnî ve Şii anlayışın ön yargısı; hadis, siyer, tefsir, esbâb-î nûzul ve ağırlıklı olarak İsrâîliyyât kaynaklarından oluşmuştur. Bu anlayış, kelimelerin literal anlamlarına istedikleri gibi müdahale eden, "anlam"ı ve "amaç"ı dikkate almayan bir anlayıştır. Bu anlayış, "vahyi" "kültüre" dönüştürmüştür; belirleyici olan vahiy değil, geleneksel kültürdür. Bu anlayışta, vahyin muhatabı akıl değil, rivayet ve taklittir.

Gelenekselci anlayış, Kur'an bütünlüğünü dikkate almayan; parçacı ve indirgemecedir. Bu anlayışa göre, Kur'an kapalı, herkesçe anlaşılır olmayan bir metindir. Onun için, Kur'an'ı ancak ilim sahibi olanlar yani din adamları sınıfı anlayabilir ve açıklayabilir. Bu düşünceden hareketle, tıpkı Ehl-i Kitap gibi bir ruhban din adamları sınıfı oluşmuş ve bu sınıf dini kendi tekeline almıştır. Kendisini Kur'an'a "kutsatan" bu anlayış; kendilerine uyulmadan Kur'an'a uymanın mümkün olmadığını iddia etmektedir. Bu anlayış için Kur'an yol gösterici değil, geçim kaynağıdır. Kur'an'ı geçim kaynağı yapmak için ona her türlü müdahale yapılmaktadır.

Modernist Anlayış

Bu anlayışın en belirgin özelliği, tepkiselci olmasıdır. Bu iki yönlü bir tepkidir: Bir yandan geleneksel düşüncüyü sorgulayan, diğer yandan Batı uygarlığına yanıt vermeyi amaçlayan bir tepki. Bu anlayış aydınlanma sonrası Batı düşüncesinin dine yönelttiği ve dolayısı ile İslâm'a da yönelmiş olan eleştiriyi Modernitenin kabullerine uyarlayarak yanıtlama çabasıdır.

Rasyonalizme dayalı Batı düşüncesinin, dini devre dışı bırakmada ürettiği din karşıtı düşünce akımına, halkı Müslüman olan ülkelerin batıcı aydınları (!) da eşlik ettiler. Gelenekselci anlayış, rasyonalist akıma yanıt vermede yetersiz kaldı. Hatta alay konusu edilen yanıtlar verdi. Alay konusu olma kompleksine kapılan ve üretilen yanıtları yetersiz gören sözüm ona kimi Müslüman (!) âlimler yeni arayışlara yöneldiler. Özellikle yönetim olarak da İngiliz işgali altında bulunan Hint alt kıtası ile Mısır'da Geleneksel İslâm'a(!) karşı önemli eleştiriler getiren ve günümüzde "Modernist anlayış" olarak adlandırılan bir anlayış oluştu. Bu hareket, önemli ölçüde Kur'an'ı rasyonelleştirme çabasına girdi. Arap dilinin mecaz, temsil, teşbih gibi anlatım özelliklerini kullanarak, Kur'an'a müdahale sayılabilecek bir yaklaşımla rasyonellik belirleyici unsur yapıldı. Modernist anlayış, Kur'an'ı genel geçer kabullere uyarlamak ve kişisel beklentilere uygun bir anlam üretme adına Kur'an kelimelerine istediği anlamı verdi.

Modernist anlayışın en büyük yanılığı, geleneğin Kur'an adına üretmiş olduğu değerleri, hurafeleri, iftiraları, tahrifleri Kur'an'mış gibi görmesi oldu. Öyle ki modernist anlayış, bu yanılığı üzerinden oluşmuştur denebilir.

Modernist anlayış, Kur'an'a müdahaleci bir anlayıştır. Kur'an'da kendi anlayışına uyarlayamadığı konuları önemsiz veya gereksiz görmektedir. Bu anlayış, bir yönüyle Kur'an'ı hayattan dışlayıcı bir anlayıştır. Buna göre Kur'an, belli alanlarda var olan, geçerliliği belli konularla sınırlı olan, talepleri kişisel olan; inanç temelli ahlâki bir metindir. Kur'an, kul ile yaratıcı arasında ruhsal ve ahlaki bir bağıdır. Kur'an'ın değerlerini muktedir kılma gibi bir önerisi ve talebi yoktur. Böylece Kur'an, yaşanan hayattan dışlanmaktadır. Deyim yerinde ise Allah'a: "Bizi yarattıysan yarattın, işimize karışma" denmektedir.

Tarihselci Anlayış

"Tarihsellik, herhangi bir şeyin doğasını tam olarak anlamanın ve onun değerini gerçek mânada tespitinin ancak onun tarihsel gelişim süreci içerisinde oynadığı rolün ve işgal ettiği yerin tespitiyle mümkün olabileceğine olan inançtır." "Tarihte gerçekleşen olayların biricikliğini savunan ve başka zamanlara taşınamayacağını vurgulayan bu yaklaşıma göre tarihsel bir fenomeni anlamak, onu ortaya çıkaran tarihsel-sosyal şartları anlamakla gerçekleşebilecektir."

Tarihselci "kabalde", Kur'an "belirleyici" kaynak değil, "yararlanılan" kaynaktır. Böyle olunca da "etken" olmaktan çok "edilgen" bir role sahiptir. Bu anlayış, Kur'an'ın "belirleyicilik" alanı dışında şekillenmektedir. Kur'an'ın söylediğini söylemek yerine, kendi düşüncesini Kur'an'a söyletmeye çalışmaktadır. Öyle ki, sıradan bir eseri çevirmede bile gösterilmesi gereken özen, dürüstlük ve sadakat, Kur'an için gösterilmemektedir. "Hermeneutik / Yorumsamacı çeviri" ve "anlamsal çeviri" gibi iddialarla Kur'an'a istediği anlamı yükleme hakkını kendinde görmektedir. Âyetler "durum" ve "değer" âyetleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Durum âyetleri, belli bir tarih içinde, belli bir toplumun belli bir coğrafyada olan yaşanmışlıklarını konu edinen, zamanla, mekânla, insan ve olaylarla kayıtlı olan âyetlerdir. Kıssalarla birlikte bunlar da neredeyse Kur'an'ın tamamına yakın çokluğa sahiptir. Dolayısı ile Kur'an'dan bugüne çok az şey kalmaktadır. Diğer bir ifade ile Kur'an tarihte kalması gereken bir metin olmaktadır.

Tarihselci anlayış, kendi iddiasını temellendirmede belli bir yöntemle sahip olmadığından, bir zemin arayışındadır. Günümüzde hermeneutik ve felsefi tarihselcilik başta olmak üzere yüzlerce tarihselci anlayıştan

söz edilebilir. Bu anlayışın yetersizliğinin de yol açtığı “anlamsızlık” üzerinden günümüzde tarihselcilik adeta deizme geçiş kapısı görevi görmektedir.

Modern dünyanın önemli argümanları olan eşitlik, insan hakları, özgürlük gibi değerlerine, kendisini beğendirmede “yetersizlik acziyeti”ni aşamayan tarihselcilik, sürekli Kur’an’a dair düşüncesini değiştirmek zorunda kalmaktadır.

Mistik Anlayış

Bu anlayış, duygu ve sezgiyle gerçeğe ulaşma anlayışıdır. Allah’a ve hakikate, vahiy ve akıl yolu ile değil, gönül, duygu ve sezgiyle ulaşılabileceğini öngörmektedir. Bu, gözlerimizle gördüğümüz dünyanın üstünde ve ötesinde, görünmeyenin bilincine erme çabasıdır. Mistisizm, insanın iç dünyasını ve rûh dünyasını konu edinen bir disiplindir. Mistisizmin tarihi, dinlerin tarihi kadar eskidir. Vahyin görünmeyen ve ulaşılamayan Allah’ını, görünür ve ulaşılır kılmanın gizemli yoludur. Mistisizm, rûh ve sezgi âleminde Allah’a aracasız ulaşmayı ve onunla aracasız görüşmeyi sağladığını iddia eden bir öğretilerdir.

Mistisizm, bütün vahiy dışı dinlerin temelini oluşturan bir inanç biçimidir. Vahiy dışı toplumlarda, insanlık tarihi süresince gizemci anlayışa dayalı bir inanç şekli hep olagelmıştır. Ve bu inanç üzerinden, din adamları sınıfı ve iktidar sahibi zümre, kendisini saltanat sahibi yapmıştır. Mistisizmin, diğer bir adlandırma ile gizemciliğin, İslâm’daki karşılığı tasavvufur. Diğer bir deyimle, tasavvufun esas kaynağı mistisizmdir. Bu nedenle Batı dilinde tasavvuf kelimesine mistisizm olarak karşılık verilmektedir.

Tasavvuf öğretilerinde, nefsin riyazetle (nefsin isteklerinin kırılması) arındırılması sonucu mutlak gerçeklikte yok olunacağına inanılmaktadır. Hakikat; akıl, bilgi, kanıt, duyu ve gözlem yoluyla değil, ancak kalbe ait keşf (kalp gözü ve sezgi), zevk ve manevi tecrübe ile kavranabilir. Hedef, mutlak varlıkta fânî (yok) olmaktır.

Mistik anlayış; Allah, Rabb, din, tarikat, tezkiye, sabır, takvâ, hûşû, zikir, ihsan, kalp, ihlas, basiret, vesile, veli ve daha yüzlerce Kur’an kavramını kullanmakta, ancak bu kavramlara kendi anlayışı doğrultusunda yeni anlamlar yüklemektedir. Bu kavramlardaki anlam değişikliği ile sözde

İslâm olan, ancak özde İslâm'la hiçbir benzerliği bulunmayan yeni bir din oluşturulmaktadır. Bunun adı "tasavvuf dini" dir. Tasavvuf, inanç ve düşünce sistemini Kur'an kelimelerinde yaptığı anlam değişikliği üzerinden oluşturmuştur. Ve bu değişiklik, dinin vahiyle bağlantısını koparmış, yeni bir din ortaya çıkarmıştır. Bu dinin kelimeleri ile Kur'an'ın kelimeleri aynı olduğu için, Tasavvuf dinin gerçek yüzünün, İslâm'la bir ilgisinin olmadığına anlaşılmasında güçlük çekilmektedir.

Kur'an'ın, "zâhir" ve "bâtın" olmak üzere iki anlamlı bir metin olduğunu söyleyen, -asıl olanın ise "batın" anlamı olduğunu iddia eden- bu anlayışta, vahiy dolaylı bir bilgidir. "Marifete" dayanan mistik inanç ise doğrudan Allah'tan alınmaktadır. Zira marifet, Allah'la doğrudan kurulan ilişki ile alınan bilgiye denmektedir. Bu nedenle "veliler", "nebilere" üstündürler. Nebiler, Allah'la ancak bir aracı vasıtasıyla bağlantı kurarlarken, veliler aracısız bağlantı kurmaktadır.

Mistik anlayış, her ne kadar Kur'an üzerinden, özellikle Kur'an'ın kelimeleri üzerinden bir anlayış olarak kendisini ifade etse de gerçekte, dayandığı esas kaynaklar; Şamanizm, Helenizm, Budizm ve İsrâîliyyât'tır. Sonuç itibarıyla bu anlayış, tam anlamı ile Kur'an'ın literal tahrifine dayanmaktadır.

Tek Kaynak Kur'an'dır Anlayışı

Bu anlayışa göre, Allah birlendiği gibi, "kitâp", "din" ve "yol" da birleşmedikçe, Mu'min, Müslim ve muvahhid olunmaz. Kitâp, din ve yol Kur'an'dır. Kur'an'ın yanı sıra dinde ikinci bir kaynağın varlığını kabul etmek Allah'a eş koşmaya değer bir sapkınlık olarak görülmektedir.

Bu anlayışa göre dinin tek kaynağı Kur'an'dır. Allah'ın yanı sıra, Lat'î ilâh edinmekle; Kur'an'ın yanı sıra başka kitapları dinde kaynak edinmek arasında fark yoktur. Kur'an'ı yetersiz görmek, Allah'ı yetersiz görmekle eşdeğer bir cürümdür. "Dinin tek kaynağı Kur'an'dır" demek: Onun yanı sıra hiçbir metin, dinde kaynaklık değerine sahip değildir; Allah'ın sözünün diğer sözlerle bir tutulamayacağı demektir. Kur'an'ın tek başına, insanı, kurtuluşun yollarına erdirmeye, yeterli olduğuna inanmaktır. Kur'an'ın dışında hidayet rehberi olmadığına; hesap günü hesaba çekileceğimiz tek Kitâp'ın o olduğuna îmân etmektir.

Dinde, Kur'an'ın yanı sıra başka kitapları da kaynak olarak öngörmek,

Kur'an'da eksiklik olduğunu söylemek demektir. Bilinmelidir ki: Dinin sahibi Allah'tır ve Allah kendi dinine kimseyi ortak etmemiştir.

Kur'an yeterlidir demek; îmâna konu olmayan hiçbir şey din edinilemez demektir. Zira "îmân" edilmeyen bir şey "din" olmaz ve Kur'an'ın dışında "îmâna" konu başka bir kitâp yoktur. Onun dışındaki bütün bilgiler "zan" içermektedir ve "zan" ile îmân olmaz.

Kur'an'a değil de kendisine, cemaatine, grubuna yapılan çağrı şeytânidir. Ve şu da unutulmamalıdır ki şeytânlar insanları en kolay, Allah ile aldatırlar.

Vahye uygun olması koşulu ile Allah, yeryüzünü ve "yaşadığı hayatı" düzenlemeyi insana bırakmıştır; nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir düzen ve nasıl bir hukuk sistemi vb. olacağını belirlemede sorumluluk da yetki de insana verilmiştir.

Bilgi Kaynaklarının Değer Derecesi

Her bilgi, gerçeklik değeri yönünden aynı değere sahip değildir. Bu nedenle, bir konu ile ilgili farklı bilgi kaynaklarından yararlanıldığında, değer derecesi ve önem sırası gözetilmeksizin değerlendirme yapmak yöntem olarak yanlıştır. Vahiy, "doğruluk değeri" ve "önem değeri" açısından diğer bilgi kaynaklarından üstündür. Vahiy, inancımıza göre mutlak doğruyu ifade ettiği için İslâm (!) literatürünü oluşturan kültürel kaynakların da doğruluğunu belirlemede yegâne ölçüdür.

Bu gerçek dikkate alındığında, Vahyi anlama konusunda, diğer bilgileri vahyi anlamada belirleyici yapmak, bilginin değer derecesi açısından doğru değildir. Kur'an'a dair yanlışların temel nedenlerinden biri de bilginin değer derecesini dikkate almamaktır. Bu yanlış, içinde taşıdığı yanlışları îmân konusu ederek, vahiyden sapmalara neden olmaktadır. Bu yanlış, diğer kaynaklardaki yanlışları, eksikleri vahye bulaştırmayı da beraberinde getirmektedir. Kesin ve mutlak doğru olduğu kabul edilen bir bilgi, kesin ve mutlak olması söz konusu olmayan bilgiler referans alınarak tanımlanmaya çalışıldığından, vahyin getirdiği din, "atalar dini" haline dönüştürülmektedir. Bilginin değer sıralamasının gerekli olduğu ile anlatılmak istenen şey, vahyin "tek belirleyici kaynak", diğer kaynakların da "yararlanılan" kültürel kaynaklar olması gerektiğidir.

Kur'an'ın muhatabı da konusu da yalnızca insandır. İnsanın dışında kalan alanları ve olguları Kur'an'a dâhil etmeye çalışmak önemli bir yanıldır. O, yalnızca insana yön vermek, ona yol göstermek için âlemlerin Rabb'i, Merhameti Bol ve Sınırsız olan Allah tarafından gönderilmiş bir yol göstericidir. İşte bunun için muhatabının anlayabileceği bir dil ve algı düzeyine sahiptir. Diğer bir deyimle, Kur'an, doğası gereği anlaşılır olmak zorundadır. Günümüzde anlaşılması ile ilgili yaşanan sorunlar tek taraflıdır; sorun, hitaptan değil, muhataptan kaynaklanmaktadır. Zira muhatap onu, onun diliyle değil, kendi diliyle okumaktadır. Dilden kastın, hitabın Arapçaya, muhatabın da başka bir dile sahip olması değil; muhatabın, Kur'an'ı kendi bağlamından kopararak, vahiy dışı bilgilerle oluşmuş bir ön yargıyla okumasıdır. Kuşkusuz, her şeyin kendine özgü bir dili ve mantığı vardır. Kur'an'ın her kelimesinin bağlamına göre bir anlama sahip olduğu dikkate alınmalıdır. Bu nedenle Kur'an'ın bütünlüğü ve her bir kelimenin o bütünlükle bağlantısı dikkate alınmadan doğru bir okumayı gerçekleştirmek mümkün değildir.

Kur'an'ın; muhatabının, kendisini anlaması için, aklının var olması ve onu kullanması dışında hiçbir ön koşulu yoktur. O, eğitim ve bilgi düzeyi ne olursa olsun, herkesin kendisini anlamasını sağlayacak bir hitap düzeyine sahiptir. Peki, Kur'an kendisinin açık, anlaşılır, kolaylaştırılmış ve herkesin anlayabileceği bir hitap düzeyine sahip olduğunu söylerken neyi kastetmektedir? Bu, onun herkes tarafından kelimesi kelimesine, cümlesi cümlesine her şeyi ile anlaşılabilirliği anlamına mı gelmektedir? Yoksa anlaşılır olmasıyla kastettiği şeyin, onun muhatabına kılavuzluk etmesi için muhatabının ondan ne anladıysa anladığı kadarının kendisine yeterli olacağı anlamına mı gelmektedir? Kur'an'ın anlaşılır olması demek: Anlaşıldığı kadarıyla "yeterliliği" demektir. Yani herkesin kendisine yetecek ve doğru yolu bulacak düzeyde anlayabileceği bir kitâp olduğu kastedilmektedir.

Vahyin muhatabı akıldır. Akılla kavranmayan vahiy îmâna dönüşmez. İmân etmek emin olmayı, emin olmak bilgiyi, bilgi ise akılı gerektirir. Vahyi tasdik etmek ve ona teslim olmak, insanın kendi akılı ile olmazsa îmân gerçekleşmez. Aklın olmadığı yerde şirk vardır. Dini olup da akılı olmayanın, akılı olup da dini olmayandan; diğer bir deyimle, kendi akılı ile îmân etmeyenin, kendi akılı ile inkâr edenden bir farkı yoktur.

Kur'an Cahiliye'yi Nasıl İslam'a Dönüştürdü?

Kur'an, muhatap aldığı toplumun dili ile gönderildi. Böyle olunca da doğası gereği Kur'an'da yer alan kelimeler Cahiliye'nin kullandığı kelimelerdir. Vahiy, Cahiliye'den İslâm'a geçişi gerçekleştirirken zihinlerdeki devrimi, düşünce ve inanç yapısını oluşturan kavramlara yeni anlamlar yükleyerek gerçekleştirdi. Zira her değişim zihinde başlar. Zihniyet değişikliği olmadan hiçbir değişiklik gerçekleşemez. Bu gerçeklikten hareketle, çağrısını zihniyet değişikliği üzerine kurgulayan vahiy, kelimelerde yaptığı anlam değişikliği ile muhatabının düşüncesini ve anlayışını yeniden şekillendirdi. Bu şekillenme ile öncelikle muhataba aklını kullanma, düşünme, sorgulama ve değerlendirme yapma yetisi kazandırıldı. Böylece doğru yolun bulunması sağlandı. Cahiliye'nin devre dışı bıraktığı aklın yeniden devreye girmesiyle, gerçeğin farkına varanların birçoğu tercihlerini İslâm'dan yana yapmaya başladı.

Cahiliye toplumunda Allah, din, salât, zikir, rabb, kerim, takvâ, veli, sabır, ihsan, tezkiye, şehit, şahadet vb. önemli anlam derinliğine sahip kelimelerin anlamları biliniyor ve kullanılıyordu. Vahiy, kendi sistematığı içinde ve bağlamına uygun olarak bu ve benzer kelimelere yeni anlamlar yükledi. Kelimelere yüklediği bu anlamlarla insanın yönünü şirkten tevhide, zûlümünden adalete, Bâtıl'dan Hakk'a, özetle söylenecek olunursa, Cahiliye'den İslâm'a dönüştürdü.

Kur'an'ı Doğru Anlamak

Kur'an'ı doğru anlamak için "bağlamın" dikkate alınması olmazsa olmaz bir koşuldur. Her bir âyetin esas ve ana bağlamı, Kur'an'ın bir bütün olarak ortaya koyduğu anlamdır. Hiçbir âyet, anlam olarak, Kur'an'ın bir bütün olarak ortaya koyduğu anlama aykırı bir anlamla anlamlandırılmaz. Bağlamda, bu bütünlüğe uygunluk kadar önemi olan diğer bir husus da "amaca" uygunluktur. Bu iki önemli hususu birbirine bağlayan üçüncü bir husus ise "gerekçe"dir. Kur'an'ın deyimi ile "illet"tir. Bütünün ifade ettiği anlam, amaç ve gerekçe gözetilerek "âyetin bağlamı" dikkate alınması âyetin doğru anlaşılmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Bir kelime; içinde yer aldığı cümlenin, cümle; içinde yer aldığı paragrafın, paragraf; içinde yer aldığı konunun anlamına, konu; Kur'an'ın bir bütün olarak taşıdığı anlama göre bir anlama sahiptir. Bu nedenle aynı

kelime bu bağlamlar içinde farklı birçok anlama gelebilir. Örneğin salât kelimesi. Bu kelime, başta Farsça deyimi ile namaz olmak üzere, dâua, yardım, destek, din, havra ve kulluk gibi anlamlara gelmektedir. Salâtnın hangi anlamda kullanıldığı bağlamı dikkate alınarak bilinebilir.

Kur'an'ı anlamak, bir dil sorunu değil, bir anlayış sorunudur. Kur'an bir hitaptır. Ve her hitapta olduğu gibi o da muhatabının kendisini anlamasını esas almıştır. Bu, işin doğası gereği böyledir. Bu gerçeği göz ardı eden; onu anlamının yüksek ilimle mümkün olabileceğini varsayan zihniyet; Kur'an'ın söylediğini söylemek yerine, kendi düşüncesini Kur'an'a söyletmeye çalışan zihniyettir. Bunun sonucu olarak da çok önemli anlam kaybı, anlam kayması ve sapıklığı ile karşı karşıya kalınmaktadır. Kur'an'ın bağlamını ve muhatabına iletmek istediği mesajın bir bütün olarak ifade ettiği anlamı, esas alan bir kalp, bir zihin, bir akıl, bir mantık; muhatap olduğu hitabı doğru anlamayı önemli bir ölçüde gerçekleştirebilir.

Kur'an'ın, yaşadığımız hayatla bağlantısı kurulmadan anlaşılması mümkün değildir. Zira o yol göstericimizdir. Hayatımızın yolunu belirleyen bir yol gösterici. Hayat rehberi olan bir metin, hayatla bağlantı kurulmadan nasıl anlaşılabilir?

“Çevirinin ismi neden Kur'an-ı Kerim değil de Kerim Kur'an?” Bunun nedeni Arapça ve Türkçe cümle yapısı arasındaki farktır. Arapça dil yapısında önce isim, sonra sıfat; Türkçe'de ise önce sıfat sonra isim gelmektedir. Dolayısı ile doğru olanın “Kerim Kur'an” olmasıdır. Kerim kelimesi kısaca “şerefli” demektir. Kerim Kur'an, Şerefli Kur'an anlamına gelmektedir. Bunu Kur'an-ı Kerim, yani Kur'an Şerefli şeklinde isimlendirmeyi doğru bulmadığımızdan çevirinin ismini “Kerim Kur'an” koyduk.

Bu, çevirinin tamamıyla hatasız olmadığını biliyoruz. Elbette ki her çeviride olduğu gibi bizim çevirimizde de hatalar vardır. Bunun okuyucu tarafından dikkate alınmasını önemle tavsiye ediyoruz. Mutlak doğru yalnızca vahiydir. Bir kimsenin düşüncesini mutlak doğru görmesi şirktir.

Hurufu Mukatta

Elif, Lam, Mim, Ra, Sad, Kef, Ta, Ha, He, Kaf, Sin, Ayn, Ya, Nun.

Bu harfler, Kur'an'ın deyimi ile bu âyetler, Kur'an'ın kendisi ile yazıldığı âyetlerdir, yani işaretlerdir. Âyet kelimesinin anlamlarından birisi de

“işaret”tir. 29 sûrenin başında yer alan bu harflere, Kur’an âyet demektedir. Hurûfu Mukattaa denilen ve anlamı ile ilgili çok farklı yorumlar yapılan bu harfler, Kur’an’ın deyimi ile Kur’an’ının kendisi ile yazıldığı âyetlerdir/işaretlerdir/harflerdir. Bu harfler için Kur’an’ın şifresi ve benzeri gizemli anlamlar verilmesi doğru değildir. Bunların başında yer aldıkları surelere bakıldığında, Kur’an’ın bunlara âyet/işaret dediği görülmektedir (Bkz. Elif, Lâm, Mim, Râ. Bunlar Kitâp’ın âyetleridir 13:1).

Kur’an’ın geçim kaynağı yapılmasının Allah’ın dinin az bir değere satılması olduğuna inanıyoruz. Kur’an’ın ticarete konu yapılmasının günah olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle Kerim Kur’an’ı yayınevleri, dağıtım firmaları ve kitapçılara vermiyoruz. Elinizde bulunan bu 14. baskımızla toplamda 40 bin âdete ulaşmış bulunuyoruz. Bu sayı, tamamıyla okuyanlarımızın tavsiye etmeye değer görmesi sonucu gerçekleşmiştir. Duâm, bu ilgi ve duyarlılığın giderek artmasıdır.

Son söz:

Rabbim! Bize îmânı sevdire ve kalbimizi onunla güzelleştir. Kur’an’ı yolumuz ve yoldaşımız kıl. Kur’an’a adanmış bir ömür yaşamamızı lütfet.

Erhan Aktaş

Ankara, Ocak 2024

1. FÂTİHA SÛRESİ

[İniş sırası: 5, Mekki, 7 ayet. Adını açılış anlamındaki Fâtiha kelimesinden almıştır.]

1:01. Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla.

1:02. Övülmeye değer olan yalnızca Âlemlerin Rabb'i Allah'tır.

1:03. O'nun Rahmeti Bol ve Kesintisizdir.

1:04. O, Hesap Günü'nün sahibidir.

1:05. Yalnız Sana kulluk eder ve yalnız Sen'den yardım dileriz.¹

1- Dûa; çağırarak, seslenmek, yardım istemek demektir. Dûa, Allah'a istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O'nun lütfunu desteğini, bağışlamasını ve yardımını istemektir (2:186). İnsan, dûa etmeden önce kendisine düşeni yapmalıdır. Kendisine düşeni yapmadan Allah'tan bir şey istemek samiyetsizliktir. Yine Allah'tan istenilen şeyin doğru bir şey olması gerekir: İsteddiği şeyi hak edip etmediğini, hakkı olup olmadığını dikkate almalıdır. Dûa edenin, isteği kabul edildikten sonra, Allah'ı unutacak olması, duasının kabul edilmesine engeldir. Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye veya şeye dua etmek şirkdir (1:5).

1:06. Bize doğru yolu göster;

1:07. Nimet verdiklerinin yolunu. Gazabına uğrayanların ve sapkınların yolunu değil.

2. BAKARA SÛRESİ

[İniş sırası: 87, Medeni, 286 ayet. Adını, 67-71 ayetlerde geçen "bakara/sığır" kıssasından almıştır. Hicretin ilk yıllarında inmiştir.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

2:1. Elif. Lâm. Mîm¹.

1- Elif. Lâm. Mîm. Bu harfler, Kur'an'ın kendisi ile yazıldığı işaretlerdir. Zira harfler belli şekillerden oluşmuş işaretlerdir. 29 sûrenin başında yer alan bu harflere, Kur'an âyet, yani işaret diyor: Âyetin anlamlarından biri de "işaret"tir. Hurûfu Mukattaa denilen ve anlamı ile ilgili çok farklı yorumlar yapılan bu harfler, Kur'an'ın deyimini ile bu âyetler Kur'an'ın kendisi ile yazıldığı âyetlerdir/işaretlerdir/harflerdir (Elif, Lâm, Mim, Râ. Bunlar Kitâp'ın âyetleridir 13:1).

2:2. Bu Kitâp, mutlak gerçeğin ta kendisidir. O, muttakîler¹ için hidâyetdir.²

1- Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Fâcîr, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir. **2-** Doğru yol göstericisidir. Hidâyet, güzel, yumuşak bir şekilde yol göstermek; işaret etmek şeklinde yol göstermek, gerçeğe ve doğruya ulaşmak, hakikatle buluşmak demektir.

2:3. Onlar; gayba¹ îmân ederler, salâtı ikâme ederler² ve verdiğimiz rızkıtan infak³ ederler.

1- Yarattılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyularla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhiret hayatına dair bilgiler. **2-** Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağırانların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dâa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın ziddi tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir. **3-** İhtiyacı olanlara yardım etmek.

2:4. Onlar, sana indirilene ve senden önce indirilmiş olanlara îmân ederler. Ve onlar, âhirete de kesin olarak îmân ederler.

2:5. Onlar, Rabb'lerinden bir hidâyet üzerindedirler. Kurtuluşa erenler onlardır.

2:6. Şu bir gerçektir ki: Kâfirleri¹ uyarasan da, uyarmasan da onlar için birdir; îmân etmezler.

1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân'ın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).

2:7. Allah, onların¹ kalplerini² ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerinde perde vardır. Onları büyük bir azâp beklemektedir.

1- Kâfirlerin. **2-** İlâhi cevher. İdrak etmenin, düşüncenin merkezi. Kur'an'da kalp, düşünme, akletme, anlama, kavrama, şeylerin hakikatini bilme melekesi/yetisi anlamında kullanılmaktadır. Kur'an'da akletme/düşünme fiili kalbe ait olarak görülmüş; düşünmenin ve anlamının kalbin bir işlevi olduğu belirtilmiştir. Kalp, bu özelliklerinden dolayı ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Son yıllarda kalp ile beyin arasındaki iletişim üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda kalbin beyin fonksiyonlarını etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir. Tıpkı göz, kulak vs. ile beyin arasındaki iletişim gibi.

- 2:8. Kimi insanlar, îmân etmedikleri halde, Allah'a ve âhîret gününe îmân ettiklerini söylerler.
- 2:9. Onlar¹, Allah'ı ve îmân edenleri aldatmaya çalışıyorlar. Oysa sadece kendilerini aldatıyorlar da bunun ayırında değiller.
1- Îmân etmedikleri halde îmân etmiş gibi görünenler.
- 2:10. Onların¹ kalplerinde hastalık² vardır. Allah da bu hastalıklarını arttırmıştır. Bu yalancılıklarından dolayı onlara can yakıcı bir azâp vardır.
1- Îmân etmedikleri halde îmân etmiş görünenler. 2- Nifak hastalığı. Nifak, birden çok inanca sahip olmak, îmân etmediği halde çıkarı için ve çeşitli nedenlerle inanıyor gibi görünmek; ikircikli davranmak, Müslimlere olan düşmanlığını gizlemek demektir. Kertenkele ve yaban faresinin yer altında birçok yuvası olduğu ve bu yuvalardan hangisine gittiği bilinmediği için, bunların yuvalarına da "nufeka" ve "nafika" denmektedir.
- 2:11. Onlara¹, "Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın." denildiğinde, "Biz ancak düzelticileriz." derler.
1- Îmân etmedikleri halde îmân etmiş gibi görünenlere.
- 2:12. İyi bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir. Fakat bunun ayırında değiller.
- 2:13. Ne zaman onlara, "Îmân eden kimseler gibi îmân edin." dense, "Biz, hiç akli ermeyenler gibi îmân eder miyiz?" derler. İyi bilin ki asıl akli ermeyenler onlardır; fakat bunun ayırında değiller.
- 2:14. Îmân edenlerle karşılaştıkları zaman: "İnandık." derler.¹ Şeytânları² ile baş başa kaldıkları zaman, "Biz, sizinle beraberiz; onlarla sadece alay ediyoruz." derler.
1- Îmân etmedikleri halde îmân etmiş gibi görünenler. 2- Akıl babaları, yandaşları, yol arkadaşları, önderleri, sapıtıcıları.
- 2:15. Allah da onları alay konusu yapar. Azgınlıkları içinde bocalayıp durmalarına zaman tanır.
- 2:16. Onlar, doğru yola karşılık sapkınlığı satın almışlardır. Bu ticaretlerinde bir kazanç yoktur. Ve doğru yolu bulamamışlardır.
- 2:17. Onların durumu karanlıkta ateş yakan kimselerin durumu gibidir. Ateş, etraflarını aydınlatır aydınlatmaz, Allah onların ışığını yok eder ve onları karanlıklar içinde görmez halde bırakır.

- 2:18. Sağır, dilsiz ve kördürler. Artık doğru yola dönmezler.
- 2:19. Ya da onların durumu; içinde karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşekler bulunan, sağanak bir yağmurda; ölüm korkusuyla, yıldırım sesinden kulaklarını parmaklarıyla tıkayan kimselerin durumuna benzer. Oysaki Allah, Kâfirleri her yönden kuşatmıştır.
- 2:20. Şimşek, neredeyse görmelerini yok edecekti. Şimşek, aydınlık verince ışığında yürürler; üzerlerine karanlık çökünce de oldukları yerde kalakalırlar. Allah dileseydi onların işitme ve görme yeteneklerini tamamen yok ederdi. Kuşkusuz, Allah'ın gücü her şeye yeter.
- 2:21. Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabb'inize kulluk edin ki takvâ¹ sahibi olasınız.
1- Bkz. 2:2. âyetin dipnotu.
- 2:22. O ki sizin için yeri bir döşek, göğü de bir bina yaptı ve gökten su indirip onunla size rızık olarak çeşitli ürünler çıkardı. O halde, Allah'a bile bile denkler koşmayın.
- 2:23. Eğer kulumuza indirdiğimizden kuşku duyuyorsanız, o zaman onun benzeri bir sûre getirin. Allah'tan başka bütün tanıklarınızı da çağırın. Eğer doğru söyleyen kimselerseniz!
- 2:24. Eğer bunu yapamazsanız -ki asla yapamayacaksınız- o halde Kâfirler için hazırlanmış, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten korunun.
- 2:25. İmân edip, sâlihâtı¹ yapanları; içlerinde ırmaklar akan cennetler² ile müjdele. Onlara ne zaman yiyecek bir şey sunulsa: "Bu daha önce rızıklandığımız şeydir." derler. Oysa bu onlara benzer olarak verilmiştir. Onlar³ için arındırılmış eşler vardır. Ve onlar, orada kalıcıdırlar.
1- "İmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "İmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir. 2- Bahçeler. 3- Sâlihâtı yapan kadınlar ve erkekler için.

- 2:26. Doğrusu Allah, bir sivrisineği veya ondan daha küçüğünü örnek olarak vermekten çekinmez. İmân Edenler, bunun, Rabb'lerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler¹ ise: "Allah, bu örnek neyi amaçlamıştır?" derler. Allah, bu örnek birçok kimseyi saptırır, birçok kimseyi de doğru yola iletir. Bununla, ancak fâsıkları² saptırır.
1- Bkz. 2:6. âyetin dipnotu. **2-** Günaha sapan. Günahta ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnanıldığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan.
- 2:27. O kimseler misâklerinden¹ sonra Allah'ın ahdini² bozarlar. Allah'ın bağlı kalınmasını istediği şeyle bağlarını koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte onlar, hüsrana uğrayanlardır.
1- Antlaşmalarından. **2-** Bir şeyin yapılacağına dair için özgür irade ile verilmiş olan her türlü söz.
- 2:28. Allah'a, nasıl küfrediyorsunuz? Siz ölümler¹ iken sizi var etti, sonra sizi öldürecek, sonra tekrar dirilterek kendisine döndürecektir.
1- Henüz hayatta değilken, yaratılmamışken, daha can verilmemişken.
- 2:29. O ki yeryüzündekilerin tamamını sizin için yarattı. Sonra O, göğe istevâ¹ etti; onları yedi gök halinde düzenledi. O, Her Şeyi Bilendir.
1- Göğe egemen oldu, onu düzenledi, ona işleyiş yasalarını koydu.
- 2:30. Hani! Bir zamanlar Rabb'in, meleklerle¹: "Ben yeryüzünde bir² halîfe³ tayin⁴ edeceğim." demişti. Melekler: orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birisini mi halîfe yapacaksın? Oysa biz Seni övgü ile yüceltip kutsuyoruz." dediler. Allah: "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim." dedi.
1- Melek kelimesinin çoğulu "melâike"dir. "Kuvvet, mülk, melik, yönetim gücü, elçi, haber verici" demek olan "melek" kelimesi, terim olarak, Allah'ın bütün emirlerine uyan, O'na hiç isyan etmeyen varlıkları ifade etmektedir (Bkz. 21:27). Melek, aynı zamanda Allah'ın kullandığı "güç" güçlü varlık demektir. Melek, Kur'an'da ayrıca, "hafıza, koruyucu melek, cesaret, rüzgâr, zorba, yük taşıyan; öküz, eşek vb. (2:248) anlamlarında da kullanılmaktadır. **2-** "Bir" kelimesi; sayı anlamında bir kişiyi değil, görev ve statü anlamında görevlendirilecek zümreyi kastetmektedir. **3-** Kur'an, bu kelimeyi, irade ve akıl verilerek, yeryüzünü düzenleyen, yönlendiren, yöneten, imar eden anlamında (Bkz. 35:39.), ve bir de önceki toplumlara

rın yerine geçen ardıl anlamında kullanılmaktadır. Vekâlet etmek, vekil ve nâib olmak sıfatıyla "Allah'ın yeryüzündeki temsilciliği, vekilliği" olarak anlam kazanan ve halifenin de "Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi, vekili" sayılması şeklinde siyasallaşan, "halife" kelimesinin, Kur'an'da yer alan Halife kelimesi ile bir ilgisi yoktur. 4- "Halife yaratacağım" anlamındaki çeviriler yanlıştır. Zira âyette "yaratmak" anlamı verilen "câ'ilun" kelimesi, "yaratmak" değil, "yapmak", "kılmak" demektir. Bu nedenle doğru anlam; -Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım değil- insâna yeryüzünde yönetici ve düzenleyici olarak sorumluluk vereceğim, onu görevlendireceğim; onu yeryüzüne halife (yönetici, düzenleyici ve onarıcı) olarak tayin edeceğimdir.

- 2:31. Allah, Âdem'e bütün isimleri¹ öğretti. Sonra onları meleklerle sünup: "Eğer doğru söyleyenlerden iseniz bunların isimlerini bana bildirin." dedi.²

1- Varlıkların özelliklerini bilmeyi; onları tanımlamayı, özelliklerine göre isimlendirmeyi yapabilecek bilgi, yetenek ve akıl verdi. Varlığa isim vermek; onun ne olduğunu tanımak ve bilmek demektir. Bu bilgi, aynı zamanda onu nasıl kullanacağını da sağlayacak bir bilgidir. **2-** Allah ile melekler arasında geçen bu konuşma doğrudan olmuş bir konuşma değil, alegorik* bir anlatımdır.

*Alegori: Bir fikrin, davranışın eylemin, duygunun, bir kavramın ya da bir nesnenin simgelerle, sembollerle ifade edilmesi.

- 2:32. Melekler de: "Sen subhânsın.¹ Bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Sen her şeyi gerçeği ile bilensin." dediler.

1- Sen bütün kusur ve eksiklikten uzaksın.

- 2:33. Allah: "Ey Âdem! Bunların isimlerini onlara bildir." dedi. Âdem isimleri onlara bildirince, Allah meleklerle: "Göklerin ve yerin gaybını¹ Ben bilirim; Ben, sizin açıkladıklarınızı da içinde gizlediklerinizi de bilirim, dememiş miydim?" dedi.

1- Bkz. 2:3. âyetin dipnotu.

- 2:34. Sonra meleklerle: “Âdem için secde¹ edin.” dedik. İblîs² hariç hemen secde ettiler. O, yüz çevirip büyüklük tasladı. O Kâfirlerdendi.³
- 1- Secde;** tam bir teslimiyet içinde Allah’a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah’ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılarken alnı yere koymak. **2- Şeytânın** özelliklerinden birisini ifade eden bir sıfattır. Şeytân-i racîm, İblîs olarak anılmaktadır. **3- İblîs,** secde etmediği için Kâfir olmadı; o, zaten kâfirdi; Kâfir olduğu için secde etmedi. Bu nedenle “Kâfir oldu” şeklinde yapılan çeviriler doğru değildir.
- 2:35. Dedik ki: “Ey Âdem! Eşinle birlikte cennette¹ oturun. Orada dilediğiniz her şeyden bol bol yiyin. Fakat şu şecereye² yaklaşmayın; yoksa haksızlık yapmış olursunuz.”
- 1- Cennetin** anlamlarından biri de bağlık, bahçelik, yeşillikli yer anlamında “bahçe” demektir. **2- “Eş’şecere”** kelimesi, kelime olarak ağaç, yön değiştirme ve kargaşa çıkarma anlamına gelmektedir. Âyette, ağaç kelimesi, dünya nimetlerine gereğinden fazla yönelme, yaradılışı bozacak düzeyde dünyaya tutkuyla bağlanma, mal biriktirme, mülk edinme tutkusu ve kargaşa çıkarma anlamında alegorik bir anlatımdır (4:65, 17:60). Ağaç, Sümerler’de gücün ve çokluğun simgesiydi.
- 2:36. Fakat şeytân¹ onları, oradan kaydırdı. Böylece ikisini de içinde buldukları durumdan çıkardı. Biz de: “Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak inin². Yeryüzü, belli bir süreye kadar size barınak ve geçinme yeri olacak.” dedik.
- 1- Kelime** anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat’ten uzak olan, Hakk’a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsünün, sapıtırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir. **2- “İh-bitu”,** kelimesi “inin” anlamına gelmektedir. Ancak bu inme, yüksek bir yerden alçak bir yere inmek anlamında değil, iyi bir konumdan, kötü bir konuma inmektir. Değerde azalmayı ifade etmektedir. Âyette, “köyden şehre inmek” deyimindeki “inme” anlamındaki inmeden, yani “yer değişikliğinden” söz edilmektedir. Dolayısıyla “Cennet’ten Dünya’ya inmek” şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. “İhbitu/inin kelimesi bu surenin 61. âyetinde de bir yerden başka bir yere gitmek anlamda geçmektedir. Kelime, söz konusu âyette, “Mısır’a inin.” şeklinde yer almaktadır.

2:37. Derken Âdem, Rabb'inden kelimeler¹ aldı. Böylece, Âdem'in tevbesini² kabul etti. Kuşkusuz O, Tevbeleri Kabul Eden'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Allah'tan aldığı uyarıyla/vahiyle hatasını anladı. **2-** Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahattan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktadır.

2:38. "Hepiniz oradan inin¹ dedik. Ben'den bir hidâyet² geldiğinde kim hidâyetime uyarsa, artık onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

1- Orayı terk edin, oradan ayrılın. **2-** Doğruya ileten rehber.

2:39. Âyetlerimizi küfredip yalanlayanlar, Cehennemliklerdir. Ve onlar, orada sürekli kalacaklardır.

2:40. Ey İsrâîloğulları! Size bağışladığım nimetimi anımsayın. Bana verdiğiniz söz tutun ki Ben de size verdiğim söz yerine getireyim. Ve yalnızca, Bana karşı gelmekten sakının.

2:41. Yanınızdakini¹ "tasdik edici" olarak gönderdiğimizize îmân edin. Onu kâfirlik² edenlerin ilki siz olmayın. Âyetlerimi az bir değere değiştirmeyin. Ve Bana karşı takvâli³ olun.

1- Tevrât'ı. **2-** İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20). **3-** Bkz. 2:2. âyetin dipnotu.

2:42. "Hakk'ı¹ Bâtıl'la²" karıştırıp, bile bile "Hakk'ı" gizlemeyin.

1- Gerçeği kesin olarak bildiren mesaj. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Kesin gerçek olan. Yasa, ferman, kural. Bâtıl'ın karşıtı. **2-** Gerçek ve doğru olmayan, boş, saçma, yanlış ve geçersiz olan. Câhiliye. Hakk'ın zıddı.

2:43. Salâtı ikâme edin, zekâtı yapın.¹ Ve rukû edenlerle birlikte rukû edin.²

1- Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra bir çok anlamı bulunmaktadır. Bu âyetteki salât, “namaz kılmak” anlamında değildir. Namazı kılın, zekâtı verin” şeklinde anlam verilen bu terkip: İbadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah’a yönelmeyi, kulluğu ve dâvayı “şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; dayanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâtı verin” şeklinde anlam verilen bu terkipteki “vermek” kelimesinin kök harfleri أ ت ي (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, “vermek” anlamına gelen “Âtû” kelimesi yer alsın da (أتى) âtû kelimesine, (أَتَى) Eta “yapmak” anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: “Yapmak”, “getirmek” ve “vermek.” Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan “zekât”, verilen bir şey değil, “yapılan” bir şeydir. Kur’an, zekât kelimesini “arınmak” anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, “mali yardım” demek değil, mali yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur’an’daki mali yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır. **2-** Allah’a bağlılığı ortaya koyanlarla, buyruklarına içtenlikle tâbi olanlarla birlikte olun. Rukû, şirk koşmaksızın Allah’a itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. İçtenlikle boyun eğmek. Câhiliye Arapları puta tapmayı yalnızca Allah’a tapanlara “rakea ilellah;” Allah’a rukû etti, derlerdi. Kur’an’da geçen rukû kelimeleri ile kast edilen şey namaz kılarken yapılan ve adına “rukû” denilen hareket değildir. Ancak namazdaki rukû ile amaçlanan şey de Allah’a bağlılık ve içtenliktir.

2:44. İnsanlardan birr¹ olmalarını istiyorsunuz da kendinizi unutup musunuz? Oysa Kitâp’ı da okuyorsunuz. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?

1- İyi olan her şey, bütün iyilikler, bağlılık, doğruluk, adâlet, gerçeklik, erdem, gönül.

- 2:45. Sabır¹ ve salâtlar² yardım isteyin. Kuşkusuz bu içtenlikle itaat edenlerden başkasına ağır gelir.
1- Dayanmak, direnmek, karşı koymak, yılgınlık ve usanç göstermemek, kararlı ve azimli olmak. 2- Allah'tan destek dilemekle. Âyette sabrettikten sonra ayrıca salâtlarla yani dâua ile Allah'tan yardım dileme, O'na sığınma istenmektedir. Dolayısıyla bu âyetteki "salât" kelimesi ile kast edilen şey, "namaz" değil, yardım, destek istemektir.
- 2:46. Onlar ki: Rabb'lerine kavuşacaklarını ve kesinlikle O'na döneceklerini bilirler.
- 2:47. Ey İsrâîloğulları! Size verdiğim nimetimi ve size âlemler¹ üzerinde lütufta bulunduğumu hatırlayın.
1- İnsanlık dünyasında.
- 2:48. Öyle bir günden korunup sakının ki: Hiç kimse bir başkasına yardım edemez. Kimseden şefaath¹ kabul edilmez. Kimseden fideye de alınmaz. Kimseye yardım da edilmez.
1- Şefaatin kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur'an, Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefaath" edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaath etme hakkı yoktur. Kur'an'a göre "şefaath" inancı kesinlikle şirktir. Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir.
- 2:49. Hatırlayın! Sizi, kadınlarınızı sağ bırakıp, oğullarınızı boğazlayarak, azâbın en kötüsüne uğratan Firavun'un adamlarından kurtarmıştık. Bunda, sizin için Rabb'inizden büyük bir sınav vardı.
- 2:50. Hatırlayın! Denizi yarararak sizi kurtarmış, gözlerinizin önünde Firavun taraftarlarını denizde boğmuştuk.

2:51. Hatırlayın! Mûsâ ile kırk gece için sözleşmiştik. Sonra siz, onun arkasından buzağı yaparak¹ zâlimleştiniz.

1- Kelimesi kelimesine, "ittehaztum." Bu kelime, "edinmek" anlamının yanı sıra, "yapmak, meydana getirmek" anlamında da birçok âyette geçmektedir. Bu âyette de "yapmak," "meydana getirmek" anlamında kullanılmıştır. O nedenle, "buzağıyı ilâh edinmek" şeklindeki çeviriler doğru değildir. Buzağının ilâh edinilmek amacıyla yapılmış olması düşüncesi, âyete, ilâh edinmek şeklinde anlam verilmesine neden olmaktadır.

2:52. Sonra, bunun ardından, belki şükredersiniz diye sizi affettik.

2:53. Doğru yolu bulasınız diye, Mûsâ'ya Kitâp'ı ve Furkân'ı¹ verdik.

1- Hakk ile Bâtıl'ı (Bkz. 2:42. âyetin dipnotu), doğru ile yanlış ayırt eden kılavuz, ölçü.

2:54. Hatırlayın! Mûsâ, halkına: "Ey halkım! Siz buzağıyı edinmekle¹ kuşkusuz kendinize zûlmettiniz. Hemen tevbe edin ve böylece nefislerinizi öldürün.² Bu Bârî'nizin³ yanında sizin için hayırlı olandır." demişti. Sonra da O, tevbenizi kabul etmişti. Kuşkusuz O, Tevbeleri Kabul Eden'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Ona yönelmekle, kutsamakla. **2-** Bu bir deyimdir. Fitratınızı/benliğinizi bu yanlış ve kötü duygu ve düşüncelerden arındırın. Tevbe ederek nefsinizin kötü arzularını yok edin. Âyetteki katele (öldürün) kelimesi, mecazen "halden hale geçme, değişim" demektir. Arapçada; şaraba su katmak anlamında, "Şarabı su ile öldürdüm;" birisini aşığılamak anlamında, "Falanca kişiyi öldürdüm;" bir şeyi kesin olarak bilmek anlamında "Falan şeyi ilim açısından öldürdüm" gibi deyimlerde ve yine "Kendinizi öldürmeyin" (4:29. âyetinde de olduğu gibi birçok anlamı bulunmaktadır). **3-** Aklayan, arındıran yaratıcı. Örneklessiz ve kusursuz yaratan, yaratmada eşsiz ve benzersiz olan.

2:55. Hani siz: "Ey Mûsâ! Allah'ı açıkça görmedikçe sana asla inanmayız." demiştiniz de o an, bakıp dururken, sizi yıldırım gürültüsü yakalamıştı.

2:56. Sonra, şükredesiniz diye ölümünüzün¹ ardından sizi dirilttik².

1- Ölmek anlamına gelen "Mevt" kelimesi, mecazen, sakinlik, bitmişlik, tükenmişlik, hareketsizlik, çözülmüslük gibi anlamlara gelmektedir. Kelime, burada mecaz anlamıyla kullanılmıştır. Örneğin ateş sönüp alevi ve dumanı kalmadığında, "ateş öldü" denmektedir. **2-** Canlılık verdik, sizi tekrar kendinize getirdik.

- 2:57. Ve bulutları üzerinize gölge yaptık. Size menn¹ ve bildircin bağışladık.² “Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin.” dedik. Onlar, Bize³ zûlmetmediler, fakat kendilerine zûlmediyorlardı. **1-** Reçine türü bir yiyecek. Ekmek. Kudret helvası. Dayanma gücü. **2-** Çevirilerde, “Kudret helvası ve bildircin indirdik.” şeklinde verilen anlam doğru değildir. Zira indirdik anlamındaki “enzele” kelimesinin diğer bir anlamı da bağışlama, ikram etmektir. Bu âyette “enzele” kelimesi “ikram ettik, bağışladık.” anlamındadır. **3-** Birçok âyette; Allah’a atfen “Biz”, “Biziz” çoğul zamirleri kullanılmaktadır. Kur’an’daki “Biz/Biziz” zamirleri çokluğu değil, “yüceliği, gücü, büyüklüğü” ifade etmektedir. “Biz” çoğul zamirinin kullanıldığı hiçbir âyette Allah’ın zatı/kendisi söz konusu edilmemektedir. Allah’ın zatından söz eden âyetlerin tamamında “ene”, “inni” (ben, beni/bana) zamirleri gibi tekil şahıs zamirleri kullanılmaktadır. “Biz” zamiri ise, Allah’ın yaptıklarını veya yapacaklarını bildiren âyetlerde, Allah’ın gücünün, üstünlüğün ve büyüklüğün ifadesi olarak yer almaktadır. Bütün dillerde gücü ve yönetimi elinde bulunduran erk, otorite, yönetici kendi gücünden ve üstünlüğünden söz eden ifadelerde, açıklama ve buyruklar-da “biz” zamirini kullanılmaktadır.
- 2:58. Hani: “Şu şehre girin, orada dilediğinizden bol bol yiyin. O kapıdan secde¹ ederek girin. Ve “Bizi bağışla.” deyin ki Biz de yanlıklarınızı bağışlayalım. İyilik yapanlara daha fazlasını vereceğiz.” demiştik. **1-** Onların yasa ve kurallarını kabullenerek. Secde; itaat etmek, emrine amade olmak ve üstünlüğünü kabul etmek demektir.
- 2:59. Fakat zâlimler, sözü, söylenenden başka bir şekle soktular. O zâlimlere, doğru yoldan sapmalarına karşılık gökten bir azâp indirdik.
- 2:60. Hani! Mûsâ, halkı için su istemişti. Biz de demiştik ki: “Asanla kayaya vur.” Bunun üzerine kayadan on iki göz su fışkırmıştı. Her grup hangi kayaktan içeceğini bilmişti. Allah’ın verdiği rızıktan yiyin, için fakat asilik yaparak yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayın.

- 2:61. Hani! Mûsâ'ya: "Ey Mûsâ, asla tek çeşit yiyeceğe dayanamayız. Rabb'inden bizim için yerden çıkan ürünlerden; sebzesinden, acurundan, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından çıkarmasını iste." demiştiniz. Mûsâ da: "Daha değerli olanı¹ daha değersiz olanla² değiştirmek mi istiyorsunuz? O halde şehre inin; sizin istedikleriniz orada var." dedi. Böylece, onların üzerine alçaklık ve yoksulluk damgası vuruldu. Ve Allah'ın gazâbına uğradılar. Bu, Allah'ın âyetlerine inanmadıklarından ve nebilerini haksız yere öldürmelerindendi. Bütün bunlar, onların asileşip haddi aşmalarındandır.
- 1- Onurlu bir hayatı. 2- Onursuz bir hayatla.**
- 2:62. İmân Edenler, Yahudiler, Nesârâ¹ ve Sâbiîn²; kim Allah'a ve âhiret gününe imân edip³ sâlihâtı yaptı ise⁴ ödülleri Rabb'leri verecektir. Ve onlar için korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.
- 1- Hıristiyanlar. 2- Sâbiîn konusunda Kur'an bir bilgi vermemektedir. Nuh Nebi ve Zebur ile bağlantıları olan kimseler oldukları söylenmektedir. 3- Yahudiliğin, Hıristiyanlığın ve Sabiîliğin hak din oldukları dönemlerde, imân eden ve sâlihâtı yapan Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sabiîler ile imân eden ve sâlihâtı yapan Mü'minlerin ödülleri Rabb'leri verecek. (Benzer âyet, 5: 69) 4- Bkz. 2:25. âyetin dipnotu.**
- 2:63. Hani bir zamanlar, takvâ sahibi¹ olmanız için, size verdiğimiz şeylere kuvvetle sarılıp kendinize mal etmek ve içindekilerini sürekli aklınızda tutmanız konusunda sizden söz almıştık. Ve Tûr'u² üzerinize kaldırmıştık.
- 1- Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttaki: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir. 2- Mûsâ'yı dağa çıkarmıştık.**
- 2:64. Yine de yüz çevirdiniz. Eğer Allah'ın iyilikseverliği ve bağışlayıcılığı olmasaydı elbette kaybedenlerden olurdunuz.
- 2:65. Elbette siz, Cumartesi yasağını çiğnemekle hadlerini aşanları biliyorsunuz. Bu nedenle onlara, "Düşkün maymunlar olun."¹ dedik.
- 1- Bu buyruk ahlâki bir anlam içermektedir. "Kışilik ve davranış yönünden maymunlar olun." denmektedir. (Bkz. 7:166.)**

- 2:66. Biz bunu, onlara ve onlardan sonra gelecek kuşaklara ibret; muttakîlere¹ de bir öğüt olarak yaptık.
1- Bkz. 2:63. Âyetin dipnotu.
- 2:67. Hani, Mûsâ halkına: “Allah, sizden bir sığır kesmenizi istiyor.” demişti. Onlar da: “Sen bizimle alay mı ediyorsun?” dediler. Mûsâ; “Câhillerden olmaktan, Allah’a sığınırım.” dedi.
- 2:68. Onlar: “Bizim için Rabb’ine söyle, onun nasıl bir sığır olduğunu açıklasın.” dediler. Mûsâ, “Allah, onun ne tam yaşlı ne de yavru; ikisinin arasında bir yaşta olduğunu söylüyor; öyleyse sizden isteneni yapın.” dedi.
- 2:69. Onlar: “Bizim için Rabb’ine söyle, onun rengi nedir; bize bildirsin.” dediler. Mûsâ: “Allah; onun parlak sarı renkte, bakanlara keyif veren bir sığır olduğunu söylüyor.” dedi.
- 2:70. Yine onlar: “Bizim için Rabb’ine sor; onun niteliğini açıklasın. Zira bizce sığırların hepsi birbirine benziyorlar; eğer Allah dilerse biz doğru olanı bulmuş oluruz.” dediler.
- 2:71. Mûsâ: “Allah, onun ekin sulayarak, çifte koşularak yıpranmamış; alacası olmayan, kusursuz bir sığır olduğunu söylüyor.” dedi. Onlar: “İşte şimdi gerçeği bildirdin.” dediler. Ve nihâyet sığırı boğazladılar. Neredeyse bunu yapmayacaklardı.
** 67-71. âyetlerinden anlaşılması gereken şudur: Eğer “Sığır kesin.” buyruğu yeterli görülürk herhangi bir sığır kesilseydi, Allah’ın buyruğu yerine getirilmiş olunacaktı. Ama sorularla iş detaylandırılınca kesilecek sığırın özellikleri de artmış oldu. Oysaki dinde esas olan şey ayrıntıya girerek değil, bir buyruk en yalın hali ile nasıl anlaşılırsa onu öylece yapmaktır. Detaylandırmak çoğaltmak demektir, dolayısı ile zorlaştırmaktır. Bu âyetin bize mesajı, Allah’ın buyurduğu bir şeyi detaylandırmanın doğru olmadığıdır.*
- 2:72. Hani! Siz, bir kimseyi öldürmüştünüz de birbirinizle atışmıştınız. Oysa Allah, gizlediğiniz şeyi ortaya çıkarandır.
- 2:73. “Onun bir kısmı ile ona vurun” dedik.¹ İşte Allah, böylece ölüleri diriltirek âyetlerini² size gösterir. Umulur ki gerçeği kavrayasınız.
1- Kesilen sığırın bir parçasıyla öldürülen kişiye vurun. 2- Kanıtlarını.

- 2:74. Sonra kalpleriniz yine katılaştı; kaya gibi, hatta kayadan da katı. Zira öyle kayalar var ki içinden nehirler fışkırır, yine öyle kayalar vardır ki yarılıp bağrından su çıkar. Yine öyleleri vardır ki Allah'a duyduğu içtenlikli saygıdan harekete geçerler. Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.
- 2:75. Şimdi onların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Onlardan bir grup, Allah'ın kelamını dinleyip iyice anladıktan sonra, onu, bile bile çarpıttılar.
- 2:76. Onlar, İmân Edenlerle karşılaştıkları zaman, "Biz de îmân ettik." derler. Baş başa kaldıklarında: "Rabb'inizin size açıkladığını,¹ size karşı delil olarak kullansınlar diye mi onlara söylüyorsunuz! Neden aklınızı kullanmıyorsunuz?" derler.
1- Tevrât'ta.
- 2:77. Allah'ın, onların gizlediklerini de açıkladıklarını da bildiğini bilmiyorlar mı?
- 2:78. İçlerinde ummiler¹ vardır. Kitâp'ı bilmezler. Kuruntularından² başka bir şey bilmezler. Ancak zanda bulunuyorlar.
1- Kitâp'ı bilmeyip de ondan habersiz olanlar. 2- Yersiz ve yanlış düşünce.
- 2:79. Yazıklar olsun o kimselere ki: Kitâbı elleriyle yazıyorlar, sonra da az bir kazanç elde etmek için "Bu Allah'ın katındandır." diyorlar. Yazıklar olsun onlara, elleriyle yazdıklarından dolayı. Yazıklar olsun onlara, kazandıklarından dolayı!
- 2:80. "Sayılı günlerin dışında ateş bize dokunmaz." dediler. De ki: "Allah'tan buna dair bir söz mü aldınız? Eğer böyle ise Allah, kesinlikle verdiği sözden dönmez. Yoksa Allah'a karşı bilmediğiniz şeyi mi söylüyorsunuz?"
- 2:81. Hayır! Kim bir kötülük yapar da yanlışları kendisini kuşatırsa, onlar Cehennem ehlidir ve onlar, orada kalıcıdırlar.
- 2:82. İmân edip, sâlihâtı yapanlar¹ Cennet ehlidirler. Ve onlar orada kalıcıdırlar.
1- Bkz. 2:25. âyetin dipnotu.

2:83. Hani! Bir zaman İsrâîloğulları'ndan, "Allah'tan başkasına kulluk¹ etmeyin; anne ve babaya, öksüzlere, düşkünlere iyilik yapın; insânlara iyi söz söyleyin, "Salâtı ikâme edin, zekâtı yapın."² diye kesin söz almıştık. Sonra, içinizden pek azınız hariç sözünüzden döndünüz. Ve sizler, döneklik yapanlarsınız.

1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah'a ya da Allah'tan başka şeylere olur. Allah'a övgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah'tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah'a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insânın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır. **2-** Bkz. 2:43. âyetin dipnotu.

2:84. Hani! Bir zamanlar sizden, birbirinizin kanlarını dökmeyeceğinize ve birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacağınıza dair kesin söz almıştık. Bu sözümüzü kabul ettiğinizin tanıkları sizlersiniz.

2:85. Sonra siz o kimselersiniz ki; birbirinizi öldüren, bir kısmınızı yurtlarından çıkarıp, onlara karşı gûnahta ve düşmanlıkta iş birliği yapanlarsınız. Bir de esir olarak size gelirlerse, onlarla fideyeleşiyorsunuz.¹ Oysa onları yurtlarından çıkarmak, üzerinize harâm kılınmıştı. Yoksa böyle yapmakla Kitâp'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden böyle yapanların cezası dünya hayatında aşâğılanma, Kıyâmet Günü'nde de en şiddetli azâba uğramaktır. Zira Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.

1- Fideye karşılığında bırakıyorsunuz.

2:86. Onlar, dünya hayatına karşılık âhîret hayatını satan kimselerdir. Bundan dolayı onlardan azâp hafifletilmeyecek ve onlara yardım da edilmeyecektir.

- 2:87. Ant olsun ki Mûsâ'ya Kitâp'ı verdik. Ardı sıra Resûller gönderdik. Meryem Oğlu İsa'ya da beyinâtı¹ verdik ve onu Kudus'un Rûhu² ile destekledik. Ne zaman bir elçi hoşunuza gitmeyen bir şey getirdiyse, büyüklük taslayarak kimini yalanlayıp, kimini de öldürmediniz mi?
1- Kanıt içeren, açıklayıcı, açığa çıkarıcı olan. **2-** Allah'ın Rûhu ile. Rûhu'l Kudus, "Rûh" ve "Kudus" kelimelerinden bir araya gelmiş belirtili isim tamlamasıdır; "Kudusun Rûhu" demektir. Sıfat tamlaması olarak, "Kutsal Rûh" diye anlam verilmesi doğru değildir. Kur'an'da dört yerde geçmektedir. Rûhu'l Kudus" tamlaması, "Allah'ın rûhu, Allah'ın vahyi, Allah'tan gelen bilgi anlamlarına gelmektedir. Rûh Kelimesi; Kur'an'da, kelime anlamı olan, "can", "vücuda hayat veren cevher" anlamının yanı sıra "insanın ve toplumların hayatını diri, sağlıklı kılan vahiy" anlamında da kullanılmaktadır. Kur'an'da geçen Rûhu'l-Kudus ifadesi "Vahiy, Allah'tan gelen temiz, sağlam bilgiler" demektir." Rûhu'l Kudus ifadesinin geçtiği âyetler: 2: 87, 253; 5:110; 59:23.
- 2:88. Ve onlar, "Kalplerimiz örtülüdür." dediler. Hayır, öyle değil, Allah; onları, kâfirlik¹ etmelerinden dolayı lanetlemiştir.² Bu yüzden çok azı îmân eder.
1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektir (57:20). **2-** Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlamak. Allah'ın Rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması.
- 2:89. Onlara, Allah katından yanlarındakini¹ tasdik edici bir Kitâp² gelince; daha önce Allah'tan Kâfirlere karşı üstünlük kazanmak için böyle bir şey istedikleri halde, onlara bildikleri şey³ gelince bu kez onu inkâr ettiler. Allah'ın laneti, Kâfirlerin üzerindedir.
1- Tevrât. **2-** Kur'an. **3-** Kitâp.
- 2:90. Allah'ın, dilediği kimseye kendi lütfundan indirmesini çekemeyerek; Allah'ın indirdiğini küfretmekle¹ kendilerini ne kötü bir şeye karşılık sattılar. Bundan dolayı art arda gelen gazabı hak ettiler. Kâfirler için alçaltıcı bir azâp vardır.
1- Bkz. 2:88. âyetin dipnotu.

2:91. Onlara, “Allah’ın indirdiklerine îmân edin.” denildiğinde, “Biz, ancak bize indirilene¹ îmân ederiz.” dediler. Ve ondan² başkasını kabul etmezler. Oysa O, yanlarındakini tasdik eden, hak bir kitâptır. Onlara de ki: “Madem îmân ediyordunuz, ne diye daha önce Allah’ın Nebilerini öldürüyordunuz?”

1- Tevrât ve İncil’e. **2-** Kendilerine indirilenlerden.

2:92. Gerçekten Mûsâ size beyyinât¹ ile geldi. Sonra siz onun arkasından buzağı figürünü yaptınız.² İşte siz, o zâlimlersiniz.

1- Kanıt içeren, açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. **2-** Âyette geçen “ittehaz-tum” kelimesi, “edinmek” anlamının yanı sıra, “yapmak”, “meydana getirmek” anlamlarında da birçok âyette yer almaktadır. Kelime, bu âyette “yapmak”, “meydana getirmek” anlamına gelmektedir. O nedenle “buzağıyı ilâh edinmek” şeklinde yapılan çeviriler doğru değildir. Buzağının ilâh edinilmek amacıyla yapılmış olması düşüncesi, âyete ilâh edinmek şeklinde anlam verilmesine neden olmaktadır.

2:93. Hani sizden, “Size verdiğimiz kuvvetlice alın ve dinleyin.” diye kesin söz almış ve Tûr’u üzerinize yükseltmiştik¹. Demişlerdi ki: “Dinledik; ama itaat etmiyoruz.” Küfürleri yüzünden kalplerine buzağı sevgisi içirildi². De ki: “Eğer gerçekten inanıyorsanız, inancınız sizden ne kötü şey istiyor!”

1- Sizin öncünüzü Tûr’a yükseltmiştik. **2-** Bilerek, bilinçli olarak gerçeğin üzerini örtmelerinden, gerçeği yalanlamalarından dolayı, buzağı sevgisi ve ilgisi kalplerinde yer etti.

2:94. De ki: “Eğer Allah katında; âhret yurdunun, diğer insanların değil de yalnızca size ait olduğunu iddia eden sözünüzde samimi iseniz, o zaman ölümü isteseneze!”

2:95. Ama elleriyle yaptıkları şeylerden dolayı, ölümü asla istemezler. Allah, zâlimleri en iyi bilendir.

2:96. Ve sen, onları, yaşamaya karşı insanların en ihtiraslısı, hatta Allah’a ortak koşanlardan bile daha çok ihtiraslı bulacaksın. Her biri bin yıl yaşamak ister. Oysaki uzun ömürlü olmak, böyle birini azâptan kurtarmaz. Zira Allah, yaptıkları her şeyi görmektedir.

2:97. De ki kim Cibrîl'e¹ düşmansa, Bilsin ki O², onu³ iki eli arasındakileri⁴ tasdik edici olarak Allah'ın izni ile⁵ senin kalbine çokça indirdi. Mü'minler için bir hidâyet ve müjde olarak.

1- Cibrîl'in vahiy meleği olduğu inancı genel bir kabuldür. Ancak biz bunun doğru olmadığı kanaatindeyiz. Cibrîl, "Allah'ın düzeltici, onarıcı ve düzenleyici olan vahiyi demektir. Cebr kelimesinin anlamı; zorlamak, tamir etmek, düzeltmek; kırılmış, bozulmuş şeyleri onarıp tekrar işe yarar hale getirmektir. "Hükümdarlara cebbar denmesinin nedeni, insanları diledikleri işe zorlamalarından ya da onların işlerini düzeltmelerinden dolayıdır." "Cibrîl, cebr ve îl kelimelerinden oluşmuş bir isim tamlamasıdır. İl kelimesi eski Arapça'da Allah demektir. Tamlama şeklindeki "Cibr-îl veya Cebra-îl kelimeleri ise Allah'ın gücü, onarması, düzeltmesi ve düzenlemesi anlamına gelmektedir. Bu iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan isim tamlaması, "Allah'ın düzeltici, düzenleyici olan vahiyi" anlamına gelmektedir. Zira vahiy; bozulan, sapkınlaşan toplumları yeniden onarmak, düzeltmek için gönderilmiştir. "Cebr" kelimesi, kırılmak anlamına gelen "kesr" kelimesinin karşıtıdır. Bu da kırılan bir şeyin onarılması demektir. Zamirler doğru isimlere gönderildiğinde de görülecektir ki Cibrîl indiren değil, indirilendir. Ayrıca Kur'an'ın bizzat Allah tarafından indirildiğine dair yüzlerce âyet bulunmaktadır. İsrâîl, İsmâîl, Azraîl vb. isim tamlamaları bu tür tamlamaya örnek verilebilir. Birçok âyette vahyin Allah tarafından doğrudan indirildiği belirtilmesine rağmen, Cibrîl'e "vahiy meleği" denmesi doğru değildir. (Örneğin 2:23, 90, 99; 3:3; 4:136; 7:196; 15:9; 16:44, 89; 17:106; 18:1; 42:17; 76:23.) **2-** O (Allah). **3-** Onu (Cibrîl'i). "O" ve "onu" zamirleri üçüncü şahıs zamirleridir. Âyetteki "onu" zamiri, âyetin kendi içindeki "Cibrîl" kelimesine dönmektedir. "Bilsin ki şüphesiz O" ifadesindeki "O" zamiri ise Allah'ı göstermektedir. Yani Cibrîl indiren değil, inendir. Cebbar Allah'ın isimlerindedir (Bkz. 59:23). **4-** Allah'ın kenî yanında olanı (Bkz. 5:64; 38:75; 49:1). **5-** "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre," Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği anlamlarına gelmektedir.

2:98. Kim Allah'a ve O'nun meleklerine, resûllerine, Cibrîl'e¹, Mîkâl'e² düşman olursa; iyi bilsin ki Allah da Kâfirlere düşmandır.

1- Vahye: "Bozulan toplumu onarmak için gönderilen vahye." **2-** Hâmi, koruyucu, büyük öncü.

2:99. Ant olsun Biz, sana apaçık âyetler indirdik. Ancak, onları, fâsık¹ olanlar kâfirlik² eder.

1- Günaha sapan. Günahta ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan. 2- Bkz. 2:88. âyetin dipnotu.

2:100. Onlar, ne zaman bir söz verdilerse, içlerinden bir grup onu bozmadı mı? Zaten onların çoğu îmân etmiyorlar.

2:101. Ne zaman onlara, Allah'tan, yanlarındakini tasdik edici bir elçi gelse, Kitâp Ehli'nden bir grup, sanki hiç haberleri yokmuş gibi, elçinin getirdiğine sırt çevirirler.

2:102. Ve onlar, Süleymân'ın sahip olduğu güç konusunda şeytânların¹ uydurdıkları şeylere uydular. Oysa Süleymân gerçeğe aykırı bir şey² yapmadı. Ancak insanlara büyü yapmayı öğreten şeytânlar³ gerçeği gizliyordu; Babil'deki iki melike⁴; Hârût ve Mârût'a bir şey indirilmiş değildi. Hatta bu iki melik: "Biz fitneyiz, sakın kâfir olma!" demedikçe, hiç kimseye bir şey öğretmiyorlardı. Fakat onlar, o ikisinden karı ile kocanın arasını açacak şeyler öğrenmeye çalışıyorlardı. Ancak, Allah'ın izni olmadıkça bu şeyle hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine bir faydası olmayan, sadece zarar verecek şeyleri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, büyü ile uğraşanların âhirette bir nasiplerinin olmayacağını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür. Keşke bilselerdi.

1- Toplumunu saptıranların/saptırıcıların (Bkz. 2:36. âyetin 1. dipnotu). 2- Sihir. 3- Saptırıcılar. 4- Diğer bir kıraata/okuyuşa göre "melik" yerine "melik" denmektedir. Ve bu okuyuşa göre anlam şöyle olmaktadır: "Babil'deki toplum üzerinde etkisi ve gücü olan iki söz sahibi/imtiyazlı şahsiyete, Hârût ve Mârût'a bir şey indirilmiş değildi."

2:103. Eğer onlar îmân edip takvâ sahibi¹ olsalardı, Allah katında kazanacakları sevap kendileri için daha hayırlı olurdu. Keşke bilselerdi.
1- Bkz. 2:66. âyetin dipnotu.

2:104. Ey Îmân Edenler! "râinâ¹" demeyin, "unzurnâ.²" deyin ve dinleyin. Kâfirler için can yakıcı bir azâp vardır.

1- Bize uy. Arzularımıza göre hareket et. 2- Bizi gözet, bizimle ilgilen.

2:105. Kitâp Ehli'nin ve Müşriklerin kâfirleri¹ Rabb'inizden, size bir hayrın indirilmesini istemezler. Oysa Allah, rahmetini dilediği kimseye ayırır. Allah, Büyük Lütuf Sahibi'dir.

1- Nankörleri.

2:106. Biz, bir âyeti yürürlükten kaldırır veya unutturursak ya onun dengini ya da ondan daha iyisini getiririz. Sen, Allah'ın her şeye gücü yeten olduğunu bilmez misin?¹

1- Bazı âyetlerin "nesh" edildiğini (geçersiz kılındığını) iddia ederek, Allah'a ve Kur'an'a iftira atanlar, referans olarak bu âyeti gösteriyorlar. Oysaki bu âyet, Kitâp Ehli'ne verilen bir cevap âyetidir. Âyette söz konusu edilen şey, Kur'an'daki herhangi bir âyetin iptal edilmesi değil, Tevrât ve İncil'deki hükümlerin yerine yeni hükümlerin getirildiğidir; daha önceki kitâplarda yer alan kimi hükümlerin değiştirilmesidir. Örneğin kıblenin yönünün değiştirilmesi gibi.

2:107. Göklerin ve yerin egemenliğinin Allah'a ait olduğunu bilmez misin? Sizin için Allah'ın yanı sıra ne bir veli¹ ne de bir yardımcı vardır.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözetken, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözetken, Destek Olan." demektir.

2:108. Yoksa siz de daha önce Mûsâ'yı sorguya çekenler gibi, elçinizi sorguya çekmek mi istiyorsunuz? Her kim, îmân yerine küfrü tercih ederse o dosdoğru yoldan sapmış olur.

2:109. Kitâp Ehli'nin çoğu, Hakk kendilerine bildirildiği halde, benliklerindeki kıskançlıktan dolayı, îmânınızdan sonra sizi küfre döndürmek isterler. Allah'ın emri gelinceye kadar onlara aldırış etmeyin. Onları affedin ve onlarla iyi geçinin. Kuşkusuz Allah, Her Şeye Güç Yetiren'dir.

- 2:110. Salâtı ikâme edin ve zekâtı yapın.¹ Kendiniz için her ne iyilik yaparsanız onu Allah katında bulacaksınız. Kuşkusuz Allah, bütün yaptıklarınızı görmektedir.
1- Bkz. 2: 43. âyetin dipnotu.
- 2:111. Onlar, “Yahudi ve Nesârâ’dan¹ başkası Cennet’e giremeyecek.” derler. Bu, onların kuruntusudur. De ki: “Eğer doğru söylüyorsanız iddianızı kanıtlayın.”
1- Hıristiyanlardan.
- 2:112. Bilakis, gerçekten kim iyi bir kimse olarak benliğini Allah’a teslim etmişse, onun ödülü Rabb’inin yanındadır. Onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.
- 2:113. Kitâp’ı okuyup durdukları halde, Yahudiler: “Nesârâ¹ geçerli bir inanç üzerinde değildirler.” derler. Nesârâ da: “Yahudiler geçerli bir inanca sahip değildirler.” derler. Oysa Kitâp’ı okuyorlar. Kitâp’tan habersiz olanlar da onların sözlerinin aynısını söylediler. Allah, onların anlaşmazlığa düştükleri konuda Kıyâmet Günü hüküm verecektir.
1- Hıristiyanlar.
- 2:114. Allah’ın mescitlerinde, O’nun adının anılmasını engelleyen ve onların harap olmasına çalışan kimseden daha zâlim kim olabilir? Buralara, ancak Allah’a karşı gelmekten korkularak girilebilir. Onlar için dünyada aşâğılanma, âhirette de büyük bir azâp vardır.
- 2:115. Doğru da Allah’ındır, batı da. Nereye yönelirseniz yönelin, Allah’ın yönü orasıdır. Kuşkusuz, Allah, Yardımı Çok Kapsamlı Olan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
- 2:116. “Allah, çocuk edindi!” dediler. Hâşâ! O, bundan münezzehtir.¹ Bilakis, gökte ve yerde ne varsa her şey O’nundur. Ve her şey O’na gönülden boyun eğmektedir.
1- Uzaktır, arınıktır.
- 2:117. O, göklerin ve yerin Bedî’sidir¹. Bir şeyin olmasını istediğinde, ona sadece “Ol.” der, o da olur. *1- Yoktan var eden. Bir örnek olmaksızın eşsiz ve benzersiz yaratan.*

2:118. Bilmeyen kimseler: “Allah’ın bizimle konuşması veya bize bir âyet¹ göndermesi gerekmez mi?” dediler. Onlardan öncekiler de onların sözlerine benzer sözler söylemişlerdi. Kalpleri birbirlerine benziyor. Bilmek isteyen kimseler için âyetleri iyice açıkladık.

1- *Mucize, kanıt.*

2:119. Doğrusu Biz, seni, Hakk ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Cehennem ehlinde sorumlu tutulacak değilsin.

2:120. Yahudiler ve Nesârâ,¹ sen onların milletlerine² uymadıkça senden asla razı olmazlar. De ki: “Gerçek şu ki; doğru yol Allah’ın yoludur.” Ve sana gelen ilimden³ sonra onların arzularına uyarsan; Allah’tan, sana ne bir velî⁴ ne bir yardımcı bulabilirsin.

1- *Hıristiyanlar. 2-* *Onların yollarına, uygarlıklarına, inanç sistemlerine, yaşam biçimlerine. 3-* *Vahiyden/bilgiden. 4-* *Bkz. 2:107. âyetin dipnotu.*

2:121. Kendilerine Kitâp verdiğimiz kimseler, ona uymak için gereği gibi okurlar. İşte bunlar ona îmân edenlerdir. Îmân etmeyenler ise, işte onlar kaybedenlerdir.

2:122. Ey İsrâîloğulları! Size verdiğim nimetimi ve lütufta bulunarak sizi alemlerde¹ nimetlendirdiğimi hatırlayın.

1- *İnsanlık dünyasında.*

2:123. Hiç kimsenin bir başkasının yerine bir şey ödeyemeyeceği, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği ve hiç kimseye şefaatin¹ fayda vermeyeceği ve hiç kimseye yardım edilmeyeceği günden korunup sakının.

1- *Şefaatin kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur’an, Allah’ın yanı sıra başka birilerinin “şefaati” edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaati etme hakkı yoktur. Kur’an’a göre “şefaati” inancı kesinlikle şirktir (Bkz. 2:48, 123). Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah’ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah’a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah’ın sözüne itibar etmemektir.*

- 2:124. Hani! Rabb'i, İbrâhîm'i birtakım kelimeler¹ ile sınamış; o da onları yerine getirmişti. Allah, "Ben seni insanlara önder yapacağım." dedi. İbrâhîm, "Soyumdan olanları da." deyince; Allah, "Benim ahdim zâlimlere ulaşmaz!" dedi.
1- Takdir edilmiş hükümler. Sorumluluk ve yerine getirilmesi gereken görevler.
- 2:125. Hani Biz, Beyt'i¹ insanlar için toplanma yeri ve güvenli bir yer kıldık. "İbrâhîm'in makamından kendinize bir salât² yeri edinin." dedik. İbrâhîm ve İsmâîl'den, "Evimi tavaf edenler, kendilerini adamak amacıyla orda toplananlar, "rükû ve secde edenler"³ için temiz tutun." diye söz aldık.
1- Kâbe'yi, Mescid-i Harâm'ı. 2- Allah'a yönelme, namaz kılma. 3- Bkz. 2:43. âyetin 2. dipnotu.
- 2:126. Hani İbrâhîm: "Ey Rabb'im! Bu beldeyi güvenli bir yer kıl, halkından, Allah'a ve âhiret gününe îmân edenleri, çeşitli ürünlerle rızıklandır." dedi. O da: "Kâfir¹ olanı dahi az bir süre geçindiririm; sonra onu ateşin azabına uğrattırım. Orası, varacaklar için ne kötü bir yerdir." dedi.
1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 2:127. Hani bir zamanlar İbrâhîm, İsmâîl ile birlikte Beyt'in¹ temellerini yükseltirken: "Ey Rabb'imiz! Bunu bizden kabul et; kuşkusuz Sen, Her Şeyi İşiten ve Her Şeyi Bilen'sin." demişti.
1- Evin/Kâbe'nin.
- 2:128. "Ey Rabb'imiz! Bizi, Sana teslim olanlardan kıl. Bizim soyumuzdan da Sana teslim olan bir toplum yap. Bize, menâsikimizi¹ göster. Tevbelerimizi kabul et. Kuşkusuz Tevbeleri Kabul Eden, Rahmeti Kesintisiz Olan yalnızca Sen'sin."
1- Hacc ve Kurban ile ilgili ritüel ve kuralları. Nusûk, Allah'a yaklaşmaya vesile olan her şeydir.

- 2:129. “Ey Rabb’imiz! İçlerinden onlara Sen’in âyetlerini okuyacak, Kitâp’ı ve Hikmeti¹ öğretecek ve onları arındıracak bir elçi gönder. Kuşkusuz Sen, Mutlak Üstün Olan’sın, En İyi Hüküm Veren’sin.”
1- *Kitâp kelimesi Kur’an’ın niteliklerindedir. Kur’an’ın Allah tarafından buyrulan, kanıtlayıcı, yol gösterici, aydınlatıcı bilgi olmasını ve belirlenmiş ilkelerin ve kuralları ifade etmektedir. Hikmet, Kur’an’ın niteliklerinden/isimlerindedir. Tıpkı Kur’an ve Zikir, Kur’an ve Furkân gibi (Bkz. 62:2). Hikmet, “engel olmak” demektir: Kur’an’ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünmek, gerçeği kavramak, doğru yargıda bulunmak yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirmek, sağlamlaştırmak, bilmek, bilge olmak, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.*
- 2:130. İbrâhîm’in milletinden¹, kendini bilmezlerden başka kim yüz çevirir? Ant olsun onu dünyada Biz seçtik; o, âhirette de iyiler arasına da yer alacaktır.
1- *İnanç sisteminden, uygarlığından, yaşam biçiminden, yolundan.*
- 2:131. Hani Rabb’i ona: “Müslim¹ ol” dediğinde; o da: “Âlemlerin Rabb’i için müslim oldum.” demişti.
1- *Allah’ın buyruklarına içtenlikle teslim olan.*
- 2:132. İbrâhîm, bunu¹, çocuklarına vasiyet etmişti. Yakûb da²: “Ey oğullarım! Şüphesiz Allah, bu dini sizin için seçti. O halde müslimler³ olarak ölmenin dışında başka bir şekilde ölmeyin!” demişti.
1- *Müslim olmayı. 2- Yakûb, İbrâhîm’in torunudur. 3- Allah’a içtenlikle teslim olmuş olanlar.*
- 2:133. Yoksa siz, Yakûb’un ölümü anında onun yanında mıydınız? Hani oğullarına: “Benden sonra neye kulluk edeceksiniz?” demişti. Onlar da: “Senin ilâhına ve ataların İbrâhîm, İsmâîl ve İshâk’ın ilâhı olan tek ilâha kulluk edeceğiz. Biz, O’na teslim olanlarızdır.” demişlerdi.
- 2:134. Onlar gelip geçen bir ümmetti¹. Onların kazandıkları onlara; sizin kazandıklarınız sizedir. Siz, onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz.
1- *Topluluktan, toplumdur; onların yaptıklarının size bir yararı yok.*

- 2:135. Onlar, “Yahudi veya Nesârâ¹ olun ki, doğru yolu bulasınız.” dediler. De ki: “Hayır; biz, hiçbir zaman Müşrik olmayan, hanif² olan İbrâhîm’in milletindeniz.”
1- Hıristiyan. 2- Allah’ı birleyen, şirk koşmaksızın Allah’a yönelmiş olan. 3- İbrâhîm ümmetinin yaşam biçimini, o toplumun uygarlığını benimseyenlerdir.
- 2:136. Deyin ki: “Biz; Allah’a, bize indirilene, İbrâhîm’e, İsmâîl’e, İshâk’a, Yakûb’a ve onların soyundan gelenlere indirilene; Mûsâ’ya, İsâ’ya ve diğer Nebilere Rabb’lerinden verilenlere, îmân ettik. Onları birbirinden ayırt etmeyiz. Ve biz O’na teslim olanlarıdır.”
- 2:137. Eğer onlar da sizin îmân ettiğiniz gibi îmân ederlerse, kuşkusuz doğru yolu bulmuş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, derin bir ayrılık ve çıkmaza düşmüş olurlar. Onlara karşı Allah sana yeter. O, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
- 2:138. Allah’ın boyası!¹ Allah’tan daha iyi boyası olan kim? Biz, yalnızca O’na kulluk edenlerdiniz.
1- Kelimesi kelimesine, sibğatullah. Allah’ın buyurduğu yaşam biçimi, inanç sistemi, Vahiy, İslâm.
- 2:139. De ki: “Bizimle Allah hakkında mı tartışıyorsunuz? Oysa O, bizim de Rabb’imiz sizin de Rabb’inizdir. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız sizedir. Biz ona içtenlikle bağlananlarız.”
- 2:140. İbrâhîm’in, İsmâîl’in, İshâk’ın, Yakûb’un ve onların soyundan gelenlerin Yahudi veya Nesârâ¹ olduklarını mı iddia ediyorsunuz? De ki: “Siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı?” Allah’tan gelen bir gerçeği kendi yanında gizleyen kimseden daha zâlim kim olabilir? Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.
1- Hıristiyan.
- 2:141. Onlar, gelip geçen bir ümmettir¹. Onların kazandıkları onlara; sizin kazandıklarınız sizedir. Siz, onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz.
1- Topluluktan, toplumdu; onların yaptıklarının size bir yararı yok.

2:142. İnsanlardan, birtakım beyinsizler: “Daha önce yöneldiğiniz kible-den sizi çeviren nedir?” diyecekler. De ki: “Doğu da Batı da Allah’ındır. O, hak edeni¹ doğru yola iletir.”

1- Kelimesi kelimesine, dilediğini. Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletilmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, “dilediğimi” demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi” insanın “dilemesine”, “insanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir (Bkz. 76:3).

2:143. Ve böylece, sizi vasat¹ bir toplum yaptık ki insanlara karşı gerçeğin tanıkları olasınız; elçi de sizin üzerinizde tanık olsun. Senin arzulayıp da yönelemediğin² Kible’yi,³ Resûl’e uyanları ökçeleri üzerinde geri dönenlerden ayırt etmek için kible yaptık. Doğrusu, bu, Allah’ın hidâyet ettiği⁴ kimselerden başkasına ağır gelir. Allah, îmânınızı boşa çıkaracak değildir. Kuşkusuz Allah, insanlara karşı Çok Şefkatli ve Çok Bağışlayıcı’dır.

1- Hayırlı, şerefli, üstün. “Bir şeyin iki ucu arasındaki kendine ait kısmı”, “orta” gibi anlamlara gelen “vasat” kelimesi, deyim olarak, bir şeyin en iyi, en doğru ve en yararlı olan yeri; hayırlı, dengeli ve ölçülü olmak anlamlarına gelmektedir. Atın veya devenin binilen yerleri olan sırtlarının ortası gibi. Tutarlı ve kararlı. **2-** Henüz kible olmadığı için. **3-** Kâbe’yi. **4-** Doğru yola ilettiği.

2:144. Senin, yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu görüyoruz. Seni, razı olacağın bir kibleye çevireceğiz. Bundan böyle yüzünü, Mescid-i Harâm tarafına çevir. Ve siz de nerede olursanız olun, yüzlerinizi o tarafa çevirin. Kitâp verilenler, onun Rabb’lerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.

2:145. Ant olsun ki Kitâp verilenlere hangi âyeti¹ getirirsen getir, yine de onlar senin kiblene uymazlar. Sen de onların kiblesine uyacak değilsin. Onlar, birbirlerinin kiblesine de uymazlar. Eğer, sana verilen bunca ilimden² sonra, onların arzularına uyarsan, o zaman zâlimlerden olursun.

1- Kanıt. 2- Vahiy ile verilen bilgiden.

2:146. Kendilerine Kitâp verdiğimiz kimseler, O'nu¹ öz oğullarını bildikleri gibi bilirler. Buna rağmen içlerinden bir zümre, bile bile gerçeği gizlemektedir.

1- Mescid-i Harâm'ı. Kâbe'nin kible olduğunu.

2:147. Gerçek, Rabb'inden gelendir. Sakın kuşku duyanlardan olma.

2:148. Herkesin yöneldiği bir yönü vardır. Öyleyse siz de yararlı işler yapmada birbirinizle yarışın. Nerede olursanız olun Allah hepinizi bir araya getirir. Kuşkusuz, Allah Her Şeye Güç Yetiren'dir.

2:149. Her nereden çıkarsan çık,¹ yüzünü Mescid-i Harâm tarafına çevir. Çünkü bu Rabb'inden gelen Hakk'tır. Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.

1- Her nerede olursan ol.

2:150. Her nereden çıkarsan çık, yüzünü Mescid-i Harâm tarafına çevir. Siz de nerede olursanız olun, yüzünüzü o tarafa çevirin. Zâlimler hariç, insanların size karşı bir kanıtları olmasın. Siz, onlara hûşû¹ duymayın, Bana duyun ki size olan nimetimi tamamlayayım; böylece doğru yolu bulasınız.

1- Derin saygı, içten sevgi, bağlılık.

2:151. Nitekim içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi arındıran, size Kitâp'ı ve Hikmet'i¹ öğreten, size bilmediğiniz şeyleri öğreten bir Resûl gönderdik.

1- Bkz. 2:129. âyetin dipnotu.

2:152. Öyleyse Beni zikredin¹ ki Ben de sizi zikredeyim.² Bana şükredin,³ sakın nankörlük etmeyin.

1- Öğütlerimi dinleyin; Bana karşı sorumluluklarınızı unutmayın, yaptığınız her şeyi gördüğümü ve bildiğimi aklınızdan çıkarmayın; sizden istemiş olduğum şeyleri yapın. **2-** Ben de hak ettiğiniz karşılığı vereyim. Zikir kimi âyetlerde hatırlamak, hatırlatmak anlamında kullanılmış olsa da esas itibariyle "ilâhi öğüt" demektir. Belli sözlerin tekrarlanarak söylenmesi zikir denmesi hurafedir. **3-** Şükür, "karşılık vermek" demektir. Şükür, "sözle ifade edilen bir şey değildir." Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükürü infaktır, Canın/hayatın şükürü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükürü teslim olmaktır vb.

2:153. Ey İmân Edenler! Sabır ve salâtle¹ yardım dileyin. Kuşkusuz, Allah, sabredenlerle beraberdir.

1- Allah'tan destek almak için dâa ederek.

2:154. Allah yolunda öldürülenler için, "ölüler" demeyin. Bilakis, onlar "diri"dirler,¹ ancak siz, bunu kavrayamazsınız.

1- Kur'an'a göre her canlı ölümlüdür. Dolayısı ile şehitler de ölürlər. Bu kesin bir bilgidir. Bu âyette söz konusu edilen "diri olmak" ile, kastedilen şey, "Allah yolunda ölmenin karşılığında, sahip olunacak mevki, makam ve itibarın değeridir." Bu, öyle güzel bir makamdır ki hiçbir canlılık ona denk olamaz.

2:155. Kesinlikle sizi belâlandıracağız:¹ Korku ve açlıkla; mallarınızı, canlarınızı ve ürünlerinizi kayba uğratarak. Sabredenleri müjdele.

1- Sınava tâbi tutacağız.

2:156. Onlar, bir musibetle karşılaştıkları zaman, "Bizler, Allah için varız ve muhakkak O'na döneceğiz." derler.

2:157. İşte Rabb'lerinden, onlara salâtlar¹ ve rahmet vardır. İşte onlar, doğru yolu bulanlardır.

1- Destek.

2:158. Kuşkusuz Safâ ile Merve Allah'ın belirlediği nişanelerdir.¹ Kim hacc ya da umre amacıyla Beyt'i ziyaret ederse, ikisini de tavaf etmesinde bir sakınca yoktur. Ve yine kim gönülden bir iyilik yaparsa; kuşkusuz, Allah Karşılık Veren'dir, Her Şeyi Bilendir.

1- İbâdet mekânlarındandır.

- 2:159. Bizim indirdiğimiz apaçık kanıtları ve hidâyeti;¹ insanlara Kitâp'ta açıkça gösterdikten sonra, onları gizleyenler var ya! Onlara hem Allah lânet eder hem de bütün lânet edebilenler lânet ederler.
1- Doğru yolu.
- 2:160. Ancak tevbe¹ edip, kendisini düzelten ve gerçeği gizlemeyenlerin tevbelerini kabul ederim. Zira Ben, Tevbeleri Kabul Eden'im, Rahmetim Kesintisiz'dir.
1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahattan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktadır.
- 2:161. Kâfir¹ olup da kâfir olarak ölen kimselere gelince; işte, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üzerindedir.
1- Bkz. 2:88. âyetin dipnotu.
- 2:162. Onlar, bu halde sürekli kalacaklardır. Onlardan ne azâp hafifletilecek ve ne de onların yüzlerine bakılacak.
- 2:163. Sizin ilâhınız¹ bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan'dır.
1- İlâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtil olsun tapılmaya lâyık görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah'ın ise bir ve kendisinden başka "gerçek ilâh" olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah'a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur'an'a baktığımız zaman İlâh kelimesinin kök harflerinden hiç fil gelmediği görülür. El-İlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-İlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah'a tanrı denmesi doğru değildir. "Allah ancak bir tek ilâhtır" (4:171).

2:164. Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbirlerini ardı sıra takip etmesinde; insanların yararlanmaları için denizde yüzen gemilerde, Allah'ın gökten indirip, onunla ölü toprağa hayat vererek, orada her türlü canlının yaşamasını sağladığı suda, rüzgârın yönlendirilmesinde, emre hazır bulutların yer ile gök arasında hareket ettirilmesinde aklını kullanan bir halk için birçok kanıt vardır.

2:165. Bazı insanlar, Allah'ın yanı sıra başka varlıkları O'na denk tutarlar ve onları Allah'ı sevdiği gibi severler. İmân Edenlerin, Allah'ı sevmeleri ise her türlü sevgiden daha üstündür. Zülmedenler, azâbı gördükleri zaman kuvvetin bütünüyle Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azâbının çok şiddetli olduğunu keşke daha önceden anlayabilseydiler!¹

1- Görmek ile kast edilen şey: Anlamak, idrak etmek, bilmek, gerçeği kavramak, ayırdına varmak ve dikkate almaktır.

2:166. Kendilerine tâbi olunanlar, azâbı gördükleri zaman, tâbi olanlardan uzaklaşacak ve aralarındaki bütün bağlar kopacaktır.

2:167. Tâbi olanlar, diyecekler ki: "Keşke bize, tekrar dünyaya dönüş olsaydı da onların şimdi bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzak dursaydık." Böylece, Allah, pişmanlıklarına sebep olan bütün bu yaptıklarının sonucunu onlara gösterir. Ve onlar ateşten çıkacak da değillerdir.

2:168. Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan şeylerin helâl ve tayyib¹ olanlarından yiyin. Şeytânın² izinden gitmeyin, çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır.

1- Sağlıklı, yararlı, temiz ve güzel olan. 2- Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsünün, sapırtıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir.

- 2:169. Şeytân size, ancak kötülüğü, fahşâyı¹ ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemeyi telkin eder.
1- Her türlü aşırılık ve hayâsızlık. Haddi aşmak.
- 2:170. Onlara, "Allah'ın indirdiğine uyun." denildiği zaman, onlar: "Hayır! Biz, atalarımızdan gördüğümüz şeylere uyarız." derler. Ya ataları akıllarını kullanmayan ve doğru yolu bulamamış kimselerse?
- 2:171. Kâfirlerin durumu, çağılmaktan, seslenmekten başka bir şey duymayan haykıran kimsenin durumu gibidir.¹ Onlar; sağdırlar, dilsizdirler, kördürler. Bu nedenle, akıllarını da kullanmazlar.
1- Dinlemeden, duyduğu şeyi anlamadan yalnızca bağırıp çağırان kimsenin durumu gibidir.
- 2:172. Ey İmân Edenler! Eğer, sadece O'na kulluk ediyorsanız, size rızık olarak verdiğimiz şeylerin sağlıklı, temiz, ve iyi olanlarından yiyin ve Allah'a şükredin.
- 2:173. O; size, sadece ölü hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilenleri harâm kıldı. Mecbur kalan bir kimsenin, haddi aşmamak ve istismar etmemek koşuluyla, bunları yemesinde bir günah yoktur. Kuşkusuz, Allah'ın Rahmeti Bol ve Kesintisiz'dir.
- 2:174. Allah'ın indirdiği Kitâp'tan bir kısmını gizleyip, onu az bir değer karşılığında değiştirenler var ya, işte onlar, bununla karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Allah, onlarla Kıyâmet Günü'nde ne konuşacak ne de onları temize çıkaracaktır. Ve onlar için can yakıcı bir azâp vardır.
- 2:175. İşte onlar, hidâyete¹ karşılık sapkınlığı satın alanlardır; bağışlanmaya karşılık azâbı. Ateşe ne kadar dayanıklıdırlar!
1- Doğru yola.
- 2:176. İşte bu, Allah'ın Hakk olarak indirdiği Kitâp hakkında, onların anlaşmazlığa düşmeleri ve derin bir ayrılık içinde olmalarındandır.

2:177. Yüzünüzü doğu ve batı tarafına çevirmeniz birr¹ değildir. Ama birr: Allah'a, âhîret gününe, meleklere, Kitâplara ve Nebilere î mân etmek; malını sevdiği halde onu yakınlarına, yetimlere, yoksullara, yol oğluna,² yardım isteyenlere, rikâb olanlara³ vermek; "salâtı ikâme etmek, zekât yapmak,⁴" söz verdiği zaman sözünü yerine getirmek, sıkıntıda, zorlukta ve felakete uğrama durumunda sabretmektir. İşte bunlar, sadık olanlardır. Ve işte bunlar, takvâ sahibi olanlardır.

1- İyi olan her şey, bütün iyilikler, başış, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül. **2-** "İbnu's-sebil," deyim olarak "yol oğlu" demektir. Bu deyimde, "yolda kalanlar" anlamı verilmesi doğru değildir. Zira sebil, karayolu anlamında "yol" demek değildir. Sebil, bir konuda seçim yapmak anlamında "iki yol" dan birini seçmek yani "tercih edilen yol" demektir. Hakk veya Bâtıl yoldan birini tercih etmektir. Bu deyim anlamı "yolda kalanlar" değil, bütün varlığı ile "Allah yolunda" çalışmayı tercih etmiş ve bundan dolayı yardıma muhtaç duruma düşmüş olanlar anlamındadır. Ayrıca yaptığı şey imkânsızlık nedeniyle yarım kalmış kimselere de denmektedir. **3-** Boyunduruk altında bulunan ve özgürlüğüne kavuşmak isteyen kimse. Rekâbe, boyun demektir; özgürlüğü kısıtlı olan kimseler için kullanılmaktadır. Kelime anlamı olarak; gözetlenmek, gözetlemek, korumak, korunmak anlamlarına gelmektedir. **4-** Bkz. 2:43. âyet.

2:178. Ey î mân Edenler! Öldürülmelerde size kısas yazıldı¹; hüre hür, abde abd,² kadına kadın.³ Ancak öldüren, öldürülenin kardeşi⁴ tarafından başışlanırsa; örfе uygun şekilde, diyeti iyilikle ödemelidir. Bu Rabb'inizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra kim haddi aşarsa, onun için can yakıcı bir azâp vardır.

1- Gerekli görüldü, zorunlu kılındı. **2-** Köleye köle. "Abd", kul ve köle demektir. **3-** Hürse hür, köleyse köle, kadınsa kadın; kim öldürmüşse o. Kelimesi kelimesine, "Hüre hür, köleye köle, kadına kadın." denmiş olsa da anlam olarak "Öldüren öldürülür, yani kim öldürmüşse o öldürülür." denmektedir. Söylenmek istenen şey şudur: "Öldürenin yerine, başka bir kimse öldürülemez. Câhiliye döneminde kimi öldürülmelerde, öldüren kimsenin yerine, diyet olarak bir başkası öldürülüyordu. Örneğin, öldüren güçlü bir ailedense, onun yerine, o ailenin sahip olduğu kölesi diyet olarak öldürülebiliyordu. **4-** Birinci dereceden yakını.

- 2:179. Ey sağlıklı düşünen, sağduyu sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır.¹ Umulur ki takvâ² sahibi olursunuz.
1- Kisas olduğu zaman, bir kimse karşı tarafa verdiği zararı misli ile kendisi de göreceği için kimse kimseye zarar vermek istemeyecektir. Yasaların amacı caydırıcı olmaktır. Ceza olarak kendisinin de öldürüleceğini bilen bir kimse başkasını öldüremez. Dolayısı ile bu tutum hayat verme anlamına gelmektedir. Ancak kısas haksız yere işlenen suçlarda geçerlidir. **2-** Bkz. 2:66. âyetin dipnotu.
- 2:180. Birinize ölüm geldiği zaman; eğer geride bir hayır¹ bırakıyorsa, anneye, babaya, yakın akrabaya örfе uygun bir şekilde vasiyette bulunmak, takvâ sahibi olanların üzerine bir hak olarak yazıldı.²
1- Mal, mülk, varlık. **2-** Takdir edildi. Zorunlu kılındı.
- 2:181. Her kim, bu vasiyeti duyduktan sonra onu değiştirirse, doğrusu onun günahı değiştirenin üzerinedir. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 2:182. Kim, vasiyet edenin yanılacağından veya günaha gireceğinden endişe ederse, taraflar arasında uzlaşma sağlamasında, ona bir günah yoktur. Kuşkusuz Allah Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 2:183. Ey İmân Edenler! Sizden öncekilere yazıldığı¹ gibi, siyam² size de yazıldı. Umulur ki takvâ sahibi olursunuz.
1- Gerekli görüldüğü. Zorunlu/farz kılındığı. **2-** Oruç. Oruç tutmak. Siyâmın kök anlamı (S-V-M)'dir. Savm, bir şeyden kesin olarak sakınmak, korunmak demektir; dinginlik, hayvanın hasta hali, halsizlik, rüzgârın esmeyişi, durgunluk, konuşmamak anlamlarına gelen savm kelimesi; kavramsal olarak, gün boyunca yemekten, içmekten ve cinsel ilişkiden uzak durmak anlamına gelmektedir.
- 2:184. Sayılı günlerdir.¹ Artık sizden kim hastalanır veya seferde olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Onu tutmaya gücü yetenlerin,² bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermesi gerekir. Böyle olmakla birlikte, kim gönlünden gelerek daha fazlasını yaparsa, bu, onun için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz, siyâm yapmanız³ sizin için hayırlı olandır.
1- Oruç tutmak sayılı günlerdir. Başlangıcı ve bitişi ve gün sayısı belli olan. **2-** Hasta ve seferde iken oruç tutmaya gücü yettiği halde tutmayanların, tutamadığı gün sayısınca oruç turması ve ayrıca bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermesi gerekir. **3-** Oruç tutmanız.

2:185. Ramazan ayı ki: İnsanlar için hidâyet rehberi olan, doğru yola ileten, doğru ile yanlış birbiriinden ayıran; apaçık kanıtları içeren Kur'an o ayda indirildi. Sizden, kim bu aya erişirse savm/siyâm yapsın¹. Kim de hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah, sizin için zorluk değil kolaylık diler. Allah, belirlenen günlerin sayısını tamamlamanızı ve size doğru yolu gösterdiğinden, Kendisini yüceltmenizi ister ki böylece şükretmiş olursunuz.

1- Oruç tutsun.

2:186. Kullarım sana, Ben'i sorarlarsa bilsinler ki Ben, yakınım. Bana dúa edenin, dûasına karşılık veririm. O halde onlar da Benim çağrıma uysunlar ve Bana gerçek anlamda îmân etsinler. Böylece irşad¹ olurlar.²
1- Doğruluk, olgunluk. 2- Bana ulaşmak için başka bir varlığı aracı edinmeniz, "vesile" aramanız gerekmez. Âyette Müşriklerin, "Allah'a yaklaşmak için ilâh edindiklerini" iddia etmelerine cevap verilmektedir.

2:187. Siyam¹ gecesinde kadınlarınıza yaklaşmanız sizin için helâl kılındı. Onlar, sizin için örtüdür; siz de onlar için örtüsünüz. Allah, nefsinize sahip olmadığınızı bildi ve tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık onlara yaklaşın, Allah'ın sizin için yazdığı² şeyi isteyin. Şafak vaktinin siyah ipliği, beyaz ipliğinden³ ayırt edilme anına kadar, yiğün için. Sonra da geceye dek siyamı tamamlayın. Eğer mescitlerde itikâftaysanız⁴ onlara yaklaşmayın. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Bu sınırlara yaklaşmayın. İşte böylece Allah, insanlara âyetlerini açıklar. Umulur ki takvâ sahibi olursunuz.

1- Oruç. 2- Takdir ettiği, belirlediği. 3- Fecir vaktinde, tan yerindeki siyah kuşakla beyaz kuşağın tam olarak belli olması, ortaya çıkması anına kadar. 4- İtikâf, "Bir şey üzerine sürekli odaklanmak, kendini ona adamak ve ondan yüz çevirmemek." demektir. İtikâfa girmek önemli bir kulluktur. Ramazan ayı içinde, özellikle son günlerinde Mü'minlerin itikâfa girmeleri önemli bir kulluktur.

2:188. Birbirinizin mallarını haksız şekilde yemeyin. Günah olduğunu¹ bildiğiniz halde, başkasının bir kısım mallarına haksız yere sahip olabilmek için hukuki hileye başvurmayın.

1- Hakkınız olmadığını.

- 2:189. Sana, ayın evrelerini soruyorlar. De ki: “O, insanlar ve hacc için bir zaman ölçüsüdür.” Evlerinize arkalarından girmeniz birr¹ değildir; birr, takvâlı davranmaktır. Öyleyse evlerinize kapılarından girin.² Allah’a karşı takvâlı olun ki kurtuluşa erebilesiniz.
- 1-** İyi olan her şey, bütün iyilikler, bağış, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül. **2-** Bu bir deyimdir; “yapacağınız şeyi, esasına ve kuralına uygun yapın; bir şeyi tersinden değil, düzünden yapın; yanlış yoldan gitmeyin,” keza sorularınızı adabına göre sorun, yerine zamanına dikkat etmeksizin, gereksiz soruları sormayın anlamına gelmektedir.
- 2:190. Sizinle savaşanlara karşı siz de Allah yolunda onlarla savaşın. Ama haddi aşmayın. Kuşkusuz Allah, haddi aşanları sevmez.
- 2:191. Onları yakaladığınız yerde öldürün.¹ Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkartın. Zaten, fitne² öldürmekten daha kötüdür. Onlar, Mescid-i Harâm çevresinde sizinle savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Eğer savaşılırsa, siz de savaşın. İşte Kâfirlere verilecek karşılık böyledir.
- 1-** Âyetin, “Onları ele geçirdiğiniz yerde öldürün cümlesi, İslâm karşıtları ve art niyetli kimseler tarafından, bağlamından kopartılarak ve âyetin yalnızca bu cümlesi dikkate alınarak; “İslâm dininin, Müslim olmayanları öldürmeyi emrettiği” iddia edilmektedir. Oysaki bu cümlelerin bağlamına bakıldığında, öldürülmeleri istenen kimselerin “Müslim olmayanlar” değil; “Müslimlerle savaşanlar; Müslimlerle yaptıkları antlaşmayı bozarak, onlara ihanet edenler, onların düşmanlarıyla iş birliği yaparak onları arkadan vuranlardır.” Keza; 190, 191, 192 ve 193’üncü âyetler birlikte ele alındığında; Müslimlere, sizinle savaşmayanlarla savaşmayın; yalnızca sizinle savaşanlarla savaşın, savaşırken de sakın ileri gitmeyin, yani doğrudan savaşta yer almayanlara zarar vermeyin, savaş kurallarını çiğnemeyin, esirlere kötü davranmayın, eğer savaştan vazgeçerlerse siz de vazgeçin uyarısının yapıldığı açıkça görülmektedir. **2-** Baskı ve zulüm.
- 2:192. Eğer vazgeçerlerse, kuşkusuz, Allah, Bağışlayıcı, Rahmeti Kesintisiz Olan’dır.
- 2:193. Fitne¹ kalmayıp, din² tamamıyla Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse zâlimlerden başkasına düşmanlık yoktur.
- 1-** Baskı, zulüm, zorbalık ve kargaşa tamamen yok edilene dek. **2-** Allah’ın yasaları tamamen egemen oluncaya kadar. (Din kavramının anlamlarından biri de “yasadır.”)

- 2:194. Harâm ay,¹ harâm aya karşılıktır. Hürmetler de karşılıklıdır. Kim, size saldırsa siz de onlara aynı şekilde karşılık verin. Allah'a karşı takvâlı olun. Ve iyi bilin ki Allah, takvâlı olanlarla beraberdir.
1- Dokunulmazlık ayı.
- 2:195. Allah yolunda malınızı infak¹ edin. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik yapın. Kuşkusuz, Allah, iyilik yapanları sever.
1- Savaş hazırlığı için gerekli yardımı yapın.
- 2:196. Allah için haccı ve umreyi tam yapın. Eğer engellenirseniz, o zaman hediyeden¹ kolayınıza gelen şeyi gönderin! Ancak hediye yerine ulaşıncaya kadar başınızı tıraş etmeyin². Sizden hasta olan veya başından bir rahatsızlığı bulunan; oruç tutmalı veya sadaka vermeli ya da nusuktan³ sayılacak bir fidye⁴ vermeli! Emin olduğunuz vakitte; kim, hacc vaktine kadar umre ile faydalanmak isterse, hediyeden kolayına geleni göndermeli! Fakat kim bulamazsa, hacc günlerinde üç, döndükten sonra da yedi gün olmak üzere toplam on gün oruç tutsun. Bu, ailesi Mescid-i Harâm çevresinde oturmayanlar içindir. Allah'a karşı takvâlı davranın. Ve bilin ki Allah'ın cezası çok şiddetlidir.
1- Kurbanlıktan. 2- İhramdan çıkmayın. (Başı tıraş etmek, haccın tamamlanmasını, ihram sürresinin bitişini ifade eden bir uygulamadır.) 3- Kurbanlık. 4- Bir yükümlülüğten kurtulmak için ödenen bedel.
- 2:197. Hacc, bilinen aylardır. Kim haccı farz edinirse;¹ o esnada, uygunuz davranmak, fâsıklık yapmak ve kavga etmek yoktur. Ne hayır işlerseniz Allah onu bilir. Azık edinin. Kuşkusuz azığın en hayırlısı takvâdır. Ey selim akıl sahipleri! Bana karşı takvâlı olun!
1- Yerine getirmeye başlarsa.
- 2:198. Rabb'inizden lütf¹ istemenizde bir sakınca yoktur. Artık Arafat'tan ayrılıp, akın ettiğinizde Meş'ar-i Harâm'da Allah'ı anın. O, size nasıl doğru yolu gösterdiyse, siz de O'nu öyle anın². Kuşkusuz, O, doğru yolu göstermeden önce siz sapkınlardandınız.
1- Hoşunuza giden şeyleri ikram etmesini. 2- O'nun gösterdiği yoldan, O'nun istediği gibi gidin.

- 2:199. Sonra, insanların dağıldığı yerden siz de dağılın. Allah'tan bağışlanma dileyin. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 2:200. Hacc menâsiklerinizi¹ bitirince, atalarınızı andığınız gibi; hatta daha güçlü bir şekilde Allah'ı anın. Kimi insânlar; "Ey Rabb'imiz, bize dünyada ver." derler. Bu kimselerin âhirette bir payı yoktur.
1- Hacc ve umre sırasında tavaf, Arafat, kurban vb. yerine getirilmesi gereken ritüeller. Nusûk, Allah'a yaklaşmaya vesile olan her şeydir.
- 2:201. Kimileri de: "Rabb'imiz, bize dünyada da iyilik, âhirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru." derler.
- 2:202. İşte bunların, kazandıklarına karşılık payları vardır. Allah, hesabı çabuk görendir.
- 2:203. Sayılı günlerde Allah'ı anın. Kim acele edip, iki gün içinde dönerse ona günah yoktur. Kim geri kalırsa takvâli olduğu takdirde ona da günah yoktur. Allah'a karşı takvâli olun ve bilin ki O'nun huzurunda toplanacaksınız.
- 2:204. Kimi insanın, dünya hayatı ile ilgili sözü senin hoşuna gider. Kalbindekine¹ Allah'ı şahit tutar. Oysaki o düşmanların en azılısıdır.
1- İçinde sakladığı yalana.
- 2:205. Senden ayrılınca,¹ yeryüzünde bozgunculuk yapmaya, ürünü ve nesli yok etmeye çalışır. Allah ise bozgunculuğu sevmez.
1- Eline fırsat geçince.
- 2:206. Ona, "Allah'a karşı takvâli ol." dediği zaman, kendisini üstün görmesi onu günaha sevk eder. İşte böylesine Cehennem yeter. O, ne kötü bir düşmandır!
- 2:207. Kimi insanlar da kendisini Allah'ın rızasını kazanmaya adar. Allah, kullarına karşı Çok Şefkatli'dir.
- 2:208. Ey İmân Edenler! Bir bütün olarak¹ Silm'e² girin. Şeytânın izinden gitmeyin. Kuşkusuz o, sizin apaçık düşmanınızdır.
1- Tam anlamı ile her şeyinizle. **2-** Allah'a teslim olun. Silm, İslâm kelimesinin köküdür.
- 2:209. Size gelen açık kanıtlara rağmen yine de ayağınız kayarsa,¹ şunu iyi bilin ki Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Doğru yoldan saparsanız.

- 2:210. Yoksa onlar, Allah'ın ve meleklerin bulut gölgeleri içinden çıkıp gelmesini ve işlerini bitirmesini mi bekliyorlar? Oysa bütün işler, yalnızca Allah'a döndürülür.
- 2:211. İsrâîloğullarına sor; Biz, onlara nice açık âyetler verdik. Kim, Allah'ın nimeti¹ kendisine geldikten sonra onu değiştirirse; artık kuşkusuz Allah, Azâbı Çok Şiddetli Olan'dır.
1- Vahiy.
- 2:212. Kâfirlere dünya hayatı süslü gösterildi. Onlar, İmân Edenlerle alay ederler. Oysa takvâ sahibi olan kimseler, Kıyâmet Günü'nde onlardan üstün durumdadırlar. Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.
- 2:213. İnsanlar bir tek ümmetti. Allah; onlara, haber verici ve uyarıcı Nebiler gönderdi. Anlaşmazlığa düştükleri konularda aralarında hak ile hükmetmeleri için onlarla beraber Kitâp indirdi. Kitâp verilenler, kendilerine apaçık kanıtlar gelmesine rağmen, aralarındaki ihtiras nedeniyle onda anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah, İmân Edenleri Kendi izni ile onların üzerinde ayrılığa düştükleri gerçeğe iletti. Zira Allah, hak edeni¹ doğru yola iletir.
1- Bkz. 2:142. âyetin dipnotu.
- 2:214. Sizden öncekilerin çektikleri gibi sıkıntı ve zorluklar çekmeden Cennet'e gireceğinizi mi sandınız? Onlara¹ dokunan sıkıntı ve zorluklarla öylesine sarsıldılar ki Resûl ve onunla birlikte olan Mü'minler, "Allah'ın yardımı ne zaman?" dediler. İyi bilin ki Allah'ın yardımı yakındır.
1- Sizden öncekilere.
- 2:215. Sana neyi infak¹ edeceklerini soruyorlar. De ki: "Hayır² adına ne harca yaparsanız; o, anne ve babaya, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yol oğlunadır.³ Hayır adına her ne yaparsanız kuşkusuz Allah, Her Şeyi Bilir."
1- Yardım. 2- Sahip olduğunuz varlıktan, maldan ve mülkten. 3- Bkz. 2:172. âyetin 2. dipnotu.
- 2:216. Hoşunuza gitmese de savaş üzerinize yazıldı.¹ Olur ki, hoşunuza gitmeyen bir şeyde sizin için hayır, yine olur ki hoşunuza giden bir şeyde de sizin için şer vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.
1- Farz kılındı.

2:217. Sana, Harâm ayını¹ ve onda savaşmanın durumunu soruyorlar. De ki: “O ayda savaşmak, büyük (günahtır.) ” Ancak, Allah’ın yolundan alıkoymak, onu ve Mescid-i Harâm’ı küfretmek² onun halkını oradan çıkarmak, Allah katında daha büyük (günahtır.) Zira fitne,³ öldürmekten daha kötüdür. Onlar, eğer güç yetirebilseler, sizi dininizden döndürünceye kadar, sizinle savaşmaktan vazgeçmezler. Sizden kim, dininden döner ve Kâfir olarak ölürse işte onların dünyada da âhirette de yaptıkları boşa gitmiş olur. İşte onlar, ateşin ehlidir. Ve orada sürekli kalacaklardır.

1- Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep ayları. 2- İnkâr etmek. Reddetmek. Görmezden gelmek. Yok saymak. 3- Baskı ve zulüm.

2:218. İmân Edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad¹ edenler; ancak bunlar, Allah’ın rahmetini umabilirler. Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.

1- Yoğun çaba gösterenler.

2:219. Sana hamrın¹ ve şans oyunlarının² hükmünü soruyorlar. De ki: “Her ikisinde de büyük günah vardır. İnsanlar için yararları³ olsa da. Günahları yararlarından daha büyüktür.” Sana neyi infak⁴ edeceklerini soruyorlar. De ki: “Afvı.⁵” Allah size âyetlerini böylece açıklamaktadır. Umulur ki düşünürsünüz.

1- Akli örten/sarhoş edici şeyler. 2- Fal oklarıyla oynamak, kumar, at yarışı, loto, toto, piyango vb. 3- Kısmen yarardan kasıt; bu işlerin ticareti ile sarhoşluğun o anda sağladığı rahatlama, şans oyunlarında zaman zaman kazanma olabilir. Kumarın kısmen yararlı olması da kumar oynayanların kimi zaman kazanıyor olmalarıdır. Değilse bizatihi ne içkide ne de kumarda kısmen de olsa bir yarar söz konusu değildir. 4- Karşılıksız yardım. 5- İhtiyacımdan fazla olandan uygun gördüğünü. Gönlünden ne koparsa. Affetmek, bağışlamak, bırakmak, salıvermek demektir. Sahip olduğunuz malın ne kadarından vaz geçerseniz ne kadarını elinizden çıkarmak, yani malın ne kadarını affetmek istiyorsanız o kadarını af edin, ihtiyacı olanlara verin. (Af kelimesi için bkz. 5:101.)

- 2:220. Dünya ve âhiret hakkında... Bir de sana öksüzleri soruyorlar. De ki: “Onların hayatlarını düzene sokmak, sahipsiz bırakmaya göre hayırlı olandır.” Eğer birlikte yaşayacak olursanız, onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah, bozguncu olanla yapıcı olanı ayırt etmesini bilir. Eğer, Allah dileseydi, sizi zora koşardı. Zira Allah, Çok Güçlü ve Her Şeye Egemen’dir.
- 2:221. İmân etmedikçe Müşrik kadınlarla evlenmeyin. Beğenseniz de Mü’min bir emet,¹ Müşrik bir kadına göre hayırlı olandır. İmân etmedikçe, Müşrik erkeklerle evlenmeyin. Beğenseniz de abd² olan bir Mü’min, Müşrik bir erkeğe göre hayırlı olandır. Zira onlar ateşe çağırırlar. Allah ise izni ile³ Cennet’e ve bağışlanmaya çağırır. İnsanlara âyetlerini böyle açıklar. Umulur ki öğüt alıp düşünürler.
- 1- Cariye, kadın köle. 2- Erkek köle. 3- “Allah’ın izni ile”, terkibi, “Allah’ın belirlediği ilke ve kurallara göre; Allah’ın bilgisine göre ve bilgisi gereği” anlamlarına gelmektedir.**
- 2:222. Sana “Âdet görme durumundan” soruyorlar. De ki: “O bir rahatsızlıktır.” Kadınlar âdet hali durumundayken onlardan uzak durun. Âdet görme bitinceye kadar onlara yaklaşmayın. Âdet hali bitince, onlara Allah’ın buyruğuna uygun şekilde yaklaşın. Kuşkusuz, Allah, tevbe edenleri sever. Ve temizlenenleri de sever.¹
- 1- Kadının, âdet görmesi sırasında namaz kılmasını, oruç tutmasını, Kur’an okumasını yasaklayan veya sakındıran hükümlerin Kur’an’la, dinle hiçbir ilgisi yoktur. Âdet durumunda namazı terk etmek, oruç tutmamak ve Kur’an’ı okumamak, Kur’an’a dokunmamak; âdet değilken bunları yapmamak kadar günah işlemek demektir. Bu kısıtlama kadının ömrünün dörtte birinin Kur’an’sız, namazsız ve oruçsuz geçmesi demektir ki bu büyük bir zulümdür.**
- 2:223. Kadınlarınız sizin için ürün veren kimselerdir¹. O halde, ürün verinize² istediğiniz gibi varın. Kendiniz için önceden hazırlık yapın. Allah’a karşı takvâli olun. Bilin ki muhakkak O’na kavuşacaksınız. Ve Mü’minleri müjdele.
- 1- Çevirilerde; âyette yer alan “harsun” kelimesine, “tarla” anlamı verilerek, “kadınlar sizin tarlanızdır” denmektedir. Bu anlam doğru değildir. “Harsun” kelime olarak, ekin/ürün/kazanç demektir. Kadınlarınız sizin için “ürün veren kimselerdir” anlamına gelen bir benzetme yapılmıştır. Üründen kasıt, çocuktur. “Harsun” kelimesi 42:20. âyette de ekin/kazanç anlamında geçmektedir. 2- Kadınlarınıza.**

- 2:224. Sakın, Allah adına ettiğiniz yeminleri; iyilik yapmanıza, takvâ sahibi olmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel kılmayın. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 2:225. Allah, kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerden sizi sorumlu tutmaz. Ancak, kasıtlı yaptığınız yeminlerden sizi sorumlu tutar. Allah; Çok Bağışlayan'dır, Çok Hoşgörülü'dür.
- 2:226. Kadınlarına yaklaşmamaya yemin eden kimseler için, dört ay bekleme süresi vardır. Eğer bu yeminlerinden dönerlerse; doğrusu Allah, Çok Bağışlayan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 2:227. Eğer boşamaya kesin karar verirlerse; kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 2:228. Boşanan kadınlar, evlenmeksizin üç âdet dönemi beklerler. Eğer Allah'a ve âhîret gününe îman ediyorsa, Allah'ın rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helâl değildir. Eğer bu dönemde kocaları barışmak isterlerse, onlarla yeniden evlenmede daha fazla hak sahibidirler. Erkeklerin, kadınlar üzerindeki haklarına denk, kadınların da erkekler üzerinde meşru hakları vardır. Ancak erkekler, onlar¹ üzerinde² öncelik sahibidirler. Kuşkusuz, Allah; Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 1- Eşleri. 2- Eşleri ile yeniden evlenme konusunda.*
- 2:229. Boşanma iki defadır. Bundan sonra evliliğinizi ya meşru bir şekilde sürdürün ya da iyilikle ayrılın. Kadınlara verdiklerinizden bir şeyi; kadın ve erkek, Allah'ın koyduğu yasaları ihlal etmedikçe geri almanız size helâl olmaz. Fakat Allah'ın yasalarını çiğnemelerinden korkarsanız o zaman kadının boşanmak için fidye¹ vermesinde her iki taraf için de sakınca yoktur. Bunlar, Allah'ın koyduğu yasalarıdır. Sakın bunları çiğnemeyin. Kim Allah'ın koyduğu yasaları çiğnerse işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.
- 1- Yükümlülüğü yerine getirmek için ödenen bedel.*
- 2:230. Yine de karısını boşarsa, karısı başka biriyle evlenmedikçe artık kendisine helâl olmaz. Şâyet ikinci koca da onu boşarsa ve her ikisi de Allah'ın koyduğu yasalara uyacaklarını umut ederlerse, birbirlerine dönmelerinde bir sakınca yoktur. Bunlar, Allah'ın, anlatılan bir topluma iyice açıkladığı yasalarıdır.

2:231. Boşadığınız kadınlar, iddetlerini¹ tamamlayınca, onları ya meşru bir şekilde tutun ya da meşru bir şekilde bırakın. Haklarını çiğneyip, zarar verecek şekilde onları tutmayın. Kim böyle davranırsa, kendisine zûlmetmiş olur. Allah'ın âyetlerini hafife almayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini; size öğüt vermek için indirdiği Kitâp'ı ve Hikmet'i² aklınızdan çıkarmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Ve bilin ki Allah, Her Şeyi Gerçeğiyle Bilen'dir.

1- Boşanmadan sonra beklenecek üç "âdet dönemi" süresi. 2- Bk. 2:129. Ayetin dipnotu.

2:232. Boşadığınız kadınlar, bekleme sürelerini tamamlayınca; aralarında meşru bir şekilde anlaşmaları takdirde, onların eşleriyle¹ evlenmelerine engel olmayın. Bu, içinizden Allah'a ve âhiret gününe îmân edenlere yapılan bir öğüttür. Bu sizin için daha iffetli, daha temiz bir yoldur. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

1- Evlenmeye karar verdikleri kimselerle. Bu kimseler, boşanılan kimseler yani eski eşler değil, evlenmeye uygun görülen kimselerdir.

2:233. Emzirme süresini tamamlamak isteyenler için; annelerin çocuklarını emzirme süresi tam iki yıldır. Onların yiyeceklerini ve giyeceklerini meşru bir şekilde temin etmek babaya aittir. Hiç kimse, gücünün yeteceğinden daha fazlasından sorumlu değildir. Hiçbir anne, çocuğu nedeniyle sıkıntıya sokulmasın; hiçbir baba, çocuğu nedeniyle sıkıntıya sokulmasın. Ve mirasçı da aynı şekilde sorumludur. Eğer anne ve baba anlaşarak kendi rızaları ile çocuklarını sütten kesmek isterlerse, ikisi için de bir sakınca yoktur. Eğer çocuklarınızı emzirtmek isterseniz, meşru bir ücret ödediğiniz takdirde emzirtmeniz de bir sakınca yoktur. Allah'a karşı takvâli olun. Ve bilin ki Allah, yaptığınız her şeyi görür.

2:234. Sizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri, kendi kendilerine dört ay on gün beklerler. Bu süreyi tamamlayınca, kendi haklarında verecekleri meşru kararlarda sizin için bir sorumluluk yoktur. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.

- 2:235. Bekleme süresini tamamlamamış kadınlara evlenme isteğinizi sezdirmeniz veya bunu içinizden geçirmenizde bir sakınca yoktur. Allah, sizin onlara karşı olan duygularınızı bilir. Ancak onlara meşru olmayan bir istekte bulunmayın. Kitâp'taki emredilen bekleme süresi sona ermeden onlarla nikâh akdi yapmaya kalkışmayın. Bilin ki Allah içinizden ne geçirdiğinizi bilir, O'na karşı gelmekten sakının. Bilin ki Allah, Çok Affedici, Çok Hoşgörülüdür.
- 2:236. Dokunmadığınız veya onlar için farz kılınanı¹ henüz farz kılmadığınız² kadınları boşamanızda bir sorumluluk yoktur. Ancak onları yararlandırın. Maddi durumu iyi olan kendi imkânına göre, iyi olmayan da kendi imkânına göre onları meşru bir şekilde yararlandırın. Bu, iyi kimselerin üzerinde bir haktr.
- 1- Mehir. Evlilik sözleşmesinde erkeğin eşine verdiği bedel. 2- Mehir miktarını kesinleştirmediniz. Nikâh akdi yapmadığınız. Evlilik kararı almadığınız.**
- 2:237. Farz kılıp ta¹ kendilerine dokunmadığınız kadınlardan ayrılırsanız, farz kılınanın² yarısı onlarıdır. Ancak kendisinin veya nikâh akdini elinde tutanın, bundan vazgeçmesi hariç. Bununla birlikte, mehirin tamamının verilmesi takvâyâ daha uygundur. Aranızda birbirinize iyilik yapmayı ihmâl etmeyin. Kuşkusuz, Allah, yaptığınız her şeyi görür.
- 1- Mehir miktarını kesinleştirdiyseniz. Nikâh sözleşmesini yaptysanız. Evlilik kararını kesinleştirdiyseniz. 2- Belirlenen mehir.**
- 2:238. Salâtları¹ ve salâti vustayı² koruyucu olun. Allah için içtenlikli olmaya özen gösterin.
- 1- Namazları (Sabah, akşam ve gece namazlarını). "Salavât," "Salâtın" çoğuludur. Arapça dil yapısına göre çokluk üç ve üçten fazla sayıyı ifade etmektedir. 2- En hayırlı, en yararlı salâti. Vusta, kelime olarak "hayırlı, üstün, adaletli, faziletli" gibi anlamlara gelmektedir. "Salâti Vusta" "Cum'a Salâtıdır." Cum'a salâti, diğer salâtlara kıyasla daha önemli olduğu için, daha hayırlı ve daha üstün olarak nitelendirilmiştir. Vustaya "orta" anlamı verilse de bu mesafe ve zaman olarak iki şeyin ortasını ifade etmenin yanı sıra bir şeyin en önemli, en güzel, en üstün veya en yararlı olan yerini, bölgesini de ifade etmektedir.**

2:239. Eğer korkarsanız¹ yaya veya binek üzerinde bulunduğunuzda da güvende olduğunuz zamanda da bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği şekilde Allah'ı anın.

1- *Bir tehlike varsa.*

2:240. Sizden, ölüp de geride eşler bırakacak olan erkekler; eşlerinin evlerinden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin teminini vasiyet etsinler. Eğer, kendileri çıkmak isterlerse, kendi haklarında uygun olanı yapmalarında sizin için bir sorumluluk yoktur. Allah, Mutlak Üstün Olan'dır ve En Doğru Hüküm Veren'dir.

2:241. Boşanmış kadınların geçimlerini meşru bir şekilde sağlamak, takvâ sahipleri için bir yükümlülüktür.

2:242. İşte Allah, size âyetlerini böyle açıklar. Umulur ki aklınızı kullanırsınız.

2:243. Binlerce kişi oldukları halde, ölüm korkusuyla yurtlarından çıkarılanları görmedin mi? Allah onlara "Ölün." dedi; sonra, onlara hayat verdi.¹ Allah, insanlara karşı lütuf sahibidir. Ancak insanların çoğu şükretmezler.

1- *Yaşamak için, yurtlarını ve kendilerini korumak için savaşmayı göze alamamak yok olmayı hak etmek yani ölmek demektir. Bu değerleri korumayı göze almak, bağımsız ve özgür kalmayı gerçekleştirmek ise yeneden hayat bulmak demektir.*

2:244. O halde Allah yolunda savaşın. Ve bilin ki: Allah, Her Şeyi İşiten ve Her Şeyi Bilen'dir.

2:245. Kim Allah'a, Allah'ın karşılığını kat kat vereceği, karşılıksız bir borç vermek¹ ister? Daraltan da genişleten de Allah'tır. Ve dönüşünüz yalnızca O'nadır.

1- *Canını feda ederek.*

2:246. Mûsâ'dan sonra İsrâîloğullarının meleleri¹, Nebî'lerine: "Bize bir komutan tayin et de Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. O: "Ya savaş üzerinize yazılır² da savaşmazsanız?" dedi. Onlar: "Yurdumuzdan çıkarılıp çocuklarımızdan koparılmışken, niçin Allah yolunda savaşmayalım?" dediler. Fakat üzerlerine savaş yazılınca³ da içlerinden pek azı hariç, yüz çevirdiler. Allah, zâlimleri çok iyi bilir.

1- *Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları sınıfı. 2-* *Gerekli görülür, hüküm verilir, zorunlu kılınır. 3-* *Gerekli görülünce, hüküm verilince.*

2:247. Nebi'leri onlara: "Allah size Tâlût'u komutan olarak tayin etti." dedi. Onlar: "Biz komutanlığa ondan daha layık olduğumuz ve o fazla bir servete de sahip değilken, bize nasıl komutan olabilir?" dediler. O da: "Allah, onu üzerinize seçti, ona geniş bir bilgi ve üstün bir güç verdi." dedi. Zira Allah, gücü hak edene verir. Allah, Her Şeyi Kuşatan ve Her Şeyi Bilen'dir.

2:248. Nebi'leri onlara: "Onun komutanlık kanıtı, içinde Rabb'inizden bir sekine¹ ve Mûsâ ile Hârûn soyundan bakiye kalanların bulunduğu ve meleklerin² taşıdığı, yüklendiği bir sandığın size gelmesidir. Eğer îmân edenlerdenseniz, kuşkusuz bunda sizin için kesin bir âyet³ vardır." dedi.

1- Teskin edici, dinginlik ve huzur verici şey. Sandığın içinde olanlara kavuşmanın verdiği mutluluk. **2-** Melek" kelimesinin çoğulu "melâike"dir. "Kuvvet, mülk, melik, yönetim gücü, elçi, haber verici" demek olan "melek" kelimesi, terim olarak, Allah'ın bütün emirlerine uyan, O'na hiç isyan etmeyen varlıkları ifade etmektedir (Bkz. 21:27). Melek, aynı zamanda Allah'ın kullandığı "güç" güçlü varlık demektir. Melek, Kur'an'da ayrıca, "hafıza, koruyucu melek, cesaret, rüzgâr, zorba anlamında ve bu ayette de ifade edildiği gibi yük taşıyan varlıklar/hayvanlar anlamlarında da kullanılmaktadır. **3-** Kanıt.

2:249. Tâlût, askerleriyle yola çıkınca onlara: "Allah, sizi bir nehirle imtihan edecek. Kim ondan içerse benden değildir. Bir avuç kadar tatmakla yetinirse o bendendir." dedi. Çok azı hariç, ondan doyasıya içtiler. O ve yanında yer alan îmân Edenler, nehri geçince: "Bugün Câlût'a ve askerlerine karşı savaştığımız gücümüz kalmadı." dediler. Allah'a kavuşacaklarına îmân edenler¹ ise: "Nice az topluluklar, Allah'ın izni ile² nice çok topluluklara galip gelmiştir. Allah, sabredenlerle beraberdir." dediler.

1- Allah'a olan bağlılıklarında tam bir içtenlik ve sadakat içinde olanlar. **2-** "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre" anlamına gelmektedir.

2:250. Onlar, Câlût ve askerleriyle karşı karşıya geldikleri zaman: "Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve ayaklarımızı sabit kıl, Kâfir kavme karşı bize yardım et." dediler.

- 2:251. Allah'ın izniyle onları yenilgiye uğrattılar. Dâvûd, Câlût'u öldürdü. Allah, O'na güç ve hikmet¹ verdi. O'na dilediğinden öğretti. Eğer, Allah, insanların bir kısmını bir kısmıyla savmasaydı, yeryüzü bozguna uğrardı. Ancak, Allah, bütün âlemlere karşı sınırsız lütuf sahibidir.
1- Yanlışta, sapkınlığa engel olma bilgisi, bilgeliği. Sağlıklı düşünme, gerçeği kavrama, doğru hüküm verme yetisi.
- 2:252. İşte bunlar Allah'ın âyetleridir. Biz onları sana gerçek olarak okuyoruz.¹ Kuşkusuz sen gönderilenlerden sin.²
1- Bunlarla sana gerçekleri açıklıyoruz. **2-** Gönderilen elçilerdensin.

— ﴿﴾ — 2. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

- 2:253. İşte o Resûller ki her birine farklı lütuflarda bulunduk. Allah, onların kimisi ile konuşmuş, kimisinin de derecelerini yükseltmiştir. Meryem Oğlu İsâ'ya beyyinât¹ verdik ve onu Kudus'un Rûhu² ile destekledik. Allah dileseydi, onlardan sonra gelenler, bunca açık kanıttan sonra birbirleriyle savaşmazlardı. Yalnız onlar ihtilafa düştüler; onlardan kimisi îmân etti, yine onlardan kimisi de kâfirlik etti. Eğer Allah dileseydi birbirleriyle savaşmazlardı. Ancak, Allah neyi dilerse onu yapar.
1- Kanıt içeren açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. **2-** Bkz. 2:87. âyetin dipnotu.
- 2:254. Ey îmân Edenler! İçinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin¹ olmadığı gün gelmeden önce size rızık olarak verdiklerimizden infak² edin. Kâfirler, zâlimlerin ta kendileridir.
1- Şefaatin kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur'an, Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefa"at" edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefa'at etme hakkı yoktur. Kur'an'a göre "şefa'at" inancı kesinlikle şirktir (Bkz. 2:48, 123). Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir.
2- Hayırlı işlere harcayın ve ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım edin.

2:255. Allah: O'ndan başka ilâh yoktur. O, sürekli diridir, koruyup gözetendir. O'nda ne bir dalgınlık olur ne de O'nu bir uyku tutar. Göklerde ve yerde olan her şey O'nundur. İzni olmaksızın¹ O'nun katında şefaatte bulunabilecek kimmiş? Onların² önlerinde ve arkalarında³ olan her şeyi bilir. Onlar, O'nun ilminden ancak diletiği kadarını kavrayabilirler. O'nun egemenliği yeri ve göğü kuşatmıştır. Bunları korumak O'na ağır gelmez. O, Çok Yüce ve Çok Güçlü'dür.

1- "İzni olmaksızın şefaate bulunabilecek kimmiş" ile kastedilen şey; şefaate etmek için birilerine izin verileceği anlamında değildir. Bir önceki âyette ve daha birçok âyette de denildiği gibi Kur'an'a göre "şefaate inancı" kesinlikle şirktir. Burada, Müşriklere cevap verilmektedir: Onların kendilerine şefaate edeceklerini öne sürdükleri ilâhlarına böyle bir yetkinin, böyle bir iznin verilmediği ifade edilmektedir. Birilerinin şefaate edebilmesi için Allah'ın yetki vermesi gerekir, Allah da yetki vermediğine göre, kimse şefaate edemeyecektir, denmektedir. **2-** Yarattıklarının, kullarının. **3-** Geçmiş ve geleceklerini, bildiklerini bilmediklerini.

2:256. Dinde zorlama yoktur. Artık, doğru olan yanlış olandan kesin olarak ayrılmıştır. Kim tâğûtu¹ reddedip, Allah'a îmân ederse, kuşkusuz ki kopması mümkün olmayan en sağlam kulpa tutunmuş olur. Allah, Her Şeyi İşiten ve Her Şeyi Bilen'dir.

1- Allah'a isyan etmek anlamına gelen "tağâ" kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytan, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir.

2:257. Allah, Îmân Edenler'in velisidir.¹ Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Küfredenlerin velileri ise tâğûtlardır;² onları aydınlıktan çıkarıp karanlıklara sokar. İşte onlar ateş ehlidir ve orada sürekli kalacaklardır.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir. **2-** 2:256. âyetin dipnotu.

2:258. Allah, kendisine mülk¹ verdi diye İbrâhîm'le Rabb'i hakkında tartışanı görmedin mi? Hani İbrâhîm: "Benim Rabb'im diriltilir ve öldürür." demişti. O da: "Ben de diriltilir ve öldürürüm." demişti. İbrâhîm: "Öyleyse, Allah Güneş'i doğudan çıkarıyor, sen de batıdan çıkar." deyince, küfreden şaşırıp kaldı. Allah, zâlim olan halka doğru yolu göstermez.

1- Yetki, meliklik, hükümdarlık, sorumluluk, görev.

2:259. Veya temelleri üzerine yıkılıp, harap olmuş beldeye uğrayan kimse gibi: "Ölümünden sonra Allah bunu nasıl diriltecek? demişti. Bunun üzerine Allah, onu öldürüp yüz yıl ölü bıraktıktan sonra diriltti. Ona: "Ne kadar süre ölü kaldın?" dendi. O da: "Bir gün veya bir günden daha az." dedi. Allah, "Hayır, yüz yıl kaldın." dedi. "Buna rağmen yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış. Ve eşeğine de bak. Bu, insanlara âyet¹ olman içindir. Şu kemiklere bir bak, onları nasıl düzenleyip sonra et giydiriyoruz." Ona bu detaylı açıklama yapıldıktan sonra: "Artık anladım ki, kuşkusuz Allah, Her Şeye Güç Yetiren'dir." dedi.

1- Kanıt, ibret, gösterge.

2:260. Hani bir zamanlar İbrâhîm: "Ey Rabb'im! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster." demişti. Allah: "İnanmıyor musun?" deyince; İbrâhîm: "Hayır, inanıyorum; ancak kalbimin yatışmasını istiyorum." dedi. Allah: "Kuşlardan dört tane tut, onları iyice tanı,¹ sonra her dağın başına onlardan bir parça koy, sonra onları kendine çağır, koşarak sana gelecekler." dedi. Allah, Mutlak Üstün Olan ve En Doğru Hüküm Veren'dir.

1- Tanı ki sana gelen kuşların parçalayıp dağın başına koyduklarının onlar olduğundan emin ol.

- 2:261. Mallarını Allah yolunda infak¹ edenlerin durumu, yedi başak bitiren ve her bir başakta yüz dane olan bir tohum tanesi gibidir. Allah hak edene² kat kat verir. Allah, Yardımı Çok Kapsamlı Olan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 1-** İhtiyacı olanlara yardım eden, Allah yolunda harcayan. **2-** Kelimesi kelimesine, "dilediğini." Dilediğini demek: "Hak edeni" demektir; Allah, "Dilediğime" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veriririm" demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi," insanın "dilemesine," "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3).
- 2:262. Mallarını Allah yolunda infak¹ edip de ardından yaptığı iyiliği başa kakmayarak² yardımcı oldukları kimseleri incitmeyenlerin ödülleri Rabb'leri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir.
- 1-** İhtiyacı olanlara karşılıksız yardım etmek. **2-** Minnet altında bırakmayarak.
- 2:263. Ma'rûf¹ bir söz ve bağışlayıcı olmak, ardından başa kakılarak eziyete dönüşen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan'dır, Çok Şefkatli'dir.
- 1-** İyi, güzel, sevimli.
- 2:264. Ey İmân Edenler! Allah'a ve âhiret gününe imân etmediği halde, insanlara malını gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi; sadakalarınızı başa kakarak¹ ve inciterek boşa çıkarmayın. Böylelerinin durumu üzeri toprakla örtülü kaygan bir kayaya benzer. Sağanak bir yağmur yağınca, kaya çırılçıplak ortaya çıkar. Onlar, yaptıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, Kâfir halka doğru yolu göstermez.
- 1-** Minnet altında bırakmaya çalışarak.
- 2:265. Allah'ın rızasına kavuşmak için, içten gelerek malını harcayan kimsenin durumu; kuvvetli yağmur yağdığında kat kat ürün veren, kuvvetli yağmur olmasa da çisentisinin yeteceği yüksek bir yerdeki cennete¹ benzer. Allah, yaptığınız her şeyi görendir.
- 1-** Bahçeye.

- 2:266. Sizden biriniz ister mi ki: Kendisi yaşlanmış ve bakıma muhtaç çocukları da varken, içinde nehirler akan, her türlü meyvesi olan, hurma ve üzüm ağaçları bulunan bahçesini ateşten bir kasırğa gelip yaksın. İşte, Allah, düşünesiniz diye âyetlerini böyle açıklıyor.
- 2:267. Ey İmân Edenler! Kazandığınız şeylerin temiz ve iyi olanlarından ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin.¹ Gözünüz kapalı kendinize almayacağınız kötü şeyleri infak etmeyin². Bilin ki: Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan'dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık'tır.
- 1-** Karşılıksız yardımda bulunun. **2-** Âyette yer alan "Teyemmümü" kelimesi, teyemmüm etmek anlamının yanı sıra belli bir kişiyi hedefleyip, başka bir şey hedeflememek anlamına da gelmektedir.
- 2:268. Şeytân, yoksullukla¹ size fahşâyı² telkin eder. Allah ise sizi bağışlama ve bol nimet sözü veriyor. Allah, Yardımı Çok Kapsayıcı Olan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 1-** Korkutup. **2-** Cimriliği.
- 2:269. O hikmeti¹ dilediğine² verir. Kime hikmet verilmişse ona pek büyük bir hayır verilmiş demektir. Bunu ancak sağlıklı düşünen akıl sahipleri anlar.
- 1-** Yanlışta, sapkınlığa engel olma bilgisi, bilgeliği. Sağlıklı düşünme, gerçeği kavrama, doğru hüküm verme yetisi. **2-** Bkz. 2:261 âyetin 2. dipnotu.
- 2:270. Nafaka¹ olarak neyi infak² eder veya adak olarak neyi adarsanız, Allah onu bilir. Zûlmedenlerin hiçbir yardımcısı yoktur.
- 1-** İnsanın yaşayabilmesi için gerekli olan şey, yapılan yardım. **2-** Bağışlamak.
- 2:271. Sadakaları¹ açıktan vermeniz güzeldir. Ancak fakirlere yapacağınız yardımı gizliden yaparsanız bu sizin için daha hayırlıdır. Bu, kötülüklerinizin bir kısmının kapanmasını sağlar. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.
- 1-** Yardımlarınızı.

2:272. Onları hidâyete iletmek sana düşmez. Allah, hak edeni¹ doğru yola iletir. Hayır olarak her ne infak² ederseniz, kendiniz içindir. Zaten siz, ancak Allah'ı hoşnut etmek için infak yaparsınız. Yapa-cağınız her hayrın karşılığı size tam olarak verilir ve size asla hak-sızlık yapılmaz.

1- Bkz. 2:142. *âyetin dipnotu.* **2-** *Karşılıksız olarak yapılan yardım, bağış.*

2:273. Yardımlar Allah yolunda mahsur¹ olan, çalışmaya güç yetireme-yen yoksullar içindir. Bilmeyenler, utangaçlıklarından dolayı onla-rı zengin sanır. Sen, onları yüzlerinden tanırsın. Yüzsüzlük ederek kimseyi rahatsız etmezler. Hayır olarak ne infak² ederseniz mu-hakkak Allah, onu bilir.

1- *Mağdur.* **2-** *Karşılıksız yardım yaparsınız.*

2:274. Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infak edenlerin ödülleri-ni Rabb'leri verecektir. Ve onlar için korku yoktur ve onlar üzülmeye-ceklerdir.

2:275. Ribâ¹ yiyenler, ancak şeytânın dokunuşuyla çarptığı kimselerin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alışveriş de ribâ gibidir." de-melerindedir. Oysa Allah, alışverişi helâl, ribâyı harâm kılmıştır. Kim Rabb'inden gelen öğüde uyararak, ribâdan vazgeçerse, geçmiş-te aldığı onundur. Onun kararı Allah'a kalmıştır. Kim tekrar ribâyâ dönerse, işte onlar ateş ehlidirler ve orada sürekli kalacaklardır.

1- *Ribâ'nın, ebedi olarak cehennemlik yapacak harâmlardan sayılması-nın nedeni, zenginin yoksulu, güçlünün güçsüzü ezmesine, sömürmesine yol açmasındandır. Ribâ, çok özet olarak "haksız ve karşılıksız fazlalık" demektir. "Vade" ve "alım satım arasındaki kar farkı" gibi fazlalıklar, "haklı fazlalık" yani "kazanç" türü fazlalıklardır. Bu nedenle her fazlalık ribâ değildir. Faiz, "kazanç" türü bir fazlalıktır. Zira faiz, vade ve hizmet karşılığında elde edilmektedir. Faiz, aynı zamanda paranın "alım gücü değerini" korumaktadır. Faiz, bir işlem türü olarak ribânın karşılığı de-ğildir. Ribâyâ "faiz" anlamı vermek önemli bir yanılığdır. Ribâ, gerek mal gerek hizmet olarak bir karşılığa dayanmaksızın "fazladan, karşılıksız ve haksız olarak" elde edilen kazançtır; diğer bir deyimle "haksız" fazla-lıktır. Hiç emek harcamadan elde edilen bir kazançtır. Bankacılık siste-minde alınan krediye veya bankaya yatırılan paraya karşılık elde edilen kazanç, verilen hizmete ve paranın alım gücü değerinin korunmasına*

karşılık alınmaktadır. Diğer bir deyimle, ribâ, “haksız ve karşılıksız fazlalık”, faiz ise verilen hizmete karşılık elde edilen kardır. Ancak bu kar farkının/kazancının, verilen hizmete ve piyasa koşullarına denk olması esastır. Denkliğin gözetilmemesi, yüksek vade farkının olması durumunda faiz ribâyâ dönüşür. Bu bağlamda, yalnızca faiz değil, alışverişteki aşırı kâr miktarı da vade farkındaki aşırı fark da ribâdır. Verilen hizmet, vade farkı ve piyasa koşullarına denk olma esasına göre belirlenen faizin, ribâyı (tefeciliği) önleyen en önemli faktörlerden biri olması diğer bir önemli husustur. Ayrıca “faiz” kelime olarak Kur’an’da kazanç anlamında kullanılmaktadır. Bu kelime, Allah’ın rızasını kazanma ve ödül anlamında birçok âyette yer almaktadır: (Bkz. 2:97; 9:20; 23:111; 24:52; 59:20.)

- 2:276. Allah, ribâyı eksiltir, sadakaları da artırır. Allah, nankörlük ederek günaha ısrar edenleri sevmez.
- 2:277. *Îmân edip, sâlihâtı yapanların,¹ salâtı ikâme edenlerin ve zekâtı yapanların² ödülleri kuşkusuz Rabb’lerinin yanındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.*
1- *“Îmân edip, sâlihâtı yapanlar” terkiibini “îmân edip iyi işler yapanlar” diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmandır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiyeye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı “seyyiât” yani kötülük ve “fesad” yani bozgunculuk kelimeleridir. 2- Bkz. 2:43. âyetin dipnotu.*
- 2:278. Ey *Îmân Edenler!* Allah’a karşı takvâlî olun. Eğer Mü’min’seniz, ribâdan geriye kalanı almayın.
- 2:279. Eğer bırakmazsanız, o zaman Allah ve Resûl’ünün size savaş açacağını bilin. Eğer tevbe ederseniz, ana malınız sizindir. Böylece ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.
- 2:280. Eğer borçlu dardaysa ona ödemedede kolaylık sağlayın, eğer alacağınıza bağışlarsanız, bunun sizin için daha hayırlı olduğunu bilin.
- 2:281. Allah’a döndürüleceğiniz gün için takvâlî olun. O gün, hiç kimseye haksızlık yapılmaksızın, yaptıklarının karşılığı tam olarak verilecektir.

2:282. Ey İmân Edenler! Belli bir süre için birbirinize borç verdiğiniz zaman onu yazın. Yazan her kimse, onu adaletle yazsın. Allah'ın kendisine öğrettiği şekilde¹ yazmaktan kaçınmasın, yazsın. Borçlu olan da yazdırsın. Rabb'i olan Allah'a karşı takvâli olsun, ondan hiçbir şeyi eksik bırakmasın. Eğer borçlu akli ermez, aciz veya kendi söyleyip yazdıramayacak durumda birisi ise, velisi, onu adaletli bir şekilde yazdırsın. Erkeklerinizden de iki tanık tutun. Eğer iki erkek bulunmazsa, o zaman razı olacağınız tanıklardan bir erkek ve biri şaşırdığında diğeri ona hatırlatacak iki kadın² tanık tutun. Tanıklar, çağrıldıkları zaman kaçınmasınlar. Az olsun çok olsun onu vadesiyle birlikte yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah katında en adil, tanıklık için daha sağlam ve şüphe etmemeniz için daha uygundur. Ancak, aranızda hemen devredip durduğunuz ve peşin olarak yaptığınız ticaret başka, bunu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. Alışveriş yaptığınız zaman tanık bulundurun. Tanık olana da yazana da zarar verilmesin. Eğer bunu yaparsanız kendinize kötülük yapmış olursunuz. Allah'a karşı takvâli olun. Allah, size gerekli olanı öğretiyor. Ve Allah, Her Şeyi Bilen'dir.

1- Allah'ın buyruklarına uygun şekilde. 2- Bu tanıklıktan hareketle, tanıklıkta iki kadının bir erkeğe denk olduğu sonucuna varmak büyük bir yanılğı, yanılğı değilse artıydır. Zira Kur'an, tanıklık gerektiren hiçbir konuda cinsiyet üzerinden sayı farklılığını kesinlikle ön görmemektedir ve bütün tanıklıklarda kadını erkekle bir tutmaktadır. Bu âyette, tanıklık tamamen konunun bağlamı ile ilgilidir. Tanıklık konusunda kesinlikle kadın erkek ayırımı söz konusu değildir: (Bkz. 24:6.) Bu âyette, "bir erkek, iki kadın"ın ön görülmesinin nedeni cinsiyet değil, tamamen toplumsal koşullar, yani kadının yaşamdaki konumu ile ilgilidir. Özellikle çağrıldıklarında tanıklığa gitmede yaşanabilecek güçlükler, tanıklık ettiği kişilerden görülecek tepki gibi konulardan dolayı "bir erkek iki kadın" denilmiş olmasıyla, aslında kadın baskıdan korunmakta ve ona pozitif ayrımcılık yapılmaktadır. Eğer bir ayrımcılık varsa bu kadının lehine bir ayrımcılık sayılmalıdır.

2:283. Eğer yolculukta olup da yazıcı bulamazsanız, alınan rehinler yeterlidir. Eğer, birbirinize güveniyorsanız, güvenilen kimse, üzerindeki emaneti ödesin. Rabb'i olan Allah'a karşı takvâli olsun. Ve tanık olduğunuz şeyi gizlemeyin. Kim onu gizlerse kalben günah işlemiş olur. Allah, yaptığınız her şeyi bilir.

2:284. Gökte ve yerde olan her şey, Allah'ındır. İçinizde olanı¹ açıklasanız da gizleseniz de Allah, sizi onunla hesaba çeker. Allah hak eden² kimseyi bağışlar, hak eden kimseye de azâp eder. Allah, Her Şey Güç Yetiren'dir.

1- Tanıklık ettiğiniz şey hakkındaki bilgiyi. **2-** Kelimesi kelimesine, "dilediğini." Dilediğini demek: "Hak edeni" demektir; Allah, azâbı hak edene azâp eder; bağışlanmayı hak edeni bağışlar, demektir. Allah, "Dilediğimi" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm," demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi," insanın "dilemesine," "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3).

2:285. Resûl, Rabb'inden kendisine indirilene îmân etti, Mü'minler de. Hepsi; Allah'a, meleklerine, kitâplarına ve resûllerine îmân ettiler: "Biz, O'nun resûllerinden hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. İşittik ve itaat ettik. Rabb'imiz! Bizi bağışla, dönüşümüz ancak Sana'dır." dediler.

2:286. Allah, hiç kimseye gücünün yeteceğinden fazla yük yüklemeyiz. Herkesin yaptığı iyilik lehine, kötülük de aleyhinedir. "Rabb'imiz! Unutur veya yanlış yaparsak, bizi sorumlu tutma. Rabb'imiz! Bize daha öncekilere yüklediğin gibi zor şeyler yükleme.¹ Rabb'imiz! Bize gücümüzün üzerinde bir sorumluluk yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen, Mevlâmız'sın. Kâfirlere karşı bize yardım et.

1- Daha önce sinandıkları şeyler konusunda sorumluluklarını yerine getirmeyenlerin karşılaştıkları sorunlarla bizi karşı karşıya bırakma. Onların yaşadıkları zor sınavlarla bizi sınama. Bu durumlarda bize dayanma gücü ver.

3. ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ

[İniş sırası: 89, Medeni, 200 âyet.

Adını, sûrede geçen “Âli İmrân/İmran Ailesi’nden” almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 3:1. Elif. Lâm. Mîm.
- 3:2. Allah, kendisinden başka ilah olmayandır. O, Mutlak Diri’dir, Varlığı Koruyup Yöneten’dir.
- 3:3. Kendinden öncekilerini onaylayan Kitâp’ı Hakk olarak sana indiren O’dur. Tevrât’ı ve İncil’i de O indirmişti.
- 3:4. Daha önce insanlara doğru yolu göstermek için Furkân’ı¹ indirdi. Kuşkusuz, Allah’ın âyetlerini küfredenler² için şiddetli bir azâp vardır. Allah, Mutlak Üstün Olan’dır, Suçlulara Hak Ettikleri Cezayı Veren’dir.
- 1- Doğru ile yanlış ayırt eden ölçü. 2- İnançsız, î mân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah’ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, î mân’in emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur’an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).*
- 3:5. Kuşkusuz, yerde ve gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz.
- 3:6. Sizi, rahimlerde dilediği gibi şekillendiren O’dur. O’ndan başka ilâh yoktur. Mutlak Üstün Olandır, En Doğru Hüküm Veren’dir.

3:7. Bu Kitâp'ı sana indiren O'dur. O'nun bir kısım âyetleri muhkemdir¹ ki bunlar Kitâp'ın anasıdır. Diğer âyetler de muteşâbihtir.² Böylelikle kalbinde eğrilik bulunanlar, fitne çıkarmak ve kendi anlayışlarına uydurmak için muteşâbih âyetlere yönelirler. Oysa onun en doğru te'vilini³ ancak Allah bilir. İlimde⁴ derinleşmiş olanlar: "Biz ona îmân ettik, bütün âyetler Rabb'imizdendir." derler. Bunu ancak selim akıl⁵ sahibi olanlar düşünüp öğüt alır.

1- Hüküm içeren, kesin, açık, anlaşılabilir ve yalın anlamlı olan. **2-** Benzeşen, benzer, eş anlamlı, birden çok anlamlı, yoruma açık anlamlı, mecaz anlatımlı, benzetmelerle anlamları açık ve anlaşılabilir olan. **3-** Hakikatini. Fitne çıkarmak ve kendi anlayışına uydurmak kastı olmaksızın "muteşâbih âyetleri" doğru anlamak, kavramak ve mutlak kesinlik atfetmeksizin -Kur'an'ın anlam bütünlüğü içinde- yorumlamak mümkündür. **4-** "İlim" kelimesi ile "bilgili olma", "âlim olma" kast edilmemektedir. İlim verilmiş olmak, ilim sahibi olmak: "Bilgi sahibi olanlar, bilenler" demektir. Bilenler ile kast edilen şey: Düşünenler, akledenler, gerçeği idrak etmiş olanlar, vahyin gerçekliğine îmân edenler, Allah'ı, vahyi ve hakikati idrak eden, kavrayan ve anlamış olanlardır. "Bilmek" ile kast edilen şey, ilim sahibi olmak değil, tevhibi bilince sahip olarak; gerçeği görmenin, bilmenin ve kavramanın bilincinde olmaktır. Bu nedenle, Kur'an'da yer alan her âlim kelimesine "bilgin/bilen", ilim kelimesine de "bilgi/ilim" anlamı vermek kesinlikle doğru değildir. Din adamları sınıfının en çok istismar ettikleri ve kendilerine paye çıkardıkları Kur'an'daki âlim kelimesinin hadis, tefsir, fıkıh, siyer vb. bilgileri bilmekle hiçbir ilgisi yoktur. Kur'an'da yer alan "ilim ve âlim" kelimeleri genellikle anlama, kavrama, idrak etme, ayırdına varmanın "bilgisidir." **5-** Sağlıklı düşünen, sağduyulu.

- 3:8. Onlar derler ki: "Rabb'imiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi saptırma. Bize katından rahmet bağışla. Çünkü bağışlayıcı olan yalnız Sen'sin."
- 3:9. "Rabb'imiz! Sen, geleceği kesin olan günde, insanları toplayacaksın. Mutlak gerçek şudur ki Allah sözünden dönmez."
- 3:10. Kuşkusuz Kâfirlerin ne mallarının ne de evlatlarının Allah'ın yanında bir yararı olacaktır. Onlar ateşin yakıtıdır.
- 3:11. Onların durumu, tıpkı Firavuncuların ve onlardan önceki kimselelerin durumu gibidir. Âyetlerimizi yalanladılar; Allah da onları suçları nedeniyle yakaladı. Allah'ın cezası çok çetindir.

- 3:12. Kâfirlere de ki: “Yakında yenileceksiniz ve Cehennem’e sürüleceksiniz. Orası ne kötü bir yerdir.”
- 3:13. İki topluluğun karşılaşmasında kesinlikle sizin için bir gösterge vardır: Topluluğun birisi Allah yolunda savaşan, diğeri de Kâfirlerdendi.¹ Kâfirler, onları² kendilerinin iki katı olarak görüyorlardı. Allah, dilediğini yardımı ile destekler. Kuşkusuz, basiret³ sahipleri için bunda bir ders vardır.
- 1-** Bkz. 3:4 âyetin 2. dipnotu. **2-** Müslimeri. **3-** Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştıran yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır.
- 3:14. Kadınlara, çocuklara, yiğitlerle altın ve gümüşe, soylu atlara, davarlara ve ekinlere karşı tutkulu sevgi insanlara cazip gösterilmiştir. Bunlar, dünya hayatının geçimlikleridir. Oysa asıl iyi olan sonuç Allah’ın yanındadır.
- 3:15. De ki: “Size bundan daha hayırlısını haber vereyim mi? Takvâ¹ sahipleri için, Rabb’lerinin katında, içinde sürekli kalacakları, içinden nehirlerin aktığı Cennetler, arındırılmış eşler ve Allah’ın rızası vardır.” Kuşkusuz, Allah, kullarını Hakkıyla Gören’dir.
- 1-** Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyararak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. *Muttakî:* Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). *Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtl’a sapan kimse demektir.*
- 3:16. Bu kimseler: “Rabb’imiz! Biz, Sana îmân ettik. Suçlarımızı bağışla, ateşin azâbından bizi koru.” derler;
- 3:17. Bunlar: Sabreden, dürüst olan, gönülden bağlı olan, infak eden ve seher vaktinde bağışlanma dileyenlerdir.
- 3:18. Kendisinden başka ilâh¹ olmadığına Allah tanıktır. Melekler ve hakkâniyeti gözeten ilim sahipleri² de tanıkırlar ki: O’ndan başka ilâh yoktur. O, Mutlak Üstün Olan ve En Doğru Hüküm Veren’dir.
- 1-** Bkz. 2:163. âyetin dipnotu. **2-** Bkz. 3:7 âyetin 4. dipnotu.

3:19. Kuşkusuz, Allah katında din,¹ İslâm'dır. Kitâp verilenler, kendilerine bilgi geldikten sonra ihtirasları nedeniyle ihtilafa düştüler. Kim, Allah'ın âyetlerini kabul etmezse bilsin ki, kuşkusuz Allah, Hesabı Çabuk Gören'dir.

1- *Din kavram olarak, Kur'an'da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibariyle, yaşamı düzenleyen ilke ve kuralların referans alındığı "değerler" demektir. Kur'an'a göre, "yaşamı" düzenlemede vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç Câhiliye'dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz. 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26; 109:6). Kur'an, nasıl ki Mekke müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini "din" olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur'an'ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de "birer dinidirler." Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur'an'î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur'an'ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur.*

3:20. Eğer, seninle tartışılırsa de ki: "Ben, bütün benliğimle Allah'a teslim oldum, bana tâbi olanlar da." Kendilerine kitâp verilenlere ve kitâp verilmeyenlere: "Siz de teslim oldunuz mu?" de. Eğer teslim olmuşlarsa, kuşkusuz doğru yolu bulmuşlardır. Eğer yüz çevirirlerse, sana düşen, yalnızca duyurmaktır. Allah, Kullarını Hakkıyla Gören'dir.

3:21. Allah'ın âyetlerini küfredenler, haksız yere Nebi'lerini öldürenler, insanlardan hakkaniyetli¹ olmayı isteyenleri öldürenler var ya, onlara can yakıcı bir azabı haber ver.

1- *Hakka ilişkin, doğruluk ve adalete uygunluk, adil olmak, dürüstlük.*

3:22. İşte o kimselerin, dünyada da âhirette de yaptıkları boşa gitmiştir. Ve onların hiçbir yardımcısı da yoktur.

- 3:23. Kitâp'tan nasiplenmiş¹ olanları görüyorsun değil mi? Bunlar, aralarında hükmetmesi için Kitâp'a² çağrıldıklarında bir kısmı, döneklilik ederek ondan yüz çeviriyor.
1- Kitâp Ehli/Yahudiler. 2- Tevrât'ın hükümlerine uymaya. Yahudiler, aralarındaki anlaşmazlığın çözülmesinde, kendi Kitâp'ları Tevrât'ın hükümlerine de itibar etmiyorlar.
- 3:24. Bu dönekliliklerinin nedeni, onların: "Ateş bize sayılı birkaç günün dışında dokunmayacak." şeklindeki inançlarıdır. Uydurup dinlerine yakıştırdıkları bu tür şeyler onları yanıltmaktadır.
- 3:25. Gelmesi kesin olan günde, onları topladığımız zaman, halleri nasıl olacak? Onlara haksızlık yapılmadan yaptıklarının karşılığı tam olarak verilecek.
- 3:26. De ki: "Ey mülkün¹ sahibi Allah'ım! Sen mülkü hak edene² verirsin, mülkü hak edenden² çekip alırsın. Hak edeni aziz, hak edeni zelil edersin. Hayır,³ Sen'in elindedir. Kuşkusuz Sen Her Şeye Güç Yetiren'sin."
1- Gücün. 2- Bkz. 2:26.1 âyetin dipnotu. 3- Nimet, iyilik, mülk.
- 3:27. "Geceyi gündüze dönüştürür, gündüzü de geceye dönüştürürsün. Diriyi, ölüden çıkarırsın, ölüyü de diriden çıkarırsın. Hak edene hesapsız rızık verirsin."
- 3:28. Mü'minler, Mü'minleri bırakıp da Kâfirleri evliya¹ edinmesinler. Kâfirleri evliya edinenin, Allah'la bir bağı kalmaz. Ancak onlardan korunmanız başka. Allah, sizi, kendisine karşı gelmekten sakındırır. Dönüşünüz yalnızca Allah'adır.
1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir.
- 3:29. De ki: "İçinizdekini gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. O, yerde ve gökte olan her şeyi bilir. Kuşkusuz, Allah Her Şeye Güç Yetiren'dir."

3:30. O Gün herkes, iyilik ve kötülük olarak ne yaptıysa onu karşısında bulur. Yaptığı kötülükle kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister. Allah, sizin kendisine karşı gelmekten sakınmanızı ister. Allah, kullarına karşı Çok Şefkatli'dir.

3:31. De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı bağışlasın." Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

3:32. De ki: "Allah'a ve Resûl'e itaat edin."¹ Eğer yüz çevirirlerse, kuşkusuz, Allah, Kâfirleri sevmez.

1- İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tâbi olmak demek, Allah'a yani vahye tâbi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelamı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyettir", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatin emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkibi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir.

3:33. Allah, Âdem'i, Nûh'u, İbrâhîm Soyu'nu ve İmrân Soyu'nu insanların üzerine seçti.

- 3:34. Onlar, birbirlerinden türemiş bir soydur. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 3:35. Hani, bir zaman İmran'ın Hanımı: "Rabb'im! Karnımdaki hür bırakılmış olanı sana adadım. Benden kabul et. Kuşkusuz, Sen Her Şeyi Duyan'sın, Her Şeyi Bilen'sin." demişti.
- 3:36. Onu doğurunca: "Rabb'im! Ben onu kız olarak doğurdum." Zaten Allah onun ne doğurduğunu daha iyi biliyordu. "Erkek kız gibi değildir. İsmi, Meryem koydum. Onu ve soyunu, kovulmuş şeytana¹ karşı Sen'in himayene bırakıyorum." dedi.
- 1-** Kelimesi kelimesine, şeytânî'r-râcim. Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demek olan şeytân; hakka aykırı hareket eden her türlü güç, kurum ve kişinin, kötülük dürtüsünün sapırcı telkin ve yönlendirmelerinin ortak karakteristik adıdır. "Eûzu billahi mine's-şeytânî'r-râcim" terkibine, "kovulmuş şeytândan Allah'a sığınırım" anlamının verilmesi doğru değildir. Şeytândan Allah'a sığınmak, "ins" ve "cinn"nin yani görünen görünmeyen güçlerin, kişi ve kurumların sapırcı telkin ve yönlendirmelerine karşı kişinin, vahyi ölçü olarak kendisini koruması demektir. Doğruyu vahiyden öğrenip, şeytânın sapırtmasını önlemektir. Allah'a sığınmak, O'nun buyruklarına uymak demektir.
- 3:37. Bunun üzerine Rabb'i onu iyi bir şekilde kabul etti. Ve onu iyi bir şekilde yetiştirdi. Onu, Zekeriyyâ'nın korumasına verdi. Zekeriyyâ ne zaman mihrâba¹ girse, onun yanında yiyecek bir şey bulurdu. "Ey Meryem! Bunlar sana nereden geldi?" derdi. O da "Bunlar, Allah'tandır." derdi. Kuşkusuz, Allah, hak edeni,³ hesapsız olarak rızıklandırır.
- 1-** Merdivenle çıkılan yüksekçe yer, oda. **2-** Allah'ın lütfudur, nimetidir. **3-** Bkz. 3:74. âyetin dipnotu.
- 3:38. Orada Zekeriyyâ, Rabb'ine dâua etti: "Rabb'im! Bana katından iyi bir nesil bağışla. Kuşkusuz, Sen dâuyayı işitensin."
- 3:39. O¹, mihrâpta salât² ederken, melekler: " Kuşkusuz Allah, seni Yahyâ ile müjdeliyor. O, Allah'tan gelen kelimeyi tasdik eden, toplumuna öncülük yapan, kendisini sahip olan, iyilerden bir Nebi olacak." diye seslendiler.
- 1-** Zekeriyyâ. **2-** Namaz. Allah'a yöneliş.

- 3:40. “Ey Rabb'im! Ben iyice yaşlanmışken, hanımım da çocuktan kesilmişken, benim nasıl çocuğum olabilir!” dedi. O da: “Pekâla olur, Allah dilediğini yapar.” dedi.
- 3:41. “Ey Rabb'im! Bana, bir âyet yap,¹” dedi. O da: “Bunun âyeti, işaret dili dışında insanlarla üç gün konuşmayacak olmandır.² Rabb'ini çokça an, O'nu sabah akşam³ tesbih⁴ et.” dedi.
1- Belirti, işaret göster. **2-** Dilinin tutulmasıdır. **3-** Gün boyunca. **4-** Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hura-feden başka bir şey değildir.
- 3:42. Hani melekler¹: “Ey Meryem! Allah, seni seçti, arındırdı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti.” demişti.
1- Bkz. 2:248. âyetin 2. dipnotu.
- 3:43. “Ey Meryem! Rabb'ine içtenlikle bağlan, secde et¹ ve rukû² edenlerle birlikte rukû et.”
1- Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah'a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılarken alnı yere koymak. **2-** Şirk koşmaksızın Allah'a itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. İçtenlikle boyun eğmek. Câhiliye Arapları puta tapmayı yalnızca Allah'a tapanlara “rakea ilellah;” Allah'a rukû etti, derlerdi. Kur'an'da geçen rukû kelimeleri ile kast edilen şey namaz kılarken yapılan ve adına “rukû” denilen hareket değildir. Ancak namazdaki rukû ile amaçlanan şey de Allah'a bağlılık ve içtenliktir.
- 3:44. İşte bunlar, sana vahiy ile bildirdiğimiz gayba ait bilgilerdir. Meryem'i kim himaye edecek diye kalemlerini attıkları¹ zaman da çekiştikleri zaman da sen yanlarında değildin.
1- Kura çektikleri.

- 3:45. Hani melekler: “Ey Meryem! Allah, Kendi tarafından bir kelime¹ ile seni müjdeliyor: İsmi Mesih, Meryem Oğlu İâsâ’dır. Dünya’da da âhîret’te de şeref sahibi, Allah’a çok yakın olanlardandır.” dediler.
1- Taktir edilmiş hüküm.
- 3:46. “O, beşikte de¹ yetişkinliğinde de insanlarla konuşacak. O, sâlihlerden² olacaktır.”
1- İâsâ Nebi, beşikte konuşmuştur. Bunu başka türlü açıklamak, âyete açıkça müdahale olur. (19: 2.1 âyette de denildiği gibi, bu olay, bir mucizedir.) İâsâ Nebi’nin beşikteyken konuştuğu, başka âyetlerde de bildirilmektedir: 3:47; 19:29; 5:110. 2- Seçkin, samimi, dürüst, iyi, erdemli.
- 3:47. “Rabb’im! Bana hiçbir beşer dokunmamışken, benim nasıl bir çocuğum olabilir?” dedi. Allah: “Öyle de olsa, Allah neyi dilerse onu yaratır.” dedi. “O, bir şeyin olmasına karar verdiği zaman ona sadece “Ol!” der, o da olurur.”
- 3:48. “Allah, Ona Kitâp’ı, Hikmet’i, Tevrât’ı ve İncil’i öğretecek.”
- 3:49. Bir Resûl¹ olarak İsrâîloğullarına: “Doğrusu size Rabb’inizden bir âyetle² geldim. Sizin için çamurdan kuş şeklinde bir şey yaratırım. Ona üflerim, Allah’ın izniyle³ hemen kuş olurur. Körü ve alacalıyı iyileştiririm. Allah’ın izni⁴ ile ölüleri diriltirim. Evlerinizde ne yediğimizi, ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer Mü’min iseniz kuşkusuz bunda sizin için bir âyet vardır.”
1- Elçi. 2- Mucize. Kanıt. Gösterge. 3- Allah’ın belirlediği ilke, kural ve takdiri ile.
- 3:50. “Ben, size Rabb’inizden, elinizin altında bulunan Tevrât’ı tasdik edici olarak ve daha önce size haram kılınmış bazı şeyleri helâl kılmak için bir âyetle¹ geldim. Allah’a karşı takvâlî² olun ve bana itaat edin.”
1- Bir kanıtla. 2- Bkz. 3:15. âyetin dipnotu.
- 3:51. “Allah, benim de Rabb’im, sizin de Rabb’inizdir. O halde O’na kulluk edin. Doğru yol budur.”
- 3:52. İâsâ, onların küfrünü sezince: “Bana, Allah yolunda kim yardımcı olacak?” dedi. Havârililer: “Biz Allah’ın yardımcısıyız, Allah’a îmân ettik, bizim teslim olduğumuza şahit ol.” dediler.

- 3:53. “Ey Rabb’imiz! İndirdiğine îmân ettik, Resûl’üne tâbi olduk. Öyleyse bizi tanıklarla birlikte yaz.”
- 3:54. Onlar, plân yaptılar. Allah da plân yaptı. Allah, en iyi plân yapandır.
- 3:55. Hani, Allah, Îsâ’ya: “Ey Îsâ! Seni öldürecek olan Ben’im. Seni Bana yükselteceğim. Seni Kâfirlerden arındıracağım. Sana tâbi olanları da Kıyâmet Günü’ne kadar küfredenlerden üstün tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnız Bana olacak; anlaşmazlığa düştüğünüz konular hakkında hükmü Ben vereceğim.” dedi.
- 3:56. “Kâfirlere gelince: Onları Dünya’da da Âhîret’te de şiddetli bir azâba çarptıracağım. Ve onların yardımcıları da olmayacaktır.”
- 3:57. Îmân edip sâlihâtı¹ yapanlara gelince: Allah, yaptıklarının karşılığını eksiksiz verecektir. Allah, haksızlık yapanları sevmez.
1- Bkz. 2:277. *âyetin dipnotu.*
- 3:58. Bu sana anlattıklarımız, âyetlerden ve hakîm¹ olan Zikir’dendir.²
1- Hikmetli. **2-** Öğüt. *Zikir, Kur’an’ın isimlerinden birisidir. Bu kelimenin hatırlatmak, hatırlamak ve anmak anlamları da bulunmaktadır. Hatırlatmak ve anmak ile kast edilen şey, sorumlulukları hatırlamak, yapılan her şeyin Allah tarafından görüldüğünü ve bilindiğini akıldan çıkarmamaktır. Tesbih çekmek/tesbihat olarak bilinen belli sözlerin (Suphanallah, elhamdülillah vb. gibi) tekrarlanarak söylenmesine zikir denmesi hurafedir.*
- 3:59. Îsâ’nın durumu¹ Allah’ın yanında Âdem’in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra ona “Ol!” dedi o da oluverdi.
1- *Îsâ’nın yaratılışı.*
- 3:60. Hakk, Rabb’indendir. Sakın kuşku duyanlardan olma.
- 3:61 Sana gelen ilimden¹ sonra, her kim seninle tartışmaya girerse, onlara de ki: “Gelin çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi² çağıralım; sonra da içtenlikle Allah’ın lânetinin yalancıların üzerine olmasını dileyelim.”
1- *Vahiyle verilen bilgiden. 2-* *Adamlarımızı ve adamlarınızı.*
- 3:62. Bunlar, gerçeğin haberleridir. Allah’tan başka ilâh yoktur. Kuşkusuz, Allah, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dir.

- 3:63. Eğer yüz çevirirlerse, Allah, kimlerin bozguncu olduğunu bilir.
- 3:64. De ki: “Ey Kitâp Ehli! Gelin aramızda ortak olan bir kelimedede anlaşalım: Allah’tan başka hiçbir şeye kulluk etmeyelim, O’na hiçbir şeyi şirk koşmayalım ve Allah’ın yanı sıra kimimiz kimimizi rabler¹ edinmeyelim.” Eğer yüz çevirirlerse deyin ki: “Tanık olun, biz gerçek Müslim olanlarız.”
1- Terbiye Eden. Eşsiz ve benzersiz terbiye edici. Yarattıklarına, yaradılış özelliklerine uygun olan yolu gösteren.
- 3:65. Ey Kitâp Ehli! İbrâhîm hakkında niçin tartışıyorsunuz? Oysaki Tevrât da İncil de ondan sonra indirildi. Hala akletmiyor musunuz?
- 3:66. Diyelim ki bildiğiniz şeyler hakkında tartıştınız. Peki, hiçbir bilginiz olmayan konularda ne diye tartışıyorsunuz? Allah bilir, siz bilmezsiniz.
- 3:67. İbrâhîm ne Yahudi ne de Nasrânîydi.¹ O, Allah’ı birleyen ve O’na teslim olandı. O, Müşriklerden değildi.
1- Hıristiyan.
- 3:68. İnsanların İbrâhîm’e en yakın olanları ona tâbi olanlar, bu Nebi² ve İmân Edenlerdir. Allah, Mü’minlerin velisidir.²
1- Muhammed Nebi. 2- Bkz. 3:28. âyet dipnotu.
- 3:69. Kitâp Ehli’nden bazı kimseler, sizi yolunuzdan saptırmak ister. Onlar, ancak kendilerini saptırıyorlar. Fakat bunu idrak edemiyorlar.
- 3:70. Ey Kitâp Ehli! Gerçeği bildiğiniz halde, niçin Allah’ın âyetlerini küfrediyorsunuz?
- 3:71. Ey Kitâp Ehli! Niçin Hakkı Bâtlı’la karıştırıyor ve bildiğiniz halde gerçeği gizliyorsunuz?
- 3:72. Kitâp Ehli’nden bir grup dedi ki: “İmân Edenlere indirilene günün başında inanın, günün sonunda da küfredin. Belki dinlerinden dönerler.”

3:73. “Kendi dininize¹ tâbi olanlardan başkasına inanmayın.” dediler. De ki: “Hidâyet², Allah’ın hidâyetidir. Birine, size verilmiş olanın benzerinin verilmesinden veya Rabb’inizin katından aleyhinize kanıt getirebileceklerinden ötürü mü böyle söylüyorsunuz?” De ki: “Lütuf, Allah’ın elindedir, onu hak edene verir.” Allah, Yardımı Çok Kapsamlı Olan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.

1- 3:16. *âyetin dipnotu.* **2-** *Hidâyet, güzel, yumuşak bir şekilde yol göstermek; işaret etmek şeklinde yol göstermek, gerçeğe ve doğruya ulaşmak, hakikatle buluşmak demektir.*

3:74. Allah, rahmetini hak edene¹ has kılar. Allah, Büyük Lütuf Sahibi’dir.

1- *Kelimesi kelimesine, dilediğini.* “Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapıklığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletilmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, “dilediğimi” demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi” insanın “dilemesine”, “insanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir (Bkz. 76:3).

3:75. Kitâp Ehli’nden öylesi vardır ki, kendisine yüklerle mal emanet etsen, onu sana eksiksiz iade eder. Öylesi de var ki bir dinar emanet etsen, başına dikilmedikçe onu sana iade etmez. Bunun sebebi: “Ummilerin¹ malını yemede vebal yoktur.”² diye düşünmelerindedir. Onlar, bile bile, Allah adına yalan söylerler.

1- *İlâhi bir kitâba mensup olmayan.* **2-** *Arapların bâtil, kendilerinin hak dine mensup olduklarına inanan Yahudiler, onların mallarını kendilerine helâl sayıyorlardı.*

3:76. Hayır¹! Kim sözünü yerine getirir ve takvâli² olursa, kuşkusuz Allah, takvâli olanları sever.

1- *Gerçek öyle değil.* **2-** *Bkz. 3:15. âyetin dipnotu.*

3:77. Allah’a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir değere değiştirenler var ya; işte onlara âhirette bir pay yoktur. Allah, onlarla Kıyâmet Günü konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkaramayacaktır. Onlar için can yakıcı bir azâp vardır.

3:78. Onlardan¹ bir kısım kimseler de Kitâp'ta olmadığı halde, Kitâp'tan sanasınız diye Kitâp'ı dillerini eğip bükerek okurlar. Oysa o Kitâp'tan değildir. "Bu Allah katındandır." diyorlar, oysa o, Allah'tan değildir. Allah adına bile bile yalan söylüyorlar.

1- *Din adamları sınıfı. Dini geçim kaynağı yapanlar.*

3:79. Allah'ın kendisine Kitâp, Hüküm ve Nebi'lik verdiği bir beşerin, insanlara "Allah'ın yanı sıra bana da kulluk edin." demesi yakışmaz. Ancak, okuyup öğrendiğiniz Kitâp'ın gereği olarak, "Kulluğunuz yalnızca Rabb'inize ait olsun."¹ demesi gerekir.

1- *Nebi, dinde ikinci bir kaynak değil; yalnızca tek kaynak olan vahye çağırın bir elçidir.*

3:80. O, sizden Melekleri ve Nebileri Rabb'ler edinmenizi istemez. Siz, Müslim olduktan sonra, sizden Kâfir olmanızı mı isteyecek?

3:81. Hani Allah, Nebilerden söz almıştı: "Size, Kitâp ve Hikmet¹ verdim; şimdi yanınızdakini tasdik eden bir resûl geldiğinde, ona kesinlikle inanacak ve yardım edeceksiniz." "Bunu kabul ettiniz mi? Bu önemli görevi üstlendiniz mi?" demişti. "Kabul ettik." dediler. Allah: "Öyleyse tanık olun, Ben de sizinle birlikte tanık olanlardayım." dedi.

1- *Kitâp, Kur'an'ın niteliklerinden/isimlerindedir. Kur'an'ın Allah tarafından buyrulan, kanıtlayıcı, yol gösterici, aydınlatıcı bilgi olmasını ve belirlenmiş ilkelerin ve kuralları ifade etmektedir. Hikmet, Kur'an'ın niteliklerinden/isimlerindedir. Tıpkı Kur'an ve Zikir, Kur'an ve Furkân gibi (Bkz. 62:2). Hikmet, "engel olmak" demektir: Kur'an'ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünmek, gerçeği kavramak, doğru yargıda bulunmak yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirmek, sağlamlaştırmak, bilmek, bilge olmak, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.*

3:82. Bundan sonra kim yüz çevirirse, işte onlar fâsıklardır.¹

1- *Günaha sapan. Günahta ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnanıldığı halde, yasıntı olarak Kâfir olan.*

- 3:83. Yoksa onlar, Allah'ın dininden başka bir din mi arıyorlar? Oysa yerde ve gökte bulunanların tamamı isteyerek veya istemeyerek, O'na teslim olmuşlardır. Ve hepsi O'na döndürüleceklerdir.
- 3:84. De ki: "Biz; Allah'a, bize indirilene, İbrâhîm'e, İsmâîl'e, İshâk'a, Yakûb'a ve onun soyundan gelenlere indirilene; Mûsâ'ya, İsâ'ya, Nebilere Rabb'lerinden verilene îmân ettik. Onları, birbirinden ayırt etmeyiz. Biz, O'na teslim olanlarıdır."
- 3:85. Kim İslâm'dan başka bir din¹ seçerse, bilsin ki o din ondan asla kabul edilmeyecektir ve o âhirette hüsrana uğrayacaktır.
1- Bkz. 3:19. âyetin dipnotu.
- 3:86. İmân ettikten, Resûl'ün Hakk olduğuna tanıklık ettikten ve kendilerine apaçık kanıtlar geldikten sonra, Kâfir¹ olan bir halka, Allah nasıl doğru yolu gösterir? Allah, zâlim olan bir halka doğru yolu göstermez.
1- Bkz. 3:4 âyetin 2. dipnotu.
- 3:87. Böylelerinin cezası, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lânetine¹ uğramalarıdır.
1- Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlanmak. Allah'ın Rahmetinden kovması, merhâmetinden yoksun bırakması.
- 3:88. Onlar, bu halde sürekli kalacaklardır. Onlardan ne azâp hafifletilecek ve ne de onların yüzlerine bakılacak.
- 3:89. Ancak, bundan sonra tevbe¹ edip kendilerini düzeltenler hariç. Kuşkusuz, Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahahtan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktadır.

- 3:90. İmân ettikten sonra¹ Kâfir² olup ve küfürlerinde² ısrarcı olanların tevbeleri asla kabul edilmeyecektir. İşte onlar sapkın olanlardır.
1- Emin olduğu halde. **2-** İnançsız, imân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ettiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 3:91. Kuşkusuz Kâfir olup, Kâfir olarak ölenler; kurtulmak için yeryüzü dolusu altını fidye olarak verseler de onlardan kabul edilmeyecektir. Onlar için can yakıcı bir azâp vardır. Ve onların hiçbir yardımcıları da yoktur.

— 3. Bölümün Sonu —

- 3:92. Sevdiğiniz şeylerden infak¹ etmedikçe asla birr'e² erişemezsiniz. Ne infak ederseniz, Allah, onu bilir.
1- İhtiyacı olanlara ve hayırlı işlere karşılıksız yardım etmek. **2-** İyi olan her şey, bütün iyilikler, başış, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül.
- 3:93. Tevrât indirilmeden önce, İsrâîlin kendisine harâm kıldıkları hariç bütün yiyecekler İsrâîloğullarına helâldi. De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, haydi Tevrât'ı getirip okuyun."¹
1- İsrâîloğullarının, her şeyin kendilerine helâl olduğunu iddia etmeleri yalanlanmaktadır.
- 3:94. Artık bundan sonra kim Allah adına yalan uydurursa, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.
- 3:95. De ki: "Allah doğru söyledi. Öyle ise hanif¹ olarak İbrâhîm'in Milleti'ne² tâbi olun. O Müşriklerden değildi."
1- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelen, Allah'ı her şeyi ile birleyen. **2-** Uygarlık, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet.
- 3:96. İnsanlar için kurulan ilk ev, Bekke'deki¹, kutlu ve bütün insanlığa yol gösteren² (Kâbe) dir.
1- Mekke'deki. **2-** Kibleyi gösteren.

- 3:97. Orada apaçık âyetler vardır.¹ İbrâhîm'in makâmı oradadır. Kim oraya girse güvende olur. Yoluna gücü yetenin, Beyt'i hacetmesi insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır. Her kim kefare² olursa, bilsin ki Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur.
1- Mabet olduğunu gösteren kanıtlar. 2- Nankör.
- 3:98. De ki: "Ey Kitâp Ehli! Neden Allah'ın âyetlerini küfrediyorsunuz?¹ Allah, yaptıklarınıza tanıktır."
1- Bkz. 3:90. âyetin 2. dipnotu.
- 3:99. De ki: "Ey Kitâp Ehli! Gerçeği görüp bildiğiniz halde, niçin Allah'ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek, îmân etmek isteyenleri O'nun yolundan döndürmeye çalışıyorsunuz! Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir."
- 3:100. Ey Îmân Edenler! Kitâp verilenlerden herhangi bir gruba uyarmanız, sizi, îmânınızdan sonra tekrar Kâfir yaparlar.
- 3:101. Allah'ın âyetleri size okunmaktayken, elçisi de aranızda yaşarken, nasıl küfre saparsınız? Kim Allah'a sınıksız sarılırsa o doğru yola iletilmiştir.
- 3:102. Ey Îmân Edenler! Allah için nasıl takvâli¹ olmanız gerekiyorsa öyle takvâli olun. Ve Müslim olmanın dışında başka bir şekilde ölmeyin.
1- Bkz. 3:15. âyetin dipnotu.
- 3:103. Hep birlikte Allah'ın ipine sınıksız tutunun ve ayrılığa düşmeyin. Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir zamanlar, birbirinize düşmandınız da O'nun kalplerinizi kaynaştırması sayesinde kardeş oldunuz. Ve yine ateş çukurunun tam kıyısında bulunuyorken, sizi ona düşmekten O korudu. İşte Allah âyetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.

- 3:104. Siz, hayra çağırın, ma'rûfu¹ yapıp telkin eden, munkeri¹ engelleyen bir topluluk olun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.
1- Kelimesi kelimesine, "Emr-i b'il-ma'rûf nehy-i ani'l munker." Bu terkip, iyiliği yap ve telkin et, kötülükten sakındır ve engel ol demektir." Ma'rûf: İyi, doğru, yararlı, güzel olan, toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşısı ile doğru olduğu kabul edilen ve Vahye uygun olan demektir. Munker ise; kötü, eğri, zararlı, çirkin olan şey demektir. "Emr" fiilinin asıl anlamı iş yapmaktır. Bu anlam bağlamında ayetteki "Emr-i b'il-ma'rûf terkibine "iyiliği emret" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Bu terkip: İyi olan şeyleri yapmayı kendine iş edin, ahlâk edin; kötü olan şeylerden uzak dur, kötülüklerden sakın; kötülüklerden uzak durmayı ve iyi olan şeyleri yapmayı ilke edin; iyiliğin yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi için çaba göster demektir.
- 3:105. Kendilerine apaçık belgeler geldikten sonra, ayrılığa düşüp parçalanan kimseler gibi olmayın. Onlar için büyük bir azâp vardır.
- 3:106. O gün, kimi yüzler ağaracak, kimi yüzler kararacak. Yüzleri karararlara: "İmânınızdan sonra Kâfir mi oldunuz? Öyle ise kâfir olmanız nedeniyle azâbı tadın." denilecek.
- 3:107. Yüzleri ağaranlara gelince, onlar Allah'ın rahmetinin içindedirler ve orada süreklili kalacaklardır.
- 3:108. Bunlar, sana gerçek olarak okuduğumuz Allah'ın âyetleridir. Allah, âlemlere haksızlık yapmak istemez.
- 3:109. Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Ve bütün işler Allah'a döndürülür.
- 3:110. Siz, insanlar için çıkarılmış hayırlı bir ümmetsiniz.¹ Ma'rûfu yapıp telkin eder, munkere engel olursunuz.² Ve Allah'a îmân edersiniz. Eğer Kitâp Ehli de îmân etseydi, bu onlar için daha hayırlı olurdu. İçlerinde îmân edenler varsa da çoğunluğu sapkındır.
1- Toplum, topluluk. İnsan soyu. Amaç ve inanç birliği, ortak değer yargılarına ve aynı uygarlığa sahip olan insanların topluluğu. Ümmetin diğer bir anlamı da "yol"dur. Bu yol, amaçlanmış amaç edinilmiş, hedef olarak belirlenmiş yoldur. Aynı tür canlı topluluklarına da ümmet denmektedir. Örneğin: kuşlar bir ümmettir (Bkz.6:38). **2-** Bkz. 3:104. âyetin dipnotu.

- 3:111. Onlar, eziyetten başka size bir zarar veremezler. Sizinle savaşsalar bile geri dönüp kaçarlardı. Sonra onlara yardım da edilmez.
- 3:112. Onlar¹, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ve insanların ipine tutunmadıkları² sürece zillet içinde olurlardı. Onlar, Allah'ın gazâbına uğradılar. Yoksunluğa tutsak oldular. Bunun nedeni, onların asileşip hadlerini aşarak, Allah'ın âyetlerini yalanlamaları ve haksız yere Nebilerini öldürmeleridir. Bu ceza, onların isyan etmelerinden ve haddi aşmış olmalarındandır.
1- Yahudiler. 2- Allah'ın ve Mü'minlerin yoluna yönelmedikçe. Veya yaptıkları sözleşmeye uymadıkları sürece.
- 3:113. Ama hepsi aynı değildir. Kitâp Ehli'nden, Allah'ın âyetlerini okuyan ve gece saatlerinde secde eden bir topluluk da vardır.
- 3:114. Bunlar, Allah'a ve âhiret gününe inanırlardı, ma'rûfu yapıp telkin ederler, munkere engel olurlardı¹; hayırdaki birbirleriyle yarışsalar, işte bunlar sâlihlerdendir.²
1- Bkz. 3:104. âyetin dipnotu. 2- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren.
- 3:115. Yaptığınız hiçbir iyilik karşılıksız bırakılmayacaktır. Allah, kendisine karşı takvâlı davrananları en iyi bilendir.
- 3:116. Kuşkusuz Kâfirlerin ne malları ne de evlatları Allah'ın yanında bir yarar sağlamayacaktır. İşte onlar, ateş ehlidir. Onlar, orada sürekli kalacaklardır.
- 3:117. Onların, bu dünya hayatında, infak¹ ettikleri şeylerin durumu, kendilerine haksızlık etmiş² bir halkın ekinine isabet ederek onu mahveden kavurucu bir rüzgâra benzer. Allah onlara haksızlık yapmadı, fakat onlar, kendi kendilerine haksızlık etmektedirler.
1- İhtiyaç sahiplerine yardım etmek. 2- Benliklerine, yaradılışlarına uygun olmayan işler yapmak.
- 3:118. Ey İmân Edenler! Birbirinizden başkasını, kendinize sırdaş edinmeyin. Onlar, size zarar vermekten geri durmazlar, sizin sıkıntıya düşmenizi isterler. Gerçi, kinlerini ağızları ile dışa vuruyorlar, ancak kalplerinde gizledikleri kin daha büyüktür. Eğer aklınızı kullanırsanız, âyetlerimizi size açık açık bildirdik.

- 3:119. İşte siz öyle kimselersiniz ki, onları seversiniz. Siz, bütün kitâplara inandığınız halde onlar sizi sevmezler. Sizinle karşılaştıkları zaman; “îmân ettik.” derler, yalnız kaldıkları zaman ise size olan öfkelerinden parmaklarını ısırırlar. De ki: “Öfkenizden ölün!” Kuşkusuz, Allah, kalplerin gizlediklerini bilir.
- 3:120. Eğer size bir iyilik dokunursa bu onları üzer. Eğer size bir kötülük isabet ederse bu onları sevindirir. Eğer sabreder ve takvâli olursanız, onların hileleri size bir zarar vermez. Kuşkusuz, Allah, ilmiyle onların yaptıkları her şeyi kuşatmıştır.
- 3:121. Hani! Sen, Mü’minleri savaş düzenine sokmak için, sabah erkenden aileden ayrılmıştın. Allah, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
- 3:122. Hani! Çininizden iki grup korkuya kapılıp, geri çekilmeye yeltenmişti. Hâlbuki Allah, onların velisiydi.¹ Mü’minler yalnız Allah’a tevekkül² etsinler.
1- Koruyucusu. 2- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 3:123. Ant olsun! Çok zayıf olduğunuz Bedir’de de Allah size yardım etmişti. O halde, Allah’a karşı takvâli¹ olun ki şükretmiş² olasınız.
1- Bkz. 3:15. âyetin dipnotu. 2- Şükür, “karşılık vermek” demektir. Şükür, “sözle ifade edilen bir şey değildir.” Kim Allah’a şükretmek istiyorsa, Allah’ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah’ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükürü infaktır, Canın/hayatın şükürü Allah’a kulluk yapmaktır, aklın şükürü teslim olmaktır vb.
- 3:124. Hani! Sen Mü’minlere: “Rabb’inizin, indirilmiş üç bin melekle yardım etmesi size yetmez mi?” diyordun.
- 3:125. Evet! Sabreder ve takvâli davranırsanız, düşman size hemen saldırırsa bile, Rabb’iniz, size, seçilmiş beş bin melekle yardım eder.
- 3:126. Allah, bununla sevinmenizi ve kalplerinizin yatışmasını dilemiştir. Çünkü yardım ancak Mutlak Üstün Olan ve En İyi Hüküm Veren Allah’ın yanındadır.
- 3:127. Bu yardım, Kâfirlerin bir kısmının imha edilmesi veya bozguna uğrayarak umutsuzca geri dönüp gitmeleri için yapıldı.

- 3:128. Bu konuda senin yapabileceğin bir şey yoktur. O, ya onların tevbelerini kabul edecek ya da onlara azâp edecek. Çünkü onlar, zâlim kimselerdir.
- 3:129. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. O hak edeni¹ bağışlar, hak edene¹ azâp eder. Allah Çok Affedici ve Çok Bağışlayıcı'dır.
1- Kelimesi kelimesine, "dilediğini." Dilediğini demek: "Hak edeni" demektir; Allah, azâbı hak edene azâp eder; bağışlanmayı hak edeni bağışlar, demektir. Allah, "Dilediğimi" demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi," insanın "dilemesine," "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3).
- 3:130. Ey İmân Edenler! Kat kat artırarak ribâ¹ yemeyin. Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Umulur ki kurtuluşa erersiniz.
1- Bkz. 2:275. âyetin dipnotu.
- 3:131. Kâfirler için hazırlanmış ateşten korunmak için takvâ sahibi olun.
- 3:132. Allah'a ve Resûl'e itaat edin ki size merhamet edilsin.¹
1- Bkz. 3: 32. âyetin dipnotu.
- 3:133. Rabb'inizin bağışlaması ve muttakiler için hazırlanmış, yer ile gök arası kadar geniş olan Cennet için yarışın.
- 3:134. Onlar,¹ bollukta da darlıkta da infak ederler. Öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını bağışlarlar. Allah muhsin² olanları sever.
1- Takvâ sahipleri. **2-** İyi olan, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.
- 3:135. Ve onlar, kötü bir şey yaptıkları veya kendilerine zûlmettikleri¹ zaman, Allah'ı hatırlayıp, suçlarının bağışlanması için O'na yalvarırlar. Zaten Allah'ın dışında kim suçları bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıkları kötülüklerde bile bile ısrar etmezler.
1- İnsan, Allah'ın gösterdiği yoldan gitmemekle kendisine zulmetmiş olmaktadır.

- 3:136. İşte onların yaptıklarının karşılığı, Rabb'lerinin bağışlaması ve içinden ırmaklar akan ve içinde sürekli kalacakları Cennetlerdir. Böyle yapanlara verilen karşılık, ne güzeldir.
- 3:137. Sizden önce de yasalar uygulandı.¹ Yeryüzünü dolaşın² da yalanlanların sonları nasıl oldu görün.
1- İlahî yasalar. 2- Olup biteni araştırıp soruşturun, sorgulayın.
- 3:138. Bu; insanlar için bir açıklama, takvâ sahipleri için bir hidâyet¹ ve öğüttür.
1- Doğru yol, doğru yola iletici, doğru yol rehberi.
- 3:139. Gevşemeyin, üzülmeyin! Eğer, gerçekten îmân etmişseniz, üstün olan sizsiniz.
- 3:140. Eğer size bir sıkıntı isabet ederse, başka halklara da benzeri sıkıntı isabet etmiştir. Bu günleri, insanlar arasında döndürüp dururuz. Bu, Allah'ın içinizdeki gerçek îmân edenleri ayırt etmesi ve gerçeğin tanıklarını belli etmesi içindir. Allah, zâlimleri sevmez.
- 3:141. Bu, Allah'ın, Îmân Edenleri arındırması ve Kâfirleri mahvetmesi içindir.
- 3:142. Yoksa siz; Allah, içinizdeki cihad¹ edenleri ve sabredenleri² ortaya çıkarmadan Cennet'e gireceğinizi mi sanıyorsunuz?
1- Allah yolunda mücadele eden, çabalayan, canla başla çalışan. 2- Sabremek; dayanmak, direnmek, yılgınlık ve usanç göstermemek, kararlı ve azimli olmak, sıkıntılara göğüs germek demektir.
- 3:143. Siz, ölümle yüz yüze gelmeden önce, ölmeyi temenni ediyordunuz; ama onu görünce de bakakaldınız.
- 3:144. Muhammed, ancak bir Resûldür. Ondan önce de Resûller gelip geçti. Eğer o ölür ya da öldürülürse, siz topuklarınız üzerinde gerisin geri mi döneceksiniz? Kim topukları üzerinde gerisin geri dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri ödüllendirecektir.

3:145. Allah'ın izni¹ dışında, hiç kimse ölmez. Ölüm, vakti belirlenmiş bir süreye göre yazılmıştır.² Kim dünya kazancını isterse; ona, onu veririz, kim de âhiret kazancını isterse, ona da onu veririz. Şükredenleri ödüllendireceğiz.

1- "Allah'ın izni ile" terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah'ın bilgisi ve onayı" anlamlarına gelmektedir. **2-** Biçilmiş süre, bekleme süresi. Bir sürenin son anı. Ölüm. Ecelin gelmesi Allah'ın belirlediği yasalara göre gerçekleşir. Bütün olaylar sebep sonuç ilişkisine bağlıdır. Ölüm koşulları oluşmadan ölüm meydana gelmez.

3:146. Nice Nebilerle, rabbâni¹ olanlar birlikte savaştı. Bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı yılmadılar, zayıflık göstermediler ve boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever.

1- Kendisini Allah'a adanmış olan.

3:147. Onların sözleri ancak şuydu: "Ey Rabbimiz! Suçlarımızı ve yaptığımız taşkınlıkları bağışla, ayaklarımızı sabit kıl, Kâfirlere karşı bize yardım et."

3:148. Bunun üzerine, Allah da onlara hem dünya kazancını hem de âhiretin en iyi kazancını verdi. Allah, muhsin¹ olanları sever.

1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.

3:149. Ey İmân Edenler! Eğer Kâfirlere uyarısanız, sizi, topuklarınız üzerinde gerisin geriye döndürürler de hüsrana uğrayanlardan olursunuz.

3:150. Hayır! Sizin Mevlâ'nız¹ Allah'tır. O, yardım edenlerin en hayırlısıdır.

1-Kendisine dayanılan, gazetici, destekleyici, koruyan, sırdaş, yakın olan, koruyan, yol gösteren, yönetici. Mevlâ, yalnızca Allah'tır. Allah'tan başkasına Mevlâ, Mevlâna demek şirktir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır. "El-Mevlâ" Allah'ın isimlerindedir.

3:151. Yetki verdiğiine dair, hakkında hiçbir kanıt indirmedeği varlıklara, ilâhlık yakıştırmalarından dolayı, Kâfirlerin kalplerine korku salacağız. Onların sığınakları ateştir. Zâlimlerin varacağı yer ne kötüdür.

3:152. Elbette Allah, size verdiği sözü tuttu; O'nun izni ile onları kırıp geçiriyordunuz. Ne var ki arzuladığınız zafere kavuştuktan sonra, gevşediniz. Verilen emre uymayarak, itaatsizlik ettiniz. Kiminiz dünyayı isterken, kiminiz de âhireti istiyordu. Bundan dolayı Allah sınamak için, size olan desteğini kesti. Ancak yine de sizi affetti. Allah, Mü'minlere karşı gerçekten lütuf¹ sahibidir.

1- Hoşnut edici, dostça davranış, incelik, iyilik.

3:153. Hani, Resûl sizi çağırdığı halde; siz, kimseye dönüp bakmadan uzaklaştınız. Bunun üzerine, Allah, sizi üzüntü üstüne üzüntüyle cezalandırdı. Allah'ın sizi affetmesi, elinizden kaçırdığınıza ve başınıza gelene üzülmeyesiniz diyedir. Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.

3:154. Sonra O, üzüntünün ardından, sizden bir kısmınıza, güven duygusu, sarıp kuşatan bir iç dinginlik indirdi. Bir kısmınız da can kaygısına düşmüştü. Allah hakkında, tıpkı Câhiliye¹ dönemindekine benzer biçimde gerçeğe aykırı bir sanı besliyorlardı. "Bu işten bize ne?" diyorlardı. De ki: "Her şeyin takdiri yalnız Allah'ındır." Sana, açıklamadıkları şeyleri içlerinde gizliyorlar. "Elimizden bir şey gelseydi buralarda öldürülmezdik." diyorlar. De ki: "Evlerinizde kalmış olsaydınız bile, üzerlerine öldürülme yazılmış² olanlar düşüp ölecekleri yere kendiliğinden çıkıp gelirlerdi. Allah, bunu, göğüslerinizde olanı sınamak ve kalplerinizdekilerini arındırmak için yaptı. Allah, göğüslerin özünü bilir."

1- Vahiy dışı inanç, düşünce ve yaşam biçimleri. Kur'an; Câhiliye'yi, bilgisizlik, bilmezlik, okuryazar olmamak anlamında değil; gerçeğin dışında bir şeye inanmak, yapılması gerekenin veya gerçeğin tersini yapmak anlamında kullanmaktadır. Kur'an'a göre vahiy dışı yaşam biçimi Câhiliye'dir. 2- Gereklî görülmüş.

3:155. İki toplumun, savaş alanında karşılaştıkları gün, içinizden geri dönenlere gelince! Bu yaptıklarından dolayı, şeytân onların ayaklarını kaydırmak istedi. Doğrusu, Allah, yine de onları affetti. Kuşkusuz, Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Çok Hoş Görülü'dür.

3:156. Ey İmân Edenler! Yolculuğa çıkan ya da savaşa katılan kardeşleri hakkında, “Eğer bizim yanımızda olsalardı ölmez ve öldürülmezlerdi.” diyen, Kâfirler gibi olmayın. Allah, bunu, kalplerinde bir hasret¹ olsun diye yaptı. Allah, yaşatan ve öldürendir. Kuşkusuz, Allah, bütün yaptıklarınızı görmektedir.

1- Pişmanlık.

3:157. Eğer Allah yolunda ölür veya öldürülürseniz, Allah’tan size bir bağışlama ve bir rahmet vardır. Bilin ki bu, insanların toplayacakları her şeyden daha hayırlıdır.

3:158. Elbette ölseniz de öldürülseniz de muhakkak sonunda Allah’ın huzurunda toplanacaksınız.

3:159. Allah’tan gelen rahmet sayesinde onlara¹ yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli biri olsaydın etrafından dağılıp giderlerdi. Artık onları affet. Onlar için bağışlanma dile. Yapacağın işlerde onlara danış. Karar verdikten sonra da artık Allah’a tevekkül² et. Kuşkusuz Allah, kendisine tevekkül edenleri sever.

1- Uhud’da yenilgiye neden olanlara. 2- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.

3:160. Eğer Allah, size yardım ederse hiç kimse size güç yetiremez. Eğer sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size kim yardım edebilir? Mü’minler, yalnızca Allah’a tevekkül etsinler.

3:161. Bir Nebi’nin, emanete ihanet etmesi olur şey değildir!¹ Kim ihanet ederse, Kıyâmet Günü, ihanet ettiğiyle gelecektir. Sonra hiçbir haksızlık olmaksızın herkesin kazandığı tastamam verilecektir.

1- Bir Nebi’nin emanete ihanet edebileceğini nasıl aklınızdan geçirebilirsiniz? Bir Nebi’nin emanete asla ihanet etmeyeceğini düşünmeniz gerekmez mi?

3:162. Allah’ın rızasını kazanan kimse, Allah’ın gazâbına uğrayan ve varacağı yer Cehennem olan kimse ile bir olur mu? Orası ne kötü bir sonuçtur.

3:163. Onların, Allah katındaki dereceleri farklıdır. Allah, yaptıkları her şeyi görendir.

- 3:164. Ant olsun ki, Allah, içlerinden, onlara âyetlerini okuyan, onları arındıran, onlara Kitâp'ı ve Hikmet'i¹ öğreten bir resûl göndermekle, Mü'minlere iyilikte bulundu. Oysa onlar daha önce açık bir sapkınlık içindeydiler.
1- Bkz. 3:81 âyetin dipnotu.
- 3:165. İki katını tattırdığınız musibet, kendinize isabet edince, "Bu nereden geldi" mi diyorsunuz? De ki: "Bu kendi nefsinizdendir." Kuşkusuz Allah Her Şey Güç Yetiren'dir.
- 3:166. İki toplumun karşılaştığı gün, başınıza gelen musibet, Allah'ın izniyleydi.¹ Bu Mü'minlerin belirlenmesi içindi.
1- "Allah'ın izni ile" terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah'ın bilgisi ve onayı anlamlarına gelmektedir.
- 3:167. Bir de münafık¹ olanların belirlenmesi içindi. Onlara: "Gelin bizimle birlikte Allah yolunda savaşın veya savunmada bulunun." denildiğinde; onlar: "Savaşı bilseydik² elbette size uyardık." dediler. Onlar, o gün îmândan çok küfre yakındılar. Kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlardı. Oysa Allah, onların içlerinde sakladıklarını çok iyi bilmektedir.
1- Münafık, içten "bitmiş, tükenmiş ve îmânı kalmamış, omurgasız, onursuz ve iki -yüzlü kimse demektir. Münafık, îmân konusunda dürüst ve samimi olmayan, tıpkı tarla faresinin yuva değiştirdiği gibi, yer değiştiren: işlerine gelince Mü'min, işlerine gelince Kâfir olan kimse. 2- Savaş çıkacağını veya savaşmayı bilseydik.
- 3:168. Savaşa katılmayanlar, kardeşleri için: "Eğer onlar bize uysalardı öldürülmezlerdi." dediler. De ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, o zaman ölümü kendinizden savın."

3:169. Allah yolunda öldürülenleri ölü sanma.¹ Bilakis onlar diridirler, Rabb'leri katında rızıklanmaktadır.

1- Kur'an'a göre; Allah yolunda ölenler de dâhil, her canlı ölümü tadacaktır (Bkz.3:185). Her canlı ölmektedir, ölecektir. Burada, Allah yolunda ölmenin, normal bir ölüm olarak görülmeceği kadar önemli olduğu, sıradan ölümlerden farklı olduğu vurgulanmaktadır. Zira bu tarz bir ölüm; Allah'ın yanında çok aziz, çok değerli ve çok şerefli bir ölüm şekli olduğundan, Allah, bu nitelikle diğer ölümlerden farkı ortaya koymak için; "Allah yolunda öldürülenleri ölü sanma" demektedir. Bu, öylesine güzel bir ölüm şeklidir ki, Allah'ın katında en iyi şekilde ağırlanma yapılmaktadır.

3:170. Allah'ın, lütfundan, kendilerine verdiklerine sevinirler. Arkalarından gelecek olanlara, bir korkunun olmadığını ve üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler.

3:171. Onlar; Allah'ın nimetini, lütfunu ve Allah'ın Mü'minlerin ecirlerini¹ zâyi etmeyeceğini müjdelemek isterler.

1- Yaptıklarına karşılık olarak alacakları ödül.

3:172. Yaralanmalarına rağmen, Allah ve Resûl'ünün davetine uyanlar, iyilik yapanlar ve Allah için takvâlı olanlar için çok değerli bir karşılık vardır.

3:173. "İnsanlar size karşı toplandılar, onlara derin saygı duyun." diyenlerin sözleri, onların îmânlarını daha da artırdı: "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir."³ dediler.

1- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefilisi olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızık veren; canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan.

3:174. Ve Allah'tan gelen nimet ve lütufla kendilerine bir kötülük dokunmadan geri döndüler. Allah'ın rızasını kazandılar. Allah, Büyük Lütuf Sahibi'dir.

3:175. Şeytân, ancak kendi velilerini¹ korkutur.² Eğer Mü'minseniz, onlardan korkmayın, yalnızca Bana karşı gelmekten sakının.

1- Yandaşlarını. 2- Gerçek Mü'minlere gücü yetmez.

- 3:176. Küfürde yarışanlar, seni üzmesin. Çünkü onlar, Allah'a hiçbir zarar veremezler. Allah, onları âhirette nasipsiz bırakmak istiyor. Onlar için çok büyük bir azâp vardır.
- 3:177. İmâna karşılık küfrü satın alanlar, Allah'a kesinlikle zarar veremezler. Onlar için can yakıcı bir azâp vardır.
- 3:178. Kâfirler,¹ kendilerine süre tanınamızın, yararlarına olduğunu sanmasınlar. Onlara süre tanıyoruz, onlar ise günahlarını artırıyorlar. Onlar için, alçaltıcı bir azâp vardır.
1- İnançsız, imân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitri yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 3:179. Allah, tayyib¹ olanı habis² olandan ayırmadan; Mü'minleri içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Allah, sizi gaipten³ haberdar edecek de değildir. Ancak Allah, resûllerinden dilediğini seçer. O halde, Allah'a ve Resûllerine imân edin. Eğer imân edip, takvâli davranırsanız, sizin için büyük bir ödül vardır.
1- Hoş, güzel, temiz, değerli, bakımlı, temiz, sağlıklı, yararlı, iyi niyetli, iyi huylu. 2- Kötü, değersiz, murdar, pis, bozuk, iğrenç. 3- Yaratılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyuyla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhiret hayatına dair bilgiler.
- 3:180. Allah'ın, lütuf olarak verdiği şeylerden cimrilik eden kimseler, bu tutumlarının kendi yararına olacağını sanmasınlar. Bu, onlar için sadece bir kötülüktür. Cimrilikle yanlarında tuttıkları mal, Kıyâmet Günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yeryüzünün mirası yalnızca Allah'a aittir. Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.
- 3:181. "Allah fakirdir, biz zenginiz." diyenlerin sözünü, Allah elbette işitmiştir. Hem bu söylediklerini hem de haksız yere Nebileri öldürmelerini yazacağız. Ve onlara, "Yakıcı azabı tadın!" diyeceğiz.
- 3:182. Bu, ellerinizle yaptığınız şeylerin karşılığıdır. Yoksa Allah, kullarına, haksızlık edici değildir.

3:183. Onlar dediler ki: Allah, "Ateş tarafından yenen bir kurban¹ getirmediğçe, hiçbir Resûl'e inanmamamız konusunda bizden söz aldı." De ki: "Kuşkusuz, benden önce nice Resûller açık kanıtlarla ve sizin istediğiniz şeyi getirmişti. Eğer doğru söyleyenlerdenseniz, onları niçin öldürdünüz?"

1- Tevrât'ta geçen; "Sahte Nebi ile gerçek Nebi'yi ayırt etmek için bir kurban keserek Allah'a dâa edin, gökten bir ateş iner de kurbanı yakarsa; bu Nebi olduğunu söyleyenin doğru söylediğine işarettir." şeklindeki habere atfen.

3:184. Şimdi seni yalanlayanlar; senden önce açık kanıtlarla, zeburlar¹ ve aydınlatıcı kitâplarla gelen Resûlleri de yalanlamışlardı.

1- Sahifeler, hikmet dolu yazılı metinler.

3:185. Her nefis ölümü tadicıdır. Kıyâmet Günü'nde yaptıklarınızın karşılığı, tam olarak verilecektir. Her kim Cehennem'den uzaklaştırılıp Cennet'e konursa, kuşkusuz o kurtulmuştur. Zaten dünya hayatı, aldattıcı geçimlikten başka bir şey değildir.

3:186. Mallarınızla ve canlarınızla deneneceksiniz. Sizden önce kendilerine Kitâp verilenlerden ve şirk koşanlardan çok üzücü sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâli olursanız, bilin ki bu, kesin kararlılık gösterilmesi gereken işlerdendir.

3:187. Hani Allah, Kitâp Ehli'nden, onu insanlara açıklayacaklarına ve asla gizlemeyeceklerine dair kesin bir söz almıştı. Fakat onlar, az bir çıkar karşılığında, bu sözlerine sırt çevirdiler. Bu ne kötü bir alışverıştır!

3:188. Yaptıklarıyla sevinen, yapmadıkları şeylerle övülmeyi seven kimselerin, azâptan kurtulacaklarını sanma. Onlar için can yakıcı bir azâp vardır.

3:189. Göklerin ve yerin mülkü¹ Allah'a aittir. Allah, Her Şeye Güç Yetiren'dir.

1- Egemenliği, sahipliği, yönetimi.

3:190. Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaradılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde, sağlıklı düşünenler için kesin kanıtlar vardır.

- 3:191. Onlar; ayaktaiken, otururken ve yanları üzerine iken Allah'ı anarlar.¹ Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler: "Rabb'imiz! Sen, bunu boşuna yaratmadın, Seni her türlü noksanlıktan tenzih ederiz. Bizi ateşin azabından koru."
1- Her koşul ve ortamda, her zaman ve durumda sürekli Allah'a kulluk bilinci ile O'na yönelirler.
- 3:192. "Ey Rabb'imiz! Kuşkusuz, kimi ateşe sokarsan, onu perişan edersin. Zâlimlerin yardımcıları yaktır."
- 3:193. "Ey Rabb'imiz! Biz, "Rabb'inize îmân edin." diye, îmân etmeye çağırان bir davetçiyi işittik ve hemen îmân ettik. Rabb'imiz! Suçlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört ve canımızı iyilikle al."
- 3:194. "Rabb'imiz! Resûllerinin diliyle vadettiklerini bize ver, Kıyâmet Günü'nde bizi alçaltma; kuşkusuz, Sen, verdiğin sözden dönmezsin."
- 3:195. Ve Rabb'leri, onlara cevap verdi: "Ben, sizden; erkek olsun, kadın olsun -ki hepiniz birbirinizdensiniz- iyi şeyler yapanların yaptıklarının karşılığını boşa çıkarmam. Onlar ki benim yolumda hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda eziyet görenler, savaşanlar¹ ve öldürülenlerdir. İşte bunların kötülüklerini örterim. Onların yaptıklarının karşılığı Allah'ın yanındadır. Kuşkusuz, onları içinden nehirler akan Cennetlere koyacağım. Karşılıkların en iyisi, Allah katındadır."
1- Kadını hayatın dışına iten, dört duvar arasında yaşamasını din sayan zihniyete en güzel cevabı bu ayet vermektedir: Ayet, kadının da tıpkı erkek gibi savaş meydanlarında ve mücadele alanlarında yerini almasını, bunun Allah'ın yanında en iyi karşılığını bulacağını söylemektedir. Kur'an'a göre erkeğe açık bütün alanlar kadınlara da açıktır.
- 3:196. Kâfirlerin¹ diyar diyar gezip dolaşmaları sakın seni aldatmasın.
1- Bkz. 3:178. âyetin dipnotu.
- 3:197. Bu, az bir yararlanmadır. Sonra varacakları yer Cehennem'dir. Orası ne kötü bir yerdir!

- 3:198. Fakat Rabb'lerine karşı gelmekten sakınan kimseler için, içinden ırmaklar akan Cennetler vardır. Onlar, orada sürekli kalıcıdırlar. Bu, Allah katından bir konaklamadır. İyi kimseler için, Allah katında olan daha hayırlıdır.
- 3:199. Kitâp Ehli'nden öyle kimseler var ki, Allah'a, size indirilene, kendilerine indirilene tam bir samimiyetle îmân ederler. Allah'ın âyetlerini az bir değer karşılığında satmazlar. İşte onların hak ettikleri şey Rabb'lerinin yanındadır. Kuşkusuz, Allah, hesabı çabuk görendir.
- 3:200. Ey İmân Edenler! Sabredin ve zorluklara karşı dirençli olun. Sürekli duyarlı olun. Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Umulur ki kurtuluşa erenlerden olursunuz.

4. NİSÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 92, Medeni, Hicretin 3-5 yılları arasında inmiştir.
176 âyet. Adını, sûrede geçen “en-Nisâ/kadınlar” kelimesinden almıştır]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 4:1. Ey insanlar! Sizi, tek bir nefisten¹ yaratan, ondan² eşini yaratan ve o ikisinden birçok erkek ve kadını üreten Rabb'inize karşı takvâlı³ olun. Birbirinizden yararlanasınız diye akrabalık bağını kuran Allah'a karşı takvâlı³ olun. Kuşkusuz, Allah, sizi gözetmektedir.
1- Özden, türden, cevherden, nesneden, mayadan. Âdem'in eşi Âdem'in bedeninden değil, Âdem'in de yaratıldığı özden, aynı özden, türden, cevherden, mayadan nesneden yaratılmıştır. Erkek ve kadın aynı özden ayrı ayrı yaratılmışlardır (Bkz. 6:98; 30:20; 78:8). **2-** Aynı şeyden. **3-** Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasında konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir.
- 4:2. Yetimlere, mallarını verin; onların iyi mallarını kötü mallarınızla değiştirmeyin. Onların mallarını, kendi mallarınıza karıştırarak yemeyin. Kuşkusuz, bu büyük bir vebâldir!

4:3. Eğer yetimler¹ konusunda hakkaniyetli olamayacağınızdan korktuysanız, o zaman hoşnut etmek, sevindirmek istediğiniz² o kadınlardan³ ikişer, üçer, dörder nikâhlayın.⁴ Eğer o takdirde de adaleti gözetemeyeceğinizden korktuysanız, o zaman bir tanesini ya da yeminle⁵ hak sahibi olduğunuzu⁶ nikâhlayın. Haksızlık etmemek için en uygun olan budur.

1- Bakmak durumunda kaldığınız yetim çocuklar ve dul kadınlar. Yetim, tek başına, yalnız kalmış kişi demektir. Araplarda; yetim, yalnızca babası ölmüş olanlara değil aynı zamanda kocası ölüp dul kalan kadına da denmektedir. Âyetteki yetimler kelimesi, dul kadınları da kapsamaktadır. Çocuklarda yetimlik: akıl balığ/buluğ çağına erişinceye kadar olan süredir.

2- Tâbe kelime anlamı olarak; mutlu etmek, hoşnut etmek, sevindirmek, gönlünü yapmak, tatlı, güzel, sevimli, leziz demektir. **3-** O yetim kadınlarından. **4-** Evlendirin. Bkz. 24:32'de aynı kelime, başkası ile evlendirin anlamında kullanılmaktadır. **5-** Antlaşma ile. **6-** Kelimesi kelimesine, "Mâ melâket Eymânukum." Bu terkip, yeminle (antlaşma yoluyla) hak sahibi olduğunuz ve sağ elinizle (güç yoluyla) sahip olduğunuz anlamlarına gelmektedir. "Eymân" sağ el ve yeminler (sözleşmeler) anlamına gelen bir kelimedir. "El" kelimesinin anlamlarından biri de "güç"tür. Bu anlamlar dikkate alındığına bu terkip için şu anlamlar verilebilir: "Güç yolu" ile üzerinde söz sahibi olduğunuz veya "antlaşma yoluyla" sahip olunanlar, sorumluluğu üstlenenler, bakmakla yükümlü olunanlar, himayeniz altında olanlar. O günün toplumsal gerçekliğinin verili kalıntısı olan kölelik ve cariyelik olgusu, İslâm'ın kabul ettiği veya ön gördüğü bir olgu değildir. İslâm, kölelik ve cariyeliği; cariyeye ve köle edinme yollarını kapatarak ortadan kaldırmıştır. "Verili durumun" tasfiye edilmesi süreci olan uygulamalarda cariyeye ve kölelikten söz edilmiş olması sanki bir tasvipmiş gibi değerlendirilmesi cehalet değilse iftiradır. Kur'an; kiminle olursa olsun, nikâh yapmaksızın ilişkiye girmeyi zina olarak görmektedir. Kur'an'a göre "nikâhsız her birliktelik" zinadır.

* Çok eşlilik (taaddüd-ü zevcat): Dört eşe kadar evlenme kuralı bu âyete dayandırılmaktadır. Oysaki bu âyetin konusu çok eşlilik değildir. Âyetin konusu, yetim çocukların ve dul kadınların himayesidir. Âyet, yetimlerin hak ve hukukunu düzenleyen bir âyettir; yani çok eşliliği düzenleme ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Ayrıca, "ikişer, üçer, dörder" terkihi, belli bir sayıyı değil, çokluğu ifade etmektedir. O nedenle geleneksel inanç mensuplarının iddia ettiği gibi evliliği dört eşle sınırlamakla bir ilgisi yoktur. Âyetin bağlamı, yetimler ve onların hak ve hukukları ile ilgilidir. Allah, evliliklerin tek eşli mi çok eşli mi olması hususunda bir düzenleme ve bir sınırlamada bulunmamıştır. Çok veya tek eşlilik konusu Kur'an'ın konusu değildir. Bu bireylerin ve toplumların tercihlerine bırakılmış bir konudur.

- 4:4. O kadınlara, vadettiklerinizi bir hak olarak verin. Eğer gönül rızası ile ondan bir kısmını size verilerse, o zaman onu dilediğiniz gibi yiyin.
- 4:5. Allah'ın, sizi kâim kıldığı¹ malların idaresini akli ermezlere² bırakmayın. O mallarla onların geçimlerini temin edin ve onları giydirin. Onlara uygun şekilde davranın.
1- Korumanız için sorumluluğunuza verdiği. 2- Kendi malını yönetecek olgunluğa ermemiş olan.
- 4:6. Yetimlerinizi, nikâh çağına erişinceye kadar gözetleyin. Olgunluk yaşına¹ geldiklerinde mallarını kendilerine verin. Büyüyünce onlara kalacak düşüncesiyle, mallarını acelece ve haddi aşarak yemeyin. Durumu iyi olan malı yemeye tenezzül etmesin. Durumu iyi olmayan da maldan uygun bir şekilde yararlansın. Onlara mallarını teslim ettiğinizde, onlar adına tanıklar bulundurun. Hesap görücü olarak Allah yeter.
1- Bu deyim, çocuk yaşta biri ile evlenilemeyeceğini açıkça ifade etmektedir. Âyette de açıkça ifade edildiği üzere nikâh yaşı "olgunluk çağıdır."
- 4:7. Anne, baba ve yakın akrabasının bıraktıklarından; erkeklere, anne ve baba ile yakın akrabasının bıraktıklarından; kadınlara, az olsun çok olsun farz olarak¹ bir pay vardır.²
1- Zorunlu yükümlülük. Ayrılmış. 2- Bu âyet, kadın ve erkek arasında miras ile ilgili genel hükmü belirlemektedir. Diğer âyetler detay, özel hükümleri belirlemektedirler.
- 4:8. Mirasın paylaşılması esnasında, orada bulunan yakınları, yetimleri ve yoksulları da yararlandırın ve onları incitmeyecek bir üslup kullanın.
- 4:9. Arkalarında küçük ve aciz evlat bırakanlar, onlara karşı nasıl endişe duyuyorlarsa, aynı endişeyi onlar¹ hakkında da duysunlar. Allah'a karşı takvâ ehl-i olsunlar ve doğru olan şey neyse onu söylesinler.
1- Yakınlar, yetimler ve yoksullar.
- 4:10. Haksız şekilde yetimlerin mallarını yiyen kimseler, ancak karınlarına ateş doldurmuş olurlar. İşte onlar, yakında kızgın alevli ateşe atılacaklardır.

4:11. Allah size çocuklarınız hakkında vasiyet eder: Erkek çocuğun payı kız çocuğunun iki katıdır.¹ Fakat onlar, ikiden fazla kadın iseler miras üçte iki onlarıdır. Eğer bir kadın ise mirasın yarısı onundur. Eğer ölenin çocuğu varsa, anne ve babanın her birine mirastan altıda bir pay vardır. Eğer ölenin çocuğu yok da anne ve baba mirasçı olmuşsa, anneye üçte bir pay vardır. Eğer ölenin kardeşleri varsa, anneye altıda bir pay düşer. Bu paylaşma, ölenin yaptığı vasiyetten ve borçlarının ödenmesinden sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bu, Allah'ın farz kıldığı hükümdür. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Bilendir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Bu paylaşımın cinsiyetle, kadın veya erkek olmakla bir ilgisi yoktur. Paylaşmadaki farkın gerekçesi/nedeni cinsiyet değil toplumsal işlevseldir, toplumsal rollerdir. Diğer bir ifade ile bu bölüşümde belirleyici olan şey, "erkek" veya "kadın" olmak değil, toplumsal rollerdir. Vasiyet edilen paylaşımın bu şekilde olmasının nedeni; o günkü toplumda çalışan, kazanan ve kadının barınması, giyimi, yiyeceği, içeceği ve geçimini sağlama sorumluluğunun tamamen erkeğe ait olduğu gerçekliğidir. Eğer o gün, doğum da dahil kadının yaptığı tüm işleri erkek, erkeğin de tüm işlerini kadın yapsaydı; erkeğin ve ailenin geçimini sağlayan, ihtiyaçlarını karşılayan ve bunun için de kazanç elde etmek için çalışan kadın olsaydı, o zaman kız evladın payı erkek evladın payının iki katı olurdu. Eğer kadın ve erkeğin konumu o günkü durumun tam tersine olsaydı, buna rağmen erkeğe kadının iki katı denmeyeceği, aksi halde bunun büyük bir zülüm olacağı apaçık ortadadır. Mutlak adalet sahibi olan Allah'a böyle bir haksızlık yakıştırılmaz.

Günümüzde yaşanan "toplumsal gerçekliğe" göre, "âyetin gerekçesi, paylaşımın neden böyle olduğu" dikkate alındığında; paylaşımın eşit şekilde yapılması Kur'an'a daha uygun olur. Kazanma ve harcama sorumluluğunun paylaşılması durumunda, bu sorumluluğun gereği olarak mirastaki doğru paylaşımın eşit şekilde olmasıdır.

Önemli olan diğer bir husus da bu paylaşımın vasiyetten ve borçların ödenmesinden sonra olacak olmasıdır. Bu da "paylaşım oranının" kesin bir kural olmadığının açık göstergesidir. Âyete göre kesin kural vasiyet ve borçların ödenmesidir.

4:12. Eğer, hanımlarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir. Eğer, çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Bu, yaptığı vasiyetten ve borçlarının ödenmesinden sonradır. Eğer çocuğunuz yoksa bıraktığınızın dörtte biri hanımlarınızındır. Eğer çocuğunuz varsa bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Bu, yaptığınız vasiyetten ve borçlarınızın ödenmesinden sonradır¹. Kocanın veya hanımın anne, baba ve çocukları bulunmadığı takdirde miras bırakır ve kendisinin bir erkek veya bir kız kardeşi varsa her birine altıda bir düşer. Bundan daha fazla iseler mirasın üçte birine ortaktırlar. Bu paylaşma, kimse zarara uğratılmaksızın yapılacaktır. Bu, vasiyetten ve borçların ödenmesinden sonradır. Bu, Allah'tan bir vasiyettir. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, Çok Şefkatli'dir.

1- *Mirasta öncelik, vasiyet ve borcun ödenmesindedir. Paylaşımındaki sayısal oranlar vasiyet varsa geçerliliğini yitirir. O zaman paylaşım vasiyete göre yapılır. Bu da temel kuralın paylaşım oranlarının değil vasiyet olduğunu göstermektedir.*

4:13. İşte bunlar, Allah'ın yasalarıdır. Kim Allah'a ve Resûl'üne¹ itaat ederse, onu içinden ırmaklar akan Cennetlere koyacak, orada süreklili olarak kalacaktır. İşte büyük başarı budur.

1- *İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılgıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeye kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tâbi olmak demek, Allah'a yani vahye tâbi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelâmı, Resûlün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûlün sözleri "âyetler", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûlün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatın emredildiği âyetlerde, bir terkîp olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûlün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve*

Resûl'ü" terkibi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir.

4:14. Kim de Allah'a ve Resûl'üne karşı asilik edip O'nun yasalarını çiğnerse, sürekli kalmak üzere ateşe konacaktır. Ve onun için alçaltıcı bir azâp vardır.

4:15. Kadınlarınızdan fâhişelik¹ yapanlara gelince; onların fâhişelik yaptıklarına dair aranızdan dört kişinin tanıklık yapması halinde; onları, ölüm alıp götürünceye veya Allah onlara bir yol gösterinceye kadar evlerinde gözetim altında tutun.

1- Lezbiyenlik. Âyet, zinâdan değil, fâhişelikten yani aşırılıktan, davranış bozukluğundan söz etmektedir. Kur'an, fâhişe kelimesini "her türlü aşırılık" anlamında kullanmaktadır. Buradaki fâhişelikten kasıt, lezbiyenliktir. Ve bu suçun sabit görülmesi dört kişinin tanıklığına bağlanmıştır.

4:16. Sizden onu¹ yapan iki er kişiye de eziyet edin.² Eğer tevbe eder, kendilerini düzeltirlerse onları rahat bırakın.³ Allah, Tevbeleri Kabul Eden'dir ve Rahmeti Kesintisiz Olan'dır.

1- Homoseksüellik. 2- Caydırıcı ceza verin. 3- Cezada kadın erkek arasındaki farklılık, cinsiyet ayrımcılığından dolayı değil; o günün koşullarında erkek, ailenin geçimini sağlamak için dışarıda çalışmak zorunda olduğundan ev hapsi uygulaması yerine caydırıcı ceza ile cezalandırılmıştır.

4:17. Allah katında tevbe;¹ cehâletle² bir kötülük yapıp hemen ardından o kötülüğü terk edenlerin tevbesidir. Allah, ancak bu gibilerin tevbealarını kabul eder. Zira Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahattan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktadır. 2- Cehâlet kelimesi, "bilgisizlik" anlamında değil, davranış ve bilinç bozukluğu, yanlış ve kötü olan bir şeyi yapmak anlamındadır.

- 4:18. Kötülük yapıp da kendilerine ölüm gelip çattınca, “Ben şimdi tevbe ettim.” diyenlerin ve Kâfir olarak ölenlerin tevbeleri geçersizdir. İşte onlara can yakıcı bir azâp vardır.
- 4:19. Ey İmân Edenler! Kadınlara istemedikleri halde mirasçı olmanız¹, size helâl değildir. Apaçık bir fuhuş işlemedikçe, onlara vermiş olduğunuz şeylerin bir kısmını almak için baskı yapmayın. Onlarla iyi geçinin. Şâyet onlardan hoşlanmıyorsanız, bilin ki hoşlanmadığınız bir şeyde Allah birçok hayır kılmış olabilir.
- 1- Câhiliye döneminde kocası ölen kadın “terekeden/miras” sayılarak onunla herhangi bir anlaşma yapılmaksızın evlenilirdi. Veya başkasıyla evlendirilerek mehiri alınırdı. Âyet bu Câhiliye âdetini yasaklamaktadır.*
- 4:20. Eğer eşinizden boşanıp, başka biriyle evlenecek olursanız, boşadığınız eşinize yığınla mal vermiş olsanız bile, verdiğinizden hiçbir şeyi geri almayın. Ona verdiğinizizi, iftira ederek ve apaçık günah işleyerek mi geri alacaksınız?
- 4:21. Hem onu nasıl geri alacaksınız ki? Birbirinizle içli dışlı olmuştunuz ve sizden kesin bir söz almışlardı.
- 4:22. Babalarınızın daha önce evlenmiş oldukları kadınlarla evlenmeyin. Ancak geçmişte olanlar istisna. Bu utanç verici, çirkin ve kötü bir yoldur.
- 4:23. Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kız kardeşleriniz, hanımlarınızın anneleri, kendileriyle ilişkiye girdiğiniz hanımlarınızın himayeniz altında bulunan kızları¹, öz oğullarınızın hanımları ve aynı anda iki kız kardeşi birlikte almanız size haram kılındı. Evlenip de ilişkide bulunmadığınız hanımlarınızın kızlarını almanızda bir sakınca yoktur. Geçmişte olan geçmişte kalmıştır. Kuşkusuz, Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dır.
- 1- Üvey kızlarınız.*

4:24. Antlaşma ile sahip olduğunuz kimseler¹ hariç muhsenât² kadınlar Allah'ın üzerinize yasasıdır. Bunların dışında kalanlar ise; muhsin olanlar,³ mûsâfihin⁴ olmayanları, mallarınızla almanız size helâl kılındı. O halde, onlardan hangisiyle yararlandığınız,⁵ ücretlerini farz kıldığınız şekilde verin. Anlaşma yaptığınız miktar üzerinde, karşılıklı olarak değişiklik yapmanızda bir sakınca yoktur. Allah, Her Şeyi Bilen'dir ve En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Bkz. 4:3. âyetin 6. dipnotu. **2-** Hür kadınlar. Korunan: İffetini, edebini, namusunu, özgürlüğünü koruyan. Bir kadın; evlilikle, özgür olmakla ve iffetli olmakla; korunmayı, sakınmayı ve engel olmayı sağlamaktadır. Muhsenât, kök anlamı itibariyle saklamak, korumak, engel olmak demektir. Bu kelime, Arapça'da hür kadın, namuslu/iffetli kadın anlamlarına gelmektedir. Muhsenât, hür kadın anlamında (4:4; 4:25), iffet ve namus sahibi anlamında (21:91; 66:12) âyetlerinde geçmektedir. **3-** İffet ve namusunu koruyanlar. **4-** Evlilik dışı ilişkide bulunan, metres hayatı yaşayanlar. **5-** Mut'a yaptığınız: âyette geçen "istemta'tum" kelimesi, yararlanma anlamına gelmekte olup, "mut'a" kelimesinin mastarıdır. Mut'a, "mta" kökünden gelmekte olup, mastar olarak yararlanmak, zevk almak anlamına gelmektedir. "Meta"; kelime anlamı olarak mal, eşya, zevk demektir. Terim olarak, bir erkeğin bir kadınla "belli bir karşılık" ve "belli bir süreyle" anlaşarak, nikâhlı bir evlilik yapması demektir. Bu âyette yer alan "muhsin olanlar, mûsâfihin olmayanlar" tanımlaması sadece "özel koşullara bağlı olan" evliliklerle ilgili âyetlerde yer alması önemli bir ayrıntıdır. Süre koşulu aranmaksızın hür olma statüsüne sahip olanların evliliklerinden söz eden hiçbir âyette "muhsin olan, mûsâfihin olmayan" ibareleri yer almamaktadır. Bu da koşullu ve özel bir evlilik çeşidi olan Mut'a evliliğinden söz edildiğini göstermektedir. Bu evlilik türünde yaşanan sapkınlıklar, bu evliliğin amacının ve kapsamının dışına çıkmalar, yani uygulamada yaşanan yanlışlıklara bakarak, mut'a evliliğinin meşruiyetini geçersiz saymak doğru değildir. İnsanlar, meşru olan bir şeyi istismar ediyorlar diye, o şey meşruiyetini yitirmez. Mut'a evliliğinde yaşanan sapkınlıklara, ahlâksızlıklara ve gayri meşru uygulamalara bakarak bu evliliği sorgulamak ve sapkınlık olarak görmekle; ahlâksız ve sapık kimselerin, ahlâksızlıklarının ve sapkınlıklarının önüne geçilebileceği sanılıyorsa, bu yanılmaktan, gerçeği görmezden gelmekten başka bir şey olmaz. Amacına uygun gerçekleştirilmesi durumunda bu evliliğin toplumsal ve sosyal açıdan önemli bir ihtiyacı karşıladığı görülecektir.

4:25. Sizden kim muhsenât¹ Mü'min kadınlarla evlenecek güce sahip değilse, yeminle sahip olduğunuz² Mü'min genç kadınlarla evlensin. Allah, îmânınızı en iyi bilendir.³ Sizler, birbirinizdensiniz. O halde iffetli, edepli, hayâsızlık etmeyen ve gizli dost edinmemiş olanlarla; sorumlularının izni ve ücretlerini meşru bir şekilde vererek evlenin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınlara verilen cezanın yarısı verilir. Bu içinizden günaha girme korkusu taşıyanlar içindir. Ancak sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Hür kadınlarla (4:24. âyetin dipnotu). **2-** Bkz. 4:3 âyetin 6. dipnotu. **3-** Sosyal konumu tercih etmek yerine îmânlı olmayı tercih edin.

4:26. Allah, size açıklamak; sizi, sizden öncekilerin yasalarına iletmek ve tevbenizi kabul etmek ister. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

4:27. Allah, tevbelerinizi kabul etmek ister. Şehvetlerine tâbi olanlar ise, sizin derin bir sapkınlığa düşmenizi isterler.

4:28. Allah, sorumluluğunuzu hafifletmek ister. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır.

4:29. Ey İmân Edenler! Birbirinizin mallarını karşılıklı rızaya dayanan ticaret yoluyla da olsa, haksız şekilde yemeyin. Ve kendinizi öldürmeyin.¹ Kuşkusuz, Allah, size karşı çok merhametlidir.

1- Bu bir deyimdir. Fitratınızı/benliğinizi bu yanlış ve kötü duygu ve düşüncelerden arındırın. Tevbe ederek nefsinizin kötü arzularını yok edin. Âyetteki katele (öldürün) kelimesi, mecazen "halden hale geçme, değişim" demektir. Arapçada; şaraba su katmak anlamında, "Şarabı su ile öldürdüm;" birisini aşığılamak anlamında, "Falanca kişiyi öldürdüm;" bir şeyi kesin olarak bilmek anlamında "Falan şeyi ilim açısından öldürdüm" gibi deyimlerde ve yine "Kendinizi öldürmeyin" deyiminin birçok anlamı bulunmaktadır.

4:30. Kim, düşmanlıkla ve haksızlıkla bunu yaparsa, onu yakında ateşe atacağız. Bu, Allah için pek kolaydır.

4:31. Eğer siz, yasaklananların büyüklerinden sakınırsanız, kötülüklerinizi küfrederez.¹ Ve sizi şerefli bir meskene yerleştiririz.

1- Örtürüz. Görmezden geliriz. Bağışlarız.

4:32. Allah'ın; bazınıza, bazınıza göre verdiği fazla şeyleri arzu etmeyin. Erkeklerin, kendi kazançlarından bir pay; kadınların da kendi kazançlarından bir pay vardır. Allah'tan, O'nun lütfunu isteyin. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Bilen'dir.

4:33. Anne, baba ve akrabaların bıraktıklarına varisler belirledik. Yeminlerinizin bağladığı¹ kimselere paylarını verin. Kuşkusuz, Allah Her Şeye Tanık'tır.

1- Kendileriyle sözleşme, anlaşma yaptıklarınızla.

4:34. Erkekler, kadınlar üzerinde kavvâmdırlar.¹ Kendi mallarından infak² etmelerinden dolayı Allah bazınızı bazınıza göre faddale³ yapmıştır. İyi düzeltici kadınlar; bağlılık gösteren ve Allah'ın korumasını istediğini, kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. Nuşûzundan⁴ endişe ettiğiniz kadınlara önce öğüt verin, sonra yataklarında yalnız bırakın, sonra bir süre ayrılın.⁵ Eğer size uyarlarsa onların aleyhine bir yol aramayın. Kuşkusuz Allah Çok Yüce'dir ve Çok Büyük'tür.

1- "Kavvâm," kaimin mübalağa sigasıdır. "Kâim;" koruyup gözeten, geçimini temin eden, ayakta tutan (5:7.) demektir. Arapça'da "Kame ale'l-mer'e" deyimini kadını gözetti, geçimini üstlendi anlamına gelmektedir. Ayrıca 25:67. âyette bu kelime dengeli anlamında kullanılmaktadır ki bu âyette de dengeyi sağlayan anlamındadır. Bir üstünlük söz konusu değildir. Bu kelime; gözetip korumak, kalkmak, dikilmek, doğrulmak; bir işin idaresini üzerine almak, bir işi yapmaya azmetmek, yürütmek, düzenlemek, nezaret etmek ve geçim kaynağı gibi anlamlara gelmektedir.

2- Ailenin geçimini sağlamak için harcama yapmak. 3- Tercih etmiştir, yeğlemiştir (Bkz. 17:55). 4- Geçimsizlik yapmak, alışılmışa muhalif olmak, rutinin dışına çıkmak, başına buyruk davranmak, kurulu düzeni bozmak.

5- "Bir süreliğine ayrılın." "Darebe," bir yerden ayrılmak, kısıtlamak, dövmek, kesmek, yaralamak, çizmek, yola çıkmak, ayrılmak, ayırmak, başka bir yere gitmek, örnek vermek, suda yüzmek, koyun boyamak, bir yere bir şey dikmek, Mûsâ Nebi'nin asasıyla denizde yol açması, akrep sokması, kalp atışı, bir şeyi kaldırmak, kavgadan beladan kaçmak ve daha birçok anlamı bulunmaktadır. Araplar, misafire darip (yol tepen) demektedirler. Âyette geçen "vadribû-hunne" kelimesine, dövün anlamının verilmesi doğru değildir. Ayrıca bağlamından ve bir sonraki âyetten kelimenin dövmek anlamına gelmediği açıkça görülmektedir. Dövün anlamının verilmesinin nedeni, erkeğin "kadına bakışını" din haline getirmiş olmasıdır.

- 4:35. Eğer, her ikisinin arasının bozulmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem belirleyin, eğer uzlaşmak isterlerse, Allah onların aralarını bulur. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.
- 4:36. Allah'a kulluk edin. Hiçbir şeyi O'na ortak koşmayın. Anne ve babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yol oğluna,¹ yeminle hak sahibi olduğunuz kimselere² iyilik edin. Kuşkusuz Allah, kibirli ve kendini övenleri sevmez.
- 1- "İbnu's-sebili," deyim olarak "yol oğlu" demektir. Bu deyimde, "yolda kalanlar" anlamı verilmesi doğru değildir. Zira sebil, karayolu anlamında "yol" demek değildir. Sebil, bir konuda seçim yapmak anlamında "iki yol" dan birini seçmek yani "tercih edilen yol" demektir. Hakk veya Bâtıl yoldan birini tercih etmektir. Bu deyim anlamı "yolda kalanlar" değil, kendisini Allah'ın yoluna adanmış olanlardır. Ayrıca yaptığı şey imkânsızlık nedeni ile yarım kalan kimselere de denmektedir. 2- 4:3. âyetin 6.dipnotu.*
- 4:37. Cimrilik edenler, insanları da cimri olmaya teşvik ederler; Allah'ın kendi lütfundan verdiklerini gizlerler. Biz, o kâfirler¹ için alçaltıcı bir azâp hazırladık.
- 1- Nankörler.*
- 4:38. Bunlar, mallarını insanlara gösteriş olsun diye infak eden, Allah'a ve âhiret gününe de î mân etmeyen kimselerdir. Şeytân, kime arkadaşsa, o çok kötü arkadaş edinmiştir.
- 4:39. Onlara ne olurdu sanki, Allah'a ve âhiret gününe î mân etselerdi; Allah'ın verdiği rızıktan infak etselerdi. Allah, onları en iyi bilendir.
- 4:40. Allah, zerre kadar haksızlık yapmaz. Yaptığınız iyiliği kat kat arttırır ve kendinden büyük bir ödül verir.
- 4:41. Her ümmetten bir tanık getirdiğimiz ve seni de onların üzerine tanık yaptığımız zaman, halleri nice olacak!
- 4:42. Nankörlük edip Resûl'e karşı çıkanlar, O Gün¹ yerle bir olmayı isterler ve Allah'tan hiçbir sözü gizleyemezler.
- 1- Hesap sorma zamanı, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.*

4:43. Ey Êmân Edenler! Sarhoşken ne dediğinizi bilinceye kadar; cünüpen -yolculukta olmanız hariç- yıkanıncaaya kadar salâta¹ yaklaşmayın. Eğer hasta veya yolcuyken sizden biriniz tuvaletten geldiye veya kadınlarınızla ilişkiye girdiyse; o anda su bulamadıysanız, temiz kumla teyemmüm edin; onunla ellerinizi ve yüzlerinizi mesh edin. Kuşkusuz Allah, Çok Affedici'dir ve Çok Bağışlayıcı'dır.

1- *Namaza. "Sarhoşken namaz kılmaktan alıkonulmak," namazın nasıl bir kulluk olduğunun en önemli göstergesidir. "Ne dediğini bilinceye kadar" koşulu aynı zamanda namazın sadece şekilsel bir ritüel olmadığını ve esas önemli olan şeyin ne yaptığını bilmek, bilinçli ve samimi olmak olduğunu göstermektedir. Bundan kime ve niçin yöneldiğini bilmeden, bilincinde olmadan kılınan namazın namaz sayılamayacağı anlaşılmaktadır.*

4:44. Kendilerine Kitâp'tan bir pay verilenleri görmüyor musun? Sapkınlığı satın alıyorlar. Sizi de saptırmak istiyorlar!

4:45. Allah, düşmanlarınızı daha iyi bilendir. Veli¹ olarak Allah yeter ve yardımcı olarak Allah yeter.

1- *Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir.*

4:46. Yahudilerin bir kısmı, kelimelerin aslını değiştirerek: "İşittik ve reddettik.", "Kulak vermeden dinleyin.", "Bizi güt." derler; dillerini eğip bükerek dinle alay ederler. Eğer onlar: "İşittik, itaat ettik.", "Bizi gözet." deselerdi bu onlar için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Ancak Allah, Kâfir oldukları için onları lânetlemiştir. Artık pek azı hariç îmân etmezler.

4:47. Ey kendilerine Kitâp verilenler! Bazı yüzlerin azalarını silip, arka-ları gibi dümdüz yapmadan veya Cumartesi yaşağını çiğneyenleri lânetlediğimiz¹ gibi sizi de lânetlemeden önce yanınızda bulunun, doğrulayıcı olarak indirdiğimize îmân edin. Zira Allah'ın hükmü mutlaka gerçekleşir.

1- *Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlanmak. Allah'ın rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması.*

4:48. Allah, kendisine şirk koşanları bağışlamaz. Bunun dışında hak edeni¹ bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa, büyük bir günahla iftirada bulunmuş olur.

1- *Bkz. 3:129. âyetin dipnotu.*

4:49. Kendilerini temize çıkarırlarını görmüyor musun? Hayır! Allah, hak edeni¹ temize çıkarır. Hiç kimseye hurma çekirdeğinin lifi kadar haksızlık edilmez.

1- *3:129. âyetin dipnotu.*

4:50. Bak! Nasıl Allah adına yalan uyduruyorlar.¹ Apaçık bir günah olarak bu yeter.

1- *"5:18. Allah'ın oğulları, sevgilileriyiz; 2:80. Cehennem sayılı gün bize dokunacak, 2:111. Yahudi ve Nesârâ'dan /Hıristiyanlardan başkası Cennet'e giremeyecek." diyerek.*

4:51. Kendilerine Kitâp'tan bir pay verilenleri görmüyor musun? Cipte¹ ve Tâğûta² inanıyorlar ve Kâfirler için: "Bunlar, Îmân Edenlerden daha doğru yoldadırlar." diyorlar.

1- *Put, büyü, büyücüler, şeytân ve hurafeler. 2-* *Allah'a isyan etmek anlamına gelen "tağâ" kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytan, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir.*

4:52. Bunlar Allah'ın lânetlediği kimselerdir. Allah'ın İnetine uğramış kimse için hiçbir yardımcı bulamazsın.

4:53. Yoksa onların mülkten¹ bir payları mı var? Öyle olsa, insanlara hurma çekirdeğinin bir parçasını bile vermezlerdi.

1- *Allah'a ait egemenlikten.*

4:54. Yoksa onlar, Allah'ın kendi lütfundan insanlara bağışladığı şeyleri mi kıskanıyor? İbrâhîm Soyu'na da Kitâp'ı ve Hikmeti¹ bağışladık ve onlara büyük bir mülk² verdik.

1- Bkz. 3:81. âyetin dipnotu. **2-** Egemenlik, yönetim erki, sahip olmak, güç, imkân.

4:55. Onların bir kısmı O'na inandı, bir kısmı da O'ndan kaçındı. Böylelerine kızgın alevli Cehennem yeter.

4:56. Âyetlerimizi küfredenleri, yakında ateşe atacağız. Derileri piştikçe, azâbı iyice tatsınlar diye onlara yeni deriler giydireceğiz. Kuşkusuz, Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.

4:57. İmân edip sâlihâtı¹ yapanları da altlarından ırmaklar akan Cennetlere koyacağız. Onlar, orada kesintisiz olarak sürekli kalıcıdırlar. Orada, kendileri için arındırılmış eşler vardır. Ve onları serin bir gölgeye yerleştireceğiz.

1- "İmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "İmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan imândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.

4:58. Allah, emanetleri¹ ehline² vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi buyurmaktadır. Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Gören'dir.

1- Yetki, görev ve sorumluluk. **2-** Yetkin, bilgili, yetenekli, sorumluluk sahibi, dürüst, ahlâklı.

4:59. Ey İmân Edenler! Allah'a itaat edin; Resûl'e itaat edin¹ ve sizden olan ûlû'l-emre² itaat edin. Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah'a ve Resûl'e götürün; eğer Allah'a ve âhîret gününe inanıyorsanız. Hayırlı olan budur. Ve sonuç bakımından iyi olanıdır.

1- Bkz. 4:13. âyetin dipnotu. **2-** Emir sahibi, bir işle görevli olan, iş buyuran, yetkili ve sorumlu kimse (Bkz. 4:83).

- 4:60. Görüyor musun? Sana indirilene ve senden önce indirilene îmân ettiklerini ileri sürenleri! Tâğût¹ yasalarla yargılanmak istiyorlar. Oysa onlara, onu küfretmeleri² emredilmişti. Zaten şeytân onları derin bir sapkınlıkla saptırmak istiyor.
1- Bkz. 4:51. *âyetin dipnotu.* **2-**Reddetmeleri.
- 4:61. Onlardan, ne zaman Allah'ın indirdiğine ve Resûl'üne gelmeleri istense, o münafıkların, senden tam bir uzaklaşma ile uzaklaşıklarını görürsün.
- 4:62. Kendi elleriyle yaptıklarından dolayı, onlara bir musibet isabet edince, sana gelerek: "Biz yalnızca iyilik etmek ve arayış bulmaktan başka bir şey istemedik." diye nasıl da Allah'a yemin ediyorlar.
- 4:63. Allah, bu kimselerin kalplerinde olanı biliyor. Onlara aldırma, onlara öğüt ver ve onlara kendilerini etkileyici söz söyle.
- 4:64. Biz, hiçbir Resûl'ü Allah'ın izni ile¹ yalnızca kendisine itaat edilmesinden başka bir amaçla göndermedik. Eğer onlar, kendi kendilerine haksızlık yaptıklarında, sana gelip, Allah'tan bağışlanmalarını dileselerdi ve sen de Resûl olarak onların bağışlanmasını dileseydin; Allah'ın tevbeleri kabul edici ve çok merhamet edici olduğunu görecekerdi.
1- "Allah'ın izni ile" terkibi, Allah'ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah'ın bilgisi ve onayı anlamlarına gelmektedir.
- 4:65. Hayır! Rabb'ine ant olsun ki, aralarında anlaşmazlığa düştükleri işlerde seni hakem tayin edip, sonra da verdiği hükme tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça îmân etmiş olmazlar.
- 4:66. Eğer biz onlara: "Kendinizi öldürün¹ veya yurtlarınızdan² çıkın" diye yazsaydık,³ çok azı hariç bunu yapmazlardı. Eğer kendilerine verilen öğüde uysalardı, elbette bu onlar için hem daha hayırlı hem kalıcı olarak daha sağlam olurdu.
1- Canlarınızı feda etmeyi, ölümü göze alın (Bkz. 2:54; 4:29). **2-** Cihad için. **3-** Gereкли görseydik, zorunlu kılsaydık.
- 4:67. O zaman onlara Kendi katımızdan büyük bir ecir¹ verirdik.
1- Karşılık.

- 4:68. Onları dosdoğru bir yola ilettirdik.
- 4:69. Kim Allah'a ve Resûl'e itaat ederse,¹ işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği, Nebiler, sıddıklar², şâhitler³ ve sâlihlerle⁴ beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşlarıdır!
- 1-** Bkz. 4:13. âyetin dipnotu. **2-** Her zaman doğruyu söyleyenler, özü sözü doğru olanlar. **3-** Gerçeğe tanıklık edenler. Yaptıkları her işi, Allah'ın kendilerini gördüğünün bilinciyle yapanlar. **4-** Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren.
- 4:70. Bu, Allah'tan bir bağıştır. Her şeyi bilen olarak Allah yeter.
- 4:71. Ey Îmân Edenler! Önleminizi alın. Savaşa, küçük birlikler halinde veya topyekûn olarak çıkın.
- 4:72. İçinizden ağır davranan bazı kimseler, size bir musibet isabet ederse, "Allah bana nimet verdi¹ de onlarla beraber bulunmadım." der.
- 1-** Allah beni korudu.
- 4:73. Eğer size Allah'tan bir lütuf erişse, bu sefer de sanki sizinle onun arasında bir bağlılık/yakınlık¹ yokmuş gibi: "Keşke ben de onlarla beraber olsaydım da büyük bir başarı elde etseydim." der.
- 1-** Birbirini sevme-sayma ve sahiplenme duygusuyla ortak hareket etme sorumluluğuna sahip olmaları gerekirken.
- 4:74. Öyleyse, âhiret hayatını dünya hayatına tercih edenler, Allah yolunda savaşsınlar. Kim, Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, Biz, ona ileride büyük bir karşılık vereceğiz.
- 4:75. Size ne oluyor da Allah yolunda ve: "Ey Rabb'imiz! Bizi halkı zâlim olan bu beldeden çıkar, katından bize bir veli¹ ver, bize katından yardım edecek kimseler ver." diyen mustaz'af² erkekler, kadınlar ve çocuklar için savaşmıyorsunuz?
- 1-** Bkz. 4:45. âyetin dipnotu. **2-** Güçsüz bırakılmışlar, ezilmişler, kimsesizler, çaresizler, küçümşenenler.
- 4:76. Îmân Edenler Allah yolunda savaşsınlar, Kâfirler de tâğûtun¹ yolunda savaşsınlar. O halde şeytânı evliya² edinenlerle savaşın. Kuşkusuz, şeytânın hilesi/düzeni zayıftır.
- 1-** Bkz. 4: 60. âyetin dipnotu. **2-** Bkz. 4:45. âyetin dip notu.

4:77. Kendilerine, ellerinizi çekin¹, salâtı ikâme edin, zekâtı yapın² denilen kimseleri görmedin mi? Üzerlerine savaş yazılınca³, içlerinden bir kısmı Allah'ın haşyeti⁴ gibi, hatta daha fazla insanlara haşyet duyarlar. Ve "Ey Rabb'imiz! Neden üzerimize savaş yazdın, bizi yakın bir zamana kadar erteleyeseydin ya?" dediler. De ki: "Dünya geçimliği önemsizdir. Âhîret, takvâ sahibi kimseler için daha hayırlıdır. Ve hurma çekirdeğinin içindeki lif kadar size haksızlık yapılmaz."

1- Kimseye dokunmayın. 2- Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra birçok anlamı bulunmaktadır. Bu âyetteki salât, "namaz kılmak" anlamında değildir. Namazı kılın, zekâtı verin şeklinde anlam verilen bu terkip: İbadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah'a yönelmeyi, kulluğu ve dûayı "şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; dayanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâtı verin" şeklinde anlam verilen bu terkipteki "vermek" kelimesinin kök harfleri **آت ي** (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, "vermek" anlamına gelen "Âtû" kelimesi yer alsada da (آتى) âtû kelimesine, (آتى) Eta "yapmak" anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: "Yapmak", "getirmek" ve "vermek." Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan "zekât", verilen bir şey değil, "yapılan" bir şeydir. Kur'an, zekât kelimesini "arınmak" anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, "mâli yardım" demek değil, mâli yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur'an'daki mâli yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır. **3- Gerekli görülünce, zorunlu kılınca. 4- Derin saygı ve içten sevgi besleyerek; onları Allah'tan üstün ve yüce görürler. Bu kelimeye korkmak anlamı vermek doğru değildir. Kelime, "hûşû" (içtenlik) samimiyet anlamındadır.**

4:78. Nerede olursanız olun, sağlam kalelerde de olsanız, ölüm gelir sizi bulur. Onlara, bir iyilik isabet etse, "Bu Allah'tandır." derler. Onlara, bir kötülük isabet etse, "Bu senin yüzündendir." derler. De ki: "Hepsi Allah'tandır."¹ Bu halka ne oluyor ki söylenen sözü anlamaya yanaşmıyorlar!

1- Allah'ın koyduğu kuralların, yasaların sonucudur.

4:79. Sana isabet eden iyilik Allah'tandır. Sana isabet eden kötülük kendindir.¹⁷ Biz, seni, insanlara Resûl olarak gönderdik. Tanık olarak Allah yeter.

1- İyiliği ve kötülüğü yaratan Allah'tır, ancak bunlardan dilediğini tercih eden insandır. Kendisine kötülük isabet eden kimse -yaptığı şey kötü olduğu için- kendisine kötülük isabet etmekte, dolayısıyla kötülük kendisine dayandırılmaktadır.

4:80. Kim Resûl'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur.¹ Kim de yüz çevirirse çevirsin; biz seni onlara bekçi olarak göndermedik.

1- Bkz. 4:13. âyet dipnotu.

4:81. Sana, itaat ettiklerini söylüyorlar. Senin yanından ayrıлып, yalnız kaldıkları zaman, onlardan bir grup, arkandan,¹ senin yanında söylediklerinden farklı şeyler tasarlıyorlar. Allah, onların, arkandan gizlice tasarladıkları şeylerin hepsini kaydediyor. Onlara aldırma, yalnız Allah'a dayan, vekil² olarak Allah sana yeter.

1- Kimsenin olmadığı yerlerde, baş başa kaldıklarında. 2- Bkz. 3:173. âyetin dipnotu.

4:82. Onlar, Kur'an üzerinde, gereği gibi düşünmezler mi? Eğer, Allah'tan başkası tarafından gönderilmiş olsaydı, onda birçok çelişki bulurlardı.

4:83. Onlara, güven veya korkuyla ilgili bir haber geldiği zaman, onu hemen yayarlar. Oysaki onu Resûl'e ve kendilerinden olan ülû'l-emre¹ bildirselerdi; işin iç yüzünü bilenler, ne olup bittiğini, bilirlerdi. Eğer Allah'ın lütfu ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, pek azınız hariç hepiniz şeytâna² uyardınız.

1- Emir sahibi, bir işle görevli olan, iş buyuran, yetkili ve sorumlu kimse. 2- Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsünün, sapırtıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir

4:84. O halde, sen, Allah yolunda savaş. Çünkü sen, ancak kendinden sorumlusun. İman Edenleri de teşvik et. Umulur ki Allah Kâfirlerin baskısını kırar. Çünkü Allah'ın baskısı daha güçlüdür. Cezalandırması daha şiddetlidir.

- 4:85. Her kim, iyi bir işe şefaath¹ ederse, ona o işten bir pay vardır. Her kim de kötü bir işe şefaath ederse, ondan da ona bir pay vardır. Allah Her Şeyi Gözetendir.
1- Aracılık ederse, yardımda bulunursa.
- 4:86. Size, selâm¹ verildiği zaman, ondan daha iyisiyle veya aynıyla karşılık verin. Kuşkusuz ki Allah, Her Şeyi Hesaplayan'dır.
1- Tahiyât, selâmlaşma, iyi dileklerde bulunma, esenlik dileme, demektir.
- 4:87. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah, gerçekleşeceği kesin olan Kıyâmet Günü'nde, sizi kesin olarak toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?
- 4:88. Size ne oluyor ki; yaptıklarından dolayı, Allah onları ters yüz ettiği halde, münafıklar hakkında iki gruba ayrıldınız! Allah'ın saptırdığı¹ kimseyi, doğru yola erdirmek mi istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimse için asla bir çıkış yolu bulamazsın.
1- Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3).
- 4:89. Onlar, sizin kendileri gibi küfre dönmenizi isterler, ki onlar gibi olasınız. O halde, Allah yolunda hicret edinceye kadar onları evliya¹ edinmeyin. Eğer yüz çevirirlerse² onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün.³ Onlardan hiç kimseyi veli de yardımcı da edinmeyin.
1- Bkz. 4:45. âyetin dipnotu. 2- Eğer düşmanlığa yönelirlerse, size zarar vermek için fırsat kollarlarsa. "Fein tevellev": Çevirdi, döndürdü, yüz çevirdi, kaçtı, uzaklaştı, ayrıldı demektir. Size engel olmaya çalışırlarsa. 3- Bkz. Bir sonraki âyet.

4:90. Ancak, aranızda antlaşma olan halka sığınanlar veya ne sizinle ne de kendi halkıyla savaşmayı içine sindiremeyip size gelenler hariç. Eğer Allah dileseydi, onları başınıza musallat ederdi de sizinle savaşırlandı. Eğer tarafsız kalarak ve sizinle savaşmayıp barış isterlerse, Allah onların aleyhinde size bir yol vermemiştir.

4:91. Başkalarını¹ da bulacaksınız hem sizden hem de kendi halklarından güvende olmak isteyen. Fitne ortamı² bulduklarında, hemen onun içine baş aşağı dalarlar. Eğer bunlar, sizden uzak durmazlar, sizinle barış yapmaya yanaşmazlarsa, sizden ellerini çekmezlerse onları yakaladığınız yerde, her nerede bulursanız öldürün.³ İşte bu kim-seler hakkında size apaçık bir yetki verdik.

1- Münafık olanlardan. **2-** Ortak koşma, küfre geri dönme. **3-** Bu, Harem bölgesindeki "öldürme yasağından" dolayı, Mü'minlerin öldürme tereddüdünü giderme ile ilgili bir buyruktur.

4:92. Hata ile olması dışında, bir Mü'min'in bir Mü'min'i öldürmesi olacak şey değildir. Kim, hata ile bir Mü'min'i öldürürse, Mü'min bir rekâbeyi¹ özgürlüğüne kavuşturursun, ailesi bağışlamadığı takdirde, ölenin ailesine diyet ödesin. Eğer, öldürülen Mü'min; düşmanınız olan bir halka mensupsa, Mü'min bir rekâbeyi özgürlüğüne kavuşturursun. Eğer, aranızda anlaşma bulunan bir halktansa, ailesine diyet vermek ve Mü'min bir rekâbeyi özgürlüğüne kavuşturmak gerekir. Kim bunları bulamazsa, Allah'tan tevbesini kabul etmesi için ardı ardına iki ay siyâm² yapmalıdır. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Rekâbe, özgürlüğüne kavuşmak isteyen köle demektir. Rekâbe, boyun demektir; özgürlüğü kısıtlı olan kimseler için kullanılmaktadır. Kelime anlamı olarak; gözetlenmek, gözetlemek, korumak, korunmak anlamlarına gelmektedir. Vahiy, köleliği ilk yıllarında gündemine almış ve tamamıyla kaldırmak, yok etmek sürecini başlatmıştır. Köle edinmenin tek yolu savaş esirleriydi. 47:4. Âyeti ile bu yol tamamıyla kapatılarak bu süreç tamamlanmış, kölelik sona erdirilmiştir. **2-** Oruç tutmalıdır.

4:93. Kim, bir Mü'min'i isteyerek öldürürse, onun karşılığı, içinde süreklilik üzere Cehennem'dir. Allah ona gazap etmiş, lânetlemiş ve büyük bir azâp hazırlamıştır.

4:94. Ey İmân Edenler! Allah yolunda sefere çıktığınız zaman,¹ iyice araştırın;² size selâm veren kimseye;³ dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: “Sen Mü’min değilsin.” demeyin. Allah’ın yanında sayısız ganimetler vardır. Daha önce siz de öyleydiniz de Allah size iyilik yaptı. Öyleyse, iyice araştırın. Kuşkusuz, Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.

1- Savaşa çıktığınız zaman. 2- Emin oluncaya kadar. 3- Eman, eminlik/güven dileyene. Barış dileyene.

4:95. Mü’minlerden, bir özü olmaksızın, Allah yolunda cihad¹ etmekten geri kalanlarla; mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler, bir değildir. Allah, malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından, geri kalanlardan üstün kıldı. Her ne kadar Allah, her ikisine de iyilikle muamele etmeyi söz vermiş ise de cihad edenleri, geri kalanlara karşı çok daha büyük bir ecirle üstün kılmıştır;
1- Bütün imkânlarıyla, maliyla canıyla mücadeleye etmek, üstün çaba harcamak.

4:96. Kendinden derecelerle, bağışlama ve rahmetle. Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.

4:97. Doğrusu, kendilerine haksızlık eden kimselere,¹ melekler canlarını alırken: “Neden bu durumdaydınız?”² derler. Onlar: “Biz yüzünde mus’tezaf³ kimselerdik” derler. Melekler: “Allah’ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!” derler. İşte bunların yeri Cehennem’dir. Orası ne kötü bir yerdir.

1- Yapmaları gereken şeyleri yapmayanlar ve yapmamaları gereken şeyleri yapanlar. 2- Mevcut durumu neden kabullendiniz, Küfre neden rıza gösterdiniz? 3- Güçsüz bırakılmışlar, ezilmişler, kimsesizler, çaresizler, küçümşenenler.

4:98. Ancak, çaresiz kalan, gücü yetmeyen, bir çıkış yolu bulamayan mus’tezaf¹ erkek, kadın ve çocuklar hariç.

1- Bkz. bir önceki âyet.

4:99. Umulur ki Allah, bunları affeder. Kuşkusuz Allah, Çok Affedici’dir, Çok Bağışlayıcı’dır.

4:100. Kim, Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek pek çok yer ve genişlik bulur. Kim, Allah ve Resûl'ü için hicret edip, yurdundan ayrılır da sonra onu ölüm yakalarsa, onun eciri, kesinlikle Allah'a aittir. Kuşkusuz, Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

4:101. Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman, eğer Kâfirlerin¹ size kötülük yapmalarından korkarsanız, salâti² kısaltmanızda³ bir sakınca yoktur. Kuşkusuz, Kâfirler sizin apaçık düşmanınızdır.

1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitri yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20). **2- Namazı. 3- Âyet, tehlike anında namazın kısaltılabileceğini söylemektedir: Kısaltma, rekât sayısının ikiden bire düşürülmesidir. Namazı kısaltmanın tek koşulu "tehlikenin olmasıdır."** Bunun dışında İslâm fıkhiında(!) yer alan "seferilikte (yolculukta) namazı kısaltma kuralı doğru değildir. Âyette de ifade edildiği gibi kısaltma yapmak için bir tehlikenin; korkulacak bir durumun söz konusu olması gerekir.

4:102. Sen de içlerinde bulunup; onlara salâti ikâme¹ ettirdiğin zaman, onların bir kısmı seninle beraber salâta² dursun ve silahlarını da yanlarına alsınlar. Bunlar, secde edince, arkanıza geçsinler. Sonra, salât etmemiş olan diğer kısım gelsin, seninle beraber salâti ikâme etsin. Önlemlerini ve silahlarını da alsınlar. Kâfirler, silahlarınızdan ve eşyalarınızdan uzak kalmanızı arzu ederler ki, size aniden baskın düzenlesinler.³ Eğer yağmurdan dolayı bir eziyet görürseniz veya hasta olursanız, önlemlerinizi alarak silahlarınızı bırakmanızda sizin için bir sakınca yoktur. Kuşkusuz, Allah Kâfirler için alçaltıcı bir azâp hazırlamıştır.⁴

1- Namazı kıldığınız. 2- Namaza. 3- Burada doğrudan bir çarpışma anından değil, savaş hazırlığı sürecinden, savaş alanına doğru seferde olma durumundan söz edilmektedir. Ki bu süreç günler, haftalar alabilmektedir. 4- Âyetin ana mesajı, namazın önemidir. Âyetten de anlaşılacağı üzere, savaş koşulları da dâhil, namaz hiçbir koşulda terk edilmeyecek kadar önemli bir kulluktur.

- 4:103. Salâti ikâme ettikten¹ sonra ayakta, oturarak ve yanlarınız üzerinde Allah'ı anın. Güvene kavuştuğunuz zaman, salâti gereği gibi ikâme edin. Kuşkusuz salât, belirlenmiş vakitlerde² Mü'minler üzerine yazılmıştır.³
1- Namazı kıldıktan. **2-** Namaz, vakitleri içinde eda edilmelidir. Kur'an'da geçen namaz vakitleri üçtür: Sabah, akşam ve gece. Sabah namazının vakti Güneş doğmadan önceki alaca karanlık olan fecir vaktidir. Akşam namazının vakti, Güneş battıktan sonra karanlığın iyice çökme zamanına kadardır. Bu da Güneş'in batımından sonraki yaklaşık 45 dakikadır. Gece namazının vakti ise akşam namazının vaktinden sonra başlar ve gecenin ilk bölümü olan gecenin yarısına kadar devam eder. Kur'an'da bir de Cuma günü, Cum'a namazının eda edilmesi istenmektedir. Ancak isteyen, kendisine özgü olarak bu vakitlerin dışında da istediği zamanlarda ve istediği kadar namaz kılabilir. **3-** Farz kılındı. Zorunlu kılındı. Takdir edildi, belirlendi.
- 4:104. Düşman halkı takip etmekte gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız, onlar da sizin acı çektiğiniz gibi acı çekiyorlar. Üstelik siz, Allah'tan onların ummadıkları şeyleri umuyorsunuz. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 4:105. Biz, insanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye, Kitâp'ı hakikât¹ olarak indirdik. Hainlerin savunucusu olma.
1- Gerçeklik. Doğruluğu kesin olan. Dosdoğru olan.
- 4:106. Allah'tan bağışlanma dile. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 4:107. Kendilerine ihanet eden¹ kimselerden yana savunma yapma. Kuşkusuz Allah, ihanette ısrar eden günahkârları sevmez.
1- Güveni kötüye kullanarak günah işleyen.
- 4:108. İnsanlardan gizliyorlar da Allah'tan gizleyemezler. Oysa Allah, razı olmayacağı sözü geceleyin¹ düzüp kurarlarken² onlarla beraberdi. Kuşkusuz, Allah, onların yaptığı her şeyi kuşatandır.
1- Gizli gizli. **2-** Plan yaparlarken.
- 4:109. Diyelim ki bu dünya hayatında onları savundunuz, peki ya Kıyâmet Günü, Allah'a karşı onları kim savunacak veya onlara kim vekil¹ olacak?
1- Bkz. 3:73. âyetin dipnotu.

4:110. Kim bir kötülük yapar veya kendisine haksızlık eder¹ de, sonra Allah'tan bağışlanma dilerse; Allah'ı, Çok Bağışlayıcı ve Kesintisiz Rahmet Edici bulur.

1- Kötülük yaparak kendisine haksızlık ederse.

4:111. Kim bir günah işlerse, onu ancak kendi aleyhine işlemiş olur. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

4:112. Kim bir yanlış yapar veya günah işler, sonra da onu suçsuz birinin üzerine atarsa, muhakkak ki büyük bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.

4:113. Allah'ın, sana lütfu ve rahmeti olmasaydı, onlardan¹ bazıları seni saptırmaya yeltenmişti. Oysa onlar, kendilerinden başkasını saptıramazlar. Sana hiçbir zarar veremezler. Allah, sana Kitâp'ı ve Hikmet'i² indirdi ve sana bilmediklerini öğretti. Kuşkusuz, Allah'ın sana lütfu çok büyüktür.

1- Günahkâr suçlulardan. 2- Kitâp, Kur'an'ın niteliklerindedir. Kur'an'ın Allah tarafından buyrulan, kanıtlayıcı, yol gösterici, aydınlatıcı bilgi olmasını ve belirlenmiş ilkelerin ve kuralları ifade etmektedir. Hikmet, Kur'an'ın niteliklerindedir. Tıpkı Kur'an ve Zikir, Kur'an ve Furkân gibi (Bkz. 62:2). Hikmet, "engel olmak" demektir: Kur'an'ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünmek, gerçeği kavramak, doğru yargıda bulunmak yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirmek, sağlamlaştırmak, bilmek, bilge olmak, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.

4:114. Hak gözetmeyi, iyi şeyler yapmayı ve insanların arasını düzeltmeyi isteyenlerin görüşmeleri hariç, onların gizli görüşmelerinde bir hayır yoktur. Kim bunları yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak için yaparsa, ileride ona büyük bir ödül vereceğiz.

4:115. Kendisine doğru yol belli olduktan sonra, her kim Resûl'e karşı gelir, Mü'minlerin yolundan başkasına yönelirse, onu saptığı yolda bırakırız. Onu Cehennem'e atarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir.

- 4:116. Allah, kendisine şirk koşanları bağışlamaz. Bunun dışında hak edeni bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa, derin bir sapkınlıkla sapsapmış olur.
- 4:117. Onlar, O'nu bırakıp, bir takım dişilere¹ yalvarıyorlar, oysa onların yalvardıkları azgın şeytândan başkası değildir.
1- Dişi putlara (Lat, Uzza, Menat gibi.)
- 4:118. Allah onu lânetledi¹ ve o da: "Ant olsun ki senin kullarından farz olarak² alacağım³." dedi.
1- Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlanmak. Allah'ın rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması. 2- Kendi istediğimi mutlaka alacağım. 3- İstediğim yöne yönlendireceğim.
- 4:119. "Mutlaka onları saptırıp, asılsız kuruntulara daldıracağım; onlara buyuracağım, davarların kulaklarını yaracaklar;¹ onlara buyuracağım, Allah'ın yarattığını bozacaklar."² Kim, Allah'ın yanı sıra şeytânî veli³ edinirse, apaçık bir zarara uğramış olur.
1- Câhiliye Arapları, çeşitli nedenlerle kimi hayvanlardan yararlanmayı kendilerine yasaklamışlardı. Maide Sûresi, 103. âyette bu hayvanlar şu şekilde açıklanmaktadır: Bahîra, sâibe, vâsile ve ham. Bahîra: Beşinci doğumunda erkek doğuran deve. Sâibe: adak vs. nedenlerle saliverilen deve. Vâsile: Yedinci doğumlarında çift doğan kuzular. Ham: On kez baba olan deve. 2- Fitratını (yaratılışını) bozacaklar; yaratılış amacına aykırı kullanacaklar. 3- Bkz. 4:45. âyetin dipnotu.
- 4:120. Şeytân, onlara vaatlerde bulunup, onları kuruntulara sürükler. Şeytân, ancak aldatmak için vaatte bulunur.
- 4:121. Onların varacakları yer Cehennem'dir ve oradan kurtulmak için hiçbir yol bulamayacaklar.
- 4:122. İmân edip, sâlihâtı¹ yapanları, içinde kesintisiz ve ebedi olarak kalacakları, altlarından ırmaklar akan Cennetlere koyacağız. Allah'ın verdiği söz hakikattir. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?
1- 4:57. âyetin dipnotu.
- 4:123. Ne sizin kuruntularınız ne de Kitâp Ehli'nin kuruntularına göre değil; kim bir kötülük yaparsa, onun karşılığını bulur. O, kendisine Allah'tan başka ne bir veli ne de bir yardımcı bulabilir.

4:124. Erkek ve kadın; her kim Mü'min olarak sâlihâtı¹ yaparsa, işte onlar Cennet'e gireceklerdir. Ve onlara zerre kadar haksızlık edilmeyecektir.

1- Bkz. 4:57. âyetin dipnotu.

4:125. Kimin dini, kendisini muhsin¹ olarak Allah'a teslim etmiş; hanif² olan İbrâhîm'in milletine³ tâbi olandan daha iyi olabilir? Allah, İbrâhîm'i "halil"⁴ edinmişti.

1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan. 2- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelmiş olan. 3- Uygarlık, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet. 4- Dost, arkadaş, sevgili.

4:126. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'a aittir. Ve Allah, Her Şeyi Kuşatmıştır.

4:127. Senden, o kadınlar¹ hakkında fetva istiyorlar². De ki: "Onlar hakkında size fetvayı Allah vermektedir: Yazılmış olanı³ vermediğiniz halde kendileri ile evlenmek istediğiniz yetim⁴ kadınlarla zayıf, çaresiz çocukların ve yetimlerin haklarını hakkaniyetle vermeniz konusundaki hükümler size bu Kitâp'ta okunuyor. Hayır adına ne yaparsanız Allah onu bilir."

1- Dul (yetim) kadınlar. Yetimlerin kadınları. 2- Mü'min erkekler, daha önce olmadığı halde, sonradan miras, mehir ve benzeri konularda kadınlara verilen haklara itiraz ederek, Nebî'den bu hükümlerin kime ait olduğunu soruyorlar. 3- Gerekli görüleni, zorunlu kılınanı. 4- Dul kadınlar. Kocasını öldüğü için dul kalan kadınlara da kimsesiz kaldıkları için yetim denmektedir.

4:128. Eğer bir kadın, kocasının nuşûzundan¹ veya kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşmaya çalışmalarında bir sakınca yoktur. Uzlaşmak, daha hayırlıdır. Zira benlikler bencillige² eğilimlidir. Eğer arayışı düzeltmek ister ve takvâlı davranırsanız; Allah, Yaptığınız Her Şeyden Haberdar'dır.

1- Geçimsizlik yapmak, alışılmışa muhalif olmak, rutinin dışına çıkmak, başına buyruk davranmak, sadakatsizlik yapmak, kurulu düzeni bozmak. 2- Kıskaçlığa.

4:129. Ne kadar istesenez de kadınlar arasında¹ tam anlamı ile adaletli olmaya kesinlikle güç yetiremezsiniz. O halde, anlaşmazlığı çözümsüz hale getirip, onları yüzüstü bırakmayın. Eğer, arayı düzelterek, takvâli davranırsanız kuşkusuz ki Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Aranızdaki anlaşmazlık konusunda. (Bir önceki âyette ortaya çıkan nuşûz/geçimsizlik, ihmal konusu.)

4:130. Eğer karı-koca ayrılırlarsa, Allah, kudretiyle her birini kendi kendilerine yeterli kılar. Kuşkusuz Allah, Yardımı Çok Kapsamlı Olan'dır, Egemenlik Sahibi'dir.

4:131. Göklerde ve yerde olan her şey yalnızca Allah'ındır. Ant olsun, sizden önce Kitâp verilenlere ve size Allah'a karşı takvâli olun diye tavsiyede bulduk. Eğer kâfirlik ederseniz, göklerde ve yerde olan her şey yalnızca Allah'ındır. Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan, Övgüye Değer Yegâne Varlık yalnızca Allah'tır.

4:132. Göklerde ve yerde olan her şey, yalnızca Allah'ındır. Vekil¹ olarak Allah yeter.

1- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefil olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; "canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan." Vekil sadece Allah'tır. Nitekim Allah birçok âyette Resûl'üne, "sen onlara vekil değilsin" demiş ve ona, insanlara, "Ben size vekil değilim." demesini buyurmuştur.

4:133. Ey insanlar! Eğer Allah dilerse sizi yok edip, yerinize başkalarını getirir. Kuşkusuz, Allah'ın bunu yapmaya gücü yeter.

4:134. Kim dünya sevabını¹ isterse; bilsin ki dünyanın da âhiretin de sevabı yalnızca Allah katındadır. Allah, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Gören'dir.
1- Nimetini.

4:135. Ey İmân Edenler! Kendinizin, anne ve babanızın ve akrabalarınızın aleyhine bile olsa; tanıklık ettiğiniz kimseler, zengin de olsa, fakir de olsa, Allah için hakkâniyetli tanıklar olarak adaleti gerçek anlamıyla yerine getirin. Allah, onlara sizden daha yakındır. Haddi aşarak, tutkunuza tâbi olmayın. Eğer gerçeği çarpıtıp, yüz çevirirseniz, Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

- 4:136. Ey İmân Edenler! Allah'a, Resûl'üne ve Resûl'üne indirdiği Kitâp'a ve daha önce indirilmiş Kitâplara îmân edin¹. Kim, Allah'ı, meleklerini, kitâplarını, resûllerini ve âhiret gününü küfrederse; o, çok derin bir sapıklığa düşmüştür.
1- Çevirilerde âyete "Ey İmân Edenler, îmân edin" şeklinde anlam verilmektedir. Bu doğru değildir: âyette îmân edenlere, nelere îmân edecekleri bildirilmektedir.
- 4:137. İmân edip sonra küfreden,¹ sonra îmân edip, tekrar küfreden; sonra küfründe ileri gidenleri,² Allah ne affedecek, ne de doğru yola iletecektir.
1- Bkz. 4:101. âyetin 1. dipnotu. **2-** Önce Allah'a güvenip, sonra güvenmeyen; îmânla îmânsızlık arasında gel gitler yaşayan ve bunu iyice kaniksayan kimseler.
- 4:138. Münafıklara duyur! Onlar için can yakıcı bir azâp vardır.
- 4:139. Çünkü onlar Mü'minlerin yanı sıra Kâfirleri evliya¹ ediniyorlar. İzzeti² onların yanında mı arıyorlar! Kuşkusuz, izzet, tamamıyla Allah'ın yanındadır.
1- Bkz. 4:45. âyetin 3. dipnotu. **2-** Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç.
- 4:140. Ve O, size indirdiği Kitâp'ta: "Âyetlerinin küfredildiğini ve alaya alındığını duyduğunuz zaman başka bir söze geçinceye kadar onlarla beraber bulunmayın, yoksa onlar gibi olursunuz." diye bildirdi. Kuşkusuz, Allah, bütün Münafıkları ve Kâfirleri Cehennem'de toplayacaktır.
- 4:141. Onlar, sürekli sizi gözetliyorlar, eğer Allah size bir zafer verirse: "Biz de sizinle beraber değil miydik?" derler. Eğer, Kâfirler üstünlük sağlarsa: "Biz sizin üstün gelmenizi sağlamadık mı, Mü'minlerden korumadık mı?" derler. Kuşkusuz, Allah, Kıyâmet Günü aranızda hükmünü verecektir. Allah, Mü'minlere karşı, Kâfirlere asla bir yol vermeyecektir.
- 4:142. Münafıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Oysa O, onların planlarını boşa çıkarandır. Onlar, "salâtı ikâme ettikleri"¹ zaman üşene üşene yaparlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı da pek az zikrederler.²
1- Destek oldukları, yardım ettikleri. **2-** Anarlar, öğütlerine uyarlar.

- 4:143. Ne onlara ne bunlara, arada bocalayıp dururlar.¹ Allah, kimi doğru yoldan yoksun bırakırsa,² sen ona asla bir yol bulamazsın.
1- Münafıklar. 2- Münafık olduğu için; doğru yolda olmayı hak etmediği için, doğru yoldan yoksun kalmayı gerektiren şeyleri yaptığı için.
- 4:144. Ey İmân Edenler! Mü'minlerin yanı sıra Kâfirleri evliya edinmeyin. Allah'a, aleyhinize olacak apaçık bir sülطان¹ mı vermek istiyorsunuz?
1- Kanıt, yetki, yetkili kılma, yapmasını isteme.
- 4:145. Münafıklar, ateşin en alt tabakasında olacaklar. Ve onlara asla bir yardımcı bulamazsın.
- 4:146. Ancak tevbe edip, kendilerini düzelterler, Allah'ın buyruklarına sımsıkı sarılanlar, dinlerini yalnızca Allah'a has kılanlar¹ hariç. İşte bunlar, Mü'minlerle beraberdirler. Allah, zamanı geldiğinde, Mü'minlere büyük bir ödül verecektir.
1- Dini Allah'a has kılmak, dinin tek sahibinin Allah, tek kaynağının Kur'an olduğuna inanmak demektir. Allah'ın buyruklarından başka hiçbir şeyi din edinmemek, Allah'ın buyrukları dışında dine hiçbir şeyi katmamaktır. Dinde arı duru, saf ve berrak olmaktır. Kur'an'ını dışında; sünnet, hadis, siyer, tefsir, alim vb. hiçbir şeyi dinde kaynak olarak görmemektir. Şirksiz bir bilinçle hurafesiz, katıksız, arı-duru bir şekilde Kul-luğu yalnızca Allah'a özgülemek demektir.
- 4:147. Eğer şükreder¹ ve îmân ederseniz, Allah size neden azâp etsin? Allah Şâkir'dir.² Her Şeyi Bilen'dir.
1- Şükür, "karşılık vermek" demektir. Şükür, "sözle ifade edilen bir şey değildir." Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükrü infaktır, Canın/hayatın şükrü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükrü teslim olmaktır vb. 2- Şükürün karşılığını verendir.

- 4:148. Allah, kendisine haksızlık yapılan kişinin dışında, kötü sözün açıkça dillendirilmesini sevmez. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 4:149. Eğer bir iyiliği açıklar veya gizlerseniz veya bir kötülüğü bağışlarsanız bilin ki, Allah da Çok Affedicidir, Her Şeye Güç Yetiren'dir.
- 4:150. Allah'ı ve Resûllerini küfredenler,¹ Allah ile Resûllerinin arasını ayırmak isterler: "Bir kısmına îmân eder bir kısmına îmân etmeyiz."² derler. Böylece, arada bir yol tutmak isterler.
1- Allah ve Resûllerinin dediklerini yok sayanlar, görmezden gelenler, gerçeklerin üzerini örtenler. **2-** Resûllerin bazılarını kabul ederiz, bazılarını kabul etmeyiz derler.
- 4:151. İşte onlar gerçekten, Kâfirlerdir.¹ Biz de Kâfirlere alçaltıcı bir azâp hazırladık.
1- Bkz. 4:101. âyetin 1. dipnotu.
- 4:152. O kimseler ki Allah'a ve Resûllerine îmân edip, Resûller arasında hiçbir ayırım yapmazlar. İşte onlara, gelecekte ödülleri verilecektir. Kuşkusuz, Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 4:153. Kitâp Ehli, senden, kendilerine gökten bir kitâp indirmeni istiyorlar. Daha önce Musâ'dan bundan daha büyüğünü istemişlerdi: "Bize Allah'ı açıkça göster." demişlerdi. Bu haksızlıklarından dolayı, onları yıldırım çarpmıştı. Sonra kendilerine apaçık kanıtlar içeren bilgiler geldiği halde yine de buzağıyı ilâh edindiler. Biz onları bağışladık ve Musâ'ya apaçık bir yetki verdik.
- 4:154. Kesin söz vermelerinden dolayı Tûr'u üzerlerine yükseltmiştik. Onlara, "Kapıdan secde ederek¹ girin." dedik. Yine onlara, "Cumartesi'nde haddi aşmayın." dedik. Biz, onlardan kesin söz aldık.
1- Saygı göstererek.
- 4:155. Verdikleri sözü bozdukları, Allah'ın âyetlerini küfrettikleri, ne-bileri haksız yere öldürdükleri ve "Bizim kalplerimiz örtülüdür." dedikleri için; evet Allah, küfürlerinden dolayı, onların kalplerini mühürlemiştir. Bu nedenle pek azı hariç, îmân etmezler.

- 4:156. Küfretmeleri ve Meryem'e büyük bir iftira atmaları;
- 4:157. Ve yine Allah'ın Resûlü Meryem Oğlu İsmâ Mesih'i, "Kesinlikle biz öldürdük." demeleri nedeniyle. Aslında onu öldürmediler ve onu asmadılar da. Fakat kendilerine öyle göründü. Onlar, herhangi bir bilgi sahibi olmadıklarından, ayrılığa düştükleri bu konuda kesin olarak şüphe içindedirler. Onlar, sadece zanna uyuyorlar. Kesin olan şu ki, onu öldürmediler.
- 4:158. Aksine Allah, onu kendisine yükseltti.¹ Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Onu değerli kıldı, ona yüksek dereceler verdi.
- 4:159. Kitâp Ehl-i'nden her biri ölümünden önce ona inanmak zorunda-
dır. Kıyâmet Günü, O, onlar hakkında tanık olur.
- 4:160. Böylece, zülümleri ve Allah yolundan çokça alıkoymaları nedeniyle daha önce helâl olan temiz birçok şeyi Yahudilere haram kıldık.
- 4:161. Yine, yasaklandığı halde, onlardan ribâ¹ alan ve haksız yoldan insanların mallarını yiyen kâfirlere;² çok acı bir azâp hazırladık.
1- Bkz. 2:275. âyetin dipnotu. 2- Bkz. 4:101. âyetin 1. dipnotu.
- 4:162. Ancak, onlardan ilimde derinleşmiş¹ olanlar ve Mü'minler, sana ve senden önce indirilene îmân ederler. Salâtı ikâme edenler, zekâtı yapanlar,² Allah'a ve âhiret gününe îmân edenler; işte onlara büyük bir ödül vereceğiz.
1- "İlim" kelimesi ile "bilgili olma", "âlim olma" kast edilmemektedir. İlim verilmiş olmak, ilim sahibi olmak: "Bilgi sahibi olanlar, bilenler" demektir. Bilenler ile kast edilen şey: Düşünenler, akledenler, gerçeği idrak etmiş olanlar, vahyin gerçekliğine îmân edenler, Allah'ı, vahyi ve hakikati idrak eden, kavrayan ve anlamış olanlardır. "Bilmek" ile kast edilen şey, ilim sahibi olmak değil, tevhidi bilince sahip olarak; gerçeği görmenin, bilmenin ve kavramanın bilincinde olmaktır. Bu nedenle, Kur'an'da yer alan her âlim kelimesine "bilgin/bilen", ilim kelimesine de "bilgi/ilim" anlamı vermek kesinlikle doğru değildir. Din adamları sınıfının en çok istismar ettikleri ve kendilerine paye çıkardıkları Kur'an'daki âlim kelimesinin hadis, tefsir, fıkıh, siyer vb. bilgileri bilmekle hiçbir ilgisi yoktur. Kur'an'da yer alan "ilim ve âlim" kelimeleri genellikle anlama, kavrama, idrak etme, ayırdına varmanın "bilgisidir." 2- 4:77. âyetin 2. dipnotu.

- 4:163. Biz, Nuh'a ve ondan sonraki bütün Nebilere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. Ve biz İbrâhîm'e, İsmâîl'e, İshâk'a, Ya'kûp'a, torunlarına, İsâ'ya, Eyyûb'a, Yunûs'a, Hârûn'a ve Süleymân'a vahyettik. Ve Dâvûd'a da Zebûr'u verdik.
- 4:164. Senden önce gönderdiğimiz Resûllerden birçoğunu sana anlattık, birçoğunu da anlatmadık. Ve Allah, Mûsâ'yla kelimelerle¹ konuştu.
1- Takdir edilmiş hükümlerle.
- 4:165. Haber verici ve uyarıcı olarak Resûller gönderdik ki, Resûllerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 4:166. Allah, sana indirdiği şeyi, Kendi ilmi ile indirdiğine tanıklık eder. Melekler de tanıklık ederler. Ve tâbii ki tanık olarak Allah yeter.
- 4:167. Kuşkusuz Kâfir olanlar ve Allah'ın yolundan alıkoyanlar, gerçekten derin bir sapkınlıktadırlar.
- 4:168. Kuşkusuz Allah Kâfir olanları ve zülmedenleri bağışlayacak değildir. Onları bir yola ileticek de değildir;
- 4:169. Ancak Cehennem yolundan başka. Orada, kesintisiz ve ebedi olarak kalıcıdırlar. Bu, Allah için çok kolaydır.
- 4:170. Ey insanlar! Resûl size Rabb'inizden gerçeği getirdi. Öyleyse kendi iyiliğiniz için ona îmân edin. Eğer kâfirlik ederseniz, bilin ki gökte ve yerde olan her şey Allah'a aittir. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 4:171. Ey Kitâp Ehli! Dininiz hakkında haddi aşmayın. Allah hakkında, gerçek olandan başka bir şey söylemeyin. Allah'ın Resûlü İsâ Mesih, Meryem'in oğludur. Ve o, Allah'ın Meryem'e attığı kelime¹ ve Kendisinden bir ruhtur. O halde Allah'a ve Resûllerine îmân edin. Ve "Üçtür." demeyin. Buna son verin. Bu, sizin için hayırlı olmandır. Kuşkusuz Allah, tek bir ilâhtır. O, çocuk sahibi olmaktan münezzehtir. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.
1- Takdir edilmiş hüküm.

- 4:172. Ne Mesih ne de mukarrabin¹ melekler Allah'a kul olmaktan kaçınmazlar. Kim büyüklükten O'na kulluk etmekten kaçınırsa, bilsin ki O, yakında onların tamamını huzuruna toplayacaktır.
1- Yakınlaştırılmış.
- 4:173. Ama îmân edip, sâlihâtı¹ yapan kimselerin, yaptıklarının karşılığı eksiksiz verilecektir. Ve Kendi fazlından daha da artıracaktır. Ama büyüklük taslayan ve kibirlenen kimselere gelince, onlara can yıkıcı bir azâp ile azâp edecek. Ve onlar, Allah'tan başka ne bir yardımcı ne de bir veli² bulabilirler.
1- Bkz. 4:57. âyetin dipnotu. 2- Bkz. 4:132. âyetin dipnotu.
- 4:174. Ey insanlar! Kesinlikle Rabb'inizden size bir "burhân"¹ geldi. Ve size apaçık bir nûr² indirdik.
1- İlâhi rehberlik. Allah'tan doğruları kesin olarak ortaya koyan yol gösterici. 2- Yolunuzu aydınlatan ışık.
- 4:175. Ama Allah'a inanıp ona sınıksız tutunanlara gelince, onları, yakında Kendi lütfundan, rahmetinin içine koyacak ve onları kendisine varan dosdoğru yola iletacaktır.
- 4:176. Sana soruyorlar. De ki: "Allah kelâle¹ hakkında size hükmünü veriyor: Ölen herhangi bir kimsenin çocuğu yoksa yalnızca bir kız kardeşi varsa, mirasın yarısı onundur. Kız kardeşi ölür de çocuğu da yoksa erkek kardeşi onun malına varis olur. Kız kardeş, iki taneyse mirasın üçte ikisi onlarındır. Eğer erkek ve kadın çok kardeşlerse, o zaman erkeğe iki kadın payı vardır. Şaşırıp sapıtmamanız için, Allah, size açıklıyor. Ve Allah Her Şeyi En İyi Bilendir."
1- Çocuğu ve anne-babası olmayan.

5. MAİDE SÛRESİ

[İniş sırası: 112, Medeni, Hicretin 6. yılında indirilmiştir. 120 âyettir. Adını, 112. Ve 114. âyette geçen “maide/sofra” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

5:1. Ey İmân Edenler! Sözlerinizi yerine getirin. İhramlı iken helâl saymamanız¹ şartı ile okunacak olanların dışında kalan² en’âm³ size helâl kılındı Kuşkusuz, Allah, dilediği hükmü verir.⁴

1- İhramlı iken helâl olanlar da harâmdır. **2-** Bir sonraki âyette yazılı olanlar. **3-** Davarlar; deve, siğir, koyun, keçi vb. otçul küçük ve büyük baş hayvanlar. **4-** Allah, kulları için en uygun, en iyi, en doğru hükmü verir.

5:2. Ey İmân Edenler! Allah’ın işaretlerine,¹ harâm aya, kurbanı, gerdanlıklara;² Rabb’lerinin lütuf ve rızasını dileyerek Beyt-i Harâm’a gelenlere saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Sizi, Mescid-i Harâm’dan alıkoymalarından dolayı bir halka olan kızgınlığınız, aşırı gitmenize neden olmasın. Günah ve düşmanlık üzerinde değil, iyilik ve takvâ üzerinde yardımlaşın. Allah’a karşı takvâli³ olun. Kuşkusuz Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.

1- Allah’ın belirlediği simgeleri. **2-** Haccda yemek amacıyla ayrılan hayvanları belirleyen işaretleme. **3-** Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. **Muttakî:** Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). **Facir,** fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir.

5:3. Ölü, kan, domuz eti, Allah'tan başkasının adı anılarak¹ kesilen ve boğularak ölmüş, vurularak ölmüş, yüksekte düşerek ölmüş, boy-nuzlanarak ölmüş; yırtıcı hayvan tarafından yenmiş -canı çıkma-dan kesilmiş olanlar hariç- ve putlar adına kesilenler harâm kılındı. Fal okları² ile kismet aramanız size harâm kılındı. Bunlar fısıktır.³ Artık, Kâfirler, dininize bir şey yapmaktan umutlarını kesmişlerdir. Öyleyse, onlara hûşû⁴ duymayın. Bana hûşû duyun. Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim/ikmal ettim ve sizin üzerinize nime-timi⁵ tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı seçtim/ beğendim. Kim açıklıktan dolayı mecbur kalırsa, istekli olmaksızın bunlardan yiyebilir. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Allah'tan başka şeylere adanan. Başka ilâhlar için kesilen. Hayvan kesilirken üzerine Allah'ın adının anılmaması onu harâm yapmaz. Diğer bir deyimle Allah'tan başka ilâhlar adına kesmeye niyetlenmiş olmamak koşulu ile kesilen, ancak üzerinde Allah'ın adı anılmamış olan hayvan-ların etlerini yemek helâldir. **2-** Câhiliye döneminde Araplar bir şey yap-maya niyet ettikleri zaman karar vermek için üç ok alırlardı. Üzerlerine, Rabb'im emretti, Rabb'im yasakladı yazarak ve birini de boş bırakarak bir torbaya koyar, sonra da içlerinden birini çekerler ve onun üzerinde yazılı olana göre karar verirlerdi. **3-** Günaha sapan. Günahı ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan. **4-** Derin saygı ve içten sevgi. **5-** Vahyin gönderilişini.

5:4. Sana, kendilerine neyin helâl olduğunu soruyorlar. De ki: "Temiz ve iyi olanlar, size helâl kılındı. Ve Allah'ın size verdiği bilgi ile eğitti-ğiniz eğitimli av hayvanlarının yakaladıklarını yiyin. Ve Allah'ın adı-nı onun¹ üzerine anın. Allah'a karşı takvâli olun. Kuşkusuz, Allah, Hesabı Çok Çabuk Gören'dir."

1- Eğitimli av hayvanının yakaladığı şeyi keserken veya yerken.

5:5. Bugün size, temiz şeyler helâl kılındı. Ve Kitâp verilenlerin yiyecekleri size, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir. İmân eden muhsenât¹ kadınlar ve sizden önce kendilerine Kitâp verilenlerin muhsenât kadınları; karşılıklarını² vermeniz, iffetli olmanız, iffetsiz olmamanız ve gizli dost tutmamanız koşuluyla size helâldir. Kim îmânı küfredirse³ yaptığı işler boşa gider ve o, âhirette hüsrana uğrayanlardan olur.

1- Korunan: İffetini, edebini, namusunu, özgürlüğünü koruyan. Bir kadın; evlilik, özgür olmak ve iffetli olmakla korunmayı, sakınılmayı ve engel olunmayı sağlamaktadır. Muhsenât kelimesi, kök anlamı itibarıyla saklamak, korumak, engel olmak demektir. Bu kelime, Arapça'da hür kadın, namuslu/iffetli kadın anlamlarına gelmektedir. Muhsenât, hür kadın anlamında (4:4; 4:25); iffet ve namus sahibi anlamında (21:91; 66:12.) âyetlerinde geçmektedir. **2- Mehirlerin.** **3- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfür, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ettiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).**

5:6. Ey İmân Edenler! Salâta¹ durduğunuz zaman, yüzlerinizi ve ellerinizi -dirseklerinizle beraber- yıkayın. Başlarınızı ve -aşık kemiklerinizle beraber- ayaklarınızı mesh edin.² Eğer cünüpseniz; tam olarak temizlenin.³ Eğer hasta veya yolcukta iseniz veya tuvaletten⁴ gelmişseniz veya kadınlarınızla ilişkiye girdiyseniz ve o anda su bulamadıysanız, temiz kumla⁵ teyemmüm edin; onunla ellerinizi ve yüzlerinizi mesh edin. Allah size herhangi bir zorluk dilemiyor. Ancak sizi tertemiz etmek ve üzerinize nimetini tamamlamak istiyor. Umulur ki şükredersiniz.

1- Namaza. 2- Abdest alırken, esas olan şey ayakların mesh edilmesidir. Ayakları yıkamak, abdestin koşullarından değildir. Dikkat edilirse teyemmüm etmede abdest alırken yılan azalar sayılmıştır. Teyemmüm edilecek azalar arasında ayakların sayılmaması, abdest alırken ayakların yıkanmasının şart olmadığını göstermektedir. Ancak, isteğe bağlı olarak ayakların yıkanmasının bir sakıncası yoktur. Mesh, doğrudan ayağa yapılmalıdır. Başka bir nesnenin üzerine yapılan mesh geçerli değildir. 3- Boy abdesti alın. 4- Âyette geçen الغَائِطُ (ğâid) kelimesinin kök harfi olan غَوَطُ (ğavt) oyuk, boşluk demektir. Ğavtâ ise kaka demektir. Ğaid ise tuvalet yolu demektir. Diğer bir ifade ile tuvalet demektir. Tuvalet küçük ve büyük abdestin yapıldığı yer olduğu için, sadece büyük abdest değil küçük abdest de abdest almayı gerektirir. 5- İnce toprak.

- 5:7. Allah'ın, size olan nimetini ve "İşittik ve itaat ettik." dediğinizde, onunla sizi bağladığı sözünüzü hatırlayın. Allah'a karşı takvâlı olun. Kuşkusuz, Allah göğüslerde olanı gerçeğiyle bilendir.
1- Bkz. 5:2. âyetin 3. dipnotu.
- 5:8. Ey İmân Edenler! Allah için gerçeğe bağlı kalmada kararlı olun! Hakkâniyetli tanıklar olun! Bir halka olan düşmanlığınız sizi adaletsizliğe yöneltmesin. Adil olun, bu, takvâlı olmaya en uygun olandır. Allah'a karşı takvâlı olun. Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.
- 5:9. Allah, imân edip sâlihâtı¹ yapanlara söz verdi, onlar için bağışlanma ve büyük bir karşılık vardır.
1- "İmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkinini "İmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan imândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.
- 5:10. Küfreden ve âyetlerimizi yalanlayan kimselere gelince, işte onlar Cehennem'lik kimselerdir.
- 5:11. Ey İmân Edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size saldırmayı tasarlamıştı da Allah, onları, size saldırmaktan vazgeçirmişti. Allah'a karşı takvâlı olun. Mü'minler, yalnızca Allah'a güvenip yönelsinler.
- 5:12. Doğrusu Allah İsrâîloğullarından kesin söz aldı. Onlardan on iki temsilci gönderdik. Ve Allah, "Sizinle beraberim." dedi. Ant olsun eğer salâtı ikâme eder, zekâtı yapar¹, Resûl'lerime imân eder ve onlara yardımcı olur, böylece Allah'a iyi bir ödünç vererseniz, o zaman elbette kötülüklerinizi örterim, muhakkak içinden ırmaklar akan Cennetlere koyarım. Bundan sonra, sizden kim küfrederse² düz yoldan sapmış olur.
1- Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra birçok anlamı bulunmaktadır. Bu âyetteki salât, "namaz kılmak" anlamında değildir. Namazı kılın, zekâtı verin" şeklinde anlam verilen bu terkip: İbadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah'a yönelmeyi, kulluğu ve dââyı "şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; da-

yanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâtı verin” şeklinde anlam verilen bu terkipteki “vermek” kelimesinin kök harfleri آ ت ي (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, “vermek” anlamına gelen “Âtû” kelimesi yer alsa da (آتي) âtû kelimesine, (أَتَى) Eta “yapmak” anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: “Yapmak”, “getirmek” ve “vermek.” Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan “zekât”, verilen bir şey değil, “yapılan” bir şeydir. Kur’an, zekât kelimesini “arınmak” anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, “mâli yardım” demek değil, mâli yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur’an’daki mâli yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır. 2- Bkz. 5:5. âyetin 3. dipnotu.

5:13. Anlaşmalarını bozmalarından dolayı onlara lânet ettik ve kalplerini katılaştırdık. Kelimeleri bağlamlarından kopararak çarpıtıyorlar, öğütlendikleri şeyden nasiplenmeyi unuturlar, içlerinden çok azı hariç, daima onların hainlik ettiklerini görürsün. Yine de vazgeç ve yaptıklarına aldırma. Kuşkusuz Allah, iyi davrananları sever.

5:14. Ve “Biz Nesârâ’yız.”¹ diyenlerden de söz aldık. Öğütlendikleri şeyden nasiplenmeyi unuttular. Biz de Kıyâmet Günü’ne kadar aralarına düşmanlık ve kin yerleştirdik. Ve Allah, ne iş yaptıklarını yakında haber verecektir.

1- Hıristiyanız.

5:15. Ey Kitâp Ehli! Doğrusu, Kitâp’tan gizlediğiniz birçok şeyi size açıklayan ve bir kısmından da söz etmeyen Resûl’ümüz geldi. Doğrusu size Allah’tan bir nur ve apaçık bir Kitâp geldi.

5:16. Allah, onunla¹, rızasına bilerek tâbi olanları esenlik yollarına iletir. Onları, izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Ve onları dosdoğru olan yola iletir.

1- Kur’an’la.

5:17. Ant olsun ki, Meyem Oğlu Mesih için, “O Allah’tır.” diyenler kuşkusuz Kâfir oldu. De ki: “Allah, Meyem Oğlu Mesih’i, annesini ve yeryüzündekilerin tamamını yok etmek isterse, O’na kim engel olabilir?” Göklerin, yeryüzünün ve ikisinin arasındakilerin tamamı, Allah’a aittir. Dilediğini yaratır. Ve Allah, Her Şeye Gücü Yeten’dir.

5:18. Yahudiler ve Nesârâ¹, “Bizler Allah’ın oğulları ve O’nun sevgilileriyiz.” dediler. De ki: “O halde suçlarınızdan dolayı, size niçin azâp ediyor? Doğrusu, siz de yarattıklarından bir beşersiniz². Dilediğini bağışlar, dilediğine³ azâp eder. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkü Allah’a aittir. Son varış O’nadır.”

1- Hıristiyanlar. **2-** Sıradan, normal bir insan. Her insan gibi, insan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan. Beşer için insanın yaratılış evresindeki ilk hali şeklindeki iddiar doğru değildir. **3-** Kelimesi kelimesine, “dilediğini.” Dilediğini demek: “Hak edeni” demektir; Allah, azâbı hak edene azâp eder; bağışlanmayı hak edeni bağışlar, demektir. Allah, “Dilediğimi” demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi,” insanın “dilemesine,” “insanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir (Bkz. 76:3).

5:19. Ey Kitâp Ehlî! Resûllerin arasının kesildiği bir dönemde size gerçekleri açıklayan Resûl’ümüz geldi. “Bize herhangi bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi.” demeyesiniz diye, müjdeleyici ve uyarıcı olarak. Allah, Her Şeye Gücü Yeten’dir.

5:20. Hani Mûsâ, halkına: “Ey halkım! Allah’ın size verdiği nimetleri hatırlayın. Hani O, içinizden Nebiler seçti; sizi melikler¹ yaptı ve âlemlerden hiç kimseye vermediği birçok şeyi size verdi.” dedi.

1- Güç ve egemenlik sahibi. Özgür olma.

5:21. (Mûsâ) “Ey kavmim! Allah’ın, sizin için yazdığı, kutsal topraklara girin. Gerisin geri dönmeyin. Yoksa ters yüz olarak hüsrana uğrarsınız.”

5:22. “Ey Mûsâ! Kuşkusuz, orada çok zorlu bir halk var. Onlar, oradan çıkmadıkça, biz oraya asla girmeyiz. Eğer çıkarlarsa, o zaman gireriz.” dediler.

5:23. Korkanların içinden, Allah’ın kendilerine nimet verdiği iki kişi, şöyle dedi: “Onların üzerine bildik kapıdan girin. Eğer oraya girerseniz, o zaman galip gelirsiniz. Eğer îmân edenlerseniz, Allah’a tevekkül¹ edin.”

1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.

5:24. “Ey Mûsâ! Onlar, orada oldukları sürece biz oraya asla girmeyiz; haydi sen git, sen ve Rabb’in birlikte savaşın. Kuşkusuz, işte biz buradan öteye gitmeyiz.” dediler.

5:25. (Mûsâ) “Ey Rabb’im! Kendimden ve kardeşimden başkasına söz geçiremiyorum. O halde bizimle fâsık halkın arasını ayır.” dedi.

5:26. “Onlar, oradan kırk yıl¹ yoksun kalacaklar.” dedi. “Onlar, o yerde şaşkınlık içinde dolaşacaklar. Artık fâsık olan halkın durumuna üzülme.”

1- Bu sayı çokluk ifade etmektedir: Yıllarca, uzun zaman anlamındadır. Kırk sayısı Yahudi kültüründe sembolik anlam taşımaktadır.

5:27. Onlara, iki âdem oğlunun¹ gerçek öyküsünü anlat: İkisi de birer sunu² sundular. Birisinininki kabul olundu, diğersinininki ise kabul olunmadı. Dedi ki: “Yemin olsun seni öldüreceğim.” Dedi ki: “Allah, yalnız takvâ sahiplerinden kabul eder.”

1- “İbney Âdeme” belirtisiz isim tamlaması olarak “Adem’in iki oğlu” anlamında değil, “iki âdem oğlu” demektir. Bu iki âdem oğlu, yaygın ve kabul gören anlayışın aksine Nebi in iki oğlu olduğu rivâyet edilen Hâbil ve Kâbil değil, iki insan oğlu anlamındadır. **2-** Allah’a yaklaşmayı, yakın Âdem’in olmayı sağlamak için.

5:28. “Yemin olsun ki! Beni öldürmek istesen de ben sana elimi kaldırmayacağım. Ben âlemlerin Rabb’i olan Allah’a karşı gelmekten korkarım.”

5:29. “Dilerim ki, benim günahımla¹ birlikte kendi günahını da yüklenecek Ateş’e gidenlerden olursun. Çünkü zâlimlerin cezası budur.”

1- Beni öldürmenden dolayı kazanacağın günahla.

5:30. Nefs¹ kardeşini isteyerek öldürmesini kolaylaştırdı. O da onu öldürdü. Böylece hüsrana uğrayanlardan oldu.

1- Haset duygusu.

5:31. Allah, bir karga gönderdi. Kardeşinin cesedini nasıl örteceğini ona göstermek için yeri eşeliyordu.¹ “Eyvah! Bana yazıklar olsun, kardeşimin cesedini örtmekte karga kadar bile olamayacak kadar aciz miyim!” dedi. Pişman olanlardan oldu.

1- Karga, öldürdüğü kardeşinin cesedini, ortada bırakan kardeşe, ölüyü nasıl toprağa gömeceğini göstermek için değil; ölüyü açıkta bırakmakla ne denli kötü ve düşüncesizce bir şey yaptığını hatırlatmak için yeri eşelemektedir. Ölüünün nasıl toprağa gömüldüğünün bilinmediğini varsaymak doğru bir düşünce değildir.

5:32. Bundan dolayı¹ İsrâîloğullarına yazdık: “Kuşkusuz kim, bir cana karşılık olmaksızın veya yeryüzünde bozgunculuk yapmamış birini öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de onu yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmış gibi olur.” Resûl’lerimiz onlara kanıtlayıcı açık bilgilerle geldiği halde onların çoğu bundan sonra da yeryüzünde israf² etmektedirler.

1- İnsanın insanı öldürmesinden dolayı. 2- Haddi aşmak, bozgunculuk yapmak, ölçsüz davranmak, taşkınlık yapmak.

5:33. Allah ve Resûl’üyle savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk¹ yapmaya çalışanların cezası öldürülmeleri veya asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çapraz kesilmesi veya yerlerinden sürgün edilmeleridir². İşte bu durum, onlar için dünyada bir rezilliktir. Âhîret’te ise onlar için büyük bir azâp vardır.

1- İyi olanı bozup, kötülüğü yayanların. 2- Bu cezalar, işlenen suça göre- dir. Öldürme yoksa ceza sürgündür.

5:34. Ancak onlar üzerinde bir karara¹ varmanızdan önce tevbe² edenler hariç. İyi bilin ki Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.

1- Onlar üzerinde güç kullanmadan, onları ele geçirmeden önce vazge- çenler hariç. 2- Savaşmaktan ve bozgunculuk yapmaktan vaz geçmek.

5:35. Ey İmân Edenler! Allah’a karşı takvâ sahibi olun ve O’na yakınlaş- mak için vesile¹ arayın. O’nun yolunda gayret gösterin ki kurtuluşa eresiniz.

1- Yol. Allah’a yakınlaştıracak en güzel ve doğru vesile O’nun gösterdiği yoldan gitmektir.

- 5:36. Yeryüzünde olanların tamamı ve bir o kadarı daha, Kâfirlerin olsa ve Kıyâmet Günü'nün azâbından kurtulmak için bunları karşılık olarak verseler, bu onlardan asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem verici bir azâp vardır.
- 5:37. Ateşten çıkmak isterler. Onlar, o ateşten asla çıkamayacaklar. Onlar için kalıcı bir azâp vardır.
- 5:38. Hırsızlık yapan erkeğin ve kadının, her ikisinin de ellerini, Allah'tan caydırıcı bir karşılık olarak kesin.¹ Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Bu âyette, Allah'ın hükmüne göre hırsızlık yapanın eli kesilmelidir. Ancak bunun "el kesmek" anlamında değil de hırsızlık yapanların "güçlerini yok edin, güçlerini ellerinden alın" anlamına geldiği görüşü de bulunmaktadır. Bu görüşe göre, "el" anlamına gelen "yed(ye-de-ye)" kelimesinin diğer anlamlarından biri de "güçtür/kuvvettir." Kelimesin bu anlamından hareketle; "fektaû eydiyehuma" kelimeleri "ellerini kesin" anlamında değil "güçlerini yok edin, güçlerini ellerinden alın" anlamındadır. Oysaki şu âyetlerde de ifade edildiği gibi, doğru olanın, gücün yok edilmesi değil, ellerin kesilmesidir: 7:124; 20:71; 26:49; 59:5.

Âyetin açık anlamı ve "kesme" kelimesinin çoğul formda olması dikkate alındığında yargı bizatihi ellerin kesilmesi yönündedir. Ellerin nereden kesileceğinin belirtilmemiş olmasını itiraza konu etmenin bir anlamı yoktur. Zira el, kola birleştiği yer olan bileklere kadar olan kısma denmektedir. Âyette yer alan "ibret verici bir ceza olarak" deyimi de elin bizatihi kesilmesine işarettir. Zira gücün elinden alınması ibretlik bir ceza olmaz. Diğer bir husus da elin kesilmesi için hırsızlığın illa elle yapılmış olması da gerekmez. Hangi yol ve araçla olursa olsun, nasıl yapılırsa yapılsın hırsızlık, hırsızlıktır.

Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah'ın en temel ve genel hükmü -ki bütün hükümler geçerliliğini bu hükümden almaktadır- şudur: Zorunluluklar/mecburiyetler bütün harâmları mübah, yasakları geçersiz kılar. Dolayısıyla yapılan şeyin neden yapıldığı çok önemlidir. Belirleyici olan şey sebeptir. Örneğin aç kalmış bir kimsenin açlığını gidermek için yiyecek çalması hırsızlık değildir ve eli de kesilmez. Zira suçlu o değil, onu aç bırakanıdır. Örneğin, birisini öldürenin cezası öldürülmek olduğu halde; eğer nefsi- müdafaa veya meşru bir nedenle öldürmüşse, öldürülme cezasının uygulanmaması gibi. Ancak, tıpkı can gibi mal/emek te çok önemlidir ve her türlü güveni hak etmektedir. Birilerinin emek harcamadan, hak-

sız yoldan ve zorunlu bir ihtiyaç da değilken başkasının malını çalması hırsızlıktır ve eli kesilir. İslâm'da can da emek (mal) da çok büyük öneme sahiptir.

El kesme olayı ile ilgili en önemli konu bir sonraki âyette açıkça ifade edildiği gibi, bir kimse yaptığı hırsızlıktan pişman olup, çaldığı malı sahibine iade eder ve kendisini düzeltirse, yani tevbe ederse tevbesi geçerlidir ve eli kesilmez.

5:39. Kim yaptığı haksızlıktan¹ sonra tevbe² eder ve uslanırsa, kuşkusuz Allah onun tevbesini kabul eder. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Hırsızlıktan. 2- Yaptığı hırsızlıktan pişman olup hırsızlık yapmaktan vazgeçerse eli kesilmez. Tevbe kelimesinin esas anlamı vazgeçmektir.

5:40. Bilmez misin? Kuşkusuz ki göklerin ve yerin mülkü Allah'a aittir. Hak edene¹ azâp eder, Hak edeni bağışlar. Allah Her Şeye Güç Yetiren'dir.

1- Bkz. 5:18. âyetin 3. dipnotu.

5:41. Ey Resûl! Küfre koşuşanlar seni üzmesin. O kimseler ki ağızlarıyla îmân ettik dedikleri halde, kalben îmân etmediler. Ve bir de yalan uydurmak amacıyla kasıtlı dinleyen Yahudiler, sana gelmeyen başka bir halk adına casusluk yapmak için dinlerler. Sözleri bağlamlarından kopararak değiştiriyorlar: "Eğer bu size verilirse onu alın, eğer bu verilmezse sakının!" diyorlar. Allah, kimin fitneye düşmesini isterse, onun için Allah'a karşı elinden hiçbir şey gelmez. İşte onlar, Allah'ın kalplerini arındırmak istemediği kimselerdir.¹ Onlar için dünyada aşağılanma, ahirette de büyük bir azâp vardır.

1- Kalplerinin arındırılmasını hak etmeyen kimselerdir.

5:42. Yalan uydurmak için can kulağı ile dinlerler ve sürekli suhulla¹ geçinirler. Eğer hüküm vermen için sana gelirlerse, aralarında hüküm ver veya onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen sana hiçbir zarar veremezler. Ve eğer hüküm verirsen, aralarında hakkaniyetle hüküm ver. Kuşkusuz, Allah, hakkaniyetli olanları sever.

1- Harâm kazanç, meşru olmayan kazançların tamamı, her türlü yolsuzluk.

5:43. İçinde, Allah'ın hükmünün¹ bulunduğu Tevrât yanlarında olduğu halde, nasıl olur da sana hüküm verdiriyorlar? Sonra da o hükümden döneklik ediyorlar. Onlar, aslında inanmış değiller.

1- Kısas hükmü.

5:44. Kuşkusuz, Biz, doğru yola iletici ve aydınlatıcı olan Tevrât'ı indirdik. Teslim olmuş Yahûdiler için Nebiler onunla hüküm veriyorlardı. Rabbaniler¹ ve ahbar² olanlar da Allah'ın kitabından ezberletilmiş olmasından dolayı, ona tanıklık ediyorlardı. Öyleyse siz insanlardan değil, Bana karşı gelmekten sakının. Benim âyetlerimi az bir bedele değiştirmeyin! Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyinler, Kâfirlerin³ ta kendileridirler.

1- Rabb'e adanmış olanlar. 2- Din bilgileri, haber getiren. 3- Nankörlerin.

5:45. Ve Biz, onda, onların üzerine yazdık: "Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralamalarda kısas¹ vardır." Artık kim onunla tasadduk² ederse o, onun için bir kefarettir.³ Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyinler, zalimlerin ta kendileridirler.

1- Eş değer karşılık. 2- Kısas hakkını bağışlarsa, kısıstan vazgeçerse. 3- Bağışlanmadır.

5:46. Onların ardından, Tevrât'ı tasdik edici olarak, Meryem Oğlu Îsâ'yı gönderdik. Biz ona, içinde hidâyet ve nûr bulunan, Tevrât'ı tasdik eden, takvâ sahipleri için hidâyet ve öğüt olan İncil'i verdik.

5:47. İncil Ehli, Allah'ın onda indirdiği ile hükmetsinler. Ve kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar Fâsıklardır.¹

1- Günaha sapan. Günahta ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşıntı olarak Kâfir olan.

5:48. Biz sana, kendinden önceki Kitâp'ı tasdik eden, onu düzenleyen¹ bu Kitâp'ı hakk² olarak indirdik. O halde, aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Ve sakın sana gelen hakkı bırakıp onların hevâlarına³ uyma. Ve Biz, sizin her biriniz için, bir şeriat⁴ ve yöntem belirledik. Allah dileseydi, sizi tek tip bir topluluk yapardı. Ancak sizlere verdiği ile sizi sınıyor.⁵ O halde hayırlarda yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Allah, üzerinde ayrılığa düştüğünüz şeyleri bildirecektir.

1- Düzenleyen. Çarpıtılmış, tahrif edilmiş hakikatleri ve tevhid inancının gerçeğini ortaya koymak. Gözetici ve koruyucu. **2-** Gerçeklik. Doğruluğu kesin olan. Bir işin aslı. **3-**Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak. **4-** İlâhi yasalar bütünü. Gerçeğin kaynağına götüren yol. **5-** Samimiyetiniz ortaya çıksın.

5:49. Ve aralarında, Allah'ın sana indirdiğiyle hükmet. Onların hevâlarına uyma. Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından seni şaşırtmalarından ve onlardan sakın. Eğer verdiği kararlara uymazlarsa, bilesin ki Allah, bazı günahları nedeniyle onlara musibet isabet ettirmeyi istiyor. İnsanların pek çoğu elbette fâsıktır.

5:50. Câhiliye¹ hükmünü mü istiyorlar? Gerçeği kavramış bir toplum için, Allah'tan daha iyi hüküm veren kim olabilir?

1- Vahiy dışı inanç, düşünce ve yaşam biçimleri. Kur'an; Câhiliye'yi, bilgisizlik, bilmezlik, okuryazar olmamak anlamında değil; gerçeğin dışında bir şeye inanmak, yapılması gerekenin veya gerçeğin tersini yapmak anlamında kullanmaktadır. Kur'an'a göre vahiy dışı yaşam biçimi Câhiliye'dir.

5:51. Ey İmân Edenler! Yahudileri ve Nesârâ'yı¹ veliler² edinmeyin. Onlar, birbirlerinin velileridir. Sizden kim onları mütevelli edinirse, kuşkusuz o, onlardandır. Kuşkusuz, Allah, zâlim topluma hidâyet³ etmez.

1- Hıristiyanları. **2-** Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözetken, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözetken, Destek Olan." demektir. **3-** Doğru yolu göstermez. Hidayet, güzel, yumuşak bir şekilde yol göstermek; işaret etmek şeklinde yol göstermek. Gerçeğe ve doğruya ulaşmak, hakikatle buluşmak.

5:52. Kalplerinde hastalık bulunanların, "Başımıza bir bela gelmesinden korkuyoruz." diyerek, onların aralarında koşuştuklarını görürsün. Olur ki, Allah bir fetih veya kendi katından bir emir getirir ve böylece onlar içlerinde gizledikleri şeyden pişman olurlar!

5:53. İmân Edenler şöyle derler: “Bütün yeminleri¹ ile senin yanında olacaklarına dair Allah’a yemin edenler bunlar mı?” İşte onların yaptığı bütün işler boşa gitti. Ve hüsrana uğrayanlar oldular.

1- *Güçleri ile.*

5:54. Ey İmân Edenler! Sizden kim dininden dönerse¹ bilsin ki Allah, Kendisinin onları sevdiği ve onların da O’nu sevdiği; Mü’minlere karşı alçak gönüllü, Kâfirlere karşı izzetli,² Allah yolunda cihad eden, kınayıcının kınamasından korkmayan bir halk getirir. İşte bu Allah’ın fazlıdır³ ki o fazlı dilediğine verir. Ve Allah, Yardımı Çok Kapsamlı Olan’dır, Her Şeyi Bilen’dır.

1- *Mürted olursa. Geleneksel İslâm’ın fıkıh kaynaklarında yer alan, “mürted olanın öldürülmesi” hükmü kesinlikle Kur’an’a aykırı bir düşüncedir. Dinde zorlama yoktur. Rabb’imiz, kullarına dilediğini seçme hakkı vermiştir. Dileyen imân eder, dileyen küfreder. Esas küfür, zorla dindar edilmek veya zorla dinden döndürülmektir. 2- Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç. 3- Üstünlük, lütuf, ihsân, ikrâm, cömertlik, hayır, iyilik.*

5:55. Sizin veliniz; ancak Allah, O’nun Resûl’ü ve “salâti ikame edip rukû halinde zekât yapan¹” Mü’minlerdir.

1- *Bu cümleye, kimi çevirilerde, “namaz kılan, zekât veren ve rukû eden” şeklinde verilen anlam doğru değildir. Âyette, kelime anlamı itibariyle “salâti ikame edip rukû halinde zekât yapan” demek olan bu terkip; şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelmek, O’na kulluk etmek ve bunu, Allah’a bağlılığı ortaya koyarak, buyruklarına içtenlikle teslim olarak; arınmış, temizlenmiş bir benlikle yapmak demektir.*

5:56. Ve kim Allah’ı ve O’nun Resûl’ünü ve Mü’minleri veli edinirse, Allah’ın taraftarları onlardır. Galip gelecek olanlar da onlardır.

5:57. Ey İmân Edenler! Sizden önce kendilerine Kitâp verilenlerden ve Kâfirlerden,¹ dininizi alay ve eğlenceye alan kimseleri veliler² edinmeyin. Eğer imân etmiş kimselerseniz, Allah’a karşı takvâli olun.

1- *Bkz. 5:5. âyetin 3. dipnotu. 2-* *Bkz. 5:51. âyetin 2. dipnotu.*

5:58. Salâta¹ çağrıldığınız zaman, onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu, onların kesinlikle aklını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır.

1- *Namaza.*

- 5:59. De ki: “Ey Kitâp Ehli! Allah’a, bize indirilene ve bizden önce indirilene inandığımız için mi bizden nefret ediyorsunuz? Kuşkusuz, çoğunuz fâsıksınız.”
- 5:60. De ki: “Allah’ın katında ceza olarak bunlardan daha kötüsünü size haber vereyim mi? Allah’ın lânet ettiği, gazâbına uğrattığı ve onlardan maymunlar,¹ domuzlar¹ ve tâğûta² kulluk eden kimseler yapmışsa, işte bunlar, durumları bakımından en kötü olan ve doğru yoldan sapmış olanlardır.”
1- Maymun ve domuz olmak mecazendir. Karakter yönü ile maymun ve domuz benzetmesi yapılmaktadır. **2-** Allah’a isyan etmek anlamına gelen “tağa” kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytân, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir.
- 5:61. Onlar, size geldiklerinde, “Îmân ettik.” dediler. Oysaki onlar, yanınıza küfürle girdiler, küfürle çıktılar. Allah, gizledikleri şeyi en iyi bilendir.
- 5:62. Ve onlardan pek çoğunun, günah işlemede, düşmanlık yapmada ve suht¹ yemede birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yapmakta oldukları şey ne kadar kötüdür!
1- Harâm kazanç, meşru olmayan kazançların tamamı, her türlü yolsuzluk.
- 5:63. Rabbânilerin¹ ve ahbârın;² günah söz söylemekten ve suht³ yemekten sakındırmaları gerekmez miydi? Yaltaklanmaları ne kötüdür.
1- Ruhban. Rabb’e kul olan. (Hıristiyan din adamı.) Ruhbanlık, çekingen bir hayat sürmek, dünyadan el etek çekip, yalnızca ibadetle ilgilenerek rûhu yüceltmek demektir. **2-** Haham. (Yahudi din adamı.) **3-** Harâm kazanç, meşru olmayan kazançların tamamı, her türlü yolsuzluk.
- 5:64. O Yahudiler,¹ “Allah’ın eli bağlıdır.”² dediler. Böyle söylemelerinden dolayı elleri bağlandı ve söyledikleri yüzünden lânetlendiler. Oysaki O’nun iki eli de açıktır.³ Nasıl dilerse öyle infak⁴ eder. Yemin olsun ki sana Rabb’inden indirilen şey onların çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttıracaktır. Biz de aralarına Kıyâmet Günü’ne kadar düşmanlık ve nefret yerleştirdik. Savaş için ateş yaktıkları her seferinde Allah onu söndürdü. Yeryüzünde bozgunculuk için koşuşuyorlar. Ve Allah bozguncuları sevmez.
1- Allah’ın eli bağlıdır diyen Yahudiler. **2-** Cimridir. **3-** Çok cömerttir. **4-** Karşılıksız yardım.

- 5:65. Eğer Kitâp Ehli de îmân edip takvâ sahibi olsaydı, kötülüklerini örter,¹ nimet dolu Cennetlere koyardık.
1- Kelimesi kelimesine, Kâfirlik ederdik.
- 5:66. Eğer onlar, Tevrât'ı, İncil'i ve Rabb'lerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı hem üstlerinden hem de ayaklarının altından¹ yiyeceklerdi. İçlerinde muktesid² bir topluluk var. Ve onlardan çoğu da kötü işler yapıyorlar.
1- Her yönden; ağaçlardan ve yerin yetiştirdiklerinden. 2- Orta yolu tutan, ortada olan.
- 5:67. Ey Resûl! Rabb'inden sana her indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan, O'nun mesajını tebliğ etmemiş sayılırsın. Allah, seni insanlardan koruyor. Kuşkusuz, Allah, Kâfirleri doğru yola iletmez.
- 5:68. De ki: "Ey Kitâp Ehli! Tevrât'ı ve İncil'i ve Rabb'inizden size indirileni gereğince uygulamadığınız sürece inancınızı sağlam bir temele oturtmuş olmazsınız." Elbette Rabb'inden sana indirilmekte olan şey, onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü artırır. O halde Kâfir halka üzülme.
- 5:69. Îmân Edenler, Yahûdiler, Sâbiîler¹ ve Nesârâ;² kim Allah'a ve Âhîret Günü'ne îmân etti³ ve sâlihâtı⁴ yaptı ise onlara korku yoktur ve üzülmeyeceklerdir de.
1- Sâbiî konusunda Kur'an bir bilgi vermemektedir. Nûh Nebi ve Zebur ile bağlantıları olan kimseler oldukları söylenmektedir. 2- Hıristiyanlar. 3- Yahûdiliğin, Hıristiyanlığın ve Sabiîliğin geçerli oldukları zamanlarda îmân eden ve sâlihâtı yapan Yahûdiler, Hıristiyanlar ve Sabiîler ile îmân eden ve sâlihâtı yapan Mü'minlerin ödülleri Rabb'leri verecek. (Benzer âyet, 2:62.) 4- Bkz. 5:9. âyetin dipnotu.
- 5:70. Elbette İsrâîloğullarından söz aldık ve onlara Resûller gönderdik. Ne zaman kendi hevâlarına¹ uymayan bir resûl geldiyse, bir kısmını yalanlıyor ve bir kısmını da öldürüyorlardı.
1- Bkz. 5:48. âyetin 3. dipnotu.

5:71. Bir fitne¹ olmayacağını sandılar da kör ve sağır kesildiler.² Sonra Allah, onların üzerine tevbe³ etti. Daha sonra onlardan birçoğu yine kör ve sağır kesildiler. Allah ne yaptıklarını gerçeğiyle görmektedir. **1-** Baskı ve zulüm. Samimiyet sınavı. Aldatma, aldatılma. Ateşte yakmak anlamındaki fetn kökünden türemiştir. Fitne, "Altın, gümüş gibi değerli maddelerin kendileriyle kaynaşmış olan değersiz maddelerden ayrıştırılması, yani saflaştırılması amacı ile yüksek ateşte eritilmesi işlemidir." Fitne, kişinin samimiyetinin iç yüzünün ortaya çıkması için; savaş, baskı, zulüm, zenginlik, yoksulluk, hastalık, ölüm, ün, mevki, mal, mülk gibi konularda tâbi tutulduğu samimiyet sınavıdır. **2-** Gerçeği görmezden ve duymazdan geldiler. **3-** Allah'ın tevbe etmesi cezayı hak ettikleri halde, onları cezalandırmaması, onlara kendilerini düzeltmeleri için bir fırsat daha vermesidir.

5:72. Ant olsun Meyem Oğlu Mesih'e, "O Allah'tır." diyenler Kâfir oldular. Oysaki Mesih: "Ey İsrâîloğulları! Benim de sizin de Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a şirk¹ koşarsa, Allah ona Cennet'i harâm etmiştir. Ve onun varacağı yer ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur." dedi.

1- Allah'ın yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birilerine -Nebilere, âlimlere, kişi ve kurumlara- vermek. Allah'a ait; -gaybı bilme, dinde hüküm koyma, şefaat etme, yol gösterme gibi nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta görmek.

5:73. Ant olsun "Allah, için üçüncüsüdür." diyenler Kâfir oldular. Oysaki bir tek ilâhtan başka ilâh yoktur. Ve eğer bu söylediklerinden vazgeçmezlerse, onlardan Kâfirlik edenlere elbette elem verici bir azâp dokunacaktır.

5:74. Hâlâ Allah'a tevbe edip mağfiret¹ dilemiyorlar mı? Oysaki Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Bağışlanmak.

5:75. İyi bilin ki, Meyem Oğlu Mesih, yalnızca bir Resûl'dür. Ondan önce de Resûller gelip geçti. O'nun annesi çok dürüsttür. İkisi de diğer insanlar gibi yer, içerlerdi¹. Onlar için âyetleri² nasıl açıkladığımıza bak ve sonra nasıl döndürüldüklerini³ gör.

1- Yaşamak için yiyip içen bir kimse nasıl Allah olabilir? **2-** İsâ'nın mucizevi yaradılışını. **2-** Gerçekten yüz çevirdiklerini.

5:76. De ki: “Allah’ı bırakıp, size bir yarar sağlamaya da bir zarar vermeye de gücü yetmeyen şeylere mi kulluk¹ yapıyorsunuz? Allah, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Bilendir.”

1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, ünvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü’min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah’a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

5:77. De ki: “Ey Kitâp Ehli! Gerçeğin dışına çıkararak, dininizin sınırlarını ihlal etmeyin. Daha önce sapan ve birçoğunu sapıran ve düzgün yoldan sapmış olan bir halkın hevâsına uymayın.

5:78. İsrâîloğullarından Kâfir olan kimseler, asi olmaları ve haddi aşmaları nedeniyle, Dâvud’un ve Meyrem Oğlu İsâ’nın diliyle lânetlendiler.

5:79. Yaptıkları kötü şeylerde, birbirlerini uyarıyorlardı. Gerçekten yapmakta oldukları şey ne kadar çirkindi.

5:80. Onlardan çoğunun, Kâfirleri veli¹ edindiklerini görürsün. Nefislerinin kendileri için sunduğu şey ne kötüdür. Allah, onlara gazâp etmiştir ve onlar sürekli azâpta kalacaklardır.

1- Bkz. 5:51. âyetin 2. dipnot.

5:81. Eğer onlar, Allah’a, Nebi’ye ve ona indirilene îmân etselerdi, onları evliya edinmezlerdi. Fakat onlardan pek çoğu fâsıktır.

5:82. Îmân Eden kimselere düşmanlık yönünden insanların en çetininin Yahudiler¹ ve Müşrikler olduğunu görürsün. Ve yine Îmân Eden kimseler için sevgice daha yakın olanların da biz Nesârâ’yiz² diyenler olduğunu göreceksin. Bunun nedeni, kuşkusuz bunların içinde gerçekten büyüklük taslamayan keşişler³ ve rahipler olmasıdır.

1- Yahudiler kelimesin başında, “el” takısı, yani belirlilik takısı bulunmaktadır. Dolayısıyla belli bir dönemde, belli bir coğrafyada ve belli bir

kesim Yahudi'den söz edilmektedir. Yani tarihin her döneminde yaşamış ve yaşayacak olan Yahudi'leri kapsayan bir husus söz konusu değildir. O gün İslâm'a karşı tavır alan Yahudiler kast edilmektedir. Aksi bir düşünce Kur'an'a kesinlikle aykırıdır. 2- Hıristiyan'ız. Burada söz konusu edilen Hıristiyanlar da tıpkı Yahudiler gibi belli muhataplardır. Bu bütün zamanları ve herkesi kapsayan bir niteleme değildir. 3- İbadetle meşgul olanlar.

— ﴿﴾ — 6. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

- 5:83. Resûl'e indirilene duydukları zaman, gerçeği anlamalarından dolayı onların gözlerinin yaşla dolup taşıtığını görürsün. Derler ki: "Ey Rabb'imiz! İmân ettik, öyleyse bizi şahitlerle beraber yaz."
- 5:84. "Ve bize ne oluyor ki, Allah'a ve bize gelen gerçeğe İmân etmeye-
lim: Rabb'imizin bizi iyi kimseler topluluğuna dâhil etmesi umut ve beklentisi içinde iken."
- 5:85. Böyle söylemelerinden dolayı Allah da karşılık olarak içinden ır-
maklar akan Cennetlerle ödüllendirdi. Onlar, orada sürekli kala-
caklardır. İşte muhsinlere¹ verilen karşılık budur.
1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.
- 5:86. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayan kimseler, işte onlar Cehennem halkıdır.
- 5:87. Ey İmân Edenler! Allah'ın size helâl kıldığı tayyibat¹ olan şeyleri harâm saymayın. Haddi aşmayın.² Allah, haddi aşanları sevmez.
1- Hoşa giden, bakımlı, temiz, sağlıklı, yararlı, iyi niyetli, iyi huylu. Tayyibin zıddı habistir. 2- Bu helâldir, bu harâmdır diyerek kendi kendinize yargıda bulunmayın.
- 5:88. Allah'ın sizi rızıklandığı şeylerin helâl ve tayyib olanlarından yi-
yin. İmân ettiğiniz Allah'a karşı takvâlı olun.

5:89. Allah, kasıtsız¹ yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz, ancak bilinçli olarak ettiğiniz yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Bunun² bedeli ailenize yedirdiğinizin ortalaması üzerinden on yoksulu yedirmek veya onları giydirmek veya bir rekâbeyi³ özgürlüğüne kavuşturmaktır. Fakat bunlara gücü yetmeyene üç gün siyam⁴ vardır. Bozduğunuz yeminlerinizin bedeli budur. Yeminlerinizi bozmayın. Allah, size âyetlerini⁵ böyle açıklıyor. Umulur ki şükredersiniz⁶.

1- Yalan söyleme amacıyla yapılmayan veya doğru sanılarak yapılan. **2-** Yeminlerinizi bozmanızın bedeli. **3-** Bkz. 9:92. âyetin dipnotu. **4-** Oruç. **5-** Hükümlerini. **6-** Gerekeni yaparsınız. Bkz. 4:147. âyetin dipnotu.

5:90. Ey İmân Edenler! Hamr,¹ kumar, dikili taşlar² ve şans oyunları³ şeytân işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.

1- Akli örten, sarhoşluk veren her türden içki ve uyuşturucu. **2-** İnsanlardan yararlanmak amacıyla manevi değer verilmiş, kutsallaştırılmış put ve benzeri nesnelere; mezar, türbe vb. şeyler. **3-** Şans oyunları ile gelecek hakkında kehanette bulunmak.

5:91. Şeytân, hamr ve kumarla aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ın öğütlerini dinlemekten ve salâttan¹ uzaklaştırmak ister. O halde bunlardan vazgeçmeyecek misiniz?

1- Namaz kılmaktan.

5:92. Ve Allah'a itaat edin ve Resûl'e itaat edin.¹ Sakının.² Eğer bu buyrukları dinlemezseniz, bilin ki resulümüze düşen açıkça duyurmaktır.

1- İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tâbi olmak demek, Allah'a yani vahye tâbi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelamı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyettir", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir.

(69:40) Resûl, hatasızdır. Nebî'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebî'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatın emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkibi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir.

- 5:93. İmân eden ve sâlihâtı yapan¹ kimselere; imân edip sâlihâtı yaptıkları sürece takvâ sahipleri değilken yiyip içtiklerinden dolayı bir sorumluluk yoktur. Sonra takvâli olup, imân ettikleri, sonra takvâli olup iyilik yaptıkları takdirde, bilin ki Allah, muhsin² olanları sever. **1-** Bkz. 5:9. âyetin dipnotu. **2-** İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.
- 5:94. Ey İmân Edenler! Allah, ellerinizin ve oklarınızın ulaşabildiği bir kısim avla sizi dener. Ki görünmeyen yerde kendisine karşı gelmekten sakınanların kimler olduğunu bilmek için. Bundan sonra kim haddi aşarsa onun için elem verici bir azâp vardır.
- 5:95. Ey İmân Edenler! İhramlıyken¹ av hayvanı öldürmeyin. Sizden kim bile bile öldürürse, karşılık olarak yapacağı şey, sizden adil iki kişinin kararıyla, avlanılan şeye denk Kâbe'ye ulaşacak hediye² göndermek veya yoksulları doyurmak veya buna denk siyamdır³ ki bu yaptığı için vebalini tatması içindir. Allah geçmiştekini affetti. Kim aynı suçu tekrar ederse, Allah onun hesabını sorar. Ve Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, Hesap Sorucu'dur. **1-** Hac esnasında yasaklanmışken, harâm edilmişken. **2-** Kurbanlık bir hayvan. **3-** Oruç tutmaktır.
- 5:96. Deniz avı ve onu yemek ve ondan geçim temin etmek size ve yolculukta olanlara helâl kılındı. Ve ihramlı olduğunuz süre içinde kara avı size harâm kılındı. Huzuruna toplanacağınız Allah'a karşı takvâ sahibi olun.

- 5:97. Allah, Beyt-i Harâm¹ olan Kâbe'yi ve o harâm olan ayı² ve hediye kurbanlığı³ ve gerdanlıkları⁴ insanlar için kıyam⁵ yaptı. Bilesiniz ki Allah, göklerdekini ve yerdekini bilmektedir. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyi Bilendir.
- 1- Saygıdeğer. 2- Zilhicce ayı. Hacc ibadetinin yapıldığı ay. 3- Hacc yapanlara yemeleri için gönderilecek olan. 4- Hacc yapanların yemesi için ayrılan hayvanları belirlemek için hayvanlara yapılan işaretler. 5- Belini doğrultma, geçimini sağlama, yiyeceğini karşılama aracı yaptı.*
- 5:98. İyi bilin ki; Allah, Cezası Çok Şiddetli Olan'dır ve kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 5:99. Resûle düşen, yalnızca çağrıda bulunmaktır. Açığa vurduğunuzu da gizlediğinizi de Allah bilir.
- 5:100. "De ki:" Habis¹ olanla tayyib² olan bir değildir. Velev ki habis olanın çokluğu³ hoşuna gitse de. Ey selim akıl⁴ sahipleri! Allah'a karşı takvâlı olun ki kurtuluşa eresiniz.
- 1- Kötü, değersiz, murdar, pis, bozuk, iğrenç. 2- Hoşa giden, bakımlı, temiz, sağlıklı, yararlı, iyi niyetli, iyi huylu. 3- Az olan temiz şey, çok olan pis şeyden daha hayırlıdır. Az ama helâl olan, çok ama harâm olandan daha temizdir. Önemli olan nitelikler, nicelik değil. 4- Sağlıklı düşünen, sağlıklıdır.*
- 5:101. Ey İmân Edenler! Her şeyi sormayın! Açıklandığında sizi zor duruma düşürecek şeyler vardır. Oysaki Kur'an indirildiği anda o şeyleri sorarsanız size açıklanır. Allah, onlardan vazgeçmiştir.¹ Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Çok Hoş Görülü'dür.
- 1- Kimi şeyleri detaylandırmamıştır.*
- 5:102. Gerçekten, sizden önce de onları bir halk sormuştu da sonra onları küfredenler olmuşlardı.
- 5:103. Allah, ne "Bahîre" ne "Sâibe" ne "Vâsile" ne de "Ham"¹ diye bir şeyi meşru kıldı. Fakat Kâfirler yalan söyleyerek Allah'a iftira ediyorlar. Ve onların çoğu akıllarını kullanmıyorlar².
- 1- Bu isimler; Arapların, putlara kurban ettikleri ya da onlar adına değerlendirdikleri hayvanlara verdikleri isimlerdir (Bkz. 4:119. âyetin dipnotu. 2- Körü körüne tâbi oluyorlar.*

- 5:104. Onlara, Allah'ın indirdiğine ve Resûl'e gelin dendiği zaman, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize yeter." dediler. Peki ya ataları bir şey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kimselerse?
- 5:105. Ey İmân Edenler! Siz, kendinizden sorumlusunuz. Eğer siz doğru yol üzerindeyseniz, sapan kimseler size zarar veremez. Dönüşünüz Allah'adır. Yaptığınız şeyleri size haber verecektir.
- 5:106. Ey İmân Edenler! Eğer birinizde ölüm belirtileri ortaya çıkarsa, vasiyet anında içinizden adalet sahibi iki kişi aranızda tanıklık etsin. Veya yeryüzünde yolculuk ederken¹ ölüm musibeti size isabet ederse, sizden olmayan iki kişi tanıklık etsin. Eğer kuşku duyarsanız o iki kişiyi salâttan² sonra alıkoyun. "Yakınımız da olsa tanıklığımızı hiçbir bedele satmayacağız ve Allah'ın tanıklığını gizlemeyeceğiz. Yoksa öyle yaparsak, günahkârlardan oluruz." diye Allah'a yemin etsinler.

1- Gurbette olduğunuzda. 2- Cenaze dûasından, töreninden.

- 5:107. Eğer o ikisinin günah işledikleri anlaşılırsa, onların yerine mirasa hak sahibi olanlardan iki kişi geçer: "Bizim tanıklığımız o ikisinin tanıklığından daha doğrudur ve biz haddi aşmadık, öyle olsaydı kuşkusuz biz elbette zâlimlerden oluruz." diye Allah'a yemin ederler.
- 5:108. İşte bu, tanıklığın tam anlamıyla yerine getirilmesi; yoksa yeminden sonra yeminlerinin başkalarının yeminleriyle geri çevrilmesinden korkulması bakımından daha uygundur. Allah için takvâli olun ve dinleyin. Allah, fâsık olan toplumu doğru yola iletmez.
- 5:109. Allah, Resulleri topladığı gün, "Nasıl karşılandınız der?" "Bizim bir bilgimiz yok, doğrusu gaybleri¹ bilen ancak Sen'sin." derler.
- 1- Yarattılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyularla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhret hayatına dair bilgiler.*

5:110. Allah, “Ey Meryem Oğlu İsrâ! Senin ve annenin üzerinde olan nimetimi hatırla.” Hani seni Kudus’un Rûhu¹ ile desteklemiştim, insanlarla beşikte² ve yetişkinlikte konuşuyordun. Ve hani sana Kitâp’ı, Hikmet’i, Tevrât’ı ve İncil’i öğrettim. Ve hani Ben’im iznimle³ çamurdan kuş şeklinde bir şey tasarlıyordun ve ona üflüyordun, Ben’im iznimle hemen kuş oluyordu; kör olarak doğanı ve abrası⁴ Ben’im iznimle iyileştiriyordun. Hani Ben’im iznimle ölüleri⁵ çıkarıyordun. Hani İsrâîloğullarını senden uzaklaştırdım. Hani onlara apaçık beyyinelere⁶ geldiğinde, onlardan Kâfir olanlar, “Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.” dediler.

1- Allah’ın Rûhu ile. Rûhu’l Kudus, “Rûh” ve “Kudus” kelimelerinden bir araya gelmiş belirtili isim tamlamasıdır; “Kudusun Rûhu” demektir. Sıfat tamlaması olarak, “Kutsal Rûh” diye anlam verilmesi doğru değildir. Kur’an’da dört yerde geçmektedir. Rûhu’l Kudus” tamlaması, “Allah’ın rûhu, Allah’ın vahyi, Allah’tan gelen bilgi anlamlarına gelmektedir. Rûh Kelimesi; Kur’an’da, Kelime anlamı olan, “can”, “vücuda hayat veren cevher” anlamının yanı sıra “insanın ve toplumların hayatını diri, sağlıklı kılan vahiy” anlamında da kullanılmaktadır. Kur’an’da geçen Rûhu’l-Kudus ifadesi “Vahiy, Allah’tan gelen temiz, sağlam bilgiler” demektir.” Rûhu’l Kudus ifadesinin geçtiği âyetler: 2: 87, 253; 5:110; 59:23. **2-** Hz. İsrâ’nın beşikte konuşması gerçektir. Bunu başka türlü açıklamak âyete açıkça muhalefettir. 19: 21. âyette de denildiği gibi bu olay bir mucizedir. Hz. İsrâ’nın beşikte iken konuştuğunu hiçbir yoruma gerek kalmayacak açıklıkta başka âyetler de bildirmektedir 3:46: “O, beşikte de yetişkinliğinde de insanlarla konuşacak. O, salihlerden olacaktır.” Ve 19:29, 30, 31. âyetler. **3-** “Allah’ın izni ile”, terkibi, “Allah’ın belirlediği ilke ve kurallara göre,” Allah’ın bilgisine göre ve bilgisi gereği anlamlarına gelmektedir. **4-** Alacalıyı. **5-** Dirilterek çıkarıyordun. **6-** Kanıt içeren açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi.

5:111. Havarilere, Bana ve Ben’im Resûl’üme îmân etmelerini vahyettim. “İmân ettik.” dediler. “Ve tanık ol ki kuşkusuz, biz müslimleriz.¹⁴

1- Allah’a gönülden teslim olan, bağlı olan, bağlılık gösteren.

5:112. Hani havariler dedi: “Ey Meryem Oğlu İsrâ, senin Rabb’inin üzerimize gökten bir sofrayı indirmeye gücü yeter mi?” “Eğer inanıyorsanız Allah’a karşı takvâli olun” dedi.

- 5:113. “Ondan yemeyi ve kalplerimizin iyice yatışmasını; senin bize doğru söylediğini bilmeyi ve buna doğrudan tanık olmayı istiyoruz.” dediler.
- 5:114. Meyrem Oğlu Îsâ: “Ey Allah’ım, Rabb’imiz, gökten üzerimize bir sofrayı indir. Ki o sofrayı bizim için; öncemiz ve sonramız için bir bayram olur ve Sen’den de bir âyet.¹ Bizi rızıklandır ve Sen rızıklandırılanların en hayırlısısın.” dedi.
1- Kanıt, gösterge.
- 5:115. Allah: “Ben, üzerinize onu indireceğim. Ama ondan sonra sizden kim kâfirlik ederse, âlemlerden hiç kimseyi azâplandırmadığım şekilde ona azâp ederim.” dedi.
- 5:116. Allah: “Ey Meryem Oğlu Îsâ! İnsanlara, Allah’tan başka beni ve annemi iki ilâh edinmiş diye sen mi söyledin?” buyurduğunda, “Sen yücesin.” dedi. “Gerçek olmayan bir şeyi söylemek haddim değil. Ben onu söyleseydim, Sen onu bilirdin. Nefsimde olanı bilirsin, ben ise Sen’in zatında olanı bilmem. Sen, gaypleri eksiksiz bilensin.”
- 5:117. “Onlara, bana emrettiklerinden başkasını söylemedim. Benim ve sizin Rabb’iniz olan Allah’a kulluk edin dedim. Ben içlerinde olduğum sürece onlara gözetleyiciydim. Fakat beni vefat ettirince¹ onların üzerinde gözetleyici yalnızca Sen oldun. Ve Sen, Her Şeye Tanıksın.”
1- Âyetten de anlaşılacağı gibi Îsâ Nebi’nin de her insan gibi vefat ettiği açıkça görülmektedir.
- 5:118. “Eğer onlara azâp edersen onlar Sen’in kullarıdır. Ve eğer onları bağışlarsan, Mutlak Üstün Olan ve En İyi Hüküm Veren Sen’sin.”
- 5:119. Allah: “Bugün, doğruluklarının doğrulara fayda sağlayacağı gündür.” dedi. Onlar için, içinden nehirlerin aktığı Cennetler vardır. Orada süresiz kalacaklar. Allah onlardan, onlar da O’ndan razı olmuşlardır. İşte büyük başarı budur.
- 5:120. Göklerin, yerin ve bunların içindekilerin mülkü¹ Allah’ındır. Ve O, Her Şeye Gücü Yeten’dir.
1- Egemenliği, sahipliği, yönetimi.

6. EN'ÂM SÛRESİ

[İniş sırası: 55, Mekki, Mekke döneminin ikinci yarısında inmiştir. Bazı âyetleri Medine'de inmiştir. 165 âyettir. Adını 137,138, 139 ve 141. âyetlerde geçen "hayvanlar (geviş getiren hayvanlar)" anlamındaki en'âm kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

6:1. Hamd,¹ gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a övgüdür. Yine de Kâfirler² ilâhlarını³ Rabb'leriyle denk tutuyorlar.

1- Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla "hamd", verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaratıcı'nın sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. **2-** İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20). **3-** İlâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtil olsun tapılmaya lâayık görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah'ın ise bir ve kendisinden başka "gerçek ilâh" olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah'a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur'an'a baktığımız zaman ilâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-îlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-îlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah'a tanrı denmesi doğru değildir. "Allah ancak bir tek ilâhtır" (4:171).

- 6:2. O, sizi çamurdan yarattı. Sonra eceli¹ tayin etti. Ve adı belirlenmiş ecel O'nun yanındadır.² Sonra da sizler hâlâ kuşkulaniyorsunuz.
- 1- Biçilmiş süre, bekleme süresi. Bir sürenin son anı. Ölüm. Ecelin gelmesi Allah'ın belirlediği yasalara göre gerçekleşir. Bütün olaylar sebep sonuç ilişkisine bağlıdır. Ölüm koşulları oluşmadan ölüm meydana gelmez. 2- Belirlenen süre, sürenin son anına ait bilgi yalnızca Allah'ın bilgisindedir. O'ndan başkası bunu bilemez.*
- 6:3. Göklerde ve yerde Allah O'dur. Gizlinizi de açığınızı da bilir. Ve ne kazandığınızı da bilir.
- 6:4. Onlara, ne zaman Rabb'lerinin âyetlerinden bir âyet gelse illaki ondan yüz çevirirler.
- 6:5. Fakat kendilerine gelen hakkı yalanladılar. Onlara, yakında kendisi ile alay ettikleri şeyin haberleri gelecek.
- 6:6. Kendilerinden önce nice nesilleri yok ettiğimizi idrak¹ etmiyorlar mı? Yeryüzünde size vermediğimiz imkânları onlara vermiştik. Üzerlerine bol bol yağmur göndermiş ve yerlerde ırmaklar akıtmıştık. İşledikleri suçları nedeniyle kendilerini yok ettik. Onlardan sonra başka nesiller meydana getirdik.
- 1- Bir şeyi tam olarak kavrama, anlama.*
- 6:7. Biz, sana kâğıt¹ üzerine yazılı bir metin indirmiş olsaydık da onlar da ona elleriyle dokunsalardı yine de Kâfirler “Bu, ancak apaçık bir sihirdir.” derlerdi.¹
- 1- Bu ve daha birçok âyette açıkça Nebi'mize mucize verilmediği bildirildiği halde başta hadis külliyyâtı olmak üzere birçok kaynakta mucize verildiği yalanı yer almaktadır.*
- 6:8. “Ona bir melek¹ indirilmeli değil miydi?” dediler. Eğer bir melek indirmiş olsaydık iş bitirilmiş olurdu. Sonra onlara göz açtırılmazdı.
- 1- Melek” kelimesinin çoğulu “melâike”dir. “Kuvvet, mülk, melik, yönetim gücü, elçi, haber verici” demek olan “melek” kelimesi, terim olarak, Allah'ın bütün emirlerine uyan, O'na hiç isyan etmeyen varlıkları ifade etmektedir (Bkz. 21:27). Melek, aynı zamanda Allah'ın kullandığı “güç” güçlü varlık demektir. Melek, Kur'an'da ayrıca, “hafıza, koruyucu melek, cesaret, rüzgâr, zorba, yük taşıyan; öküz, eşek” vb. (2:248) anlamlarında da kullanılmaktadır.*

- 6:9. Ve Biz, bir melek görevlendirseydik, onu da insan şeklinde gönderirdik ve onları düştükleri kuşkuya yine düşürürdük.¹
1- *"Bu da senin gibi bir insandır." der, yine inanmazlardı.*
- 6:10. Ant olsun, senden önce de Resûllerle alay edildi. Onlarla alay edenleri, alaya aldıkları şey çepeçevre kuşatıverdi.
- 6:11. De ki: "Yeryüzünü dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu görün!"
- 6:12. De ki: "Gökte ve yerde olan şeyler kimindir?" De ki: "Rahmeti Kendi üzerine yazan¹ Allah'ındır." O, gerçekleşeceği kesin olan Kıyâmet Günü'nde sizi mutlaka toplayacaktır. O kimseler ki kendi nefislerine hüsrân² ettiler, işte onlar îmân etmezler.³
1- *Gerekli gören, zorunlu kılan. 2-* *İnsanın, ömrünü boş şeyler uğruna tüketip, ebedi kayba uğraması. 3-* *Yaratılışa uygun olmayan bir ahlak ve yaşam tarzı, fıtratı bozduğundan; fıtratta bulunan inanma güdüsü yok olmaktadır. Zira Yapısı bozulmamış bir fıtratta, inanç fıtratın gereğidir.*
- 6:13. Gece ve gündüzde barınıp yaşayan her şey O'nundur. O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 6:14. De ki: "Göklerin ve yerin fıtratını¹ belirleyen; herkesi yedirip içiren, fakat Kendi'sinin yeme ve içmeye ihtiyacı olmayan Allah'tan başkasını mı veli² edineceğim?" De ki: "Bana, teslim olanların ilki olmam emredildi." Ve sakın Müşriklerden olma!
1- *Yaratılmış olan şeylerin, yaratılış ve işleyiş yasaları. 2-* *Bkz. 5:51. âyetin dipnotu.*
- 6:15. "Eğer Rabb'ime isyan edersem; büyük günün azâbından korkarım."
- 6:16. O Gün¹ kim kurtarılırsa, ona rahmet edilmiştir. İşte apaçık kurtuluş da budur.
1- *Hesap sorma zamanı, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.*
- 6:17. Eğer Allah, sana bir sıkıntı verirse onu Kendi'sinden başka giderecek yoktur. Ve eğer sana bir iyilik verirse kuşkusuz Her Şeye Kâdir Olan O'dur.
- 6:18. O, kullarının üzerinde mutlak egemenlik sahibidir. En İyi Hüküm Veren'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.

6:19. De ki: “Tanıklık yönünden hangi şey daha güvenilirdir?” De ki: “Aramızda tanık Allah’tır. Bu Kur’an; bana, sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyedildi. Yoksa Allah ile beraber başka ilâhlar¹ olduğuna tanıklık mı ediyorsunuz?” De ki: “Ben tanıklık etmem.” De ki: “O ancak tek ilâhtır. Kuşkusuz ben, sizin şirk koştuğunuz şeylerden uzağım.”

1- Bkz. 6:1. âyetin 2. dipnotu.

6:20. Kendilerine kitâp verdiklerimiz, onu çocuklarını tanır gibi tanılar. O kimseler, kendi nefislerine hüsrân¹ ettiler, işte onlar îmân etmezler.
1- İnsanın, ömrünü boş şeyler uğruna tüketip, ebedi kayba uğraması.

6:21. Uydurduğu yalanı Allah’a dayandıran veya O’nun âyetlerini yalan sayandan daha zâlim kim olabilir? Kuşkusuz O, zâlimleri kurtuluşa erdirmez.

6:22. O Gün hepsini toplayacağız. Sonra şirk koşanlara, “Hani nerede boş yere davasını güttüğünüz ortaklar?” diye soracağız.

6:23. Sonra başvurdukları fitne¹ “Rabb’imiz Allah’a ant olsun ki, biz Müşriklerden değildik.” demelerinden başka bir şey olmadı.

1- Samimiyet sınavı. İçine düştükleri durumu kurtarmak için uydurdukları mazeret.

6:24. Bak! Kendi aleyhlerine nasıl yalan söylediler. Ve uydurdukları şeyler onlardan ayrılıp yok oldu.

6:25. Onlardan seni dinleyenler¹ vardır; oysa onu anlamalarına engel olmak için kalplerine perde, kulaklarına ağırlık koyduk.² Onlar her türlü âyeti³ görseler de yine de ona inanmazlar. Kâfirler sana geldiklerinde, “Bunlar ancak geçmişin masallarıdır.” diye seninle tartışır.

1- Dinliyormuş gibi yapan. **2-** Küfürde kalmaya ısrar etmeleri ve bunu kararlılıkla sürdürmeleri nedeniyle. **3-** Gösterge, kanıt.

6:26. Onlar, başkalarını ondan vazgeçirmeye çalışırlar, kendileri de ondan uzaklaşırlar. Ve onlar, ancak kendilerini mahvederler, ama bunu idrak etmezler.

- 6:27. Onların, ateşin karşısında durdurulduklarında: “Keşke geri döndürsek de Rabb’imizin âyetlerini yalanlamasak ve Mü’minlerden olsak.” dediklerini bir görsen.
- 6:28. Hayır! Daha önce gizledikleri şeyler açığa çıktı. Eğer onlar, geri döndürülseler yasaklanan kötülüklere tekrar dönerler. Onlar kesinlikle yalancıdırlar.
- 6:29. “Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur, öldükten sonra diriltilecek de değiliz.” dediler.
- 6:30. Rabb’lerinin huzurunda durdurulduklarında, onları bir görsen! Allah, “Bu, gerçek değil miymiş?” dedi. Onlar: “Rabb’imize ant olsun ki gerçekmiş.” dediler. “ O halde kâfirliğinizden¹ dolayı azâbı tadın.” dedi.
- 1- Bkz. 6:2. âyetin 2. dipnotu.*
- 6:31. Allah ile karşılaşmayı yalan sayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Nihâyet o Sa’at ansızın gelip çatinca, günahlarını sırtlarına yüklenerek: “Dünyada iyi şeyleri yapmamaktan dolayı yazıklar olsun bize.” diyecekler. Dikkat edin yükledikleri şey ne kötüdür!
- 6:32. Dünya hayatı, bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir. Âhîret yurdu ise, takvâ¹ ehli olanlar için daha hayırlıdır. Hâla aklınızı kullanmayacak mısınız?
- 1- Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir.*
- 6:33. Doğrusu, onların söyledikleri sözlerin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar; o zâlimler açıkça Allah’ın âyetlerini reddediyorlar.
- 6:34. Ant olsun, senden önce de Resûller yalanlanmıştı. Yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine karşı Bizim yardımımız ulaşınca kadar sabrettiler. Allah’ın kelimelerini¹ değiştirebilecek bir güç yoktur. Nitekim senden önce gönderilmiş elçilerin bir kısım haberleri sana gelmiştir.
- 1- Taktir edilmiş hüküm.*

- 6:35. Eğer yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse, yapabilirsen bir tünelle yerden veya bir merdivenle gökten onlara bir âyet¹ getir! Eğer Allah dileseydi,² elbette onları doğru yol üzerinde toplardı. O halde sakın câhillerden olma!
1- Mucize. 2- Hak etselerdi.
- 6:36. Ancak kulak veren kimseler¹ bu daveti kabul eder. Ölümlere² gelince onları ancak Allah diriltir. Sonra O'na döndürülürler.
1- Samimi olanlar ve gerçeği bilmek isteyenler. Sorgulayanlar. 2- Kulak vermeyenler, gerçeğe kulakları kapalı olanlar. Gerçeğin arayışında olmayanlar.
- 6:37. Ona, "Rabb'inden bir âyet¹ indirilmeli değil miydi?" dediler. De ki: "Elbette ki Allah, bir âyet¹ indirmeye kâdirdir. Ancak onların çoğu bunu bilmezler."
1- Mucize.
- 6:38. Yeryüzünde hareket eden hiçbir dâbbe¹ ve iki kanadıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi ümmetler² olmasın. Biz, Kitâp'ta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.³ Sonunda hepsi de Rabb'lerinin huzurunda toplanacaklardır.
1- Yerin yüzeyinde hareket yeteneğine sahip her türlü canlı. 2- Topluluk. 3- Yaratılan her varlık, "Sunettullah'a/Allah'ın koyduğu yasalara" uygun yaratılmış olup, o yasalara göre varlıklarını sürdürmektedir.
- 6:39. Âyetlerimizi yalanlayan kimseler, karanlıklar¹ içinde kalmış, sağır- lar ve dilsizlerdir. Allah hak edeni saptırır² hak edeni² de dosdoğru yola iletir.
1- Küfür, şirk, nifak... 2- Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletilmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle," kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3).

- 6:40. De ki: “Eğer doğru söyleyen kimselerseniz söyleyin bakalım. Size Allah’ın azâbı gelse veya son sâ’at¹ gelse, Allah’tan başkasına mı yalvarırsınız?”
1- Kıyamet anı, yeniden diriltirme zamanı, hesap günü.
- 6:41. “Hayır! Yalnız O’na yalvarırsınız, O da dilerse yalvarmanıza konu olan sıkıntıyı kaldırır ve siz de ortak koştuklarınızı anmazsınız.”
- 6:42. Ant olsun ki Biz, senden önceki ümmetlere de gönderdik.¹ Belki tederruda² bulunurlar diye onları darlık ve sıkıntı ile yakaladık.³
1- Azâp veya elçiler. 2- Allah’ın yüceliği karşısında küçülerek, basitliğinin, muhtaçlığının bilincinde olarak, aciziyetini ifade ederek tevazu üstüne tevazu göstererek istekte bulunmak. 3- Bkz. 6:40, 41, 42, 43 ve 44. âyetler aynı konu bağlamında değerlendirilmelidir. Söz konusu ümmetler (toplumlar) kalpleri katılaşmış, azgınlaşmış ve iyice sapkınlaşmış toplumlardır.
- 6:43. Hiç olmazsa onlara sıkıntılarımız dokunduğu vakit tederru¹ etselelerdi! Fakat kalpleri katılaştı ve şeytân da onlara yaptıklarını çekici gösterdi.
1- 6:42. âyetin 2. dipnotu.
- 6:44. Onlar, verilen öğüdün unutunca, onlara her şeyin kapılarını açtık; kendilerine verilen şeylerle sevince daldıkları sırada onları ansızın yakalayiverdik. O zaman bütün ümitleri boşa çıktı.
- 6:45. Böylece zûlmeden halkın kökü kurudu. Âlemlerin Rabb’i olan Allah’a hamdolsun.
- 6:46. De ki: “Söyleyin bana! Eğer Allah; işitmenizi, görmenizi ve kalbinizin idrak etmesini yok etse, Allah’tan başka hangi ilâh onları size geri verebilir?” Bak, âyetlerimizi nasıl çok yönlü açıklıyoruz. Buna rağmen yine de yüz çeviriyorlar.
- 6:47. De ki: “Söyleyin bana! Eğer size Allah’ın azâbı ansızın veya göz göre göre gelse, zâlimlerden başkası mı yok edilir?¹”
1- 6:45. âyete vurgu yapılmaktadır.
- 6:48. Biz elçileri ancak haberdar edici ve uyarıcı olarak gönderdik. Kim îmân eder kendisini düzeltirse, onlara korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.

- 6:49. Âyetlerimizi yalanlayanlara da yaptıkları fasıklık¹ yüzünden azâbımız dokunacaktır.
1- Bkz. 5:47. *âyetin dipnotu.*
- 6:50. De ki: “Ben size, Allah’ın hazineleri yanımdadır demiyorum. Gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyuyorum.” De ki: “Kör ile gören bir olur mu? Niçin düşünmüyorsunuz?”
- 6:51. Rabb’lerinin huzurunda hesaba çekilme korkusu olanları, onlarla uyar. Kendileri için ondan başka ne bir şefaathçi ne de bir veli yoktur. Umulur ki takvâ sahibi olurlar.
- 6:52. Rabb’lerinin vechini¹ dileyerek sabah akşam² O’na yönelenleri uzaklaştırma.³ Onların hesabından sen, senin hesabından da onlar sorumlu değil. Eğer onları kendinden uzaklaştırırsan zâlimlerden⁴ olursun!
1- Allah’ın yönü. *Tamamıyla Allah’a yönelme. Allah’ın hoşnutluğu. O’nunla birlikte olma arzusu. 2-* Devamlı, bütün bir gün boyu. **3-** Statüleri gereği toplumun ileri gelenlerinin beğenisi için, yoksul, yoksun ve güçsüz olanları ikinci planda bırakacak bir davranış içine girme. **4-** Haksızlık yapanlardan.
- 6:53. Biz, böylece onların bir kısmını, bir kısmı ile fitnelendirdik¹ ki: “Allah’ın, aramızdan lütfuna² layık gördüğü kimseler bunlar mıdır?” desinler diye. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil midir?
1- Sınava tâbi tuttuk; varlık ve statü sınava. **2-** Hoşnut edici, dostça davranış, incelik, iyilik.
- 6:54. Âyetlerimize îmân etmiş kimseler¹ sana geldiklerinde, “Size selâm olsun.”de.² Rabb’iniz rahmet etmeyi Kendi üzerine yazdı.³ Sizden kim cehâletle⁴ kötü bir şey yapar da ardından tevbe edip kendini düzeltirse, bilsin ki O, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.
1- Statüleri ne olursa olsun; ister zengin, ister yoksul, ister ünlü, ister gariban... **2-** İtibar et, değer ver. **3-** Gerekli gördü, zorunlu kıldı. **4-** Düşünce-sizce hareket eden, nankör, bağnaz.

6:55. Mücrimlerin¹ yolu besbelli olsun diye âyetleri ayrıntılı biçimde açıklıyoruz.

1- Suçlu. Hakikat ile bağını koparmış. Mücrim, “basit suçlu” anlamında değil, “Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın” olmayı da kapsan “suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden” bir kavramdır.

6:56. De ki: “Ben, Allah’ın yanı sıra yalvardıklarınıza kulluk etmekten men olundum.” De ki: “Hevânıza¹ tâbi olmam, yoksa kesinlikle sapmış olurum da o zaman hidâyete erenlerden olmamış olurum.”

1- Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak.

6:57. De ki: “Ben, Rabb’imden açık bir kanıt üzerindeyim. Siz onu yaladınız. Acelece istediğiniz şey benim yanımda değil. Hüküm ancak Allah’a aittir. Zira O, hakkı anlatır. Ve O, ayırt edenlerin en hayırlısıdır.”

6:58. De ki: “Eğer acelece istediğiniz o şey benim yanımda olsaydı, benimle sizin aranızdaki iş çoktan olup biterdi.” Allah, zâlimleri en iyi bilendir.

6:59. Gaybın¹ anahtarı yalnızca O’nun yanındadır. O’ndan başka hiç kimse onları bilemez. Karada ve denizde olan her şeyi bilir. Bir yaprak düşse mutlaka onu bilir. Yerin karanlığında tek bir dâne, canlı ve cansız yoktur ki apaçık bir kitâpta olmasın.

1- Yaratılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyarlarla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhret hayatına dair bilgiler.

6:60. O’dur geceleynin sizi öldüren,¹ gündüz elde ettiğiniz şeyleri bilen. Sonra, bilinen ecelin gerçekleşmesi için diriltendir.² Sonunda O’nadır dönüşünüz. Sonra da her ne yaptıysanız onu size haber verecektir.

1- Ölü gibi uyutan. Uyku ile canlı hayatla bağlantınızı kesen. **2-** Gündüz uyandıran.

6:61. O’dur kulları üzerinde kâhir¹ olan. Üzerinize gözeticiler gönderir. Sonra da sizden birine ölüm vakti geldiği zaman, Resûllerimiz² hiç zaman geçirmeden onun canını alırlar.

1- Karşı konulmaz güce sahip olan; tek hâkim olan. **2-** Ölüm melekleri.

- 6:62. Sonra onlar, gerçek mevlâları¹ olan Allah'a döndürülürler. Dikkat edin, hüküm yalnız O'nundur ve O, hesabı çabuk görendir.
1- Kendisine dayanılan, gözetici, destekleyici, koruyan, sırdaş, yakın olan, koruyan, yol gösteren, yönetici. Mevlâ, yalnızca Allah'tır. Allah'tan başkasına Mevlâ, Mevlâna demek şirk'tir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır. "El-Mevlâ" Allah'ın isimlerindedir.
- 6:63. De ki: "Yerin ve denizin karanlıklarından sizi kim kurtarır?" "Eğer bundan bizi kurtarırsa kuşkusuz şükredenlerden oluruz." diye O'na açık ve tedarruan¹ yakarılırsınız.
1- Allah'ın yüceliği karşısında küçülerek, basitliğinin, muhtaçlığının bilincinde olarak, acziyetini ifade ederek tevazu üstüne tevazu göstererek istekte bulunmak.
- 6:64. De ki: "Sizi ondan ve bütün sıkıntılardan Allah kurtarır da sonra siz yine O'na şirk koşarsınız."
- 6:65. De ki: "Sizin üstünüzden ve ayaklarınızın altından azâp göndermeye, sizi topluluklar halinde ayırıp kiminizin hincını kiminize tattırmaya kâdir olan O'dur." Bak, iyice anlasınlar diye âyetlerimizi nasıl her yönüyle açıklıyoruz.
- 6:66. O hakikât olduğu halde halkın onu yalanladı. "Ben üzerinize vekil değilim." de.
- 6:67. Her haberin¹ kararlaştırılmış bir zamanı vardır. Yakında bileceksiniz.
1- Olayın.
- 6:68. Âyetlerimiz hakkında dalanlarla¹ karşılaştığın zaman, onlar başka bir konuya geçinceye kadar, onlardan yüz çevir. Eğer şeytân sana unutturursa, hatırlar hatırlamaz zâlim halkla beraber oturma.
1- Münasebetsizlik yapanlarla.
- 6:69. Takvâ sahibi kimselere, onların hesaplarından bir sorumluluk yoktur. Fakat bu bir hatırlatmadır, belki korunurlar.

6:70. Dinlerini oyun ve eğlence edinen, dünya hayatının aldattığı kimseleri bırak. Hiç kimsenin kazandığı şeyle bir felaket yaşamaması için Kur'an ile uyar. O kimse için Allah'tan başka ne bir veli¹ ne de bir şefaathçi² vardır. O, bütün varlığını fidiye olarak verse de ondan kabul edilmez. Onlar, kazandıklarından dolayı mahvolan kimselerdir. Onlar için kaynar sudan bir içecek ve can yakıcı bir azâp vardır.

1- Bkz. 5:51. âyetin 2. dipnotu. **2-** Şefaatin kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur'an, Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefaath" edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaath etme hakkı yoktur. Kur'an'a göre "şefaath" inancı kesinlikle şirkittir (Bkz. 2:48, 123). Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce ayette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir.

6:71. De ki: "Allah'ı bırakıp da bize faydası da zararı da olmayan şeylere mi yalvaralım? Allah, bizi doğru yola ilettikten sonra, ökçelerimiz üzerinde gerisin geri mi dönelim? Arkadaşlarının "Bize gel" diye doğru yola çağırdıkları; şeytânların¹ ise ayartıp şaşırttığı kimse gibi mi olalım?" De ki: "Doğru yol ancak Allah'ın gösterdiği yoldur. Ve biz Âlemlerin Rabb'ine teslim olmakla emrolunduk."

1- Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsünün, saptırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsünün için de şeytân denmektedir.

6:72. "Bir de salâtı ikâme edin¹ ve O'na karşı takvâlî² olun. O'dur huzuru-na varıp toplanacağınız."

1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağırınların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dâa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir. **2-** Bkz. 6:32. âyetin dipnotu.

6:73. Göklere ve yeri hakikât¹ ile yaratan O'dur. O Gün, "Ol!" der o da olur. O'nun sözü hak'tır. Sûr'a üfleneceği gün mülk² O'nundur. Gaybı da görüneni de bilendir. O, En İyi Hüküm Veren'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.

1- Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin doğrusu, aslı ve esası. Yasa, فرمان, kural. **2-** Egemenlik, yönetim erki, sahip olmak, güç, yetki, karar verme, imkân.

6:74. Hani İbrâhîm, babası Azer'e: "Sen, putları ilâhlar mı ediniyorsun? Doğrusu ben seni ve halkını apaçık bir sapkınlık içinde görüyorum." demişti.

6:75. Böylece, göklerin ve yerin melekûtunu¹ İbrâhîm'e gösteriyorduk ki kesin îmân edenlerden olsun.

1- Muhteşem düzenini, gerçek yüzünü. Melekût; Mülkiyet, kudret, hükümdarlık, büyüklük anlamlarında gerçek tasarruf gücü demektir.

6:76. Gece karanlığı basınca, bir yıldız gördü. "Rabb'im budur." dedi. O, batınca da "Ben batanları sevmem!" dedi.

6:77. Sonra Ay'ın ortaya çıkışını görünce, "Rabb'im budur." dedi. Ay kaybolunca, "Eğer Rabb'im bana doğru yolu göstermemiş olsaydı sapkın olan halktan olurum!" dedi.

6:78. Sonra Güneş'i doğarken görünce, "Bu daha büyük, Rabb'im budur." dedi. Ama o batınca, "Ey halkım, ben sizin şirk koştuğunuz şeylerden uzağım!" dedi.¹

1- 76, 77, 78. âyetlerde, "İbrâhîm Nebi'nin, aklını kullanarak, muhake-me ve mukayese yaparak Allah'ı idrak ettiği şeklindeki" yorumlar doğru değildir. Bu âyetlerde, İbrâhîm Nebi'nin kendi kavminin inanç sisteminde çok önemsenen, tapınma nesnelere olarak görülen ve bunlar üzerinden gizemli bir inanç sistemi oluşturulmuş olan yapıyı; Yıldızlara, Ay'a ve Güneş'e tapınmayı, ironik bir dille eleştirmesi ifade edilmektedir. Yoksa önce Yıldızlara, sonra Ay'a ve ardından da Güneş'e bakması; bunlar yok olunca da bunlardan hareketle Allah'ı bulması söz konusu değildir. Burada ironi olarak, neden aklınızı kullanmıyorsunuz, yok olup gidenlerden Rabb mi olur denmekte; insanlar, doğru düşünmeye yönlendirilmek istenmektedir.

- 6:79. “Ben hanif¹ olarak yüzümü göklerin ve yerin fitratını² belirleyene yönelttim; ben Müşriklerden değilim.”
1- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelmiş olan. Allah'ı birleyen. **2-** İşleyiş yasalarını koyan. Âyette geçen “fatıra” kelimesine “yarattı” anlamını vermek kelimenin doğru anlamını ifade etmemektedir. Kelimenin doğru anlamı; yaratılan şeylere, yaradılış ve işleyiş yasalarını konmasıdır.
- 6:80. Halkı onunla tartıştı. “Bana doğru yolu gösteren Allah hakkında benimle niçin tartışıyorsunuz? Ben, O'na eş koştuğunuz şeylerden korkmam. Ancak Rabb'imın dilediği olur. Rabb'imın İlimi Her Şeyi Kuşatmıştır. Hala düşünmeyecek misiniz?”
- 6:81. “Siz, Allah'ın size, hakkında hiçbir yetki¹ vermediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben nasıl olur da sizin ortak koştuklarınızdan korkarım? Bu iki taraftan hangisi emin olmaya daha layıktır? Keşke bilseydiniz!”
1- Kelimesi kelimesine, sultan. Çeviriler, “sultan” kelimesine “delil” anlamı vermektedirler. Bu doğru değildir. Zira sultan yetki belgesi, görev pusulası demektir. Sultan, bir kimsenin yetkili kılındığına; yetkili olduğuna dair verilen yetki belgesi anlamına gelmektedir. Söz ve yetki sahibi demek olan “Sultan” kelimesi de bu kelimedenden türemiştir.
- 6:82. İmân etmiş ve imânlarına zulmü¹ bulaştırmamış olanlar var ya işte emniyet içinde olanlar da hidâyete ermiş olanlar² da onlardır.
1- Şirk. **2-** Doğru yolu bulanlar.
- 6:83. İşte bunlar, halkına karşı İbrâhîm'e verdiğimiz hucetlerimizdir.¹ Dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiriz. Kuşkusuz Rabb'in, En İyi Hüküm Veren'dir, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Dayanak. Tutanak, belge, kanıt.
- 6:84. Biz ona İshâk'ı ve Ya'kûb'u bağışladık. Her birine de hidâyet¹ verdik. Daha önce Nûh'a da hidâyet verdik. O'nun soyundan Dâvûd'a, Süleymân'a, Eyyûb'a, Yûsuf'a, Mûsâ'ya ve Hârûn'a da. İşte muhsin³ olanları böylece ödüllendiririz.
1- Doğru yola ileten kılavuz. **2-** İbrâhîm'in **3-** İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.

- 6:85. Zekeriyâ'yı, Yahyâ'yı, Îsâ'yı ve İlyâs da. Hepsi de sâlihlerdendi.¹
1- *Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren.*
- 6:86. İsmâîl'i, Elyesâ'yı, Yûnus'u ve Lût'u da. Hepsini âlemlere öncü kıldık.
- 6:87. Onların; atalarından, soylarından ve kardeşlerinden bir kısmını da. Onları seçtik ve dosdoğru yola ilettik.
- 6:88. İşte bu, Allah'ın hidâyetidir.¹ Kullarından dilediğini bununla hidâyet eder. Eğer şirk koşsalardı, yaptıkları boşa giderdi.
1- *Doğru yol göstericisi. Doğru yol, doğru yola iletmek, doğru yolu seçmek, doğru yolda yürümek. Gerçekle buluşmak, gerçeği kavramak. Güzel, yumuşak bir şekilde yol göstermek; işaret etmek şeklinde yol göstermek. Gerçeğe ve doğruya ulaşmak, hakikatle buluşmak.*
- 6:89. İşte bunlar, kendilerine Kitâp, Hüküm ve Nubuvvet¹ verdiğimiz kimselerdir. Eğer onlar, bunları küfredelerse² yerlerine bunları küfretmeyecek² bir halkı vekil etmişizdir.
1- *Nebilik. 2-* *İnkâr.*
- 6:90. İşte bunlar, Allah'ın hidâyet ettikleridir. Onların yoluna uy. De ki: "Ben, buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Bu ancak, âlemler için bir öğüttür."
- 6:91. Allah'ı gereği gibi takdir etmediler. "Allah, beşere¹ hiçbir şey indirmedi." dediler. De ki: "Mûsâ'nın insanlar için bir nûr² ve hidâyet olarak getirdiği; sizin yazılı sayfalar haline getirip bir kısmını açıklayıp ama çoğunu da gizlediğiniz; sizin de atalarınızın da bilmediğiniz şeyler, kendisiyle size öğretilen Kitâp'ı kim indirdi?" Sen, "Allah" de. Ve sonra bırak onları, daldıkları bataklıkta oynaya dursunlar!
1- *Sıradan, normal bir insan. Her insan gibi, insan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan. 2-* *Aydınlık, ışık, yol gösterici.*
- 6:92. Bu, şehirlerin anası ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz ve kendisinden öncekileri doğrulayan kutlu bir Kitâp'tır. Âhîret'e îmân edenler, buna da îmân ederler. Ve onlar salâtlarını¹ korurlar.
1- *Bkz. 6:72. âyetin dipnotu.*

- 6:93. Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine hiçbir şey vahye-dilmemiş iken, "Bana da vahyolundu." diyenden ya da "Ben de Allah'ın indirdiği âyetlerin benzerini indireceğim." diyenden daha zâlim kim olabilir? Melekler, canlarını almak için ellerini uzatıp, "Canlarınızı verin; Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve onun âyetlerine karşı büyüklük taslamanızdan dolayı bugün alçaltıcı azâbı tadın." dediklerinde, can çekişirlerken bu zâlimleri bir görsen!
- 6:94. Ant olsun, sizi ilk yarattığımız gibi yine tek başınıza Bize geldiniz. Sizi hayaline daldırdığımız şeyleri arkanızda bıraktınız. Hani! Ortaklarımız sandığınız şefaathçılarınızı yanınızda görmüyoruz. Ant olsun ki, aranızdaki bağlar artık kopmuştur. Umduklarınızın tamamı sizden kaybolup gitmiştir.
- 6:95. Evet; Allah, tohumu ve çekirdeği yarandı: Ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte budur Allah! O halde nasıl çevriliyorsunuz?
- 6:96. O karanlığı yarıp sabahı çıkarandır. Geceyi bir sükûnet, Güneş'i ve Ay'ı bir hesap ölçüsü kılandır. İşte bunlar, Mutlak Üstün Olan'ın, Her Şeyi Bilen'in takdiridir.
- 6:97. Karanın ve denizin karanlıklarında yönünüzü bulasınız diye yıldızları size kılavuz yapan O'dur. Kuşkusuz akleden bir halk için âyetleri böylece ayrıntılı şekilde açıkladık.
- 6:98. Sizi tek bir nefisten inşâ eden O'dur. Sizin için bir kalış ve emanet olarak konuluş yeri vardır. Akleden bir halk için âyetlerimizi böylece ayrıntılı bir şekilde açıkladık.
- 6:99. O, gökten su indirendir. Onunla her türlü bitkiyi bitirdik. Ondandır her çeşit bitkiyi çıkardık. Onlardan yığın yığın daneler, hurmaların tomurcuklarından sarkan salkımlar, birbirine hem benzeyen hem benzemeyen; üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik. Meyve verirken ve meyvesi olgunlaştığında her birine bir bakın! Bunlarda îmân eden bir kavim için âyetler¹ vardır.

1- Gösterge, işaret, kanıt.

6:100. Cinnleri¹ Allah'a ortak koştular. Oysa onları da O yaratmıştır. Bir bilgiye dayanmadan O'na oğullar ve kızlar isnat ettiler! O, onların niteledikleri şeylerden uzaktır ve yücedir.

1- *"Cinn, Can kelimesinin çoğuludur. Kelime anlamı, "kapalı, gözükmez varlık, güç ve duyulardan saklanan demektir. Cinn kelimesi mas-tar olarak, "örtmek, görünmez hale getirmek" demektir. İnsanın yaşam kaynağı görünmediği için ona da "can" denmektedir. Cinnet, mecnûn, cennet, cenin kelimeleri bu köktendir. Aklın örtülmesine cinnet; ağaç-larla, yeşilliklerle örtülmüş toprak parçasına cennet; rahmin örtüğüne cenin, akıl hastası olana (aklı örtülmüş olduğu için) mecnûn denemesi, bunların örtünerek görünmez hale gelmiş olmalarındandır. Kur'an, cinn kelimesini, ontolojik varlık olan ve dumansız ateşten yaratılan "cinn" için kullanmanın yanı sıra, "yabancı olan, yabancı yerleşim yerlerinde yaşayan, görme alanımızın dışında kalan insanların tamamı" kast etmek için de kullanmaktadır (Bkz.46:29). Kur'an, Câhiliye'nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemektedir ve Câhiliye'nin cinlere atfettikleri nite-likleri reddetmektedir. Kur'an'a göre; cinlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı, Câhili bir inançtır. Müşriklerin; Muhammed Nebî'ye kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Ontolojik varlık olan cinlerin insanlarla ilişkiye girmeleri söz konusu değildir.*

6:101. Gökleri ve yeri yaratan Bedî¹ odur. Eşi benzeri olmayanın² nasıl olur da çocuğu olabilir? O, Her Şeyi Yaratan'dır. Ve Her Şeyi Hak-kıyla Bilen'dir.

1- *El-Bedî: Yoktan var eden. Bir örnek olmaksızın eşsiz ve benzersiz yara-tan. Mükemmel sanatkâr. 2-* *Hiçbir şeye muhtaç olmayanın.*

6:102. İşte Rabb'iniz Allah budur; O'ndan başka ilâh yoktur. O, her şeyi yaratandır. O halde O'na kulluk edin. O, Her Şeye Vekil'dir.

6:103. Gözler O'nu idrak edemez; O, gözleri idrak eder. O, Bütün Ayrıntı-ları Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.

6:104. Rabb'inizden size basiret¹ verilmiştir. Kim gerçeği görürse² kendi yararınadır, kim de gerçeği görmezse³ kendi aleyhinedir. “Ben üzerinize bekçi değilim.”

1- Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştıran yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır. **2-** İdrak ederse, kavarsa. **3-** İdrak etmezse, kavramazsa.

6:105. İşte böylece Biz, âyetleri döne döne açıklıyoruz. Varsın “Sen ders almışsın.” desinler.¹ Oysa bilen² bir halk için onu³ ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz.

1- İman etmeyenler, varsın “Sen bunları birilerinden öğrenmişsin.” desinler. **2-** Gerçeği kavrayan, akleden, kendi aklı ile düşünen. **3-** Âyetlerimizi.

6:106. Rabb'inden sana vahyolunana uy, O'ndan başka ilâh yoktur. Ortak koşanlara aldırma.

6:107. Eğer Allah dileseydi¹, onlar Müşrik olmazlardı. Seni onların üzerine koruyucu yapmadık. Ve Sen onların vekili de değilsin.

1- Onlara istediklerini seçme hakkı tanımasaydı, irade özgürlüğü vermeseydi. Müşrik olmayı tercih edenlere, tercih hakkı vermeyip, onları Mü'min olmaya mecbur bıraksaydı, onlar Müşrik olamazlardı. Âyetteki “ma”, “ma'yı nafiye” (olumsuz ma) anlamında değildir. Bu “ma” Allah'ın takdirini değil, gücünü ifade etmektedir.

6:108. Allah'ın yanı sıra yöneldiklerine hakaret etmeyin ki onlar da hadlerini aşarak cahillikle Allah'a hakaret etmesinler. Her ümmetin yaptıklarını, kendilerine süslü gösterdik. Sonra Rabb'lerine döneceklerdir. O, onlara yaptıklarını haber verecektir.¹

1- Âyette de görüldüğü gibi Müslimler kesinlikle hakaret dili kullanmazlar. Allah, inancı düşüncesi ve kimliği ne olursa olsun hiç kimseye hakaret edilmesini uygun görmemektedir. Hakaret etmek, hakaret edilmeyi uygun görmek demektir.

- 6:109. Eğer kendilerine bir âyet¹ gelirse, ona² inanacaklarına dair kesin bir yeminle³ Allah'a yemin ettiler. De ki: "Âyetler⁴ ancak Allah'ın yanındadır." O âyet gelmiş olsa da onların yine de îmân etmeyeceklerinin bilincinde değil misiniz?
1- Mucize, kanıt, gösterge. **2-** Kur'an'ın mesajına. **3-** Bütün güçleri ile **4-** Mucizeler, kanıtlar, göstergeler.
- 6:110. İlkın ona inanmadıkları gibi,¹ onların gönüllerini ve basiretlerini² tersyüz ederiz ve onları azgınlıkları içinde bocalar halde bırakırız.
1- Mucizeyi görseler yine de inanmazlar. **2-** Bkz. 6:104. âyetin 1. dipnotu.

— 7. Bölümün Sonu —

- 6:111. Eğer onlara gerçekten melekleri indirmiş olsaydık, ölüler onlarla konuşsaydı, her şeyi karşılarında toplusaydık, Allah dilemedikçe¹, yine de îmân etmezlerdi. Fakat onların çoğu cahillik² ederler.
1- Zorunlu kılmadıkça, îmânı tercih etmek zorunda bırakmadıkça. **2-** Hevâlarına uymayı, çıkarlarını, bencilliklerini, şeytâna tâbi olmayı, dünyanın aldatıcı imkanlarını tercih ederler.
- 6:112. Böylece her Nebi'ye ins¹ ve cinn¹ şeytânları düşman yaptık. Onların kimileri kimilerine aldatıcı yaldızlı sözler vahyederler.² Eğer Rabb'in dileseydi bunu yapamazlardı. Onları iftiralarıyla baş başa bırak.
1- Bkz. 6:100. âyetin dipnotu. **2-** Fısıldarlar, telkin eder.
- 6:113. Böylece âhirete îmân etmeyenlerin gönülleri ona¹ yönelsin, ondan hoşlansınlar: yaptıkları şeyleri yapmaya devam etsinler.²
1- Şeytâna. **2-** Şeytân, onları işledikleri günahlara devam ettirsin.
- 6:114. "O, size Kitâp'ı ayrıntılı olarak indirmişken, Allah'tan başka bir hakem mi arayayım?" Kendilerine Kitâp verdiklerimiz, bilirler ki bu Rabb'inden Hakk¹ olarak indirilmiştir. O halde, sakın kuşku duyanlardan olma!
1- Gerçekliği kesin olan. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Yasa, ferman, kural. Bâtıl'ın karşıtı.

- 6:115. Rabb'inin kelimesi¹ doğruluk ve adaletçe tamdır. O'nun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- *Takdir edilmiş hüküm. "Allah'ın kelimeleri" deyimi "Allah'ın sözleri" anlamını değil, Allah'ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir.*
- 6:116. Eğer yeryüzündekilerin çoğunluğuna¹ uyarasan, seni Allah'ın yolundan saptırlar. Onlar ancak zanna uyarlar ve onlar yalnız var sayıyorlar.
1- *Müşriklere.*
- 6:117. Rabb'in, yolundan sapanları en iyi bilendir. Ve O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.
- 6:118. Eğer Allah'ın âyetlerine îmân ediyorsanız, üzerine Allah'ın adı anılanlardan yiyin.
- 6:119. Size ne oluyor ki, üzerine Allah'ın adı anılmış olanlardan yemiyorsunuz? Oysaki O, mecbur yemek zorunda kaldıklarınız dışında,¹ harâm kıldığı şeyleri size ayrıntılı olarak açıklamıştır. Doğrusu birçokları bir bilgiye dayanmaksızın hevâsına² uyarak saptırlar. Kuşkusuz Rabb'in haddi aşanları en iyi bilendir.
1- *Mecburiyetler harâmları helâl kılar. 2-* *Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak.*
- 6:120. Günahın açığına da gizlisini de bırakın. Günah işleyenler, işledikleri günahın karşılığını göreceklerdir.
- 6:121. Üzerine Allah'ın adı anılmayanlardan yemeyin. Çünkü o fısıktır.¹ Şeytânlar kendi evliyasına² sizinle mücadele etmelerini vahyederler,³ eğer onlara uyarmanız kuşkusuz siz de Müşriklere olursunuz.
1- *Günaha sapan. Günaha ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan. 2-* *Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "ha-*

lil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir. 3- Telkinde bulunurlar. Fısıldarlar.

6:122. Ölü iken¹ dirilttiğimiz;¹ ona, insanlar arasında, onunla yürüyeceği bir nûr² verdiğimiz bir kimse; karanlıklar içinde kalıp bir türlü çıkamayan kimse gibi olur mu? Kâfirlerin yaptıkları, kendilerine sevimli gösterildi.

1- Cahiliye karanlığı içinde, gerçeklerden habersiz ve şirk içindeyken Kur'an nûruyla aydınlattığımız, tevhid inancı ile arındırarak doğru yola illettikimiz. 2- Aydınlik.

6:123. Böylece her kentin ileri gelenlerini, aldatmalarından ötürü oranın suçluları yaptık. Onlar kendilerinden başkasını aldatmıyorlar ama bunun bilincinde değiller.

6:124. Onlara bir âyet geldiği zaman, "Allah'ın Resûl'üne verilenin benzeri bize de verilmedikçe asla inanmayız." derler. Allah, Resûl'lük görevini kime vereceğini en iyi bilendir. Suç işleyenlere, yaptıkları aldatmalar yüzünden, Allah katında bir aşağılanma ve şiddetli bir azâp vardır.

6:125. Allah, kim hidâyeti hak ederse¹ onun kalbini İslâm'a açar; kime de sapkınlığı hak ederse¹ göğsü çıkmaya çalışıyormuşçasına kalbini daraltır, sıkır. Allah, îmân etmeyenleri işte böyle sıkıntı içinde bırakır.

1- Bkz. 6:39. âyetin 2. dipnotu.

6:126. Rabb'inin dosdoğru yolu işte budur. Gerçekten öğüt alan bir halk için âyetleri ayrıntılı olarak açıkladık.

6:127. Onlar için Rabb'leri yanında bir selâm¹ yurdu vardır. O, yaptıklarından dolayı onların velisidir.²

1- Barış, huzur, güven ve esenlik. 2- Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici.

6:128. Hepsini bir araya topladığı gün: “Ey cinn¹ topluluğu! İnsten¹ çoğaldınız!² Onların insten evliyası³ da “Ey Rabb’imiz! Biz, birbirimizden yararlandık. Ve bizim için belirlediğin sürenin sonuna ulaştık.” derler. “Ateş, varacağınız yerdir. Allah’ın dilemesi hariç orada devamlı kalacaksınız.” der. Kuşkusuz Rabb’in En İyi Hüküm Veren’dir, Her Şeyi Bilen’dir.

1- Bkz. 6:112. âyetin dipnotu. **2-** İnsanlardan pek çok yandaş edindiniz. Sayınızı arttırdınız. **3-** Koruyucular, yardımcılar, gözeticiler, destekleyiciler, yandaşlar.

6:129. İşte böylece kazandıklarından dolayı, zalimlerin bir kısmını diğerlerinin peşine takarız.¹

1- Saldırırız, belâ ederiz, zorba yaparız.

6:130. “Ey cinn ve ins¹ topluluğu! İçinizden, size âyetlerimi aktaran ve bugünle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran Resûller gelmedi mi?” “Kendi aleyhimize tanıgız” derler. Dünya hayatı onları aldattı, kendilerinin Kâfirler² olduklarına tanıklık ettiler.

1- Bkz. 6:100. âyetin dipnotu. **2-** İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerine örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah’ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân’ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur’an, ettiği tohumun üzerine toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).

6:131. Gerçek şu ki: Rabb’in, gerçeklerden habersiz bir beldenin halkını haksız yere asla yok etmez.

6:132. Herkesin yaptığı işe göre derecesi vardır. Rabb’in onların yaptıklarından habersiz değildir.

6:133. Rabb’in Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan’dır, Rahmeti Bol Olan’dır. Eğer dilerse sizi yok edip, yerinize dilediğini getirir. Tıpkı sizi başka toplumların soyundan var ettiği gibi.

6:134. Size yapılan uyarı kesinlikle yerine gelecektir. Siz bunu önleyemezsiniz.

6:135. De ki: “Ey halkım! Elinizden geleni yapın. Ben de yapacağım. İleride göreceksiniz! Son yurt kimin olacak?” Kuşkusuz zâlimler kurtuluşu eremezler.

- 6:136. Allah'ın var ettiği ziraat ürünlerinden ve hayvanlardan, O'na bir pay ayırıp, zanlarınca: “Bu Allah’a, bu da ortaklarımızdır.” dediler. Ortakları için ayrılan, Allah’a ulaşmıyor, Allah için ayrılan, ortaklarına ulaşıyor.¹ Ne kötü hüküm veriyorlar.
1- Kendi paylarından Allah için hiç harcamazlarken, Allah için harcamak üzere ayırdıklarını, kendi paylarına katıyorlar.
- 6:137. Böylece ortakları,¹ Müşriklerden çoğuna evlatlarını öldürmeyi² hoş gösterdiler.³ Hem onları mahvetmek hem de dinlerini karma-karışık etmek için. Eğer Allah dileseydi bunu yapamazlardı. Öyleyse onları uydurduklarıyla baş başa bırak.
1- Putların bakıcıları, kâhinleri, Müşrik din adamları. 2- Kız çocuklarını putlara kurban olarak adamayı. 3- Güzel bir dini gelenek.
- 6:138. Kendi zanlarınca: “Bu davarlar ve ekinler dokunulmazdır. Onları dilediklerimizden¹ başkası yiyemez. Şu davarların da sırtları hâram edilmiştir.” derler. O'na karşı iftira ederek bir kısım davarların da üzerine Allah'ın adını anmazlar. O, iftiraları yüzünden, Allah onları iftiraları ile cezalandıracaktır.
1- Uygun gördüklerimizden. 2- Binilmesi günah sayılmıştır.
- 6:139. “Bu davarların karınlarında bulunanlar yalnızca erkeklerimize ait olup, kadınlarımıza harâm kılınmıştır. Eğer ölü doğarsa o zaman herkes onda ortaktır.” dediler. Bu nitelendirmelerinin cezasını görecekler. O, En İyi Hüküm Veren'dir, Her Şeyi Bilen'dir.
- 6:140. Bir bilgiye dayanmadan, akılsızca çocuklarını öldürenler ve Allah'ın rızık olarak verdiklerini, Allah adına iftira ederek hâram sayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Gerçekten onlar sapkınlaşmışlar ve doğru yolu bulamamışlardır.
- 6:141. Asmalı ve asmasız bahçeleri, çeşit çeşit hurmaları; ziraat ürünleri, birbirine benzeyen ve benzemeyen zeytin ve narları yetiştiren O'dur. Her biri meyve verdiği zaman, meyvesinden yiysin. Hasat zamanı da onun hakkını¹ verin. İsrâf² etmeyin, kuşkusuz O, israf edenleri sevmez.
1- Sadakasını. 2- Haddi aşmak, bozgunculuk yapmak, ölçüsüz davranmak, taşkınlık yapmak.

- 6:142. Ve hayvanlardan yük taşıyanlar ve serilecek olanlar/döşek yapılanlar var. Allah'ın rızık olarak verdiklerinden yiyin. Şeytânın adımlarını izlemeyin. O sizin için apaçık bir düşmandır.
- 6:143. Sekiz eş; koyundan iki, keçiden iki. De ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişi mi veya iki dişinin rahminde bulunanı mı hâram etti? Eğer doğru söyleyenler iseniz bana bir bilgiye dayanarak haber verin."
- 6:144. Deveden iki, sığırdan iki. De ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişi mi veya iki dişinin rahminde bulunanı mı hâram etti? Yoksa Allah, size bunları tavsiye ettiği zaman siz orada mıydınız? Bir bilgiye dayanmadan, insanları saptırmak için Allah adına yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir? Allah, zâlim olan bir halkı doğru yola iletmez."
- 6:145. De ki: "Bana vahyolunanda; leş, akıtılmış kan, pis olan domuz eti veya bir sapkınlık olarak Allah'tan başkası adına kesilmiş olanlar hariç, yiyecek kimse için hâram kılınmış bir şey bulamıyorum. Kim mecbur kalırsa haddi aşmadan, zaruri ihtiyacı kadar bunlardan yiyebilir." Kuşkusuz Rabb'in Çok Bağışlayıcıdır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 6:146. Yahudilere bütün tırnaklı¹ hayvanları hâram ettik; onlara, sığır ve koyunun iç yağlarını da hâram ettik. Sırtlarında taşıdıkları, bağır-saklarına ve kemiklerine karışan yağlar hariç. Bu, azgınlıkları nedeniyle onlara verdiğimiz cezadır. Kuşkusuz Biz, doğru olanlarız.
1- "Tırnaklı" ile kast edilen şey "tek tırnaklı" olan hayvanlardır. Yoksa çift tırnaklı denirdi. Zira âyetin devamında sığır ve koyunun sadece yağları hâram kılındı denmektedir ve bu da tırnaklıların tamamının olmadığını göstermektedir.
- 6:147. Eğer seni yalanlarlarsa, de ki: "Rabb'iniz geniş rahmet sahibidir, ne var ki O'nun azâbı mücrim¹ halktan geri çevrilemez."
1- Suçlu. Hakikat ile bağı koparmış. Mücrim, "basit suçlu" anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın" olmayı da kapsan "suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden" bir kavramdır.

- 6:148. Müşrik olanlar diyecekler ki: “Eğer Allah dileseydi biz de Müşrik olmazdık, babalarımız da. Ve hiçbir şeyi de hâram kılmazdık.” Onlardan öncekiler de aynı şekilde yalanladılar da sonunda azâbımızı tattılar. De ki: “Yanınızda bir bilgi varsa onu bize gösterin. Siz, zandan başka bir şeye uymuyorsunuz ve ancak yalan yanlış atıp tutuyorsunuz.”
- 6:149. De ki: “Üstün hüccet¹ Allah’ındır. Eğer Allah dileseydi² elbette hepinizi doğru yola ilettirdi.”
1- Dayanak. Tutanak, kanıt, belge. 2- Siz, seçme hakkı ve özgür irade vermeyerek. Allah, insanın yaptığı seçime göre uygun olan karşılığı vererek, sapkinlığı gerektiren şeyleri yapmanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapmanı da doğru yola iletir.
- 6:150. De ki: “Allah’ın bunu hâram ettiğine dair tanıklık edecek tanıklarınızı getirin.” Eğer onlar tanıklık ederlerse sen onlarla beraber tanıklık etme. Âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete inanmayanların tutku ve kuruntularına uyma. Onlar, Rabb’lerine eş koşuyorlar.
- 6:151. De ki: “Gelin, Rabb’inizin size hâram kıldığı şeyleri bildireyim: O’na şirk koşmayın. Anaya babaya iyilik edin. Yoksulluk endişesi ile çocuklarınızı öldürmeyin.” Sizin de onların da rızıklarını veren Allah’tır. “Fuşşiyâtın¹ açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Haklı bir gerekçe olmadıkça Allah’ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın. İşte O, size bunları öğütledi, umulur ki aklınızı kullanırsınız.”
1- Her türlü aşırılık, haddi aşmak, hayâsızlık ve edepsizlik.
- 6:152. Olgunluk çağına erişinceye kadar, iyiliği için olmadıkça yetimin malına dokunmayın. Ölçü ve tartıyı hakkâniyetle yapın. Biz, gücünün yettiğinden fazlasını kişiye teklif etmeyiz. Yakın akrabamız da olsa konuştuğunuz zaman adaleti gözetin. Allah’a verdiğiniz sözünü tutun. O, size bunları böylece öğütte bulundu, umulur ki öğüt alırsınız.
- 6:153. Gerçekten bu, Ben’im dosdoğru yolumdur. Ona uyun. Başka yollara uymayın. Zira o yollar sizi, O’nun yolundan uzaklaştırır. O, size bunları öğütledi, umulur ki takvâlî¹ olursunuz.
1- Bkz. 6:32. âyetin dipnotu.

- 6:154. Sonra Mûsâ'ya, iyi olanlara tamamlayıcı olarak her şeyi açıklayan, rahmet olan ve doğru yolu gösteren Kitâp'ı verdik. Umulur ki Rabb'lerine kavuşacaklarına inanırlar.
- 6:155. İşte bu, indirdiğimiz kutsal bir Kitâp'tır. Ona uyun. Takvâli olun. Umulur ki bağışlanırsınız.
- 6:156. "Kitâp, bizden önce yalnızca iki topluluğa¹ indirildi, biz onların edindikleri bilgidен habersizdik." dememeniz için;
1- Yahudi ve Hıristiyanlara.
- 6:157. Veya "Eğer bize Kitâp indirilseydi, biz onlardan daha iyi doğru yolda olurduk." dememeniz için, Rabb'inizden size apaçık bir beyinât¹, bir hidâyet² ve bir rahmet geldi. Allah'ın âyetlerini yalanlayıp, ondan yüz çevirenden daha zâlim kim olabilir? Âyetlerimizden yüz çevirenleri, yüz çevirmelerinden dolayı azâbın en kötüsü ile cezalandıracağız.
1- Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. 2- Doğru yol göstericisi. Doğru yol, doğru yola iletmek, doğru yolu seçmek, doğru yolda yürümek. Gerçekle buluşmak, gerçeği kavramak. Güzel, yumuşak bir şekilde yol göstermek. Gerçeğe ve doğruya ulaşmak, hakikatle buluşmak.
- 6:158. Onlar, kendilerine; meleklerin gelmesini, Rabb'inin gelmesini veya Rabb'inin bazı âyetlerinin¹ gelmesini mi bekliyorlar? Rabb'inin âyetlerinden biri geldiği gün, daha önce îmân etmemiş veya îmânında bir hayır kazanmamış² kimseye, îmânı fayda sağlamaz. De ki: "Bekleyin, kuşkusuz biz de beklemekteyiz."
1- Yok edici ceza. 2- İmânında bir hayır kazanmamış kimse, îmânı ile amel etmemiş kimsedir. Âyetten de anlaşıldığına göre, îmân ettiği halde "îmânın" buyruklarını yerine getirmeyen diğer bir ifade ile îmânı ile amel etmeyen bir kimsenin, îmân etmiş olmasının kendisine bir yararı olmayacaktır.
- 6:159. Dinlerini parça parça edip, grup grup olanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra O, onlara yaptıklarını bildirecektir.
- 6:160. Kim bir iyilik ile gelirse ona on katı vardır, kim bir kötülük ile gelirse kötülüğü oranında karşılık bulur. Onların hiçbirine haksızlık yapılmaz.

- 6:161. De ki: “Rabb'im, beni dosdoğru bir yola iletti: Dimdik ayakta duran bir dine, Hanif¹ olan İbrâhîm'in inanç sistemine. O Müşriklerden değildi.”
1- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelen.
- 6:162. De ki: “Benim salâtım,¹ nusûkum,² hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabb'i olan Allah içindir.”
1- Dûam. Şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmem. Desteğim. İlgim ve duyarlılığım. 2- Kurbanım. Nusûk, Allah'a yaklaşılmaya vesile olan her şeydir.
- 6:163. “O'nun hiçbir ortağı yoktur. Bana böyle buyruldu. Ben teslim olanların öncüsüyüm.”
- 6:164. De ki: “Allah, her şeyin Rabb'iyken, ben O'ndan başka bir Rabb'mi arayayım?” Herkesin kazandığı yalnız kendisine aittir. Hiç kimse bir başkasının yükünü yüklenmez. Sonunda dönüşünüz Rabb'inizedir. O, size ayrılığa düştüğünüz şeyleri haber verecektir.
- 6:165. Sizi, yeryüzünün halifeleri yapan, size verdiği şeylerle denemek için bazınızı bazınıza derecelerle üstün kılan, O'dur. Kuşkusuz Rabb'in, cezası pek çabuk olandır. Ve gerçekten O, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

7. A'RÂF SÛRESİ

[İniş sırası: 39, Mekki, 206 âyet.

Adını 46. ve 48. âyetlerdeki "A'râf/tepe, sur" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

7:1. Elif, Lâm, Mim, Sâd.

7:2. Bu, sana indirilen bir Kitâp'tır. Onunla uyarıda bulunman ve Mü'minlere öğüt vermen konusunda göğsünde bir sıkıntı olmasın.

7:3. Rabb'inizden size indirilene uyun. O'nun yanı sıra başka velilere¹ uymayın. Ne kadar az öğüt tutuyorsunuz!

1- *Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sa-hip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir.*

7:4. Biz, nice kentleri yok ettik. Gece uyurlarken veya gündüz uykusundayken¹ onlara azâbımız gelip çattı.

1- *Öğlen uykusu.*

7:5. Azâbımız onlara geldiğinde tek feryatları, "Biz gerçekten zâlimlermişiz." demelerinden başka bir şey olmadı.

7:6. Kendilerine elçi gönderilenlere de gönderilen elçilere de mutlaka soracağız.

7:7. Kesin bir bilgi ile onlara yaptıklarını anlatacağız. Zira Biz yaptıkları hiçbir şeyden habersiz değiliz.

- 7:8. O Gün¹ tartı tam doğrudur. Kimin tartısı ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.
1- Hesap sorma zamanı, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 7:9. Kimin de tartısı hafif gelirse, işte onlar, âyetlerimize haksızlık etmelerinden¹ dolayı kendilerine yazık edenlerdir.²
1- İstenilen şeyleri yapmamaları. **2-** Bu âyetler, insan için, yaptıklarından başka hiçbir şeyin yararının olmayacağını açık ve net bir şekilde ifade etmektedir. Yaptıkları iyi şeyler, kötü şeylerden fazla olanlar Cennet'e; yaptıkları kötü şeyler iyi şeylerden fazla olanlar da Cehennem'e gidecektir. Tartı ile kastedilen şey, terazi ile ölçmek değil, iyilikler ve kötülüklerin birbiri ile kıyaslanmasıdır. Âyetten de anlaşılıyor ki îmân etmiş de olsa kötülüğü iyiliğinden fazla olanlar Cehennem'e gideceklerdir. Allah, mutlak adil olandır. Hiç kimseye torpil yapılmayacaktır. Bu âyetler, aynı zamanda "şefaât" inancın uydurma olduğunu, şirk olduğunu da ortaya koymaktadır.
- 7:10. Doğrusu Biz, sizi yeryüzüne yerleştirdik ve orada size geçimlik verdik. Ne kadar da az şükrediyorsunuz.
- 7:11. Ant olsun ki sizi Biz yarattık. Sonra size şekil verdik. Sonra meleklerle, "Âdem'e secde¹ edin." dedik. İblîs² hariç hepsi secde ettiler. O, secde edenlerden olmadı.
1- Secde; itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. **2-** Şeytânın özelliklerinden birisini ifade eden bir sıfattır.
- 7:12. "Sana buyurduğum halde, seni secde etmekten alıkoyan nedir?" dedi. "Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten onu çamurdan yarattın." dedi.
- 7:13. "Hemen oradan in; orada büyüklük taslamak haddin değil. Hemen oradan çık. Sen aşağılanmışlardansın!" dedi.
- 7:14. "Tekrar diriltilecekleri güne kadar beni gözle¹" dedi.
1- Süre tanı.
- 7:15. "Sen gözlenenlerdensin.¹" dedi.
1- Süre verilenlerdensin.

7:16. "Azdırmandan dolayı, onlar için¹ senin dosdoğru yolunun üzerine oturacağım." dedi.

1- İnsanları doğru yoldan saptırmak için.

7:17. "Sonra, ant olsun ki onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve Sen onların çoğunu şükrediciler olarak bulamayacaksınız."

7:18. "Kovulmuş ve kınanmış olarak oradan çık. Onlardan kim sana uyarırsa, Cehennem'i onlarla dolduracağım." dedi.

7:19. Ey Âdem! "Sen ve eşin cennete¹ yerleşin, dilediğiniz yerden yiyecek, fakat şu ağaca² yaklaşmayın. Yoksa zâlimlerden olursunuz."

1- Bağlık, bahçelik ve yem yeşil olan bahçeye. **2-** Kelimesi kelimesine, "Eş'şecere." Şecere kelime anlamı olarak ağaç, yön değiştirme ve kargaşa çıkarma anlamına gelmektedir. Âyette, ağaç kelimesi, dünya nimetlerine gereğinden fazla yönelme, yaradılışı bozacak düzeyde dünyaya tutkuyla bağlanma, mal biriktirme, mülk edinme tutkusu ve kargaşa çıkarma anlamında alegorik* olarak anlatılmıştır (Bkz. 4:65, 17:60). Ağaç, Sümerlerde de gücün ve çokluğun simgesiydi.

*Bir fikrin, davranışın eylemin, duygunun, bir kavramın ya da bir nesnenin sembollerle, sembollerle ifade edilmesi. Bir metnin içerisinde verilmek istenen mesajın doğrudan değil, çeşitli sembeler aracılığıyla anlatılması.

7:20. Derken şeytân, kötülüklerini¹ kendilerine göstermek için onlara fısıldadı. Rabb'iniz size bu ağacı melik² olmayasınız veya kalıclardan olmayasınız diye yasakladı." dedi.

1- "Avret yerlerinin açığa çıkması;" "Kendilerinden gizlenmiş çirkin yerlerinin kendilerine gösterilmesi" şeklinde verilen anlamlar İsrâîliyat'tan yapılan alıntılardır. İnsanın yaratılışında, "bizatihi" çirkin olarak yaratılmış, çirkin olarak tanımlanabilecek bir organı yoktur. Bu nedenle güya çirkin olan ve daha önce farkında olmadıkları cinsel organlarının kendilerine gösterilmesi şeklinde verilen anlamlar doğru değildir. Âyette geçen "sev'âte" kelimesi "sue" kelimesinden türemiştir. "Sue," kötü iş, söz ve durum demektir. Dolayısıyla "kötülüklerin gösterilmesi, avret yerlerinin açığa çıkarılması" değil; insanın fıtratında bulunan "hasenenin" (iyiliğin) karşıtı olan "kötülük" egosunun harekete geçmesi, açığa çıkması, mal edinme ve biriktirme hırsı demektir. **2-** Diğer bir kıraate (okuyuşa) göre, meleke.

- 7:21. Ve ikisine: “Ben gerçekten ikinizin de iyiliğini istemekteyim.” diye yemin etti.
- 7:22. Böylece ikisini aldatıp baştan çıkardı. O ağaçtan tadınca,¹ çirkinlikleri açığa çıktı.² Cennet yapraklarını³ üst üste koyup örtünmeye başladılar.⁴ Rabb’leri onlara: “Ben sizi o ağaçtan men etmedim mi? Bu şeytân size apaçık bir düşmandır demedim mi?” diye seslendi.
- 1-** “Tadınca”dan kasıt, tadına bakmak değil, tam anlamı ile onunla bütünleşmek, sürekli ona sahip olmak, içinde yer almak anlamındadır. Tatmak anlamındaki “zâkâ” kelimesi, Kur’an’da daha çok Cehennem azâbını tatmak anlamında kullanılmaktadır. Bu da Cehennem’in tadına bakmak değil, Cehennem’de sürekli kalmak demektir. **2-** Şeytânî dürtülere aldanıp mal edinme hirsına saplanan Âdem ve Eşi, yanlışlarını fark edip kusurlarını anladılar. **3-** Dikkat edilirse, “ağaç yaprakları” değil, “cennet yaprakları” denmektedir. Zaten “varak” kelimesi burada “yaprak” değil, “mal varlığı” anlamında kullanılmaktadır. “Ağaç (şecer)” kelimesi de bildik anlamda ağaç değil, “yığınlarla mal, mülk” anlamında mecazi bir ifadedir. Âyette, bizzatîhi yaşanmış bir olayı değil, Allah, “Alegorik/temsili anlatım dili” ile insanın karşı karşıya kalacağı sinava ilişkin mesaj vermektedir. **4-** Derhal hatalarını düzeltmeye koyuldular (Bkz. 7:27).
- 7:23. “Ey Rabb’imiz! Biz, kendimize zûlmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan oluruz.” dediler.
- 7:24. “Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak inin.” dedi. Yeryüzünde, size belli bir süreye kadar yerleşme ve yararlanma imkânı vardır” dedi.
- 7:25. De ki: “Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan çıkarılacaksınız.”
- 7:26. Ey Âdemoğulları! Cesetlerinizi¹ örtecek ve sizi süsleyecek libas² indirdik.³ Takvâ libası⁴ ise daha hayırlıdır. İşte bu Allah’ın âyetlerindedir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar.
- 1-** Bedenlerinizi (Bkz. 5:31). **2-** Elbise. **3-** Bağışladı. **4-** Zihinsel tesettür. Takvâ elbisesi. Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir.

- 7:27. Ey âdemoğulları!¹ Şeytân kötülüklerini onlara göstermek için, libaslarını² soyarak², ana babanızı cennetten³ çıkardığı gibi sizi de bir fitneye düşürmesin. O ve taraftarları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Biz, şeytânları îmân etmeyenlere evliya⁴ kıldık.
1- Ey insanlar. **2-** Takva elbiselerini. İnsanın dünyaya tamamıyla yönelme, mal edinme hırsı, egonun, güçlü olma tutkusu ve bencilliğinin ortaya çıkması için takvâdan uzaklaşması, takvâ elbiselerini çıkarması gerekir. Buradaki elbise ile kast edilen şey bedeni örtmek için giyilen elbise değildir. Örneğin libas, takvâ elbisesi, 7:26; açlık ve korku elbisesi, 16:112; gecenin elbise olması, 78:10. **3-** Bağlık, bahçelik, huzur dolu mükemmel yaşam ortamı. **4-** Bkz. 7:3. âyetin dipnotu.
- 7:28. Onlar bir fuhûş¹ yaptıkları zaman, “Atalarımızdan böyle gördük ve Allah bize böyle emretti.” derler. De ki: “Allah fuhşû emretmez. Hakkında bilginiz olmayan şeyleri mi Allah’a yakıştırıyorsunuz?”
1- Her türlü aşırılık, haddi aşmak, hayâsızlık ve edepsizlik.
- 7:29. De ki: “Rabb’im bana haktan yana olmayı emretti.” Her mescitte yüzlerinizi¹ O’na doğrultun ve dini yalnızca O’na has kılarak² düâ edin. Sizi ilk yarattığı gibi yine O’na döneceksiniz.
1- Bütün benliğinizi. **2-** Kelimesi kelimesine, “muhtlis.” Muhtlis, has kılan, özgüleyen demektir. Muhles/Muhtlis, kelime anlamı olarak arınmış, saf, berrak, arı-duru, samimi, erdemli olmak demektir. Dini Allah’a has kılmak, Allah’ın buyruklarından başka hiçbir şeyi din edinmemek, dine hiçbir şeyi bulaştırmamaktır. Dinde arı duru, saf ve berrak olmaktır. Diğer bir ifade ile dinin tek kaynağının Kur’an olduğuna inanmaktır ve Kur’an’ının dışında sünnet, hadis, siyer, tefsir, alim vb. hiçbir şeyi dinde kaynak olarak görmemektir. Şirksiz bir bilinçle hurafesiz, katksız, arı-duru bir şekilde Kulluğunu yalnızca Allah’a özgülemek demektir.
- 7:30. Bir kısmını¹ doğru yola ilettiler. Bir kısmı da sapkın yolu hak etti. Zira onlar, Allah’ın yanı sıra şeytânları² evliya³ edindiler. Ve kendilerini de doğru yolda olduklarını sanıyorlar!
1- Doğru yolu hak edenleri. **2-** Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat’ten uzak olan, Hakk’a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsünün, saptırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir. **3-** Bkz. 7:3. âyetin dipnotu.

7:31. Ey Âdemoğulları! Her secde edilen yerde¹ ziynetlerinizi² alın. Yişin, için fakat israf³ etmeyin. Zira O, israf edenleri sevmez.

1- Allah'a boyun eğilen, saygı gösterilen yerde; mescitlerde. **2-** Özenli, bakımlı olun. Ahlâklı, erdemli, edepli, temiz ve güzel davranış sahibi olun. **3-** Haddi aşmak, bozgunculuk yapmak, ölçüsüz davranmak, taşkınlık yapmak.

7:32. De ki: "Allah'ın kulları için çıkardığı ziynet¹ ve temiz rızıkları kim haram etmiş?" De ki: "Bunlar dünya hayatında îmân edenlerindir; Kıyâmet Günü ise yalnız onlara aittir." Bilen bir topluma âyetleri böyle detaylı olarak açıklıyoruz.

1- Doğal ihtiyaç olan güzel, değerli, temiz giyim ve kullanım eşyalarını.

7:33. De ki: "Rabb'im şunları kesinlikle haram kılmıştır: Fuhûşların¹ açık olanını ve gizli olanını, günahları, haksız yere saldırmayı, hakkında hiçbir belge indirmedığı herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmayı ve Allah'a, bilmediğiniz şeyleri yakıştırmanızı."

1- Her türlü aşırılık, haddi aşmak, hayâsızlık ve edepsizlik.

7:34. Her ümmetin¹ bir eceli² vardır. Ecelleri gelince ne bir an ertelenir ne de bir an öne alınır.

1- Toplumun. **2-** Süresi.

7:35. Ey Âdem oğulları! Size, içinizden âyetlerimi anlatan elçiler geldiğinde, her kim takvâli davranır ve kendisini düzeltirse, onlara kaygı yoktur ve onlar üzölmeyecekler de.

7:36. Büyöklük taslayarak, âyetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar ateş halkıdır. Onlar, orada sürekli kalıcıdır.

7:37. Allah'a iftira eden veya O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kim olabilir? Kitâp'taki nasıpları onlara erişecektir.¹ Nihâyet Resûllerimiz², canlarını almak için onlara geldiğinde, "Allah'tan başka yakardığınız ilâhlar nerede?" dediklerinde; onlar da: "Onlar bizden uzaklaşıp gittiler." dediler. Kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerinde tanıklık ettiler.

1- Onlar için belirlenen süre tamamlanacaktır. **2-** Can alıcı elçilerimiz.

7:38. Buyurdu ki: “Sizden önceki cinn¹ ve insten¹ ümmetler² arasında siz de ateşe girin. Her ümmet girdikçe, yoldaşlarına lânet etti. Birbiri ardına hepsi orada toplandığı zaman; sonrakiler öncekiler için: “Ey Rabb’imiz! Bunlar bizi saptırdılar, bunlara ateşten bir kat daha azâp ver.” “Hepsi için bir kat fazla vardır, ama siz bilmezsiniz.”³ dedi.

1- “İns ve cinn”, Kur’an’da birleşik bir ifade olarak kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Bu terkibe, “İnsanlar ve cinler” şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. İns ve Cinn terkip olarak: Yerli- yabancı, tanıdık- tanımadık, bilinen- bilinmeyen kimseler; diğer bir ifade ile herkes, her kim varsa hepsi demektir. Hazırda olanı olmayanı her kesi içine alan bir anlama sahiptir. Bu terkipteki cinn kelimesi, “görünmez olan, dumansız ateşten yaratılmış ontolojik varlık” anlamındaki cinn değildir. Kur’an’ın; Câhiliye’nin cinn algısı bağlamında, cinn kavramını kullanmış olmasının cinler hakkında ontolojik bilgi olarak görülmesi önemli bir yanılgıdır. Kur’an, Câhiliye’nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemekte ve Câhiliye’nin cinnlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur’an’a göre; cinnlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı câhili bir inançtır. Müşriklerin; Nebiye kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Cinn, kelime anlamı olarak, “kapalı, gözükmez varlık ve güç” demektir. **2-** Topluluklar. **3-** Hepiniz, hak ettiğiniz azâba maruz kalacaksınız.

7:39. Öncekiler de sonrakilere: “Sizin, bizden iyi bir tarafınız yoktu. O halde kazandıklarınıza karşılık azâbı tadın.” dediler.

7:40. Âyetlerimizi yalanlayan ve büyülenenler var ya, onlara gök kapıları açılmayacak ve onlar deve¹ iğnenin deliğinden geçmedikçe, Cennet’e giremeyeceklerdir. Mücrimleri² böyle cezalandırırız.

1- Veya kalın urgan. **2-** Suçlu. Hakikat ile bağıni koparmış. Mücrim, “basit suçlu” anlamında değil, “Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın” olmayı da kapsan “suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden” bir kavramdır.

7:41. Onlar için Cehennem’den döşek ve örtüler vardır. İşte zâlimleri böyle cezalandırırız.

7:42. Îmân edip sâlihâtı yapanlar - ki hiç kimseye gücünün yettiğinden başkasını yüklemeyiz- Onlar, orada sürekli kalacaklardır.

- 7:43. Göğüslerinde tasadan ne varsa çıkarıp almışız. Yanı başlarında ırmaklar akmaktadır. Derler ki: “Bizi buna ulaştıran Allah’a hamdolsun. Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi biz kendiliğimizden doğru yolu bulamazdık. Ant olsun ki Rabb’imizin Resûlleri gerçeği getirmişlerdir.” Onlara: “İşte yaptığınız işlere karşılık, hak ettiğiniz Cennet budur.” diye seslenilir.
- 7:44. Cennet halkı, Cehennem halkına, “Rabb’imizin bize söz verdiklerinin gerçek olduğunu gördük; siz de Rabb’inizin size söylediklerinin gerçek olduğunu gördünüz mü?” diye seslenirler. “Evet.” derler. Aralarından bir çağırıcı, “Allah’ın lâneti zâlimlerin üzerine olsun.” diye bağırır.
- 7:45. Onlar, Allah’ın yolundan alıkoyan ve onu eğri göstermek isteyen ve âhireti de inkâr eden kimselerdi.
- 7:46. İki taraf arasında bir hicap¹ vardır. Ve A'râf² üzerinde de hepsini sîmâlarından tanıyan kimseler vardır. Henüz Cennet’e girmemiş olan, fakat girmeyi uman Cennet halkına: “Size selâm olsun.” diye seslendiler.
- 1- Perde, engel. 2- A'râf “sur, dağ ve tepenin en yüksek kısmı” anlamı olan “urf” kelimesinin çoğuludur. A'râf, Cennet’le Cehennem’i birbirinden ayıran yüksek alanın ismi olarak kabul edilmektedir. Ashâbu’l-Â'râf da hepsini simâlarından tanıyan Â'râf’ın üzerinde bulunan kimselerdir.*
- 7:47. Bakışları ateş halkı tarafına döndürülünce de “Ey Rabb’imiz! Bizi zâlim halkla beraber bulundurma.” derler.
- 7:48. A'râf halkı, yüzlerinden tanıdıkları kimselere de: “Çokluğunuz da tasladığınız büyüklük de size bir yarar sağlamadı.” dediler.
- 7:49. Cehennemliklere; “Allah, hiçbir rahmete erdirmeyecek diye yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı?” Onlara:¹ “Girin Cennet’e, artık size korku yoktur. Üzülecek de değilsiniz.” denir.
- 1- Cennetliklere.*
- 7:50. Ateş halkı, Cennet halkına, “Suyunuzdan veya Allah’ın rızık olarak verdiği şeylerden biraz da bize verin.” diye feryat ederler. Onlar, “Allah, bu ikisini kâfirlere harâm kılmıştır.” derler.

- 7:51. Onlar ki, dinlerini bir oyun ve eğlence yerine koydular. Dünya hayatı onları aldattı. Onlar, karşılaşacakları bugünü unuttukları ve âyetlerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi, biz de onları unutturuz.
- 7:52. Gerçekten Biz, onlara, îmân etmek isteyen bir halk için, bilgiye göre açıkladığımız; yol gösterici ve râhmet olan bir Kitâp getirdik.
- 7:53. Onun verdiği haberin gerçekleşmesini mi bekliyorlar? Onun haberinin gerçekleştiği gün, daha önce onu unutmuş olanlar diyecekler ki: "Gerçekten Rabb'imizin Resûlleri gerçeği getirmişler. Acaba bir şefaatchi¹ var mıdır ki bize şefaatte bulunsun veya geri döndürülsek de yaptıklarımızdan başkasını yapsak?" Gerçekten onlar kendilerine yazık etmişlerdir. Uydurdukları şeyler kendilerinden uzaklaşip kaybolmuştur.

1- Yardım edecek birisi. Şefaatin esas anlamı yardım etmektir.

- 7:54. Rabb'iniz; gökleri ve yeri altı günde¹ yaratan, sonra arş üstüne istevâ eden;² geceyi, durmadan takip eden gündüze katan; Güneş'i, Ay'ı ve yıldızları emrine tâbi kılan Allah'tır. Dikkat edin! Yaratmak da emretmek de yalnız O'na özgüdür. Âlemlerin Rabb'i olan Allah, Şanı Çok Yücedir.

1- Altı evrede, altı zaman diliminde, altı dönemde. **2-** Evrenin yönetimini ve egemenliğini elinde bulunduran.

- 7:55. Rabb'inize "tederruân¹" ve "hufyeten²" dâa edin. Kuşkusuz O, haddi aşanları sevmez.

1- Allah'ın yüceliği karşısında küçülerek, basitliğinin, muhtaçlığının bilincinde olarak, acziyetini ifade ederek tevâzu üstüne tevâzu göstererek istekte bulunmak. **2-** "Hufyeten," "açıkça göstere göstere ve gizlice" anlamında iki zıt anlamı olan bir kelimedir.

- 7:56. Ve düzeltildikten sonra, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. O'na endişe ve ümit ile dâa edin. Kuşkusuz Allah'ın rahmeti muhsin¹ olanlara yakındır.

1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.

- 7:57. Rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen O'dur. Rüzgârlar, ağır bulutları yüklenince, onları ölü bir beldeye sevk ederiz. Böylece onunla indirdiğimiz suyla, orada her türlü ürünü çıkarırız. İşte Biz ölüleri de böyle diriltip çıkarırız. Umulur ki düşünüp öğüt alırsınız.
- 7:58. Toprağı iyi olan beldenin bitkisi, Rabb'inin izni ile¹ verimli olur. Toprağı kötü olan beldenin ürünü verimsiz olur. Şükreden bir kavim için âyetleri böyle ayrıntılı olarak açıklıyoruz.
- 1-** "Rabb'inin izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah'ın bilgisi ve onayı anlamlarına gelmektedir.
- 7:59. Ant olsun ki Biz, Nûh'u halkına gönderdik. "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka ilâh yoktur; kuşkusuz ben, sizin için o büyük günün azâbından korkuyorum." dedi.
- 7:60. Halkının meleleri:¹ "Biz, seni kesin bir sapkınlık içinde görüyoruz." dediler.
- 1-** Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları sınıfı.
- 7:61. "Ey halkım, bende bir sapkınlık yok. Ben ancak âlemlerin Rabb'inden bir elçiyim."
- 7:62. "Rabb'imın gönderdiklerini size tebliğ ediyorum. Ve size öğüt veriyorum. Allah tarafından, sizin bilmediklerinizi biliyorum."
- 7:63. "Takvâli olmanızı sağlamak ve böylece merhamet olunmanız için; içinizden sizi uyaracak bir adama, Rabb'inizden size bir zikir¹ gelmesine mi şaştınız?"
- 1-** Öğüt. Zikir, Kur'an'ın isimlerinden birisidir. Bu kelimenin hatırlatmak, hatırlamak ve anmak anlamları da bulunmaktadır. Hatırlatmak ve anmak ile kast edilen şey, sorumlulukları hatırlamak, yapılan her şeyin Allah tarafından görüldüğünü ve bilindiğini akıldan çıkarmamaktır. Tesbih çekmek/tesbihat olarak bilinen belli sözlerin (Suphanallah, elhamdülillah vb. gibi) tekrarlanarak söylenmesine zikir denmesi hurafedir.
- 7:64. Derken, halkı onu yalanladı. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da boğduk. Onlar gerçeği görmeyen bir kavimdi.

- 7:65. Âd halkına da kardeşleri Hûd'u gönderdik. "Ey halkım! Allah'a kulluk edin ve sizin için O'ndan başka ilâh yoktur. Yine de takvâ sahibi olmayacak mısınız?" dedi.
- 7:66. Halkın Kâfir¹ meleleri:² "Gerçekten biz seni beyinsizlerden görüyoruz ve gerçekten seni yalancılardan sanıyoruz." dediler.³
1- İnançsız, î mân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, î mân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20). **2-** Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı. **3-** Hûd Nebi'ye.
- 7:67. "Ey halkım! Ben beyinsizlerden değilim. Ben ancak Âlemlerin Rabb'inden bir elçiyim." dedi.
- 7:68. "Ben, size Rabb'immin mesajlarını iletiyorum. Ben, sizin için güvenilir bir öğütçüyüm."
- 7:69. "Sizi uyarması için, içinizden bir kimse aracılığıyla Rabb'inizden size bir zikir¹ gelmesine hayret mi ettiniz? Nûh toplumundan sonra sizi onların yerine geçirdiğini hatırlayın. Ve yaratılışça sizi onlardan güçlü kıldı. O halde Allah'ın nimetlerini hatırlayın. Umulur ki kurtuluşa erersiniz."
1- Bkz. 7:63. âyetin dipnotu.
- 7:70. "Sen, bize, tek olan Allah'a kulluk etmemiz ve atalarımızın kulluk ettiklerini bırakmamız için mi geldin? Eğer doğru sözlülersen, haydi bizi tehdit ettiğin şeyi getir!" dediler.
- 7:71. "Rabb'inizin azâbı ve öfkesi, hakkınızda kesinleşti. Haklarında Allah'ın hiçbir yetki belgesi indirmedığı, sizin ve atalarınızın taktığı isimler hakkında benimle tartışıyor musunuz? Bekleyin öyleyse! Kuşkusuz ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim." dedi.
- 7:72. Onu ve beraberinde olanları bizden bir rahmetle kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayıp inanmayanların ise kökünü kestik.

- 7:73. Semûd halkına da kardeşleri Sâlih'i gönderdik: "Ey halkım: Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka ilâh yoktur. Rabb'inizden size bir beyinât¹ gelmiştir. İşte şu Allah'ın dışı devesi,² sizin için bir âyettir.³ Bırakın onu, Allah'ın arzında otlasın. Kötü bir amaçla ona yaklaşmayın. Yoksa sizi yakın bir azâb yakalar." dedi.
1- Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. **2-** Herhangi bir kimseye ait olmayan, toplumun ortak malı olan. Sahibi toplum olan, deve. **3-** Göstergedir.
- 7:74. "Hatırlayın! Âd'dan sonra sizi halifeler yapıp yeryüzüne yerleştirdi. O'nun ovalarında köşkler yapıyor, dağlarını yontup evler yapıyorsunuz. Allah'ın nimetlerini düşünün de yeryüzünde bozgunculuk yapıp karışıklık çıkarmayın."
- 7:75. Halkının büyüklük taslayan meleleri,¹ içlerinden îmân eden mustezaf'lara:² "Siz, Sâlih'in, Rabb'i tarafından gönderilmiş olduğundan emin misiniz?" dediler. Onlar da: "Biz, onunla gönderilen her şeye îmân edenlerdeniz." dediler.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı. **2-** Gücsüz bırakılmışlar, ezilmişler, kimsesizler, çaresizler, küçümşenenler.
- 7:76. Büyüklük taslayan kimseler de dediler ki: "Biz de sizin îmân ettiğiniz şeyi kesin olarak küfredenleriz."¹
1- Bkz. 7:66. âyetin dipnotu.
- 7:77. Derken dışı deveyi kestiler ve böylece Rabb'inin emrine karşı geldiler ve "Ey Sâlih! Sen gerçekten gönderilenlerdensen, haydi bizi tehdit ettiğin şeyleri getir." dediler.
- 7:78. Bunun üzerine şiddetli bir sarsıntı onları yakaladı ve yurtlarında dizüstü çöke kaldılar.
- 7:79. O da onlardan yüz çevirip: "Ey halkım, ben size Rabb'immin mesajını ilettim ve size öğüt verdim, ancak siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz." dedi.
- 7:80. Hani Lût da halkına şöyle demişti: "Ey halkım! Sizden önce âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı bir fâhişeliği¹ mi yapıyorsunuz?"
1- Aşırılığı. Sapıklığı. Eşcinselliği.

- 7:81. “Kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır! Siz gerçekten müsrif¹ bir halksınız.”
1- *Haddi aşmak, bozgunculuk yapmak, ölçüsüz davranmak, taşkınlık yapmak.*
- 7:82. Halkının cevabı yalnızca şu oldu: “Çıkarın onları yurtlarınızdan, zira o insanlar, kendilerini çok temiz görüyorlar.”
- 7:83. Bunun üzerine onu ve yanında yer alanları kurtardık. Karısı hariç; o, geride kalanlardan oldu.
- 7:84. Üzerlerine bir yağmur yağdırdık. Bak, mücrimlerin sonu nasıl oldu!
- 7:85. Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı. Dedi ki: “Ey halkım! Allah’a kul-luk edin. Sizin için O’ndan başka ilâh yoktur. Rabb’inizden size bir beyyinât¹ gelmiştir. Ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanlara mallarını eksik vermeyin. Düzeltildikten sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın;² eğer Mü’minler iseniz bu, sizin için hayırlı olandır.”
1- *Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. 2-* *İyi niyetli ve yapıcı olun, yıkıcı ve kötü niyetli olmayın.*
- 7:86. “Îmân edenleri tehdit ederek Allah’ın yolundan çevirmek ve o yolu eğri göstermeye çalışmak için her yolun başına oturmayın.¹ Azken sizi nasıl çoğalttığımızı bir düşünün. Bakın! Bozgunculuk yapanların sonu nasıl oldu!”
1- *Her yola başvurmayın. Tehditle zorbalıkla onları vaz geçirmeye çalışmayın.*
- 7:87. “Mademki sizin bir kısmınız benimle gönderilene îmân etmiş, bir kısmınız da îmân etmemişse; o halde Allah aramızda hükmünü verinceye kadar sabredin. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.”

- 7:88. Halkının büyüklük taslayan meleleri dediler ki: “Ey Şu’ayb! Seni ve seninle birlikte îmân edenleri ya yurdumuzdan çıkaracağız ya da bizim milletimize¹ döneceksiniz.” O da: “Kerih² görsek de mi?” dedi.
1- Uygurluk, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet. 2- Yanlış ve kötü.
- 7:89. “O, bizi ondan kurtardıktan sonra, eğer tekrar sizin milletinize dönersek, Allah’a karşı yalan yere iftira etmiş oluruz. Rabb’imiz Allah dilemedikçe¹ bizim ona dönmemiz olacak şey değildir. Rabb’imizin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Biz, yalnızca Allah’a tevekkül² ettik. Ey Rabb’imiz! Bizimle halkımız arasında gerçeği ortaya çıkar. Sen, gerçeği ortaya çıkaranların en hayırlısısın.”
1- Allah, bizi zorla ona döndürmedikçe. 2- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 7:90. Halkından Kâfir¹ meleler: “Eğer Şu’ayb’e uyarmanız kaybedenlerden olursunuz.” dediler.
1- Bkz. 7:66. âyetin dipnotu.
- 7:91. Derken şiddetli bir sarsıntı onları yakaladı ve yurtlarında dizüstü çöke kaldılar.
- 7:92. Şu’ayb’ı yalanlayanlar, sanki orada hiç yaşamamışlar gibi yok oldular. Asıl kaybedenler Şu’ayb’ı yalanlayanlar oldu.
- 7:93. Onlardan yüz çevirdi ve “Ey halkım.” dedi: “Ben, size Rabb’imin mesajını tebliğ ettim ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir topluma nasıl olur da üzülebilirim?”
- 7:94. Hangi beldeye bir Nebi gönderdiysek, o beldenin halkını darra’î¹ etsin diye sıkıntı ve zorlukla yakaladık.
1- Allah’ın yüceliği karşısında küçülerek, basitliğinin, muhtaçlığının bilincinde olarak, aciziyetini ifade ederek tevâzu üstüne tevâzu göstererek istekte bulunmak.
- 7:95. Sonra kötülüğü iyiliğe çevirdik. Nihâyet imkânları artınca: “Atalarımızın da sıkıntılı ve bolluk günleri olmuştu.” dediler. Bu yüzden, Biz de onları ansızın yakalayiverdik.
- 7:96. Eğer beldelerin halkı îmân edip, takvâ sahibi olsalardı, muhakkak üzerlerine göğün ve yerin bereketini açardık. Ancak onlar yalanladılar, Biz de yaptıklarına karşılık onları kısıvrak yakaladık.

- 7:97. O beldelerin halkı, geceleyin uyurlarken kendilerine azâbımızın gelmeyeceğinden emin mi oldular?
- 7:98. Ya da o beldelerin halkı, gündüzün serin vaktinde dünya işleriyle oyalanırken azâbımızın onlara gelmeyeceğinden emin mi oldular?
- 7:99. Allah'ın planından emin mi oldular? Kaybedenlerden başkası Allah'ın planından emin olamaz.
- 7:100. Önceki halklardan sonra yeryüzüne mirasçı olanların, doğru yolu bulmaları gerekmez miydi? Eğer biz dileseydik onları da suçlarından dolayı cezalandırırdık. Kalplerini mühürlerdik de duymaz olurlardı.
- 7:101. İşte o beldeler ki sana bazı haberlerini anlatıyoruz. Resûlleri onlara beyyinât¹ getirmişlerdi. Ancak onlar, daha önce yalanlamış oldukları şeye inanmak istemediler. Allah Kâfirlerin kalplerini işte böyle mühürler.²
1- Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. 2- Mühürleme, sebep değil sonuçtur. Helaki gerektirecek kadar azgınlaşmanın, zulmetmenin, büyüklük taslamanın sonucudur.
- 7:102. Onların çoğunda, sözlerine bağlılık bulmadık. Ama onların çoğunu fâsık olarak bulduk.
- 7:103. Sonra onların ardından Mûsâ'yı âyetlerimizle Firavun'a ve onun melelerine gönderdik. Onlar, ona zûlmettiler. Bak bozguncuların sonu nasıl oldu!
- 7:104. Mûsâ dedi ki: "Ey Firavun! Ben gerçekten Âlemlerin Rabb'i tarafından gönderilmiş bir Resûl'üm."
- 7:105. "Allah adına, hakikatten başkasını söylememek benim üzerime borçtur. Size, Rabb'inizden açık beyyinelerle¹ geldim. Öyleyse İsrâîloğullarını benimle gönder."
1- Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi.
- 7:106. Firavun: "Eğer gerçekten bir âyet¹ getirdiyse ve doğru söyleyenlerdensen onu göster bakalım." dedi.
1- Kanıt, mucize.

- 7:107. Bunun üzerine, Mûsâ asasını yere bıraktı, asa sahici büyük bir yılan¹ oldu.
1- Ejderha. (Büyük yılan)
- 7:108. Ve elini çıkardığı zaman, eli bakanlar için bembeyaz parlayıverdi.
- 7:109. Firavun halkının meleleri: “Bu gerçekten bilgin bir büyücüdür.” dediler.
- 7:110. “Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne buyuruyorsunuz?”
- 7:111. “Onu ve kardeşini alıkoy. Şehirlere de toplayıcılar gönder.” dediler.
- 7:112. “Bütün bilgin sihirbazları sana getirsinler.”
- 7:113. Sihirbazlar, Firavun’a geldiler: “Eğer galip gelirsek bize bir ödül var değil mi?” dediler.
- 7:114. Evet, “Sizler yakınlaştırılanlardan¹ olacaksınız.” dedi.
1- Yakınımda yer alanlardan, mevki makam sahibi olanlardan.
- 7:115. “Ey Mûsâ! Önce sen mi atacaksın, yoksa atanlar biz mi olalım?” dediler.
- 7:116. “Siz atın” dedi. Attıkları zaman, büyük bir büyü yaparak insanların gözlerini büyüleyip, onlara korku verdiler.
- 7:117. Biz de Mûsâ’ya: “Asanı at.” diye vahyettik. O, onların uydurdıkları şeyleri yutuverdi.
- 7:118. Böylece, hakikat¹ ortaya çıktı ve onların bütün yaptıkları bâtil² oldu.
1- Gerçek. 2- Boşa çıktı, yalan olduğu anlaşıldı.
- 7:119. Orada yenik düştüler. Küçük düşüp, iddialarından vazgeçtiler.
- 7:120. Ve sihirbazlar secdeye kapandılar.
- 7:121. “Âlemlerin Rabb’ine îmân ettik.” dediler.
- 7:122. “Mûsâ ve Hârun’un Rabb’ine.”
- 7:123. Firavun: “Ben size izin vermeden mi ona inandınız?” dedi. “Doğrusu bu, halkı şehirden çıkarmak için kurduğunuz bir tuzaktır. Ama yakında göreceksiniz!”
- 7:124. “Mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve sonra da hepinizi asacağım.”

- 7:125. “Biz zaten Rabb’imize döneceğiz.” dediler.
- 7:126. “Rabb’imizin bize gelen âyetlerine îmân etmemizden dolayı, bizden intikâm almak istiyorsun. Ey Rabbimiz! Bizi sabırlı kıl ve canımızı teslim olanlar olarak al.”
- 7:127. Firavun halkının meleleri¹: “Mûsâ’yı ve yanında yer alanları, yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, seni ve ilâhlarını terk etsinler diye mi bırakacaksın?” dediler. O da: “Oğullarını öldürüp, kadınlarını sağ bırakacağım. Kuşkusuz, biz onların üzerinde kahredicileriz.” dedi.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı.
- 7:128. Mûsâ, halkına: “Allah’tan yardım dileyin ve sabredin. Kuşkusuz yeryüzü Allah’ındır. Dilediği kulunu ona mirasçı kılar. Mutlu son takvâ sahibi olanlar içindir.” dedi.
- 7:129. “Sen bize gelmeden önce de, bize geldikten sonra da bize eziyet edildi.” dediler. O da: “Umulur ki Rabb’iniz düşmanlarınızı yok eder ve sizi yeryüzüne halifeler¹ kılar da nasıl davranacağınıza bakar.” dedi.
1- Kur’an, bu kelimeyi, irade ve akıl verilerek, yeryüzünü düzenleyen, yönlendiren, yöneten, imar eden anlamında ve bir de önceki toplumların yerine geçen ardıl anlamında kullanmaktadır. Vekâlet etmek, vekil ve nâib olmak sıfatıyla “Allah’ın yeryüzündeki temsilciliği, vekilliği” olarak anlam kazanan ve halifenin de “Allah’ın yeryüzündeki temsilcisi, vekili” sayılması şeklinde siyasallaşan, “halife” kelimesinin, Kur’an’da yer alan Halife kelimesi ile bir ilgisi yoktur (27:62).
- 7:130. Ant olsun ki belki ders alırlar diye, Firavuncuları¹ yıllarca kuraklık ve ürün kıtlığıyla cezalandırdık.
1- Firavun’un taraftarları, halkı.
- 7:131. Onlara bir iyilik geldiği zaman, “Bu bizdendir.” derler. Bir kötülük isabet ettiği zaman da Mûsâ ve onunla birlikte olanları uğursuz sayarlardı. İyi bilin ki onların uğursuzluğu ancak Allah katındadır.¹ Ancak çocukları bunu bilmez.
1- Firavuncuların yaşadıkları kuraklık ve kıtlık belasının Mûsâ’nın ve onun yanında yer alanlarla bir ilgisi yoktur. Bu belalar, kendi yaptıklarının karşılığı olarak Allah tarafından bir cezalandırılmadır.

- 7:132. “Bizi büyülemek için ne kadar âyet¹ getirirsen getir, biz sana asla inanacak değiliz.” dediler.
1- *Mucize, kanıt.*
- 7:133. Bunun üzerine, Biz de ayrı ayrı âyetler¹ olarak onlara tûfan, çekirge, haşarat, kurbağa ve kan gönderdik. Yine de büyüklük taslayıp mücrim² bir toplum olmaya devam ettiler.
1- *Mucizeler, kanıtlar, göstergeler. 2-* *Suçlu. Hakikat ile bağını koparmış. Mücrim, “basit suçlu” anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın” olmayı da kapsan “suçların hepsini içine alan, suçların toplamını ifade eden” bir kavramdır.*
- 7:134. Başlarına azâp gelince: “Ey Mûsâ! Sana verilen söze dayanarak Rabb’ine dâa et, eğer bizden bu azâbı uzaklaştırırsan sana inanacağız ve İsrâiloğulları’nın seninle birlikte gitmesine izin vereceğiz.” dediler.
- 7:135. Biz onlardan geçirecekleri bir süreye kadar azâbı kaldırıncaya da hemen sözlerinden dönüverdiler.
- 7:136. Bu yüzden, Biz de onlara hak ettikleri cezayı verdik, onları denizde boğduk. Çünkü onlar âyetlerimizi yalanladılar. Onları umursamaz olmuşlardı.
- 7:137. Mus’tezaf¹ olan halkı da bereketlendirdiğimiz arzın doğusuna ve batısına mirasçı kıldık. Sabretmelerine karşılık Rabb’inin İsrâiloğullarına takdir ettiği hüküm gerçekleşti. Firavun ve halkının yapıp yükselttikleri yapıları harap ettik.
1- *Güçsüz bırakılmışlar, ezilmişler, kimsesizler, çaresizler, küçümsenenler.*
- 7:138. İsrâiloğullarını denizden geçirdik. Kendilerine özgü putlara tapan bir halka rastladılar. Ey Mûsâ! “Bize de bunların ilâhları gibi bir ilâh yap.” dediler. “Siz gerçekten cahil bir kavimsiniz.” dedi.
- 7:139. “Bunların içinde buldukları¹ yok olacaktır ve yaptıkları şey² de bâttir.”
1- *Din. 2-* *İbadetleri.*
- 7:140. “Sizi âlemlere üstün¹ kıldığı halde, size Allah’tan başka bir ilâh mı arayayım?” dedi.
1- *Sizi doğru yola ileterek üstün gelmenizi sağladığı halde.*

7:141. “Hani Biz, size azâpların en kötüsünü yapan; oğullarınızı öldürüp, kadınlarınızı sağ bırakan Firavun toplumundan sizi kurtarmıştık. Bunda, sizin için Rabb’inizden büyük bir sınav vardı.”

7:142. Mûsâ’ya, otuz gece süre verdik, sonra buna on gece daha ekledik. Böylece Rabb’inin belirlediği vakit kırk geceye tamamlandı. Mûsâ, kardeşi Hârûn’a, “Benim halkım içinde benim yerime geç, onları ıslâh et ve bozguncuların yoluna uyma!” dedi.

7:143. Ve Mûsâ, belirlediğimiz yere gelip de Rabb’i onunla konuşunca: “Bana görün de Sana bakayım!” dedi. “Sen Beni göremezsin, fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de Beni göreceksin.” buyurdu. Rabb’i dağa tecelli edince onu darmadağın etti ve Mûsâ baygın düştü. Kendine gelince: “Sen münezzehsin.² Tevbe ettim Sana. Ben Mü’minlerin³ ilkiyim.” dedi.

1- Bkz. 6: 103. âyet: “Gözler O’nu göremez, O ise gözleri görür...” 2- Kusura ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah’a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. Allah’ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. “Hiçbir şey O’nun benzeri değildir (42:11).” Allah’a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. 3- Emin olanların, güvenenlerin ilkiyim.

7:144. “Ey Mûsâ! Gönderdiklerimle ve Kelâmımla seni insanlar arasında üstün kıldım.¹ Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol!” dedi.

1- Seni insanlar üzerine seçtim.

7:145. Ona verdiğimiz levhalarda öğüt olmak üzere her şeyi açık bir şekilde yazdık. “Onu kuvvetle tut¹ ve halkına da onu en iyi şekilde tutmalarını buyur. Yakında size fâsıkların² yurdunu göstereceğim.”

1- Buyurklarımı özenle yerine getir. 2- Günaha sapan. Günaha ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan.

- 7:146. Yeryüzünde, haksız yere büyüklük taslayanları, âyetlerimden¹ uzaklaştıracağım. Onlar, bütün âyetleri² görseler de yine ona inanmazlar. Rüşd³ yolunu görseler de onu yol tutmazlar; ama azgınlık⁴ yolunu görseler onu kendilerine yol tutarlar. Bu, âyetlerimizi yalanlamalarından ve ondan gâfil⁵ bulunmalarındandır.
- 1- Gerçeği gösteren kanıtlardan, vahyin gerçeklerinden. 2- Bütün kanıtları. 3- "Rüşd": Doğru ve yanlış ayırt etme bilinci, isabetli davranma olgunluğu. Zihinsel olgunluk. Reşit olma, irşat etme, mürşit gibi türevleri vardır. Rüşdün zıddı azgınlıktır. 4- Azgınlık: sapkın yolu izleme. 5- Umur-samamak.**
- 7:147. Âyetlerimizi ve âhiretteki karşılaşmayı yalanlayan kimselerin amelleri boşa gitmiştir. Onlar, başkasıyla değil, ancak kendi yaptıkları ile cezalandırılacaklardır.
- 7:148. Mûsâ'nın halkı, onun arkasından, böğürmesi olan, süs eşyalarından yapılmış bir buzağı heykelini benimsediler. Onun kendileriyle konuşmadığını ve yol gösteremediğini görmediler mi ki onu benimsediler? Onu benimsemekle zâlimlerden oldular.
- 7:149. Ne zaman ki akılları başlarına gelip gerçekten sapmış olduklarını görünce: "Eğer Rabb'imiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa mutlaka hüsrana uğrayanlardan oluruz." dediler.
- 7:150. Mûsâ, halkına döndüğünde, öfke ve üzüntü içinde onlara: "Benim yokluğumda ne kötü işler yapmışsınız! Rabb'inizin emrini¹ çabuklaştırdınız mı?" dedi. Levhâları bırakıp, kardeşinin başını tutup kendine çekti. "Ey annemin oğlu! Gerçekten bu halk beni zayıf buldu, neredeyse beni öldüreceklerdi; sen de düşmanları benimle sevindirme, beni bu zâlim kimselerle bir tutma." dedi.
- 1- İlâhi cezayı çabuklaştırmak mı istiyorsunuz?**
- 7:151. "Rabb'im! Beni ve kardeşimi bağışla! Bizi rahmetine dâhil et. Sen merhametlilerin en merhametlisisin." dedi.
- 7:152. Buzağıyı benimseyenlere Rabb'lerinden bir öfke erişecektir ve dünya hayatında da zillete uğrayacaklardır. İşte iftiracıları böyle cezalandırırız.

- 7:153. Kötülük¹ yapıp, arkasından tevbe edip, Âmân Edenler için kuşkusuz Rabb'in bundan sonra Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- *Buzağıya kutsallık atfedip.*
- 7:154. Öfkesi geçince Mûsâ levhâları aldı, onlardaki yazıda Rabb'leri için korkanlara¹ bir yol gösterme ve bir rahmet vardı.
1- *Bu korku, sakınma, önlem alma, ihtiyatlı olma, tedirgin olma anlamında bir korkmadır.*
- 7:155. Mûsâ, belirlediğimiz buluşma için adamlarından yetmiş kişi seçti. Kendilerini sarsıntı tutunca: "Ey Rabb'im! Dileseydin bunları da beni de daha önce yok ederdin. İçimizdeki birtakım beyinsizler yüzünden bizi yok mu edeceksin? Bu, ancak senin bir fitnendir.¹ Onunla hak edeni² sapkınlıkta bırakırsın hak edene² de doğru yolu gösterirsin. Sen bizim velimizsin.³ Bizi bağışla. Bize merhamet et. Sen bağışlayanların en hayırlısısın." dedi.
1- *Sınavındır. 2- Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstere-ni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3). 3- Bkz. 7:3. âyetin dipnotu.*
- 7:156. Bize, bu dünyada da âhîret'te de iyilik yaz. Biz Sana yöneldik. Allah: "Azâbıma hak edeni uğrattırım, rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır. Onu, takvâ sahibi olanlara, zekâtı yapanlara¹ ve âyetlerimize inananlara yazacağım." buyurdu.
1- *Zekât, arınmak, arındırmak demektir. Benliğin her türlü kötülükten arınması, temizlenmesi, arı duru hale gelmesi demektir (Bkz. 2:43; 19:13, 31; 18:81; 20:76; 23:4; 41:7). "Zekât vermek" terkinin anlamı, malı yardımda bulunmak değildir. Bir terkip olarak, arınmış, temizlenmiş, arı duru hale gelmiş bir benlikle Allah'ın emirlerine tâbi olmak demektir.*

7:157. Onlar ki, yanlarındaki Tevrât ve İncil'de yazılı buldukları ummî¹ Nebi Resûle, tâbi olurlar. O ki, onlara ma'rûf olanı yapar ve tavsiye eder ve onları münker olandan alıkoyar² ve temiz şeyleri helâl, pis şeyleri harâm kılar, zahmet ve sıkıntı veren şeyleri³ onlardan kaldırır, onlardan bağları çözer, ona î mân eden, ona saygı gösterenler ve ona yardım edenler ve ona indirilen nûra⁴ tâbi olanlar işte kurtuluşa erenler bunlardır.

1- Ummî kelimesi, "umm" yani "ana" ile nispet "ya"sından oluşan bir kelime olup, "anaya mensup", "analı" demektir. Tıpkı Ankaralı, Medineli vb. gibi. Buradaki "ana" kelimesi özel isimdir, anne demek olan 'ana' ile bir ilgisi yoktur. Mekke'nin diğer bir ismi de Ümmü'l Qurâ'dır. "El-Umm" ün sonuna nispet "ya"sı geldiği zaman, "Ana kentli" yani "Mekkeli" anlamına gelmektedir. Ayetteki "El-Ummî" kelimesi ile kast edilen şey, daha önce kendilerine kitâp verilmemiş olan, yani "Kitâp Ehli" olmayan "Mekkelilerdir." El-Ummî: Ana kentli, şehrili, yani "bedevi" olmayan demektir. Ummî/okuryazar olmayan kelimesi ile El-Ummî/Anakentli kelimeleri farklı anlamlara sahiptir. Dolayısıyla Muhammed Nebi için okuryazar olmadığı görüşü doğru değildir. **2-** Kelimesi kelimesine, "Emr-i b'il-ma'rûf nehy-i anî'l munker." Bu terkip, iyiliği yap ve telkin et, kötülükten sakındır ve engel ol demektir." Ma'rûf: İyi, doğru, yararlı, güzel olan, toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşa ile doğru olduğu kabul edilen ve Vahye uygun olan demektir. Munker ise; kötü, eğri, zararlı, çirkin olan şey demektir. "Emr" fiilinin asıl anlamı iş yapmaktır. Bu anlam bağlamında âyetteki "Emr-i b'il-ma'rûf terkibine "iyiliği emret" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Bu terkip: İyi olan şeyleri yapmayı kendine iş edin, ahlâk edin; kötü olan şeylerden uzak dur, kötülüklerden sakın; kötülüklerden uzak durmayı ve iyi olan şeyleri yapmayı ilke edin; iyiliğin yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi için çaba göster demektir. **3-** Kendi yanlarından dine yaptıkları gereksiz ilaveleri, ağır kuralları. **4-** Kurtuluşa erdiren, aydınlığa çıkaran, aydınlatan rehber.

7:158. De ki: "Ey insanlar! Ben, göklerin ve yerin sahibi olan, kendisinden başka ilâh olmayan, yaşatan ve öldüren Allah'ın, size, hepimize gönderdiği bir Resûl'üm. Gelin, Allah'a ve O'nun sözlerine î mân eden Ummî¹ Nebi Resûlüne î mân edin ve ona uyun ki böylece doğru yolu bulasınız."

1- Bkz. Bir önceki âyetin 1. dipnotu.

- 7:159. Mûsâ'nın halkından da hakka ileten ve onunla adaletli davranan bir topluluk vardı.
- 7:160. Biz, onları oymaklar halinde on iki topluluğa ayırdık. Halkı ondan su isteyince, Mûsâ'ya, "Âsânı taşa vur!" diye vahyettik. Ondan on iki pınar fışkırdı. Her topluluk su alacağı kaynağı bildi. Üzerlerine buluttan gölgelik yaptık, onlara menn¹ ve bıldırcın bağışladık.² "Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin." Onlar, bize zulmetmediler, fakat kendilerine zulmediyorlardı.
1- Kudret helvası. Güç, kudret, dayanma gücü. **2-** "İndirmek" demek olan "enzele" kelimesinin diğer bir anlamı da "bağışlamaktır." Buradaki "enzele" kelimesi, indirmek değil, bağışlamak anlamına gelmektedir.
- 7:161. Onlara, "Şu beldeye yerleşin ve orada dilediğiniz şeylerden yiyin. Af dilediğinizi söyleyin ve teslim olmuş/kabullenmiş olarak kapısından girin." denilmişti. Biz, "Yanlışlarınızı bağışlayalım ve iyilik edenlere fazlasıyla verelim."
- 7:162. Ancak onlardan haksızlık yapanlar, kendilerine söylenen sözü başka bir söze çevirdiler. Biz de haksızlık yapmaları yüzünden, üzerlerine gökten bir azâp gönderdik.
- 7:163. Onlara, deniz kıyısındaki kasabanın durumunu sor. Hani onlar Cumartesi Günü Yasasını çiğneyerek haddi aşıyorlardı. Balıklar Cumartesi günü ortaya çıkıyor, diğer günler ise gelmiyorlardı. fâsıklıkları¹ nedeniyle kendilerini bu şekilde sınıyorlardı.
1- Bkz. 7:145. âyetin 2. dipnotu.
- 7:164. Onlardan bir topluluk dedi ki: "Allah'ın yok edeceği veya şiddetli bir azâp ile cezalandıracağı bir halka ne diye öğüt veriyorsunuz?" Dediler ki: "Rabb'inize mazeret¹ beyan etmek için ve bir de belki takvâ sahibi olurlar."
1- Biz bize düşeni yaptık, sorumluluğumuzu yerine getirdik demek için.
- 7:165. Ne zaman ki onlar, yapılan öğüdü umursamadılar, Biz de kötülükten alıkoymaya çalışanları kurtardık, zülmedenleri, fâsıklık yapmaları nedeniyle çetin bir azâpla cezalandırdık.

7:166. Yasaklandıkları şeyleri yapmaktâ ısrar edince, onlara: “Düşkün maymunlar¹ olun.” dedik.

1- Bu buyruk ahlâki bir anlam içermektedir. “Kişilik ve davranış yönünden maymunlar gibi olun.” denmektedir. Bkz. 2: 65: İcinizden Sebt'te sınırları aşanları elbette bilirsiniz. İşte bundan dolayı onlara “Düşkün maymunlar olun.” dedik. Doğrudan maymun yapılacak olsalardı “maymunlar olun dedik” yerine “maymun yaptık” denirdi.

7:167. Hani Rabb'in; onların,¹ üzerine Kıyâmet Günü'ne kadar kötü azâba uğratacak kimseleri mutlaka göndereceğini bildirmişti. Rabb'in çabuk ceza verendir. Kuşkusuz O, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Yasaklandıkları şeyleri yapmaktâ ısrar ettikleri, haksızlık yapmaya devam ettikleri sürece.

7:168. Onları, yeryüzünde topluluklara ayırdık. Onlardan, sâlih¹ olanlar da vardı olmayanlar da. Belki dönerler diye onları iyiliklerle ve kötülüklerle sınadık.

1- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyeye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.

7:169. Onların yerine Kitâp'a mirasçı olanlar, nasıl olsa bağışlanacağız diyerek dünyanın geçici menfaatlerini tercih ettiler; kendilerine buna benzer şeyler gelse, onu da tercih ederler. Onlardan, Kitâp'a bağlı kalacaklarına ve Allah hakkında ancak hakkı söyleyeceklerine dair söz alınmamış mıydı? Oysaki onlar, o Kitâp'ta olanı okumuşlardı. Âhiret yurdu takvâ sahibi olanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akletmeyecek misiniz?

7:170. Kitâp'a sınımsız sarılıp, salâtı ikame edenlere¹ gelince; kuşkusuz Biz sâlih olanların emeklerini zayi etmeyiz.

1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağırınların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dâa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarlı kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir.

7:171. Hani! Biz, dağı gölgelik gibi üzerlerine kaldırmıştk da onlar da üzerlerine düşecek sanmışlardı. "Size verdiğimize sımsıkı sarılın, içindeki öğüdü tutun ki takvâ sahibi olabilesiniz."

7:172. Kıyâmet Günü, "Biz bundan habersizdik." demeyesiniz diye. Rabb'in, âdemoğullarının sırtlarından soylarını çıkardı. Ve onları kendilerine tanık yaptı. "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" dedi. "Evet, Rabb'imizsin, Tanıklık ediyoruz." dediler.

1- Bu tanıklık ve ahitleşme, rûhlar âleminde değil, insanlık tarihinin çeşitli evrelerinde resûller aracılığı ile gönderilen kitâplar üzerinden yapılan tanıklıktır. Vahiy ile insanoğlu yaratıcısının varlığından ve O'nun gösterdiği yoldan haberdar edilmiştir. Âyet, insanlığın yaratılış anından günümüze değin âdemoğullarının ve onların soylarının vahiy ile uyarıldığından, haberdar edildiğinden söz etmektedir. Bu âyet, bir sonraki âyet ile birlikte değerlendirildiğinde bu sözleşmenin gönderilen her Resûl'le birlikte tekrarlandığı açıkça anlaşılmaktadır. Sırtlarından soylarının çıkarılması çok yalın bir ifade ile insanın "üreme aracılığı ile" çoğalmasını ifade etmektedir.

İnsanoğlunun zürriyetlerini/nesillerini oluşturacak olan erkek er bezlerinin (testislerin) ve kadın yumurtalıkklarının insanın anne karnındaki yaratılış evresi olan ceninin sırt bölgesinde konumlandığını embriyoloji bilimi bize göstermiştir. Bu bölge omurga kemiğinin sırt kısmının hemen önündedir. İnsanın cenin halindeki yaratılması evresinde Yüce Allah bu organları buradan alır (8-15 haftalıkken), aşağıya ve öne doğru kasıklara doğru indirir. Kadınlarda indirme işleminin kasıklarda son bulur. Erkeklerde ise er bezleri, er bezleri torbalarına ininceye kadar devam eder (25-35 haftalıkken). Bu âyet 86:7. âyet ile birlikte okunmalıdır.

7:173. Veya "Biz, bizden önce şirk koşan atalarımızın ardından gelen bir nesiliz, bâtılla amel edenlerin yaptıkları yüzünden bizi mi yok edeceksin?" demeyesiniz diye.

7:174. İşte, doğruyu bulsunlar diye âyetlerimizi böyle ayrıntılı olarak açıklıyoruz.

7:175. Onlara, o kimsenin¹ haberini de oku, ki ona âyetlerimizi vermiştik de onlardan sıyrılıp ayrıldı. Şeytân da onu kendine tâbi kıldı. Böylece azgınlardan oldu.

1- Söz konusu edilen "kimse," bilinen bir kimse/şahıs değil, belli bir kişilik/karakterdir. Kişinin kim olduğunun önemi yok, önemli olan sahip olduğu kişiliktir.

7:176. Dileseydik¹ onu bununla² yükseltirdik. Fakat o yere saplandı, hevâsına³ uydu. Onun durumu, üzerine varsan da dilini sarkıtıp soluyan, varmasan da dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte âyetlerimizi yalanlayan halkın durumu böyledir. Sen bu kıssayı anlat, belki öğüt alırlar.

1- Uygun görseydik. Ona karar verme hakkı tanımayarak, onu özgür irade sahibi yapmazdık. **2-** Âyetlerimizle. **3-** Tutku ve kuruntusuna.

7:177. Âyetlerimizi yalanlayan ve böylece kendilerine zûlmeden halkın durumu ne kötüdür.

7:178. Allah, kime yol gösterirse¹, odur yolu bulan. Kimi de saptırırsa¹, işte onlar hüsrana uğrayanlardır.

1- Bkz. 7:155. âyetin 2. dipnotu.

7:179. Gerçek şu ki, cinnden¹ ve insten¹ çoğalttıklarımızın² çoğu Cehennem'lidir.³ Ki onların kalpleri⁴ vardır onunla kavramazlar, gözleri vardır onunla görmezler, kulakları vardır onunla işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler, hatta daha da bilinçsizdirler. İşte gafil olanlar bunlardır.

1- Bkz.7:38. âyetin dipnotu. **2-** Çevirilerde çoğalttama yerine "yaratma" olarak anlam verilen "zera'na" kelimesinin anlamı, "yaratma" değil, "çoğaltmadır". Zera'na yaratılmış olan bir şeyin, üreyerek çoğalması demektir. "Zirat," yani ekin ekme kelimesi de buradan türemiştir. Âyette yaratmadan değil, "çoğalmadan" söz edilmektedir. Şâyet "yaratmak" kast edilseydi, "haleka" kelimesi kullanılmış olunurdu. **3-** Çevirilerde, çoğunlukla bu âyete: "Ben insanların ve cinnlerin çoğunu cehennem için yarattım." şeklinde yanlış anlam verilmektedir. Yaratılmış olanların birçoğunun Cehennem'lik olacağına bilgisinin verilmesi ile yaratılmış olanların çoğunun Cehennem için yaratıldığını söylemek aynı şey değildir. (Bkz. 23:79 sizi yeryüzünde çoğaltan O'dur. Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız.) **4-** İlâhi cevher. İdrak etmenin, düşüncenin merkezi. Kur'an'da kalp, düşünme, akletme, anlama, kavrama, şeylerin hakikatini bilme melekesi/yetisi anlamında kullanılmaktadır. Kur'an'da akletme/düşünme fiili kalbe ait olarak görülmüş; düşünmenin ve anlamının kalbin bir işlevi olduğu belirtilmiştir. Kalp, bu özelliklerinden dolayı ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Son yıllarda kalp ile beyin arasındaki iletişim üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda kalbin beyin fonksiyonlarını etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir. Tıpkı göz, kulak vs. ile beyin arasındaki iletişim gibi.

7:180. En iyi isimler¹ Allah'ındır. Öyleyse O'nu, onlarla çağırın. Ona yakışmayan isimlerle çağırın kimseleri bırakın. Onlar, yaptıklarının cezasını görecekler.

1- *En güzel isimler şeklinde yapılan çeviriler doğru değildir. Zira ayette " husna/iyi" kelimesi geçiyor. Buna "cemil/güzel" diye anlam verilerek yanlış yapılıyor. "İyi" kelimesi niteliği, kaliteyi, üstünlüğü yani nitelik ifade ederken, güzel kelimesi görüntüyü, dış görünüşü ifade etmektedir. Söz konusu "iyi isimler" terkihi Allah'ın sahip olduğu nitelikleri ifade etmektedir.*

7:181. Yaratıklarımız arasında öyle bir topluluk da var ki, hakka iletilirler ve onunla adil olurlar.

7:182. Âyetlerimizi yalanlayanları, hiç bilemeyecekleri bir şekilde adım adım yok olmaya yaklaştırırız.

7:183. Onlara süre veriyorum, ancak planım çok sağlamdır.

7:184. Arkadaşlarında, hiçbir delilik olmadığını düşünmüyorlar mı? O, ancak apaçık bir uyarıcıdır.

7:185. Göklerin ve yerin melekûtuna,¹ Allah'ın yaratmış olduğu şeylere, sürelerinin yaklaşmış olabileceği ihtimaline hiç bakmazlar mı? Bundan sonra artık hangi hadise² îmân edecekler?

1- *Muhteşem düzenine, gerçek yüzüne. Melekût; Mülkiyet, kudret, hükümdarlık, büyüklük anlamlarında gerçek tasarruf gücü demektir. 2-* *Söze.*

7:186. Allah, kimi saptırırsa¹ ona doğru yolu gösterecek yoktur. Onları, azgınlıkları içinde bocalar durumda bırakır.

1- *Allah'ın saptırması; gösterdiği yolunun benimsenmesi veya reddedilmesiyle ilgilidir. Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir. Allah, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı veren olarak sonucu belirlemektedir. Diğer bir söylemle "insanın sapkınlığa iletilmesi," yaptığı seçime" göre uygun olan karşılığın veresiyle gerçekleşmektedir. Sorumluluk ve tercih bütünüyle insana aittir (Bkz. 39:41).*

7:187. Sana Sâ'at'ten soruyorlar. Ne zaman gerçekleşecek diye. De ki: "Onun bilgisi sadece Rabb'imın yanındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O göklere de, yere de ağır gelecektir. O size ansızın gelecek." Sanki sen biliyormuşsun gibi onu sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi sadece Allah'ın yanındadır." Ancak insanların çoğu bu gerçeği bilmez.¹

1- Bu âyet, Nebi'nin geleceği/gaybi bildiğine dair ve Kıyâmet'in kopma zamanına dair söylediği söylenen sözlerin/ hadislerin tamamının uydurma olduğunu apaçık şekilde ortaya koymaktadır. Allah'ın yanı sıra bir başkasının da gaybı bilebileceği inancı Kur'an'a göre şirktir. (Bkz.72:25, 26.)

7:188. De ki: "Allah dilemedikçe, kendime bir yarar sağlamak ya da kendimden bir zararı uzaklaştırmak benim elimde değil. Eğer gaybı¹ bilseydim, elbette daha çok yararına olan şeyi yapardım ve bana bir kötülük de dokunmazdı.² Ben, îmân eden bir halk için sadece bir uyarıcı ve haber verenim."

1- Yaratılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyularla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhîret hayatına dair bilgiler. 2- Bu âyet, kendisine bile bir yarar sağlama imkânı elinde olmayan Nebi'nin, başkalarına şefaât edeceği inancının boş bir kuruntu olduğunu ortaya koymaktadır.

7:189. O, sizi bir tek nefisten¹ yarattı ve kendisi ile sükûnet bulsun diye ondan¹ eşini var etti. Eşini sarıp örtünce, eşi hafif bir yük yükledi. Bir müddet böyle geçti. Yükü ağırlaşınca her ikisi de Rabb'leri olan Allah'a: "Eğer bize Sâlih² bir evlat verirsen elbette Sana şükredenlerden olacağız." diye dâua ettiler.

1- Özden, türden, cevherden, nesneden, mayadan. 2- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışan, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyeye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.

7:190. Fakat onlara, sâlih bir evlat verince; kendilerine verilen şeyde ona ortaklar koşmaya başladılar. Allah, onların ortak koştukları şeyden yücedir.

7:191. Hiçbir şey yaratamayan, aksine kendisi de yaratılmış olan şeyleri mi ortak koşuyorlar?

7:192. Oysa onlar, ne onlara yardım edebilirler ne de kendilerine yardım edebilirler.

- 7:193. Onları gerçeği kabul etmeye davet etseniz, size tâbi olmazlar. Onları davet etseniz de etmeseniz de size karşı tutumları değişmez.
- 7:194. Allah'tan başka dâua ettikleriniz, sizin gibi kullardır. Eğer doğru sözlü kimselerseniz, haydi onlara dâua edin de size karşılık versinler.
- 7:195. Onların, kendileriyle yürüyecek ayakları mı var? Veya tutacak elleri mi var? Veya görecek gözleri mi var? Ya da işitecek kulakları mı var? De ki: "Haydi çağırın ortaklarınızı, sonra göz açtırmaksızın bana tuzak kurun."
- 7:196. "Kuşkusuz benim velim¹, Kitâp'ı indiren Allah'tır. O, sâlih² olanları koruyup gözetir."
- 1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözetken, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözetken, Destek Olan." demektir. 2- Bkz. 7:189. âyetin 2. dipnotu.*
- 7:197. "O'ndan başka dâua ettiklerinizin, ne size yardım etmeye güçleri yeter, ne de kendilerine yardım etmeye."
- 7:198. Eğer onları doğru yola çağırırsanız sizi duymazlar. Onların, sana baktıklarını sanırsın, oysa onlar görmezler.
- 7:199. Affedici ol, urf¹ ile buyur, câhillerden² yüz çevir.
- 1- Yararlı, güzel, iyi ve hayırlı olan şeyle. 2- Düşüncesizce hareket eden, nankör, bağnaz kimse.*
- 7:200. Ne zaman şeytân kötü bir dürtüş¹ ile seni dürtülecek olursa hemen Allah'a sığın. Kuşkusuz O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilendir.
- 1- Kötü bir düşünce, içsel kötülük, vesvese.*
- 7:201. Takvâ sahipleri, şeytân onları kuşattığı¹ zaman, düşünüp hemen gerçeği kavrarlar.²
- 1- Kötü dürtülerle, vesveselerle. 2- Vahin koruyuculuğu, yol göstericiliği ile kuşatmayı yok ederler, doğru olana yönelirler.*

- 7:202. Şeytânlar, kendilerine kardeş olanları azgınlığa sürüklerler, sonra da yakalarını bırakmazlar.
- 7:203. Onlara bir âyet getirmedeğin zaman, “Derleyip uydursaydın ya.” derler. De ki: “Ben ancak Rabb’imden bana vahyedilene uyuyorum. Bu, îmân eden bir halk için Rabb’inizden gelen bir basiret,¹ bir yol gösterici ve bir rahmettir.”
1- Gerçeği kavrayış, gerçeği görme.
- 7:204. Kur’an okunduğu zaman hemen susup onu dinleyin¹ ki size rahmet edilsin.²
1- Kur’an’ın okunmasından kasıt duyurulması, bildirilmesidir. Dinlemekten kasıt da ne dediğini anlamaktır, bilmektir. Allah’ın buyruklarından haberdar olmaktır. Ne dediğini anlamaksızın onu dinlemek onu dinlemek sayılmaz.
- 7:205. Nefsinde¹ tedarruan² ve çekinerek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam³ Rabb’ini an. Umursamazlardan olma!
1- Bütün benliğine, bütün varlığına, kendinde. 2- Allah’ın yüceliği karşısında küçülerek, basitliğinin, muhtaçlığının bilincinde olarak, acziyetini ifade ederek tevâzu üstüne tevâzu göstererek istekte bulunmak. 3- Dâima, her zaman, süreklî.
- 7:206. Rabb’ine yakın olanlar, O’na kulluk etmekten asla kibirlenmezler; O’nu tesbih¹ ederler ve O’na secde² ederler.
1- Allah’ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah’ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah’ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. 2- Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah’a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah’ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılkarken alını yere koymak.

8. ENFAL SÛRESİ

[İniş sırası: 88, Medeni, 75 âyet.

Adını 1. âyette geçen “enfâl/karşılıksız vermek” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

8:1. Sana enfâlî¹ soruyorlar. De ki: “Enfâl, Allah ve Resûl’ü içindir. Eğer Mü’min iseniz Allah’a karşı takvâ² sahibi olun, birbirinizin arasını düzeltin, Allah’a ve Resûl’üne itaat edin.

1- *Enfâl; nfl (nafile) kökünden gelmektedir. Mastar olarak; karşılıksız vermek, başışta bulunmak anlamına gelmektedir. Nafile; zorunlu yapılması gereken bir şeye, ayrıca gönüllü olarak fazladan ilave yapmak demektir. Savaşta elde edilen ganimetler, savaşın değeri/önemi yanında, ancak nafile türünden bir öneme sahiptir. Bu kavramla yapılan vurgu; savaşın, ganimet için değil cihat maksadıyla yapıldığıdır. Kelime olarak, Türkçe’de “boş” anlamında kullanılan “nafileyi,” Kur’an yukarıda verilen anlamda kullanılmaktadır. 2-* *Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir.*

8:2. Gerçekten Mü’minler o kimselerdir ki: Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, onlara Allah’ın âyetleri okunduğunda bu îmânlarını artırır ve yalnızca Rabb’lerine tevekkül¹ ederler.

1- *Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.*

8:3. Onlar, salâtî ikâme eden¹ ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden infak² edenlerdir.

1- *Bkz. 7:170. âyetin 1. dipnotu. 2-* *İhtiyacı olanlara karşılıksız yardım etmek.*

- 8:4. İşte onlar gerçek Mü'minlerdir. Onlar için Rabb'leri katında dereceler, bağışlanma ve kerim¹ bir rızık vardır.
1- Cömert.
- 8:5. Keza, Rabb'in Hakk¹ uğruna seni evinden çıkardı. Oysa Mü'minlerden bir kısmı bundan hoşlanmamıştı.
1- Gerçekliği kesin olan. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Yasa, ferman, kural. Bâtl'ın karşıtı.
- 8:6. Hakk¹ açığa çıktıktan sonra bile, sanki göz göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi, seninle tartışıyorlardı.
1- Gerçek.
- 8:7. Allah, iki topluluktan birinin sizin olacağını vaat ediyordu. Siz ise kuvveti bulunmayı istiyordunuz. Oysa Allah da kelimeleriyle¹ Hakk'ı gerçekleştirmek ve Kâfirlerin² kökünün kesilmesini istiyordu.
1- Takdir edilmiş hüküm. "Allah'ın kelimeleri" deyimi "Allah'ın sözleri" anlamını değil, Allah'ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir. 2- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitri yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 8:8. Bu, suçluların hoşuna gitmese de Hakk'ın ortaya çıkarılması ve Bâtl'ın yok olması içindi.
- 8:9. Hani siz, Rabb'inizden yardım istiyordunuz. O da ardı ardına bin meleklerle yardım edeceğim diye, isteğinize karşılık vermişti.
- 8:10. Allah bunu, ancak bir müjde olsun ve onunla kalpleriniz yatışsın¹ diye yaptı. Yardım, ancak Allah'tandır. Kuşkusuz Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Kalbinizde korku kalmasın, güven ve cesaret sahibi olun.
- 8:11. Hani O, size Kendi katından bir emniyet olmak üzere bir uyku sardırıyordu. Sizi arındırmak, sizden şeytânın pislliğini¹ gidermek, kalplerinizi yatıştırmak ve ayaklarınızı yere sabit kılmak için gökten üzerinize bir su indiriyordu.
1- Vesvesesini.

- 8:12. Hani, Rabb'in meleklerle, sizinle beraberim, diye vahyedyordu; "Îmân Edenleri pekiştirin. Kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Haydi! Vurun onların boyunlarına, vurun onların parmaklarına."
- 8:13. Böyle! Çünkü onlar, Allah'a ve Resûl'üne karşı geldiler. Kim Allah'a ve Resûl'üne karşı gelirse, bilsin ki, Allah'ın Azâbı Çok Çetindir.
- 8:14. Şimdi onu tadın. Kâfirler için yalnızca ateşin azâbı vardır.
- 8:15. Ey Îmân Edenler! Kâfirlerin orduları ile karşılaştığınız zaman, onlara arkanızı dönmeyin.
- 8:16. Kim böyle bir günde, savaşmak için bir cepheye çekilmek amacıyla veya başka bir birliğe katılmanın dışında, düşmana arkasını dönerse, Allah'ın gazâbına uğramış olur. Onun varacağı yer Cehennem'dir. O, ne kötü bir dönüş yeridir.
- 8:17. Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı.¹ Allah, bunu Mü'minleri iyi bir sınavla sınavla tâbi tutmak için yaptı. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 1- Allah, savaş kazanma başarısı coşkusu içinde olan Mü'minlere demek istemektedir ki: Sakın elde ettiğiniz başarı sizi şımartmasın. Unutmayın ki: Sahip olduğunuz gücü ve onu kullanacak akıllı, düşmanı görecektir gözünüz, oku atacak eli size veren Ben'im. Sahip olduğunuz hiçbir şeyin yaratıcısı, gerçek sahibi siz değilsiniz. Her neye sahipseniz, onların tamamını size veren Ben'im. Sahip olduklarınızı size veren Benim olduğum gerçeğini sakın hiçbir zaman göz ardı etmeyin. Sakın! Sahip olduklarınızla şımarıp bencilleşmeyin. Benliğinizin tutsağı olmayın. Üstünlük, düşmanı yenmeniz değil, sahip olduklarınızı size veren, sahip olduklarınızın gerçek sahibini unutmuyarak mütevazî olmaktır; takvâ sahibi olmaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere, insan; güç, makam, zenginlik, şöhret kısacası sahip olduğu her ne varsa onların gerçek sahibin kendisi olmadığını, onları Allah'ın verdiği bilincine sahip olursa, sahip oldukları ile kendisini başkasından üstün göremez. Aksine, sahip olduğu nimetlerin şükürünün bilincinde olarak, daha çok erdemli ve mütevazî olur.*
- 8:18. İşte size böyle yardım etti. Allah, Kâfirlerin planlarını bozandır.
- 8:19. Eğer fetih istiyorsanız, işte size fetih geldi. Eğer son vererseniz, o sizin için daha hayırlıdır. Eğer dönerseniz, Biz de döneriz. Topluluğunuz çok olsa da kesinlikle size bir fayda vermez. Kuşkusuz Allah, Mü'minlerle beraberdir.

8:20. Ey îmân Edenler! Allah'a ve Resûl'üne itaat edin.¹ İştîp dururken ondan yüz çevirmeyin!

1- İslâm dininin "ataklar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılgıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tâbi olmak demek, Allah'a yani vahye tâbi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelâmı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyettir", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatın emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkihi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir.

8:21. İştîmedikleri halde¹, işittik diyen² kimseler gibi olmayın!

1- Allah'ın buyruklarına uymadıkları halde. **2-** Allah'ın buyruklarını önemsemedikleri halde önemsiyoruz diyen!

8:22. Allah katında, yeryüzündeki canlıların en değersiz, aklını kullanmayan sağırlar ve dilsizlerdir.¹

1- Aklını devre dışı bırakarak, başkasının aklıyla düşünen bir kimsenin îmânı geçerli değildir. Zira îmân, emin olmayı gerektirir; emin olmak da akıl ile olur. Kendi aklı ile îmân etmeyenle kendi aklıyla inkâr edenin arasında bir fark yoktur.

- 8:23. Eğer Allah, onlarda bir hayır olduğunu görseydi onlara işittirirdi. Onlara işittirseydi de aldırınmayarak yine dönerlerdi.
- 8:24. Ey İmân Edenler! Sizi, size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, Allah'a ve Resûl'üne icabet edin. Bilin ki Allah, kişi ile kalbinin arasına girer.¹ Kuşkusuz hepiniz O'na dönüp toplanacaksınız.
1- Vahiy ile insanın kalbine, aklına, bilincine ve düşüncesine yön vererek; doğru yola yönelmesine aracı olur.
- 8:25. Yalnızca aranızdaki haksızlık edenlerin başlarına gelmekle sınırlı kalmayacak fitneye¹ karşı takvâ sahibi olun. Unutmayın ki Allah'ın azâbı çok çetindir.
1- Baskı ve zulüm. Samimiyet sınavı. Aldatma, aldatılma. Ateşte yakmak anlamındaki fetn kökünden türemiştir. Fitne, "Altın, gümüş gibi değerli maddelerin kendileriyle kaynaşmış olan değersiz maddelerden ayrıştırılması, yani saflaştırılması amacı ile yüksek ateşte eritilmesi işlemidir." Fitne, kişinin samimiyetinin iç yüzünün ortaya çıkması için; savaş, baskı, zulüm, zenginlik, yoksulluk, hastalık, ölüm, ün, mevki, mal, mülk gibi kollarında tâbi tutulduğu samimiyet sınavıdır.
- 8:26. Ve hatırlayın; bir zamanlar yeryüzünde sayıca azdınız ve mus'tezaf¹ kimselerdiniz. İnsanların sizi alıp götürmesinden korkuyordunuz. O, sizi barındırdı ve yardımıyla kuvvetlendirdi. Temiz şeylerden size rızık verdi. O halde şükretmelisiniz.
1- Güçsüz bırakılmışlar, ezilmişler, kimsesizler, çaresizler, küçümsenenler.
- 8:27. Ey İmân Edenler! Allah'a ve Resûl'üne ihanet etmeyin. Yoksa bile bile emanetlerinize ihanet etmiş olursunuz.
- 8:28. Bilin ki mallarınız ve evlatlarınız ancak birer fitnedir.¹ Kuşkusuz Allah'ın yanında çok büyük ödül vardır.
1- Samimiyet sınavı.
- 8:29. Ey İmân Edenler! Eğer Allah için takvâlı olursanız; O, size bir Fûrkan¹ verir, kötülüklerinize kâfirlik eder² ve sizi bağışlar. Allah, Büyük Fazl³ Sahibidir.
1- Doğruyu yanlıştan, Hakk'ı Batıl'dan ayırt etme ölçüsü, anlayışı. 2- Kötülüklerinizi örter, yok sayar. 3- Üstünlük, lütuf, ihsan, ikram, cömertlik, hayır, iyilik.

- 8:30. Kâfirler seni tutuklamak, öldürmek veya sürgün etmek için plan yapıyorlardı. Onlar plan yaparlarken, Allah da plan yapıyordu. Allah, plan yapanların en hayırlısıdır.
- 8:31. Onlara, âyetlerimiz okunduğu zaman, “Evet, biz bunu duyduk, dilersek biz de onun benzerini söyleriz; bu, evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir.” dediler.
- 8:32. Bir de dediler ki: “Allah’ım! Eğer bu Senin tarafından gelen bir gerçekse,¹ gökten üzerimize taş yağdır veya bize can yakıcı bir azâp ver.”
1- Mademki Senden geldiği iddia ediliyor.
- 8:33. Sen onların içindeyken,¹ Allah, onlara azâp etmez. Onlar, bağışlanma diledikleri sürece de Allah onlara azâp edecek değildir.
1- Senin çağrının devam ederken, sen mücadeeleni sürdürürken.
- 8:34. Onlar, Mescid-i Harâm’a girmeye engel oldukları halde ve onun velileri olmadıkları halde Allah neden onlara azâp etmesin? Oysa oranın evliyası¹ muttakîlerdir². Fakat onların çoğu bilmezler.
1- Sorumluları, gözetleyicileri, koruyucuları. 2- Takvâ sahibi olanlar.
- 8:35. Onların, Beyt’in¹ yanındaki salâtları,² ıslık çalmaktan ve el çırpılmaktan başka bir şey değildir. Öyleyse küfrünüzden dolayı azâbı tadın.
1- Mescid-i Harâm/Kâbe. 2- İbadetleri.
- 8:36. Kâfirler, Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar ve harca-yacaklar da. Sonra, bu kendilerine pişmanlık olacak ve sonra mağlup olacaklar. Kâfirler Cehennem’de toplanacaklardır.
- 8:37. Ki Allah, pis olanı temiz olandan ayırsın, pis olanları birbirinin üzerine koyup, hepsini bir araya getirsin, sonra hepsini Cehennem’e doldursun. İşte onlar hüsrana uğrayanlardır.
- 8:38. Kâfirlere de ki: Eğer vazgeçerlerse geçmişte yaptıkları bağışlanır. Eğer tekrar dönerlerse, evvelkilerin başına gelenler ortadadır.
- 8:39. Fitne¹ kalmayıp, din² tamamıyla Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşıp. Eğer vazgeçerlerse kuşkusuz Allah onların ne yaptığını görmektedir.
1- Baskı ve zulüm. 2- Allah’ın yasalarının belirleyici ve egemen güç olması sağlanıncaya kadar (Bkz. 2:193).

8:40. Eğer yüz çevirirlerse, artık bilin ki Allah sizin mevlânızdır.¹ O, ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır.

1- Yakın olan, yardım eden, koruyan, yol gösteren, veli, efendi, yönetici. Mevlâ, yalnızca Allah'tır. Allah'tan başkasına Mevlâ, Mevlâna demek şirktir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır.

— 9. Bölümün Sonu —

8:41. Eğer Allah'a, Hakk ile Bâtıl'ın birbirinden ayrıldığı gün; iki ordunun karşı karşıya geldiği günde, kulumuza indirdiğimize îmân ediyorsanız, bilin ki: Ganimet olarak ele geçirdiklerinizin beşte biri Allah'ın ve Resûlü'nün, yakınların¹, yetimlerin, düşkünlerin, yol oğlundur.² Allah, Her Şeye Güç Yetirendir.

1- Allah yolundaki mücadelende yanında yer alanların. Yakınlar; Allah Resûlü'nün, Ehl-i Beyt'i ve akrabaları değil, İslâm davasına sahip çıkıp yardım ettiği, bunun için yurdundan, evinden olduğu halde, savaşa katılma imkânı bulamayan ihtiyaç sahipleridir (Bkz. 59:7, 8). 2- "İbnu's-sebili," deyim olarak "yol oğlu" demektir. Bu deyimde, "yolda kalanlar" anlamı verilmesi doğru değildir. Zira sebil, karayolu anlamında "yol" demek değildir. Sebil, bir konuda seçim yapmak anlamında "iki yol" dan birini seçmek yani "tercih edilen yol" demektir. Hakk veya Batıl yoldan birini tercih etmektir. Bu deyim anlamı "yolda kalanlar" değil, kendisini Allah'ın yoluna adanmış olanlardır. Ayrıca yaptığı şey imkânsızlık nedeni ile yarım kalan kimselere de denmektedir.

8:42. Sizin vadinin bir ucunda, onların da öteki ucunda ve kervanın da sizden aşağıda olduğu o gün, eğer bilinen bir yerde buluşmak hususunda sözleşmiş olsaydınız dahi, anlaşmazlığa düşerdimiz. Ama Allah, gerçekleştirilmesi gereken bir işi yaptı; yok olan, apaçık bir kanıtla yok olsun, yaşayan da apaçık bir kanıtla yaşasın diye. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilendir.

8:43. Hani Allah, onları sana uykunda az göstermişti. Eğer O, onları sana çok gösterseydi, tedirgin olup ne yapacağınız hususunda anlaşmazlığa düşerdimiz. Fakat Allah, sizi bu tehlikeden korudu. Zira O, göğüslerde olanları en iyi bilendir.

- 8:44. Karşı karşıya geldiğinizde, Allah onları sizin gözünüzde, sizi de onların gözünde sayıca azmış gibi gösteriyordu ki takdir edilen işi yerine getirsin. Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülür.
- 8:45. Ey îmân Edenler! Bir toplulukla karşılaştığınız zaman, kararlı ve dirençli olun ve Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz.
- 8:46. Allah'a ve Resûl'üne itaat edin.¹ Birbirinizle çekişmeyin. Sonra zaafa düşüp zayıflarsınız. Sabredin. Kuşkusuz Allah, sabredenlerle beraberdir.
1- Bkz. 8:20. âyetin dipnotu.
- 8:47. Çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak ve Allah'ın yolundan alıkoarak yurtlarından çıkanlar gibi olmayın. Allah, onların yaptıklarını çepçevre kuşatmıştır.
- 8:48. Hani, şeytân¹ onlara yaptıkları işi süslü gösterip: "Bugün, sizi hiçbir insan topluluğu yenemez, ben de muhakkak sizin yardımcınızım." dedi. Fakat iki ordu karşılaşınca geri döndü ve "Ben sizden uzağım, ben sizin görmediğinizi görmekteyim, ben Allah'tan korkarım. Zira Allah'ın azâbı çok çetindir." dedi.
1- İnsan şeytânlar (2:14).
- 8:49. Münafıklar, o kalplerinde hastalık bulunanlar: "Bunları, dinleri aldatmış." diyorlardı. Oysa kim Allah'a tevekkül¹ ederse Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.
- 8:50. Şâyet görüp tanıklık etseydin¹ eğer! Melekler, Kâfirlerin canlarını alırken, yüzlerine ve sırtlarına vuruyorlar² ve "Kavurucu azâbı tadin." diyorlar.
1- ؤُ Edati geçmiş zamanı şimdiki zamana çevirmektedir. Dolayısı ile anlam "şâyet görüp müşâhede etseydin" şeklinde olmaktadır. 2- Savaşa, tıpkı onların Müslümanlara önden ve arkadan vurdukları gibi melekler de önden ve arkadan onlara vurarak canlarını alıyorlar.
- 8:51. İşte bu, kendi ellerinizle yaptıklarınızın karşılığıdır, yoksa Allah kullarına asla haksızlık etmez.

- 8:52. Tıpkı Firavuncuların ve onlardan öncekilerin durumu gibi. Allah'ın âyetlerini yalanlamışlardı. Allah da onları, suçları yüzünden yakalamıştı. Allah, Mutlak Güç Sahibi'dir, Cezalandırması Çok Şiddetli Olan'dır.
- 8:53. Çünkü bir halk kendisini değiştirmedikçe, Allah onlara verdiği nime-ti¹ değiştirecek değildir. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- İçinde buldukları durumu, verdiği her türlü imkânı, gücü, üstünlü-ğü... Bkz. 13:11. âyetin dipnotu.
- 8:54. Tıpkı Firavuncuların ve onlardan öncekilerin durumu gibi. Rabb'lerinin âyetlerini yalanlamışlardı da Biz de suçlarından do-layı onları mahvetmiş ve Firavuncuları suda boğmuştuk. Hepsi de zâlim kimselerdi.
- 8:55. Allah katında canlıların en şerlisi,¹ Kâfirlerdir.² Artık onlar inanmazlar;
1- Bir sonraki âyette de ifade edildiği gibi yaptıkları antlaşmalara uyma-yan kimseler kastedilmektedir. **2-** Bkz. 8:7. âyetin 2. dipnotu.
- 8:56. Onlar, kendileriyle antlaşma yaptığın halde, her defasında hiç çenkinmeden antlaşmalarını bozan kimselerdir.
- 8:57. Eğer savaşta onları yakalarsan, geride kalanlara ders olacak şekilde onları darmadağın et. Belki akıllarını başlarına alırlar.
- 8:58. Eğer bir halkın ihanetinden endişe edersen, onlarla aynı şekilde¹ anlaşmayı boz. Kuşkusuz Allah, hainlik yapanları sevmez.
1- Antlaşmanın kurallarına karşılıklı uyulması ilkesi gereği.
- 8:59. Kâfirler kendilerinden vazgeçtiğini sanmasınlar. Onlar, Bizi aciz bırakamazlar.
- 8:60. Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar güç ve savaş atları¹ ha-zırlayın ki, bununla Allah'ın ve sizin düşmanınızı ve onların dışın-daki sizin bilmeyip, Allah'ın bildiği düşmanları korkutasınız. Allah yolunda her ne harcarsanız, size tam olarak ödenir. Ve hiçbir hak-sızlığa uğratılmazsınız.
1- Savaş atları ile kast edilen şey, savaş için gerekli olan araç ve gereçleri bulundurmaktır. Savaş gereçleri, o gün kılıçtı, oktu, attı, deveydi... Günümüzde ise, uçaktır, bombadır, füzedir... Burada verilen mesajı günümüze uyarladığımız zaman, "Savaş için uçak, füze vb. şeyler yapın, bulundurun." olarak anlaşılmalıdır.

- 8:61. Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de yanaş ve Allah'a tevekkül¹ et. Kuşkusuz O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.
- 8:62. Eğer sana hile yapmak isterlerse, şunu bil ki Allah sana yeter. O, seni yardımı ile ve Mü'minlerle destekledi.
- 8:63. Ve onların kalplerini uzlaştırdı. Eğer yeryüzündeki her şeyi infak¹ etseydin yine de onların kalplerini kaynaştıramazdın. Fakat Allah, onları kaynaştırdı. Kuşkusuz O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Harcasaydın. Yardım olarak verseydin.
- 8:64. Ey Nebi! Allah, sana ve sana uyan Mü'minlere yeter.
- 8:65. Ey Nebi! Mü'minleri savaşmaya cesaretlendir. Eğer sizden sabreden¹ yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelir. Eğer sizden yüz kişi bulunursa, Kâfirlerden bin kişiye galip gelir. Çünkü onlar gerçekten anlamaz² bir halktır.
1- Dayanan, direnen, kararlılık gösteren. 2- Yüce değerlerden yoksun, yalnızca dünyaya bağlı.
- 8:66. Şimdi Allah, yükünüzü hafifletti. Çünkü sizde bir zayıflık olduğunu bilmektedir. Yine de, eğer sizden sabırlı yüz kişi bulunursa iki yüz kişiye galip gelir. Eğer sizden bin kişi olursa Allah'ın izni ile¹ iki bin kişiye galip gelir. Allah, sabredenlerle beraberdir.
1- "Allah'ın izni ile" terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah'ın bilgisi ve onayı anlamlarına gelmektedir.
- 8:67. Hiçbir Neb'iye, yeryüzünde düşmana üstünlük sağlayıncaya kadar, esir almak¹ yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah âhireti istiyor. Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Müslümanların, fide almak amacıyla esir edinme şeklindeki dünyalık kazanç peşinde olmaları kınanmaktadır.
- 8:68. Eğer Allah tarafından önceden bir Kitâp¹ olmasaydı, aldığınız şeyden dolayı size mutlaka büyük bir azâp dokunurdu.
1- Yasa, kayda geçmiş yargı.

- 8:69. Artık elde ettiğiniz ganimetten, helâl ve temiz olarak yiyin ve Allah için takvâlı olun. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 8:70. Ey Nebi! Elinizdeki esirlere de ki: "Eğer Allah kalplerinizde bir hayır olduğunu bilirse,¹ size, sizden alımandan daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar." Allah'ın Rahmeti Bol'dur, Kesintisiz'dir.
1- Kendinizde, doğru yola yönelme isteği, gerçeği bulma arzusu olursa.
- 8:71. Eğer sana ihanet etmek isterlerse; daha önce Allah'a da ihanet etmişlerdi. Allah, onlara karşı sana imkân verdi. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 8:72. Îmân edip, hicret edenler, malları ve canları ile Allah yolunda cihat edenler, barındırıp yardım edenler; işte onlar birbirlerinin velileridirler. Îmân edip de hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar onların velâyetinden¹ size bir şey yoktur. Eğer onlar din hususunda sizden yardım isterlerse, onlara yardım etmek üzerinize borçtur. Ancak aranızda anlaşma bulunan bir halkın aleyhine olursa, o bu hükmün dışındadır. Allah, yaptığınız her şeyi görmektedir.
1- Yakın olma, yanında olma, kollayıp gözetme.
- 8:73. Kâfirler birbirlerinin evliyasıdır.¹ Eğer siz de bunu yapmazsanız², yeryüzünde fitne³ ve büyük kargaşa olur.
1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir. 2- Siz de birbirinizin evliyalari olmazsanız. 3- Baskı ve zulüm.
- 8:74. Îmân edip hicret edenler, Allah yolunda cihat edenler; barındıran ve yardım edenler işte onlar gerçek Mü'minlerdir. Onlar için bağışlanma ve kerim¹ bir rızık vardır.
1- Bol ikramlı, cömertçe.
- 8:75. Sonradan îmân edip de hicret edenler ve sizinle birlikte cihat edenler sizdendir. Allah'ın Kitap'ına göre rahim sahipleri¹ önceliklidir. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Mü'min akrabalar.

9. TEVBE SÛRESİ

[İniş sırası: 113, Medeni, 129 âyet. Adını 102 ve 118. âyetlerde geçen tevbe konusundan almaktadır. Diğer bir ismi de Berâ'e Sûresi'dir. Hicretin 9. Yılında inmiştir. Besmele ile başlamayan tek sûredir.]

- 9:1. Antlaşma yapılan Müşrik kimselere Allah ve Resûl'ünden bir berâettir:¹
1- Antlaşma yapılan Müşriklerden uzak durulsun, onlara dokunulmasın.
- 9:2. Yeryüzünde dört ay¹ daha dolaşın ve bilin ki Allah'ı aciz bırakamazsınız. Allah, Kâfirleri rezil edecektir.
1- Dört ay, "harâm aylardır." Hürmete layık aylar. Arap örfünde, bu aylarda savaş yapmak yasaktır. Bunlar, Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarıdır. İslâm da bu yasağı meşru görmüş ve onaylamıştır. Ancak saldırı durumunda, savunma amaçlı bu kuraldan vazgeçilmesi buyrulmaktadır (Bkz. 2:194; 9:36).
- 9:3. Bu Allah ve Resûl'ünden; Hacc-ı Ekber¹ gününde, insanlara bir duyurudur. Allah ve Resûl'ü Müşriklerden uzaktır. Ey Müşrikler! Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için hayırlı olandır. Eğer yüz çevirseniz, iyi bilin ki Allah'ı aciz bırakacak değilsiniz. Kâfirleri can yakıcı bir azâptan haberdar et.
1- En büyük hac günü. (Zilhicce ayının 10. günü.)
- 9:4. Ancak, kendileriyle yaptığınız antlaşmanın hükümlerine eksiksiz uyan ve size karşı başkalarıyla iş birliğinde bulunmayan Müşrikler müstesna. Onlarla antlaşmanın süresini tamamlayın. Allah, takvâ¹ sahiplerini sever.
1- Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasında konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtlı'a sapan kimse demektir

9:5. Harâm aylar¹ çıktığı zaman, artık “o Müşrikleri” nerede bulursanız öldürün,² onları yakalayıp hapsedin, bütün geçit yerlerinde onları gözetleyin. Eğer tevbe edip,³ salâti ikâme eder, zekâti yaparlarsa⁴ diledikleri yolu seçsinler. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.

1- Savaşmanın harâm olduğu aylar (Bkz. 9:2). **2-** Âyetin, sadece “O Müşrikleri nerede bulursanız öldürün.” cümlesi cimbızlanıp, “İslâm dini inanan herkesi öldürmeyi emrediyor.” denerek, İslâm’a büyük bir iftira atılmaktadır. Oysaki âyetin tamamı dikkate alındığında, bunun kesinlikle büyük bir iftira olduğu açıkça görülmektedir: “Buldukları yerde öldürülecek olanlar;” Müşriklerin tamamı değil; “O Müşrikler” denilerek, belli olan, bilinen kimselerden söz edilmektedir. Yanı antlaşmanın hükümlerine uymayan, antlaşmayı bozan, düşmanla işbirliği yapan, Mü’minleri arkalarından vuran Müşriklerden söz edilmektedir. Bir önceki âyette, bunların kimler oldukları bildirilmektedir. Bir sonraki âyette de öldürülmeleri istenen “O Müşrikler”in savaştan ve düşmanla iş birliği yapmaktan vazgeçmeleri durumunda, kendilerine korunma sağlanması ve güven içinde istedikleri yere ulaştırılmaları istenmektedir. Bu da “İnanmayanları yakaladığınız yerde öldürün.” söyleminin ne denli büyük bir iftira olduğunu açıkça göstermektedir. **3-** Savaştan vazgeçerlerse. **4-** Eğer tevbe edip, salâti ikâme eder, zekâti yaparlarsa” ile söylenmek istenen şey, Farsça deyimini ile bildiğimiz anlamda namaz kılmak ve zekât vermek değildir. Salâtın ikâme edilmesi, destek ve dayanışma içinde olmak anlamında, zekât ise içten bir pişmanlık duymak, kötülüklerinden arınmak anlamındadır. Zira zekât mâli yardım demek değil, arınmak anlamındadır. Salâti ikâme etmek ve zekâti vermek ile ilgili geniş açıklama için Bkz. 9:11. âyetinin dipnotu.

- 9:6. Eğer Müşriklerden biri senden korunma isterse, ona bu korumayı sağla ki Allah’ın sözlerini öğrenip anlama imkânı bulabilsin. Sonra da onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Zira bunlar, gerçeği bilmeyen bir halktır.
- 9:7. Yaptıkları antlaşmayı bozan Müşriklerin, Allah ve Resûl’ünün yanında nasıl itibarları olabilir ki? Kendileriyle Mescid-i Harâm yanında sözleşme yaptıklarının durumu başkadır. Onlar, size karşı sözlerinde durdukları sürece siz de sözünüzde durun. Allah, takvâ sahibi olanları sever.

9:8. Nasıl olabilir ki? Onlar, size galip gelmiş olsalar, hakkınızda ne bir antlaşma ne de bir yükümlülük gözetmezler. Kalben istemedikleri halde, dilleriyle sizi hoşnut etmeye çalışırlar. Onların çoğu fâsıktırlar.¹

1- Günaha sapan. Günahta ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan.

9:9. Allah'ın âyetlerini az bir bedel karşılığında satıp, O'nun yolundan alıkoydular. Gerçekten onların yaptıkları çok kötüdür!

9:10. Onlar, bir Mü'min hakkında ne bir antlaşma ne de bir yükümlülük gözetirler. İşte saldırganlar, onlardır.

9:11. Eğer tevbe eder, "salâti ikâme eder¹ ve zekâti yaparlarsa,¹" onlar artık dinde sizin kardeşlerinizdir. Biz, âyetleri, bilen bir kavim için böyle ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz.

1- Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra birçok anlamı bulunmaktadır. Bu âyetteki salât, "namaz kılmak" anlamında değildir. Namazı kılın, zekâti verin" şeklinde anlam verilen bu terkip: İbadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah'a yönelmeyi, kulluğu ve dâvayı "şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; dayanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâti verin" şeklinde anlam verilen bu terkipteki "vermek" kelimesinin kök harfleri أ ت ي (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, "vermek" anlamına gelen "Âtû" kelimesi yer alsada da (اتى) âtû kelimesine, (أَتَى) Eta "yapmak" anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: "Yapmak", "getirmek" ve "vermek." Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan "zekât", verilen bir şey değil, "yapılan" bir şeydir. Kur'an, zekât kelimesini "arınmak" anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, "mâli yardım" demek değil, mâli yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur'an'daki mâli yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır.

9:12. Eğer onlar, antlaşmalarından sonra yeminlerini bozup dininize dil uzatırlarsa¹, küfrün öncüleri ile savaşın. Çünkü onların yeminleri yok hükmündedir. Umulur ki yaptıklarından vazgeçerler.

1- Düşmanlığa devam edip, verdikleri söze ihânet ederlerse.

- 9:13. Antlarını bozup, Resûl'ü yurdundan çıkarmaya karar veren ve size karşı saldırıya ilk geçen¹ bir halkla savaşmaz mısınız? Yoksa onlara hûşû² mu duyuyorsunuz? Eğer gerçekten î mân edenler iseniz, Allah'a daha çok hûşû duymanız gerektiğini bilmelisiniz.
1- Yeltenen. **2-** Derin saygı ve içten sevgi duyarak, içtenlikle ve bilinçli olarak yönelmek.
- 9:14. Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle onlara azâp etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin. î man Eden halkın göğüslerine şifa¹ versin.
1- Huzura kavuştursun, rahatlınsın.
- 9:15. Ve onların kalplerindeki öfkeyi gidersin. Allah, hak edene¹ tevbe nasip eder. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyî Hüküm Veren'dir.
1- Kelimesi kelimesine, "dilediğini." Dilediğini demek: "Hak edeni" demektir; Allah, "Dilediğime" demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi," insanın "dilemesine," "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. "Şêe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 76:3).
- 9:16. Yoksa siz, Allah'ın içinizden cihat¹ edip, Allah'tan, Resûl'ünden ve Mü'minlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri ortaya çıkarmadan, kendi halinize bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, yaptığınızı her şeyden haberdardır.
1- Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde çaba göstermek, canla başla çalışmak.
- 9:17. Kâfir¹ olduklarını bildikleri halde, Müşriklerin,² Allah'ın mescitlerini imar etmeye hakları yoktur. Onların bütün yaptıkları boşa gitmiştir. Onlar, ateşte sürekli kalacaklardır.
1- İnançsız, î mân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitri yeteneğini köreltip örten. Küfr, î mân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20). **2-** Allah'ın yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birine veya bir şeye veren. Allah'a ait nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta da gören.

9:18. Allah'ın mescitlerini, ancak Allah 'a ve âhîret gününe îmân edip, salâtı ikâme eden, zekâtı yapan¹ ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar edebilirler. Onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur.

1- Bkz. 9: 11. *âyetin dipnotu.*

9:19. Siz, hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Harâm'ı imar etmeyi; Allah'a ve âhîret gününe îmân edip, Allah yolunda cihat edenlerle bir mi tutunuz? Bunlar, Allah'ın yanında bir değildir. Allah, zâlim olan halkı doğru yola iletmez.

9:20. Îmân edip, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat edenlerin, Allah katında dereceleri daha üstündür. İşte onlar kazançlı olanlardır.

9:21. Rabb'leri, onları, Kendi rahmeti, hoşnutluğu ve içinde tükenmeyen nimetler bulunan Cennetler ile müjdeliyor.

9:22. Onlar, orada sürekli kalıcıdır. Kuşkusuz büyük ödül Allah'ın katındadır.

9:23. Ey Îmân Edenler! Eğer küfrü îmâna tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi evliya¹ edinmeyin. Sizden kim onlara dönerse,² işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (Bkz. 2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir. **2-** Onların yanında yer alırsa.

9:24. De ki: "Eğer babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, sülaleniz; kazandığınız mallarınız, kötüye gitmesinden korktuğunuz ticaretiniz, hoşunuza giden evleriniz, size; Allah'tan, O'nun Resûl'ünden ve O'nun yolunda cihad¹ etmekten daha sevimli geliyorsa, o halde Allah'ın hükmünün gerçekleşmesini bekleyin." Allah, fâsık olan halkı hidâyete iletmez.

1- Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde çaba göstermek, canla başla çalışmak.

9:25. Ant olsun ki Allah, size birçok yerde ve Huneyn¹ gününde yardım etmişti. Hani çokluğunuz sizi böbürlendirmişti de size bir faydası olmamıştı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Sonra da geresin geri dönüp gitmişsiniz.

1- Huneyn Savaşı.

9:26. Sonra Allah, Resûl'ünün ve İmân Edenlerin üzerine dinginlik ve güven indirdi. Görmediğiniz ordular indirdi ve Kâfirlere azâp verdi. İşte budur Kâfirlerin cezası.

9:27. Sonra Allah, bunun ardından hak edenin¹ tevbesini kabul eder. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Bkz. 9:15. âyetin dipnotu.

9:28. Ey İmân Edenler! Bu Müşrikler ancak necistir.¹ Öyleyse bu yıldan sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar. Eğer yoksulluktan korkarsanız, Allah dilerse sizi kendi lütfu ile yakında zengin yapar. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Kirlî çirkin: Söz konusu kirlilik maddi bir kirlilik değildir. Bu daha çok ticari anlamda çıkar kirliliği, davranış kirliliği, sorumsuzluk ve saygısızlık ifade etmektedir. Bu kirlilik, ahlâki bir kirliliktir. Mescid-i Haram'ı şirk uygulamaları ve aldatmalarla kirletmektedir. Ayette geçen "necis" kelimesine "pislik" şeklinde anlam vermek Kur'an'ın diline yakışmayan bir üsluptur. Ayrıca söz konusu olan Müşrikler, müşriklerin tamamı olmayıp "bilinen, belli kimselerdir."

9:29. Kendilerine Kitap verilenlerden, Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanan; Allah'ın ve Resûl'ünün haram kıldığını haram saymayan ve Hak dini, din edinmeyen kimselerle, üstünlüğünüzü kabul ettirinceye, kendi elleriyle size o¹ cizyeyi² verinceye kadar savaşın.³

1- Cizye kelimesinin başında belirlilik takısının olması, cizye denilen karşılığın mahiyetinin bilindiğini ifade etmektedir. "El cizye, çeşit bildiren mastardır, belli bir karşılık demektir. 2- Cizye: Müslüman olmayanlardan yaşam ve özgürlüklerin korunması karşılığında alınan bedel. Kelime olarak "antlaşma yapanın antlaşmasına göre ödediği bedel" diğer bir anlamda "güvenlik vergisi" "vatandaşlık borcu" gibi anlamları bulunmaktadır. Bu bedeli ödeyen kimse güvenliğini garantiler. Aslında bu inanç özgürlüğünün de bir nevi teminatıdır. Geleneksel inancın Müslüman olmayanların erkeklerinden alınan "baş vergisi ve buna dair uygulama bu ayete dayan-

dırması, ayetin tahrif edilmesinden başka bir değildir. 3- Bu ayete, hangi inançtan olurlarsa olsunlar, saldırmadıkları sürece hiç kimse ile savaşılmayacağını açıkça ifade eden ayetler dikkate alınarak anlam verilmelidir. (Örneğin: 29:46; 2:190.)

- 9:30. Yahudiler: “Uzeyr Allah’ın oğludur.” dediler; Nesârâ¹ da: “Mesih Allah’ın oğludur.” dediler. Bu, onların dillerine doladıkları sözlerdir ki daha önce küfredenlerin sözlerine benzetiyorlar. Allah, kahretsin onları! Nasıl da saptrıyorlar.

1- Hıristiyanlar.

- 9:31. Onlar, Allah’ın yanı sıra hahamlarını¹, rahiplerini² ve Meryem Oğlu Mesih’i³ rabbler edindiler.⁴ Oysa bunlar, bir tek olan ilâh’a⁵ kulluk etmekle emrolunmuşlardı. Ondandır başka hiçbir ilâh yoktur. O, bunların ortak koştuklarından münezzehtir.⁶

1- Yahudi din adamları. 2- Hıristiyan din adamları. 3- İshâ’yi. 4- Tıpkı Kitâp Ehli gibi günümüzün geleneği din edinmiş sözde Müslümanları(!) da mezheplerini, tarikatlarını, cemaatlerini, hocalarını, şeyhlerini rabbler edinmiş durumdadırlar. Rabb, Terbiye Eden. Eşsiz ve benzersiz terbiye edici. Yarattıklarına, yaradılış özelliklerine uygun olan yolu gösteren demektir. 5- İlâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtıl olsun tapılmaya lâıyk görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah’ın ise bir ve kendisinden başka “gerçek ilâh” olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah’a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur’an’a baktığımız zaman ilâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-İlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-İlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah’a tanrı denmesi doğru değildir. “Allah ancak bir tek ilâhtır” (4:171). 6- Kusur ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz.

- 9:32. Allah’ın nûrunu¹ ağızlarıyla söndürmek² istiyorlar. Ancak, Kâfirler hoşlanmasalar da Allah kesinlikle nûrunu tamamlamaktan başka bir şey istemez.

1- Aydınlığını. İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkaran ışığını. 2- Kur’an hakkında yalan yanlış bilgilerle, iftiralarla onu etkisiz hale getirmek.

- 9:33. Müşrikler hoşlanmasalar da dinini¹ her dinin üstünde açık olarak ortaya koymak üzere Resûl'ünü doğru yol ve gerçek din ile gönderdi.
- 1-** *Din kavram olarak, Kur'an'da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibariyle, yaşamı düzenleyen ilke ve kuralların referans alındığı "değerler" demektir. Kur'an'a göre, "yaşamı" düzenlemede vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç Câhiliye'dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz. 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26; 109:6). Kur'an, nasıl ki Mekke müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini "din" olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur'an'ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de "biret dinidirler." Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur'an'î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur'an'ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur.*
- 9:34. Ey İmân Edenler! Doğrusu, ahebâr¹ ve ruhbân¹ kimselerin çoğu, insanların mallarını haksız şekilde yerler. İnsanları Allah'ın yolundan çevirirler. Altın ve gümüşü biriktirip de onları Allah yolunda harcamayanlar var ya işte onları can yakıcı bir azâptan haberdar et.
- 1-** *Din adamları sınıfı.*
- 9:35. O Gün, Cehennem ateşinde kızdırılıp; onlarla¹ alınları, yanları ve sırtları dağlanacak, "İşte bunlardır, kendiniz için biriktirdiğiniz şeyler, tadın, biriktirdiğiniz şeylerin azâbını." denecek.
- 1-** *Biriktirdikleri altın ve gümüşle.*
- 9:36. Gökleri ve yeri yarattığı zaman koyduğu yasında, Allah'ın yanında ayların sayısı on ikidir. Bunların dördü Harâm Aylar'dır. İşte kayyum¹ olan budur. Bu aylarda, kendinize haksızlık yapmayın. Ve Müşrikler nasıl sizinle topyekûn savaşıyorlarsa siz de onlarla topyekûn savaşın. Biliniz ki, Allah, muttakilerle² beraberdir.
- 1-** *Gözetici, emniyete alıcı. Her şeyi ayakta tutan, koruyan. 2- Takvâ sahibi olan. Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile kuru-*

nacak şey arasına konan engel demektir. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (Bkz. 38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir.

9:37. Harâm ayların yerlerini değiştirip ertelemek, küfürde ileri gitmek-
tir ki Kâfirler onunla saptırılır. Onlar, Allah'ın harâm kıldığı aylara
denk getirmek için bu ertelemeyi bir yıl helâl sayarlarken bir yıl
sonra harâm sayarlar. Böylece Allah'ın harâm kıldığını helâl saymış
oluyorlar. Böylece yaptıkları kötü şeyler, onlara güzel gösterildi. Al-
lah Kâfir halkı doğru yola iletmez.

9:38. Ey İmân Edenler! Size ne oluyor ki, Allah yolunda seferber olun¹
denildiği zaman, işi ağırdan aldınız! Yoksa hıret hayatı yerine dün-
ya hayatını mı tercih ettiniz. Ama âhiret hayatının yanında dünya
hayatının değeri pek azdır.

1- Savaşa katılın.

9:39. Eğer seferber olmazsanız, sizi can yakıcı bir azâpla cezalandırır ve
yerinize başka bir halkı getirir. Siz O'na hiçbir şeyle zarar veremez-
siniz. Allah, Her Şeye Güç Yetiren'dir.

9:40. Eğer siz ona yardım etmezseniz, iyi bilin ki Allah ona yardım et-
mişti. Hani Kâfirler¹ onu çıkardıklarında iki kişiden ikincisiydi. İkisi
mağaradayken, o, arkadaşına: "Üzülme, kuşkusuz Allah bizimle
beraberdur." demişti. Bunun üzerine Allah, üzerlerine dinginlik ve
güven indirmişti. Onu, sizin görmediğiniz güçlerle desteklemişti.²
Ve küfredenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yüce olan-
dır. Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.

*1- Bkz. 9:17. âyetin 1. dipnotu. 2- Âyette açıkça "onu, sizin görmediğiniz
güçlerle desteklemişti" denmektedir, dolayısı ile "örümceklerin mağara
kapısına ağ ördüğü, güvercinlerin de yuva yaptıkları" şeklindeki anlatının
Kur'an'da yeri yoktur.*

9:41. Ağır ve hafif her türlü savaş araç gereçleriyle seferber olun. Malla-
rınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad¹ edin. Eğer bilerseniz, bu
sizin için daha hayırlıdır.

*1- Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde özveri ile
çaba göstermek, canla başla çalışmak.*

- 9:42. Eğer kolay bir kazanç ve sıradan bir “sefer” olsaydı, arkandan gelirlerdi. Ancak bu zorlu yolculuk, onlara uzak geldi. “Eğer gücümüz yetseydi, biz de sizinle çıkardık.” diye Allah’a yemin edecekler. Kendilerini yok olmaya sürüklüyorlar. Kuşkusuz Allah, onların yalancı olduklarını en iyi bilendir.
- 9:43. Allah seni affetsin! Doğru söyleyenler belli olmadan, yalancılar bilinmeden, onlara niçin izin verdin?
- 9:44. Allah’a ve âhîret gününe îmân edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihad etmemek için senden izin istemezler. Allah, muttakîleri¹ en iyi bilendir.
1- Bkz. 9:36. âyetin dipnotu.
- 9:45. Doğrusu, senden, ancak Allah’a ve âhîret gününe îmân etmeyenler ve kalpleri kuşkuya düşüp, kuşku içinde bocalayanlar sefere çıkmamak için izin isterler.
- 9:46. Eğer çıkmak isteselerdi, elbette bunun için hazırlık yaparlardı. Ancak Allah, onların davranışlarını kötü gördü de kendilerini alıkoydu ve onlara: “Oturunlarla beraber siz de oturun.” denildi.
- 9:47. Eğer sizinle çıksalardı, bozgunculuktan başka bir şey yapmazlardı; sizi fitneye düşürmek için koşuştururlardı. İçinizde, onlara kulak verecekler de olurdu. Kuşkusuz Allah, zâlimleri en iyi bilendir.
- 9:48. Daha önce de fitne çıkarmak istemişler ve sana karşı türlü işler çevirmişlerdi. Nihâyet, Hakk¹ geldi ve onlar istemedikleri halde, Allah’ın emri gerçekleşti.
1- Gerçekliği kesin olan. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Yasa, ferman, kural. Bâtil’in karşıtı.
- 9:49. Onlardan kimi de: “Bana izin ver, beni fitneye düşürme.”¹ der. İyi bilmiş ol ki, onlar, fitneye düşmüşlerdir. Cehennem onları kuşatacaktır.
1- Sıkıntı ve belayla samimiyet sınavına tâbi tutma.
- 9:50. Eğer sana bir iyilik isabet ederse, bu onları üzer. Fakat sana bir kötülük dokunursa, “Biz daha önceden önlemimizi almıştık.”¹ derler ve sevinç içinde arkalarına dönüp giderler.
1- Sefere katılmayarak.

- 9:51. De ki: “Allah’ın bizim için yazdığından¹ başkası bize erişmez. O, bizim Mevlâ’mızdır.² Öyleyse, Mü’minler, yalnız Allah’a tevekkül³ etsinler.
1- Gerekli gördüğünden, uygun gördüğünden. 2- Kendisine dayanılan, gözetici, destekleyici, koruyan, sırdaş, yakın olan, koruyan, yol gösteren, yönetici. Mevlâ, yalnızca Allah’tır. Allah’tan başkasına Mevlâ, Mevlâna demek şirkidir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır. “El-Mevlâ” Allah’ın isimlerindedir. 3- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 9:52. De ki: “Bize iki güzellikten¹ birinin dışında başka bir şeyin gelmesini mi bekliyorsunuz? Oysa biz, Allah’ın kendi katından veya bizim elimizle size bir azâp gelmesini bekliyoruz. Öyleyse bekleyin. Doğrusu biz de sizinle beraber bekleyenlerdeniz.”
1- Şehadet veya zafer.
- 9:53. De ki: “İster istekli, ister isteksiz infak¹ edin; sizden asla kabul edilmeyecektir. Çünkü siz fâsık² bir toplum oldunuz.”
1- Yardım. 2- Bkz. 9:8. âyetin dipnotu.
- 9:54. İnfaklarının¹ kabul edilmesine engel şey, onların, Allah’a ve Resûl’üne karşı küfretmeleri², salâta³ üşene üşene gelmeleri⁴ ve istemeyerek infak etmeleridir.
1- Yardımların. 2- Nankörlük etmeleri. 3- Destek olmaya, yardımlaşma ve dayanışmaya. 4- İsteksizce hareket etmeleri.
- 9:55. Öyleyse, onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Doğrusu, Allah, bunlarla, onlara dünya hayatında azâp etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor.
- 9:56. Sizden olduklarına dair Allah’a yemin ederler. Oysa onlar, sizden değil. Onlar, ayrılık çıkaran bir topluluktur.
- 9:57. Eğer sığınılacak bir yer veya bir mağara veya girilecek bir delik bulsalar, panik içinde oraya koşarlardı.
- 9:58. İçlerinden kimileri de sadakalar hakkında sana dil uzatır. Eğer kendilerine pay verilirse hoşlanırlar, verilmeyince de hemen kızarlar.
- 9:59. Ne olurdu! Onlar, Allah’ın ve Resûl’ünün verdiklerine razı olsalar ve: “Allah’ın lütfu¹ bize yeter, Allah bize lütfundan yine verir, Resûl’ü de. Bizim isteğimiz yalnızca Allah’ın rızasıdır.” deselerdi.
1- Hoşnut edici, dostça davranış, incelik, iyilik.

9:60. Sadakalar¹, Allah'tan bir farz olarak²; ancak yoksullara, düşkünlerle, bununla ilgili görevlilere,³ kalpleri kazanılacak kimselere,⁴ rikâb olanlara,⁵ borçlulara, Allah yoluna ve yol oğluna⁶ aittir. Allah, Her Şeyi Bilendir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Hak gözetirlik; sahip olduğumuz mal üzerinde başkasının hakkını gözetmek. Yardım etmek. Sadaka, başkalarının sahip olduğumuz mal üzerindeki hakkıdır. Sadaka, malın şükrüdür. Allah'ın bize verdiklerine şükretmek, sözle değil, sadaka vermekle olur. Bu âyete göre sadaka vermek farzdır. **2-** Zorunlu yükümlülük. **3-** Sadaka işi ile görevli olanlara. **4-** Gönülleri İslâm'dan yana olduğu halde ekonomik sıkıntılar nedeniyle çıkmazda olanlara. **5-** Boyunduruk altında bulunan köle ve cariyelerden özgürlüğüne kavuşmak isteyenlere. Rekâbe, boyun demektir; özgürlüğü kısıtlı (köle) olan kimseler için kullanılmaktadır. **6-** "İbnu's-sebil," deyim olarak "yol oğlu" demektir. Bu deyimde, "yolda kalanlar" anlamı verilmesi doğru değildir. Zira sebil, kara yolu anlamında "yol" demek değildir. Sebil, bir konuda seçim yapmak anlamında "iki yol" dan birini seçmektir, yani "tercih edilen yol" demektir. Hakk veya Bâtlı yollardan birini tercih etmektir. Bu deyim anlamı, "yolda kalanlar" değil, bütün varlığı ile "Allah yolunda" çalışmayı seçmiş ve bundan dolayı yardıma muhtaç duruma düşmüş olanlar anlamındadır. Diğer bir anlamı da yaptığı herhangi bir şeyi imkânsızlık nedeni ile yarım kalan kimselerdir.

9:61. Onlardan bir kısmı, "O, bir kulaktır."¹ diyerek, Nebi'yi incitiyorlar. De ki: "O, sizin için hayır kulağıdır." O, Allah'a inanır ve Mü'minlere inanır. İmân Edenler için bir rahmettir. Allah'ın Resûl'ünü incitenler için can yakıcı bir azâp vardır.

1- Başkalarının aklıyla hareket eden, herkesin dediğine inanan, kimden ne duyduysa onu yapan, saf bir kimsedir.

9:62. Sizi hoşnut etmek için, Allah'a yemin ediyorlar. Oysaki gerçekten inanıyorlarsa, Allah ve Resûl'ü hoşnut edilmeye daha layıktır.

9:63. Bilmediler mi ki: Kim Allah'a ve Resûl'üne karşı haddi aşarsa, onun için, içinde sürekli kalacağı Cehennem ateşi vardır. İşte bu, büyük rezilliktir¹.

1- Alçaklık, aşağılık.

9:64. Münafıklar, kendileri hakkında kalplerinde olanı haber verecek bir sûrenin indirilmesinden çekiniyorlar. De ki: "Alay edin bakalım! Kuşkusuz Allah, çekindiğiniz şeyi açığa çıkaracaktır."

- 9:65. Eğer onlara soracak olsan, “Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk.” derler. De ki: “Allah ile mi, O’nun âyetleri ve Resûl’ü ile mi alay ediyordunuz?”
- 9:66. Hiç özür dilemeyin! Ant olsun siz îmân ettikten sonra kâfirlik ettiniz. Sizden bir kısmınızı affetsek bile, suç işlemelerinden dolayı bir kısmınıza da azâp edeceğiz.
- 9:67. Münafık¹ erkekler ve Münafık kadınlar birbirlerindedirler; kötü-lüğü buyurlar, iyilikten alıkoyarlar. Ellerini sıkı tutarlar.² Onlar, Allah’ı unuttular, Allah da onları unuttu.³ Münafıklar, fâsıkların⁴ ta kendileridir.
- 1- Münafık, içten “bitmiş, tükenmiş ve îmânı kalmamış, omurgasız, onursuz ve iki -yüzlü kimse demektir. Münafık, îmân konusunda dürüst ve samimi olmayan, tıpkı tarla faresinin yuva değiştirdiği gibi, yer değiştiren: işlerine gelince Mü’min, işlerine gelince Kâfir olan kimse. 2- Çok cimridirler. 3- Onlar, Allah’ın gösterdiği yoldan gitmediler, Allah da girdikleri yanlış yolda, onları kendileri ile baş başa bıraktı. 4- Günaha sapan. Günaha ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnanıldığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan.*
- 9:68. Allah, Münafık erkeklere ve Münafık kadınlara ve Kâfirlere, Cehen-nem ateşini vadetmiştir. Orada sürekli kalıcıdır. Bu, onlara yeter. Allah, onları lânetlemiştir ve onlar için kalıcı bir azâp vardır.
- 9:69. Tıpkı sizden öncekiler gibisiniz. Onlar; kuvvetçe sizden daha güçlü, mal ve evlat bakımından sizden daha çoktular. Onlar, payları kadar bundan yararlandılar. Sizden öncekilerin paylarıncı yararlandıkları gibi siz de payınızca yararlandınız. Ve onların daldığı¹ gibi siz de daldınız. İşte onların yaptıkları dünyada da âhirette de boşa gitmiştir. Onlar hüsrana uğrayanlardır.
- 1- Dünyaya bağlandıkları gibi.*
- 9:70. Onlara, kendilerinden öncekilerin; Nûh, Âd ve Semûd halklarının, İbrâhîm halkının ve Medyen sahiplerinin ve mütefikelerin¹ haberi gelmedi mi? Resûlleri onlara açık kanıtlar getirmişti. Allah, onlara haksızlık etmiş değildi. Fakat onlar kendi kendilerine haksızlık yapıyorlardı.
- 1- Lût kavminin helâk olduğu yerler.*

9:71. Mü'min erkekler ve Mü'min kadınlar birbirlerinin velileridirler.¹ Ma'rûf olanı yaparlar, münkerden sakındırırlar.² Salâtı ikâme ederler, zekâtı yaparlar.³ Allah'a ve Resûl'üne itaat ederler.⁴ İşte bunlara, Allah rahmet edecektir. Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici. Bkz. 9:23. âyetin 1. dipnotu. **2-** Kelimesi kelimesine, "Emr-i b'il-ma'rûf nehy-i ani'l munker." Bu terkip, iyiliği yap ve telkin et, kötülükten sakındır ve engel ol demektir." Ma'rûf: İyi, doğru, yararlı, güzel olan, toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşî ile doğru olduğu kabul edilen ve Vahye uygun olan demektir. Munker ise; kötü, eğri, zararlı, çirkin olan şey demektir. "Emr" fiilinin asıl anlamı iş yapmaktır. Bu anlam bağlamında âyetteki "Emr-i b'il-ma'rûf terkibine "iyiliği emret" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Bu terkip: İyi olan şeyleri yapmayı kendine iş edin, ahlâk edin; kötü olan şeylerden uzak dur, kötülüklerden sakın; kötülüklerden uzak durmayı ve iyi olan şeyleri yapmayı ilke edin; iyiliğin yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi için çaba göster demektir. **3-** Bkz. 9:11. âyetin dipnotu. **4-** 5:12. âyetin 1. dipnotu.

9:72. Allah, Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara, içinden ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları Cennetler ve Adn Cennetleri'nde temiz yerleşim yerleri söz verdi. Allah'ın razı olması ise daha büyüktür.¹ İşte büyük başarı budur.

1- Daha büyük ödüldür.

9:73. Ey Nebi! Kâfirlerle ve Münafıklarla cihat et. Onlara karşı kararlılıkla mücadele et. Onların varacakları yer Cehennem'dir. O, ne kötü varış yeridir.

9:74. Münafıklar söylemediklerine¹ dair Allah'a yemin ediyorlar. Ant olsun küfür sözünü² söylediler. İslâm olduktan sonra Kâfir oldular. Elde edemeyecekleri bir şeye yöneldiler. Öç almaya kalkışmaları da ancak Allah ve Resûlü'nün kendi fazlından onları³ zengin etmiş olmasındandır. Eğer tevbe ederlerse, haklarında hayırlı olur. Şâyet yüz çevirirlerse, Allah onları dünyada ve âhirette can yakıcı azâba uğratar. Ve onlar için yeryüzünde ne bir veli ne bir yardımcı vardır.

1- Nebi'nin aleyhinde bir şey. **2-** Kendilerini küfre götüren. **3-** Mü'minleri.

9:75. Onlardan kimi de “Eğer lütfundan bize verirse, ant olsun sadaka vereceğiz ve ant olsun sâlihlerden¹ olacağız.” diye Allah’a söz vermişlerdi.

1- *Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelterken, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.*

9:76. Allah, onlara¹ lütfundan verince, onlar cimrilik edip yüz çevirdiler. Zaten onlar dönektirler.

1- *Münafıklara.*

9:77. Allah’a verdikleri sözü tutmamaları ve yalan söylemeleri nedeniyle, Kendisi ile karşılaşacakları güne kadar onların kalplerine nifak¹ soktu.

1- *Nifak, birden çok inanca sahip olmak, inanmadığı halde çıkarı için ve çeşitli nedenlerle inanıyor gibi görünmek; ikircikli davranmak, Müslümlere olan düşmanlığını gizlemek demektir. Kertenkele ve yaban faresinin yer altında birçok yuvası olduğu ve bu yuvalardan hangisine gittiği bilinmediği için, bunların yuvalarına da “nufeka” ve “nafika” denmektedir.*

9:78. Bilmiyorlar mı ki, Allah onların sırlarını da fısıldaşmalarını da bilmektedir. Allah, gaybı bilendir.

9:79. Sadakalar¹ konusunda gönülden davranan Mü’minlere dil uzatanlar ve güçleri oranında verebilenleri alaya alanlar var ya, Allah da onları alaya alacaktır. Onlar için can yakıcı bir azâp vardır.

1- *Bkz. 9:60. âyetin 1. dipnotu.*

9:80. Onlar için ister bağışlanma dile ister dileme. Onlar için yetmiş defa¹ bağışlanma dilesen de yine Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, onların Allah’ı ve Resûl’ünü inkâr etmelerindedir. Allah, fâsık olan halkı doğru yola iletmez.

1- *Onlar için istediğin kadar af dile.*

9:81. Allah’ın Resûl’üne muhalefet ederek geride kalanlar, oturup kalmalarına sevindiler. Mallarıyla, canlarıyla cihad etmekten hoşlanmadılar. Bir de “Bu sıcakta savaşa çıkmayın.” dediler. De ki: “Cehennem ateşi daha sıcaktır.” Keşke anlasalardı!

9:82. Öyleyse yaptıklarına karşılık, az gülüp, çok ağlasınlar.

- 9:83. Eğer Allah, seni onlardan bir grupla karşılaştırırsa, onlar da seninle savaşa çıkmak için izin isterlerse; de ki: “Benimle asla çıkamayacaksınız. Artık benimle hiçbir düşmanla savaşamayacaksınız. Çünkü siz daha önce oturup kalmayı tercih ettiniz. Artık, geride kalanlarla oturun!”
- 9:84. Onlardan ölen hiçbir kimseye, asla salât¹ etme ve kabirlerinin başında da durma. Çünkü onlar, Allah ve Resûl’ünü küfrettiler.² Ve onlar fâsık³ olarak öldüler.
1- Dûa etme, cenaze salâtı/namazını eda etme. 2- Bkz. 9:17. âyetin 1. dipnotu. 3- Bkz. 9:67. âyetin 4. dipnotu.
- 9:85. Öyleyse, onların¹ malları ve çocukları seni imrendirmesin. Doğrusu, Allah, bunlarla, onlara dünya hayatında azâp etmeyi ve canlarının Kâfir olarak çıkmasını istiyor.
1- Kâfir ve fâsıkların.
- 9:86. “Allah’a îmân edin, Resûl’ü ile birlikte cihad edin.” diye bir sûre indirildiği zaman, onlardan servet sahibi olanlar, senden izin istediler: “Bırak bizi oturanlarla beraber oturalım.” dediler.
- 9:87. Onlar, geride kalanlarla¹ beraber olmayı tercih ettiler. Kalpleri mühürlendi, artık onlar anlamazlar.
1- Muhaliflerle.
- 9:88. Fakat Resûl ve onunla birlikte îmân edenler, mallarıyla, canlarıyla cihad ettiler. İşte onlar, bütün hayırlar onlarındır. İşte kurtuluş aheret erenler onlardır.
- 9:89. Allah, onlar için içinden ırmaklar akan, içinde süresiz kalacakları Cennetler hazırlamıştır. İşte büyük başarı budur.
- 9:90. Özür beyan eden Bedevi Araplar, kendilerine izin verilmesi için geldiler. Allah’a ve Resûl’üne yalan söyleyenler ise oturup kaldılar. Onlardan Kâfir olanlara yakında can yakıcı bir azâp dokunacaktır.
- 9:91. Zayıflara, hastalara ve harcaacakları bir şeyi olmayanlara, Allah ve Resûl’üne bağlı kaldıkları sürece bir sorumluluk yoktur. İyilik edenlerin aleyhine de bir yol yoktur. Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dır.

- 9:92. Bir de sana, kendilerine binek sağlaman için başvurduklarında, “Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum.” dediğin zaman, harcayacakları bir şeyleri olmadığı için üzüntüden gözlerinden yaşlar akıtarak geri dönüp gidenlere de bir sorumluluk yoktur.
- 9:93. Ancak imkânları olduğu halde senden izin isteyenler kınanmalıdır. Onlar, geride kalanlarla beraber olmayı istediler. Allah da onların kalplerini mühürledi. Bu yüzden artık onlar yaptıkları yanlış idrak etmezler.

— ﴿﴾ — 10. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

- 9:94. Onlara döndüğünüz zaman size mazeret ileri sürerler. De ki: “Mazeret ileri sürmeyin, size asla inanmayacağız. Allah, durumunuzdan bizi haberdar etti. Allah ve Resûl’ü yapacaklarınızı görecektir. Sonra, görüneni ve görünmeyeni bilene döndürüleceksiniz. O, bütün yaptıklarınızı size bildirecektir.”
- 9:95. Onlara döndüğünüz zaman, kendilerinden vazgeçmeniz için¹ Allah’a yemin edecekler. Onlardan yüz çevirin. Çünkü onlar murdardır.² Yaptıklarının karşılığı olarak varacakları yer Cehennem’dir. **1-** Onları kendi hallerine bırakasınız diye sizi inandırmak için Allah’a yemin edecekler. **2-** Ahlâkî kirlilik. Karakteristik kirlilik; ikiyüzlü, çıkarıcı ve yalancı bir kişilik.
- 9:96. Kendilerini hoş göresiniz diye, size yemin ederler. Siz, onlardan razı olsanız da bilesiniz ki Allah fâsık olan toplumdan asla razı olmaz.
- 9:97. Bedevi Araplar, küfür¹ ve nifakta² daha katıdırlar. Allah’ın Resûl’üne indirdiği sınırları tanımamaya daha yatkındırlar. Allah, Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir. **1-** Bkz. 9:40. âyetin dipnotu. **2-** Bkz. 9:77. âyetin dipnotu.
- 9:98. Bedevi Araplar’dan kimisi de yaptığı infakı¹ zarar sayar ve devrin değişmesini ve sizin başınıza kötü devirlerin² gelmesini beklerler. Kötü devirler kendi başlarına gelsin. Allah, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir. **1-** Yardımı. **2-** Felaketlerin.

- 9:99. Bedevi Araplardan kimisi de Allah'a ve âhiret gününe inanır. İnfak ettiğini Allah katında yakınlığa ve Resûl'ün selâvatına¹ vesile sayar. Gerçekten o, kendileri için yakınlık vesilesidir. Allah, onları rahmetine alacak. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Yardım, destek, yakınlık.
- 9:100. Muhacir¹ ve Ensar'dan,² öne geçenlerden ve iyilikte onları izleyenlerden Allah razı olmuştur. Onlar da O'ndan razı olmuştur. Onlara, içinde aralıksız ve sürekli kalacakları, içinden ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. İşte büyük başarı budur.
1- Mekke'den Medine'ye hicret edenler. 2- Hicret edenlere sahip çıkan Medineliler.
- 9:101. Çevrenizdeki Bedevî Araplardan Münafık olanlar vardır. Ve Medine halkından da nifakta ileri gidenler vardır. Sen onları bilemezsin. Biz onları biliriz. Onlara iki defa¹ azâp edeceğiz. Sonra onlar, daha büyük azâba uğratılacaklardır.
1- Türlü türlü. Kat be kat. Azâp üstüne azâp.
- 9:102. Diğer bir kısmı da suçlarını itiraf ettiler. Onlar, iyi bir ameli kötü bir amelle karıştırmışlardı. Belki Allah, onların tevbesini¹ kabul eder. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir. (13:30) Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günah-tan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktır.
- 9:103. Onların mallarından sadaka al; bununla onları temizleyip arındırırısın. Ve onlara salli¹ ol, kuşkusuz senin salâtın onlara dinginlik verir. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Destek ol, ilgi ve yakınlık göster.
- 9:104. Bilmediler mi ki kullarından tevbeyi¹ kabul eden ve sadakaları alan Allah'tır. Kuşkusuz Allah, Tevbeleri Kabul Eden'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Daha önce vermedikleri sadakayı vererek, hatalarını düzeltenlerin, hatalarını düzeltmesini.

- 9:105. De ki: “Ne yaparsanız yapın. Yaptıklarınızı Allah, O’nun Resûl’ü ve Mü’minler görecekler. Sonra, görüneni de görünmeyi de Bilen’e döndürüleceksiniz. O, size yaptıklarınızı haber verecektir.”
- 9:106. Geri kalan bir bölümün işi de Allah’ın yargısına kalmıştır; onlara ya azâp eder veya tevbelerini kabul eder. Allah, Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir.
- 9:107. Zarar vermek, inkâr etmek, nifak¹ çıkarmak, Allah ve Resûl’üne karşı daha önce savaşanlara gözcülük yapmak² üzere bir mescit yapan kimseler: “Biz yalnızca iyilik yapmak istedik.” diye yemin ederler. Oysaki Allah, onların yalan söylediklerine tanıktır.
1- Bkz. 9:77. âyetin dipnotu. **2-** Onlara buluşma yeri sağlamak.
- 9:108. Orada asla durma,¹ ilk yapıldığında takvâ üzere yapılan mescit, içinde bulunmaya daha layıktır. Orada arınmayı seven kişiler vardır. Allah, arınmak isteyenleri sever.
1- Onların mescitlerinde (Mescid-i Dırar) namaz kılma, asla oralarda bulunma.
- 9:109. Binasını takvâ üzere, Allah rızası için kuran kimse mi, yoksa binasını uçurumun kenarına kurup da onunla birlikte Cehennem ateşinin içine yuvarlanan kimse mi hayırlı olandır? Allah, zâlim halkı doğru yola iletmez.
- 9:110. Onların kalpleri parçalanmadıkça, kurdukları yapı, kalplerinde bir kuşku olarak sürüp gidecektir. Allah, Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir.
- 9:111. Allah, kendi yolunda savaşarak ölen ve öldüren Mü’minlerin; canlarını ve mallarını Cennet karşılığında satın almıştır. Bu, Tevrât’ta, İncil’de ve Kur’an’da gerçek olan bir söz vermedir. Allah’tan daha iyi sözünde duran kim olabilir? O halde, O’nunla yapmış olduğunuz bu alışverişten dolayı sevinin. İşte büyük başarı budur.

9:112. Tevbe edenler, kulluk edenler, hamd edenler,¹ seyahât edenler,² rukû edenler,³ secde edenler,⁴ mar'ûf olanı yapıp, münker olana engel olanlar;⁵ Allah'ın hudutlarını koruyanlardır. Mü'minleri müjdele.

1- Övgüyü, yalnızca Allah'a özgü kılanlar. **2-** Yol birlikteliği yapanlar. Allah'ın dinine hizmet için sefere çıkarlar. **3-** Allah'a bağlılığı ortaya koyanlar, buyruklarına içtenlikle teslim olanlar. **4-** Saygı gösterip, değerini takdir edenler, O'nun emirlerine içtenlikle boyun eğenler. **5-** Bkz. 9:71. âyetin 2. dipnotu.

9:113. Nebi ve Mü'minlere; Cehennem'lik oldukları açıkça belli olduktan sonra, yakınları da olsa, Müşriklere bağışlanma dilemeleri yaraşmaz.

9:114. İbrâhîm'in babası için bağışlanma dilemesinin sebebi, ona söz vermiş olmasıydı. Ama onun, Allah'a düşman olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan uzaklaştı. Kuşkusuz İbrâhîm, çok ince rûhlu ve yumuşak huylu birisiydi.

9:115. Allah, bir halkı doğru yola ilettikten sonra, sakınıp korunacakları şeyleri kendilerine açıklamadıkça onları sapıtmış saymaz.¹ Allah, Her Şeyi En İyi Bilendir.

1- Bu ve buna benzer daha birçok âyetten de anlaşılmaktadır ki, vahiy ile doğrudan muhatap olmamış olanlar, vahiyden habersiz olanlar, ondan sorumlu tutulmayacaklardır. Dolayısı ile günümüzde de kendilerine doğrudan vahiy ulaşmamış olanlar, ondan sorumlu değildirler. Ancak bu "diledikleri şeyi yapabilirler" demek değildir. İnsan yaratılışı itibarı ile neyin iyi ve neyin kötü olduğunu bilecek şekilde yaratıldığı için bu kimseler de "iyi veya kötü" kimseler olmalarına göre yargılanacaklardır.

9:116. Göklerin ve yerin mülkü¹ Allah'ındır. Yaşatan ve öldüren O'dur. Sizin, Allah'tan başka bir veli² ve bir yardımcınız yoktur.

1- Egemenliği, yönetimi, sahipliği. **2-** Bkz. 9:23. âyetin 1. dipnotu.

9:117. Ant olsun ki, Allah, Nebi'nin ve zor şartlarda ona destek olan Muhacir ve Ensar'ın tevbelerini¹ kabul etti. İçlerinden bir kısmının kalpleri kaymak üzereyken yine de onların tevbelerini kabul etti. Çünkü O, onlara karşı Çok Şefkatli'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Yaptıkları yanlıştan vazgeçmelerini kabul ederek, hak ettikleri ödülü verdi.

9:118. Ve geri bırakılan üç kişinin tevbesini de kabul etti. Öyle ki, bütün genişliğine rağmen, yeryüzü onlara dar gelmişti. Canları sıkıldıkça sıkılmıştı. Ve Allah'tan başka sığınılacak kimse olmadığını anladılar. Sonra Allah, tevbeye yöneldikleri için,¹ tevbelerini kabul etti. Kuşkusuz Allah, Tevbeleri Kabul Eden'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Bkz. 9:102. âyetin dipnotu.

9:119. Ey İmân Edenler! Allah'a karşı takvâ sahibi olun ve sâdıklarla¹ birlikte olun.
1- Doğru, dürüst, candan dost ve erdemli kimselerle.

9:120. Ne Medine halkının ne de etrafındaki Bedevi Arapların, Allah'ın Resûl'ünden geri kalmaları ve onun canından önce kendi canlarının kaygısına düşmeleri olacak şeydir. Çünkü Allah yolunda katlanacakları susuzluk, yorgunluk, açlık ve Kâfirleri kızdıracak bir yeri zapt etmeleri ve düşmana karşı elde ettikleri başarı, kendilerine sâlih bir amel olarak yazılacaktır. Zira Allah, muhsin¹ olanların kazanımlarını yok etmez.
1- İyi kimse; iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.

9:121. Büyük veya küçük, yaptıkları her yardım ve güçlük içinde aştıkları her vadi, kendilerine yazılacaktır. Allah, yaptıklarından daha iyiyle kendilerini ödüllendirecektir.

9:122. Mü'minlerin toptan seferber olmaları uygun değildir. Dinde bilgi¹ edinmek için her grubun içinden birtakım kimseler gitmeli ve döndüklerinde halklarını bilgilendirmelidirler. Umulur ki onlar sakinirlar.
1- Bu âyete: "Dini iyi bilenler(âlimler), savaşa gitmesinler ki, savaşa gidenler, döndüklerinde onlara dini anlatsınlar." şeklinde verilen anlamlar doğru değildir. Çünkü âyette savaştan söz edilmemektedir. Nebi'den ve Mü'minlerden dini öğrenmek için Mekke'den Medine'ye gidenlere: "Dininizi öğrenmek amacıyla hep birlikte gitmeyin, her gruptan birkaç kişi gitsin." denmektedir. Zira yol boyunca düşmanın saldırı yapması riski vardır.

9:123. Ey İmân Edenler! Size yakın olan¹ Kâfirlerle savaşın. Ve onlar, sizde kararlılık görsünler. Bilin ki Allah, takvâ sahibi olanlarla beraberdir.

1- Size tehdit oluşturan, sizi kuşatmış olanlara karşı.

9:124. Ne zaman bir sûre indirilse, onlardan bazıları:¹ “Bu hanginizin îmânını arttırdı?” derler. Bu, İmân Edenler’in îmânını arttırdı. Onlar, müjdelenmelerine sevinirler.

1- Kâfirler, alayımı bir şekilde.

9:125. Kalplerinde¹ hastalık olanlara gelince, bu onların kötülüklerine kötülük katmıştır. Ve onlar Kâfir olarak ölürler.

1- İlâhi cevher. İdrak etmenin, düşüncenin merkezi. Kur’an’da kalp, düşünme, akletme, anlama, kavrama, şeylerin hakikatini bilme melekesi/ yetisi anlamında kullanılmaktadır. Kur’an’da akletme/düşünme fiili kalbe ait olarak görülmüş; düşünmenin ve anlamanın kalbin bir işlevi olduğu belirtilmiştir. Kalp, bu özelliklerinden dolayı ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Son yıllarda kalp ile beyin arasındaki iletişim üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda kalbin beyin fonksiyonlarını etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir. Tıpkı göz, kulak vs. ile beyin arasındaki iletişim gibi.

9:126. Kendilerinin yılda bir iki defa sınındıklarını görmüyorlar mı? Yine de tevbe edip öğüt almıyorlar!

9:127. Bir sûre indirildiği zaman: “Sizi gören var mı?” diye birbirlerine bakar, sonra da dönüp giderler. Allah, onların kalplerini çevirmiştir. Çünkü onlar, düşünmeyen bir halktır.

9:128. Ant olsun ki, size kendinizden bir Resûl geldi. Sıkıntıya düşmeniz ona ağır gelir; o, size düşkün, Mü’minlere şefkatli ve merhametlidir.

9:129. Eğer yüz çevirirlerse de ki: “Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben O’na tevekkül¹ ettim. O, Büyük Arş’ın Rabb’idir.”

1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü çabayı gösterdikten sonra sonucu Allah’a bırakmak.

10. YÛNUS SÛRESİ

[İniş sırası: 51, Mekki, 109 âyet.

Adını, 98. âyette geçen “Yûnus’un kavmi” ifadesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

10:1. Elif, Lâm, Râ. İşte bunlar Hâkim Kitâp’ın âyetleridir.

10:2. İçlerinden birine: “İnsanları uyar ve İmân Edenlere Rabb’leri katında gerçek üstünlük makamı olduğunu haber ver!” diye vahyetmemiz, şaşılacak bir şey mi ki Kâfirler:¹ “Bu apaçık bir büyücüdür.” dediler?

1- İnançsız, imân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah’ı ve vahyi reddeden. Fitri yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân’ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur’an, ettiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir. (57:20)

10:3. Rabb’iniz, o Allah’tır ki, gökleri ve yeri altı günde¹ yarattı; sonra arşa istevâ² etti. Bütün işlere yasalarını koydu. O’nun izni³ olmadan hiçbir şefaathçi olamaz.⁴ İşte bu Rabb’iniz olan Allah’tır. Öyleyse O’na kulluk edin. Hala düşünüp öğüt almaz mısınız?

1- Altı evrede, altı dönemde, altı zaman diliminde. **2-** Arş, iktidar alâmeti olan kral koltuğu, taht anlamında olup, mutlak yönetim gücünü ve egemenliğini ifade etmektedir. Arşa istevâ etmek, koyduğu yasalarla evreni egemenliği ve yönetimi altına almak demektir. **3-** “Allah’ın izni ile” terkihi, “Allah’ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah’ın bilgisi ve onayı anlamlarına gelmektedir. **4-** Allah’ın yanı sıra başkasının şefaath edebilmesi için Allah’ın şefaath etme hakkı/yetkisi vermesi gerekir. Âyet, ilâhlarından şefaath beklentisi içinde olan Müşriklere cevap olarak, Allah’ın kimseye böyle bir yetki vermediğini bildirmektedir. “Şefaath” inancı Kur’an’a göre kesinlikle şirktir (Bkz. 2:48, 123).

- 10:4. Hepinizin dönüşü O'nadır. Allah'ın sözü haklıdır. O, mahlûkatı¹ önce yaratır, sonra îmân edip sâlihâtı yapanlara² adaletle karşılık vermek için tekrar yaratır. Kâfirler ise küfürlerinden dolayı, kaynar sudan içecek ve onlara can yakıcı bir azâp vardır.
1- Yaratılmışları. 2- "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "Îmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütününü dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.
- 10:5. Güneş'i bir ziya,¹ Ay'ı bir nûr² yapan ve yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için menziller³ belirleyen O'dur. Allah, bunları ancak hakk ile yaratmıştır. O, bilen bir halk için âyetlerini ayrıntılı olarak açıklamaktadır.
1- Işık, ışın. 2- Aydınlik. 3- Evreler.
- 10:6. Gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, Allah'ın yarattığı göklerde ve yerde, takvâ sahibi bir halk için nice âyetler¹ vardır.
1- Gösterge, kanıt.
- 10:7. Bizimle karşılaşacaklarını ummayanlar ve dünya hayatından hoşnut olup onunla tatmin olanlar ve âyetlerimizi görmezden gelenler...
- 10:8. İşte onların, yaptıklarına karşılık olarak, varacakları yer ateştir.
- 10:9. Îmân edip, sâlihâtı yapanlara¹ gelince, îmânlarından dolayı Rabb'leri onları doğru yola iletir ve içlerinden ırmaklar akan Na'im Cennetlerine koyar.
1- Bkz. 10:4. âyetin 2. dipnotu. 2- Nimet Cennetleri.
- 10:10. Onların, oradaki dûası: "Ey Allah'ım! Seni tesbih¹ ederiz." Onların temennileri, "Selâm"dır.² Dûalarının sonu ise: "Âlemlerin Rabb'i olan Allah'a hamdolsun." dur.
1- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. 2- Barış, huzur, güven ve esenlik.

- 10:11. İnsanların, hayrı acele istedikleri gibi, Allah da şerri onlara acele verseydi, muhakkak süreleri bitirilirdi. Ama Biz, Bizimle karşılaşmayı ummayanları, kendi hallerine bırakırız. Azgınlıkları içinde bocalar dururlar.
- 10:12. İnsana bir sıkıntı dokununca, yatarken, otururken veya ayaktaiken bize dâa eder; fakat Biz onun sıkıntısını giderince de karşılaştığı sıkıntıdan ötürü sanki Bize hiç dâa etmemiş gibi davranmaya devam eder. İşte Müsriflere,¹ yaptıkları şey böyle cazip gösterilmiştir.
1- Haddi aşanlara.
- 10:13. Ant olsun Biz, sizden önce nice nesilleri, Resûlleri kendilerine kânit içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi getirdiği halde î mân etmeyip, haksızlık yaptıkları için yok ettik. İşte suçlu halkları böyle cezalandırırız.
- 10:14. Sonra, onların arkasından, yeryüzünde sizi halîfeler¹ yaptık ki bakalım nasıl davranacaksınız.
1- Kur'an, bu kelimeyi, irade ve akıl verilerek, yeryüzünü düzenleyen, yönlendiren, yöneten, imar eden anlamında ve bir de önceki toplumların yerine geçen ardıl anlamında kullanmaktadır. Vekâlet etmek, vekil ve nâib olmak sıfatıyla "Allah'ın yeryüzündeki temsilciliği, vekilliği" olarak anlam kazanan ve halîfenin de "Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi, vekili" sayılması şeklinde siyasallaşan, "halife" kelimesinin, Kur'an'da yer alan Halife kelimesi ile bir ilgisi yoktur.
- 10:15. Bizimle karşılaşmayı ummayanlara, âyetlerimiz açık açık okunduğu zaman, onlar: "Ya bundan başka bir Kur'an getir veya onu değiştir." dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştirmem olacak şey değildir. Ben, ancak bana vahyolunana uyarım. Eğer Rabb'ime karşı gelirim, büyük günün azâbından korkarım."
- 10:16. De ki: "Eğer Allah dileseydi onu size okumazdım. Onu size hiç bil-dirmezdim. İçinizde bir ömür kaldım. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız?"

10:17. Uydurduğu yalanı Allah'a dayandıran veya O'nun âyetlerini yalan sayandan daha zâlim kim olabilir? O, mücrimleri¹ kurtuluşa erdirmez.²
1- Suçlu. Hakikat ile başını koparmış. Mücrim, "basit suçlu" anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın" olmayı da kapsan "suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden" bir kavramdır. **2- Günümüzde cemaatler, tarikatlar, dini ekoller ve din üzerinden siyasi, ticari, itibar rant elde edenler; dini geçim kaynağı haline dönüştürenler, sünnet, hadis adı altında uydurdukları yalanları Allah'a dayandırıyorlar. Kur'an'ın yanı sıra hadis, sünnet, icma, kıyas, içtihat, esbâb-ı nüzul, siyer ve fıkıh gibi kaynakları din edinenler, bu kaynaklarla helâl ve harâm belirleyerek Allah adına yalan uyduruyorlar.**

10:18. Onlar, Allah'ın yanı sıra bir de kendilerine ne bir zarar ne bir yarar sağlamayan şeylere kulluk ediyorlar ve "Bunlar, Allah'ın katında bizim şefaathçilerimizdir."¹ diyorlar. De ki: "Allah'a, göklerde ve yerde kendisinin bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?" Allah, onların ortak koştuklarından Münezzehtir² ve Çok Yüce'dir.

1- Şefaath, kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur'an, Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefaath" edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaath etme hakkı yoktur. Kur'an'a göre "şefaath" inancı kesinlikle şirkdir (2:48, 123). Şefaathin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaathin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaathin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir. **2- Kusura ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah'a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. Allah'ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. "Hiçbir şey O'nun benzeri değildir (42:11)." Allah'a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur.**

10:19. İnsanlar, sadece tek bir ümmetti. Sonra anlaşmazlığa düştüler. Şâyet Rabb'inin katında önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, anlaşmazlığa düştükleri konularda hemen karar verilirdi.

- 10:20. “Ona Rabb’inden bir âyet¹ indirilmeli değil mi!” diyorlar. De ki: “Gayb yalnızca Allah’a aittir. Artık bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.”
1- Mucize, kanıt.
- 10:21. İnsanlara dokunan bir sıkıntıdan sonra, bir rahmet tattırdığımız zaman, âyetlerimize karşı hemen plan yapmaya kalkışır. De ki: “Plan yapmada Allah daha seridir.” Elçilerimiz, yaptığınız tüm planları kaydetmektedirler.
- 10:22. Sizi karada ve denizde yürüten O’dur. Öyle ki siz gemideyken ve güzel bir rüzgârla akıp giderken, yolcuların da bununla sevindikleri bir sırada, birden şiddetli bir kasırga gelip çatar ve her yönden dalgaların onları sarıp kuşattığı anda, dini Allah’a has kılarak: “Ant olsun, eğer bizi kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız.” diye dâa ederler.
- 10:23. Ama onları kurtarıncı, yeryüzünde haksız yere taşkınlık yaparlar. Ey insanlar! Sizin azgınlığınız ancak kendiniz içindir. Dünya hayatı bir geçimlidir. Sonunda bize döneceksiniz. Yaptıklarınızı size haber veriz.
- 10:24. Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz yağmurla hayat bulup yeşeren, insanların ve hayvanların yararlandıkları yeryüzü bitkileri gibidir. Öyle ki yeryüzü bütün süslerini ve güzelliğini kuşandığı ve sahipleri de onu elde edecek güce sahip olduklarını sandıkları bir sırada; geceleyin veya güpegündüz ona emrimiz geliverir de bunları sanki dün yerinde hiç yokmuş gibi kökünden yolunmuş bir hale getiririz. İşte düşünen bir halk için âyetlerimizi böyle detaylı olarak açıklıyoruz.
- 10:25. Allah, selâm¹ diyarına çağırır. Hak edeni² dosdoğru yola iletir.
1- Barış, huzur, güven ve esenlik. 2- Kelimesi kelimesine, dilediğini. “Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapmanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapmanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, “dilediğimi” demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi” insanın “dilemesine”, “insanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen “şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir 76:3).

- 10:26. İyi ve güzel davrananlar için daha güzeli ve fazlası var. Onların, yüzleri ne kararır ne de hor görülmekten kızarır. Onlar, Cennet halkıdır. Orada sürekli kalıcıdır.
- 10:27. Kötülük yapanların cezaları, yaptıkları kötülük kadardır. Onları her yönden zillet kaplayacaktır. Onları Allah'ın cezasından kurtaracak hiç kimse yoktur. Yüzleri geceden daha kara bir parçayla örtülmüş gibidir. İşte onlar ateş halkıdır. Orada sürekli kalacaklardır.
- 10:28. O Gün, onların hepsini toplarız. Sonra şirk¹ koşanlara, "Siz ve şirk koştuklarınız, olduğunuz yerde durun." diyeceğiz. Artık onları birbirinden ayıracağız. Şirk koşulanlar, şöyle diyecekler: "Siz, bize kulluk etmiyordunuz."
1- Şirk: Allah'ın; yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birilerine -Nebilere, âlimlere, mürşidlere, kişi ve kurumlara- vermek demektir. Allah'a ait; -gaybı bilmek, dinde hüküm koymak, şefaet etmek, yol göstermek gibi- nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta görmektir.
- 10:29. "Sizinle bizim aramızda tanık olarak Allah yeter. Doğrusu, sizin bize kulluğunuzdan haberimiz yoktu."
- 10:30. İşte orada, herkes ne yapmışsa onu bulur. Gerçek mevlâları¹ olan Allah'a döndürülmüş olarak. Uydurdukları şeyler ise kendilerinden uzaklaşıp kaybolurlar.
1- Bkz. 9:51. âyetin 2. dipnotu.
- 10:31. De ki: "Sizleri gökten ve yerden rızıklandıran kimdir? İşıtlime ve görme gücünü veren kimdir? Ölüden diriye, diriden ölüyü çıkaran kimdir? Bütün işleri düzenleyen kimdir?"¹ Deyecekler ki: "Allah'tır." O halde, "O'na karşı takvâli olmayacak mısınız?" de.
1- Koyduğu yasalar ile evreni düzenleyen, yöneten.
- 10:32. İşte bu gerçek Rabb'iniz Allah'tır. Hakikâten sonra sapkınlıktan başka ne vardır? Öyleyse nasıl çevriliyorsunuz?
- 10:33. Böylece, Rabb'inin fâsıklar hakkındaki kelimesi¹ gerçekleşmiş oldu. Onlar îmân etmezler.
1- Takdir edilmiş hüküm. "Allah'ın kelimeleri" deyimi "Allah'ın sözleri" anlamını değil, Allah'ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir.

- 10:34. De ki: “Ortak koştuklarınızdan ilk kez yaratıp sonra tekrar diriltilcek var mıdır?” De ki: “Allah, ilk olarak yaratır, sonra diriltir. Nasıl da çevriliyorsunuz?”
- 10:35. De ki: “Ortak koştuklarınızdan, gerçeğe iletebilecek kimse var mı?” De ki: “Allah gerçeğe iletir. Gerçeğe ileten mi, yoksa kendisi iletilmedikçe doğru yolu bulamayan mı uyulmaya daha layıktır? Ne oluyor size, nasıl karar veriyorsunuz?”
- 10:36. Onların çoğu, ancak zanna¹ uyarlar. Kuşkusuz zan hakikâtin yerini tutamaz. Allah, onların ne yaptıklarını çok iyi bilendir.
1- *Vahiy dışı bilgi. Zann kelimesi Cahiliye’de tahmin, sanı anlamında değil; kesin bilgi, doğru sonuç anlamında kullanılmaktadır. Kur’an, bu kelimeyi: Bilgisizlikten kaynaklanan şekk, kuşku, sanı anlamı ile ve kesin bilgi anlamı ile olmak üzere olumlu ve olumsuz iki anlamda da kullanılmaktadır. Âyet, övgüden söz ediyorsa zann; “kesin bilgi/yakin” anlamında, yergiden söz ediyorsa “sanı” anlamındadır. Ayrıca kelimeden sonraki edatlar “inne” ve “enne” edatlarıysa zann kelimesi “kesinlik” ifade etmektedir; şâyet “in”, “en” edatları geliyorsa, zann kelimesi “sanı” anlamında anlaşılmalıdır. Ancak Kur’an, kendi bilgisi ile kıyasladığında kendi dışındaki bilgilerin tamamını bilgi değeri açısından kendi bilgisi yanında zann düzeyinde görmektedir.*
- 10:37. Bu Kur’an, Allah’tandır; başkası tarafından uydurulmuş değildir. Aynı zamanda kendinden önceki Kitâpları tasdik eder ve Kitâp’ı¹ ayrıntılı olarak açıklar. Âlemlerin Rabb’inden olduğu mutlak bir gerçektir.
1- *Kur’an’daki yasaları, hükümleri. Kitâp, yasa, hüküm, kader, yazmak demektir. Bir şeyin kayıt altına alınması, korunması. Allah’ın ilmi. Allah’ın yarattığı âleme koyduğu yasalar (Sunnatullah). Kur’an’ın isimlerinden biri. İç yazılı olan şey.*
- 10:38. Yoksa “Onu uydurdu.” mu diyorlar? De ki: “Allah’tan başka kim varsa çağırın da onun benzeri bir sûre¹ meydana getirin; eğer doğru söyleyenlerdenseniz.”
1- *Kur’an’ın bir konuyu anlatan bölümü, bir kısmı veya benzeri (17:88; 11:13; 52:33-34; 2:23).*

- 10:39. Hayır! Onlar, bilgisini kavrayamadıkları ve kendilerine asıl anlamı açıklanmamış bir şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Zâlimlerin sonunun nasıl olduğuna bak!
- 10:40. Onlardan kimi ona îmân eder, kimi de ona îmân etmez. Rabb'in bozgunculuk edenleri en iyi bilendir.
- 10:41. Eğer seni yalanlarsa, de ki: "Benim yaptıklarım bana, sizin yaptıklarınız da sizedir. Siz benim yaptıklarımın sorumlu değilsiniz ben de sizin yaptıklarınızın sorumlu değilim."
- 10:42. Onlardan seni dinleyenler de var. Ancak sağırlara duyurabilir misin? Üstelik akıllarını da kullanmıyorlarsa!
- 10:43. Onlardan sana bakanlar da var. Fakat körlere¹ sen mi doğru yolu göstereceksin? Eğer basiretli² değillerse!
1- Gerçeği görmeyenlere. 2- Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştırır yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır.
- 10:44. Allah, insanlara haksızlık yapmaz. Ancak insanlar kendi kendilerine haksızlık yaparlar.
- 10:45. Onları toplayacağımız gün; dünyada, ancak birbirleri ile tanışabilecekleri kadar kısa olan, gündüzün bir saati kadar yaşamış gibi gelecek kendilerine. Allah'a kavuşmayı yalanlayıp, doğru yola yönelmemiş olanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır.¹
1- Bu ve buna benzer birçok âyetten de açıkça anlaşıldığı gibi "kabir hayatı" denen bir hayat yoktur. Dolayısıyla kabir azâbıyla ilgili söylenen şeylerin tamamı uydurmadır. Kabir azâbı olsaydı azâp görenler, yeniden diriltildiklerinde hiç, bir saat kadar yaşamış olduklarını zannederler miydi? Bir saat işkence görmüş olmak, insana bir ömür kadar uzun gelmez mi?
- 10:46. Onlara yaptığımız uyarının¹ bir kısmını sana göstersek de göstermeden vefât ettirsek de onların dönüşü Bizedir. Allah, onların ne yaptıklarına tanıktır.
1- Göreceklere cezanın.

- 10:47. Her ümmetin¹ bir resûlü² vardır. Resûlleri geldiği zaman aralarında hakkaniyetle hükmedilir. Asla haksızlığa uğratılmazlar.
1- Topluluğun. 2- Bir elçisi. Bu elçi ahiretteki elçidir. Zira bu âyet, âhiret hayatıyla ilgilidir.
- 10:48. “Eğer doğru söylüyorsanız, yaptığınız bu uyarı ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.
- 10:49. De ki: “Ben, kendime dahi Allah’ın dilediğinden başka ne bir yarar sağlama ne de bir zarar verme gücüne sahibim.” Her ümmetin bir sûresi vardır. Süreleri gelince ne bir saat öne alınırlar ne de geriye bırakılırlar.
- 10:50. De ki: “Söyleyin bakalım! O’nun azâbı ister gece uykuda ister gündüz gelsin. Suçlular neden bunu acele istiyorlar?”
- 10:51. “Gerçekleşmesi için acele istediğiniz azâba gerçekleşince mi inacaksınız yoksa şimdi mi?”
- 10:52. Sonra zûlmedenlere, “Süresiz azâbı tadın.” denir. “Kazandığınızdan başka bir karşılık mı bekliyordunuz?”
- 10:53. Sana “Bu gerçek midir?” diye soruyorlar. De ki: “Rabb’ime yemin ederim ki o gerçektir. Ve siz onu engelleyemezsiniz.”
- 10:54. Zulmedenler, yeryüzündekilerin tamamı kendilerinin olsaydı, kurtulmak için onları fidye olarak verirlerdi. Azâbı gördükleri zaman içten bir pişmanlık duyarlar. Ancak aralarında hakkâniyetle¹ hüküm verilir ve haksızlığa uğratılmazlar.
1- Gerçeğe, adaletli olmaya ve doğruluğa uygun olarak, tarafsızca.
- 10:55. İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah’ındır. Yine iyi bilin ki, Allah’ın uyarısı gerçektir. Fakat onların çoğu bu gerçeği anlamıyor.
- 10:56. Dirilten de öldüren de O’dur. Ve O’na döndürüleceksiniz.
- 10:57. Ey insanlar! Rabb’inizden size bir öğüt; göğüslerde olana bir şifa, Mü’minler için bir hidâyet ve rahmet gelmiştir.
- 10:58. De ki: “Allah’ın fazlı¹ ve rahmetiyle gönül huzuruna kavuşsunlar. Bu onların toplayıp biriktirdiklerinden daha hayırlıdır.”
1- Lütuf, ihsan, ikram, cömertlik, hayır, iyilik.

10:59. De ki: “Allah’ın size rızık olarak indirdiklerinin bir kısmını helâl, bir kısmını harâm yaptığınızı¹ görmüyor musunuz?” De ki: “Allah mı size izin verdi, yoksa Allah’a iftira mı ediyorsunuz?”

1- *Din adamları sınıfı, dini geçim kaynağı yapan kimselerden oluşmaktadır: Alimler, fakihler, müçtehitler, din görevlileri, tarikat şeyhleri, mürşitler... Bu sınıf, Allah harâm etmediği halde, dinde o kadar çok harâm üretti ki İslâm dini mayın tarlasına dönüştü. Din; güç yetirilemez, taşınamaz, katlanılamaz ve içinden çıkılmaz bir hal aldı. Bunlar, -insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmak için gönderilen- Kur’an adına, sünnet adına uydurdukları yalanlarla insanları karanlıklara gömdüler. Sonuç olarak da fitratı/kişiliği, karakteri ve ahlakı bozulmuş toplumlar ortaya çıktı.*

10:60. Allah’a karşı yalan uyduranlar, kıyâmet gününü ne sanıyorlar? Doğrusu Allah, insanlara karşı bol bağış sahibidir. Ancak onların çoğu yine de şükretmezler.

10:61. Ne durumda olursanız olun ve Kur’an’dan onun hakkında ne okursanız okuyun; hangi işle uğraşıyorsanız uğraşın, unutmayın ki Biz mutlaka yaptıklarınıza tanığız. Göklerde ve yerde zerre ağırlığınca hiçbir şey Rabb’inizden gizli kalmaz. Ne bundan daha küçüğü ne de daha büyüğü yoktur ki, hepsi apaçık bir Kitâp’ta olmasın.

10:62. İyi bilin ki, Allah’ın velileri için bir korku yoktur, onlar asla üzülmeceklerdir.

10:63. Onlar, îmân eden ve takvâ sahibi olan kimselerdir.

10:64. Onlar için dünya hayatında da âhirette de müjdeler vardır. Allah’ın kelimelerinde¹ asla bir değişiklik olmaz. İşte en büyük başarı budur.

1- *Takdir edilmiş hüküm. “Allah’ın kelimeleri” deyimi “Allah’ın sözleri” anlamını değil, Allah’ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir.*

10:65. Onların sözleri seni üzmesin. İzzet¹ bütünüyle Allah’a aittir. Allah, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.

1- *Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç.*

- 10:66. İyi bilin ki göklerde ve yerde kim¹ varsa Allah'ındır. Oysaki Allah'ın yanı sıra başkasına tâbi olanlar neye tâbi oluyorlar? Onlar, ancak zanna tâbi olmuş oluyorlar. Ve onlar ancak saçmalyorlar.
1- "Men" edatı akıl sahibi varlıklar için kullanılan bir edat olup, "kim varsa" ile kast edilen şey canlı ve akıl sahibi varlıklardır. Allah'tan başka tâbi olunan insanlar ve güçler ifade edilmektedir.
- 10:67. Sükûnet bulasınız diye geceyi karanlık ve gündüzü de aydınlık yapan O'dur. Bunda dinleyen bir halk için âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, kanıtlar.
- 10:68. "Allah çocuk edindi." dediler. O, bundan münezzehtir.¹ O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Sizin bu konuda hiçbir sultanınız² yoktur. Allah hakkında bilmediğiniz şeyi söylüyorsunuz!
1- Bkz. 10:18. âyetin 2. dipnotu. **2-** Çeviriler, "sultan" kelimesine "delil" anlamı vermektedirler. Bu doğru değildir. Zira sultan yetki belgesi, görev pusulası demektir. Sultan, bir kimsenin yetkili kılındığına; yetkili olduğuna dair verilen yetki belgesi anlamına gelmektedir. Söz ve yetki sahibi demek olan "Sultan" kelimesi de bu kelimedenden türemiştir.
- 10:69. De ki: "Allah hakkında yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler."
- 10:70. Dünyada geçici bir yararlanma vardır. Sonra dönüşleri Bize'dir. Sonra da küfr etmelerinden dolayı onlara şiddetli azâbı tattırırız.
- 10:71. Onlara, Nûh'un haberini anlat. Hani o halkına: "Ey halkım! Eğer aranızda durmam ve Allah'ın âyetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa, bilin ki ben yalnızca Allah'a güveniyorum. Öyleyse yapacağınızı yapmak için şirk koştuklarınızla toplanıp karar verin. Sonra ne yapacaksanız yapın. Sonra bana fırsat vermeden aldığınız kararları hemen uygulayın!" demişti.
- 10:72. "Eğer yüz çevirirseniz, siz bilirsiniz. Yaptığım işe karşılık sizden bir ücret istemiş değilim. Benim ücretim ancak Allah'a aittir. Ben, müslimlerden¹ olmakla emrolundum."
1- Allah'a teslim olanlardan.

- 10:73. Onu yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık. Ve onları yeryüzünün halîfeleri¹ yaptık. Âyetlerimizi yalanlayanları da boğduk. Bak! Uyarılanların sonu nice oldu!
1- Bkz. 10:14. âyetin dipnotu.
- 10:74. Sonra onun arkasından, Resûlleri halklarına gönderdik. Onlar, halklarına kanıt içeren açık belgelerle geldiler. Daha önce yalanladıkları şeylere î mân etmek istemediler. İşte haddi aşanların kalplerini mühürlüyoruz.
- 10:75. Sonra onların arkasından Mûsâ ve Harûn' u âyetlerimizle Firavun ve melelerine¹ gönderdik. Ancak onlar büyüklendiler, suçlu bir halk oldular.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı.
- 10:76. Onlara, Tarafımızdan hakikât¹ geldiği zaman, "Kuşkusuz bu apaçık bir sihirdir." dediler.
1- Gerçek, gerçeklik.
- 10:77. Mûsâ: "Size gelen hakikât için, "bu sihirdir" mi diyorsunuz? Oysa sihribazlar iflah olmazlar." dedi.
- 10:78. Dediler ki: "Sen; bizi, atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan çevirmek ve yeryüzünde gücün ikizin eline geçmesini sağlamak için mi geldin? Biz, size Mü'min¹ olacak değiliz.
1- Emin olmak. Î mân etmek.
- 10:79. Firavun: "Bütün bilgin sihribazları bana getirin!" dedi.
- 10:80. Sihribazlar gelince, Mûsâ onlara: "Atacaklarınızı atın." dedi.
- 10:81. Onlar, atacaklarını atınca Mûsâ: "Sizin bu yaptığınız sihirdir. Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah, bozguncuların işini düzeltmez." dedi.
- 10:82. Suçlular hoşlanmasalar da Allah, kelimeleriyle¹ gerçeği ortaya çıkaracaktır.
1- Takdir edilmiş hükümleriyle.
- 10:83. Firavun ve melelerin, kendilerine kötülük yapacaklarından korktukları için, Mûsâ'ya halkından az sayıda gençten başka î mân eden olmadı. Zira Firavun, o yerde çok büyülenmişti. O, çok aşırı gidenlendendi.

- 10:84. Mûsâ dedi ki: “Ey halkım! Eğer Allah’a îmân etmişseniz ve O’na teslim olmuşsanız, o halde O’na tevekkül¹ edin.”
1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 10:85. Dediler ki: “Biz, Allah’a tevekkül ettik. Ey Rabb’imiz! Bizi zâlim halk için bir fitne¹ yapma.”
1- Zalim halkın zulmüyle sınama.
- 10:86. Rahmetinle bizi Kâfir¹ halktan kurtar.
1- Bkz. 10:2. âyetin dipnotu.
- 10:87. Mûsâ ve kardeşine vahyettik: “Halkınız için Mısır’da evler hazırlayın. Evlerinizi kible¹ yapın ve salâti ikame edin.² Mü’minleri müjdele.”
1- Bir araya gelme merkezleri, toplanma yerleri, birbirlerine yakın yerler. 2- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah’a çağırانların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dúa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur’an’da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarlı kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir.
- 10:88. Mûsâ: “Ey Rabb’imiz! Firavun ve melelerine dünya hayatında ziynet¹ ve mallar verdin. Ey Rabb’imiz! Onlar ise bunu Sen’in yolundan saptırmak için kullanıyorlar. Rabb’imiz! Mallarını yok et, kalplerine sıkıntı ver. Zira onlar can yakıcı azâbı görmedikçe îmân etmezler.” dedi.
1- İlgi uyandıran, dikkat çeken nesnelere, malla, makamla, şöhretle bezenerek, süslenerek gösterişli hale gelmeyi sağlayan şeyler veya bedensel organlar, şenlik, tören. Ziynet, bunlar olabileceği gibi; îmân, iyi ahlâk, güzel huy, onurlu olmak vb. türünden şeyler de olabilir.
- 10:89. Allah: “İkinizin dûası kabul olunmuştur. Siz, doğru yola devam edin. Bilmeyenlerin yoluna uymayın.” dedi.

- 10:90. İsrâîloğullarını denizden geçirdik. Firavun ve ordusu, azgınlık ve düşmanlıkla onların peşlerine düştüler. Boğulmak üzereyken: “İsrâîloğullarının îmân ettiği ilâhtan başka ilâh olmadığına îmân ettim ve ben de müslimlerdenim.” dedi.
1- *Teslim olanlardanim.*
- 10:91. “Şimdi mi! Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuşsun.”
- 10:92. “Kendinden sonrakilere bir âyet¹ olman için, bugün senin cansız bedenini² kurtaracağız.” Gerçekte ise insanların çoğu âyetlerimizi umursamıyorlar.
1- *İbret. 2-* “Beden,” kelime olarak “zırh” anlamına da gelmektedir. Veya bedenini mumyalayacaklar.
- 10:93. Gerçekten Biz, İsrâîloğullarını güvenli bir yere yerleştirdik. Onları temiz ve hoş nimetlerle rızıklandırdık. Kendilerine ilim¹ gelinceye dek ihtilafa düşmediler. Rabb’in, aralarında ihtilaf ettikleri şeyler hakkında kıyâmet günü hükmünü verecektir.
1- *Vahyin ortaya koyduğu gerçekler. Vahiy. Vahiy, onların isteklerine uymayan birtakım kurallar koyunca.*
- 10:94. Eğer sana indirdiğimizden şüphe ediyorsan, senden önce Kitâp’ı duyuranlara sor! Ant olsun ki Rabb’inden sana gelen hakikâttir. Sakın kuşku duyanlardan olma.
- 10:95. Allah’ın âyetlerini yalanlayanlardan olma. Yoksa hüsrana uğrayanlardan olursun.
- 10:96. Rabb’inin haklarında kelimeleri¹ gerçekleşecek olanlar, îmân etmezler.
1- *Takdir edilmiş hüküm. Yaptıkları ile azâp görmeyi hak edenler.*
- 10:97. Onlara, her türlü âyet¹ gelse bile yine de can yakıcı azâbı görmedikçe îmân etmezler.
1- *Mucize, kanıt, gösterge.*

- 10:98. Keşke azâp gelmeden önce îmân edip de îmânları kendilerine fayda vermiş bir kent olsaydı. Yalnız Yûnus'un halkı îmân edince, dünya hayatında onlardan rezillik azâbını kaldırdık. Ve onları belli bir süre daha yararlandırdık.
- 10:99. Oysa Rabb'in dileseydi, yeryüzündekilerin tamamı îmân ederdi! Bunu bildiğin halde, insanları zorla mı Mü'min yapacaksın?
- 10:100. Allah'ın bilgisi¹ dışında hiç kimsenin îmân etmesi mümkün değildir.² Ve aklını kullanmayanları rics³ ile karşı karşıya bırakır.
1- Kimin îmân etmeyi hak ettiğini belirlemesi. **2-** 96. âyetten 101. âyete kadar şu husus ifade edilmektedir: Zulmedenlere/Zâlimlere Allah hidâyet etmeyecek. Zira onlar, zulümlerinin karşılığı olarak Cehennem'e gitmeyi hak etmektedirler. Allah, yüzlerce âyette kesinlikle zâlimleri bağışlamayacağını söylemektedir. Bundan şu anlaşılmaktadır ki, dünün Firavunları da bugünün zorba diktatörleri, kralları, prensleri, toplumun azgın ileri gelenleri, kan dökücü zorbaları, haksız yere cana kıyanları, az bir değer karşılığında din satıcıları da kesinlikle îmâna eremeyeceklerdir. Eremeyeceklerdir ki, yaptıklarına karşılık Cehennem azâbını tatsınlar. **3-** Ahlâki kirlilik. Karakteristik kirlilik. Üzen, sıkıntıya sokan, rahatsız eden, acı veren, çirkin ve ahlaksızlık olan, azâba yol açan her şey.
- 10:101. De ki: "Göklerde ve yerde olanlara bir bakın!" Ancak o apaçık âyetler¹ ve uyarılar îmân etmeyecek bir halka yarar sağlamaz.
1- Göstergeler, işaretler, kanıtlar.
- 10:102. Kendilerinden öncekilerin başından geçen felaketlerin bir benzerini mi bekliyorlar? De ki: "Bekleyin, ben de sizinle beraber bekliyorum."
- 10:103. Sonra Resûllerimizi ve Îmân Edenleri kurtarıyoruz. Îmân Edenleri kurtarmak üzerimize bir haktır.

10:104. De ki: “Ey insanlar! Eğer benim dinimden kuşku duyuyorsanız, ben, sizin Allah’ın yanı sıra kulluk¹ ettiklerinize kulluk etmem. Ben, ancak sizin canınızı alacak olan Allah’a kulluk ederim. Ve bana îmân edenlerden olmam buyruldu.”

1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü’min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah’a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

10:105. Allah’ı birleyici¹ olarak dine yönel. Sakın Müşriklerden olma.

1- Kelimesi kelimesine, hanîf. Allah’ı bütün nitelikleri ile birleyen, Allah’a ait nitelikleri hiçbir varlıkta görmeyen. Şirk koşmaksızın bütün benliği ile Allah’a yönelen.

10:106. Allah’ı bırakıp da sana fayda da zarar da veremeyecek olanlara yönelme. Böyle yaparsan zâlimlerden olursun.

10:107. Eğer Allah, sana bir sıkıntı verirse onu Kendisinden başka giderebilecek yoktur. Eğer senin için bir hayır dilerse, O’nun fazlını¹ geri çevirebilecek yoktur. O, onu kullarından hak edene² nasip eder. O, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dır.

1- Üstünlük, fazilet, lütuf, ihsan, ikram, cömertlik, hayır, iyilik. 2- Keli-mesi kelimesine, “dilediğine.”

10:108. De ki: “Ey insanlar, işte Rabb’inizden size Hakk¹ geldi. Doğru yolu kabul eden, kendisi için kabul etmiş olur. Sapkınlık eden de kendi aleyhine sapmış olur. Ve ben sizin vekiliniz² değilim.”

1- Doğru yolu gösteren kılavuz. 2- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefilisi olan.

10:109. Ve sana vahyolunana uy. Allah, hükmünü verene kadar sabret. Ve O, Hüküm Verenlerin En Hayırlısıdır.

11. HÛD SÛRESİ

[İniş sırası: 52, Mekki, 123 âyet.

Adını, sûrede geçen "Hûd Nebi'den" almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 11:1. Elif, Lâm, Râ. Bu, Yasa Sahibi, Her Şeyden Haberdar Olan tarafından, âyetleri sağlamlaştırılmış ve ayrıntılı olarak açıklanmış bir Kitâp'tır.
- 11:2. Ki Allah'tan başkasına kulluk¹ yapmayasınız. Kuşkusuz ben, O'nun tarafından size gönderilmiş bir uyarıcı ve haber vericiyim.
1- Bkz. 10:104. âyetin dipnotu.
- 11:3. Ve Rabb'inizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe¹ edin ki belirlirli bir süreye kadar sizi iyi nimetlerden yararlandırınsın. Fazilet² sahibine, faziletinin karşılığını versin. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin için büyük günün azâbından korkarım.
1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahattan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktır. 2- Üstünlük, lütuf, ihsan, ikram, cömertlik, hayır, iyilik.
- 11:4. Dönüşünüz yalnızca Allah'adır. O'nun Gücü Her Şeye Yeter.
- 11:5. İyi bilin ki! Onlar, O'ndan düşmanlıklarını gizlemek için iki büklüm olurlar. Yine iyi bilin ki! Onlar, örtülerine büründükleri¹ zaman, O, neyi gizleyip neyi açığa çıkardıklarını bilir. O, göğüslerde olanı en iyi bilendir.
1- Gerçek düşüncelerini, asıl niyetlerini saklasalarda.

- 11:6. Yeryüzünde yaşayan hiçbir canlı yoktur ki, rızıkı Allah'a ait olmasın. O, onun karar kıldığı yeri ve geçici durduğu yeri bilir.¹ Bunların tamamı apaçık bir Kitâp'tadır.²
1- Varlığının her aşamasını. 2- Allah'ın ilmi. Allah'ın sonsuz ilm ve takdirini ifade eden, her şeyin mevcut olduğu Allah'ın yanındaki bilgi.
- 11:7. Gökleri ve yeri altı günde¹ yaratan O'dur. Daha önce arş² su üzerindediydi. Sizi yaratması, hanginizin iyi şeyler yapacağını sınav yapmak içindir. Eğer Kâfirler: "Gerçekten siz, öldükten sonra diriltileceksiniz." desen, "Bu ancak apaçık bir büyüdür." diyecekler.
1- Altı evrede, altı aşamada. 2- Arş; mutlak egemenlik, iktidar, yönetim, taht ve güç makamı.
- 11:8. Eğer, bir ümmet¹ için azâbı onlardan belli bir süreye kadar erteleyecek olursak, "Bunu engelleyen şey nedir ki?" derler. Bilesiniz ki, onlara azâp geldiği gün, artık geri çevrilmez. Alaya aldıkları azâp onları kuşatır.
1- Toplum, topluluk. İnsan soyu. Amaç ve inanç birliği, ortak değer yargılarına ve aynı uygarlığa sahip olan insanların topluluğu. Ümmetin diğer bir anlamı da "yol"dur. Bu yol, amaçlanmış amaç edinilmiş, hedef olarak belirlenmiş yoldur. Aynı tür canlı topluluklarına da ümmet denmektedir. Örneğin: kuşlar bir ümmettir (Bkz.6:38).
- 11:9. Eğer insana, tarafımızdan bir rahmet tattırsak, sonra da onu geri alsak, ümitsizliğe kapılır ve küfreder.¹
1- Nankörlük.
- 11:10. Eğer, kendisine dokunan bir zarardan sonra, ona bir nimet tattırsak, "Kötülüklerden kurtuldum." diye¹ böbürlenir ve şımarmaya başlar.
1- Kurtulmayı kendisinden bilerek.
- 11:11. Ancak sabredenler ve sâlihât¹ yapanlar hariç. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.
1- "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "Îmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmandır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı "seyyîât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.

- 11:12. O halde sen, “Ona bir hazine indirilmeli veya onunla bir melek gelmeli değil miydi?” dedikleri için göğsün daralıp; sana vahyolanın bir kısmını tebliğ etmekten vaz mı geçeceksin? Sen yalnızca bir uyarıcısın.¹ Allah ise her şeye vekildir.²
1- Onların îmân edip etmemelerinden sen sorumlu değilsin. **2-** Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefil olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; “canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan.” Vekîl sadece Allah’tır. Nitekim Allah birçok âyette Resûl’üne, “sen onlara vekîl değilsin” demiş ve ona, insanlara, “Ben size vekîl değilim.” demesini buyurmuştur.
- 11:13. Yoksa “Onu uydurdu.” mu diyorlar? De ki: “Eğer, doğru söylüyorsanız haydi onun benzeri on sûre¹ getirin. Allah’tan başka çağırabileceklerinizi de çağırın.”
1- Kur’an’ın bir konuyu anlatan bölümü, bir kısmı veya benzeri (17:88; 11:13; 52:33, 34; 2:23).
- 11:14. Eğer, size cevap veremezlerse; iyi bilin ki, bu ancak Allah’ın ilmiyle indirilmiştir. O’ndan başka ilâh yoktur. Hâlâ müslim¹ olmayacak mısınız?
1- Vahye teslim olanlardan.
- 11:15. Kim sadece dünya hayatını ve onun ziynetini¹ isterse, onlara yaptıklarının karşılığını eksiksiz veririz. Bu hususta onlara hiçbir haksızlık yapılmaz.
1- İlgi uyandıran, dikkat çeken nesnelere, malla, makamla, şöhretle bezenerek, süslenerek gösterişli hale gelmeyi sağlayan şeyler veya bedensel organlar, şenlik, tören. Ziynet, bunlar olabileceği gibi; îmân, iyi ahlâk, güzel huy, onurlu olmak vb. türünden şeyler de olabilir.
- 11:16. İşte bu kimselere, âhirette ateşten başka bir şey yoktur. Burada yaptıkları şeyler boşa gitmiştir. Zaten yaptıkları bütün işleri geçersizdir.
- 11:17. Rabb’inden, kanıt içeren bir bilgi üzerinde olan kimse ile böyle olmayan kimse bir olur mu? Bunu Rabb’inden bir tanık ve bir de ondan önce rehber ve rahmet olarak Mûsâ’nın Kitap’ı desteklemektedir. İşte bunlar, ona îmân ederler. Hangi grup onu küfr ederse, varacağı yer ateştir. Ondandır kuşkun olmasın. Kuşkusuz o Rabb’inden bir gerçektir. Fakat insanların çoğu îmân etmezler.

- 11:18. Uydurduğu yalanı Allah'a dayandırandan¹ daha zâlim kim olabilir? Onlar, Rabb'lerinin huzuruna çıkarılacaklar ve tanıklar da: "Rabb'lerine karşı yalan uyduranlar işte bunlardır." diyeceklerdir. İyi bilin ki Allah'ın lâneti zâlimlerin üzerindedir.
1- *Günümüzde cemaatler, tarikatlar, dini ekoller ve din üzerinden siyasi, ticari, itibarî rant elde edenler; dini geçim kaynağı haline dönüştürenler, sünnet, hadis adı altında uydurdukları yalanları Allah'a dayandırıyorlar. Kur'an'ın yanı sıra hadis, sünnet, icma, kıyas, içtihat, esbâb-ı nüzul, siyer ve fıkıh gibi kaynakları din edinenler, bu kaynaklarla helâl ve harâm belirleyerek Allah adına yalan uyduruyorlar.*
- 11:19. O kimseler, Allah'ın yolundan alıkoyarlar. Ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar. Ve onlar, âhiret hayatını yok sayarlar.
- 11:20. Onlar, yeryüzünde Allah'ı aciz bırakabilecek değillerdir. Kendilerini, Allah'a karşı koruyacak bir yardımcı da bulamayacaklardır. Onların azâpları kat kat olacaktır. Onlar, gerçeği duymaya ve görmeye tahammül edemiyorlardı.
- 11:21. İşte onlar, kendilerine yazık eden kimselerdir. Uydurdukları şeyler de kendilerini terk edip kaybolmuştur.
- 11:22. Onlar âhirette en büyük kayba uğrayanlardır.
- 11:23. Âmân edip, sâlihâtı¹ yapanlar, Rabb'lerine içtenlikle bağlı olanlar; Cennet ehlidirler. Onlar, orada sürekli kalacaklardır.
1- *Bkz. 11:11. âyetin dipnotu.*
- 11:24. Bu iki grubun durumu; kör ve sağır ile gören ve duyanın durumu gibidir. Bunlar hiç bir olur mu? Niçin düşünüp öğüt almıyorsunuz?
- 11:25. Ant olsun ki! Biz, Nûh'u kendi halkına göndermiştik. "Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım;"
- 11:26. "Allah'tan başkasına kulluk¹ etmeyin. Ben, sizin için can yakıcı bir günün azâbından korkuyorum."
1- *Bkz. 10:104. âyetin dipnotu.*

11:27. Bunun üzerine halkın kâfir melekeleri¹: “Biz, seni kendimiz gibi bir beşer² olarak görüyoruz. Görüyoruz ki, sana tâbi olanlar, bizim toplumun en zayıf ve sefil olanlarıdır. Sizin, bize karşı bir üstünlüğünüzü görmüyoruz. Bilakis sizin yalancılardan olduğunuzu düşünmüyoruz.” dediler.

1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/rûhban sınıfı. 2- Sıradan, normal bir insan. Her insan gibi, insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan.

11:28. Dedi ki: “Ey halkım! Bakın! Ya ben Rabb’imden açık bir kanıt üzerinde isem ve O’nun katından bana bir rahmet verilmişse ve siz de bunu görmüyorsanız; istemediğiniz halde, onu size zorla kabul ettirebilir miyim?”

11:29. “Ey halkım! Buna karşı sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, yalnızca Allah’a aittir. Siz, hor görüyorsunuz diye, î mân edenleri yanımdan kovacak değilim. Onlar, Rabb’lerine kavuşacaklardır. Fakat ben, sizi câhillik eden bir halk olarak görüyorum.”

11:30. “Ey halkım! Eğer onları yanımdan kovacak olursam, Allah’a karşı bana kim yardımcı olacak? Hiç düşünmüyor musunuz?”

11:31. “Ben size, “Allah’ın hazineleri benim yanımdadır.” demiyorum. Ben¹ gaybı da bilmem. Yine “Ben meleğim.” de demiyorum. Hor gördüğünüz kimseler için, “Allah, onlara hiçbir hayır vermeyecektir.” de demiyorum. İçlerinde olanı Allah daha iyi bilir. Böyle bir şey yaptığım takdirde zâlimlerden olurum.”

1- Nûh Nebi.

11:32. Dediler ki: “Ey Nûh! Bizimle mücadele ettin. Üstelik bu mücadelede çok ileri gittin. Eğer doğru söyleyenlerden isen, bizi tehdit ettiğin şeyi getir de görelim!”

11:33. Dedi ki: “Onu size dilediği takdirde ancak Allah getirir. Ve siz, O’nu asla aciz bırakamazsınız.”

11:34. “Eğer Allah sizi azdırmayı dilerse¹, size öğüt versem de öğüdüm yarar sağlamaz. Rabb’iniz O’dur, O’na döndürüleceksiniz.”

1- Azmayı hak ettiğiniz için, azgınlık yolunu tercih ettiğiniz için.

- 11:35. Yoksa “Onu kendisi uydurdu” mu diyorlar? De ki: “Eğer uydurduysam, suçlu bana aittir. Ben de sizin işlediğiniz suçlardan uzayıp.”
- 11:36. Nûh’a vahyedildi: “Şu ana kadar îmân etmiş olanların dışında, senin halkından kesinlikle kimse inanmayacak. Onların yaptıklarından dolayı tasalanma;”
- 11:37. “Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi yap. Zâlimler hakkında benden bir istekte bulunma. Onlar boğulacaklardır.”
- 11:38. Gemi yapıyordu. Halkının meleleri, onun yanından ne zaman geçseler, onunla alay ediyorlardı. Dedi ki: “Alay edin bakalım! Görürsünüz, sizin bizimle alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz.”
- 11:39. “Alçaltıcı azâbın kime geleceğini ve kalıcı azâba kimin uğrayacağını yakında bileceksiniz.”
- 11:40. Buyruğumuz gelip tandır kaynamaya¹ başladığı zaman, Biz dedik ki: “Her cinsten birer çift² ve aleyhlerinde hüküm verilmiş olanlar hariç aileni ve îmân Edenleri ona yükle.” Zaten onunla birlikte çok az kimse îmân etmişti.

1- Gözenek gözenek sular fışkırmaya başlayınca. 2- Gemiye alınması istenen hayvanlar yalnızca evcil olan hayvanlardır.

- 11:41. “Haydi, binin.” dedi. “Onun gitmesi de durması da Allah’ın adıdır. Elbette Rabb’im Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.”
- 11:42. Gemi dağlar gibi dalgalar arasında akıp gidiyordu. Nûh, bir ke-narda bekleyen oğluna: “Yavrum bizimle beraber sen de bin; Kâfirlerle beraber kalma.” diye seslendi.
- 11:43. O: “Dağa sığınırım, beni sudan kurtarır.” deyince; “Bugün Allah’ın rahmetine erişenden başkasını, Allah’ın emrinden koruyacak hiçbir şey yoktur.” dedi. Aralarına dalga girdi ve o da boğulanlardan oldu.
- 11:44. “Ey yer, suyunu çek ve ey gök, suyunu kes.” denildi. Su çekildi, iş bitirildi. Gemi Cudi’ye oturdu. “Zâlimler topluluğu Allah’ın rahmetinden uzak olsun.” denildi.¹

1- Nûh tufanı, bölgesel bir tufandır. Yalnızca Nûh kavminin yaşadığı bölgede olmuştur. Nûh’un davetine muhatap olanları kapsamaktadır. Bütün bir yeryüzünde olduğu düşüncesi İsrâîlîyattan kaynaklanmaktadır. Allah, davete muhatap olmamış kimseleri cezalandırmaz.

- 11:45. Nûh, Rabb'ine seslendi: "Ey Rabb'im! Oğlum benim ehlimdendir. Senin uyarın elbette gerçektir. Sen, hâkimlerin hâkimisin."¹ dedi.
1- En doğru kararı veren Sen'sin.
- 11:46. Dedi ki: "Ey Nûh! O senin ehlimden değildir. Zira onun yaptığı doğru olmayan bir işti. Öyleyse hakkında bilgin olmayan¹ şeyi Benden isteme. Câhillerden² olmaktan seni sakındırıyorum."
1- Kavrayamadığın. 2- Gerçeği kavramamış.
- 11:47. "Rabb'im! Bilmediğim bir şeyi Sen'den istemekten Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum." dedi.
- 11:48. Dendi ki: "Ey Nûh! Katımızdan esenlikle in. Sana ve sana tâbi olan topluluklara bereketler olsun. Ama öyle toplumlar da olacak ki, onları dünya nimetlerinden yararlandıracamız, sonra onlara Bizden can yakıcı bir azâp dokunacaktır."
- 11:49. İşte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bunları ne sen ne de halkın daha önce bilmiyordunuz. O halde sabret. Sonuç, takvâ sahiplerindir.
- 11:50. Âd halkına kardeşleri Hûd'u gönderdik. Dedi ki: "Ey halkım! Yalnızca Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka bir ilâhınız yoktur; siz bu tutumunuzla iftira etmekten başka bir şey yapmıyorsunuz."
- 11:51. "Ey halkım! Bunun için sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, yalnızca bana bu benliği verene aittir. Aklınızı kullanmayacak mısınız?"¹
1- Tek amacımın, sizi doğru yola davet etmek olduğunu görmüyor musunuz?
- 11:52. "Ey halkım! Rabb'inizden bağışlanma dileyin. Sonra O'na tevbe¹ edin, gökten üzerinize bol bol rahmet göndersin, gücünüze güç katsın. Mücrimler² olarak yüz çevirmeyin."
1- Bkz. 11:3. âyetin 1. dipnotu. 2- Bkz. 10:17. âyetin dipnotu.
- 11:53. Dediler ki: "Ey Hûd! Bize kanıt içeren bir bilgi getirmedi; biz, senin sözünle ilâhlarımızı terk edecek değiliz. Ve biz sana inanacak da değiliz."

- 11:54. “İlâhlarımızdan biri seni fena çarpmış, demekten başka bir sözü-müz yok.” dediler. Hûd da: “Ben Allah’ı tanık tutuyorum. Siz de tanık olun ki ben Müşriklerden değilim.” dedi.
- 11:55. “Haydi, hiç zaman kaybetmeden bana istediğiniz tuzağı kurun.”
- 11:56. “Ben, benim de Rabb’im sizin de Rabb’iniz olan Allah’a tevekkül¹ ettim. Hiçbir canlı yoktur ki O’nun buyruğunda/kontrolünde ol-masın. Kuşkusuz Rabb’im dosdoğru bir yol üzerindedir.”
1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü çabayı gösterdikten sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 11:57. “Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki size iletmek üzere gönderildiğim mesajı size ilettim. Rabb’im, yerinize sizden başka bir halk getire-bilir ve siz O’na hiçbir şekilde engel olamazsınız. Rabb’im, her şeyi koruyup gözetendir.”
- 11:58. Buyruğumuz gerçekleşince, Hûd’u ve beraberindeki İmân Eden-leri Bizden bir rahmetle kurtardık. Onları şiddeti çok ağır bir azâptan kurtardık.
- 11:59. İşte Âd halkı Rabb’lerinin âyetlerini inkâr ettiler ve Resûllerine is-yan ettiler. İnatçı zorbanın her buyruğuna uydular.
- 11:60. Bu dünyada da Kıyâmet Günü’nde de lânete tâbi tutuldular. İyi bilin ki gerçekten Âd halkı Rabb’lerine nankörlük ettiler. İşte böyle yok olup gitti Hûd halkı Âd.
- 11:61. Semûd halkına da kardeşleri Sâlih’i gönderdik. Ey halkım: “Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur.” dedi. “Sizi yer yü-zünde meydana getiren ve sizi orayı imar etmekle görevli kılan O’dur. Öyleyse O’ndan başışlanma dileyin. Sonra O’na tevbe ile yönelin. Rabb’im, Çok Yakındır, İsteklere Cevap Veren’dir.”
- 11:62. “Ey Sâlih! Sen, bundan önce aramızda ümit beslenen biriydin. Şimdi atalarımızın kulluk ettiklerine kulluk etmekten bizi vazge-çirmek mi istiyorsun? Ve biz, gerçekten de senin bizi çağırdığın şey hakkında ikilem içindeyiz, kaygılanıyoruz.” dediler.

- 11:63. “Ey halkım, söyleyin bakalım, ya Rabb’imin Kendinden verdiği bir rahmetle, kanıt içeren açık bir bilgi üzerindeysem! Ona asi olduğum takdirde, Allah’ın vereceği cezaya karşı bana kim yardım edebilir? Bana zarar vermiş olmaktan başka bir şey yapmış olmazsınız.” dedi.
- 11:64. “Ey halkım! İşte şu Allah’ın dişi devesi¹, sizin için bir âyettir.² Bırakın onu, Allah’ın arzında otlasın. Kötü bir amaçla ona yaklaşmayın. Yoksa sizi yakın bir azâp yakalar.”
1- Allah’ın dişi devesi. Dişi devenin Allah’a nispet edilmesi kamu malı sayılmasındandır. “Halka ait, toplumun ortak malı olan beş yaşında, yavrulu dişi deve.” **2-** Gösterge, kanıt.
- 11:65. Yine de onu kestiler.¹ “Yurdunuzda üç gün yaşayın.² Bu yalan olmayan bir uyarıdır.” dedi.
1- Kesme anlamına gelen (A-K-R) kelimesi, kökünden kesmek, yok etmek, köksüz bırakmak, kısır anlamlarına gelmektedir. Dişi devenin kesilmesinin bu kelimeyle ifade edilmesi halka ait bir imkânın yok edilmesini de çağırıştırmaktadır. **2-** Kısacık bir zamanınız kaldı.
- 11:66. Nihâyet haklarındaki yargımız gerçekleşerek, Sâlih’i ve beraberinde îmân etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle o günün zilletinden kurtardık. Rabb’in, Çok Güçlü’dür, Mutlak Üstün Olan’dır.
- 11:67. Zülmedenleri bir çığlık yakaladı. Yurtlarında dizüstü çökmüş olarak sabahladılar.
- 11:68. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. İyi bilin ki Semûd halkı Rabb’lerine nankörlük ettiler. İyi bilin ki Semûd halkı yok olup gitti.
- 11:69. Ant olsun elçilerimiz İbrâhîm’e haber vermek için gelip, “Selâm!” dediler.¹ “Selâm!” dedi ve hemen gidip kızarmış buzağı eti getirdi.
1- Esenlik dilediler.
- 11:70. Ona ellerini uzatmadıklarını görünce, onlardan kuşkulanıp korkuya kapıldı. “Korkma! Biz Lût halkına gönderildik.” dediler.
- 11:71. Ayakta duran hanımı bunun üzerine gülümsedi.¹ Biz de ona İshâk’ı müjdeledik ve İshâk’ın arkasından da Ya’kûb’u.
1- Rahatladı.

- 11:72. “Vay başıma gelene! Ben bir koca karı, kocam da bir ihtiyar olduğumuz halde, doğuracak mıyım? Doğrusu bu çok hayret edilecek bir şey!” dedi.
- 11:73. “Allah’ın takdirine hayret mi ediyorsun!” dediler. “Allah’ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinedir ey ev halkı. O, Övgüye Değer Yegâne Varlık’tır, İyiliği Bol Olan’dır.”
- 11:74. İbrâhîm’in korkusu geçip, bu müjde kendisine verilince, Lût’un halkı hakkında bizimle¹ tartışmaya başladı.²
1- *Elçilerimizle. 2- İsteğinde ısrarcı oldu.*
- 11:75. Çünkü İbrâhîm, çok yumuşak huylu, yufka yürekli ve Allah’a gönülden yönelen bir kimseydi.
- 11:76. “Ey İbrâhîm! Bundan vazgeç. Çünkü Rabb’inin takdiri kesindir. Onlara gelecek azâp engellenemez.”
- 11:77. Elçilerimiz Lût’a vardıklarında, onlar yüzünden fenalaştı. Onlara karşı eli ayağı birbirine dolaştı. “Bu çok zorlu bir gün.” dedi.
- 11:78. Halkı koşa koşa ona geldiler. Onlar, önceden de kötü işler yapıyorlardı. “Ey halkım! İşte şunlar kızlarımdır¹, onlar sizin için temiz olandır. Allah için takvâli olun, misafirlerime karşı beni rezil etmeyin, içinizde hiç akli başında kimse yok mu?” dedi.
1- *“Kızlarım” kelimesi ile kast edilen şey, Lût’un kendi öz kızları değil, o halka ait kızlarıdır. ‘Haûlai benati’ açık benzetme türünden bir ifade olup, “kavmimin kızları/kadınları benim kızlarım mesabesinde” anlamına gelmektedir.” Dolayısı ile bu ifade Lût’un öz kızlarına değil, halkının kızlarına işaret etmektedir. Erkeklerle yönelmiş sapkınlığa karşı, doğru ilişkinin erkeğin kadınla ilişkisi olduğu uyarısı ve öğüdü yapılmıştır. Bu konuda; değil bir nebinin, herhangi bir kimsenin bile kişiliğine, saygınlığına, ahlâkına yakışmayacak bir davranışı, sanki Lut Nebî kendi kızlarını başkalarına sunmuş gibi düşünmek akla ziyan bir durumdur (15:71). Meşru bir ilişkinin nasıl olması gerektiğinden hareketle, yol gösterme amaçlı söylenen bir söz ifade etmektedir. “Kızlarım, sizin için daha temizdir” ile kast edilen şey erkek için uygun olanın kadın olduğudur.*
- 11:79. “Senin kızlarında bizim hakkımızın olmadığını biliyorsun. Ant olsun ki ne istediğimizi çok iyi biliyorsun.” dediler.

- 11:80. “Keşke size karşı bir gücüm olsaydı veya sağlam bir kaleye sığına-
bilseydim.” dedi.
- 11:81. “Ey Lût! Biz, Rabb’inin elçileriyiz.” dediler. “Onlar, sana dokuna-
mazlar. Ailenle¹ birlikte gecenin bir bölümünde hemen yola çık.
Hanımın hariç, hiç kimse arkada kalmasın. Doğrusu onların başı-
na gelecek olan musibet onun da başına gelecektir. Onlara belir-
lenen vakit sabahtır. Sabah da yakın değil mi?”
1- Taraftarlarıyla. Yanında yer alanlarla.
- 11:82. Takdimizle yaşadıkları yeri alt üst ettik. Üzerlerine pişmiş çamur-
dan yığınlarca taş yağdırdık.
- 11:83. Bu taşlar, Rabb’inin katında işaretlenmiştir.¹ Bunlar, zâlimlerden
uzak değildir.
1- Hangi taşın kime isabet edeceği belirlenmiştir.
- 11:84. Medyen halkına da kardeşleri Şu’ayb’ı gönderdik. “Ey halkım!
Allah’a kulluk edin. Sizin için O’ndan başka ilâh yoktur. Ölçüyü ve
tartıyı eksik yapmayın. Ben, sizi bir hayır¹ içinde görüyorum. Ve
sizin için kuşatıcı bir günün azâbından korkuyorum.” dedi.
1- Bolluk ve refah içinde.
- 11:85. “Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı hakkaniyetle yapın. Kimsenin malı-
nı eksik vermeyin. Bozguncular olarak yeryüzünde fesat çıkarma-
yın.”
- 11:86. “Eğer Mü’minler iseniz, Allah’ın bıraktığı¹ sizin için hayırlı olandır.
Yoksa ben, gözetleyiciniz değilim.”
1- Helâlinden kazanç.
- 11:87. Dediler ki: “Ey Şu’ayb! Atalarımızın kulluk ettiklerini bırakmamı-
zı; mallarımızı, istediğimiz gibi kullanmaktan vazgeçmemizi senin
salâtn¹ mı buyuruyor? Oysaki sen yumuşak huylu, akli başında
bir adamsın.”
*1- “Salât kelimesinin; Allah’a yönelme, namaz, destek, dúa, ibadet, yar-
dımlaşma, dayanışma, ve din gibi anlamları bulunmaktadır. Bu âyette,
“din” anlamında kullanılmıştır.*

11:88. “Ey halkım! Bana söyleyin! “Ya ben Rabb’imden kanıt içeren apaçık bir bilgiye sahipsem; kendinden bana iyi bir rızık vermişse! Vazgeçmenizi istediğim şeyleri, kendim yapmak istemiyorum. Sadece gücümün yettiği kadarıyla düzeltmek istiyorum. Başarım ancak Allah’tandır. Yalnız O’na tevekkül¹ ettim ve yalnız O’na yöneldim.” dedi.

1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü çabayı gösterdikten sonra sonucu Allah’a bırakmak.

11:89. “Ey halkım! Bana karşı gelmeniz; Nûh halkının, Hûd halkının, Sâlih halkının başına gelen şeyleri sizin başınıza da getirmesin? Üstelik Lût halkı sizden pek uzak da değil.”

11:90. “Rabb’inizden bağışlanma dileyin. Sonra O’na tevbe¹ edin! Rabb’imin, Rahmeti Kesintisiz’dir, Çok Seven’dir.”

1- Bkz. 11:3. âyetin 1. dipnotu.

11:91. “Ey Şu’ayb! Dediklerinin çoğunu anlamıyoruz, biz, seni içimizde güçsüz görüyoruz. Kabilen olmasaydı seni taşlardık. Esasen sen değerli biri de değilsin.” dediler.

11:92. “Ey halkım! Size göre kabilem Allah’tan daha mı değerli ki O’na sırt çevirdiniz. Kuşkusuz Rabb’im yaptıklarınızı kuşatmıştır.”

11:93. “Ey halkım! Elinizden geleni yapın. Doğrusu ben de yapacağım. Yakında bileceksiniz, alçaltıcı azâbın kime geleceğini ve kimin yalancı olduğunu. Gözetleyin, doğrusu ben de sizinle birlikte gözetliyorum.”

11:94. Hükmümüz gerçekleşince Şu’ayb’ı ve onunla birlikte îmân etmiş olanları, Tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Zûlmedenleri de dehşete düşürücü bir ses yakaladı. Yurtlarında dizüstü çökmüş olarak sabahladılar.

11:95. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Tıpkı Semûd gibi, Medyen de yok olup gitti.

11:96. Ant olsun Mûsâ’yı âyetlerimizle ve apaçık bir yetkiyle gönderdik;

11:97. Firavun ve melelerine.¹ Firavun’un buyruklarına uydular. Oysa Firavun’un buyrukları hiç de akıllıca değildi;

1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/rûhban sınıfı.

- 11:98. Kıyâmet Günü, halkının önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir.
- 11:99. Bu dünyada da Kıyâmet Günü'nde de lânete¹ uğratıldılar. Payları na düşen ne kötü bir paydır.
1- Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlamak. Allah'ın Rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması.
- 11:100. Bunlar, o kentlere ait sana bildirdiğimiz haberlerdir. O kentlerden, yerinde duran da var, biçilmiş ekin gibi olan da.
- 11:101. Biz onlara haksızlık yapmadık; onlar kendi kendilerine haksızlık yaptılar. Rabb'inin buyruğu gerçekleşince, Allah'ı bırakıp da kul-luk¹ ettikleri ilâhları kendilerine hiçbir yarar sağlamadı. Yalnızca kayıplarını artırdılar.
1- Bkz. 10:104. âyetin dipnotu.
- 11:102. İşte Rabb'in, zulmeden kentleri cezalandırdığı zaman, böyle cezalandırır. O'nun cezası çok acı verici ve çok şiddetlidir.
- 11:103. Âhiret azâbından korkanlar için, bunda bir âyet¹ vardır. O Gün, bütün insanların toplanacağı gündür. O mutlaka görülecek bir gündür.
1- İbret.
- 11:104. Onu geciktirmemiz belli bir süreye kadardır.
- 11:105. O Gün gelince, O'nun izni olmadan hiç kimse konuşamaz. Onlardan kimi mutsuz, kimi de mutludur.
- 11:106. Mutsuz olanlar ateştedir. Onlar, orada hıçkırırlar, inleyip dururlar.
- 11:107. Rabb'in, aksini dilemedikçe¹, gökler ve yer durdukça², orada sürekli kalacaklardır. Kuşkusuz Rabb'in, dilediğini yapandır.
1- Bu Rabb'inin takdir ettiği şeydir ve Rabb'in bu kararını değiştirmedikçe böyle devam edecektir. Burada, söz konusu edilen istisna, bir değişikliğin olacağından değil, herhangi bir değişikliğin kesinlikle olmayacağıdır. 2- Bu süreklilik ifade eden bir deyimdir.
- 11:108. Mutlu olanlar ise, Cennet'tedirler. Rabb'in aksini dilemedikçe, gökler ve yer durdukça, orada sürekli kalacaklardır. Bu kesintisiz bir iyiliktir.

11:109. Onların kulluk ettikleri hakkında¹ hiç kuşkun olmasın. Daha önce atalarının kulluk ettikleri gibi kulluk ediyorlar. Elbette paylarına düşeni eksiksiz olarak vereceğiz.

1- Müşriklerin, ilâhlarına kulluk ettikleri hakkında.

11:110. Ant olsun! Mûsâ'ya Kitâp'ı verdik de onda anlaşmazlığa düştüler. Rabb'in tarafından önceden takdir edilmiş bir karar olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Onlar¹ da bunun hakkında ikilem ve güvensizlik içindedirler.²

1- Yahudiler, Mûsâ'ya verilen Kitâp hakkında. 2- Müşrikler de tıpkı onlar gibi Kur'an hakkında kuşku ve güvensizlik duymaktadırlar.

11:111. Rabb'in onların yaptığı her şeyin karşılığını tam olarak verecektir. O, onların yaptıklarından haberdardır.

11:112. Sen ve tevbe edip seninle birlikte olanlar, emrolduğunuz gibi dosdoğru olun. Aşırı gitmeyin.¹ O, yaptığınız her şeyi görmektedir.

1- Doğruluktan ayrılmayın.

11:113. Zulmedenlere eğilim göstermeyin. Sonra size de ateş dokunur. Allah'ın yanı sıra başka evliyanız¹ da yoktur. Sonra yardım da görmezsiniz.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir.

11:114. Gündüzün iki tarafında¹ ve gecenin yakınlarında² salâti ikame et.³ Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür.

1- Sabah ve Akşam. Namaz, vakitleri belirlenmiş bir farzdır (4: 103). Salâti'l Fecr, sabah namazı (24:58); Salâti'l İşâ, akşam namazıdır (24:58). Salâti'l Fecri'in vakti, tan yerinin ağarmaya başlamasından Güneş'in doğuş anına kadardır. Salâti'l İşâi'nin vakti ise

Güneş'in batışından gecenin karanlığının iyice çöktüğü zamana kadardır. "İşâ'nın akşam demek olduğuna dair âyetler şunlardır: 12:16; 79:46. 2- Salâti'l Leyl, Gece/Yatsı namazıdır. Salâti'l Leyl/gece (yatsı) namazının vakti gecenin ilk bölümüdür (11:114). Gece namazının vakti, gece karanlığının tam çökme anından gecenin ortasına kadardır. Bu âyetten ve salâti/namazı konu edinen diğer âyetlerden, namazın; "sabah", "akşam" ve "gece" olmak üzere günde üç vakit olduğu anlaşılmaktadır. Bu âyette geçen "zulef" kelimesinin çoğul yani üç ve üçten fazla bir anlama sahip olmasından hareketle, namazın beş vakit olduğu söylene de "zulef" sözcüğü gecenin üç bölümünü ifade etmektedir; gecenin ilk bölümü, gecenin ortası ve gecenin son bölümü (Bkz. 73:2, 3, 4; 73:20). Dolayısı ile "gecenin yakınlarında" ile kast edilen şey gecenin ilk bölümüdür. Günümüzde cemaatle kılınan namazlara bakıldığında da namazların aslında üç vakit ve ikişer rekât olduğu anlaşılmaktadır: Dikkat edilirse namazların farzları olarak sabah namazı iki rekât ve ikisi de sesli; öğlen namazı dört rekât, dördü de sessiz; ikindi namazı dört rekât, dördü de sessiz; akşam namazı üç rekât, ikisi sesli, biri sessiz; yatsı namazı dört rekât, ikisi sessiz ikisi sesli kılınmaktadır. Kılınan namazlarda, sesli olarak kılınanlar sabah iki, akşam iki ve yatsı iki şeklindedir. Yani günde üç vakit ve ikişer rekât sesli kılınmaktadır. Sessiz kılınanlar sonradan yapılan ilavelerdir. Bu ilaveleri çıkarırsak geriye namazın vakitleri ve rekât sayıları kalmaktadır. 3- Namazı gereği gibi kıl, canlı ve diri tut.

11:115. Sabret! Kuşkusuz Allah, iyilerin iyiliklerini asla karşılıksız bırakmaz.

11:116. Keşke sizden önceki nesillerde yeryüzünde fesatlığa karşı çıkan faziletli kimseler olmuş olsaydı. Onlardan ancak çok azını kurtuluşa erdirdik. Zülmedenler ise içinde buldukları refaha dalıp böylece mücrim¹ kimseler oldular.

1- Suçlu. Hakikât ile bağıni koparmış. Mücrim, "basit suçlu" anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın" olmayı da kapsan "suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden" bir kavramdır.

- 11:117. Yoksa senin Rabb'in, o memleketleri, halkı düzelticiler oldukları halde, haksızlıkla yok edecek değildi!
- 11:118. Rabb'in dileseydi¹, bütün insanları tek bir ümmet yapardı. İhtilaf edenler² olarak sürüp gitmezlerdi.
1- İnsanlara seçme hakkı ve irade özgürlüğü vermeyerek, herkesi îmân etmek mecburiyetinde bırakarak. 2- Îmâna karşı küfrü tercih edenler.
- 11:119. Ancak Rabb'inin rahmet ettikleri hariç.¹ Bunun için yarattı onları.² Kesinlikle Rabb'inin takdir ettiği, "Cehennem'i cinlerden ve insanlardan³ dolduracağım" hükmü gerçekleşecektir.⁴
1- Doğru yola ileilmeyi hak edenler hariç; onlar îmâna karşı küfrü tercih etmezler. 2- Herkesi, Allah'ın hidâyet nimetine nail olacak fıtratta yarattı. 3- İhtilaf eden; îmâna karşı küfrü tercih eden (11:118). 4- Îmâna karşı küfrü tercih edenlerin tamamının Cehennem'e koyacağına dair yaptığı uyarı gerçekleşecektir.
- 11:120. Elçilerin haberlerinden, kalbini kuvvetlendirecek her şeyi sana anlatıyoruz. Bu hususta sana Hakk, Mü'minlere de öğüt ve hatırlatma geldi.
- 11:121. İnanmayanlara de ki: "Elinizden ne geliyorsa yapın. Biz de yapmaktayız."
- 11:122. "Bekleyin! Biz de bekliyoruz."
- 11:123. Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Bütün işler O'na döndürülür. Öyleyse yalnızca O'na kulluk et ve yalnızca O'na tevekkül¹ et. Rabb'in, yaptıklarınızdan habersiz değildir.
1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yapıp, yapması gereken her şeyi yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.

12. YUSÛF SÛRESİ

[İniş sırası: 53, Mekki, 111 âyet.

Adını surede geçen “Yûsuf” kıssasından almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 12:1. Elif. Lâm. Râ. Bunlar açık ve anlaşılır Kitâp’ın âyetleridir.
- 12:2. Akledip anlamanız için onu Arapça bir kur’an¹ olarak gönderdik.
1- Beyan. Okunan. Âyette geçen kur’an kelimesi mushaf, kitâp anlamında değil, okumak, duyurmak, iletmek anlamındadır.
- 12:3. Biz, Sana bu Kur’an’ı iletmekle, daha önce hakkında bilgi sahibi olmadığın kıssaları en doğru şekilde bildirmiş oluyoruz.
- 12:4. Hani bir zamanlar Yûsuf, babasına: “Ey babacığım! Ben¹ on bir yıldızla, Güneş’in ve Ay’ın bana secde² ettiklerini gördüm.” demişti.
1- Rüyamda. 2- Saygı gösterdiklerini.
- 12:5. Dedi ki: “Ey yavrum! Rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra sana tuzak kurarlar. Şeytân¹, insanın açık bir düşmanıdır.”
1- Burada söz konusu edilen şeytân, insandaki kötülük ve kıskançlık durtüsüdür.
- 12:6. Böylece Rabb’in seni seçecek ve sana olayların yorumlanmasının bilgisini verecek. Tıpkı daha önce ataların İbrâhîm ve İshâk’a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Ya’kûb soyuna da tamamlayacaktır. Rabb’in Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir.
- 12:7. Doğrusu, Yûsuf ve kardeşlerinin olayında ders almak isteyenler için nice âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, ibretler.
- 12:8. Hani: “Çok sayıda kardeş olduğumuz halde, babamız, Yûsuf ve kardeşini¹ bizden daha çok seviyor. Doğrusu babamız apaçık bir yanılığ içindedir.” demişlerdi.
1- Öz kardeşini.

- 12:9. “Yûsuf’u öldürün veya onu bilinmez bir yere atın ki babanızın ilgisi yalnızca size yönelsin. Ve bunun ardından iyi bir topluluk olursunuz.”
- 12:10.İçlerinden, sözü geçerli olanı: “Yûsuf’u öldürmeyin, eğer bir şey yapacaksanız onu bir kuyunun dibine bırakın, kervanlardan biri onu alsın.”
- 12:11. “Ey babamız! Yûsuf hakkında neden bize güvenmiyorsun? Oysaki biz onun iyiliğini isteyenleriz.” dediler.
- 12:12. “Onu, yarın bizimle beraber gönder. Dilediğince gezip eğlensin. Biz ona sahip çıkarız.”
- 12:13. “Onu götürmeniz beni tasalandırır.” dedi. “Sizin ondan habersiz olduğunuz bir sırada kurdun onu yemesinden korkarım.”
- 12:14. “Ant olsun ki, biz bu kadar kişiyken yine de kurt onu yerse, o takdirde bize yazıklar olsun.” dediler.
- 12:15. O’nu alıp götürdüler. Hep birlikte onu kuyunun dibine bırakmaya karar verdiler. O sırada Yûsuf’a: “Ant olsun onların bu yaptıklarını, bir gün gelecek yüzlerine vuracaksın.” diye vahyettik.
- 12:16. Ve akşam olunca, ağlayarak babalarına geldiler.
- 12:17. “Ey babamız! Yarışmaya gittik. Yûsuf’u da eşyamızın yanına bırakmıştık. Kurt onu yemiş. Sen bize inanmayacaksın ama doğru söylüyoruz.” dediler.
- 12:18. Yalandan kan sürülmüş gömleğini getirdiler. Dedi ki: “Nefisleriniz¹ size bir iş yaptırdı. Anlattığınız şeye karşı yapabileceğim şey, güzelce sabredip, Allah’tan yardım istemektir.”
1- Benliğinizdeki kıskançlık duygusu.
- 12:19. Ve bir kervan geldi. Sucularını gönderdiler. Kovanını sarkıtan, “Müjde! Burada bir çocuk var.” dedi. Satmak için onu yanlarına aldılar. Allah, yapmak istedikleri şeyi çok iyi biliyordu.
- 12:20. Onu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Ona önem vermemişlerdi.
- 12:21. Onu satın alan Mısırlı, hanımına: “Ona iyi bak, bize faydası olabilir, belki de onu evlat ediniriz.” dedi. Böylece Yûsuf’u oraya yerleştirdik ki ona kimi hadislerin¹ yorumunu öğretilim. Allah, takdir ettiğini yapandır. Ancak insanların çoğu bunu bilmezler.
1- Haberlerin, olayların, sözlerin.

- 12:22. Olgunluk çağına erişince ona hükmetme yeteneği ve bilgi verdik. İşte Biz, iyi davrananları böyle ödüllendiririz.
- 12:23. Evinde kaldığı kadın, ona sahip olmak istedi. Ve kapıları sıkıca kapatıp onu yanına çağırды. Yûsuf: “Allah’a sığınırım. Rabbim¹ bana çok iyi davrandı.² Beni çok güzel bir konuma sahip kıldı. Haksızlık yapanlar kurtuluşa ermezler.” dedi.
1- Efendim. Rabb, efendi demektir. (Âyetteki Rabb’dan kasıt Allah dır.) **2-** Kocan, benim efendimdir, çok iyiliğini gördüm, ona ihânet edemem.
- 12:24. Gerçekten kadın Yûsuf’a ilgi duydu. Yûsuf da kadına ilgi duydu. Ne var ki Rabb’inin burhanı¹ sayesinde² kadına uymadı. Böylece ondan kötülüğü ve fuhşû³ çevirdik. Kuşkusuz o Bizim muhles⁴ kullarımızdandı.
1- İlâhi rehberlik. Allah’tan kesin doğruları ortaya koyan yol gösterici. **2-** İlâhi rehberliğe uymakla. **3-** Her türlü aşırılık. **4-** Arıtılmış, saf, berak, arı-duru, samimi, erdemli hale getirilmiş olan kullar. Şeytânların etki edemedikleri kullar.
- 12:25. İkisi de kapiya doğru koştu. Kadın Yûsuf’un gömleğini arka tarafından yırttı. Kapıda kadının kocası ile karşılaştılar. Kadın: “Ailene kötülük yapmak isteyen kimsenin zindana atılması veya acı bir azâpla cezalandırılması gerekmez mi?” dedi.
- 12:26. Yûsuf: “Kendisi bana sahip olmak istedi.” dedi. Kadının ailesinden bir tanık durumu açığa çıkarmak için şöyle öneride bulundu: “Eğer gömleği ön taraftan yırtılmışsa, kadın doğru, Yûsuf yalan söylemektedir.”
- 12:27. “Eğer gömlek arkadan yırtılmışsa, kadın yalan, O doğru söylemektedir.”
- 12:28. Gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce: “Bu sizin oyununuzdur, gerçekten bu çok büyük bir oyundur.” dedi.
- 12:29. “Yûsuf!¹ Bundan kimseye söz etme. Sen² de suçundan dolayı başışlanma dile. Yanlış yapan sensin!” dedi.
1- Aziz Yûsuf’a dönerek: “Ey Yûsuf!” **2-** Karısına.

- 12:30. Ve şehirdeki birtakım kadınlar: “Azîz’in hanımı, genç hizmetlisiyle birlikte olmak istemiş; delikanlının sevgisi yüreğine işlemiş. Onu açıkça sapıtmış görüyoruz.” diye dedikodu yaptılar.
- 12:31. Kadın dedikoduları işitince, onları davet etti, onlar için güzel bir ortam ve ziyafet hazırlayarak her birine birer bıçak verdi. Yûsuf’a “Kadınların karşılına çık.” dedi. Kadınlar, gördükleri karşısında adeta büyülediler; şaşkınlıkla ellerini kestiler. “Aman Allah’ım! Bu bir beşer¹ değil, bu ancak şerefli bir melektir.” dediler.
1- Hiçbir ilâhi vasfı, özelliği olmayan, normal ve sıradan bir insan.
- 12:32. Kadın: “İşte! Bu gördüğünüz, beni, kendisi hakkında kınadığınız kimsedir. Ant olsun ki, onun benim olmasını istedim, ancak o reddetti. Ama ondan istediğim şeyi yapmazsa, zindana atılacak ve kesinlikle burnu yere sürtülenlerden olacaktır.” dedi.
- 12:33. “Ey Rabb’im! Zindan bana, bunların istedikleri şeyi yapmaktan daha sevimlidir. Eğer onların tuzaklarını benden savmazsan, onlara kanıp câhillerden olurum.” dedi.
- 12:34. Bunun üzerine Rabb’i dileğini kabul etti ve tuzaklarını ondan savdı. O’ Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
- 12:35. Suçsuzluğuna dair kanıtlara rağmen yine de onu belli bir süre zindana atmaya karar verdiler.
- 12:36. Onunla birlikte iki genç daha zindana atıldı. Onlardan biri: “Ben, rüyamda kendimi sarhoş edici şey yaparken gördüm.” dedi. Diğeri: “Ben de başımın üstünde ekmek taşıyordum, kuşların da onu yediklerini gördüm. Bize bunu yorumla. Doğrusu senin iyilik eden kimselerden olduğunu görüyoruz.” dedi.
- 12:37. “Yiyeceğiniz yemek daha gelmeden, ikinizin de rüyasını yorumlayacağım. Rüya yorumu yapmak Rabb’imin bana öğrettiği şeylerdendir. Doğrusu ben, Allah’a îmân etmeyen ve âhiret gününü yalanlayan bir halkın milletini¹ terk ettim.” dedi.
1- Bir halkın sahip olduğu uygarlık, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet.
- 12:38. “Atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya’kûb’un milletini seçtim. Allah’a, herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz. Bu, Allah’ın bize ve insanlara olan lütfudur. Ne var ki, insanların çoğu yine de şükretmiyorlar!”

12:39. “Ey zindan arkadaşlarım! Ayrı ayrı rabler mi daha hayırlıdır, yoksa Kahrhâr¹ olan tek Allah mı?”

1- *Varlığın üzerinde mutlak egemenlik sahibi olan. Karşı konulmaz güce sahip olan; tek hâkim olan.*

12:40. “Sizin, O’nun yanı sıra kulluk¹ ettiğiniz şeyler, ancak sizin ve atalarınızın onlara yakıştırdığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah, onlar için hiçbir yetkilendirmede bulunmadı. Hüküm yalnızca Allah’ındır; kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru din yalnızca budur. Ancak insanların çoğu bu gerçeği bilmezler.”

1- *Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü’min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah’a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.*

12:41. “Ey zindan arkadaşlarım! Biriniz rabbine¹ yine içki sunacak, biriniz ise asılacak ve kuşlar onun başından yiyecek. Bana sorduğunuz rüyanın gerçekleşecek yorumu budur.”

1- *Efendisine.*

12:42. O ikisinden, kurtulacağını umduğu kimseye dedi ki: “Rabb’inin¹ yanında beni an.”² Ne var ki şeytân, ona rabbine³ Yûsuf’dan söz etmeyi unutturdu. O da nice yıllar zindanda kaldı.

1- *Efendinin. 2-* *Efendine rüya yorumladığımdan söz et. 3-* *Efendisine.*

12:43. Derken Hükümdar dedi ki: “Doğrusu ben rüyamda yedi besili sığırı görüyorum; bunları yedi zayıf sığır yiyor. Ve yedi yeşil ve kuru başak görüyorum. Ey meleler!¹ Eğer rüya tâbir etmeyi biliyorsanız rüyamı yorumlayın.”

1- *Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/rûhban sınıfı.*

- 12:44. “Bunlar, karışık rüyalar. Biz böyle rüyaların yorumunu bilenlerden değiliz.” dediler.
- 12:45. Ancak o zaman o iki kişiden kurtulmuş olanı, aradan geçen bunca zamandan sonra hatırladı. “Beni hemen gönderin, rüyanın yorumunu ben size söyleyeceğim.”
- 12:46. “Ey doğru sözlü Yûsuf! Yedi besili sığırı yiyen, yedi zayıf sığır ile yedi yeşil başak ve kuru başağın ne anlama geldiğini bize açıkla. Döndüğümde insanlara anlatayım da böylece onlar senin değerini öğrenmiş olurlar.”
- 12:47. Dedi ki: “Yedi yıl bildik şekilde ekip biçin. Ancak biçtiğinizden, yiyeceğiniz kadarını ayırdıktan sonra kalanı biriktirin.”
- 12:48. “Sonra yedi yıllık bir kıtlık dönemi gelecek, önceden biriktirdiğinizin az bir miktarı hariç tamamı yenip bitirilecek.”
- 12:49. “Bu sıkıntının ardından, bol yağmurlu bir yıl gelecek. Ve insanlar onda sıkıp sağacaklar.¹”
1- Ürünlerini bol bol sıkacaklar, bol bol ürün elde edecekler.
- 12:50. Hükümdar: “Onu bana getirin.” dedi. Hükümdarın elçisi ona gelince, rabbine¹ dön ve ona, ellerini kesen kadınların durumunu sor.² Kuşkusuz Rabb’im onların hilesini bilendir.”
1- Efendine, krala. 2- Önce bunu bir aydınlatsın bakalım.
- 12:51. Hükümdar: “Yûsuf’tan murat almak istediğinizde ondan nasıl karşılık aldınız?” dedi. Kadınlar: “Hâşâ! Allah için onun bir kötülüğünü bilmiyoruz.” dediler. Azîz’in hanımı: “Şimdi gerçek ortaya çıktı, ona ben sahip olmaya kalkıştım, o kesinlikle doğru söyleyenlerdendir.” dedi.
- 12:52. “Bu, gıyabında ona ihânet etmediğimi¹ ve Allah’ın hainlerin planlarını başarılı kılmadığını bilmesi içindir.”
1- Azîz’in hanımı, gerçek neyse onu söyleyerek, suçu Yûsuf’a atmıyor. Böylelikle ona ihânet etmemiş oluyor.

- 12:53. “Ben¹ kendimi temize çıkarmam. Rabb’imin rahmet ettiği kimse hariç nefis her zaman kötülüğü ister. Rabb’im Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.”
1- Azîz’in hanımı.
- 12:54. Ve Hükümdar: “Onu bana getirin. Onu, yanımda seçkin bir kimse yapayım.” dedi. Onunla görüştüğünde de: “Sen bundan böyle yanımızda itibarlısın ve güvendesin.” dedi.
- 12:55. Yûsuf: “Beni ülkenin hazinelerinin başına tayin et. Zira ben onları korurum ve iyi bilirim.” dedi.
- 12:56. Ve böylece Yûsuf’u yetki sahibi yaptık, istediği yerde mekân tutma imkânı verdik. Rahmetimizi istediğimize veririz. İyilik edenlerin yaptıklarını karşılıksız bırakmayız.
- 12:57. Ancak îmân eden ve takvâ¹ sahibi olan kimseler için âhiretteki ödül hayırlı olandır.
1- Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir.
- 12:58. Nihâyet Yûsuf’un kardeşleri geldi ve onun huzuruna çıktılar. Yûsuf onları hemen tanıdı. Ama onlar onu tanıyamadılar.
- 12:59. Yüklerini yüklettikten sonra, kendilerine: “Baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görüyorsunuz ki ihtiyacınızı fazlasıyla veriyorum ve ben iyi bir misafirperverim.” dedi.
- 12:60. “Buna rağmen eğer o kardeşinizi bana getirmezseniz, size hiçbir şey vermem ve asla yanıma da yaklaşmayın.”
- 12:61. “Babasını ikna etmeye çalışacağız. Bunu mutlaka yapacağız.” dediler.
- 12:62. Yûsuf adamlarına: “Verdiklerini, yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine döndüklerinde bunu görür ve geri gelirler.” dedi.
- 12:63. Babalarının yanına vardıklarında: “Ey babamız! Kardeşimizi bizimle birlikte gönder ki tahıl alalım. Yoksa bize tahıl verilmeyecek. Onu mutlaka koruruz.” dediler.

- 12:64. “Size güvenir miyim hiç? Bundan önce kardeşiniz hakkında da size güvenmiştim! Ama en iyi koruyucu Allah’tır ve O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.” dedi.
- 12:65. Tahıl yüklerini açtıklarında verdikleri bedelin kendilerine geri verilmiş olduğunu gördüler. “Ey babamız! Bak sermayemiz bize geri verilmiş. Daha ne istiyoruz! Onunla da kendimize tahıl getiririz. Kardeşimizi de koruruz. Fazladan bir deve yükü daha alırız. Zaten bu bize yetmez.” dediler.
- 12:66. “Saldırıya uğrayıp çaresiz kalmadıkça, kesinlikle onu bana getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle asla göndermem.” dedi. Onlar, söz verince: “Allah söylediklerimize vekildir.” dedi.
- 12:67. Ve “Ey oğullarım! Aynı kapıdan girmeyin, her biriniz ayrı bir kapıdan girin. Allah’ın takdirine karşı size bir faydam olmaz. Hüküm yalnızca Allah’ındır. Ben O’na tevekkül¹ ettim. Tevekkül edecek olanlar O’na tevekkül etsinler.” dedi.
1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yapıp, yapılmaması gereken her şeyi yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 12:68. Babalarının istediği şekilde girdiler. Ya’kûb, eğer Allah, haklarında bir şey takdir etmiş olsaydı, içinden gelen bu dileğin onlara fayda vermeyeceğini bilmekteydi. O, kendisine öğrettiğimiz için ilim sahibiydi. Ancak insanların çoğu bilmezler.
- 12:69. Kardeşleri Yûsuf’un yanına girince, o, öz kardeşini yanına alarak, “Ben senin öz kardeşinim, onların yapmış oldukları şeylerden dolayı artık üzülme.” dedi.
- 12:70. Yüklerini yükletirken su kabını öz kardeşinin yükü içine koydurttu. Sonra bir çağırıcı: “Ey kervancılar! Siz hırsız kimselersiniz.” diye seslendi.
- 12:71. Döndüler ve çağırıcıya, “Ne kaybettiniz?” dediler.
- 12:72. “Hükümdarın su kabını arıyoruz. Onu bulana bir deve yükü ödül var.” dediler. Çağırıcı: “Ben buna garanti veriyorum.” dedi.
- 12:73. Yûsuf’un kardeşleri: “Vallahi buraya bozgunculuk yapmaya gelmedik; hırsız olmadığımızı da kesin olarak biliyorsunuz.” dediler.

- 12:74. “Peki! Eğer yalan söylüyorsanız bunun cezasının ne olduğunu biliyor musunuz?” dediler.
- 12:75. “Su kabı kimin yükünde bulunursa, bunun cezası, yük sahibinin kendisidir.¹ Biz haksızları böyle cezalandırırız.” dediler.
1- Suça karşılık, suçu işleyene el konur.
- 12:76. Bunun üzerine, kardeşinin yükünden önce diğerlerinin yükünü aramaya başladı. Sonra su kabını öz kardeşinin yükünden bulup çıkardı. İşte Yûsuf için böyle bir tedbir aldık. Allah, böyle dilemeseydi hükümdarın dinine¹ göre kardeşini alıkoyamayacaktı. Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Her bilenin üstünde bir bilen vardır.
1- Din kavram olarak, Kur’an’da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibariyle, yaşamı düzenleyen ilke ve kulların referans alındığı “değerler” demektir. Kur’an’a göre, “yaşamı” düzenlemede vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç Câhiliye’dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26; 109:6). Kur’an, nasıl ki Mekkeli müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini “din” olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur’an’ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de “birel dinidirler.” Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur’an’î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur’an’ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur.
- 12:77. “Eğer o çalmışsa, zaten daha önce kardeşi de çalmıştı.” dediler. Yûsuf, içinden geçeni onlara açmadı. Kendi kendine, “Asıl kötü olan sizlersiniz ve anlattığınız şeyin iç yüzünü Allah biliyor.” dedi.
- 12:78. Kardeşleri: “Ey soylu Azîl! Emin ol ki, bunun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizden birini alıkoy. Senin iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz.” dediler.

- 12:79. “Eşyamızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah’a sığırız. Yoksa haksızlık etmiş oluruz.” dedi.
- 12:80. Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmaya başladılar. Büyükleri: “Babanızın Allah adına sizden söz aldığını ve daha önce Yûsuf konusunda da sınırı aşmış olduğunuzu bilmez misiniz? Babam izin verinceye veya Allah hakkımda hüküm verinceye kadar buradan ayrılmam. O, hüküm verenlerin en iyisidir.” dedi.
- 12:81. “Siz dönün! Babanıza deyin ki: Ey babamız! İnan ki oğlun hırsızlık yaptı. Biz bildiğimizden başka bir şeye tanıklık etmedik; işin iç yüzünü de bilmiyoruz.”
- 12:82. “Gittiğimiz kasabanın halkına ve beraberinde olduğumuz kervana da sor. Kuşkusuz biz doğru söylüyoruz.”
- 12:83. “Hayır! Nefsiniz bu işte sizi aldatmış.¹ Artık bana düşen güzelce sabretmektir. Umarım ki Allah hepsini birden bana kavuşturur. Gerçek şu ki O, Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir.”
1- Kiskançlık duygunuza yenik düşmüşsünüz.
- 12:84. Onlardan yüz çevirdi. Ve “Vah! Vah! Yûsuf’um!” dedi. Üzüntüden gözleri ağardı. Yutkundukça yutkunuyordu.
- 12:85. “Yûsuf’u anmaya devam edersen, vallahi sonunda üzüntüden ya hasta olacaksın veya öleceksin.” dediler.
- 12:86. “Gönlümden geçenleri ve kederimi yalnızca Allah’a arz ediyorum. Ve Allah tarafından bilmeyeceğiniz şeyleri bilirim.” dedi.
- 12:87. “Ey oğullarım! Gidin Yûsuf’u ve kardeşini araştırın. Allah’ın rahmetinden umut kesmeyin; çünkü kâfir bir halktan başkası O’nun rahmetinden umudunu kesmez.”
- 12:88. Sonra onun yanına girdiklerinde: “Ey saygıdeğer Azîz!¹ Bize ve ailemize darlık dokundu. Az bir sermaye ile geldik. Bize tam ölçek ver ve bize tasaddukta² bulun. Kuşkusuz, Allah tasadduk edenlerin ödülünü verir.” dediler.
1- Yönetici, vezir. 2- Karşılıksız yardımda bulun.
- 12:89. “Yûsuf’a ve kardeşine cahilce ne yaptığınızı biliyor musunuz?” dedi.

- 12:90. “Yoksa sen Yûsuf musun?” dediler. “Ben Yûsuf’um, bu da kardeşim.” dedi. “Doğrusu, Allah bizi nimetlendirdi. Çünkü kim takvâli olur ve sabrederse, o zaman Allah, kesinlikle iyilerin yaptığını karşılıksız bırakmaz.”
- 12:91. Dediler ki: “Allah’a yemin olsun ki, Allah, seni bize üstün kıldı. Ve biz gerçekten yanlış yapmışız.”
- 12:92. Yûsuf: “Bugün, size bir kınama yoktur. Allah, sizi bağışlayıcılığıyla bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.” dedi.
- 12:93. “Şu gömleğimi götürün; babamın yüzüne koyun. Görmeye başlayacaktır. Ailenizin tamamını bana getirin.” dedi.
- 12:94. Kafile ayrıldığında babaları: “Eğer bunamış demezseniz, doğrusu ben gerçekten Yûsuf’un kokusunu hissediyorum.” dedi.
- 12:95. “Allah’a yemin olsun ki, sen hâlâ eski şaşkınlığına devam ediyorsun.” dediler.
- 12:96. Haberci geldiği zaman, onu yüzüne koyunca gözü hemen görmeye başladı. “Ben size demedim mi, ben Allah’tan sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim.” dedi.
- 12:97. “Ey babamız! Suçlarımız için bağışlama dile. Gerçekten bizler yanlış yaptık.” dediler.
- 12:98. “Sizin için Rabb’imden bağışlanma dileyeceğim. Kuşkusuz O; Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.”
- 12:99. Ne zaman ki Yûsuf’un yanına girdiler, anne ve babasını kucakladı ve “Allah’ın izni¹ ile güven içinde Mısır’a girin.” dedi.
1- “Allah’ın izni ile”, *terkibi*, “Allah’ın belirlediği ilke ve kurallara göre”, *Allah’ın bilgisine göre ve bilgisi gereği anlamlarına gelmektedir.*
- 12:100. Yûsuf, anne ve babasını makâmına çıkardı. Hepsi onun makâmına saygı ile eğildiler.¹ Yûsuf: “Ey babacığım! Bu durum, daha önceki rüyamın gerçekleşmesidir.² Rabb’im onu gerçek kıldı. Ve gerçekten bana ihsanda bulundu. Çünkü beni zindandan çıkardı. Şeytân benimle kardeşlerimin arasını açtıktan sonra, O sizi çölden getirdi. Benim Rabb’im dilediğine lütuf sahibidir. Gerçek şu ki: O, Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir.”
1- Secde ederek. **2-** Yorumudur.

12:101. “Rabb'im! Bana yöneticilik verdin ve bana hadislerin¹ yorumunu öğrettin. Ey göklere ve yere yasalarını² koyan! Sen, dünyada da âhirette de velimsin³; canımı müslim⁴ olarak al ve beni sâlihlerin⁵ arasına kat.”

1- Olayların. 2- Fitratını/ Yaradılış özelliklerini belirleyen. 3- Bkz. 11:113. âyetin dipnotu. 4- Teslim olan. 5- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.

12:102. İşte bu sana vahiyle bildirdiğimiz; gaybi¹ haberlerdendir. Yûsuf'un kardeşleri bir araya gelip, tuzak kurmak için plan yaparlarken sen yanlarında değildin.

1- Bilmediğin.

12:103. Ama ne kadar çok istesen de insanların çoğu îmân edecek değildir.

12:104. Ve sen buna karşılık¹ onlardan bir ücret istemiyorsun. O, bütün bir insanlık için ancak bir zikirdir.²

1- Vahiyle öğüt vermeye, anımsatma ve uyarıda bulunmaya karşılık. 2- Öğüt. Zikir, Kur'an'ın isimlerinden birisidir. Bu kelimenin hatırlatmak, hatırlamak ve anmak anlamları da bulunmaktadır. Hatırlatmak ve anmak ile kast edilen şey, sorumlulukları hatırlamak, yapılan her şeyin Allah tarafından görüldüğünü ve bilindiğini akıldan çıkarmamaktır. Tesbih çekmek/tesbihat olarak bilinen belli sözlerin (Suphanallah, elhamdülillah vb. gibi) tekrarlanarak söylenmesine zikir denmesi hurafedir.

12:105. Göklerde ve yerde nice âyetler¹ var, ancak onlar yine de bunları umursamamaktan, görmezden gelirler.

1- Allah'ın varlığını ve gücünü gösteren kanıtlar, işaretler ve belgeler.

12:106. Onların çoğu, şirk¹ koşmadan Allah'a îmân etmezler.

1- Şirk: Allah'ın; yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birilerine -Nebilere, âlimlere, müşidlere, kişi ve kurum-lara- vermek demektir. Allah'a ait; -gaybı bilmek, dinde hüküm koymak, şefaet etmek, yol göstermek gibi- nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta görmektir.

12:107. Yoksa onlar, hiç beklemedikleri bir anda Allah'ın her şeyi kaplayan azâbının gelmesinden veya o Sa'at'in¹ onlara, farkında olmadan ansızın gelmesinden güvende midirler?

1- *Kıyâmetin.*

12:108. De ki: "Benim yolum, basiret¹ üzere Allah'a davet etme yoludur. Ve bana uyanların yolu da. Allah'ı tenzih² ederim. Ve ben, Müşriklerden değilim."

1- *Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştırarak yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır. 2-* *Kusur ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah'a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. Allah'ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. "Hiçbir şey O'nun benzeri değildir (42:11)."*

12:109. Senden önce gönderdiğimiz¹ ve kendilerine vahyettiğimiz kimseler de şehirlerde yaşayanlardan² başkası değildi. Hem onlar, yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Baksalar ya! Kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna! Takvâ sahipleri için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?

1- *Resûller. 2-* *Onlar da tıpkı sizin gibi insan evladyıldılar; melek değillerdi.*

12:110. Ne zaman ki resûller, yalanlanmalarının bitmeyeceği kanaatine varıp ümitlerini iyice yitirince, onlara yardımımız ulaştı. Sonra da dilediklerimiz kurtarıldı. Azâbımız, suçlu halklardan geri çevrilmez.

12:111. Ant olsun ki; onların kıssalarında¹ sağlıklı düşünen temiz akıl sahipleri için ibretler, alınacak dersler vardır. Bu² uydurulan bir hadis³ değildir. Bilakis, kendinden öncekilerini onaylayan ve her şeyi ayrıntılı olarak açıklayan ve aynı zamanda îmân eden halklar için bir yol gösterici ve bir rahmettir.

1- *Yaşam öykülerinde ve tecrübelerinde. 2-* *Kur'an. 3-* *Söz.*

13. RA'D SÛRESİ

[İniş sırası: 96, Mekki/Medeni, 43 âyet.

Adını 13. âyetteki "er-ra'd/şimşek, gök gürültüsü" sözcüğünden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 13:1. Elif, Lâm, Mim, Râ. Bunlar Kitâp'ın âyetleridir. O, sana Rabb'inden indirilen gerçeğin ta kendisidir. Ne var ki insanların çoğu ona inanmazlar.
- 13:2. Bir dayanak olmaksızın -görmekte olduğunuz gibi- gökleri yükselten Allah'tır. Sonra, mutlak gücüyle Güneş'i ve Ay'ı koyduğu yasalara bağlı kıldı. Hepsi, adı konmuş bir ecele¹ doğru akıp gitmektedir. İşleri düzenleyip idare eden O'dur. Âyetleri ayrıntılı olarak açıklamaktadır ki, belki Rabb'inize kavuşacağınıza kesin olarak îmân edersiniz.
1- Belirlenmiş bir süre.
- 13:3. Ve O ki, yeryüzünü uzattı¹ ve orada ağır baskılar ve nehirler yaptı. Orada meyvelerin hepsinden ikili eşler yaptı². Gündüzü geceyle örttü. Bunda tefekkür³ eden bir halk için âyetler⁴ vardır.
1- Yaydı. 2- Her cinsten erkekli-dişili olarak. 3- Düşünmek. Bir şey hakkında derin düşünmek, bir işin sonucunu hesaplamak. Evreni, varlıkları, doğayı, yaratılanları, kendini ve Allah'ı düşünmek; Allah'ın yarattığı varlıklardan ve evrendeki düzenden ders çıkarmak. 4- Vahiy. Mucize. Kanıt. İşaret. Allah'ın gücünün göstergesi olan işaretler.
- 13:4. Yeryüzünde aynı su ile sulanan ve birbirine bitişik toprak parçalarında, üzümlerden bahçeler, ekinler, çatalı çatalsız hurma ağaçları vardır. Ve Biz, onları yenmesinde¹ farklı farklı kılıyoruz. Aklını kullanan bir toplum için bunda âyetler² vardır.
1- Özelliklerinde, tatlarında, kokularında. 2- Bkz. Bir önceki âyetin dipnotu.

- 13:5. Eğer şaşırıyorsan, asıl şaşılacak şey, onların, “Biz toprak olduğumuz zaman mı, gerçekten biz bir kez daha mı yaratılacağız?” sözleridir. İşte onlar, Rabb’lerini küfreden¹ kimselerdir. İşte onlar, boyunlarında halkalar olanlardır. Ve işte onlar, ateş ehlidir. Onlar, orada sürekli kalacaklardır.
1- Rabb’lerinin yeniden yaratmasını yalanlayan, yok sayan.
- 13:6. Ve senden, iyilikten önce kötülüğü çabuklaştırmanı istiyorlar.¹ Oysaki kendilerinden önce nice ibret alınacak cezalar yaşandı. Rabb’in, haksızlıklarına rağmen insanlar için gerçekten bağışlayıcı olandır. Ve elbette ki; Rabb’in, Azâbı da Çok Şiddetli Olan’dır.
1- Yapılan uyarıyı ciddiye almadıklarını belirtmek için.
- 13:7. Kâfirler, “Ona Rabb’inden bir âyet indirilmeli değil miydi?” diyorlar. Sen, yalnızca bir uyarıcısın. Ve her halkın bir yol göstericisi vardır.
- 13:8. Allah, her dışının neye gebe olduğunu, rahimlerin neyi azalttığını ve neyi artırdığını bilir. O’nun katında her şey koyduğu düzene göre işlemektedir.
- 13:9. Görüneni ve görünemeyeni bilendir. O, Mutlak Büyük’tür ve Her Şeyden Yüce’dür.
- 13:10. Sizden, düşüncesini açıklayan da gizleyen de bir şeyi gece yapan da gündüz yapan da aynıdır.¹
1- Allah için birdir. Allah gizliyi de açığı da her şeyi bilir.
- 13:11. Onu¹ her şeyi ile² izleyenler³ vardır. Allah’ın işinden olarak onu gözetlerler⁴. Kuşkusuz bir halk kendi durumunu değiştirmedikçe, Allah onların durumunu değiştirmez.⁵ Ve Allah, kötü bir halka ceza vermeyi istediğinde⁶ hiçbir güç bunu engelleyemez. Onlar için O’ndan başka bir veli⁷ yoktur.
1- İnsanı. 2- Kelimesi kelimesine, önünden ve arkasından. 3- Görevliler. 4- Yaptığı her şey kayda alırlar. 5- Bu değişimin yasaasıdır. Bir halk, bir toplum özgürlük için mücadele etmeden, içinde bulunduğu siyasal, sosyal, ekonomik, yasal durumu değiştirme çabasını göstermeden, istediği yaşama kavuşmak için gerekeni yapmadan, Allah o toplumun içinde bulunduğu durumu kendiliğinden değiştirmez. Toplum; istediği, arzu ettiği ve beklediği şeyi önce hak etmeli, bunun için de kendisine düşeni yapmalıdır. 6- Bir toplum yaptığı kötülükler nedeniyle, cezalandırılmayı hak ettiğinde. 7- Bkz. 11:113. âyetin dipnotu.

- 13:12. O, korkutan şimşegi gösteren ve umut olarak yağmur yüklü bulutları meydana getirendir.
- 13:13. Gök gürültüsü övgüsüyle, melekler de ürpertisiyle O'nu tesbih¹ ederler. O, yıldırımlar gönderir ve onunla dilediğini çarpar. Onlar ise Allah hakkında tartışıp duruyorlar. Ve O, karşı konulamaz pek çetin bir güç sahibidir.
1- Allah'ın koyduğu yasalara tam ve eksiksiz bir uygunlukla hareket ederler.
- 13:14. Gerçek olan dúa ancak O'na yapılandır. Onların, O'nun yanı sıra istekte buldukları varlıklar¹, hiçbir şekilde onlara karşılık veremezler. Onlar, elleri suya ulaşmadığı halde, ağızlarına su kendiliğinden gelsin diye iki avucunu açanlar gibidir. Kâfirlerin dûası sapkındır.
1- Hangi şahıs, mevki, güç, otorite olursa olsun; Allah'tan başka bir varlıktan -bu varlık Nebiler de olsa- istekte bulunmak, istekte bulunani Müşrik yapar.
- 13:15. Göklerde ve yerde olanlar ve gölgeleri, isteyerek veya istemeyerek, sabah akşam¹ Allah'a secde² ederler.
1- Hiç durmadan. Sürekli. Bütün bir gün. 2- Allah'ın yaratılış yasalarına tam bir saygı içinde, o yasalara tam bir teslimiyetle hareket ederler.
- 13:16. De ki: "Göklerin ve yerin Rabb'i kimdir?" De ki: "Allah'tır! O'nun yanı sıra, kendileri için yarar da zarar da sağlamaya güç yetiremeyenleri veliler¹ mi edindiniz?" De ki: "Hiç gören ile kör bir olur mu? Ya da karanlıkla aydınlık bir midir?" Yoksa Allah'a, O'nun yaratması gibi yaratması olan ortaklar mı buldular da bu yaratma, kendilerince birbirine mi benzeşti? De ki: "Allah her şeyin yaratıcısıdır. O, Eşsiz ve Benzersiz Bir Olan'dır, Varlığın Üzerinde Mutlak Egemen'dir."
1- Bkz. 11:113. âyetin dipnotu.

- 13:17. Gökten su indirdi. Dereler kendi ölçüsünce çağlayıp aktı.¹ Akıntı, üste çıkan köpüğü taşıyıp götürür. Buna benzer bir köpük de değerli maden² elde etmek için veya faydalanmak için ateşte eritilen madenlerin üzerinde de oluşur. İşte Allah Hakk ve Bâtıl'a böyle örnek verir. Köpük yok olup gider. İnsana fayda veren şey ise kalıcı olur. İşte Allah böyle örnekler verir.
1- Bu suyla yeryüzünde belirlenen ölçülerde nehirler oluştu. 2- Altın ve gümüş gibi değerli madenler.
- 13:18. Rabb'lerinin çağrısına uyanlar için, en iyi karşılık vardır. O'na uymayanlar ise, yeryüzünde bulunanların tamamı ve bir o kadarı daha kendilerinin olsa, kurtulmak için hepsini karşılık olarak verirdi. Hesabın kötüsü onlar içindir. Varacakları yer Cehennem'dir. O ne kötü bir yataktır.
- 13:19. Rabb'inden sana indirilenin kesin doğru olduğunu bilen kimse, kör kimse gibi midir? Ancak sağlıklı düşünen akıl sahipleri öğüt alıp gerçeği kavrarlar.
- 13:20. Onlar, Allah'la olan ahdi¹ yerine getirirler, mîsâki² bozmazlar.
1- Sözü. 2- Antlaşmayı.
- 13:21. Ve o kimseler, Allah'ın bağlı kalınmasını emrettiği şeye bağlı¹ kalırlar, Rabb'lerini saygı ile yüceltirler, hesabın kötü olmasından korkarlar.
1- Sahip çıkarlar, gereğini yaparlar, bağlantıyı kesmezler.
- 13:22. Ve o kimseler, sabırla Rabb'lerine yönelirler ve salâtı ikâme ederler¹, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık infak² ederler, kö-tülüğü iyilikle savarlar; dünya yurdunun sonucu onlar içindir.
1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmama-yı ve Allah'a çağırانların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dúa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyar-sız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir. 2- İhtiyacı olanlara karşılıksız yardım etmek.

- 13:23. Adn Cennetleri onlarındır. Oraya, anne ve babalarından, eşlerinden ve soylarından sâlih¹ olanlar gireceklerdir. Melekler de her kapıdan yanlarına girecekler ve şöyle diyecekler:
1- *Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzeltten, iyileştiren, yapıcı olan, iyie yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.*
- 13:24. "Sabretmeniz¹ nedeniyle size selâm olsun. Dünya yurdunun sonu ne güzeldir."
1- *Allah'ın yolundan gitmek için kararlılık göstermeniz, dayanıp direnmeniz, sıkıntılara göğüs germeniz.*
- 13:25. Mîsâklerinden¹ sonra Allah'ın ahdini ² bozanlar; Allah'ın bağlı kalınmasını istediği şeyle bağlarını koparanlar ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlara lânet vardır ve dünya yurdunun kötü sonu onlarındır.
1- *Antlaşmalarından. 2-* *Bir şeyin yapılması için özgür irade ile verilmiş olan her türlü söz.*
- 13:26. Allah, rızkı dilediğine genişletir de ölçülendirir de. Dünya hayatı ile şımardılar. Oysa dünya, âhîret hayatı yanında bir metadan¹ başka bir şey değildir.
1- *Günü birlik haz. Kısa vadeli geçici lezzet.*
- 13:27. Kâfirler: "Rabb'inden ona bir âyet¹ indirilseydi ya!" diyorlar. De ki: "Allah, hak edeni saptırır², kendisine yönelen kimseyi de doğru yola iletir."
1- *Mucize. 2-* *Allah'ın saptırması; gösterdiği yolunun benimsenmesi veya reddedilmesiyle ilgilidir. Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletilmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir. Allah, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı veren olarak sonucu belirlemektedir. Diğer bir söylemle "insanın sapkınlığa iletilmesi," yaptığı seçime" göre uygun olan karşılığın verisiyle gerçekleşmektedir. Sorumluluk ve tercih bütünüyle insana aittir (Bkz. 10:108; 39:41).*

13:28. Onlar, İmân Edenler ve kalpleri ¹ Allah'ın zikri² ile tatmin olanlardır. Kalpler, ancak Allah'ın zikri ile tatmin olur.

1- Bkz. 9:125. *âyetin dipnotu.* **2-** Allah'tan gelen öğüt, hatırlatma. "Kalpler, Allah'ı 'zikretmekle' tatmin olur." şeklindeki çeviriler doğru değildir. Doğru çeviri: "Kalpler Allah'ın 'zikri ile' tatmin olur." şeklindedir. Yani Allah'ın zikrine/ buyruklarına uymakla tatmin olur. Zira "Allah'ın zikri," Allah'tan gelen öğüt, hatırlatma, vahiy demektir. Geleneksel dinin mensupları, "zikri ile" yerine "zikretmek" şeklinde anlam vererek, bunu da belli sayılarda belli cümlelerin tekrarlanması şekline bu âyeti hurafelerini referans olarak gösteriyorlar.

13:29. İmân Eden ve sâlihâtı¹ yapanlara ne mutlu. Dönüş yerinin iyisi onlarındır.

1- Bkz. 11:14. *âyetin dipnotu.*

13:30. Kendilerinden önce nice toplumların gelip geçtiği bir topluma seni gönderdik ki, sana vahyettiğimizi onlara okuyup duyurasın. Onlar, Rahmân'a nankörlük ediyorlar. De ki: "O benim Rabb'imdir; Ondan başka ilâh yoktur. Ben O'na tevekkül¹ ettim, tevbe² O'nadır." **1-** Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yapıp, yapılması gereken her şeyi yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak. **2-** Dönüş.

13:31. Kur'an'la dağlar yürütülseydi veya onunla yeryüzü yarılıp parçalansaydı veya onunla ölüler konuşturulsaydı yine de bir şey değişmezdi. Hayır! Bütün işler Allah'a aittir. İmân Edenler hâlâ anlamadılar mı ki Allah dileyecek¹ olsa bütün insanları doğru yola iletir. Yaltaklanmalarından² dolayı Kâfirler belâ ile karşı karşıya kalıp duracaktır. Veya evlerinin yanı başına inecek. Allah'ın vadi gelinceye kadar bu böyle sürüp gidecektir. Kuşkusuz Allah sözünden dönmez.

1- İnsanlara dilediğini seçme hakkı ve irade özgürlüğü veren Allah'tır. Allah, isterse bu hakkı vermez ve insanın imân etmekten başka seçeneği olmazdı. **2-** Yaltaklanmak olarak çevirdiğimiz ve diğer çevirilerde "yaptıkları işler" olarak çevrilen "sanaû" kelimesi bir nevi köçeklik etmek; kıvırtarak oynamak demektir. Âyetteki karşılığı ise kişiliksiz, tutarsız ve ilkesiz olmaktır; deyim yerinde ise güce ve iktidara yaltaklanmaktır.

- 13:32. Ant olsun senden önceki Resûllerle de alay edildi. Kâfirlere süre tanıdım. Sonra zamanı gelince onları yakalayiverdim. Benim cezam nasıl olurmuş gördüler.
- 13:33. Peki, herkesin ne yaptığını gözeten O değil mi? Onlar yine de ilâhlarını Allah'a ortaklar koştular. De ki: "Onları¹ istediğiniz isimle isimlendirin bakalım. Yoksa siz, O'na yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Yoksa boş sözlere mi aldaniyorsunuz?" Aslında Kâfirlere planları güzel gösterildi de doğru yoldan alıkonuldu- lar. Allah kimi saptırırsa² artık ona yol gösterecek kimse olamaz.
1- Putlarınızı. 2- Allah'ın saptırması; gösterdiği yolunun benimsenmesi veya reddedilmesiyle ilgilidir. Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola ileilmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir. Allah, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı veren olarak sonucu belirlemektedir. Diğer bir söylemle "insanın sapkınlığa iletilmesi," yaptığı seçime" göre uygun olan karşılığın veresiyle gerçekleşmektedir. Sorumluluk ve tercih bütünüyle insana aittir (Bkz. 10:108; 39:41).
- 13:34. Onlara dünya hayatında bir azâp vardır. Âhret azâbı ise daha zordur. Onları Allah'ın azâbından koruyabilecek bir koruyucuları da yoktur.
- 13:35. Takvâ¹ sahiplerine söz verilen Cennet'in içinden ırmaklar akmak- tadır, meyvesi ve gölgesi süreklidir. İşte bu takvâ sahiplerinin so- nudur. Kâfirlerin sonu ise ateştir.
1- Bkz. 12:57. âyetin dipnotu.
- 13:36. Kendilerine Kitâp verdiğimiz kimseler, sana indirilen ile sevinir- ler. Kabilelerden onun bir kısmını küfreden¹ gruplar vardır. De ki: "Ben yalnızca Allah'a kulluk² etmekle ve O'na şirk koşturmakla emrolundum. Ben yalnızca O'na çağırıyorum ve dönüşüm yalnızca O'nadır."
1- Bir kısmının üzerini örten, görmezden gelen, yok sayan, umursama- yan. 2- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah'a ya da Allah'tan başka şeyle- re olur. Allah'a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah'tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah'a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşa-

mında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

13:37. İşte böylece Biz onu Arapça bir hüküm¹ olarak indirdik. Eğer sana gelen ilimden² sonra onların hevâlarına³ uyarasan, seni Allah'tan koruyacak bir veli⁴, bir koruyucu bulamazsın.

1- Yargılama, yasa kaynağı. 2- Vahiy. Vahiy ile gelen bilgi. 3- Tutku ve kuruntularına. 4- Bkz. 11.113. âyetin dipnotu.

13:38. Ant olsun ki senden önce de Resûller gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Bir Resûl için Allah'ın izni olmadan bir âyet¹ getirmesi mümkün değildir. Her ecelin² bir kitâbı³ vardır.

1- Mucize, kanıt. 2- Belirlenmiş süre, bekleme süresi. 3- Belirtilmiş yasa. Kitâbın kelime anlamlarından biri de yasadır.

13:39. Allah dilediğini yok eder, dilediğine de dokunmaz. Ana Kitâp O'nun yanındadır.

13:40. İster onlara yaptığımız uyarının bir kısmını sana gösterelim, ister senin canını alalım; sana düşen sadece tebliğ yapmaktır.¹ Hesap görmek Bize aittir.

1- İnsanları gerçeğe çağırmaktır, vahyi onlara duyurmaktır.

13:41. Yeryüzüne gelip onu çevresinden nasıl eksilttiğimizi¹ görmüyorlar mı? Karar veren Allah'tır ve O'nun verdiği kararı bozacak hiç kimse yoktur. O, hesabı çabuk görendir.

1- Müşrikler, İslâm'a çağırının giderek nasıl güçlendiğini, etraflarındaki çemberin her geçen gün biraz daha daraldığını görmüyorlar mı?

13:42. Onlardan öncekiler de planlar yapmışlardı. Oysa Allah'ın planı bütün planları geçersiz kılar. Zira O, herkesin ne yaptığını bilir. Kâfirler, bu yurdun sonunun kimin olduğunu bileceklerdir.

13:43. Kâfirler, "Sen gönderilmiş¹ değilsin." diyorlar. De ki: "Benimle sizin aranızda en iyi tanık olarak Allah ve yanlarında Kitâp'ın bilgisi olanlar yeter."

1- Elçi, Nebi.

14. İBRÂHÎM SÛRESİ

[İniş sırası: 72, Mekki, 52 âyet.

Adını 35-41. âyetlerde konu edinilen "İbrâhîm Nebî'den" almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 14:1. Elif, Lâm, Râ. Bu; insanları, Rabb'lerinin izni¹ ile karanlıklardan aydınlığa çıkarman; onları Mutlak Üstün Olan'ın, Övgüye Değer Yegâne Varlık Olan'ın yoluna iletmen için sana indirdiğimiz bir Kitâp'tır.
1- "Allah'ın izni ile" terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallarının belirleyici olması, Allah'ın bilgisi ve onayı anlamlarına gelmektedir.
- 14:2. O Allah ki; göklerde ve yerde olan her şey O'nundur. Görecekləri şiddetli azâptan dolayı, Kâfirlerin¹ vay haline!
1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektir (57:20).
- 14:3. Onlar, dünya hayatını âhîret hayatına tercih ederler. Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve onda eğrilik ararlar. İşte onlar, derin bir sapkınlık içindedirler.
- 14:4. Biz, mesajımızı anlaşılır olarak iletebilmesi için hiçbir Resûlü kendi halkının dilinden başka bir dille göndermedik. Allah, artık hak eden kimseyi¹ saptırır, hak eden kimseyi¹ de doğru yola iletir. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm,"

demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeniyi" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir 10:108; 76:3).

- 14:5. Ant olsun ki; Mûsâ'yı, "Halkını karanlıklardan aydınlığa çıkar, onlara Allah'ın günlerini¹ hatırlat." diye âyetlerimizle gönderdik. Kesinlikle bunda sabreden² ve şükreden³ kimseler için nice âyetler⁴ vardır.

1- Nimet ve musibet günlerini. **2-** Yılmadan, kararlılık gösteren. **3-** Kâdir kıymet bilen, nankörlük yapmayan. **4-** Göstergeler, kanıtlar, alınacak dersler.

- 14:6. Hani! Mûsâ halkına demişti ki: "Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani O, sizi; oğullarınızı boğazlayıp, kadınlarınızı sağ bırakarak azâbın en kötüsü ile cezalandıran Firavunculardan kurtarmıştı. Bunda, Rabb'inizden çok büyük bir sınav vardı."

- 14:7. Hani Rabb'iniz: "Eğer şükrederseniz¹ mutlaka size nimetlerimi arttırırım, eğer nankörlük ederseniz bilin ki azâbım çok şiddetlidir!" diye bildirmişti.

1- Şükür, "karşılık vermek" demektir. Şükür, "sözle ifade edilen bir şey değildir." Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükrü infaktır, Canın/hayatın şükrü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükrü teslim olmaktır vb.

- 14:8. Mûsâ dedi ki: "Eğer siz ve yeryüzünde bulunanların tamamı nankörlük etseniz bile, iyi bilin ki Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan'dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık'tır."

- 14:9. Sizden öncekilerin; Nûh, Âd, Semûd halklarının ve onlardan sonra gelenlerin haberleri size gelmedi mi? Allah'tan başkası onları bilmez. Resûlleri onlara beyyinelerle¹ geldiği halde onlar zorla susturmaya çalışarak: "Biz, kendisiyle gönderildiğiniz şeyi küfrediyoruz;² bizi çağırdığınız şey konusunda kaygı verici ikilem içindeyiz." dediler.

1- Kanıt içeren açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. **2-** Gerçek olduğunu kabul etmiyoruz, onları yok sayıyoruz, inanmıyoruz.

- 14:10. Resûlleri dedi ki: “Göklere ve yere belli bir fitrat¹ veren, sizi, suç-larınızı bağışlamak için çağıran ve belirlenmiş bir ecele² kadar sizi erteleyen Allah hakkında mı kuşkudasınız?” Dediler: “Siz de ancak bizim gibi sadece bir beşersiniz.³ Atalarımızın kulluk ettiklerinden bizi çevirmek istiyorsunuz. Öyleyse açık bir sultan⁴ getirin!”
1- İşleyiş yasalarını koyan. Âyette geçen “fatıra” kelimesine “yaratı” an-lamı verilmesi doğru değildir. Fatıra yaratmak değil yaratılmış şeylere verilen özellik demektir. **2-** Belirlenmiş süre. **3-** Sıradan, normal bir insan. Her insan gibi, insan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan. **4-** Bkz. 10:68. âyetin 2. dipnotu.
- 14:11. Resûlleri onlara dediler ki: “Biz de ancak sizin gibi beşeriz. Ancak Allah, kullarından dilediği kimseye iyilikte bulunur.¹ Allah’ın izni olmaksızın bizim size bir sultan² getirmemiz olacak şey değildir. Mü’minler yalnızca Allah’a tevekkül³ etsinler.”
1- Kullarından dilediğini Resûl yapmakla. **2-** Resûl olduğumuzu gösteren bir belge. **3-** Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yapı-tıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 14:12. “Bize ne oluyor ki Allah’a tevekkül etmeyelim? Üstelik bize yolla-rımızı göstermişken. Elbette biz, bize yaşattığınız sıkıntılara sabre-deceğiz. Tevekkül edenler de yalnızca Allah’a tevekkül etsinler.”
- 14:13. Kâfirler, Resûllerine: “Sizi mutlaka yurdumuzdan süreceğiz veya kesinlikle bizim milletimize¹ dönmek zorundasınız!” dediler. Bu-nun üzerine Rabb’leri onlara: “Zalimleri mutlaka yok edeceğiz.” diye vahyetti.
1- Bir halkın sahip olduğu uygarlık, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet.
- 14:14. “Ve onlardan sonra sizi mutlaka yeryüzünde yerleştireceğiz. Bu, makâmımı ve uyarımı dikkate alan kimseler içindir.”
- 14:15. Fetih¹ istediler. Bile bile haktan yüz çeviren zorbalara hepsi kaybetti.
1- Resûller, îmân etmeyenler hakkında hüküm verilmesini istediler. On-lara üstün gelmeyi istediler.
- 14:16. Onun ardından da Cehennem vardır ve irinli sudan içirilecektir.
- 14:17. Onu yutmaya çalışacak fakat boğazından geçiremeyecekler. Her yanından kendilerine ölüm geldiği halde yine de ölemeyecekler. Ardından da daha ağır bir azâp tadacaklar.

- 14:18. Rabb'lerine nankörlük edenlerin yaptıkları, fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu bir kül gibidir. Kazandıklarından hiçbir şey ellerinde kalmaz. İşte bu derin bir sapkınlıktır.
- 14:19. Allah'ın gökleri ve yeri Hakk ile yarattığını görmüyor musun? Dilerse sizi yok eder, yeni bir nesil yaratır;
- 14:20. Bu Allah'a göre asla büyük bir iş değildir.
- 14:21. Hepsî, Allah'ın huzuruna çıkacaklar. Güçsüz olan kimseler, büyüklük taslayanlara: "Gerçekten biz size uyan kimselerdik. Şimdi siz, Allah'ın azabından herhangi bir şeyi bizden savabilir misiniz?" diyecekler. Onlar: "Eğer Allah bize bir yol gösterseydi¹ biz de kesinlikle size yol göstericiler olurduk.² Sabretsek de sabretmesek de bizim için birdir. Bizim için kaçacak bir yer yoktur." dediler.
1- Bizi affetseydi. 2- Suçlarını kabul etmeyerek; yanlış yolda olmalarının sorumlusu olarak Allah'ı gösteriyorlar.
- 14:22. Ne zaman ki hüküm gerçekleşti, şeytân onlara: "Şüphesiz ki Allah'ın vaktiyle yaptığı uyarıların hepsi gerçekleşti. Ben de size vadettim. Benim verdiğim sözler ise boş çıktı. Zaten benim size karşı zorlayıcı bir gücüm yoktu. Ben size sadece çağrıda bulundum, siz de kendiliğinizden çağrıma uydunuz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Gerçekten ben, daha önce beni Allah'a ortak koşmanızı da yok saymıştım." dedi. Zalimlerin hakkı acı bir azâptır.
- 14:23. Âmân eden ve sâlihâtı yapanlar,¹ Rabb'lerinin izni ile² içinde sürekli kalmak üzere içlerinden ırmaklar akan Cennetlere konurlar. Oradaki yaşam temennileri "selâm"dır.³
1- Bkz. 11:14. âyetin dipnotu. 2- "Rabb'lerinin izni ile", terkibi, "Rabb'in belirlediği ilke ve kurallara göre," Rabb'in bilgisine göre ve bilgisi gereği anlamlarına gelmektedir. 3- Güven ve esenliktir.
- 14:24. Görmüyor musun Allah nasıl örnek verdi? Hoş bir söz,¹ bakımlı bir ağaç gibidir. Onun kökü sabittir. Ve onun dalları göktedir.
1- Âyette geçen "tayıbetin" kelimesi; hoş giden, bakımlı, temiz, sağlıklı, yararlı demektir.

- 14:25. O, Rabb'inin izni ile her zaman ürün verir. Allah, öğüt almaları için insanlara böyle örnekler verir.
- 14:26. Kötü bir söz de kökü yerden sökülmüş, ayakta duramayan kötü¹ bir ağaç gibidir.
1- Bakımsız, zayıf, cılız.
- 14:27. Allah, îmân edenleri dünya hayatında da âhirette de sapasağlam¹ ayakta tutar. Allah, zalim olanları saptırır. Allah dilediğini yapar.
1- Tıpkı kökü yerde olan sağlam ağaç gibi.
- 14:28. Allah'ın nimetini¹ Küfre² çevirenleri³ ve böylece kendi toplumlarını yok olma yurduna sürükleyenleri görüyorsun değil mi?
1- Vahiy ve hakikatle buluşmak, îmân sahibi olmak Allah'ın en büyük nimetidir. 2- Bkz. 14:2. âyetin dipnotu. 3- Vahyin üzeri din adına uydu-rulan hadis, siyer, tefsir, fıkıh, tasavvuf gibi yalan ve hurafelerle vahyin üzeri örtülerek İslâm Küfre dönüştürüldü. Böylece İslâm toplumları yok olma yurduna sürüklendiler. Günümüz sözde İslâm olan dünyanın içinde bulunduğ u durumun gerçek nedeni budur.
- 14:29. Gidecekleri yer Cehennem'dir; kalacakları yer ne kötüdür!
- 14:30. O'nun yolundan saptırmak için Allah'a birtakım eşler koştular. De ki: "Yararlanın bakalım! Gideceğiniz yer ateştir."
- 14:31. Îmân eden kullarıma söyle: "İçinde alışverişin¹ ve dostluğun olmadığı o gün gelmeden önce, salâti ikâme etsinler², kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli açık infak³ etsinler."
1- Hiçbir pazarlığın. 2- Bkz. 13:22. âyetin dipnotu. 3- İhtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım etsinler.
- 14:32. O Allah ki, gökleri ve yeri yarattı, gökten su indirdi ve böylece onunla ürünleri size rızık olarak yetiştirdi; koyduğu yasalarla denizlerde yüzüp giden gemileri hizmetinize verdi ve ırmakları yararınıza sundu.
- 14:33. Düzenli bir hareket içinde olan Güneş'i ve Ay'ı hizmetinize verdi. Geceyi ve gündüzü de hizmetinize verdi.

14:34. Ondan istediğiniz her şeyden size verdi. Eğer Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız. Doğrusu insan, çok zalimdir, çok kâfirdir.¹

1- Nankördür. Âyette yer alan "zâlim ve nankör" nitelemesi, insanların tamamını kapsayan bir niteleme değildir. Belirlilik takısı (el) ile işaret edilen, yani bilinen, "zâlim ve nankör" olan insanlardan söz edilmektedir. Bilinen ile kast edilen kimseler Kâfirler ve Müşriklerdir; bu sûrenin 32 ve 33. âyetlerinde ifade edilen nimetlere karşı nankörlük edenlerdir. Kâfir kelimesinin anlamlarından biri de nankörlüktür.

14:35. Bir zamanlar İbrâhîm şöyle demişti: "Rabb'im! Bu şehri güvenli kıl. Beni ve çocuklarımı putlara kulluk yapmaktan uzak tut."

14:36. "Rabb'im! Doğrusu onlar¹, insanlardan çoğunu saptırdılar. Kim, bana uyarırsa, o bendendir. Ve bana uymayana gelince:² Kuşkusuz Sen, Çok Bağışlayıcı'sın, Rahmeti Kesintisiz Olan'sın."

1- Putlara kulluk yapanlar. 2- Onun işi Sana kalmıştır.

14:37. "Rabb'imiz! Gerçekten ben, neslimden bir kısmını sahipsiz, ekine elverişli olmayan vadiye; Beyt-i Harâm'ın¹ yanına yerleştirdim; Rabb'imiz! Salâtı ikâme etsinler². İnsanlardan bir kısmının gönlünü onlara yönelt. Ve onları kimi ürünlerle rızıklandır. Umulur ki onlar şükrederler."

1- Kutsal Ev'in, Kâbe'nin. 2- Şirkten arınmış tevhide bir bilinçle Allah'a yönelsinler; ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna îmân etsinler.

14:38. "Rabb'imiz! Sen, gizlediğimiz ve açığa vurduğumuz her şeyi bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz."

14:39. "Hamd, yaşlılığımda bana İsmâil'i ve İshâk'ı bağışlayan Allah'a aittir. Kuşkusuz, benim Rabb'im dâayı işitendir."

14:40. "Rabbim! Beni ve soyumu salâtı ikame eden¹ kıl. Rabb'imiz isteğimi kabul et."

1- Bkz. 13:22. âyetin dipnotu.

14:41. "Rabb'imiz! Hesabın görüleceği gün, beni, annemi, babamı ve Mü'minleri affet."

- 14:42. Sakın zâlimlerin yaptıkları şeylerden Allah'ı gafil sanma. O hesaplaşmayı gözlerin dehşetten donup kalacağı güne erteliyor.
- 14:43. Başlarını yukarı dikerek¹, bakışları donup kalmış bir şekilde umutsuzca koşarlar.²
1- Bir kurtarıcı beklercesine. 2- Davet edene.
- 14:44. Azâbın kendilerine geleceği gün ile insanları uyar. O zaman kendilerine haksızlık¹ yapanlar: "Rabb'imiz! Bize biraz daha süre ver de Senin çağrını kabul edelim ve Resûllere uyalım." diyecekler. Allah da: "Daha önce sizin için bir tükenişin, inişe geçişin olmadığına yemin edenler sizler değil miydiniz?" diyecek.
1- Vahyin çağrısına uymamakla, vahye tâbi olmamakla.
- 14:45. Ve siz, kendilerine zûlmeden halkların yurtlarında yaşadınız. Onlara neler yaptığımız sizlere belli olmuştu, örneklerle açıklamıştık.
- 14:46. Onlar, her türlü planı yapmışlardı. Oysaki dağları yerinden oynatacak derecede güçlü olduğunu sandıkları planları Allah'ın denetimi altındadır.
- 14:47. Öyleyse sakın Allah'ın Resûllere verdiği sözden cayacağını sanma! Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, Hesap Sorucu'dur.
- 14:48. O Gün¹ yeryüzü ve gökler başka bir hale dönüştürülür. Ve onlar, bir ve gücüne karşı konulamaz Allah'ın huzuruna çıkarlar.
1- Hesap sorma zamanı, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 14:49. O Gün; suçluları, birbirlerine yaklaştırılarak zincirlere vurulmuş görürsün.
- 14:50. Onların gıysileri katrandandır ve yüzlerini ateş sarmıştır.
- 14:51. Allah, herkese kazandığına göre karşılık verecektir. Kuşkusuz Allah, hesabı çabuk görendir.
- 14:52. Bu Kur'an, kendisiyle uyarılmaları, Allah'ın bir tek ilâh olduğunun bilinmesi ve sağlıklı düşünen akıl sahiplerinin öğüt almaları için insanlara bir mesajdır.

15. HİCR SÛRESİ

[[İniş sırası: 54, Mekki, 99 âyet. Adını,
80. âyette geçen “Hicr (Tebük- Medine arasında bir yer adı)”
kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 15:1. Elif, Lâm, Râ. İşte bunlar, Kitâp’ın¹ ve Kur’ân-ı Mubîn’in² âyetleridir.
1- Allah’ın yasalarının. 2- Gerçekleri açıkça ortaya koyan Kur’an’ın.
- 15:2. Gün gelecek, Kâfirler¹: “Keşke Müslim olsaydık.” diye yakınacaklar.
1- Bkz. 14:2. âyetin dipnotu.
- 15:3. Bırak onları; yiyip, içip faydalansınlar; beklentileri onları oyalasın.
Fakat yakında gerçeği anlayacaklar¹.
1- Gerçekle karşı karşıya kalacaklar.
- 15:4. Biz, hiçbir kenti, bilinen bir kitâbı¹ olmaksızın helâk etmedik.
1- Yasası, hükmü; Allah’ın koyduğu yasalara dayanmaksızın.
- 15:5. Hiçbir toplum, ecelini öne alamaz ve geciktiremez.
- 15:6. “Ey! Kendisine Zikir¹ indirildiğini söyleyen, sen gerçekten mecnûnsun!”² dediler.
1- Vahiy, hatırlatıcı, öğüt. 2- Cinlenmiş, deli.
- 15:7. “Eğer doğru söylüyorsan, bize melekleri getir de görelim!”¹
1- Melekler sana tanıklık etsinler.
- 15:8. Biz, melekleri ancak Hakk ile¹ indiririz. O zaman da işleri bitirilmiş olur.
1- İş olsun diye boş yere göndermeyiz.

15:9. Zikri¹ Biz indirdik ve kesinlikle onun koruyucusu² da Biziz.³

1- Öğüt/Hatırlatıcı. **2- Kur'an'ın Allah tarafından korunduğuna dair referans gösterilen bu âyeti şu üç şekilde anlamak mümkündür:** a. Allah, Zikri (Kur'an'ı) kendisinin koruduğunu söylemektedir. Bu görüş geleneksel inancın görüşü olup genel kabul gören bir görüştür. b. Âyette yer alan لَه (lehu)'daki hu zamiri ile kast edilen şey "Zikrin korunması" değil (yine bu surenin 6, 7 ve 8. âyetlerinin devamı olarak) "Resûl'ün korunmasıdır." c. "Zikrin korunması," vahiy sona erdikten sonraki dönemde değil, vahyin iniş anı ile ilgilidir. Vahyin gönderilişi anında ona herhangi bir müdahalenin yapılmasına karşı korunduğu ifade edilmektedir. Bu görüşün âyetin anlamına daha uygun olduğunu ve doğru görüşün bu olduğu kanaatindeyiz. Kur'an'ın Mushâf halinin Allah tarafından korunduğuna dair düşüncenin doğru olmadığı kanaatindeyim. Kur'an elbette korunmuştur. Ancak bu koruma Tûr sûresinin 2. ve 3. âyetlerinde de ifade edildiği gibi gelen vahiy anında "işlenmiş ince deri üzerine" yazıya geçirilerek bizzat Resûlullah tarafından koruma altına alınmıştır. Keza sahabe tarafından da ezberlenerek ikinci bir koruma sağlanmıştır. Ve Nebi'den günümüze kadar hiçbir değişikliğe uğramadan bize ulaşmıştır. Bunun kanıtlarından birisi yeryüzündeki milyarlarca Mushâf'ın (sonradan ilave edilen hareke ve noktalamalar/kıraat farklılıkları hariç) bire bir aynı olmasıdır. **3- Birçok âyette; Allah'a atfen "Biz", "Biziz" çoğul zamirleri kullanılmaktadır.** Kur'an'daki "Biz/Biziz" zamirleri çokluğu değil, "yüceliği, gücü, büyüklüğü" ifade etmektedir. "Biz" çoğul zamirinin kullanıldığı hiçbir âyette Allah'ın zatı/kendisi söz konusu edilmemektedir. Allah'ın zatından söz eden âyetlerin tamamında "ene", "inni" (ben, beni/bana) zamirleri gibi tekil şahıs zamirleri kullanılmaktadır. "Biz" zamiri ise, Allah'ın yaptıklarını veya yapacaklarını bildiren âyetlerde, Allah'ın gücünün, üstünlüğünün ve büyüklüğünün ifadesi olarak yer almaktadır. Bütün dillerde gücü ve yönetimi elinde bulunduran erk, otorite, yönetici kendi gücünden ve üstünlüğünden söz eden ifadelerde, açıklama ve buyruklarda "biz" zamirini kullanmaktadır.

15:10. Ve ant olsun ki senden önceki geçmiş topluluklara da gönderdik.¹

1- İnsanlığa öğüt olan vahyi ileten resûller gönderdik.

15:11. Kendilerine gelen resûllerden alay etmedikleri olmadı.

15:12. Böylece onu¹ mücrimlerin² kalplerine sokarız.

1- Alaycı tutumu, basitleşmeyi. **2- Bkz. 11:116. âyetin dipnotu.**

- 15:13. Kendilerinden öncekilerin sünneti¹ geçtiği halde ona inanmazlar.
1- Önceki toplumların izledikleri yoldan dolayı başlarına gelenler.
- 15:14. Gökten bir kapı açsak da oraya çıksalar bile.
- 15:15. “Herhalde gözlerimiz döndürüldü¹, doğrusu büyülenmiş bir topluluğuz.” derlerdi.
1- Perde çekildi.
- 15:16. Ant olsun, Biz¹, semada burçlar yaptık ve bakanlar için onu donattık.
1- Bkz. 15:9. âyetin 3. dipnotu.
- 15:17. Onu her râcim¹ şeytândan² koruduk.
1- Kelimesi kelimesine, Şeytâni’r- Râcim. Taşlanmış. Lânetlenmiş, kovulmuş. 2- Kelimesi kelimesine, şeytâni’r-râcim. Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demek olan şeytân; hakka aykırı hareket eden her türlü güç, kurum ve kişinin, kötülük dürtüsünün saptırıcı telkin ve yönlendirmelerinin ortak karakteristik adıdır. “Eûzu billahi mine’ş-şeytâni’r-râcim” terki-bine, “kovulmuş şeytândan Allah’a sığınırım” anlamının verilmesi doğru değildir. Şeytândan Allah’a sığınmak, “ins” ve “cinn”nin yani görünen görünmeyen güçlerin, kişi ve kurumların saptırıcı telkin ve yönlendirmelerine karşı kişinin, vahyi ölçü alarak kendisini koruması demektir. Doğruyu vahiyden öğrenip, şeytânın saptırmasını önlemektir. Allah’a sığınmak, O’nun buyruklarına uymak demektir.
- 15:18. Ancak, kulak hırsızlığı yapan olursa, onu parlak bir alev kovalar.¹
1- Âyet, kâhinleri, büyücüleri, cinlerle bağlantı içinde olduklarını iddia edenleri yalanlamaktadır.
- 15:19. Yeryüzünü yaydık ve oraya ağır baskılar yerleştirdik. Ve orada her türlü bitkiyi bir ölçüye göre yetiştirdik.
- 15:20. Sizin için de geçimlerini sizin sağlamadıklarınız için de orada, geçim kaynakları meydana getirdik.
- 15:21. Hazineleri Bizim yanımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Ve Biz, bilinen bir kaderi olmaksızın¹ onu indirmeyiz.
1- Belli bir yasa ve esasa bağlı olmaksızın.

- 15:22. Biz, rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik. Gökten su indirdik ve sizi onunla suya kavuşturduk. Onun hazinelerini¹ oluşturan siz değilsiniz.
1- *Yer üstü ve yer altı su kaynaklarını.*
- 15:23. Sadece Biz diriltir ve Biz öldürürüz. Ve varis¹ olan da Biziz.
1- *Ölümsüz olan, kalıcı olan.*
- 15:24. Ant olsun ki, sizden öncekileri biliyoruz. Ve ant olsun ki sizden sonrakileri de biliyoruz.
- 15:25. Rabb'in, bizzat onları haşreder.¹ Kuşkusuz O, En İyi Hüküm Veren'dir, Her Şeyi Bilen'dir.
1- *Hesap için bir araya toplar.*
- 15:26. Ant olsun ki; Biz, insanı salsâlınden¹, dönüşüme uğramış bir balçıktan yarattık.
1- *Şingirdayan, çın çın eden, tıkırdayan.*
- 15:27. Cinni daha önce "Semum'un ateşinden¹" yarattık.
1- *Öldürücü sıcak rüzgâr. Dumansız ateşten.*
- 15:28. Hani Rabb'in meleklerle: "Ben salsâlınden¹, dönüşüme uğramış bir balçıktan, bir beşer² yaratacağım." demişti.
1- *Şingirdayan, çın çın eden, tıkırdayan. 2-* *Sıradan, normal bir insan. İnsan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan.*
- 15:29. "Onu biçimlendirip ve ona rûhumdan üflediğimde¹, hemen ona secde edin!²"
1- *Rûh kelimesi; "can," vücuda hayat veren cevher" demektir. 2-* *Secde; itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. İçtenlikle boyun eğmek.*
- 15:30. Bunun üzerine bütün melekler ona secde ettiler.
- 15:31. İblîs¹ hariç. O, secde edenlerle birlikte olmaktan kaçındı.
1- *İblîs, şeytânın özelliklerinden birisini ifade eden bir sıfattır. Şeytân-i racîm, iblîs olarak anılmaktadır. İblîs cinlerdendir.*
- 15:32. "Ey iblîs! Neden secde edenlerle birlikte olmadın?" dedi.

- 15:33. İblîs: “Ben; salsâlınden,¹ dönüşüme uğramış bir balçıktan yarattığın bir beşere,² secde etmem.” Dedi.
1- Şingirdayan, çın çın eden, tkırdayan. **2-** Hiçbir özelliği bulunmayan insan.
- 15:34. Allah: “Çık oradan! Sen kesinlikle kovulmuş birisin.” dedi.
- 15:35. “Lânet,¹ Din Günü’ne kadar senin üzerindedir.” dedi.
1- Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlanmak. Allah’ın Rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması.
- 15:36. İblîs: “Rabbim! Öyleyse yeniden diriltilecekleri güne kadar, bana süre tanı.” dedi.
- 15:37. Allah: “Sen, süre verilenlerdensin;¹”
1- Şeytâna süre verilmesi, aslında insanın bu dünya yaşamında iyi ve kötü olma arasındaki sınavının gerçekleşmesinde ilâhi planın bir gereğidir.
- 15:38. “Bilinen zamanın gününe kadar.” dedi.
- 15:39. İblîs: “Rabb’im! Beni azdırmandan dolayı,¹ ben de yeryüzündeki her şeyi cazip göstererek, kesinlikle onların hepsini azdıracığım.”²
1- Aleyhime hüküm vermenden dolayı. **2-** Günaha ve kötülüğe yönlendireceğim.
- 15:40. “Ancak onlardan muhles¹ kulların hariç.”
1- Muhles/Muhlis, fitne işlemine tâbi tutularak artırılmış, saf, berrak, arıduru, samimi, erdemli hale getirilmiş olan kullar. Şeytanların etki edemedikleri kullar. Fitne; kıymetli madenlerin, ateşte eritilerek, içlerinde bulunan değersiz madenlerden ayrıştırılarak saf hale getirilmesi işlemidir. Allah da açlık, yokluk, savaş, mal, mülk, evlat, ün, vb. konularda Müslümanları fitnelendirerek samimiyet durumlarını ortaya çıkarmaktadır.
- 15:41. Allah: “Bu, Bana varan dosdoğru yoldur.¹” dedi.
1- Muhles kullarımın tutukları yol.
- 15:42. Sana uyan azgınlar hariç, kullarım üzerinde hiçbir yaptırım gücün yoktur.
- 15:43. Onların tamamının buluşma yeri Cehennem’dir.
- 15:44. Onun yedi¹ kapısı vardır. Her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.
1- Yedi sayısı; gerçekten de yedi sayısını ifade edebileceği gibi, Arapça’da bir deyim olarak “çokça” anlamına da gelmektedir.

- 15:45. Takvâ sahipleri, Cennetlerde ve pınarların başlarındadırlar.
- 15:46. Onlara: “Güven ve esenlik içinde oraya girin.” denecek.
- 15:47. Ve onların göğüslerindeki kötü duyguların tamamını yok ettik. Onlar, kardeşler olarak, tahtlar üzerinde karşı karşıya otururlar.
- 15:48. Orada, kendilerine hiçbir yorgunluk dokunmaz ve oradan hiç çıkarılmayacaklardır.
- 15:49. Kullarıma haber ver: “Ben, Çok Bağışlayıcıyım, Kesintisiz Rahmet Sahibiyim.”
- 15:50. Fakat azâbım, elem verici bir azâptır.
- 15:51. Onlara İbrâhîm’in misafirlerinden haber ver.
- 15:52. İbrâhîm’in yanına girdiklerinde, “Selâm.” dediler. İbrâhîm: “Doğrusu, sizden korkuyorum.” dedi.
- 15:53. Onlar: “Korkma! Biz, sana âlim bir oğul müjdeliyoruz.” dediler.
- 15:54. İbrâhîm: “Ben yaşlı bir beşer olduğum halde mi, beni müjdeliyorsunuz? Neye dayanarak bu müjdeyi veriyorsunuz?”
- 15:55. Onlar: “Seni, hakk¹ ile müjdeliyoruz. Asla ümidini kesenlerden olma.” dediler.
1- Doğruluğu kesin olan gerçek bilgi ile. Allah’tan aldığımız bilgi ile gerçeği haber veriyoruz.
- 15:56. İbrâhîm: “Rabb’inin rahmetinden, sapkınlardan başka kim ümidini keser?” dedi.
- 15:57. İbrâhîm: “Ey elçiler! Sizin niyetiniz ne?” dedi.
- 15:58. “Biz, suç işleyen bir halka gönderildik.” dediler.
- 15:59. “Ancak Lût ailesinin¹ tamamını kurtaracağız.”
1- Lût’a inanç bağı ile bağlı olanları, ona inananları; onun taraftarlarını.
- 15:60. “Onun karısı hariç. Onun, mutlaka geride kalanlardan olmasını takdir ettik.¹”
1- Kendi tercihleri nedeniyle. Lut’a karşı çıkanlarla birlikte olduğu için.
- 15:61. Elçiler, Lût’un ailesine geldiklerinde,
- 15:62. Lût: “Doğrusu çekinilecek kimselersiniz.” dedi.

- 15:63. Elçiler: “Hayır! Biz sana hakkında kuşku duyulan azâbın haberini getirdik;”
- 15:64. “Doğru söyleyenleriz! Biz sana Hakk’ı¹ getirdik.”
1- Gerçeği. Allah’tan aldığımız bilgiyi.
- 15:65. “Hemen gecenin bir bölümünde, aileni¹ yola çıkar, arkalarından onları takip et. Sağa sola takılıp oyalanmadan, bir an önce emrolunduğunuz² yere doğru gidin.”
1- Sana inanç bağı ile bağlı olanları, taraftarlarını. 2- Gitmeniz gereken yere kadar gidin.
- 15:66. Sabaha girerlerken, onların kökünün kesileceği kararımızı, ona bildirdik.
- 15:67. Şehir halkı sevinerek geldiler.
- 15:68. Lût: “Bunlar benim misafirlerim. Sakın beni mahcup etmeyin;”
- 15:69. “Allah’a karşı takvâ sahibi olun. Beni rezil etmeyin.” dedi.
- 15:70. Şehir halkı: “Seni, başkalarının işine karışmaktan men etmedik mi?” dediler.
- 15:71. Lût. “Eğer bir şey yapacaksanız işte kızlarım.” dedi.
1- Bkz. 11:78. âyetin dipnotu.
- 15:72. Ömrüne ant olsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı.
- 15:73. Tan yeri ağarırken korkunç bir ses onları yakaladı.
- 15:74. Böylece şehri altüst ettik ve üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık.
- 15:75. Bunda, derin kavrayış yetisi¹ olanlar için kesinlikle âyetler² vardır.
1- Kelimesi kelimesine, mutevessimîn olanlar. Kanıtları, işaretleri kavramak, bir şeyin iç yüzünü, gerçekliğini anlamak yetisine sahip olanlar. 2- İşaretler, kanıtlar.
- 15:76. O,¹ bir yol üzerinde durmaktadır.
1- Altüst edilen şehir.
- 15:77. Bunda, îmân edenler için bir âyet¹ vardır.
1- Kanıt, gösterge.

- 15:78. Eykeliler gerçekten zâlim kimselerdi.
- 15:79. Onlardan intikam aldık. İki de kesinlikle açık bir rehberdir.¹
1- Gelecek nesillere ibrettir.
- 15:80. Ant olsun ki Hicr¹ halkı da gönderilen elçileri yalanladı.
1- Hicaz bölgesinde, Medine ile Tebük arasında bulunan bir yerin adı.
- 15:81. Onlara âyetlerimizi¹ verdik, fakat ondan yüz çevirdiler.
1- Mucize. İşâret. Kanıt.
- 15:82. Güya dağlardan güvenli evler yontuyorlardı.
- 15:83. Derken, sabaha karşı korkunç bir ses onları yakaladı.
- 15:84. Sahip oldukları şeylerin, kendilerine hiçbir yararı olmadı.
- 15:85. Biz; gökleri, yeri ve ikisinin arasındakilerini Hakk ile yarattık. Elbette ki o Sâ'at¹ mutlaka gelecektir. O halde, sen onlara aldırış etme ve güzelce yüz çevir.
1- Kıyâmet.
- 15:86. Rabb'in Her Şeyi Yaratan'dır ve Her Şeyi Bilen'dir.
- 15:87. Ant olsun ki sana seb'an¹ mine'l- mesâni² ve yüce Kur'an'ı verdik.
1- Yedi. 2- İkişerliler, ikililer. Seb'an mine'l mesâni, "ikililerden veya ikişerlilerden yedi" demektir. Çevirilerde bu tabire, "Fatıha sûresi" veya "yedi büyük/uzun sure" anlamı verilmektedir. Bu doğru değildir. Âyette zaten yüce Kur'an anılmaktadır. Bu tâbirle, Muhammed Nebi'mize, Kur'an'la birlikte verilmiş, şahsı ile ilgili, kendisini başarıya götüren nimetler kast edilmiş olabilir. Bir sonraki âyetten de bu anlaşılmaktadır. Onlara verilenlerle Muhammed Nebi'mize verilenler karşılaştırılmaktadır.
- 15:88. Onlardan bazılarına, kat kat vererek, kendilerini yararlandırdığımız şeylere imrenme. Onlar için üzülme.¹ Sen, Mü'minlere kol kanat ger.
1- İnanmıyorlar diye.
- 15:89. De ki: "Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."
- 15:90. Muktesimlere¹ indirdiğimiz şey gibi.
1- Daha önce kitâplarının bir kısmına îmân edip bir kısmına îmân etmeyerek, onu parça parça edenlere.

- 15:91. Onlar şimdi de Kur'an'ı parça parça yaptılar.¹
1- *Yalan, sihir, kâhinlik, eskilerin masalları, şiir olarak niteleyerek.*
- 15:92. Rabb'ine ant olsun ki kesinlikle onların hepsine soracağız.
- 15:93. Yaptıkları şeylerden.
- 15:94. Emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve Müşriklere aldırma.
- 15:95. Alay edenlere karşı, Biz,¹ sana yeteriz.
1- *Bkz. 15:9. âyetin dipnotu.*
- 15:96. Allah'ın yanı sıra başka ilâh edinenler, yakında gerçeği anlayacaklar!
- 15:97. Ant olsun; Biz, onların söylediklerinden dolayı senin göğsünün daraldığını biliyoruz.
- 15:98. Rabb'ini hamd ile tesbih et¹ ve secde² edenlerden ol.
1- *Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. 2-* *Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah'a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceltiğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tabi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılarken anlı yere koymak.*
- 15:99. Sana yakîn¹ gelinceye kadar, Rabb'ine kulluk et!
1- *Kesin gerçek olan ölüm.*

16. NAHL SÛRESİ

[İniş sırası: 70, Mekki, 128 âyet. Adını, 68. âyette geçen "Nahl / bal arısı" kelimesinden almıştır. Mekke döneminin sonlarında inmiştir.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 16:1. Allah'ın emri geldi. Artık onda acele etmeyin. O, onların şirk koştukları şeylerden münezzehtir¹ ve yücedir.
- 1- Kusur ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah'a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. Allah'ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. "Hiçbir şey O'nun benzeri değildir (42:11)."*
- 16:2. "Benden başka ilâh yoktur, öyleyse bana karşı takvâ¹ sahibi olun." uyarısında bulunmaları için kullarından dilediğine emrinden rûh² ile melekleri³ indirir.
- 1- Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir. 2- Vahiy. Rûh; insanı yaşatan "can", "vahiy" ve "vahyin kaynağı" demektir. Kur'an, ruh kelimesini "vahiy" anlamında da kullanmaktadır. Zira vahiy, insana ve topluma hayat vermektedir, insana ve topluma düzen vererek onları canlı ve diri tutmaktadır; onlara en doğru yaşamın yolunu göstermektedir. 3- Melek" kelimesinin çoğulu "melâike"dir. "Kuvvet, mülk, melik, yönetim gücü, elçi, haber verici" demek olan "melek" kelimesi, terim olarak, Allah'ın bütün emirlerine uyan, O'na hiç isyan etmeyen varlıkları ifade etmektedir (21:27). Melek, aynı zamanda Allah'ın kullandığı "güç" güçlü varlık demektir. Melek, Kur'an'da ayrıca, "hafıza, koruyucu melek, cesaret, rüzgâr, zorba, yük taşıyan; öküz, eşek vb. (2:248) anlamlarında da kullanılmaktadır.*

- 16:3. Göklere ve yeryüzünü hakikât ile yarattı. O, onların şirk¹ koştuğundan yücedir.
1- Şirk: Allah'ın; yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birilerine -Nebilere, âlimlere, mürsidlere, kişi ve kurumlara- vermek demektir. Allah'a ait; -gaybı bilmek, dinde hüküm koymak, şefaath etmek, yol göstermek gibi- nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta görmektir.
- 16:4. İnsanı bir nutfeden¹ yarattı. Böyleyken bir de bakarsın, o apaçık bir düşmandır.²
1- Nutfe, "Ntf" kökünden türemiştir. Bir damla sıvı. Mastarı; azar azar akmak, damlamak, dökülmek, demektir. Berrak su, saf su, meni (netf, nutûf) bu kökten türemiştir. Türkçeye geçen sperm kelimesi de aynı anlamdadır. **2- Rabb'ine karşı.**
- 16:5. Hayvanları, sizin için O yarattı. Isınma ve birçok yararları yanında, onlardan yiyecekler de elde edersiniz.
- 16:6. Akşamları yayılmaktan gelirlerken de sabahları yayılıma gönderirken de onlarda sizin için bir güzellik vardır.¹
1- Keyiflenirsiniz.
- 16:7. Zorlukla ulaşabileceğiniz yerlere yüklerinizi taşırlar. Kuşkusuz, Rabb'iniz Çok Şefkatli'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 16:8. Sizin için binek ve süs hayvanı olarak atları, katırları ve eşekleri yarattı. Ve O, bilmediğiniz şeyleri yaratmaktadır.
- 16:9. Doğru yolu göstermek Allah'a aittir. Yolun eğrisi de vardır. Eğer O dileseydi,¹ hepinizi hidâyete erdirirdi.
1- Size seçme hakkı tanımayarak, sizi özgür irade sahibi kılmayarak, hepinizi zorunlu olarak hidâyete iletirdi.
- 16:10. Gökten su indiren O'dur. İçme sularınız O'ndandır. Hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler de O'ndandır.
- 16:11. O su ile sizin için ekinler, zeytinler, hurmalar, üzümler ve her türlü meyveden bitiriyor. Kuşkusuz, düşünen bir halk için elbette bir âyet¹ vardır.
1- Gösterge, kanıt.

- 16:12. O, geceyi ve gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yararlanmanıza sundu. Yıldızlar da O'nun buyruğu ile boyun eğdirilmiştir. Bunda aklını kullanan bir halk için âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, kanıtlar.
- 16:13. Yeryüzünde, rengârenk şeyleri, sizin için üretip çoğalttı.¹ Bunda öğüt alan bir halk için elbette âyet² vardır.
1- Kelimesi kelimesine, "zerae." Çevirilerde "Sizin için yarattı." olarak anlam verilen bu kelimenin doğru anlamı: "üretip çoğaltmaktır." Zira "zerae" yaratmak değil; üretmek, çoğaltmak anlamına gelmektedir. 2- Gösterge, kanıt.
- 16:14. Taze et yemeniz ve takındığınız süs eşyası çıkarmanız için denizi yararlanmanıza sunan O'dur. Lütfundan rızık aramanız için, onun içinde suları yararak giden gemiler görürsün. Umulur ki şükredersiniz.
- 16:15. O, sizi sarsar diye yeryüzüne ağır baskı koydu. Yolunuzu bulmanız için nehirler ve yollardan izler bıraktı;
- 16:16. Ve işâretler. Onlar, yıldızla yol bulurlar.
- 16:17. O halde yaratan ile yaratmayan bir midir? Hala tezekkür¹ etmez misiniz?
1- Öğüt almaz mısınız?
- 16:18. Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olsanız, onu hesaplayamazsınız. Kuşkusuz, Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 16:19. Allah, gizlediğiniz şeyleri de açığa vurduğunuz şeyleri de bilir.
- 16:20. Onların, Allah'ın yanı sıra dúa¹ ettikleri, bir şey yaratamazlar. Kendileri yaratılmışlardır.
- 16:21. Diri değil, ölüdürler. Diriltilecekleri zamandan habersizdirler.
1- Dúa; çağırmak, seslenmek, yardım istemek demektir. Dúa, Allah'a istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O'nun lütfunu desteğini, başışlamasını ve yardımını istemektir (2:186). İnsan, dúa etmeden önce kendisine düşeni yapmalıdır. Kendisine düşeni yapmadan Allah'tan bir şey istemek samimiyetsizliktir. Yine Allah'tan istenilen şeyin doğru bir şey olması gerekir: İsteddiği şeyi hak edip etmediğini, hakkı olup olmadığını dikkate almalıdır. Dúa edenin, isteği kabul edildikten sonra, Allah'ı unutacak olması, duasının kabul edilmesine engeldir. Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye veya şeye dúa etmek şirktir (1:5).

- 16:22. Sizin ilâhınız, bir tek ilâhtır. Buna rağmen, âhirete îmân etmeyenlerin kalpleri, bunu kabul etmez. Ve onlar büyüklenen kimselerdir.
- 16:23. Allah'ın, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da bildiğinden kuşku yok. Gerçek şu ki O, büyüklük taslayanları sevmez.
- 16:24. Onlara, “Rabb’inizin indirdiği şey nedir?” diye sorulduğu zaman, “Öncekilerin masalları!” derler.
- 16:25. Kıyâmet Günü, kendi yüklerinin tamamını ve saptırdıkları câhillerin yüklerinden bir kısmını, yüklenmiş olurlar. Dikkat edin! Yüklendikleri şey ne kötüdür!
- 16:26. Onlardan öncekiler de düzen kurmuşlardı. Allah, onların yapılarını temelden yıktı, çatıları da tepelerine çöktü. Onlara, bu azâp, hesaba katmadıkları yerden geldi.¹
1- Müşriklerin kurdukları hile ve tuzakların alt üst edilişi bina benzetmesiyle anlatılmaktadır.
- 16:27. Sonra Kıyâmet Günü, onları rezil edecek. Ve “Hani uğrunda ayrılığa düştüğünüz ortaklarım nerede?” diyecek. Kendilerine ilim verilenler, “Rezillik ve kötülük, bugün Kâfirlerin üzerindedir.” diyecek.
- 16:28. Melekler, kendilerine haksızlık yapanların¹ canlarını alacakları zaman, onlar, teslimiyet içinde:² “Biz, kötü bir iş yapmadık.” dediler. Hayır! Kuşkusuz, Allah, yapmış olduğunuz şeyleri çok iyi bilendir.
1- Yarattılış amacına uygun yaşamayarak, hakkın yerine bâtlı, îmân etmenin yerine küfrü tercih ederek. 2- Çaresizce son anda îmân etmeye sığınarak.
- 16:29. O halde, içinde ebedi kalıcılar olarak Cehennem’in kapılarından girin! Büyüklük taslayanlar için ne kötü bir yerdir orası.
- 16:30. Ve takvâ¹ sahiplerine: “Rabb’inizin indirdiği şey nedir?” denildi. “İyilik.” dediler. Bu dünyada, iyilik yapanlar için iyilik vardır. Ve elbette âhiret yurdu daha hayırlıdır. Takvâ sahiplerinin yurdu ne güzeldir.
1- Bkz. 16:1. âyetin dipnotu.
- 16:31. İçinden ırmaklar akan Adn Cennetlerine girerler. Orada, onlar için diledikleri şeyler var. İşte Allah, takvâ sahiplerini böyle ödüllendirir.

16:32. Melekler, onların¹ canlarını tayyib² şekilde alırlar. “Selâm size. Yapmış olduğunuz iyi şeylere karşılık girin Cennete³” derler.

1- İyi olan, iyilik yapan, takvâ sahiplerinin. **2-** Kolay, rahat, güzellikle, iyilikle. **3-** 16:29. âyette melekler, kötülük yapmak ve küfrü tercih etmekle kendilerine haksızlık yapanların canlarını alırlarken onların Cehennem’e gideceklerini, bu âyette de bunların aksine takvâ sahibi iyi kimselerin canlarını alırlarken onların da Cennet’e gideceklerini haber vermektedirler. Yüzlerce âyet kıyâmet günü sorgunun yapılacağını, hesap görüleceğini, böylelikle kimin Cennet’e kimin Cehennem’e gideceğinin belirleneceğini söylemesine rağmen, meleklerin kötülerin canlarını alırken onlara “Cehennem’e girin.” iyilerin canlarını alırken onlara da “Cennet’e girin.” demeleri çelişki gibi görülebilir. Ancak “Hesap Günü” hesabımızın görülecek olması, bizim yaptıklarımızla neyi hak ettiğimizi, bizim tarafımızdan bilinmesinin alegorik (simgesel) anlatımıdır. Takvâ sahibi iyi kimselersek Cennet’e, kendisine yazık eden kötü kimselersek de Cehennem’e gideceğimiz gerçeğini zaten biliyoruz. Kur’an, zaten bize kimlerin Cennet’lik kimlerin Cehennem’lik olacağını yüzlerce âyette açıkça bildirmiyor mu? Biz de Kur’an’ın bildirmesinden hareketle kimlerin Cennet’lik kimlerin Cehennem’lik olacağını biliyoruz. Meleklerin Kur’an’a göre zaten “Cennetlik olanları” “Cennet’e girin.” diye müjdelemesi malumu ilâm etmekten başka bir şey değildir. Bu siz artık Cennet’te sayılırsınız demektir.

16:33. Kendilerine meleklerin gelmesinden veya Rabb’inin emrinin gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. Allah onlara haksızlık yapmadı. Fakat onlar kendilerine haksızlık yapıyorlardı.

16:34. Böylece yaptıklarının kötülükleri onlara isabet etti. Alay ettikleri şey kendilerini kuşattı.

16:35. Şirk koşanlar, “Eğer Allah dileseydi biz onun yanı sıra başkasına kul olmazdık. Babalarımız da olmazdı. Ne biz ne de babalarımız O’nun harâm kıldığından başka hiçbir şeyi harâm kılmazdık.¹” dediler. Onlardan öncekiler de böyle yaptılar. Bu durumda Resûllerin üzerine düşen, vahyi apaçık bir şekilde tebliğden başkası değil.

1- Bu âyetten de anlaşılıyor ki: Dinde haram kılma hakkı yalnızca Allah’a aittir. Bu hakkı başkasında görmek şirktir.

16:36. Ant olsun ki, Biz, her ümmete,¹ Allah'a kulluk etmeleri ve tâğûttan² uzak durmaları için bir resûl gönderdik. Allah onlardan kimini³ doğru yola iletti, kimine³ de sapkınlık hak oldu. Şimdi yeryüzünde gezin de yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın.

1- Toplum, topluluk. İnsan soyu. Amaç ve inanç birliği, ortak değer yargılarına ve aynı uygarlığa sahip olan insanların topluluğu. Ümmetin diğer bir anlamı da "yol"dur. Bu yol, amaçlanmış amaç edinilmiş, hedef olarak belirlenmiş yoldur. Aynı tür canlı topluluklarına da ümmet denmektedir. Örneğin: kuşlar bir ümmettir (Bkz.6:38). **2-** Allah'a isyan etmek anlamına gelen "tâğâ" kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytân, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir. Tuğyan, "Haddi aşma, zulüm, azgınlık, sapkınlık, isyan, küfür." Tâğâ fiilinin mastarıdır. **3-** Bkz. 14:4. âyetin dipnotu.

16:37. Sen, onların, doğru yola ermelerini ne kadar çok istersen iste; sapkınlıkta kararlı olanları Allah doğru yola iletmez. Onlar için bir yardımcı da bulunmaz.

16:38. "Allah, ölen bir kimseyi diriltmez." diye olanca güçleriyle Allah'a yemin ettiler. Hayır! Allah'ın ölüleri diriltmesi kesin bir sözdür. Ancak insanların çoğu bu gerçeği kavramazlar.

16:39. Karşı çıktıkları şeyin¹ onlara açıklanması ve Kâfirlerin yalancılar olduklarını bilmeleri için diriltileceklerdir.

1- Yeniden diriltilme olayı.

16:40. Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, sözümüz ona sadece, "Ol." demektir. O da olur.¹

1- "Ol deyince hemen olur" hükmü ile insanın ölümden sonra tekrar diriltilmesinin Allah için asla güç bir iş olmadığı, bunun olması için sadece Allah'ın "ol" demesinin yeterli olacağı ifade edilmektedir. Elbette ki Rabb'imizin "ol" demesi ile bütün bir evren olur. Ancak bu ifadenin evrenin yaratılışı ile bir ilgisi yoktur.

16:41. Zülme uğramalarından sonra, Allah yolunda hicret eden kimse-leri, kesinlikle dünyada iyi bir yere yerleştiririz. Âhîret ödülü ise daha büyüktür. Keşke hicretten geri kalanlar bunu bilselerdi!

- 16:42. Onlar,¹ sabreden kimselerdir. Rabb'lerine, tevekkül² edenlerdir.
1- Allah yolunda hicret edenler. **2-** Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.
- 16:43. Senden önce de vahyimizi iletmede elçi olarak insandan¹ başkasını görevlendirmedik. Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline² sorun.
1- "İnsandan" anlamı verdiğimiz "ricâlen" kelimesi, kelime olarak erkekler, adamlar demektir. Âyetin bağlamı dikkate alındığında, Müşrikler'in "neden melek değil de insan bir Nebi?" itirazlarına cevap verildiği görülmektedir. Dolayısı ile âyette yer alan "adamlar," kelimesi "insan" anlamındadır. **2-** Allah'ın öğütlerinden haberdar olan, Kitâp Ehli'ne sorun.
- 16:44. Onları¹ beyyinâtla² zeburlarla³ gönderdik. Sana da zikri⁴ indirdik. İnsanlara, kendilerine indirileni beyân edesin⁵. Ki böylece düşünüp öğüt alırlar.
1- Senden önce elçi olarak gönderilenleri. **2-** Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgiyle. **3-** Kitâplarla. **4-** Öğüt, hatırlatıcı. **5-** Bir şeyin kanıtla-riyla ortaya konması, ilân edilmesi.
- 16:45. Sana sınıca kötü tuzaklar kuranlar, Allah'ın, kendilerini yerin dibine geçirmeyeceğinden veya ummadıkları bir yerden azâbın gelmeyeceğinden emin midirler?
- 16:46. Veya gezinip dururlarken, onları ansızın yakalamasından. Onlar, bunu engelleyemezler de.
- 16:47. Veya kendilerini, korku üzerinde yakalamayacağından. Buna rağmen, doğrusu Rabb'iniz, Çok Şefkatli'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 16:48. Onlar, Allah'ın yarattığı şeylerden, herhangi bir şeye bakmazlar mı? Gölgelerinin; secde¹ ederek, saygıyla sağa sola dönüp O'nun yasalarına nasıl uyduklarını görmüyorlar mı?
1- Boyun eğmek. Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olmak.
- 16:49. Göklerde ve yerde bulunan hareket halindeki varlıkların tamamı ve melekler büyüklemeden, Allah'a secde ederler.¹
1- Bkz. 15. âyetin 98. dipnotu.
- 16:50. Kendilerine egemen olan Rabb'lerine karşı gelmekten korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar.

- 16:51. Allah: “İki ilâh edinmeyin! O, ancak tek bir ilâhtır. O halde, yalnızca Bana rehbet¹ duyun.”
1- “Korkmak” anlamı da bulunan bu kelimenin buradaki anlamı, iki ilâh edinmenin ceza ile karşılanacağına bildirilmesidir.
- 16:52. Göklerde ve yerde ne varsa, yalnız O’nundur. Din de yalnızca O’nundur.¹ Böyleyken, Allah’tan başkasına mı takvâli oluyorsunuz?
1- Kulluğun sahibi, uyulması gereken yasaların sahibi odur.
- 16:53. Sahip olduğunuz nimetlerin tamamı, Allah’tandır. Sonra bir sıkıntıya uğradığınızda, yalnız O’na yalvarırsınız.
- 16:54. Sonra O, sizden sıkıntıyı giderince, bir kısmınız hemen Rabb’lerine şirk koşmaya başlar.
- 16:55. Kendilerine verdiklerimize nankörlük ediyorlar. Şimdilik faydalanın bakalım! Yakında göreceksiniz!
- 16:56. Onlar, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden bilinçsizce¹ pay ayırıyorlar. Allah’a yemin olsun ki, uydurduğunuz bu şeylerden kesinlikle hesaba çekileceksiniz.
1- Körü körüne, akılsızca, düşüncesizce. Bu pay, “ilâh” olarak gördükleri nesnelere ayrılan paydır.
- 16:57. Kız çocuklarını Allah’a yakıştırıyorlar. O, bundan münezzehdir.¹ Hoşlandıklarını² da kendilerine ayırıyorlar.
1- Bkz. 16:1. âyetin dipnotu. 2- Erkek çocukları.
- 16:58. Onlardan birisine, çocuğunun kız olduğu haberi verildiği zaman, kızgınlığından yüzü kapkara kesilir.
- 16:59. Aldığı haberin kötülüğünden, insanların yüzüne bakamaz olur! Bu zillete¹ karşı onu yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün! Dikkat edin, verdikleri hüküm² ne kötüdür!
1- Küçük düşürücü duruma karşı! 2- Böyle düşünmeleri.
- 16:60. Kötü misaller¹ âhirete inanmayanlara aittir. En yüce misaller Allah içindir. O, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dir.
1- Kız çocuğunun doğum haberinin kötü görülmesi.

- 16:61. Eğer Allah insanları, haksızlıkları nedeniyle cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Ancak onları adı konulmuş bir süreye kadar erteler. Süreleri dolduğu zaman ne bir saat ertelenir ne de öne alınır.
- 16:62. Onlar, hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a ait kılarlar. Dilleri en iyinin kendilerine ait olduğu yalanını söyler durur. Ateş onlara aittir. Onlar ifrat¹ olanlardır.
1- Aşırılık, haddi aşmak.
- 16:63. Allah'a ant olsun ki, Biz, kesinlikle senden önceki toplumlara da elçiler gönderdik. Şeytân,¹ onlara yaptıklarını süslü gösterdi. Şeytân, o gün de bugün de onların velisidir. Onlar için acı veren bir azâp vardır.
1- Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, sapıtırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir.
- 16:64. Biz, sana Kitâp'ı, hakkında ayrılığa düştükleri şeyleri, kendilerine beyân¹ etmen ve îmân eden bir halk için yol gösterici ve rahmet olmasından başka bir şey için indirmedik.
1- Bir şeyin kanıtlarıyla ortaya konması, ilân edilmesi.
- 16:65. Allah, gökyüzünden suyu indirerek, ölümünden sonra yeryüzüne hayat verdi. Bunda dinleyen¹ bir halk için kesinlikle bir âyet² vardır.
1- Gerçeğin sesine kulak veren. 2- Gösterge, işaret, kanıt.
- 16:66. Hayvanlarda da sizin için bir ibret vardır. Size, onların karınlarındaki fişki¹ ile kan arasından süzülüp gelen içimi lezzetli, halis² bir süt içiriyoruz.
1- Sindirilmiş besin. 2- Arınmış, saf, arı duru hale gelmiş.
- 16:67. Üzüm ve hurma meyvelerinden sarhoşluk veren içecek¹ ve faydalı besinler elde edersiniz. Aklını kullanan bir halk için, bunda kesinlikle bir âyet² vardır.
1- Zararlı içecekler haline dönüştürerek. 2- Gösterge, işaret.
- 16:68. Rabb'in, bal arısına; dağlarda, ağaçlarda ve hazırladıkları şeylerde¹ yuva edinmesini vahyetti.²
1- Yuva, kovan. 2- Arıya balı nasıl yapacağı bilgisini yaradılışına yerleştirdi.

16:69. “Sonra, her çeşit bitkiden ye. Rabb’inin emre amade kılınmış yollarında dolaş.”¹ Onun karınlarından, çeşitli renklerde şarap² çıkar. Onda, insanlar için şifa vardır. Bunda düşünen bir toplum için kesinlikle bir âyet vardır.

1- Rabb’inin sana bildirdiği/öğrettiği güzergâha uyarak çiçekten çiçeğe dolaş. 2- Sıvı.

16:70. Sizi, Allah yarattı, sonra da sizi vefât ettirecek. Sizden kiminiz de bilir bir haldeyken,¹ hiçbir şey bilmeyen ihtiyar bir bunak olunca-ya dek yaşatılır. Allah, Her Şeyi Bilen’dir, Her Şeye Gücü Yeten’dir.

1- Hafızası yerinde, akli başında gücü kuvveti yerindeyken.

16:71. Allah, rızık konusunda kiminizi kiminize üstün kıldı. Üstün kılınanlar; rızıklarını yeminle hak sahibi oldukları¹ kimselere aktarıyorlar da onlar, onda eşit oluyorlar mı? O halde, Allah’ın nimetini mi inkâr ediyorlar?²

1- Bkz. 4:3- âyetin 6. dipnot. 2- Allah; rızık yaratan da rızığın gerçek sahibi olan da Ben'im diyor. Ve diyor ki: Siz antlaşma/güç ile hak sahibi olduğunuz kimseleri malınıza ortak ediyor musunuz ki, Ben, kullarımı rızıklandırırken, bu rızıklandırmamda, ilâhlarınızı (Lât, Uzzâ, Menât) Kendime ortak edeyim. Ve onlar aracılığıyla veya onlarla birlikte size rızık vereyim (30:28).

16:72. Allah sizin için, kendinizden eşler var etti ve eşlerden de çocuklar ve torunlar var etti. Temiz şeylerle rızıklandırdı. Hala Bâtlı'la mı inanıyorlar? Allah’ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?

16:73. Onlar, Allah’ın yanı sıra, göklerden ve yerden kendilerine hiçbir rızık veremeyen ve hiçbir şeye güçleri yetmeyen şeylere kulluk ediyorlar.

16:74. Artık Allah’a benzerler uydurmayın. Kuşkusuz, Allah bilir siz bilmezsiniz.

16:75. Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olmuş bir abd¹ ile tarafımızdan kendisine iyi bir rızık verip de ondan gizli ve açık olarak yardımda bulunan bir kimseyi örnek verir. Bunlar, hiç bir olurlar mı? Hamd, Allah’a mahsustur. Ne var ki onların çoğu bilmezler.

1- Özgürlüğü elinden alınmış güç/antlaşma yolu ile sahip olunan kimse. Köle.

16:76. Allah, iki adamı da örnek verdi: Bunlardan biri dilsiz ve hiçbir şeye gücü yetmez; mevlâsına¹ bir yükür. Onu nereye gönderirse göndersin, bir iş beceremez. Bu adamla, adaleti emreden ve dosdoğru yolda olan eşit olur mu?

1- *Yakın olan, yardım eden, koruyan, yol gösteren, veli, efendi, yönetici.*

16:77. Göklerin ve yerin gaybı, yalnızca Allah'a aittir. Sâ'at'in¹ emri de yalnızca göz açıp kapamak veya ondan daha az bir zamanda olacaktır. Kuşkusuz, Allah Her Şeye Kâdir'dir.

1- *Kiyâmet.*

16:78. Ve Allah, sizi hiçbir şey bilmez halde, annelerinizin karnından çıkardı. Size işitme yetisi,¹ görme yetisi² ve anlama yetisi³ verdi. Umulur ki şükredersiniz.

1- *Kulaklar. 2-* *Gözler. 3-* *Kelimesi kelimesine, "ef'ide," tekili "fuâd. Fuâd, bilmeyi sağlayan öğelerden biri olup idrak etmek, algılamak, düşünmek, akıl yürütmek, gönül, yararlı olmak, bir şeye ilgi duymak gibi işlev ve yetenek anlamına gelmektedir. Fuâd, kalbin işlevlerinden birisidir. Fuâd, bir uzuv değil, bir uzvun görevidir; duyular yolu ile ortaya çıkan idraktir. Fuâd, insana verilen; sezme, anlama ve bir şeyin mahiyetini kavrama nimetidir. Kelime anlamı olarak, şiddetli sıcaklık, kızartmak, etin kızartılması, sıcak köz üzerinde ekmeğin yapılması demektir.*

16:79. Gökyüzünün boşluğunda ilâhî yasa gereği, uçuşan kuşları görmüyorlar mı? Onları, Allah'tan başkası o boşlukta tutamaz. Bunda inanan bir halk için âyetler¹ vardır.

1- *Göstergeler, işaretler, kanıtlar.*

16:80. Allah, evlerinizden sizin için bir huzur ve dinginlik yeri yaptı. Ve sizin için, hayvanların derilerinden yolculuğunuz sırasında ve konaklamanızda taşınabilir çadırdan evler ve yünlerinden, tüylerinden, kıllarından ev eşyası ve geçim aracı yaptı.

16:81. Allah, sizin için, yarattığı şeylerden gölgeler yaptı. Sizin için dağlardan sığınaklar, sizi sıcaktan koruyacak giysiler ve şiddetli darbelerden koruyacak giysiler¹ yaptı. Sizin üzerinizdeki nimetini işte böyle tamamlıyor. Umulur ki; böylece teslim² olursunuz.

1- *Zırh. 2-* *Müslim.*

- 16:82. Eğer yüz çevirirlerse, sana düşen sadece açık bir şekilde tebliğ¹ etmektir.
1- Vahyi iletmek, duyurmak, anlatmak vahye davet etmek.
- 16:83. Onlar, bu nimetleri Allah'ın verdiğini biliyorlar. Sonra da onu görmezden geliyorlar. Onların çoğu Kâfir¹ kimselerdir.
1- Nankör.
- 16:84. Her ümmetten¹ bir tanık getirdiğimiz gün, artık Kâfirlere izin verilmez. Onlardan özür dilemeleri de istenmez.
1- Toplum. Topluluk.
- 16:85. Zülmeden kimseler, azâpla karşı karşıya kaldıklarında, artık onlardan azâp hafifletilmez. Ve onlara fırsat da verilmez.
- 16:86. Şirk koşanlar, şirk koştuklarını gördüklerinde: “Rabb’imiz! İşte bunlar, Senin yanın sıra istekte bulunduğumuz, yakardığımız ortaklarımız.” diyecekler. Şirk koşulanlar da: “Siz, kesinlikle yalan söyleyenlersiniz.” diyerek, onları yalanlarlar.
- 16:87. O Gün, Allah’a teslim olurlar. Uydurdukları şeyler, yüzüstü bırakarak onlardan uzaklaşırlar.
- 16:88. Allah'ın yolundan alıkoyan Kâfirlere, yaptıkları bozgunculuk nedeniyle azâp üstüne azâp katarız.
- 16:89. Biz, O Gün, her ümmet için kendi aralarından üzerlerine bir tanık getireceğiz. Seni de teslim olanlar için¹ yol gösterici, rahmet ve haber verici olarak sana indirdiğimiz Kitâp ile her şeyin açıklandığına dair bunlara tanıklık yapman için getireceğiz.
1- Allah'a gönülden boyun eğen, bağlılık gösteren.
- 16:90. Allah; adaleti, ihsanı¹ ve yakınlarınızda olanlara yardım etmeyi, buyurmakta; fahşâdan², münkerden³ ve beğyiden⁴ men etmektedir. İyice anlayıp tutmanız için size öğüt veriyor.
1-İyilik yapmayı. 2- Her türlü aşırılık, haddi aşmak, hayâsızlık ve edepsizlik. 3- Fena, kötü, çirkin yanlış ve zararlı kabul edilen; vahye ve toplumsal değer yargılarına uygun olmayan. 4- Azgınlık, zorbalık.
- 16:91. Söz verdiğiniz zaman, verdiğiniz sözü Allah için tutun. Allah'ı kendinize kefil kılarak, pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Allah ne yaptığınızı bilir.

16:92. İçinizden bir topluluğun başka bir topluluktan daha ribâlî¹ olmasından etkilenerek, yeminlerinizi aldatma amacıyla; ipliğini sağlamca eğirdikten sonra, onu geri çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah, sizi bununla² sınıyor. Hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz şeyler, kıyâmet günü size açıklanacaktır.

1- Sayı ve varlıkça daha güçlü, daha fazla. **2-** Yeminlerinizle.

16:93. Allah, dileyseydi¹ sizi tek bir ümmet² yapardı. Fakat Allah hak edeni³ saptırır, hak edeni³ de doğru yola iletir. Siz, yaptığınız her şeyden sorumlu tutulacaksınız.⁴

1- İnsana tercihte bulunma hakkı vermeyerek, onları irade sahibi kılmayarak, bütün insanlığı tek tip bir toplum da yapabilirdi. **2-** Toplum, topluluk. **3-** Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm," demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir 10:108; 76:3). **4-** Bu cümleden de anlaşılıyor ki "dilediğini tercih etme sorumluluğu" insanın kendisine aittir.

16:94. Yeminlerinizi, aranızda aldatma ve bozgunculuğa araç yapmayın. Yoksa yere sağlam bastıktan sonra¹ ayak kayar. Allah'ın yoluna engel olduğunuzdan dolayı kötülükle karşı karşıya kalırsınız. Ve büyük bir azâba uğrarsınız.

1- Hakk ve adalet üzerinde yaşarken.

16:95. Allah'ın ahdini¹, küçük bir çıkara değiştirmeyin. Şâyet bilerseniz, Allah'ın yanındaki ödülünüz daha iyidir.

1- Allah'a verdiğiniz sözü.

16:96. Sizin yanınızda olan şeyler tükenir, Allah'ın yanında olan şeyler ise tükenmez. Sabredenlere, ödülleri yaptıkları şeylerin karşılığı olarak en iyi şekilde vereceğiz.

16:97. Erkek ve kadın, Mü'min olarak kim sâlihâtı yaparsa¹, ona hoş, temiz bir hayat yaşatırız. Kesinlikle yaptıklarının karşılığını daha iyisiyle veririz.

1- *“Îmân edip, sâlihâtı yapanlar”* terkiibini *“îmân edip iyi işler yapanlar”* diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmandır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı *“seyyiât”* yani kötülük ve *“fesad”* yani bozgunculuk kelimeleridir.

16:98. Kur'an okuduğun zaman, râcim¹ şeytândan Allah'a sığın.²

1- *Taşlanmış, kovulmuş, lanetlenmiş, yerilmiş.* **2-** *Kelimesi kelimesine, şeytânî'r-râcim. Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demek olan şeytân; hakka aykırı hareket eden her türlü güç, kurum ve kişinin, kötülük dürtüsünün saptırıcı telkin ve yönlendirmelerinin ortak karakteristik adıdır. “Eûzu billahi mine's-şeytânî'r-râcim” terkiibine, “kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım” anlamının verilmesi doğru değildir. Şeytândan Allah'a sığınmak, “ins” ve “cinn”nin yani görünen görünmeyen güçlerin, kişi ve kurumların saptırıcı telkin ve yönlendirmelerine karşı kişinin, vahyi ölçü olarak kendisini koruması demektir. Doğruyu vahiyden öğrenip, şeytânın saptırmasını önlemektir. Allah'a sığınmak, O'nun buyruklarına uymak demektir.*

16:99. Kuşkusuz, îmân etmiş ve Rabb'lerine tevekkül¹ eden kimseler üzerinde, onun bir sülûtanlığı² yoktur.

1- *Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü çabayı gösterdikten sonra sonucu Allah'a bırakmak.* **2-** *Yaptırım gücü.*

16:100. Onun sülûtanlığı,¹ ancak kendisini veli² edinen ve Allah'a ortak koşan kimseler için söz konusudur.

1- *Yaptırım gücü.* **2-** *Bkz. 11:113. âyetin dipnotu.*

16:101. Biz, bir âyeti, başka bir âyetle değiştirdiğimiz¹ zaman: “Allah ne indirdiğini bilirken,² sen kesinlikle uyduruyorsun.” derler. Hayır, onların çoğu gerçeği bilmiyor.

1- *Kimi âyetlerin “nesh” edildiğini (iptal edildiğini) iddia ederek, Allah’a ve Kur’an’a iftira atanlar, referans olarak bu ve 2:106. âyeti ileri sürüyorlar. Oysaki bu âyet Kitâp’ Ehli’ne bir cevap âyetidir. Âyette söz konusu edilen şey, Kur’an’daki herhangi bir âyetin iptal edilmesi değil, Tevrât ve İncil’deki hükümlerin yerine yeni hükümlerin getirildiğidir; daha önceki kitâplarda yer alan kimi hükümlerin değiştirilmesidir. Örneğin kıblenin yönünün değiştirilmesi gibi. 2- Allah, böyle bir âyet indirmemiştir; Allah, hangi âyeti indireceğini biliyor. Bu âyetler, Allah’ın indirdiği âyetler değil, bunlar senin uydurmandır.*

16:102. De ki: “İmân Edenlerin; îmânlarını pekiştirmek, Müslimlere kılavuz ve müjde olmak üzere, Rabb’inden, Hakk ile o Kudus’un Rûhu¹ çokça² indi.”

1- *Allah’ın Rûhu ile. Rûhu’l Kudus, “Rûh” ve “Kudus” kelimelerinden bir araya gelmiş belirtili isim tamlamasıdır; “Kudusun Rûhu” demektir. Sıfat tamlaması olarak, “Kutsal Rûh” diye anlam verilmesi doğru değildir. Kur’an’da dört yerde geçmektedir. Rûhu’l Kudus” tamlaması, “Allah’ın rûhu, Allah’ın vahyi, Allah’tan gelen bilgi anlamlarına gelmektedir. Rûh kelimesi; Kur’an’da, kelime anlamı olan, “can”, “vücuda hayat veren cevher” anlamının yanı sıra “insanın ve toplumların hayatını diri, sağlıklı kılan vahiy” anlamında da kullanılmaktadır. Kur’an’da geçen Rûhu’l-Kudus ifadesi “Vahiy, Allah’tan gelen temiz, sağlam bilgiler” demektir.” Rûhu’l Kudus ifadesinin geçtiği âyetler: 2: 87, 253; 5:110; 16:102. 2- “Nezzele” fiili Tef’il babından olup, bazen fiilin kendisi çokluk ve fazlalığı ifade eder.*

16:103. Ant olsun ki Biz, onların: “Ona ancak bir beşer¹ öğretiyor.” dediklerini biliyoruz. Kastettikleri kimsenin dili yabancıdır. Bu ise apaçık bir Arapça’dır.

1- *İlâhi hiçbir özelliği olmayan, sıradan bir insan.*

16:104. Allah, Allah’ın âyetlerine îmân etmeyenleri doğru yola iletmez. Ve onlar için çok acı bir azâp vardır.

16:105. Ancak, Allah’ın âyetlerine îmân etmeyenler yalan uydururlar. Zaten onlar, yalancıların ta kendileridir.

- 16:106. Kalbi îmân ile yatışmış olduğu halde, -baskı ile inkâra zorlanan kimse hariç- kim îmânından sonra Allah'ı küfrederse ve kim küfre göğüs açarsa, bilsin ki Allah'ın gazâbı onların üzerindedir. Bunlar için büyük bir azâp vardır.
- 16:107. Bunun nedeni, onların dünya hayatını sevip onu âhirete tercih etmeleridir. Allah, Kâfir halkı doğru yola iletmez.
- 16:108. İşte onlar, Allah'ın kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. Onlar, gâfil olanların ta kendileridir.
- 16:109. Kuşkusuz onlar, âhirette hüsranda olanlardır.
- 16:110. Sonra, Rabb'in, zûlme uğrayıp hicret etme zorunda kalan, ardından da cihat edip, sabredenlerin¹ yanındadır. Rabb'in, onlara karşı Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Direnen, yılmayan, kararlılıkla yoluna devam eden.
- 16:111. O Gün gelir ve herkes kendi canını kurtarmak için çabalar. Herkes, yaptığı şeylerin karşılığı tastamam ödenir. Onlara asla haksızlık edilmez.
- 16:112. Allah, güvenli ve her yönden tatmin olmuş bir kenti örnek verdi. Oraya, her yerden bol bol rızık geliyordu. Ne var ki, Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler. Bunun üzerine Allah da onlara kaypaklıkları nedeniyle açlık ve korku elbisesini tattırdı.¹
1- Açlık ve korku onları her taraftan kuşattı.
- 16:113. Ant olsun ki, onlara, içlerinden bir Resûl geldi. Fakat onu yalanladılar. Bunun üzerine onları azâp yakaladı. Onlar zâlimlerdir.
- 16:114. Eğer Allah'a kulluk ediyorsanız, Allah'ın nimetine şükredin. Allah'ın size verdiği rızıklardan helâl ve temiz olarak yiyin.
- 16:115. Allah, size harâm kıldı: ölmüş hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilenleri¹ Ancak kim mecbur kalırsa² haddi aşmadığı ve hakkı çiğnemediği takdirde yiyebilir.³ Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Başkası adına kesilenlerden kasıt, tapınma ve ibadet amacıyla; adanma düşüncesiyle başka bir ilâh adına kesilenlerdir. Yoksa sanıldığı gibi, kesme işlemi sırasında Allah'ın adını anma mecburiyetinden söz edilmemektedir. 2- Açlık nedeniyle bir şeyler yemek zorunda kalmışsa. 3- Bunlardan yiyebilir.

16:116. Kendi yalanlarınızı, Allah'a dayandırarak, dilinize geldiği gibi yalan yanlış, "Şu helâldir, şu harâmıdır." demeyin. Uydurduğu yalanı Allah'a dayandıranlar, kurtuluşa eremezler.¹

1- Günümüzde cemaatler, tarikatlar, dini ekoller ve din üzerinden siyasi, ticari, itibarî rant elde edenler; dini geçim kaynağı haline dönüştürenler, sünnet, hadis adı altında uydurdukları yalanları Allah'a dayandırıyorlar. Kur'an'ın yanı sıra hadis, sünnet, icma, kıyas, içtihat, esbâb-ı nüzul, siyer ve fıkıh gibi kaynakları din edinenler, bu kaynaklarla helâl ve harâm belirleyerek Allah adına yalan uyduruyorlar.

16:117. Bu yaptıkları az bir yararlanmadır. Onlara acı bir azâp vardır.

16:118. Sana anlattıklarımızı daha önce Yahudilere de harâm kılmıştık. Biz, onlara haksızlık yapmadık. Fakat onlar kendi kendilerine haksızlık ediyorlardı.

16:119. Sonra, Rabb'in, cahillikle¹ kötülük yapan ve sonra bunun ardından tevbe edip kendisini düzelten kimseleri bağışlar. Çünkü Rabb'in Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Bilmeyerek, düşüncesizlikle, yanlışlı doğru sayarak.

16:120. İbrâhîm, hanif¹ olarak Allah'a yönelen bir ümmetti.² Ve Müşriklerden değildi.

1- Allah'ı bütün nitelikleri ile birleyen, Allah'a ait nitelikleri hiçbir varlıkta görmeyen. Şirk koşmaksızın bütün benliği ile Allah'a yönelen. 2- Bir önderdi/imamdı.

16:121. Allah'ın nimetlerine şükrediciydi. Onu seçti ve dosdoğru yola ilettiler.

16:122. Ona dünyada iyilikler verdik ve kuşkusuz o, âhirette de sâlihlerdendir.¹

1- Seçkinlerdendir.

16:123. Sonra sana: "Hanif olarak İbrâhîm'in milletine¹ uy, o Müşriklerden değildi." diye vahyettik.

1- Millet, bir halkın sahip olduğu uygarlık, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet anlamındadır. Millet kelimesine "din" anlamının verilmesi doğru değildir.

- 16:124. Sebt¹ yalnızca ihtilafa düşenler üzerine kılındı.² Kuşkusuz, senin Rabb'in ihtilaf edip durdukları şeyler hakkında Kiyâmet Günü, aralarında kesinlikle hüküm verecektir.
1- *Cumartesi günleri balık avlama yasağı.* **2-** *İlâhi buyruklara muhalefet edenlere yasaklandı.*
- 16:125. Rabb'inin yoluna, hikmetle¹ ve iyiliği öğütleyerek çağır. Onlarla en iyi şekilde mücadele et. Kuşkusuz Rabb'in, kimin Kendi yolundan saptığını çok iyi bilir; doğru yolda olanları da en iyi O bilir.
1- *En doğru yöntem, bilgi ve bilgelikle.*
- 16:126. Eğer siz, sert karşılık vermek zorunda kalırsanız, o zaman onların size verdiği karşılığa orantılı olarak karşılık verin. Ama sabrederseniz,¹ elbette böyle bir davranış sabredenler için daha hayırlıdır.
1- *Bağışlarsanız.*
- 16:127. Sabret! Senin sabrın yalnızca Allah ilemdir.¹ Onlar için üzülme. Onların kurdukları tuzaklar nedeniyle darlanma.
1- *Sana dayanma gücünü, direnme azmini Allah verir.*
- 16:128. Kuşkusuz, Allah, takvâli olanlarla ve iyi davranan kimselerle beraberdir.

17. İSRÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 50, Mekki, 111 âyet.

Adını 1. âyetteki "İsrâ/ gece yolculuğu" kelimesinden almıştır.
Mekke döneminin ortalarında indirilmiştir.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 17:1. O subhandır.¹ Kulunu, Mescid-i Harâm'dan² çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya³ bir gece yürüttü. Ona âyetlerimizi göstermek için. Kuşkusuz O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Gören'dir.
1- Bütün kusur ve eksikliklerden uzak. **2-** Kâbe. **3-** Şehrin diğer ucundaki mescid. Aksâ kelimesi, uzak, dışında, öbür ucunda, kenarında anlamlarına gelmektedir. Mescid-i Aksâ, şehrin dışındaki, öbür ucundaki mescid demektir (8:42; 19:22; 28:20; 36:20). Mescid-i Aksâ, harâm/dokunulmaz kılınan bölgenin mescidi olan Mescid-i Harâm'ın, uzağında bulunan bir mescittir. Kudüs'teki Mescid ile bir ilgisi yoktur. Zira bu âyetin inişinden yaklaşık 50 yıl sonra Abdülmelik b. Mervan tarafından ismi Mescid-i Aksâ olarak değiştirilen ve bugün Mescid-i Aksâ olarak anılan mescidin o zamanki adı "Beytü'l-Makdis"ti. Bu âyetin, tamamen "uydurma" ve gerçek dışı olan "miraç" olayı denilen olayla hiçbir ilgisi yoktur.
- 17:2. Mûsâ'ya, İsrâîloğulları'na, Ben'den başka bir vekil¹ edinmeyin diye, doğru yola ileten o Kitâp'ı verdik.
1- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefli olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; "canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan." Vekil sadece Allah'tır. Nitekim Allah birçok âyette Resûl'üne, "sen onlara vekil değilsin" demiş ve ona, insânlara, "Ben size vekil değilim." demesini buyurmuştur.
- 17:3. Ey Nûh ile birlikte taşıdığımız kimselerin soyundan olanlar! Gerçek şu ki, o çok şükreden bir kuldu.

- 17:4. İsrâîloğulları'na Kitâp'ta¹ yargıda bulunduk: "Siz kesinlikle iki kez yeryüzünde fesat çıkaracaksınız ve kibirlenip böbürleneceksiniz."
1- Tevrât'ta.
- 17:5. Birincisinin zamanı gelince çok güçlü kullarımızı üzerinize gönderdik. Yurtlarının içlerine kadar girdiler, işgal ettiler. Böylece yapılan uyarı gerçekleşmiş oldu.
- 17:6. Sonra sizi, onlara karşı tekrar üstün kıldık. Size mallarla ve evlatlarla yardım ettik. Ve sayınızı çokça artırdık.
- 17:7. Eğer iyilik yaparsanız, kendinize iyilik yapmış olursunuz. Eğer kötü olursanız, o da kendiniz içindir. Diğer bozgunculuğunuzun cezalandırma zamanı geldiğinde, sizi kötü duruma düşürmek için, ilk kez girdikleri gibi mescide¹ girsinler. Ve yücelttiğiniz şeyleri dar-madağın edip mahvetsinler.
1- Kudüs'e. Kudüs'ün M.S. 70 yılında işgal edilmesi.
- 17:8. Umulur ki Rabb'iniz size merhamet eder. Eğer siz dönerseniz, Biz de döneriz.¹ Ve Biz Cehennem'i Kâfirler² için kuşatıcı kıldık.
1- Yine bozgunculuk yaparsanız, Biz de yine cezalandırırız. 2- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, Îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 17:9. Kuşkusuz bu Kur'an, en doğru yolu gösterir. Sâlihâtı yapan Mü'minlere kesinlikle büyük bir ödül olduğunu müjdeler.
- 17:10. Âhirete îmân etmeyenlere can yakıcı bir azâp hazırlandığını haber verir.
- 17:11. İnsân hayra dâa eder gibi, şerre dâa ediyor. İnsân çok acelecidir.
- 17:12. Biz geceyi ve gündüzü iki âyet¹ yaptık. Sonra geceyi karanlık, gündüzü aydınlık yaptık ki Rabb'inizin bahşettiği nimetleri çalışıp kazanasınız ve yılların sayısını ve hesabını yapma imkânı bulasınız. Biz, her şeyi ayrıntılı olarak açıkladık.
1- Gösterge, işaret.

- 17:13. Her insânın kuşunu¹ kendi boynuna doladık.¹ Kıyâmet Günü, yaptıklarının tamamını gösteren kitâbı önüne koyarız.
1- *Cahiliye döneminde insânlar kuş uçurarak bir şeyin kendileri için iyi mi kötü mü olacağına karar veriyorlardı. Âyet, bir benzetme ile kişinin başına ne geleceğini bilmesi için kuşunun hangi yöne gittiğine bakmasına gerek olmadığını, zira herkesin kuşunun kendi boynuna asıldığını söylemektedir. Bu kuş, insânın çalışıp çabalamasından, yaptıklarından başka bir şey değildir.*
- 17:14. Kitâbını¹ oku. Bugün hesap görücü olarak sen kendine yetersin.
1- *İnsânın yaptığı her şeyin kayda alındığı kitâp.*
- 17:15. Kim doğru yolda olursa, ancak kendi iyiliği için doğru yolda olur. Kim de saparsa ancak kendi kötülüğü için sapmış olur. Ve hiçbir yük taşıyıcı, başkasının yükünü yüklenmez.¹ Ve Biz, bir Resûl göndermedikçe azâp edecek değiliz.
1- *Her kim zerre miktarı bir hayır işlerse onu görecektir, her kim zerre miktarı bir şer işlerse onu görecektir (99:7-8).*
- 17:16. Biz bir beldeyi yok etmek istersek, varlık ve güç sahibi ileri gelenlerine uyarımızı yaparız, buna rağmen bozgunculuk yaparlarsa böylece söz¹ hak olur. Ve onu helâk ederek yok ederiz.
1- *Cezalandırma.*
- 17:17. Nûh'tan sonra böyle nice nesilleri yok ettik. Kullarının suçlarını görmede ve haberdar olmada tek başına Rabb'in yeter.
- 17:18. Kim aceleyi¹ isterse, hak eden² kimseye dilediğimiz şeyi çabuklaştırırız. Sonra onun için Cehennem'i mekân yaparız. Kınanmış ve kovulmuş olarak oraya girer.
1- *Geçici olan, çabuk biten dünyayı. 2-* *Kelimesi kelimesine, dilediğimiz.*
- 17:19. Kim de âhireti isterse ve Mü'min olarak onun gerektirdiği şekilde çalışırsa, işte onların çalışmaları meşkûdur.¹
1- *Şükredilendir. Çalışmalarının karşılığı verilir. Âyetten de anlaşıldığı gibi şükretmek demek, karşılığını vermek demektir. Şükür, "karşılık vermek" demektir. Şükür, "sözle ifade edilen bir şey değildir." Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükürü infaktır, Canın/hayatın şükürü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükürü teslim olmaktır vb.*

- 17:20. Biz, bu dünyayı isteyene de âhireti isteyene de veririz. Bu, Rabb'inin atâlarındandır.¹ Rabb'inin atâları kısıtlanmış değildir.
1- Nimetlerindendir, ihsanındandır.
- 17:21. Bak! Onların bir kısmını bir kısmından daha fazla imkân sahibi kıldık. Elbette âhiret, dereceler ve imkân bakımından da daha büyüktür.
- 17:22. Allah ile birlikte başka bir ilâh edinme. Yoksa kınanmış ve hor görülmüş olarak kalırsın.
- 17:23. Rabb'in, Kendisinden başkasına kul¹ olmamanızı, anne ve baba-ya iyi davranmanızı kaza² etti. Eğer ikisinden birisi veya her ikisi senin yanında yaşlanırlarsa sakın onlara "öf" deme, onlara kaba davranma. Ve ikisine de kerim³ şekilde konuş.
1- Bkz. 16:75. âyetin 1. dipnotu. 2- Hükmetti. 3- Onurlarını zedelemeyen, saygılı, candan, tatlı dil ve güzel bir üslupla konuş.
- 17:24. Ve merhametle, alçakgönüllüce onlara kol kanat ger. Ve de ki: "Rabb'im, onların beni büyütürken gösterdikleri merhamet gibi, onlara merhamet et."
- 17:25. Rabb'iniz niyetinizi çok iyi bilir.¹ Eğer salihler² olursanız, o zaman kuşkusuz O, Kendisine yönelenleri bağışlayıcıdır.
1- Anne ve babanıza karşı ne düşündüğünüzü. 2- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyeye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.
- 17:26. Yakınlık sahibine,¹ düşkünlere ve yol oğluna² yardım yap! Savurganlık yaparak saçıp savurma.
1- Himaye ettiklerine, yanında yer alanlara, yakınlık gösterenlere, akrabaya. 2- Bkz. 90:60. âyetin 6. dipnotu.
- 17:27. Saçıp savuranlar, şeytânların kardeşleridir. Şeytân ise Rabb'ine karşı çok nankördür.
- 17:28. Rabb'inden, ümit ettiğin rahmeti isterken, onlardan yüz çevirirsen¹ bari yumuşak davranarak gönüllerini al.
1- İmkânın olmadığı için onlara yardım edemezsen.

- 17:29. Elini bağlayıp boynuna asma. Onu büsbütün de açma.¹ Aksi halde kınanırsın ve yaptığına pişman olur kalırsın.²
1- Cimri olma, savurganlık da yapma. 2- Cimrilik edersen kınanırsın, savurganlık yaparsan pişman olursun.
- 17:30. Rabb'in, dilediği kimsenin rızıkını genişletir ve bir ölçüye göre verir. O, kullarından Haberdar Olan'dır, Her Şeyi Gören'dir.
- 17:31. Yoksulluk endişesi ile çocuklarınızı öldürmeyin. Onları ve sizi sadece Biz rızıklandırırız. Onların öldürülmesi büyük bir yanlıştır.
- 17:32. Zinâyaya yaklaşmayın¹. Kuşkusuz o bir fuhuştur² ve kötü bir yoldur.
1- Zinaya neden olacak şeylerden uzak durun. 2- Aşırılık, hayâsızlık, çok çirkin ve kötü.
- 17:33. Allah'ın harâm¹ kıldığı bir canı haksız yere öldürmeyin. Kim haksız yere öldürülürse, Biz onun velisini sultan² kıldık. O da öldürmede haddi aşmasın. O yardım olunmuştur.³
1- Kutsal. Yasak. 2- Hesap sormada yetkili kıldık. 3- Hesap sorma hakkı ve yetkisi sağlanarak, kendisine yardım sağlanmıştır.
- 17:34. Olgunluk çağına erişinceye kadar, iyiliği için olmadıkça yetimin malına dokunmayın. Ve verdiğiniz sözleri¹ yerine getirin. Verilen söz insânı sorumlu yapar.
1- Haklarını koruyacağınıza dair verdiğiniz sözleri.
- 17:35. Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Hayırlı ve iyi olan budur.
- 17:36. Hakkında bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme! Kuşkusuz kulak, göz ve fuâd¹ bunların hepsi ondan sorumludur.
1- Bkz. 16:78. âyetin 3. dipnotu.
- 17:37. Yeryüzünde büyülenerek yürüme! Sen asla yeri yaramazsın ve boyca dağlara erişemezsin.
- 17:38. Bütün bunlar, Rabb'inin yanında hoş görülme-
 yen kötü şeylerdir.

17:39. İşte bunlar, senin Rabb'inin, sana Hikmet'ten¹ vahyettiği şeylerdendir. Allah ile birlikte başka ilah edinme. Yoksa kınanmış ve kovulmuş olarak Cehennem'e atılırsın.

1- Hikmet, Kur'an'ın niteliklerinden/isimlerinden birisidir. Tıpkı Kur'an ve Zikir, Kur'an ve Furkân gibi (62:2). Hikmet, "engel olmak" demektir: Kur'an'ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünme, gerçeği kavrama, doğru yargıda bulunma yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirme, sağlamlaştırma, bilme, bilge olma, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.

17:40. Rabb'iniz, oğulları size ayırdı da kendisi meleklerden kızlar mı edindi? Siz gerçekten çok büyük laf ediyorsunuz.¹

1- Söylediklerinizle haddinizi aşıyorsunuz.

17:41. Ant olsun ki Biz, bu Kur'an'da öğüt alsınlar diye her türlü açıklamayı yaptık. Oysaki bu onların yalnızca nefretlerini arttırdı.

17:42. De ki: "Eğer dedikleri gibi, O'nunla beraber başka ilâhlar olsaydı, o zaman onlar da mutlaka arşın sahibine bir yol¹ ararlardı."

1- O'nunla baş etmek, O'nu yenmek, O'na karşı koymak için bir şeyler yaparlardı.

17:43. Allah, onların iddialarından Münezzehtir¹ ve Yücedir.

1- Bkz. 16:1. âyetin dipnotu.

17:44. Yedi gök, yeryüzü ve içindekiler, O'nu tesbih¹ ederler. Onu hamd² ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz, onların tesbihlerini kavrayamazsınız. Kuşkusuz O, Çok Hoşgörülü'dür, Çok Bağışlayıcı'dır.

1- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar

edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. 2- Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla "hamd", verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaratıcı'nın sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık.

17:45. Kur'an okuduğun¹ zaman, seninle âhirete îmân etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz.

1- Duyurduğun, ilettiğin.

17:46. Kur'an'ı anlamalarına engel olsun diye, kalplerine¹ perde, kulaklarına bir ağırlık koyduk. Sen, Kur'an'da Rabb'inin teklifini andığın zaman, nefretle arkalarını dönüp kaçarlar.

1- Bkz. 9:125. âyetin dipnotu.

17:47. Biz onların seni ne amaçla dinlediklerini ve kendi aralarında fısıldaştıklarında da o zâlimlerin: "Siz büyülenmiş bir adamdan başkasına uymuyorsunuz." dediklerini çok iyi biliyoruz.

17:48. Seni neye benzettiklerine¹ bir bak! Bu yüzden sapkınlaştılar. Artık, bir daha doğru yolu bulamazlar.

1- Mecnûn, kâhin, sihirbaz, şâir vs.

17:49. "Biz kemik yığını ve toz toprak olduktan sonra, gerçekten de yeni bir yaratılışla mı diriltileceğiz?" dediler.

17:50. De ki: "İster taş ister demir olun;"

17:51. "Veya göğüslerinizde büyüyen¹ herhangi bir varlık." Sonra da "Bizi kim geri çevirecek?" diyecekler. De ki: "Size ilk defa fitrat³ belirlemiş olan." Alaylı alaylı başlarını sallayarak: "Ne zamandır o?" diyecekler. De ki: "Belki de pek yakın bir zamanda."

1- Yüreğinizde büyüttüğünüz, ölümünü imkânsız gördüğünüz, çok güçlü olarak hayal ettiğiniz bir şey olun. 2- Yeniden diriltecek. 3- Yaradılış ve varoluş yasalarınızı.

17:52. "Sizi çağıracağı¹ gün, O'nu överek çağrıya uyacaksınız ve dünyada çok kısa bir süre kaldığınızı sanacaksınız."

1- Diriltileceğiniz gün.

- 17:53. Kullarıma de ki: “Sözün en iyi olanını söylesinler!” Şeytân, onların aralarını bozar. Şeytân, insân için apaçık bir düşmandır.
- 17:54. Rabb’iniz sizi daha iyi bilir. Hak edene merhamet eder veya hak edene azâp eder.¹ Seni onlara vekil² olarak göndermedik.
1- Kelimesi kelimesine, “dilediğini.” Dilediğini demek: “Hak edeni” demektir; Allah, azâbı hak edene azâp eder; bağışlanmayı hak edeni bağışlar, demektir. Allah, “Dilediğimi” demekle, “kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm,” demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi,” İnsânın “dilemesine,” “İnsânın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insâna aittir ve belirleyici olan insânın “dilemesi”dir (Bkz. 10:108; 76:3).
2- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefil olan.
- 17:55. Göklerde ve yeryüzünde kimlerin olduğunu Rabb’in daha iyi bilir. Ant olsun ki Biz Nebilerin kimini kiminden, kimi nitelikleriyle üstün kıldık. Dâvûd’a Zebûr’u verdik.
- 17:56. De ki: “O’nun yanı sıra, zanda bulduklarınızı¹ çağırın.” Oysa onlar, sizden bir sıkıntıyı yok etme veya onu değiştirmeye güç yetiremezler.
1- İlâh sandıklarınızı.
- 17:57. İşte onların, o yöneldikleri de¹ Rabb’lerine daha yakın olmak için vesile arayan, O’nun rahmetini uman ve O’nun azâbından korkan kimselerdir. Gerçekten Rabb’inin azâbı korkunçtur.
1- Yöneldikleri varlıklar, melekler, cinler, ilâhlar, vs.
- 17:58. Hiçbir belde¹ yoktur ki, kıyâmet gününden önce biz onu yok etmeyelim veya şiddetli bir azâp ile azâplandırmayalım. Bu Kitâp’ta² kayıtlıdır.
1- Halkı müşrik olan, zulmeden. **2-** Bu, ilâhi yasamız gereğidir.
- 17:59. Bizi âyet¹ göndermekten alıkoyan şey, öncekilerin onu² yalanlamış olmalarıdır. Semûd halkına göz göre göre o dişi deveyi verdik. Onunla kendilerine zulmettiler.³ Ve Biz, âyetleri⁴ uyarmaktan başka bir şey için göndermeyiz.
1- Mucize. **2-** Gönderdiğimiz mucizeleri. **3-** Onu öldürmekle (11:65). **4-** Mucizeleri.

- 17:60. Hani bir zaman sana: “Rabb’in insânları kuşatmıştır.” demiştik. Sana gösterdiğimiz o rüyeti¹ ve Kur’an’da lânet edilen ağacı,² sadece insânlar için fitne³ kıldık. Biz onları uyarıyoruz. Fakat bu onların aşırı azgınlıklarını daha da artırmaktan başka bir şeye yaramıyor.
- 1-** Rüyayı/Açık görüntüyü. Bu görüntünün, bu sûrenin birinci âyetinde yer alan görüntü olduğu hususunda ittifak derecesinde görüş birliği bulunmaktadır. **2-** Kelimesi kelimesine, “Eş’şecere.” Şecere kelime anlamı olarak ağaç, yön değiştirme ve kargaşa çıkarma anlamına gelmektedir. Âyette, ağaç kelimesi, dünya nimetlerine gereğinden fazla yönelme, yaradılışı bozacak düzeyde dünyaya tutkuyla bağlanma, mal biriktirme, mülk edinme tutkusunu ve kargaşa çıkarma anlamında mecaz olarak kullanılmıştır (4:65, 17:60). Ağaç, Sümerlerde de gücün ve çokluğun simgesiydi. **3-** Sınav.
- 17:61. Hani Biz meleklerle, “Âdem’e secde edin.” dediğimiz zaman, iblîs hariç hepsi secde etti. İblîs, “Ben, çamurdan yarattığın kimseye mi secde edeceğim?” dedi.
- 1-** Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah’a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah’ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılarken alni yere koymak.
- 17:62. Dedi ki: “Bu mu benden mükerrem¹ kıldığın varlık? Eğer bana Kıyâmet Günü’ne kadar müsaade edersen, pek azı hariç, onun soyunu kesinlikle buyruğum altına alacağım.”
- 1-** Şerefli, değerli.
- 17:63. Allah, “Git! Onlardan kim sana uyarırsa, bilin ki bunun karşılığı tam bir karşılık olarak Cehennem’dir.” dedi.
- 17:64. “Onlardan, gücünün yettiğini sesinle¹ ayart. Atlıların ve yayalarının² onları yaygara ile yönlendir. Mallarında ve çocuklarında onlara ortak ol.³ Ve onlara vaatlerde bulun. Şeytânın vadettikleri gururdan⁴ başka bir şey değildir.”
- 1-** Söyleyecekleriyle/vereceğin vesvese ile. **2-** Bütün gücünü kullanarak. **3-** Mallarını ve evlatlarını kullanarak onlara kötülük yaptır, günah işlet. **4-** Aldanmaktan.

- 17:65. “Bana yönelmiş kullarım üzerinde, senin bir sülthanın¹ yoktur. Vekil² olarak Rabb’in yeter.”
1- Yaptırım gücün. 2- Bkz. 17:2. âyetin dipnotu.
- 17:66. Rabb’iniz, lütfundan arayasınız¹ diye sizin için denizde gemileri yürütendir. O’nun size olan rahmeti kesintisizdir.
1- Rızık aramak, ticaret yapmak ve seyahat etmek için.
- 17:67. Denizde bir sıkıntı size dokunduğu zaman, O’ndan başka yalvardıklarınız kaybolup gider. Fakat sizi karaya çıkarınca, yüz çevirirsiniz. İnsân çok nankördür.¹
1- Âyette, nankörlükle itham edilen “insân,” insânların tamamı değil; yapılan iyiliğin, yardımın değerini takdir etmeyenlerdir. Keza bu surenin 70. âyetinde insânoğlunun kerem sahibi kılındığının söylenmesi, bunu yeterince açıklamaktadır.
- 17:68. Peki, sizi karada yerin dibine geçirmesinden veya üzerinize bir kasırga göndermesinden güvende misiniz? Sonra kendinize bir vekil¹ de bulamazsınız.
1- Koruyucu.
- 17:69. Ya da sizi tekrar oraya¹ döndürüp de böylece üzerinize kasırgalar göndermeyeceğinden ve ettiğiniz nankörlük nedeniyle sizi boğmayacağından emin mi oldunuz? Sonra bu yaptığınızdan dolayı Bize karşı size yardım edecek birini bulamazsınız.
1- İhtiyacınızdan dolayı tekrar denize gittiğinizde.
- 17:70. Ant olsun ki insânoğlunu kerem¹ sahibi kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Ve onları temiz şeylerle rızıklandırdık. Onları, yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık.
1- Şeref/onur, itibar sahibi kıldık.

17:71. O Gün, bütün insânları imâmlarıyla¹ çağırırız. O Gün kimin kitâbı² sağından³ verilirse, işte onlar kendi kitâplarını okurlar⁴ ve kıl kadar haksızlığa uğratılmazlar.

1- Amellerini bildiren defterleri ile. İmâm kelimesi önder anlamının yanı sıra kayıt defteri anlamına da gelmektedir. Veya içinde yer aldıkları, birlikte oldukları, ortak hareket ettikleriyle, taraftarlar birliği ile peşi sıra gittikleri kimse ile kişisel veya toplumsal önderliklerle. **2-** Yaptıklarının yazılı olduğu kitâp, amel defteri. **3-** Bu bir deyimdir. Araplarda sağ taraf deyimini "uğur, mutluluk, sağlamlık ve kurtuluşu" ifade etmektedir. **4-** Yalnızca kendi yaptıklarından sorumlu olurlar.

17:72. Dünyada kör olan, âhirette de kör olacaktır¹. Yol bulma bakımından körden daha şaşkın olacaktır.

1- Bu dünyada gerçeği görmeyen, doğru yolu bulmayan, âhirette de bulamayacaktır.

17:73. Onlar, fitneyle¹ neredeyse seni, sana vahyettiğimizden ayırarak, ondan başkasını Bize karşı uyduran bir iftiracı konumuna düşüreceklerdi.² O zaman seni halil³ edinirlerdi.

1- Tutarlı ve ilkel olma sınavını kaybetmeni sağlayacak şeylerle. **2-** Müşrikleri kazanmak adına kimi ilkeleri yumuşatarak, vahyin özü ile bağdaşmayan onları hoşnut edecek, onlara birtakım ayrıcalıklar sağlayacak ödünler verecektin. **3-** Samimi dost, arkadaş, yoldaş, iz bırakan önder, sevgili.

17:74. Seni dirençli kılmayıydık, ant olsun ki sen, neredeyse az da olsa onlara eğilim gösterecektin.

17:75. O durumda sana, hayatın da ölümün de azâbını tattırırdık. Sonra Bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.

17:76. Neredeyse seni bulunduğu yerden çıkman için tedirgin etmeyi başaracaklardı. Eğer öyle olsaydı, onlar da senin ardından ancak az bir süre kalabilirlerdi.

17:77. Senden önce de gönderdiğimiz Resûl'lerimize uyguladığımız sünnetimiz budur. Bizim sünnetimizde¹ bir değişiklik bulamazsın.

1- Sunnetullah: Allah'ın yasaı.

- 17:78. Güneş'in batmasından¹ gecenin karanlığı bastırincaya kadar salâti ikâme et.² Ve fecrin kuranı,³ kuşkusuz fecrin kuranı⁴ tanıklıdır.
1- Âyette geçen ve "Güneş'in dönmesi (zeval vakti)" olarak anlam verilen "duluk" kelimesi, "batmak" demektir. "Dulûkuş-şems" deyimi ise Güneş'in batması demektir. Yani, "Güneş'in batma anı" anlamına gelmektedir. Dolayısı ile bu âyet, öğlenden akşama kadar geçen bir zaman dilimini değil, akşam salâtnın/namazının vaktini; yani akşam salâtnın/namazının başlangıç ve bitim zamanını belirlemektedir. Buna göre Güneş'in batmasından itibaren yaklaşık 45 dakikalık zaman dilimi, akşam namazının vaktidir. **2-** Namaz kıl. **3-** "Kur'âne'l-Fecri," tamlamasındaki kur'ân kelimesi fecrin, yani sabah şafağının iyice "yoğunlaşmış toplanması" anlamındadır. Zira kur'ânın kelime anlamlarından biri de "toplamak, bir araya getirmek, içinde tutmak"tır. **4-** Fecrin, yani sabah şafağının iyice yoğunlaştığı zaman, sabah namazının vaktidir. Şafağın yoğunlaşmasının görülen bir şey olduğu ifade edilmektedir.
- 17:79. Sana özgü nafile¹ olarak gecenin bir kısmında onunla² fetehecced et³. Umulur ki Rabb'in seni makâmı mahmûda⁴ ulaştırır.
1- İlave, fazladan. **2-** Kur'an ile. **3-** Uyan. "Teheccüd namazı kılmak" olarak çevirisi yapılan "Fetehecced" kelimesi uykudan uyanmak demektir. Teheccüd kelimesinin kökü olan (hcd) kelimesi, zıt anlamlı bir kelime olup hem uyumak hem uyanmak anlamına gelmektedir. Âyette namaz konu edilmemektedir. **4-** Övgüye değer bir makâma.
- 17:80. De ki: "Rabb'im! Beni doğru bir girişle girdir ve beni doğru bir çıkış ile çıkar. Ve bana katından bir sultan¹ ver."
1- Yaptırım gücü, yol gösterici.
- 17:81. De ki: "Hakk geldi, Bâtlı yok oldu." Kuşkusuz ki Bâtlı yok olmaya mahkûmdur.
- 17:82. Kur'an'dan indirdiğimiz şeyler, Mü'minler için şifadır, rahmettir. Zâlimlerin ise yalnızca hüsrânını arttırır.
- 17:83. Ve kimi insâna nimet verdiğimiz zaman, yüz çevirerek uzaklaşır. Ve ona bir kötülük dokunduğunda umutsuzluğa düşer.
- 17:84. De ki: "Herkes kendi karakterine göre davranır. Rabb'in, kimin doğru yolu seçtiğini iyi bilir."

- 17:85. Sana rûhtan¹ soruyorlar. De ki: “Rûh, Rabb’imin işindedir.² Ve size ilimden çok az verilmiştir.”
1- *Vahiy. Rûh; insânı yaşatan “can”, “vahiy” ve “vahyin kaynağı” demektir. Kur’an, rûh kelimesini “vahiy” anlamında da kullanmaktadır. Zira vahiy, insâna ve topluma hayat vermektedir, insâna ve topluma düzen vererek onları canlı ve diri tutmaktadır; onlara en doğru yaşamın yolunu göstermektedir. 2- Rabb’imin emrindedir; O’nun bileceği bir şeydir.*
- 17:86. Eğer dilersek, sana vahyettiklerimizi ortadan kaldırıruz; sonra Bize karşı kendine bir vekil¹ bulamazsın.
1- *Koruyucu, dayanak.*
- 17:87. Ancak bu, Rabb’inden bir rahmettir. O’nun, senin üzerindeki lütfu çok büyüktür.
- 17:88. De ki: “Eğer ins¹ ve cinn¹ bu Kur’an’ın benzerini getirmek için bir araya gelseler ve birbirlerine yardımcı olsalar yine de onun benzerini ortaya koyamazlar.”
1- *“İns ve cinn”, Kur’an’da birleşik bir ifade olarak kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Bu terkibe, “insânlar ve cinler” şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. İns ve Cinn terkipli olarak: Yerli- yabancı, tanıdık- tanımadık, bilinen- bilinmeyen kimseler; diğer bir ifade ile herkes, her kim varsa hepsi demektir. Hazırda olanı olmayanı herkesi içine alan bir anlama sahiptir. Bu terkipteki cinn kelimesi, “görünmez olan, dumansız ateşten yaratılmış ontolojik varlık” anlamındaki cinn değildir. Kur’an’ın; Câhiliye’nin cinn algısı bağlamında, cinn kavramını kullanmış olmasının cinler hakkında ontolojik bilgi olarak görülmesi önemli bir yanılgıdır. Kur’an, Câhiliye’nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemekte ve Câhiliye’nin cinnlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur’an’a göre; cinnlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı câhili bir inançtır. Müşriklerin; Nebi Muhammed’e kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Cinn, kelime anlamı olarak, “kapalı, gözükmez varlık ve güç” demektir.*
- 17:89. Ant olsun Biz, bu Kur’an’da insânlara her türlü örneği verdik. Buna rağmen insânların çoğu yine de kâfirlikte¹ diretti.
1- *Bkz. 17:8. âyetin 2. dipnotu.*
- 17:90. “Yerden bizim için bir pınar fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız.” dediler.

- 17:91. “Veya senin hurma ve üzüm bağlarından bir bahçen olmalı ve aralarından gürül gürül nehirler akıtmalısın.”
- 17:92. “Veya iddia ettiğin gibi, göğü paramparça edip üzerimize yıkmalısın. Veya Allah’ı ve melekleri karşımıza çıkarmalısın.”
- 17:93. “Veya altından bir evin olmalı, ya da göğe yükselmelisin. Çıksan dahi, bize oradan okuyacağımız bir kitâp indirmediğin senin yükseleşine asla inanmayız. De ki: “Benim Rabb’im noksanlıklardan arıdır. Ben, bir beşer ve resûlden başka bir şey miyim ki?”
- 17:94. İnsânlara, doğru yola ileten rehber gelince, onları îmân etmekten alıkoyan şey, “Allah, ölümlü bir beşeri mi resûl gönderdi?” şeklindeki anlayışlarıdır.
- 17:95. De ki: “Eğer yeryüzünün sakinleri melekler olsaydı, elbette onlara gökten resûl olarak bir melek gönderirdik.”
- 17:96. De ki: “Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Kuşkusuz O, kulları için Her Şeyden Haberdar Olan’dır, Her Şeyi Gören’dir.”
- 17:97. Allah, kime hidâyet etmişse,¹ işte o doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa,¹ onun için, O’ndan başka veliler bulamazsın. Kıyâmet Günü, onları; kör, sağır ve dilsiz olarak yüzüstü sürünür durumda mahşer yerine toplarız. Onların varacakları yer Cehennem’dür. O ne zaman dinse, onlara ateşi artırırız.
1- Bkz. 16:9. âyetin 3. dipnotu.
- 17:98. Onların, cezalandırılmalarının nedeni, âyetlerimizi inkâr etmelerinden ve “Biz bir yığın kemik ve ufalanmış toz haline geldikten sonra mı yeni bir yaratılışla diriltilecekmiz?” diye alay etmeleridir.
- 17:99. Gökleri ve yeri yaratan Allah’ın, tıpkı bunlar gibi, yeni yaratmalara da gücünün yeteceğini görmüyorlar mı? Kendileri için bir gün sona ereceği kesin olan bir süre tayin etmiştir. Zâlimlerin yaptıkları Küfr’den¹ başka bir şey değildir.
1- Bkz. 17:8. âyetin 2. dipnotu.

17:100. De ki: “Eğer siz, Rabb’imin rahmet hazinelerine sahip olsaydınız, tükenir endişesi ile kimseye bir şey vermezsiniz. Kimi insân çok cimridir.”¹

1- İnsânın, cimri olanı olduğu gibi, cömert olanı da vardır; savurgan olanı da. Bu niteleme insânların tamamı için yapılan bir niteleme değil, cimrilik yapanlarla ilgili bir nitelemedir. Zira âyette “el insân” denmektedir. Yani bildik, cimrilik yapan insânlardan söz edilmektedir. Bu bildik olan insânlar önceki âyetlerde söz edilen Kâfirlerdir.

17:101. Ant olsun ki Biz Mûsâ’ya apaçık dokuz âyet¹ verdik. İsrâîloğulları’na sor. Onlara geldiğinde, Firavun ona, “Ey Mûsâ! Ben kesinlikle bü-yülenmiş olduğumu görüyorum.” demişti.

1- Mucize, kanıt.

17:102. Mûsâ: “Bunları uyarıcı, aydınlatıcı olarak göklerin ve yerin Rabb’inden başkasının indirmedığını sen bildin. Ey Firavun! Ben de senin mahvolduğunu görüyorum”. dedi.

17:103. Bunun üzerine yeryüzünü onlara dar etti.¹ Biz, onu ve beraberinde olanların tamamını suda boğduk.

1- Âyette geçen “yestefizze” kelimesi, anlam olarak sürgün etmek değil, tedirgin etmek demektir. Bu nedenle “onları buldukları yerden sürmek” şeklindeki çeviriler doğru değildir.

17:104. Arkasından İsrâîloğulları’na, “güven içinde o yerde yerleşin! Sonra âhiret için verilen süre dolunca hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz.” dedik.

17:105. Onu hakk ile indirdik. Ve hakk¹ ile indi. Seni, haber verici ve uyarıcı olmandan başka bir şey için göndermedik.

1- Değişmeksizin, gönderdiğimiz şekliyle.

17:106. Kur’an’ı; onu, zamana yayararak insânlara duyurman¹ için bölüm-ler halinde birbiri ardınca indirdik.

1- “Takrae” kelimesinin bu âyetteki anlamı okumak değil, bu kelime-nin anlamlarından biri olan “duyurmak”tır. Kur’an, okunsun diye değil; insânlara duyurulsun, iletilsin diye gönderilen bir hitaptır.

17:107. De ki: “Ona ister îmân edin ister îmân etmeyin; daha önce kendilerine ilim verilenler,¹ o, onlara okunduğu zamanlar, çeneleri üzerine secdeye² kapanırlar.”

1- Vahiy aracılığı ile bilgi sahibi olanlar. Daha önce kendilerine kitâp verilenler. Âyetteki ilim kelimesinden kasıt vahiydir. Kur’an, ilim kelimesini daha çok “vahiy” anlamında kullanmaktadır. **2-** Tam bir teslimiyet.

17:108. Ve derler ki: “Rabb’imiz her şeyden yücedir. Rabb’imizin uyarısı kesinlikle gerçekleşecektir.

17:109. Onlar, ağlayarak çeneleri üzerine kapanırlar.¹ Bu onların hûşûlarını² artırır.

1- Çenesi üzerine kapanma bir saygı gösterme deyimidir. **2-** Bilinçlerini, saygılarını, duyarlılıklarını ve içtenliklerini.

17:110. De ki: “İster Allah diye çağırın ister Rahmân diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın en iyi isimler O’nundur.” Sâlatında¹ ne fazla yükselt ne de fazla kıs.² Bu ikisi arasında bir yol tut.

1- Dûanda, Allah’tan yardım isteyişinde. **2-** Sesini.

17:111. Ve de ki: “Hamd,¹ çocuk edinmeyen Allah’a özgüdür. O’nun mülkte² ortağı yoktur. O’nun acizlikten dolayı bir veliye³ de ihtiyacı yoktur.” O’nu tam bir yüceltme ile yücelt.

1- Bütün övgüler. **2-** Egemenlikte. **3-** Yardımcıya, destekleyiciye.

18. KEHF SÛRESİ

[İniş sırası: 69, Mekki, 110 âyet.

Adını 9. âyetindeki “Kehf/büyük mağara” kelimesinden almıştır.

Mekke dönemi ortalarında inmiştir.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 18:1. Hamd,¹ kendisinde hiçbir çelişki olmayan Kitâp'ı indiren Allah'a aittir.
1- Bkz. 17:44. âyetin 2. dipnotu.
- 18:2. Dosdoğru bir gözetici olarak; şiddetli azâba karşı uyarmak, erdemli ve doğru davranışlarda bulunan Mü'minlere, en iyi karşılığı onların olduğunu müjdelemek için katından indirdi.
- 18:3. Onlar, orada¹ ebediyen kalıcıdırlar.
1- Cennet'te.
- 18:4. Ve “Allah, çocuk edindi.” diyenleri uyarmak için.
- 18:5. Buna dair kendilerinin de atalarının da hiçbir bilgileri yoktur. Çok büyük söz ediyorlar. Yalandan başka bir şey söylemiyorlar.
- 18:6. Onlar, bu söze inanmıyorlar diye, onların durumlarına üzüntünden neredeyse kendini harap edeceksin!
- 18:7. Biz, hangisinin daha iyi şeyler yapacağına sınav olsun diye, yeryüzünde olan şeyleri ilgi çekici yaptık.
- 18:8. Yeryüzünde olan güzellikleri kupkuru toprak haline getireceğiz.
- 18:9. Yoksa sen, Kehf¹ ve Rakîm² Ashâbı'nın³ Bizim en şaşılacak âyetlerimizden⁴ olduklarını mı sandın?
1- Mağara. 2- Yazıt/kitâbe/yazılı levhâ arkadaşlarının. 3- Arkadaş. 4-Mucize, ibret, kanıt.
- 18:10. Gençler, mağaraya sığındıkları zaman şöyle demişlerdi: “Rabb'imiz, bize kendi katından bir rahmet ver. İşimizde doğru olanı yapma bilinci lütfet.”

- 18:11. Böylece onları yıllar yılı mağarada dış dünyadan habersiz yaptık.
- 18:12. Sonra iki gruptan hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi hesapladığını ortaya çıkarmak için, onları tekrar uyandırdık.
- 18:13. Biz, sana onların hikâyesini bütün gerçekliği ile anlatıyoruz. Onlar Rabb'lerine îmân eden gençlerdi. Biz de onlara hidâyeti¹ arttırdık.
1- Doğru yola yönelme bilinçlerini.
- 18:14. Onların kalplerini pekiştirdik. Kıyam ederek¹: "Bizim Rabb'imiz, göklerin ve yeryüzünün Rabb'idir" dediler. "Ondan başkasını asla ilâh diye çağırmayız. Yoksa kesinlikle saçmalamış oluruz."
1- Müşrik yönetime başkaldırarak.
- 18:15. "İşte bunlar, O'nun yanı sıra ilâhlar edinenler bizim halkımızdır. Onların ilâhlığını gösteren açık bir yetki belgesi getirselerdin ya! Allah'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir?"
- 18:16. "Mademki onlardan ve Allah'tan başka kulluk¹ ettikleri şeylerden ayrılmayı tercih ettiniz, o halde mağaraya sığın ki, Rabb'iniz size rahmetini açsın ve size destek olarak işlerinizi kolaylaştırsın."
1- Bkz. 16:75. âyetin dipnotu.
- 18:17. Onlar, mağaranın geniş bir dehlizinde bulunurlarken, Güneş'in doğduğu zaman, mağaralarından sağa tarafa yöneldiğini, battığı zaman da sol tarafa doğru onları makaslayıp geçtiğini görürsün.¹ Bu Allah'ın âyetlerindendir.² Allah, kimi doğru yola iletirse,³ işte o doğru yolu bulmuştur. Kimi de sapkınlıkta bırakırsa,³ artık onun için yol gösteren bir veli⁴ bulamazsın.
1- Güneş hiçbir durumda onların üzerlerine vurup onları rahatsız etmiyor. 2- Mucizelerindendir. 3- Bkz. 16:93. âyetin 3. dipnotu. 4- Bkz. 11:113. âyetin dipnotu.
- 18:18. Uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırsın. Ve biz onları sağ yanlarına ve sol yanlarına çeviririz. Köpekleri de avluda ön ayaklarını öne doğru uzatmıştı. Eğer sen onlarla karşılaşsaydın, gerisin geri kaçardın. Ve korkudan ürperirdin.

- 18:19. Onları uyandırdık ve böylece birbirlerine sormaya başladılar. Onlardan birisi şu soruyu sordu: “Ne kadar kaldınız?” “Bir gün veya günün bir bölümü kadar.” dediler. Kimisi de: “Ne kadar kaldığınızı Rabb’iniz bilir.” dedi. “Sizden birisini, gümüş paranızla şehre gönderin. Hangi yiyeceği seviyorsanız ondan yiyecek getirsin. Ve sizi kimseye sezdirmemeye dikkat etsin.”
- 18:20. “Onlar sizi fark ederlerse, sizi taşta tutarlar veya kendi milletlerine¹ döndürürler. O zaman, kesinlikle ebediyen kurtuluşa eremezsiniz.”
1- *Bir halkın sahip olduğu uygarlık, inanç sistemi, yaşam biçimi, yol, sünnet. Kimi çeviriler millet kelimesine “din” anlamı vermektedir bu doğru değildir.*
- 18:21. Böylece, Allah’ın verdiği sözün gerçek olduğunu, o Sâ’at’in¹ kesin olduğunu bilmeleri için onları haberdar ettik. O zaman, onların durumu hakkında aralarında tartışıyorlardı. “Onların üzerlerine bir bina yapın; onların Rabb’leri, onları daha iyi bilir.” dediler. Düşünceleri kabul edilenler: “Onların üzerlerine bir mescid yaptım.” dediler.
1- *Kıyâmet.*
- 18:22. “Onlar üç kişidir, dördüncüsü köpekleridir.” diyecekler. Gayba taş atar gibi¹ “Beş kişidir, altıncısı köpekleridir.” diyecekler, “Yedi kişidir, sekizincisi köpekleridir.” diyecekler. De ki: “Onların sayılarını Rabb’im bilir. Onları pek az kimseden başkası bilmez.” Onlar hakkında, Kur’an’ın verdiği bilgi dışında onlarla tartışma. Onlar hakkında tartışan hiç kimseden de bir açıklama isteme.
1- *Gerçek bilgiye sahip olmadan, zanda bulunarak.*
- 18:23. Hiçbir şey için, “Ben, yarın bunu kesinlikle yapacağım.” deme.
- 18:24. Ancak, “Allah’ın dilemesiyle yapacağım.” de. Ve unuttuğun zaman Rabb’ini an. Ve “Umulur ki Rabb’im beni en doğru olanı yapmaya yöneltir.” de.
- 18:25. Onlar, mağaralarında, üç yüz yıl kaldılar ve dokuz yıl ilave ettiler.¹
1- *Bu sayı, tahmin yürütenlere aittir. Zira bir sonraki âyette böyle olduğu anlaşılmaktadır. Böyle tahmin edenlere bir sonraki âyette cevap verilmektedir.*

- 18:26. De ki: “Onların ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir.” Göklerin ve yerin bilinmezi yalnızca O’na aittir. En iyi gören ve en iyi işiten O’dur! Onlar için O’ndan başka veli¹ yoktur. O, hükümlerine² kimseyi ortak etmez.
1- Bkz. 11:113. âyetin dipnotu.
- 18:27. Ve sen, Rabb’inin Kitâp’ından sana vahyedilene oku! O’nun kelimelerini¹ değiştirecek yoktur. O’ndan başka sığınılacak da bulamazsın.
1- Takdir edilmiş hüküm. “Allah’ın kelimeleri” deyimi “Allah’ın sözleri” anlamını değil, Allah’ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir.
- 18:28. Sabah akşam¹ O’nun yoluna yönelerek, Rabb’ine çağrıda bulunanlarla beraber olmada sabırlı ol. Dünya hayatının çekiciliğine kanarak gözlerini onlardan ayırma. Kalbini² zikrimizden gafil kıldığımız³, tutkularına uymuş, işi aşırılık olan kimseye boyun eğme⁴.
1- Her zaman, sürekli, gün boyu. 2- Bkz. 9:125. âyetin dipnotu. 3- Öğütlerimizi, hatırlatmamızı umursamayanları. 4- Toplumun ileri gelenlerinin beğenisi için, yoksul, yoksun ve güçsüz olanları ikinci planda bırakacak bir davranış içine girme (Bkz. 6:52).
- 18:29. De ki: “Hakk¹ Rabb’inizdendir. O halde dileyen îmân etsin, dileyen küfretsin.” Kuşkusuz Biz, zâlimler için bir ateş hazırladık. Çadır gibi onları kuşatan. Eğer yardım isterlerse, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su yağdırılır. O ne kötü bir içecektir! Ve ne kötü bir barınma yeridir.
1- Gerçeği kesin olarak bildiren mesaj, gerçek doğruluk. Gerçeklik. Bir şeyin aslı ve esası.
- 18:30. Gerçek şu ki; îmân edip sâlihâtı¹ yapanlara gelince, Biz, iyi bir iş yapan hiç kimsenin yaptığını karşılıksız bırakmayız.
1- Bkz. 16:97. âyetin dipnotu.
- 18:31. İşte onlara Adn Cennetleri vardır. Onların içinden nehirler akar. Orada, altından bileziklerle süslenirler. İnce ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyerler. Orada tahtlar üzerine yaslanırlar. Ne güzel bir karşılık ve ne iyi bir ağırlanma yeri!

- 18:32. Onlara iki adamın durumunu örnek ver. Bunlardan birine her türlü üzümden iki bahçe yaptık. Ve bu iki bahçenin çevresini hurmalıklarla donattık. Aralarında da ekinlikler bitirdik.
- 18:33. İki bahçenin ikisi de hiçbir şey eksik bırakmadan meyvelerini verdi. Ve aralarında bir nehir akıttık.
- 18:34. Ve onun serveti oldu. Arkadaşı ile konuşurken: “Ben malca senden daha zenginim, insân sayısınca da senden daha güçlüyüm.” dedi.
- 18:35. Ve o kendisine yazık ederek bahçesine girdi: “Ben, bunun hiçbir zaman yok olacağını sanmıyorum.” dedi.
- 18:36. “Kıyâmetin kopacağını sanmıyorum. Eğer böyle bir şey olur da Rabb’ime döndürülürsem, mutlaka orada bundan daha hayırlısını bulurum.”
- 18:37. Tartışmaya girdiği arkadaşı ona: “Seni topraktan, sonra bir nutfeden yaratan, sonra da seni insân şekline sokana nankörlük mü ediyorsun?”
- 18:38. “Oysa benim Rabb’im Allah’tır. Ve ben Rabb’ime kimseyi ortak koşmam.”
- 18:39. “Her ne kadar beni mal-mülk ve evlat bakımından eksik görüyorsan da bahçene girdiğin zaman: “Allah ne dilerse o olur, Allah’tan başka hiçbir güç yoktur, deseydin ya!”
- 18:40. “Belki Rabb’im, bana senin bahçenden daha hayırlısını verir. Ve seninkinin üzerine de gökten felaketler gönderir de verimsiz, kupkuru bir toprak olur.”
- 18:41. “Veya onun suyu yerin dibine çekilir de artık onu çıkarmaya asla gücün yetmez.”
- 18:42. Onun ürünleri kuşatılıp bitirildi. Ve çardakları üzerine yıkılmıştı. Yaptığı harcamalara üzülerek ellerini ovuştururken, “Keşke ben Rabb’ime hiçbir şeyi ortak koşmasaydım.” diyordu.
- 18:43. Allah’tan başka kendisine yardım edecek kimseler olmadı. Ve kendi kendisini de koruyamadı.
- 18:44. İşte bu durumda velilik, gerçek olarak yalnızca Allah’a aittir. O, ödüllendirme bakımından da en hayırlı olandır. Sonuç bakımından da en hayırlı olandır.

- 18:45. Dünya hayatının neye benzediğine dair şu örneği ver: o, gökten indirdiğimiz su ile yeryüzünde yeşeren ve daha sonra çer çöp olup rüzgârla sağa sola savrulan bitki gibidir. Allah'ın Her Şeye Gücü Yeter.
- 18:46. Mal ve çocuklar, dünya hayatının süsüdür. Kalıcı olan iyi işler ise Rabb'inin yanında daha değerlidir. Ümit bağlama yönünden de daha değerlidir.
- 18:47. O Gün dağları yürüteceğiz. Ve yeryüzünü dümdüz görürsün. Hiç kimseyi bırakmaksızın onların tamamını¹ mahşerde toplarız.
1- Tüm ölüleri.
- 18:48. Saf saf Rabb'ine arz olunacaklar. "Ant olsun ki siz, ilk yarattığımız gibi Bize geldiniz. Hayır, size yaptığımız uyarıları, gerçekleştirmeyeceğimizi sanıyordunuz."
- 18:49. Ve kitâp ortaya kondu. O zaman suçluların onda olanlardan ürpeldiklerini görürsün. "Eyvah bize! Bu nasıl bir kitâp ki, büyük-küçük saymadık hiçbir şey bırakmamış." derler. Yaptıkları her şeyi hazır buldular. Senin Rabb'in, hiç kimseye haksızlık yapmaz.
- 18:50. Hani! Biz, meleklerle, "Âdem'e secde edin."¹ demiştik. İblîs hariç hepsi secde etmişti. O cinlendendi. Böylece Rabb'inin sözünden dışarı çıktı. Benim yanım sıra, onu ve soyunu evliya mı ediniyorsunuz? Oysa onlar sizin düşmanınızdır. Zâlimler için ne kötü bir tercihtir bu!
1- Bkz. 17:61. âyetin dipnotu. 2- Bkz. 11:113. âyetin dipnotu.
- 18:51. Ben onları¹ göklerin ve yeryüzünün yaratılışına ve kendilerinin yaratılışına tanık tutmadım.² Ve Ben saptranları yardımcı edinmedim.
1- İblîs ve soyu. 2- İblîs ve soyu kendi yaratılışlarına tanık tutulmazlar-ken; insân ve soyu kendi yaradılışına tanık tutulmuştur (Bkz. 7:172). Yani Allah, insânı yaratırken onun benliğine, yaratıcısı idrak etme güdüsünün yerleştirildiğini; insânın yaradılış özünde Allah'ı tanıma ve idrak etme yeteneğinin kodlanmış olduğunu ifade etmektedir.
- 18:52. O Gün Allah, "Benim ortaklarım olarak sandıklarınızı haydi çağırın." der. Sonra onları çağırdılar fakat onlar, kendilerine cevap vermedi. Ve Biz onların aralarına aşılmaz bir engel koyduk.

- 18:53. Mücrimler¹ ateşi görünce, ona düşeceklerini anlarlar. Ancak ondan bir kaçış yolu bulamazlar.
1- Suçlu. *Hakikât ile bağını koparmış. Mücrim, "basit suçlu" anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın" olmayı da kapsan "suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden" bir kavramdır.*
- 18:54. Ant olsun ki Biz, bu Kur'an'da her türlü örneği farklı farklı açıklamalarla verdik. Ne var ki insân bilir bilmez her şeye karşı çıkmayı çok sevmektedir.
- 18:55. Kendilerine doğru yolu gösterici geldiği zaman; insânları, Rabb'lerinin bağışlamasını dilemekten ve î mân etmekten alıkoyan şey, kendilerinden öncekilerinin başına gelenlerin, kendi başlarına da gelmesini ya da azâpla karşı karşıya gelmeyi beklemeleridir.
- 18:56. Biz, Resûlleri ancak haberdar ediciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kâfirler ise Hakk'ı Bâtlı ile ortadan kaldırmak için mücadele ediyorlar. Ve onlar, âyetlerimizi ve uyarıldıkları şeyleri alaya alıyorlar.
- 18:57. Rabb'inin âyetleriyle öğüt verildiği zaman onu dikkate almayan ve yapıp ettiklerini önemsemeyen kimseden daha zâlim kim vardır? Biz, böylelerinin kalplerinin üzerine, gerçeği düşünüp kavramayı engelleyen bir örtü, kulaklarına da ağırlık koyduk. Sen onları doğruya yöneltmeye çalışsan da artık asla doğru yola dönmezler.
- 18:58. Bununla beraber, rahmet sahibi Rabb'in çok bağışlayıcıdır. Eğer O, yaptıkları yüzünden onları hemen hesaba çekseydi, kesinlikle onlara azâbı hemen verirdi. Aksine onlar için belirlenmiş bir zaman vardır. Onlar, O'ndan başka sığınılacak bir yer asla bulamazlar.
- 18:59. İşte zûlmettikleri zaman yok ettiğimiz beldeler. Biz onların yok edilmeleri için de bir zaman belirlemiştik.
- 18:60. Bir zamanlar Mûsâ, genç arkadaşına: "İki denizin birleştiği yere ulaşıncaya kadar yoluma devam edeceğim veya uzun zaman gitmeye devam edeceğim." demişti.
- 18:61. İkisinin arasının¹ birleştiği yere ulaştıklarında hûtlarını² unuttular. O da denizin derinliklerine doğru kendi yolunu tuttu.
1- İki denizin. 2- Balıklarını.

- 18:62. Epey bir mesafe aldıktan sonra, genç arkadaşına, “Yolculuğumuz nedeniyle iyice yorulduk, haydi sabah yemeğimizi getir.” dedi.
- 18:63. “Tüh! Şu işe bak! O kayanın yanında durduğumuzda ben hûtu¹ unuttum; şeytân hatırlamama engel oldu. O da şaşılacak bir şekilde denizde kendisine yol tuttu.”
1- Balığı.
- 18:64. “Hemen oraya dönmeliyiz” dedi. Ve izlerini takip ederek geri döndüler.
- 18:65. Derken katımızdan, kendisine bir rahmet verdiğimiz ve tarafımızdan bir ilim¹ öğrettiğimiz Bizim kullarımızdan bir kul² buldular.
1- Kelimesi kelimesine, “ilm-i ledun.” “Ledun” kelimesi, kimi dünya dinlerinde gnosis (gizli, özel bilgi, sır) olarak tanımlanan biçimiyle “tasavvuf dininde” de bilgi türü olarak, “ilm-i ledun” olarak yer almaktadır. Tasavvuf dinini, ilm-i ledunu “hiçbir çaba olmaksızın, Allah’ın, kimilerinin kalbine doğrudan bilgi yüklemesi” olarak tanımlamaktadır. Oysaki “ledun” kelimesi Kur’an’ın onlarca âyetinde (Örn.18:76) olduğu gibi, “mekân zarfı” olarak; tarafında, yanında, katında anlamlarına gelmektedir. 2- Çeşitli kaynaklara dayanılarak “Hızır” olarak adlandırılan “bir kul”un kim olduğu bilgisi Kur’an’da yer almamaktadır. Hızır kelimesi Kur’an’da yer almadığı halde, Kur’an’da “kullarımızdan bir kul” olarak geçen kulu, Kur’an dışı geleneksel anlayış, Kur’an dışı inançların etkisinde kalarak “Hızır” olarak anmaktadır.
- 18:66. Mûsâ ona: “Sana öğretilen doğru yoldan gitme bilgisini bana da öğretmen için, sana tâbi olabilir miyim?” dedi.
- 18:67. “Sen, benimle beraber olmada sabretmeye asla güç yetiremezsin.”
- 18:68. “Haberdar edilerek iç yüzünü kavrayamadığın şeye nasıl sabredebilirsin?”
- 18:69. “İnşâallah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiçbir işine karşı çıkmayacağım.” dedi.
- 18:70. “O halde, eğer bana uyacaksan, hakkında bir açıklama yapıncaya kadar bana hiçbir şey hakkında soru sorma.” dedi.
- 18:71. Bunun üzerine yürüdüler. Nihâyet bir gemiye bindiklerinde onu deldi. Mûsâ: “İçindekilerini boğmak için mi onu deldin? Gerçekten sen şaşılacak bir iş yaptın.” dedi.

- 18:72. “Gerçek şu ki sen benimle birlikte olmada sabretmeye asla güç yetiremezsin dememiş miydin?”
- 18:73. “Unutmuş olmamdan dolayı beni kınama ve bu işimden dolayı güçlük çıkarma.” dedi.
- 18:74. Tekrar yola koyuldular. Nihâyet bir delikanlıya¹ rastladılar. Onu öldürdü. “Bir cana karşılık olmaksızın zekiyye² bir canı öldürdün mü? Gerçekten dehşet verici bir şey yaptın!”
- 1- Kelimesi kelimesine, Ğulâm. Ğulâm, anneye babaya nispetle evlat anlamındadır. Çocuğun yaşı ne olursa olsun kırk yaşında olsa bile anne ve babaya nispet edildiğinde evlat, yani çocuk olarak tanımlanmaktadır. Ğulâm kelime olarak; oğlan, evlat, delikanlı, çocuk, uşak, hizmetli, ergenlik çağı anlamlarına gelmektedir. Kimi çevirilerde çocuk diye çevrilen “ğulâm” kelimesi, bu âyette delikanlı anlamında olup, yaşlı anlamındaki “şeyh” kelimesinin zıddıdır. Dolayısı ile öldürülen kimse çocuk değil delikanlı yaşta birisidir. Ğulâm kelimesinin delikanlı, genç anlamına geldiği bu sûrenin 82. âyetinde açıkça ifade edilmektedir. 2- Masum. Bu ve onlarca âyette geçtiği gibi “zekât” arınmak, daha temiz olmak, yücelmek demektir.*

— ﴿﴾ — 15. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

- 18:75. Sana, “Sen, kesinlikle benimle birlikte olmaya sabretmeye asla güç yetiremezsin, demedim mi?” dedi.
- 18:76. “Eğer bir daha sana bir şey sorarsam, artık benimle arkadaşlık etmezsin! Tarafımdan¹ yeterince özür dilemede bulundum.”
- 1- Ledun (tarafımdan) kelimesi ile ilgili Bkz.18:65. âyetin dipnotu.*
- 18:77. Yeniden yola koyuldular. Bir kasabaya varınca, karşılaştıkları halktan yiyecek istediler. Ne var ki onlar, kendilerini misafir etmekten kaçınıldılar. Derken orada yıkılmak üzere olan bir duvar buldular. Hemen onu düzeltti. Mûsâ: “Eğer isteseydin elbette bunun için bir ücret alırdın.” dedi.
- 18:78. “İşte bu yollarımızın ayrılma vaktidir. Sabırlı olmaya güç yetiremediğin şeylerin içyüzünü sana açıklayacağım.” dedi.

18:79. “O gemi, geçimini denizden sağlayan yoksul kimselere aitti. Gemiye hasarlı göstermek istedim, zira onların ilerisinde bütün gemileri gasp eden bir hükümdar vardı.”

18:80. “Delikanlıya gelince, anne ve babası Mü’min kimselerdi. Onları azgınlığa ve Küfre sürüklemesine rızamız olmadı.¹⁷”

1- Zor kullanarak, baskı yaparak anne ve babasını azgınlığa ve küfre sürüklemekte oluşunu samimiyetle biliyorduk. Anlaşılan odur ki; söz konusu âlim/bilen kul o yörede yaşayan ve yaşadığı bölgede olup bitenlere yakından tanık olan birisidir. Delikanlıyı ve delikanlının anne ve babasına inançlarından dolayı nasıl baskı yaptığını, nasıl zulmettiğini içtenlikle/yakından bilen birisidir. Âyetteki hûşû kelimesi, âlim kulun olup bitenleri çok iyi bildiği ve bilgisinden emin olduğu anlamındadır. Zaten âyete literal olarak dil bilgisi kuralları açısından da gelecek zaman anlamı verilemez. Çünkü يُرْهِقُهُمَا أَنْ “en yurhikahumâ” mastardır ve mastarlar isim grubundan oldukları için şimdiki zaman kipindedirler. Âyet, gelecekte olacak olan bir şeyden değil oluyor olan; olmakta olan bir durumdan söz etmektedir. Âyete gelecekte olacak bir şeymiş gibi anlam verilmesi yanlıştır. Ayrıca âyette geçen haşiye kelimesinin anlamı korkmak değil, hûşûdur, yani içtenliktir. En ilkel olanı da dâhil, yeryüzünün hiçbir hukuk sisteminde olmayan, gelecekte işlenecek bir suçta ceza vermeyi, Allah’ın uygun görmüş olabileceğini varsaymak Allah’a iftira atmaktır.

18:81. “Böylece onların Rabb’lerinin, onu, ondan daha hayırlı, daha zekât¹ ve merhamete daha yakın olanla değiştirmesini istedik.”

1- Daha temiz.

18:82. “Duvar ise o şehirde iki yetim gence aitti. Ve onun altında, onlara ait bir servet vardı. Babaları iyi bir kimseydi. İşte onun için Rabb’in, onların erginlik dönemine erişmesini ve - Rabb’lerinden bir rahmet olarak- serveti çıkarmalarını istedi. Ve ben onu kendiliğimden bir iş olarak yapmadım. İşte senin sabretmeye güç yetiremediğin şeylerin açıklaması budur.¹⁷”

1- Bu kıssanın önemli mesajlarından birisi de şudur: Bir konuda kesin olarak doğru bilgi sahibi olunmadan, bir şeyin nedeni kesin olarak bilinmeden yargıda bulunmak doğru değildir. Mûsâ Nebi, nedenini bilmediği her üç konuda da tanık oldukları ile yargıda bulunmuş ve yanılmıştır.

Örneğin birisini bıçaklayarak öldüren bir kimseyi gördüğümüzde ona hemen katil deriz. Neden böyle deriz? Çünkü öldürürken gözlerimizle gördük. Oysaki neden öldürdüğünü öğrendiğimizde belki de katil dediğimiz kimseye bu kez kahraman diyeceğiz. Hatta ona yardım bile etmek isteyebiliriz. Onun için bir şeyin nedenini bilmeden, doğruluğundan emin olmadan sonuç üzerinden yargıda bulunmak -isabet edilse bile- doğru değildir.

- 18.83. Sana, Zu'l-Karney'n'den¹ soruyorlar. De ki: "Size ondan bir konu anlatacağım."
1- *Zu'l-Karney'n kelimesi iki boynuz sahibi demektir. Zu'l-Karney'n'in kim olduğu konusunda Kur'an bir bilgi vermemektedir.*
- 18.84. Doğrusu Biz, onu yeryüzünde güçlendirdik ve ona her şeyden bir sebep¹ verdik.
1- *Sonuca ulaşmayı sağlayacak şey.*
- 18.85. Böylece bir sebebe tâbi oldu.
- 18.86. Nihâyet o, Güneş'in battığı yere vardığı zaman, onu koyu bir suda batıyor buldu. Bir de bunun yanında bir halkla karşılaştı. "Ey Zu'l-Karney'n! Dilersen onları cezalandırırsın, dilersen onlara iyilik edersin."¹ dedik.
1- *Ya zûlmederek zâlim olursun ya da adil davranarak, iyi bir kimse olursun.*
- 18.87. Zu'l-Karney'n: "Kim zûlmederse ona azâp edeceğiz. Sonra Rabb'ine döndürülür. Böylece ona daha şiddetli bir azâpla azâp edilir." dedi.
- 18.88. "Kim îmân eder ve sâlihâtı¹ yaparsa, en iyi karşılık onundur. Biz, ona her türlü kolaylığı göstereceğiz."
1- *Bkz. 16:97. âyetin dipnotu.*
- 18.89. Sonra bir sebebe¹ tâbi oldu.
1- *Amacına ulaştıracak bir yola koyuldu.*
- 18.90. Nihâyet Güneş'in doğduğu yere vardığı zaman, onu, kendilerini Güneş'e karşı koruyacak bir örtü yapmadığımız bir halkın üzerine doğarken buldu.

- 18:91. İşte böyle! Biz, onun yanında olan şeyleri bilgimizle kuşatmıştık.
- 18:92. Sonra bir sebebe tâbi oldu.
- 18:93. Nihâyet iki set arasına ulaştığı zaman, onların yanı başında neredeyse hiç söz anlamayan bir halkla karşılaştı.
- 18:94. “Ey Zu’l-Karneyn! Şüphesiz Ye’cûc ve Me’cûc yeryüzünde fesat çıkaracaklardır. Onun için, onlarla bizim aramıza ücreti mukabilinde bir set yap, olmaz mı?” dediler.
- 18:95. “Rabb’imin, beni içinde bulundurduğu imkânlar daha hayırlıdır.” dedi. “Şimdi bana güç verin de sizinle onların arasına çok sağlam bir engel yapayım.” dedi.
- 18:96. “Bana demir parçaları getirin. İki dağın arası eşit seviyeye gelinceye kadar körükleyin.” dedi. Onu bir ateş haline getirince, “Bana erimiş bakır getirin, onun üzerine dökeceğim.” dedi.
- 18:97. Artık onu aşmaya ve yarıp geçmeye güç yetiremediler.
- 18:98. “Bu Rabb’imden bir rahmettir. Ama Rabb’imin uyarısı¹ gerçekleştiği zaman, onu yerle bir eder. Ve Rabb’imin uyarısı gerçektir.” dedi.
1- Sözü edilen/karar verilen an.
- 18:99. O Gün¹ onları terk ederiz. Dalga dalga birbirlerine karışırlar. Ve Sûr’a üfürülür. Hepsini bir araya toplarız.
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 18:100. O Gün Cehennem’i Kâfirlere sunarız, tam bir sunuşla.
- 18:101. Ki onlar, bizim zikrimize¹ karşı gözleri kapalı ve işitmeye tahammül olmayanlardır.
1- Hatırlatıcımıza, öğüdümüze.
- 18:102. Yoksa Kâfirler, Benim yanımda evliya¹ edinebileceklerini mi sandılar? Biz, Cehennem’i Kâfirlere bir ikram olarak hazırladık.
1- Bkz. 11.113. âyetin dipnotu.
- 18:103. De ki: “Size, yaptıklarından dolayı en çok kayba uğrayanları haber verelim mi?”

- 18:104. “Onlar, dünya hayatında iyi işler yaptıklarını sanırlarken, yaptıkları boşa gitmiş olan kimselerdir.”
- 18:105. İşte onlar, Rabb’lerinin âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr edenlerdir. Bu nedenle onların bütün yaptıkları boşa gitmiştir. Artık Kıyâmet Günü onlara hiçbir değer vermeyiz.
- 18:106. Küftremeleri, âyetlerimi ve Resûllerimi alaya almaları nedeniyle onların cezaları Cehennem’dir.
- 18:107. İmân edip, sâlihâtı yapanların ikramı Firdevs Cennetleridir.
- 18:108. Orada devamlı kalırlar. Asla ayrılmak istemezler.
- 18:109. De ki: “Rabb’imin kelimeleri¹ için denizler ve bir o kadar daha deniz mürekkep olsa; Rabb’imin kelimeleri bitmeden denizler biterdi.
1- Takdir edilmiş hüküm. “Allah’ın kelimeleri” deyimi “Allah’ın sözleri” anlamını değil, Allah’ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir.
- 18:110. De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. Sizden farkım; bana, ilâhınızın ancak tek ilâh olduğu vahyedilmiş olmasıdır. Onun için her kim Rabb’ine kavuşmayı umuyorsa, sâlihâtı yapsın ve Rabb’ine kullukta¹ hiç kimseyi ortak koşmasın.”
1- Bkz. 18:16. âyetin dipnotu.

19. MERYEM SÛRESİ

[İniş sırası: 44, Mekki, 98 âyet.

Adını sûrede geçen “Meryem” kıssasından almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 19:1. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.
- 19:2. Rabb’inin, kulu Zekeriyyâ’ya rahmetinin zikridir.¹
1- Öğüdüdür.
- 19:3. O, içten bir seslenişle Rabb’ine seslenmişti.
- 19:4. “Rabb’im! Gerçekten ben iyice güçten kesildim. Saçım başım ağardı. Ve Rabb’im, Sana ettiğim dûalarım hiç karşılıksız kalmadı.”
- 19:5. “Gerçekten, benden sonra yerime geçeceklerden çok endişeliyim. Hanımım da kısır. Onun için bana katından bir veli¹ bağışla.”
1- Yerime geçecek, destekleyici, yardımcı birini lütfet.
- 19:6. “Bana ve Ya’kûb soyuna mirasçı olsun. Rabb’im, onu hoşnut olunan kıl.”
- 19:7. “Ey Zekeriyyâ! Biz, sana ismi Yahyâ olan ve daha önce dengi görülmemiş bir oğul müjdeliyoruz.”
- 19:8. “Rabb’im! Hanımım kısır, ben de ayakta duramayacak kadar yaşlanmışken, benim nasıl bir oğlum olabilir?” dedi.
- 19:9. “Haklısın, ne var ki senin Rabb’in böyle olmasını buyurdu.” Ve “Bu Benim için kolaydır. Bundan önce de seni, sen hiçbir şey değilken yarattım.” dedi.
- 19:10. “Rabb’im! Bana bir âyet¹ ver!” dedi. “Senin âyetin,² sapasağlam olduğun halde aralıksız üç gece³ insânlarla konuşmayacak olmandır.”⁴ buyurdu.
1- Belirti göster. 2- Belirtin. 3- Üç gün, üç gece (3: 41). 4- Konuşma sorunun olmadığı halde üç gün boyunca konuşamayacak olmandır, dilinin tutulmasıdır.

- 19:11. Bunun üzerine mihraptan¹ halkının karşısına çıktı. Onlara, sabah akşam tesbih² etmelerini vahyetti.³
1- İbadethaneden. **2-** Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. **3-** İşaret diliyle anlattı.
- 19:12. "Ey Yahyâ! Kitâp'ı kuvvetlice tut¹." O henüz çocukken ona hikmet² verdik.
1- Onun buyruklarına samimiyetle uy. **2-** Yanlışta, sapkınlığa engel olmak bilgisi, bilgeliği. Sağlıklı düşünmek, gerçeği kavramak, doğru yargıda bulunmak yetisi. En doğru yöntem.
- 19:13. Tarafımızdan yumuşak kalplilik ve zekât¹ verdik. Ve o, takvâ² sahibi oldu.
1- Zekât, arınmak, arındırmak demektir. Benliğin her türlü kötülükten arınması, temizlenmesi, arı duru hale gelmesi demektir (2:43; 19:13, 31; 18:81; 20:76; 23:4; 41:7). "Zekât vermek" terkinin anlamı, malı yardımda bulunmak değildir. Bir terkip olarak, arınmış, temizlenmiş, arı duru hale gelmiş bir benlikle Allah'ın emirlerine tâbi olmak demektir. **2-** Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir.
- 19:14. Anne ve babasına karşı birr¹ sahibiydi. Karşı çıkan ve asilik eden biri değildi.
1- İyi olan her şey, bütün iyilikler, başış, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül.
- 19:15. Doğduğu gün, öleceği gün ve canlı olarak yeniden diriltileceği gün onun üzerine selâm olsun.

- 19:16. Kitâp'ta Meryem'i de an! Hani o, ailesinden ayrılarak, doğu tarafında bir yere çekilmişti.
- 19:17. Sonra ailesi ile arasına bir perde çekti.¹ O zaman, ona rûhumuzu gönderdik. Ona normal bir beşer yapısında temessül etti.²
1- Onlardan ayrı bir yere çekildi. 2- Göründü. "Örnek verme" anlamına gelen "temessül" kelimesi "benzetmeyi" ifade eden "göründü" anlamına da gelmektedir.
- 19:18. "Senden Rahmân'a sığınırım. Eğer takvâ sahibi isen." dedi.¹
1- Benden uzak dur, dedi.
- 19:19. "Ben sadece "Rabb'inin elçisiyim." dedi. "Sana tertemiz bir oğul armağan etmek için geldim."
- 19:20. "Benim nasıl bir oğlum olabilir? Bana kesinlikle bir beşer dokunmamışken. Ve ben kesinlikle iffetsiz değilim." dedi.
- 19:21. "İşte böyle." dedi.¹ Rabb'in: "O Bana kolaydır. Onu, insânlara bir âyet² ve Bizden bir rahmet kılacağız." dedi." Bunun böyle olması karara bağlanmıştır."
1- Rûh/elçi. 2-Mucize.
- 19:22. Ona hamile kaldı ve gözden uzak bir yere çekildi.
- 19:23. Sonra doğum sancısı onu bir hurma ağacının gövdesine sığınmaya mecbur etti. "Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim." dedi.¹
1- Bu sözler, doğum sancısı nedeniyle söylenmiş sözler değil, hamileliğin izahını nasıl yapacağını bilememenin verdiği sıkıntıyı ve üzüntüyü ifade eden sözlerdir.
- 19:24. Sonra altından¹ ona "Üzülme." diye bir ses geldi: "Rabb'in, senin alt tarafında² olanı şerefli³ kılmıştır."
1- Ağacın. 2- Rahminde. 3- "Seriyy" kelimesi; ark, dere, su yolu gibi anlamlara geldiği gibi; soylu, şerefli, değerli, seçkin, cömert, her şeyin iyisi, önder gibi anlamlara da gelmektedir. Bu âyetin çevirisinin, genellikle bu kelimedden hareketle; "Rabb'in alt tarafından bir su arkı akıttı" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Meryem'in çaresizliğinin ve üzüntüsünün gereksizliğini ifade eden ve onu teselli edecek bir seslenişle: "Üzülme, sen çok şerefli, çok değerli, her şeyin en iyisi olan ve önder bir çocuk doğuruyorsun." demek istenmektedir.

- 19:25. “Hurma ağacını silkele. Üzerine olmuş taze hurmalar dökülsün.”
- 19:26. “Artık ye ve iç. Gözün aydın olsun! Eğer beşerlerden¹ biri ile karışılırsan; ben Rahmân’a savm² adadım, bu nedenle bugün hiç kimse ile konuşmayacağım de.”
1- İnsânlardan. 2- Konuşmama (susma) orucu.
- 19:27. Sonra onu kucaklayarak halka getirdi. Dediler ki: “Ey Meryem! Doğrusu sen olmayacak bir şey yaptın.”
- 19:28. “Ey Hârûn’un kız kardeşi!¹ Doğrusu senin baban kötü bir adam değildi. Annen de iffetsiz bir kadın değildi.”
1- “Hârûn’un Kız kardeşi” hitabından kasıt, “Hârûn Ehli/Hârûn soyundan/ Kabilesinden” mensubiyetten kinayedir. Gelenek olarak kişinin ismi mensup olduğu soyun ünlü olan kimsesi ile anılıyordu.
- 19:29. Bunun üzerine, Meryem çocuğu işaret etti. Onlar: “Biz beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?” dediler.¹
1- Anlam zorlamaları ile bu âyete, “İnsânlar onu henüz genç bularak, “Biz daha dünkü çocukla nasıl konuşalım?” şeklinde anlam vermek doğru değildir. İsâ Nebî’nin beşikte konuşması gerçektir. 19:21. âyette de denildiği gibi bu olay bir mucizedir. İsâ Nebî’nin beşikte iken konuştuğunu başka âyetler de bildirmektedir (3:46; 5:110).
- 19:30. “Kuşkusuz ki ben¹ Allah’ın kuluyum. Bana Kitâp verdi ve beni Nebî yaptı.” dedi.
1- Nebi İsâ.
- 19:31. “Ve beni bulduğum her yerde mübarek¹ kıldı. Ve yaşadığım sürece bana salât² ve zekât³ tavsiye etti.”⁴
1- Kutlu. 2- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dua etmek, din, havra. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı ayet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak. Namaz, Farsça bir kelimedir ve bu kelime Kur’an’da geçmez. 3- Bkz. 19:13. âyetin dipnotu. 4- Hükme bağladı.

- 19:32. “Ve anneme karşı birr¹ yaptı. Ve beni bir zorba, bir isyankâr yapmadı.”
1- İyi olan her şey, bütün iyilikler, bağış, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül.
- 19:33. “Doğurulduğum gün, öleceğim gün ve canlı olarak diriltileceğim gün, selâm¹ benim üzerimedir.”
1- Esenlik.
- 19:34. İşte hakkında tartıştıkları Meryem Oğlu İshâ hakkında söylenecek gerçek söz budur.
- 19:35. Allah’ın çocuk edinmesi olacak şey değildir. O, her şeyden münezzehtir.¹ Allah bir şeyin olmasına karar verdiği zaman ona “Ol.” der, o da olur.
1- Kusur ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah’a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. Allah’ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. “Hiçbir şey O’nun benzeri değildir (42:11).” Allah’a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur.
- 19:36. Allah, benim de Rabb’im sizin de Rabb’inizdir. O halde, O’na kulluk edin. İşte bu dosdoğru yoldur.
- 19:37. Bundan sonra gruplar kendi aralarında çekişmeye başladılar. Büyük günde bütün gerçekler ortaya çıktığı zaman, o Kâfirlerin vay haline.
- 19:38. Bize gelecekleri gün, onlara gerçekler işittirilir ve gösterilir. Ne var ki zâlimler, bugün apaçık bir şaşkınlık içinde.
- 19:39. Gaflet¹ içinde olup, îmân etmeyenleri, emrin yerine getirileceği pişmanlık günüyle uyar.
1- Aymazlık.
- 19:40. Yeryüzüne ve onun üzerindeki her şeye Biz varis olacağız. Ve onlar, yalnızca Bize döndürülecekler.
- 19:41. Kitâp’ta İbrâhîm’i de an. O, sadık¹ bir Nebi’ydi.
1- Doğru, dürüst, candan dost ve erdemli.

19:42. Babasına: “Ey babacığım! İştmeyen, görmeyen ve sana hiçbir yararı olmayan şeylere niçin kulluk¹ ediyorsun?” demişti.

1- Her insân kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsân yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü’min için kulluk, insânın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah’a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

19:43. “Ey babacığım! Sana gelmeyen bir ilim¹ bana geldi. O halde bana uy. Ki seni dosdoğru olan yola ileteyim.”

1- Vahiy.

19:44. “Ey babacığım! Şeytâna kulluk etme. Şeytân Rahmân’a isyan eden biridir.”

19:45. “Ey babacığım! Ben, Rahman’dan sana bir azâp dokunur¹ da bu durumda şeytân² için bir veli³ olursun diye korkuyorum.”

1- Ebedi olarak sapkınlıkta kalmayı hak edersin. **2-** Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat’ten uzak olan, Hakk’a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, saptırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsânların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir. **3-** Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici.

19:46. “Ey İbrâhîm! Sen, benim ilâhlarıma değer vermiyor musun? Eğer vazgeçmezsen kesinlikle seni taşlarım. Şimdi uzun bir süre gözümüne görünme.” dedi.

19:47. “Sana selâm olsun. Seni affetmesi için Rabb’imden bağışlanma dileyeceğim. Kuşkusuz O, bana çok lütüfkârdır.¹”

1- Hoşnut edicidir.

19:48. “Sizden ve Allah’ın yanı sıra kulluk ettiğiniz şeylerden uzak durup, yalnızca Rabb’ime dâa edeceğim. Umulur ki, Rabb’ime ettiğim dâalar sayesinde mahrum olmam.”

- 19:49. Onlardan ve onların Allah'ın yanı sıra kulluk ettiklerinden ayrılınca, Biz, ona İshâk'ı ve torunu Ya'kûb'u bağışladık. Hepsini Nebi yaptık.
- 19:50. Ve rahmetimizden onlara lütfettik.¹ Onların doğrulukla anılmalarını sağladık.
1- Hoşnut ettik.
- 19:51. Kitâp'ta Mûsâ'yı da an. O, muhles¹ bir Resûl, bir Nebi'ydi.
1- Arıtılmış, saf, berrak, arı-duru, samimi, erdemli hale getirilmiş olan.
- 19:52. Ve Tûr'un sağ tarafından ona seslendik. Onu, özel konuşmak için yaklaştırdık.
- 19:53. Ona rahmetimizden bir Nebi olarak kardeşi Hârûn'u armağan ettik.
- 19:54. Kitâp'ta İsmâîl'i de an. O, sözüne sadık¹ bir Resûl, bir Nebi'ydi.
1- Her zaman doğruyu söyleyen, özü sözü doğru olan.
- 19:55. Ve o kendisi ile birlikte olanlara salâtı¹ ve zekâtı² buyuruyordu. Ve o Rabb'inin yanında kendisinden hoşnut olunmuşlardandı.
1- Bkz.19:31. âyetin 2. dipnotu. 2- Bkz. 19:13. âyetin dipnotu.
- 19:56. Kitâp'ta İdrîs'i de an. O, çok sadık bir Nebi'ydi.
- 19:57. Onu yüce bir mekâna yükselttik.
- 19:58. İşte bunlar, Allah'ın nimetlendirdiği Nebilerdendi. Âdem'in neslinden ve Nûh ile birlikte taşıdıklarımızdan ve İbrâhîm ve İsrâîl'in soyundan ve doğru yola ilettiğimiz ve seçtiklerimizdendir. Onlara¹ Rahmân'ın âyetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.
1- Bu Nebilere.
- 19:59. Bundan sonra arkalarından gelen sonraki nesil, salâtı zayi ettiler¹ ve şehvetlerine² uydular. Yakında kötülükleri kendilerine dönecektir.
1- "Salâtı zayi etmek," çevirilerde ifade edildiği gibi, "namazı geçirmek, onu ihmal etmek" demek değildir. Zayi kelimesi, "bir şeyin elden çıkması, yitirilmesi" demektir. Eğer kast edilen şey, namazı geçirmek, terk etmek olsaydı; geçirme kelimesinin karşılığı olan "fevt" kelimesi kullanılırdı. Burada kastedilen şey, salâtın tamamen terk edilmesi demektir. Ve terk edilen salât, bilinen anlamı ile namaz ritüeli değil; din anlamındadır,

Allah'a şirksiz yönelme anlamındadır. Yani, dinden çıkmaktan, tevhitte uzaklaşmaktan diğer bir anlatımla "küfr"den söz edilmektedir. Allah'a yönelme, namaz, dúa, destek gibi anlamları olan salâtın anlamlarından biri de "din"dir. Zaten bir sonraki âyette, "tevbe edip, îmân etmekten" söz edilmektedir. Salâtı/dini terk edenler îmân etmeye davet edilmektedirler. Îmâna davet ise ancak Kâfir olanlar için söz konusu olabilir. 2- Şiddetli istek, tutku ve arzularına.

19:60. Ancak tevbe edip, îmân eden ve sâlihâtı yapanlar¹ hariç. İşte onlar Cennet'e girecekler ve onlara hiçbir şekilde haksızlık yapılmayacaktır.

1- "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiğini "Îmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı "seyyîât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.

19:61. Rahmân, kullarına gıyaben Adn Cennetleri söz verdi. Kuşkusuz O'nun sözü gerçekleşecektir.

19:62. Onlar, orada boş söz işitmezler. Ancak "selâm¹" işitirler. Ve orada, onların sabah akşam² rızıkları vardır.

1- Yalnızca "güven ve esenlik" dilekleri işitirler. **2-** "Sabah akşam" bir deyimdir ve "sürekli, her zaman" anlamına gelmektedir.

19:63. İşte bu, kullarımızdan takvâ sahibi olanlara miras olarak vereceğimiz Cennet'tir.

19:64. Biz, Rabb'inin emri olmaksızın inmeyiz. Önümüzdeki, arkamızdaki¹ ve bunların arasında olan her şey O'na aittir. Rabb'in unutkan değildir.

1- Bildiğimiz bilmediğimiz. Geçmiş ve gelecek şeyler.

19:65. Göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabb'idir. Öyle ise yalnızca O'na kul ol ve kulluğunda sabırlı ol. İsmi O'nunla anılmaya değer bir başkasını biliyor musun?

19:66. İnsân: "Öldükten sonra gerçekten yeniden diriltilecek miyim?" diyor.

- 19:67. Oysaki daha önce hiçbir şey değilken, kendisini yoktan var ettiğimizi düşünmüyor mu?
- 19:68. Rabb'ine ant olsun ki, onları ve şeytânları¹ kesinlikle bir araya toplayacağız. Sonra onları Cehennem'in kenarında diz üstü çökmüş olarak hazır tutacağız.
1- Sözüne uydukları, izinden gittikleri şeytân özellikli kimseleri.
- 19:69. Sonra, her topluluktan, Rahmân'a karşı kim başkaldırmışsa onları mutlaka ortaya çıkaracağız.
- 19:70. Sonra Biz, onu¹ kimlerin hak ettiğini elbette daha iyi biliriz.
1- Cehennemi.
- 19:71. Sizden oraya¹ gelmeyecek hiç kimse yoktur. Bu Rabb'inin üzerine aldığı kesinleşmiş bir yargıdır.²
1- Hesap görme alanına, mahşer yerine. 2- Âyette, kastedilen şey şudur: Herkes mahşer alanına, hesap görmek üzere toplanacak. Hesap görmekten hiç kimse istisna tutulmayacak. Devam eden âyette de dendiği gibi, takvâ sahipleri kurtulacak ve zâlimler de Cehennem için orada diz üstü çökmüş halde bekleyeceklerdir. Âyet, böyle söylemesine karşın, geleneksel anlayışın İsrâîliyyât referanslı çeviri ve tefsirlerinde; Mü'min, Kâfir herkes önce Cehennem'e gidecek, günahının cezası kadar Cehennem'de kaldıktan sonra, Cennet'e geçecek denmektedir. Oysaki 66. âyetten 73. âyete kadar olan âyetlere bir konu bütünlüğünde bakılmalıdır. Âyette doğrudan Cehennem kelimesi geçmediği halde "oraya" zamirine Cehennem olarak anlam verilmektedir. Oysaki Cehennem olarak çevrilen "oraya" zamiri Cehennemi değil, mahşer alanını işaret etmektedir. 21:101 ve 102. âyetleri Mü'minlerin Cehennem'in uğultusunu bile duymayacaklarını söylemektedir. Ayrıca, yüzlerce âyette de açıkça ifade edildiği gibi, Cennet de Cehennem de kalıcıdır. Cehennem'e gidenler Cehennem'den bir daha çıkamayacaklardır. İnanıcı ne olursa olsun; Müslim de olsa, günahı sevabından fazla olanlar, Cehennem'e gideceklerdir. Ne var ki Cehennem de tıpkı Cennet gibi kısım kısım, derece derecedir.
- 19:72. Sonra Biz takvâ sahiplerini kurtuluşa erdireceğiz. Ve zalimleri, orada diz üstü çökmüş halde bırakacağız.

- 19:73. Açıklayıcı kanıt içeren âyetlerimiz onlara okunduğu zaman,¹ Kâfirler, İmân Edenler'e; "İki gruptan² hangisi konumu itibariyle daha hayırlı, çevresi bakımından daha itibarlıdır?" dediler.
1- Dünyada iken. 2- İmân eden ve imân etmeyen.
- 19:74. Oysa onlardan önce, mal ve gösterişçe daha iyi olan nice nesilleri yok ettik.
- 19:75. De ki: "Kim sapkınlıkta ise, Rahmân, ona vaat edilen şeyi; azâbı veya Sa'at'ı göreceklere zamana kadar, zamanı uzatarak süre tanı. Böylece kimin yerce daha kötü ve taraftarca daha zayıf olduğunu yakında bilecekler."
- 19:76. Allah, doğru yola yönelenleri, doğru yola iletir. Yapılmış iyi ve yararlı işler Rabb'inin yanında hem karşılık bakımından hem de sonuç bakımından hayırlı olandır.
- 19:77. Âyetlerimizi inkâr edip, yine de "Bana kesinlikle mal ve evlat verilecek." diyen kimseyi¹ görüyor musun?
1- Ölümden sonra dirilmeyi ve Hesap Günü'nü yok saydığı halde, öte dünyada da kendisine zenginlik ve güç verileceğini söyleyen kimseyi.
- 19:78. O, gaybı mı biliyor? Yoksa Rahmân'dan bir söz mü aldı?
- 19:79. Hayır! Onun söylediklerini yazacağız. Ve ona azâbı uzattıkça uzatacağız.
- 19:80. Ve onun söylediği şeylere Biz mirasçı olacağız.¹ Ve o Bize tek başına gelecek.
1- Söylediklerinin tamamı, mal, mülk ve evlat elinden alınacak.
- 19:81. Ve onlar, kendileri için bir izzet¹ olsun diye Allah'tan başka ilâhlar edindiler.
1- Güç, şan, şeref.
- 19:82. Hayır! İlâh edinilenler, onların kulluklarını inkâr edecekler ve onlara düşman kesilecekler.
- 19:83. Görmüyor musun? Biz, Kâfirlerin üzerine, onları tahrik ederek kışkırtan şeytânları saldı.
- 19:84. Öyleyse onlar için acele etme.¹ Onların günlerinin hesabını yapıyoruz.
1- Hemen cezalandırılmalarını bekleme.

- 19:85. O gün takvâ sahiplerini Rahmân'ın huzurunda konuk olarak toplayacağız.
- 19:86. Mücrimleri¹ de susamış olarak² Cehennem'e süreceğiz.
1- Bkz. 18:53. *âyetin dipnotu.* **2-** *Suya götürülen susuz hayvan sürüsü gibi.*
- 19:87. Rahmân'ın yanında bir "ahd" edinmiş olan kimse hariç, bir şefaate¹ sahip olamayacaklar.²
1- *Bağışlanmaya, yardıma.* **2-** *Şefaate (yardım), Rahmân'ın hükümlerine tâbi olan, onunla bağlantısını koparmamış olan, yaptığı "ahde" bağlı kalan kimselere yapılacaktır. Bunu da Allah yapacaktır. Şu husus çok önemlidir: Âyette, "şefaate edecek" kimselerden değil, "şefaate olunacak" kimselerden söz edilmektedir. Dolayısı ile Allah'ın yanı sıra başkasından şefaate ummak, buna inanmak şirkten başka bir şey değildir (21:47; 39:44; 40:17, 51; 41:46).*
- 19:88. "Rahmân bir çocuk edindi." dediler.
- 19:89. Ant olsun ki, siz çok kötü bir iddiada bulundunuz.
- 19:90. Neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar gürültü ile devrilecekti.
- 19:91. Rahmân'a bir çocuk isnât ettiler diye.
- 19:92. Oysa Rahmân'a çocuk edinmek yaraşmaz.
- 19:93. Göklerde ve yerde bulunan herkes Rahmân'a yalnızca kul olarak gelecek.
- 19:94. Ant olsun ki, onların tamamını kuşatmış ve bir bir tespit etmiştir.
- 19:95. Onların hepsi, Kıyâmet günü O'na tek başına gelecektir.
- 19:96. İmân eden ve sâlihâtı yapanları¹, Rahmân sevilenler kılacaktır.
1- Bkz. 19:60. *âyetin dipnotu.*
- 19:97. Böylece Biz onu,¹ kendisi ile takvâ sahiplerini müjdelemen ve inat eden bir halkı uyarabilmen için senin dilinde kolaylaştırdık.
1- *Kur'an'ı.*
- 19:98. Onlardan önce nice nesilleri yok ettik. Onlardan herhangi birilerinin varlığını hissediyor musun? Veya onlardan en küçük bir ses duyabiliyor musun?

20. TÂHÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 45, Mekki, 135 âyet.

Adını 1. âyetteki "Tâ Hâ" harflerinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

20:1. Tâ. Hâ.

20:2. Biz, bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik.

20:3. Ancak hûşû¹ duyan kimselere öğüt olsun diye indirdik.

1- Allah'a karşı derin saygı, içten sevgi duymak, canî gönülden Allah'a yönelmek, alçak gönüllü, bilinçli ve duyarlı olmak. Derin saygı ve içten sevgi beslediği; üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duyduğu yüce varlıktan ayrı düşme, uzak kalma endişesini/korkusunu taşımak.

20:4. Yeri ve yüce gökleri yaratan tarafından indirilmiştir.

20:5. Rahmân,¹ arş üzerine istevâ² etmiştir.

1- Rahmeti bol Allah. 2- Arş, egemenlik ve güç makamı demektir. Arşa istevâ etmek, mutlak yönetim gücünü ve koyduğu yasalarla evreni egemenliği ve yönetimi altına almak demektir.

20:6. Göklerde ve yerde ne varsa ve bu ikisinin arasında ve nemli toprağın altında ne varsa O'nundur.

20:7. Sözü açıkça söyleyen de söylemesen de bil ki O, gizliyi de saklıyı da bilir.¹

1- Düşüncelerini de duygularını da.

20:8. Allah, kendisinden başka ilâh olmayandır. En “iyi isimler¹” yalnızca O’nundur.

1- Kelimesi kelimesine. “Esmâ’ul Husnâ.” Esmâ’ul Husnâ’ya “En güzel isimler.” olarak anlam verilmesi doğru değildir. “Husnâ,” “güzel” değil, “iyi” demektir. “İyi,” kelimesi anlam olarak nitelik bildirmektedir. Dolayısıyla ile “en nitelikli özellikler; en üstün ve anlamlı nitelikler yalnızca Allah’a aittir.” demektir. Diğer bir ifade ile Allah’ın sahip olduğu; er-Rahmân, el-Âlim, el-Hâkim, el-Ğafur, el-Kerim vb. nitelikleri güzel isimler değil “iyi isimler” olarak anlam verilmelidir. Bir kimseye, “iyi insan” dediği zaman ahlâkını ve karakterini, “güzel insan” dediği zaman fiziki yapısı belirtilmiş olunur.

20:9. Sana Musa’nın hadisi¹ ulaştı mı?

1- Haberi.

20:10. Hani o bir ateş görmüş ve yanındakilere: “Ben bir ateş gördüm. Bekleyin! Belki ondan size bir kor getiririm veya ateşin yanında bir yol gösteren bulurum.” demişti.

20:11. Oraya varınca, “Ey Mûsâ!” diye seslenildi.

20:12. “Ben senin Rabb’inim. Şimdi ayakkabılarını çıkar.¹ Sen temizlenmiş vadide, Tuvâ’dasın.²”

1- “Nalınlarını çıkar.” Bu alegorik bir anlatımdır: “Sana ayak bağı olan, seni yolundan alı koyan, sana yük olan şeylerden kurtul” kastedilmektedir. Zira Mûsâ’nın Nebilik süreci başlamaktadır. Eşinden boşanmışlar için “nalınlarından kurtuldu” deyimini de ayak bağlarından, yükten kurtuldu anlamına gelmektedir. **2-** Tertemiz bir yoldasın.

20:13. “Ben seni seçtim.¹ Öyleyse vahyolunanı dinle.”

1- Nebi olarak.

20:14. “Ben Allah’ım. Benden başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnızca Bana kulluk et. Ve öğüdüm için salâti¹ ikâme et.”

1- Mûsâ’ya Nebilik görevinin yeni verildiği dikkate alınırsa buradaki salâtın namaz olmadığı görülmektedir. Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah’a çağıranların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır.

- 20:15. “Zamanını bildirmemiş olsam da herkesin yaptığının karşılığını görmesi için kuşkusuz ki o Sâ’at¹ gelecektir.”
1- Kiyâmet saati.
- 20:16. “Öyleyse ona¹ îmân etmeyen, tutku ve kuruntusuna uyan kimse, seni ondan² alıkoymasın. Yoksa helâk olursun.”
1- Kiyamete. 2- Kiyâmet saatine inanmaktan.
- 20:17. “Sağ elindeki nedir ey Mûsâ?”
- 20:18. “O benim asamdır¹, ben ona dayanırım. Ve onunla koyunlarıma yaprak silkelerim. Onda benim için başka yararlar da var.” dedi.
1- Sopa’dır.
- 20:19. “Ey Mûsâ, onu yere at.” dedi.
- 20:20. Musa onu atınca bir de ne görsün! Hızla hareket eden bir canlı¹ olmuştu.
1- Yılan.
- 20:21. Allah: “Onu tut, korkma! Onu ilk haline döndüreceğiz.” dedi.
- 20:22. Allah: “Elini koynuna sok. Başka bir âyet¹ olarak, kusursuz bir bez yazlıkta çıksın.”
1- Mucize.
- 20:23. “Bununla daha büyük âyetlerimizden¹ bazılarını sana gösterelim.”
1- Mucizelerimizden.
- 20:24. “Firavuna git! Çünkü o azgınlaştı.”
- 20:25. “Rabb’im! Göğsüme genişlik ver.” dedi.
- 20:26. “Ve işimi kolaylaştır.”
- 20:27. “Dilimden düğümü çöz.”
- 20:28. “Ki söyleyeceklerimi anlasınlar.”
- 20:29. “Bana, yakınlarımdan bir yardımcı ver.”
- 20:30. “Kardeşim Hârûn’u.”
- 20:31. “Onunla gücüme güç kat.”
- 20:32. “Onu görevime ortak et.”

20:33. “Ki Seni çok tesbih¹ edelim.”

1- Her türlü noksanlıktan arındırarak, övgü ile yüceltmek.

20:34. “Seni çokça öğütleyelim.”

20:35. “Sen, bizim her halimizi görmektesin.”

20:36. “Ey Mûsâ! İsteddiğin sana verildi.” dedi.

20:37. “Gerçek şu ki, Biz sana daha önce de lütufta bulunmuştuk.”

20:38. “Hani annene vahyedilmesi gerekeni vahyetmiştik.”

20:39. “Onu sandığa koy da suya¹ bırak. Su da onu kıyıya bıraksın. Benim ve onun düşmanı, onu alsın.” Ve “korumam altında yetiştirilmen için seni sevimli biri yaptım.”

1- Nil’e.

20:40. “Hani kız kardeşin gidip, “Size, ona bakacak birisini bulmanızda yardımcı olayım mı?” demişti. Böylece gözü aydın olsun ve üzülmesin diye seni annene geri döndürdük. Ve birisini öldürmüştün de seni sıkıntıdan kurtarmıştık. Ve seni çeşitli sınavlarla sınav yaptık. Sonra yıllarca Medyen halkı içinde kaldın. Sonra takdirimiz gereği şimdi buradasın ey Mûsâ!”

20:41. “Seni Kendim için yetiştirdim.”

20:42. “Sen ve kardeşin, âyetlerimle gidin. Öğütlerimi duyurmada gevşeklik göstermeyin.”

20:43. “İkiniz de Firavun’a gidin. Kuşkusuz o azgınlıştı.”

20:44. “Ona yumuşak söz söyleyin. Umulur ki öğüt alır veya hûşû¹ duyar.”

1- Saygı duyar da azgınlıkta daha ileri gitmez.

20:45. “Rabb’imiz! Onun bize karşı aşırı gitmesinden veya azgınlık yapmasından çekiniyoruz.” dediler.

20:46. “Korkmayın! Kuşkusuz Ben sizinle birlikteyim. İştir ve görürüm.” dedi.

20:47. “Hemen ona gidin: “Kuşkusuz ki biz Rabb’inin iki Resûl’üyüz. Artık İsrâîloğulları’nı bizimle gönder ve onlara azâp etme. Doğrusu biz sana bir âyet¹ ile geldik. Selâm² doğru yola³ uyanlarıdır.”

1- Rabb’inden mesaj getirdik. **2-** Esenlik. **3-** Vahye.

- 20:48. “Bize, yalanlayıp aldırmayanların azâba uğrayacakları vahyolundu.”
- 20:49. Firavun: “Ey Mûsâ! Rabb’iniz kimdir?” dedi.
- 20:50. Mûsâ: “Bizim Rabb’imiz her şeye yaradılışını¹ veren, sonra da yol gösterendir.” dedi.
1- Yarattığı her şeyi kendine özgü özelliklerle yaratan ve yaradılış amacına uygun yolu gösterendir.
- 20:51. Firavun: “Öyleyse ilk nesillerin durumu ne olacak?” dedi.
- 20:52. “Onun bilgisi Rabb’imin yanında yazılıdır. Rabb’im yanlış yapmaz ve unutmaz.” dedi.
- 20:53. Yeryüzünü sizin için bir beşik yapan, orada sizin için yollar açan ve gökten su indiren O’dur. Onunla her türlü bitkiden çiftler¹ yetiştirdik.
1- Bitkiler de erkekli ve dişili olarak çiftler halinde yaratılmıştır.
- 20:54. Yiğın ve hayvanlarınızı otlatın. Bunda, akıl sahipleri için âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, kanıtlar.
- 20:55. Sizi ondan¹ yarattık. Ve sizi ona döndüreceğiz. Ve sizi oradan bir kere daha çıkaracağız.
1- Topraktan.
- 20:56. Ant olsun ki; âyetlerimizin¹ hepsini ona² gösterdik. Buna rağmen yalanlamakta diretti.
1- Mucizelerimizin, göstergelerimizin, kanıtlarımızın. 2- Firavun’a.
- 20:57. “Ey Mûsâ! Sen sihrinle bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin?” dedi.
- 20:58. “O halde biz de sana, senin sihrine benzer bir sihirle karşılık vereceğiz. Şimdi üzerinde birlikte anlaşacağımız uygun bir yer ve zaman belirle.”
- 20:59. “Sizinle buluşma zamanı, Ziyet¹ Günü insanların toplanma zamanı olan kuşluk vakti olsun.” dedi.
1- Şenlik günü, tören günü.
- 20:60. Bunun üzerine Firavun dönüp gitti ve yapacağı hileleri hazırlattıktan sonra belirlenen yere geldi.

- 20:61. Mûsâ onlara: “Yazıklar olsun size! Yalanlarınızla Allah’a iftira etmeyin. Yoksa sizi azâpla yok eder. İftira edenler, gerçekten yok olmuştur.”
- 20:62. Firavunun adamları fısıltı ile aralarında ne yapacaklarını tartıştılar.
- 20:63. “Bu ikisi kesinlikle sihirbazdır. Sihirleriyle sizi yerinizden çıkarmak, örnek yolunuzu¹ değiştirmek istiyorlar.”
1- Dininizi, düzeninizi.
- 20:64. “Şu hâlde bütün oyunlarınızı birleştirin, sonra bir düzen içinde ortaya koyun. Bugün üstün gelen kesinlikle başarıyı elde etmiş olur.”
- 20:65. Sihirbazlar, “Ey Mûsâ! Önce sen mi atacaksın, yoksa biz mi atalım?” dediler.
- 20:66. Mûsâ, “Buyurun, önce siz atın.” dedi. Yaptıkları büyüden dolayı attıkları sopa ve ip hızla hareket ediyormuş gibi göründü.
- 20:67. Bunun üzerine Mûsâ’nın içine korku düştü.
- 20:68. “Korkma! Kuşkusuz ki sen üstün geleceksin.” dedik.
- 20:69. “Sağ elinde olanı at, onların yaptığı şeyleri yutacak. Onların yaptıkları sihirbaz hilesinden başka bir şey değil. Ve sihirbazlar ne yaparlarsa yapsınlar kurtuluşa eremezler.”
- 20:70. Bunun üzerine sihirbazlar, secde edenler¹ olarak atıldılar. Biz: “Hârûn’un ve Mûsâ’nın Rabb’ine îmân ettik.” dediler.
1- Gerçeği içtenlikle kabul edenler, gerçeğe teslim olanlar.
- 20:71. Firavun, “Ben izin vermeden ona îmân mı ettiniz? Kuşkusuz o, size sihir öğreten hocanızdır. Kesinlikle ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve sizi hurma ağacının gövdesine asacağım. Ve böylece hangimizin azâbının daha şiddetli ve kalıcı olduğunu mutlaka öğreneceksiniz.” dedi.
- 20:72. “Bizim açımızdan, ortaya konan bu kanıtlayıcı bilgiden sonra, yaradılışımızın esaslarını belirleyen yaratıcıya karşı seni asla tercih etmeyiz. İstedğin şeyi yap. Senin hükmün ancak bu dünya hayatında geçer.” dediler.

- 20:73. “Biz, yanlışlarımız ve bize sihirle zorla yaptırdığın kötü şeyler için Rabb’imizin bizi bağışlayacağına inanıyoruz. Allah hayırlı ve kalıcı olandır.”
- 20:74. Kim Rabb’ine mücrim¹ olarak gelirse, onun yeri Cehennem’dir. Orada ne ölür ne de yaşar.
1- Bkz. 18:53. âyetin dipnotu.
- 20:75. Ve kim O’na bir mümin olarak sâlihâtı yapmış şekilde gelirse, işte böyle kimseler için yüksek makamlar vardır.
- 20:76. İçinden ırmaklar akan Adn Cennetleri’nde sürekli kalacaklar. İşte bu zekât¹ yapanlara verilecek karşılıktır.
1- Bkz. 19:13. âyetin 1. dipnotu.
- 20:77. Ant olsun ki, Mûsâ’ya: “Kullarımla geceleyin yola çık; onlara denizde kuru bir yol aç. Arkanızdan yetişecekler diye korkma, Allah’a olan bağlılığını kaybetme!” diye vahyettik.
- 20:78. Firavun hemen ordusu ile onların ardına düştü. Derken sudan üzerlerine kapanan kapandı.
- 20:79. Firavun halkını sapkınlıkta bıraktı; onları doğru yola yöneltmedi.
- 20:80. Ey İsrâîloğulları! Sizi, düşmanınızdan kurtarmış ve Tûr’un sağ yanında sizden söz almıştık. Ve size menn¹ ve bıldırcın bağışlamıştık.²
1- Kudret helvası. Güç, kudret, dayanma gücü. 2- Çevirilede, “Kudret helvası ve bıldırcın indirdik.” şeklinde verilen anlam doğru değildir. Zira indirdik anlamındaki “enzele” kelimesinin diğer bir anlamı da bağışlamak, ikram etmektir. Bu âyetteki “enzele” kelimesi “ikram ettik, bağışladık.” anlamındadır.
- 20:81. Size rızık olarak verdiğimiz temiz şeyleri yiyin. Bu konuda aşırılık yapmayın. Yoksa gazâbıma uğrarsınız. Kim gazâbıma uğrarsa, kesinlikle o tepetaklak olmuştur.
- 20:82. Ben, tevbe eden, îmân edip sâlihâtı yapan¹, doğru yolda olan kimseyi kesinlikle bağışlarım.
1- Bkz. 19:60. âyetin dipnotu.
- 20:83. “Ey Mûsâ, seni halkından aceleyle ayrılmaya sevk eden şey nedir?”

- 20:84. Mûsâ: “Onlar, benim yolumdalar. Acele etmemin nedeni, Sen’i hoşnut etmektir.” dedi.
- 20:85. Allah: “Biz, halkını sınadık. Senden sonra Sâmirî onları saptırdı.”
- 20:86. Bunun üzerine Mûsâ, halkına öfkeli ve üzüntülü bir şekilde geri döndü: “Ey halkım, Rabb’iniz size iyi bir söz vermedi mi? Şimdi bu süre size uzun mu geldi? Yoksa Rabb’inizin gazâbının üzerinize inmesini mi istediniz de bana verdiğiniz sözden döndünüz?” dedi.
- 20:87. “Senin sözünden kendi isteğimizle çıkmadık¹. Fakat biz halkın ziyaretlerinden² yüklenmiştik. Sonra onları kaldırıp attık.³ Aynı şekilde Sâmirî de attı.”
- 1- Sâmirî aklımızı çeldi. 2- Mısırdan çıkarken halktan ziyet (süs ve kıymetli eşyaları) toplamıştık. 3- Onları ateşte eriterek buzağıya süs yaptık.*
- 20:88. Böylece onlara böğürmesi olan bir boğa¹ cesedi² çıkardı. Ve onlara: “Bu sizin de ilâhınız Mûsâ’nın da. Ancak Mûsâ onu unuttu.”³ dediler.⁴
- 1- Buzağı/Boğa Mısır halkı için tanrısal güç, kudret ve ihtişam ifade eden bir semboldü/ilâhtı. 2- Boğa figürü, heykeli. 3- İlâhımızı bıraktı da dağların yamacında ilâh aramaya çıktı. 4- Düşünme, anlama, kavrama ve bilinçten yoksun bir zihin yapısının soyut bir varlığa îmân etmesi, inandırmada tutarlılık ve süreklilik göstermesi zordur. Bilinçten yoksun olan insanlar, soyut olan bu inanç yapısına bağlılığını sürdüremez ve onu gözle göreceği elle dokunabileceği bir formda somut hale getirerek onu inanç nesnesi yapar. Boş kafalar inanacakları şeyleri somutlaştırmak eğilimindedir. Böylece soyut olan Allah inancı somutlaşarak şirke dönüşmeye başlar. Mûsâ’yla birlikte hareket edenlerin içine düştükleri durum bunu çok güzel tanımlamaktadır. Burada aklın ve düşünmenin devre dışı bırakılmasının çok güzel bir örneğini görmekteyiz. Günümüz inanç dünyasında, buzağının yerini “şeyh, evliya, âlim vb.” figürlerin almasında bu zihinsel travmanın çok önemli etkisi vardır.*
- 20:89. Onlar, kendilerine bir cevap veremediğini, yarar veya zarar verecek bir gücünün olmadığını görmüyorlar mı?
- 20:90. Ant olsun ki, Hârûn, daha önce onlara: “Ey halkım! Kuşku yok ki siz bununla sınava çekildiniz. Kuşkusuz sizin Rabb’iniz Rahmân’dır. Gelin bana uyun ve buyruklarıma tabi olun.” demişti.

- 20:91. Halk, “Mûsâ bize dönüp gelinceye kadar, kendimizi buzağıya adamaktan asla vazgeçmeyeceğiz.” dedi.
- 20:92. Mûsâ: “Ey Hârûn! Bunların sapkınlıklarını gördüğün halde, onları uyarmaktan seni alıkoyan ne oldu?”
- 20:93. “Niçin bana uymadın? Yoksa buyruklarıma karşı mı çıktın?”
- 20:94. Hârûn: “Ey annemin oğlu! Sakalımı ve saçımı tutma! Gerçek şu ki: ben senin, “İsrâîloğulları arasında ayrılık çıkardın, sözümü dinlemedin.” demenden hûşû¹ ettim. dedi.
1- Sakındım, çekindim.
- 20:95. Mûsâ: “Ey Sâmirî! Sen ne yapmak istiyorsun?”
- 20:96. Sâmirî: “Ben, onların anlamadıkları şeyi anladım.¹ Resûlün öğretilerinden az bir şey almıştım işte onu bıraktım. Bunu, bana nefsim hoş gösterdi.” dedi.
1- Halkın göremediğini, yani Mûsâ Nebî'nin sihir yaptığını anladım.
- 20:97. Mûsâ: “Çek git karşımdan! Artık sen, hayatın boyunca toplulardan dışlanacaksın. Ayrıca senin için, asla kurtulamayacağın bir buluşma günü var. Bir de kendini adadığın ilâhına bak! Onu kesinlikle yakacağız. Sonra da savurup suya saçacağız.” dedi.
- 20:98. “Sizin ilâhınız yalnızca Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. Kuşkusuz, O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.”
- 20:99. İşte böylece geçmişlerin haberlerinden sana anlatıyoruz. Gerçek şu ki sana katımızdan bir zikir¹ verdik.²
1- Öğüt. Hatırlatıcı. 2- Ders çıkarman, yararlanman için geçmişin olaylarından örnekler verdik.
- 20:100. Kim ondan¹ yüz çevirirse, o kıyâmet günü için ağır bir yük yüklenir.
1- Zikirden.
- 20:101. Onlar, orada sürekli kalacaklardır. Ve yüklendikleri yük, Kıyâmet gününde onlar için ne kötüdür.
- 20:102. O gün, Sûr'a üfürülür. O gün, mücrimleri şaşkınlıktan gözleri donuklaşmış olarak toplayacağız.

- 20:103. “Dünya hayatınız sadece on gün sürdü değil mi?” diye aralarında fısıldaşırlar.
- 20:104. Biz, aralarında ne konuştuklarını çok iyi biliriz. Onlardan isabetli olanı, “Olsa olsa bir gün kaldınız.” diyecek.
- 20:105. Sana dağlardan soruyorlar. De ki: “Rabb’im onları ufalayıp savuracak.”
- 20:106. “Onları dümdüz araziye çevirecektir.”
- 20:107. Orada ne bir çukur ne de bir tümsek göremezsin.
- 20:108. O Gün,¹ hiçbir tarafa sapmadan, davetçiye uyarlar. Rahmân’a karşı sesler kısılmıştır. Fısıltıdan başka bir şey işitemezsin.
1- Hesap sorma zamanı, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.

- 20:109. O Gün, şefaathayda vermez. Rahmân’ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimse hariç.¹

1- Yani, Rahmân’ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseye şefaathay/yardım edilecek. Diğer bir anlatımla; âyet, “şefaathay edecek” kimselerden değil, kimlere “şefaathay edileceğinden” söz etmektedir. Şefaathay edilecek, yani yardım görecek olan kimseler, yüzlerce âyette de ifade edildiği gibi “îmân eden ve sâlihâtı yapan” kimseler olacaktır. Âyette sözü edilen, “Rahmân’ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseler,” dünya hayatlarında îmân eden ve sâlihâtı yapan kimselerden başkası değildir. Diğer bir ifade ile âyet, “torpilin” olacağından değil, olmayacağından söz etmektedir. Bu âyete, çevirilerin büyük bir çoğunluğunda: “O Gün, Rahmân (olan Allah)’ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefaathay bir yarar sağlamaz.” şeklinde anlam verilmektedir. “Birilerinin şefaathay edeceği” şeklinde verilen bu anlam kesinlikle bir ön yargının sonucudur ve yanlıştır. Lafız olarak da anlam olarak da birilerinin “şefaathay edeceğinden” değil; Allah’ın kimlere şefaathay edeceğinden, yani işlerini kolaylaştıracağından, yardım edeceğinden söz edilmektedir. Kur’an, Allah’ın yanı sıra başka birilerinin “şefaathay” edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Kur’an’a göre Allah’ın yanı sıra başka birilerinin şefaathay edebileceğine inanmak kesinlikle şirktir.

- 20:110. Onların önlerindeki ve arkalarındaki bilir.¹ Ama onlar, O'nu bilgice kavrayamazlar.²
1- Onların geleceğini de geçmişini de bilir. 2- Allah'ın bilgisinin sınırsızlığını.
- 20:111. Yüzler, Hayy¹ ve Kayyûm² olanın önünde eğilmiştir. Zûlüm taşıyıcılar perişan olmuştur.
1- Mutlak Diri/canlı olan; ezeli ve ebedi hayat sahibi olan. 2- Bütün yarattıklarını gözetip kollayan, her şeyi ayakta tutan.
- 20:112. İmân Eden biri olarak sâlihâtı yapan kimse ise haksızlığa uğramaktan da hakkının yeneceğinden de korkmaz.
- 20:113. Sana onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik. O'nda, uyarıları teker teker bildirdik. Böylece takvâ¹ sahibi olurlar veya onlar için öğüt veren bir söz olur.
1- Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyararak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtl'a sapan kimse demektir.
- 20:114. Her şeyin gerçek egemeni olan Allah, yücedir. Kur'an'ın sana vahyedilmesi bitirilmeden önce acele etme. "Rabb'im bana bilgiyi arttır." de.
- 20:115. Ant olsun ki Biz, bundan önce Âdem'e ahit¹ verdik, ancak o unuttu. Onu azimli bulmadık.
1- Uyması gereken kurallar konusunda ona yükümlülük verdik.
- 20:116. Hani! Meleklerle: "Âdem'e secde edin." demiştik. Hemen secde etmişlerdi, İblîs ise bundan kaçınmıştı.
1- Bkz. 17:61. âyetin dipnotu.
- 20:117. Bunun üzerine Biz de: "Ey Âdem! Kuşkusuz bu sana ve eşine düşmandır. Sakın sizi cennetten¹ çıkarmasın. Sonra mutsuz olursun." dedik.
1- Söz konusu cennet, âhiretteki Cennet değildir. Âdem, bu dünyada ve bu dünyanın toprağından yaratılmıştır. Cennet, kelime anlamı olarak, "yeşilliklerle örtülü toprak parçası" demektir. Çıkılacak cennet de böyle bir yerdir. Yoksa âhiretteki Cennet'te İblîs'in bir rolü yoktur ve orada bir kısıtlama da söz konusu değildir. Orada ne suç vardır ne de ceza.

20:118. "Senin için orada acıkmak ve açıkta kalmak yoktur."

20:119. "Orada susuz kalmazsın ve sıcaktan zarar görmezsin."

20:120. Sonra şeytân ona vesvese verdi. Dedi ki: "Ey Âdem! Sana ebedilik ağacı ve yok olmayacak bir egemenlik¹ için yol göstereyim mi?"

1- *Veya varlık.*

20:121. Bunun üzerine ikisi de ondan yediler.¹ Hemen çirkinlikleri² kendilerine görünürdü. Cennet yaprağından örtmeye başladılar. Âdem, Rabb'ine asilik edip yanıldı.

1- *Aşındırmak, zenginleşmek, küpünü doldurmak, azık, aş. 2- Âyette; "sev'atu-huma" kelimesine, "avret yerlerinin açığa çıkması" veya "ayıp yerlerinin gözükməsi" şeklinde anlam verilmesi İsrâîliyyât'tan kaynaklanmaktadır. İnsanın yaradılış itibarıyla "bizatihi" çirkin olan bir organı yoktur. Bu nedenle cinsel organlar için çirkin nitelemesi yapmak doğru değildir. Âyette geçen "sev'ete" kelimesi "sue" kelimesinden türemiştir. "Sue" kelimesi; kötü ve çirkin olan iş, söz ve durum demektir. Dolayısıyla; "örtülmüş çirkinliklerin gösterilmesi, avret yerlerinin açığa çıkarılması değil, olsa olsa insanın fıtratında bulunan "hasenenin (iyiliğinin)" karşıtı olan "kötülük" egosunun harekete geçmesi, açığa çıkması şeklinde anlaşılmalıdır. Dikkat edilirse, "ağaç yaprakları" değil, "cennet yaprakları" denmektedir. "Varak" kelimesi, burada "yaprak" anlamında değil, "mal varlığı" anlamındadır.*

20:122. Sonra Rabbi onu seçti, tevbesini kabul etti. Ve ona doğru yolu gösterdi.

20:123. Dedi ki: "Hepiniz oradan ayrılın.¹" Bir kısmınız bir kısmınıza düşmansınız. Benden size bir yol gösterici geldiği zaman, kim yol göstericime uyarsa; işte o sapkınlığa düşmez ve mutsuz olmaz."

1- *"İhbita" kelimesinin "inin" anlamı olmakla birlikte, bu kelimenin aynı zamanda "ayrılın" anlamı da bulunmaktadır (Bkz. 2: 61). Söz konusu olan "inme," seviye itibarıyla yüksek bir yerden, alçak bir yere inmek anlamında değil, konum itibarı ile bir inmeyi ifade etmektedir: Zengin-ken yoksul olmak gibi veya "köyden kente inmek" gibi.*

20:124. Kim Ben'im zikrimden¹ yüz çevirirse, bilmelidir ki onun için bunalmı bir yaşam vardır. Kıyâmet Günü de onu kör olarak haşrederiz.²

1- *Öğüdümden/vahyimden, hatırlatmamdan. 2- Kör olarak diriltiriz veya yargılama alanına kör olarak getiririz.*

- 20:125. “Rabb’im, beni neden kör olarak haşrettin? Oysa dünyada iken gören biriydim.” der.
- 20:126. “Bu böyledir, âyetlerimiz sana geldi ancak onları dikkate almadın; bugün de sen terk edileceksin.” dedi.
- 20:127. Haddi aşanları ve Rabb’inin âyetlerine îmân etmeyenleri işte böyle cezalandırırız. Ve ahiret azâbı daha şiddetli ve daha kalıcıdır.
- 20:128. Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları nesilleri yok etmiş olmamız, onlar için yol gösterici olmadı mı? Kuşku yok ki bunda kötülükten alıkoyan bir akıl için nice kanıtlar vardır.
- 20:129. Ve eğer Rabb’inden daha önce kararlaştırılmış bir hüküm ve adı konmuş bir süre olmasaydı elbette ceza kaçınılmaz olurdu.¹
1- *Âyette, suçluların bu dünyada hemen cezalandırılmamasını; onlara hiç ceza verilmeyeceği anlamına gelmediğini, cezanın belirlenmiş bir süreye bırakıldığı ifade edilmektedir.*
- 20:130. O halde söylenen şeylere sabret! Ve Rabb’ini, Güneş’in doğmasından önce ve batmasından önce ve gecenin bir kısmında ve gündüzün taraflarında¹ hamd ile tesbih² et. Umulur ki böylece O’nun hoşnutluğunu kazanırsın.
1- *Kelimesi kelimesine, “Ve etrâfe.” Etrâfe, üç ve daha fazla şeyi gösteren çoğul bir kelimedir. Bütün bir gün, gün içinde anlamına gelmektedir. 2-* *Allah’ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah’ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah’ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.*
- 20:131. Onlardan bazı zümrelere, kendilerini sınamak için, dünya hayatının süsü olarak verdiğimiz şeylere imrenme. Rabb’inin rızkı daha hayırlıdır ve kalıcıdır.

- 20:132. Ehline salâtı buyur.¹ Kendin de onun üzerinde sabırlı ol. Senden rızık istemiyoruz. Seni, Biz rızıklandırıyoruz. Sonuç takvâ içindir.
- 1-** *Seninle birlikte hareket edenlere, yanında yer alanlara, Allah'a yönelmelerini, Allah'tan istemelerini buyur. Birbirlerine destek olmalarını, yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalarını öğütler. Salât kelimesi, namaz kılmak, dâa etmek, din, kulluk, yardım etmek, destek olmak gibi anlamları olan bir kelimedir. Bu âyette; salât kelimesi, âyetin bağlamı dikkate alındığında; "rızıkın Allah'tan istenmesi, isteğin Allah'a yönelmesi" ve yardımlaşıp, birbirlerine destek olunması, dayanışma içinde güç birliği yapılması" anlamına geldiği görülmektedir. Dünya hayatının gayri meşru yollarla elde edilen zenginliğine, servetine imrenmek yerine, az da olsa helâl kazançla, kendi emeğimizle ve hak ederek kazandıklarımızla yetinmenin sonuç olarak daha kazançlı ve hayırlı olduğu uyarısı yapılmaktadır. Kafirlerin zenginliğine imrenmek yerine destekleşmenin, dayanışmanın sağlayacağı gücün daha büyük zenginlik olacağı vurgulanmaktadır. Kimi çevirilerde söylendiği gibi bu âyetin, "Aile bireylerine namaz kılmalarını emretmek" ile bir ilgisi yoktur.*
- 20:133. "Rabb'inden bize bir âyet¹ getirse ya!" dediler. Onlara, önceki suhurlarda² yer alan kanıt içeren açıklayıcı bilgiler ulaşmadı mı?
- 1-** *Mucize. 2-* *Önceki Resûllerle gönderilen kutsal metinlerde, sayfalarda.*
- 20:134. Ve eğer Biz, ondan önce bir azâp ile onları yok etseydik, "Ey Rabb'imiz! Bize bir Resûl gönderseydin de hor ve rezil olmadan önce Sen'in âyetlerine uysaydık ya!" diyeceklerdi.
- 20:135. De ki: "Herkes beklemektedir. O halde siz de bekleyin. Kuşku yok ki kimin düzgün yolda olduğunu, kimin doğru yolu bulduğunu yakında bileceksiniz."

21. ENBİYA SÛRESİ

[İniş sırası: 73, Mekki, 112 âyet.

Adını sûrede geçen “Nebiler” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

21:1. İnsanlar için hesap vakti¹ yaklaştı. Ne var ki onlar gaflet içinde aldırıyorlar.

1- Hesap, ölümle birlikte başlamaktadır. Zira ölen insan için hesap başlamış demektir. Ölü için zaman durmaktadır. Allah’a göre ise zaten zaman diye bir şey yoktur. Ölen kimse için, kendi ölümü ile kıyametin kopması arasında zaman farkı yoktur. Deyim yerinde ise, ölmesi ile dirilmesi bir olmaktadır. Her bir insan için “vaktin yaklaşması” bu şekilde değerlendirilmelidir. Bu açıdan, bu nasıl bir vakit yaklaşmasıdır ki yüzyıllar geçmesine rağmen bir türlü gelmedi düşüncesi yanlıştır. Ölümün yaklaşması ile kıyametin yaklaşması aynı şeydir (20: 100-104; 10:45; 30:55, 56).

21:2. Rabb’lerinden, kendilerine gelen söze bürünmüş her yeni öğüdü, sadece alay ederek dinlerler.

21:3. O haksızlık yapanlar, akıllarınca önemsemeyerek ve kendi aralarında fısıldayarak: “Bu, sizin gibi bir beşerden¹ başka bir şey midir? Yoksa siz, göz göre göre büyüye mi kapılacaksınız?” diyorlar. **1-** Hiçbir ilâhi ve insan üstü özelliği olmayan, sıradan bir insan.

21:4. “Rabb’im, gökte ve yerde olan her sözü bilir. O, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.” dedi.

21:5. “Hayır, bunlar karmakarışık düşlerdir. Hayır, belki onu uydurdu. Hayır, o bir şâirdir. Öyleyse öncekilere gönderildiği gibi bize bir âyet¹ getirsin.” dediler.

1- Kanıt, mucize.

- 21:6. Onlardan önce yok ettiğimiz hiçbir kent îmân etmemişti. Şimdi bunlar mı îmân edecekler?¹
1- Daha önce mucize gösterdiğimiz toplumlar, buna rağmen inanmadılar, bunlara mucize gösterecek olsak bunlar da inanmayacaklar.
- 21:7. Senden önce de vahyimizi iletmede elçi olarak insandan başkasını görevlendirmedik. Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline¹ sorun.
1- Geçmiş vahiy mensuplarına. Kitâp Ehli'ne.
- 21:8. Biz, onları yemeye, içmeye ihtiyaç duymayan varlıklar yapmadık. Ve onlar ölümsüz de değillerdi.
- 21:9. Sonra onlara verdiğimiz söze bağlı kaldık. Onları ve hak eden kimseler¹ kurtardık. Müsrifleri² ise yok ettik.
1- Kelimesi kelimesine, dilediğimiz kimseleri. 2- Haddi aşanları.
- 21:10. Ant olsun ki, gerçekten içinde sizin öğüdünüz¹ olan bir kitâp indirdik. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?
1- Sizin için bildirdiğimiz, yapmanız ve sakınmanız gereken bilgiler. /Sizin öğüt kitâbınız.
- 21:11. Ve Biz, zâlim olan kentlerden nicelerini kırıp geçirdik. Onlardan sonra başka bir halk getirdik.
- 21:12. Öyle ki onlar azâbımızı hissettikleri zaman, ondan kaçmaya çalışıyorlardı.
- 21:13. Boşuna kaçmayın, refaha kavuşturulduğunuz şeylere ve evlerinize geri dönün; çünkü hesaba çekileceksiniz.
- 21:14. "Yazıklar olsun bize! Biz zâlimlermişiz." dediler.
- 21:15. Biçilmiş ekin gibi pörsüyüp, cansız kalıncaya kadar bu çağrılarını son bulmadı.
- 21:16. Biz; yeri, göğü ve ikisinin arasındakileri eğlence olsun diye yaratmadık.
- 21:17. Eğer eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi şanımıza uygun yapardık. Eğer yapacak olsak böyle yapardık.
- 21:18. Aksine, Biz; Hakk'ı, Bâtıl'a karşı ortaya koyarız da onu mahveder. Böylece Bâtıl yok olur. Nitelediğiniz şeylerden dolayı size yazıklar olsun.

- 21:19. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. O'nun yanında bulunanlar O'na kulluk etmekten büyüklenmez ve usanmazlar;
- 21:20. Gece, gündüz ara vermeksizin tesbih¹ ederler.
1- Allah'ın koyduğu işleyiş yasalarına kesintisiz ve mutlak bir şekilde tâbi olurlar.
- 21:21. Yoksa yeryüzünde birtakım ilâhlar edindiler de ölüleri onlar mı diriltecek?
- 21:22. Eğer ikisinde¹ de Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, ikisi de kesinlikle fesada uğrardı. Arşın² Rabb'i olan Allah, onların niteledikleri şeylerden münezzehtir.³
1- Göklerde ve yerde. **2-** Egemenlik ve güç makâmı. **3-** Bkz. 19:35. âyetin dipnotu.
- 21:23. O, yaptıklarından dolayı sorgulanamaz. Ama onlar yaptıklarının hesabını vereceklerdir.
- 21:24. Yoksa O'nun yanı sıra başka ilâhlar mı edindiler? De ki: "Burhânınızı getirin.¹ Bu benimle beraber olanların ve benden öncekilerin öğüdüdür." Fakat onların çoğu gerçeği bilmezler ve onlar, ondan yüz çevirenlerdir.
1- İlâhi rehberlik. Allah'tan kesin doğruları ortaya koyan yol gösterici.
- 21:25. Senden önce hiçbir Resûl göndermedik ki, kendisine, "Benden başka ilâh yoktur. Onun için Bana kulluk¹ edin." diye vahyetmiş olmayalım.
1- Bkz. 19:42. âyetin dipnotu.
- 21:26. Ve onlar: "Rahmân çocuk edindi." dediler. O, bundan münezzehtir.¹ Onlar,² ikrâm olunmuş³ kullardır.
1- Bkz. 19:35. âyetin dipnotu. **2-** Melekler. **3-** Şerefli kılınmış.
- 21:27. Onlar,¹ O'nun sözüne aykırı hareket edemezler. Onlar, yalnızca O'nun buyruğuna uyarlar.
1- Melekler.

21:28. Allah, onların bütün yapıp ettiklerini bilir. Ve onlar, rızasına ermiş olanlardan başkasına şefaât¹ edemezler. Onlar, O'na duydukları derin saygıdan titrerler.

1- Şefaât, kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur'an, Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefaât" edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaât etme hakkı yoktur. Kur'an'a göre "şefaât" inancı kesinlikle şirktir (2:48, 123). Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir.

21:29. Onlardan kim, "O'nun yanı sıra ben de ilâhım." derse, işte o zaman onu Cehennem'le cezalandırırız. Biz, zâlimleri böyle cezalandırırız.

21:30. Kâfirler;¹ görmüyorlar mı² gökler ve yer bitişikti? Biz onları ayırdık. Suyu hayat kaynağı kıldık. Buna rağmen hâlâ inanmıyorlar mı?

1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20). **2-** Görmek ile kast edilen şey: Anlamak, idrak etmek, bilmek, gerçeği kavramak, ayırdına varmak ve dikkate almaktır.

21:31. Ve Biz, onları sarsmasın diye yeryüzüne ağır baskılar yerleştirdik. Orada yol bulmaları için geçitler yaptık.

21:32. Gökyüzünü korunmuş bir tavan yaptık. Onlar hala âyetlerimden¹ yüz çeviriyorlar.

1- Gökyüzünün varlığından ibret almıyorlar, yaratılıştaki muhteşem yapıdan ki o yapı, gerçeği görenler için bir göstergedir, işaretidir, kanıttır.

21:33. Geceyi ve gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yaratan O'dur. Onların her biri kendi yörüngesinde yüzmektedir.

21:34. Biz, senden önce de hiçbir beşeri ölümsüz kılmadık. Sen ölecek-sin de onlar süresiz mi yaşayacaklar?

- 21:35. Her nefis¹ ölümü tadıcıdır. Sizi sınav olarak, iyilik ve kötülükle sınırı. Ve siz, yalnız Bize döndürüleceksiniz.
1- Canlı.
- 21:36. Ve Kâfirler seni gördükleri zaman: “İlâhlarınızı zikreden¹ bu mu?” diye alaya alıyolar. Onlar, Rahmân’ın zikrini² küfredenlerdir.³
1- İlâhlarınız hakkında ileri geri konuşan. 2- Rahman’ın öğüdünü. 3- Bkz. 21:30. âyetin 1. dipnotu.
- 21:37. İnsan aceleden yaratılmıştır.¹ Size, günü gelince âyetlerimi² göstereceğim. Acele etmemi istemeyin.
1- Yaradılışında acelecilik vardır. Tez canlıdır. Sabırsızdır. 2- Nasıl bir sonuçla karşılaşacağını, azâbını.
- 21:38. “Eğer doğru söyleyenlerdenseniz bu uyarı ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.
- 21:39. Kâfirler, kendilerini her yönden saracak ateşi savamayacakları ve yardımsız kalacakları zamanı ah bir bilselerdi!
- 21:40. Aslında, onlara ansızın gelecek ve onları şaşkına çevirecek. Artık onu geri çevirmeye güçleri yetmeyecek ve onlara süre de verilmeyecek.
- 21:41. Gerçek şu ki senden önce de birçok Resûl’le alay edildi. Sonra alay ettikleri şey, alay edenleri kuşattı.
- 21:42. De ki: “Gece ya da gündüz Rahmân’dan sizi kim koruyabilir?”¹ Doğrusu onlar, Rabb’lerinin öğüdünden yüz çevirenlerdir.
1- Rahmân’dan gelecek cezaya karşı.
- 21:43. Yoksa onların, onları Bize karşı koruyacak ilâhları mı var? Onlar, kendilerine dahi yardıma güç yetiremezler. Ve onlara Bizim tarafımızdan sahip çıkılmaz.
- 21:44. Oysaki onlara uzun gelen bir ömür boyunca, onları ve atalarını geçindirdik. Yeryüzüne müdahale edip onun her tarafında birçok şeyi nasıl yok ettiğimizi¹ görmüyorlar mı? O halde galip olanlar onlar mı?
1- Tabiâta ve canlılar âleminde meydana gelen ölümleri, değişiklikleri; her şeyin nasıl ölümlü ve sonlu olduğunu...

- 21:45. De ki: “Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum.” Ne var ki sağırılar uyarılsalar da çağırıyor duymazlar.
- 21:46. Eğer onlara, Rabb’inin azâbından bir nebze dokunsa, “Eyvah bize! Biz kendimize haksızlık edenleriz.” diyecekler.
- 21:47. Kıyâmet günü hak edileni eksiksiz belirleyen tartıların kurası. Hiç kimse, hiçbir biçimde haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar da olsa her şeyi hesaba katarız. Hesap gören olarak Biz yeteriz.
- 21:48. Ant olsun ki, Mûsâ ve Hârûn’a takvâ sahipleri için bir ışık olan, bir öğüt olan Furkân’ı¹ verdik.
1- Hakk ile Bâtıl’ı, İmân ile Küfrü, güzel ile çirkini, iyi ile kötüyü birbirinden ayırma ölçüsü.
- 21:49. Onlar, Rabb’lerini görmedikleri halde, O’na içten derin bir saygı duyarlar. Ve onlar, kıyâmet gününün hesabından endişe ederler.
- 21:50. Bu, indirdiğimiz çok değerli bir öğüttür. Böyleyken, siz onu inkâr mı edeceksiniz?
- 21:51. Ant olsun İbrâhîm’e rüşdünü¹ vermiştik. Biz, onu tanıyorduk.
1- Doğru düşünme yetisi, isabetli davranma olgunluğu.
- 21:52. Hani o, babasına ve halkına: “Kendinizi adadığınız bu heykeller nedir?” dedi.
- 21:53. “Biz, atalarımızı bunlara kulluk edenler olarak bulduk.” dediler.
- 21:54. “Gerçek şu ki siz de atalarınız da açık bir sapkınlık içindesiniz.” dedi.
- 21:55. “Gerçeği mi getirdin, yoksa bizimle oyun mu oynuyorsun?” dediler.
- 21:56. “Hayır! Sizin Rabb’iniz göklerin ve yerin Rabb’idir. Onlara işleyiş yasalalarını O koymuştur. Bunun böyle olduğundan kesinlikle eminim.”
- 21:57. “Allah’a yemin ederim ki, siz buradan ayrıldıktan sonra, putlarınız hakkında tasarladığımı gerçekleştireceğim.”
- 21:58. Sonra da kendisine sorsunlar diye, büyük olanı hariç diğerlerini parça parça etti.
- 21:59. “Bizim ilâhlarımıza bunu kim yaptı? Kuşku yok ki o, gerçekten zâlimlerdendir.” dediler.
- 21:60. “İbrâhîm adında bir gencin onlardan söz ettiğini duyduk.” dediler.

- 21:61. “O halde onu insanların huzuruna getirin. Belki tanıklık eden çıkar” dediler.
- 21:62. “Ey İbrâhîm! İlâhlarımıza bunu sen mi yaptın?” dediler.
- 21:63. “Hayır, onu şu büyükleri yapmıştır. Eğer konuşabilirlerse haydi onlara sorun!” dedi.
- 21:64. Bunun üzerine birbirlerine dönüp, “Haksızlık ediyoruz.” dediler.
- 21:65. Sonra çok geçmeden yine eski kafalarına döndürüldüler: “Gerçek şu ki sen bunların konuşmadıklarını biliyorsun!” dediler.
- 21:66. İbrâhîm: “Allah’ı bırakıp da size bir faydası da bir zararı da olmayan şeylere mi kulluk ediyorsunuz?” dedi.
- 21:67. “Yazıklar olsun size ve Allah’ın yanı sıra kulluk ettiğiniz şeylere. Siz hala aklınızı kullanmayacak mısınız?”¹
- 1- İslâm, inanç ve düşünce özgürlüğünü isteyen bir dindir. Allah “dileyen îmân etsin, dileyen küfretsin diyerek insanı özgür irade sahibi kılmıştır. “Dinde zorlama yoktur (2:256) denmektedir. Peki! İbrâhîm neden halkın ibadet ettiği putları kırdı? “Neden” sorusuna verilecek doğru cevap, yapılan şeyin doğru mu yanlış mı olduğunun da cevabı olacaktır: İbrâhîm’in yaptığı şey inanç özgürlüğüne müdahale değildir. Aksine bir inanç özgürlüğü, düşünce özgürlüğü mücadelesidir. Zira köleci bir düzen var ve köleleştirilmiş ve başka bir şeye inanma hakları ellerinden alınmış bir halk. İbrâhîm’in mücadelesi, köleleştirilmiş ve istenilen şeye inanmak zorunda bırakılmış bir halkın özgürleşme ve dilediği şeye inanma hakkını elde etme mücadelesiydi.*
- 21:68. Halk: “Eğer yapabilirseniz, onu yakın! İlâhlarınızın intikamını alın!” dediler.
- 21:69. “Ey ateş! İbrâhîm’e serin ve esenlik ol.” dedik.
- 21:70. Ona tuzak kurmak istediler. Fakat onları hüsrana uğrattık.
- 21:71. Onu ve Lût’u kurtarıp, âlemler için bereketli kıldığımız yurda ulaştırdık.
- 21:72. Ona İshâk’ı ve ayrıca Ya’kûb’u armağan ettik. Ve hepsini iyi kimseler yaptık.

21:73. Onları, buyruklarımızla doğru yolu gösteren önderler kıldık. Onlara hayırlar yapmayı, salâtı¹ ikâme etmeyi, zekâtı yapmayı¹ vahyettik. Ve onlar yalnızca bize kulluk eden kimselerdi.

1- Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra birçok anlamı bulunmaktadır. Bu ayetteki salât, "namaz kılmak" anlamında değildir. Namazı kılın, zekâtı verin" şeklinde anlam verilen bu terkip: İbadete lââyık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah'a yönelmeyi, kulluğu ve dûayı "şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; dayanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâtı verin" şeklinde anlam verilen bu terkipteki "vermek" kelimesinin kök harfleri أ ت ي (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, "vermek" anlamına gelen "Âtû" kelimesi yer alsada da (أتى) âtû kelimesine, (أَتَى) Eta "yapmak" anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: "Yapmak", "getirmek" ve "vermek." Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan "zekât", verilen bir şey değil, "yapılan" bir şeydir. Kur'an, zekât kelimesini "arınmak" anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, "mâli yardım" demek değil, mâli yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur'an'daki mâli yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır.

21:74. Biz, Lût'a bir hüküm, bir ilim¹ verdik. Onu çirkin işler yapan kentten kurtardık. Onlar fâsık² olan kötü bir halktı.

1- Vahiy. 2- Doğru yoldan çıkmış.

21:75. Onu rahmetimize dâhil ettik. O sâlihlerdendi.¹

1- Kötülükle mücadele edenlerdendi.

21:76. Ve Nûh'u da hani o daha önce bize çağrıda bulunmuştu. Biz de çağrısına karşılık verdik. Onu ve ehlini¹ büyük bir felaketten kurtardık.

1- Ailesini, yakınlarını, onunla birlikte hareket edenleri.

21:77. Âyetlerimizi yalanlayan bir halka karşı ona yardım ettik. Onlar kötü bir halktı. Bundan dolayı Biz de hepsini boğduk.

21:78. Hani Dâvûd ve Süleymân, halkın koyunlarının yayıldıkları ekin hakkında hüküm veriyorlardı. Biz, onların hükümlerine tanıktık.

21:79. Biz, bunu Süleymân'a iyice kavratmıştık. Her ikisine de hüküm¹ ve ilim² verdik. Dâvûd'la beraber tesbih³ etsinler diye dağları ve kuşları buyruk altına aldık. Ve Biz, yapanlarız.

1- Egemenlik. 2- Vahiy. 3- Dağların ve kuşların tesbih etmeleri, yaradılış özelliklerine göre hareket etmeleri, İlâhi yasalara tam bir itaatle itaat etmeleridir.

21:80. Ona; sizi, sizin şiddetinizden koruyacak elbise¹ yapma sanatını öğrettik. Öyleyse şükredenler misiniz?

1- Zırh.

21:81. Ve şiddetli esen rüzgâr Süleymân içindi. Onun isteğine uygun şekilde bereketli yerlere doğru eser giderdi. Biz, Her Şeyi Bilenleriz.

21:82. Ve şeytânlardan¹ kendisi için dalgıçlık eden ve bundan başka iş yapanlar vardı. Onları gözetim altında tutuyorduk.

1- Söz konusu şeytânlar; şeytânlar kelimesinin Kur'an'daki anlamı dışında algılanmış ve bunun üzerinde, Süleymân Nebi hakkında birçok efsane uydurulmuştur. Bu âyetteki şeytânlar, ruhani ontolojik yaratıklar olmayıp, şeytânın kelime anlamlarından biri de olan ve Kur'an'da da kullanılan biçimiyle "Hakk'tan uzak olan kimseler"dir. Âyette sözü edilen şeytânlar, Süleymân Nebi'nin buyruğu altında çalışan ve "Hakk'tan uzak bir karakteristik yapıya sahip olan" kimselerdir. Şeytân; Hakk'a aykırı hareket eden her türlü güç, kurum ve kişinin ortak karakteristik adıdır. Anlaşılan bu kimseler de Süleymân Nebi'ye karşı, onun aleyhinde sürekli planlar yapan, ona karşı kötülük tezgâhlayan, iftira ve yalanlar uyduran kimselerdir. Âyette şeytanların dalgıçlık yaptıkları, başka işler yaptıkları dikkate alınırsa bunların "insandan şeytânlar" oldukları anlaşılmaktadır.

21:83. Eyyüb'ü da an! Hani o: "Bana bir dert dokundu. Ve Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin." diye Rabb'ine seslenmişti.

21:84. Biz de onun çağrısına karşılık verdik. Ve derdini yok ettik. Ve katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir öğüt olmak üzere, kendisine ehlini¹ ve onlarla birlikte bir mislini daha verdik.

1- Ailesini, yakınlarını.

21:85. İsmâîl'i, İdrîs'i ve Zû'l-Kifl'i de an. Hepsi sabredenlerdendi.

21:86. Onları rahmetimizle kuşattık. Onlar sâlih¹ kimselerdi.

1- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelteren, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyi yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.

- 21:87. Ve Zû'n-Nûn'u¹ da an! Hani öfkelenerek gitmişti de kendisini sıkıntıda bırakmayacağımızı sanmıştı. Sonra karanlıklar içinde, "Senden başka ilâh yoktur! Sen yüceler yücesisin. Ben haksızlık yaptım!" diye seslenmişti.
1- Yunus Nebi'yi. (Balık karnına girmiş olan.)
- 21:88. Bunun üzerine çağrısına karşılık verdik ve onu sıkıntıdan kurtardık. İşte inananları böyle kurtarız.
- 21:89. Ve Zekeriyâ'yı da an! Rabb'ine: "Rabb'im! Beni tek başıma bırakma, Sen vârislerin¹ en hayırlısısın." diye seslenmişti.
1- Sonunda her şeyin kendisinin olacak olan, her şeyin gerçek sahibi.
- 21:90. Bunun üzerine çağrısına karşılık verdik. Ve kendisine Yahyâ'yı armağan ettik. Ve onun için eşini islah¹ ettik. Onlar hayırlarda yarışıyor, umarak ve endişe ederek Bize yalvarıyorlardı. Ve Bize karşı içtenlikle saygı duyuyorlardı.
1- Doğum yapmaya engel olan durumunu iyileştirdik.
- 21:91. Ve namusunu koruyanı da an.¹ Ona rûhumuzdan üfledik.² Ve kendisini ve oğlunu âlemler için bir âyet³ kıldık.
1- Meryem. 2- Karnında bir çocuğa hayat verdik (15:29; 32:9; 38:72). 3- Mucize. İbret.
- 21:92. Bu sizin ümmetiniz tek bir ümmettir. Çünkü hepinizin Rabb'i Ben'im. O halde yalnızca Bana kulluk edin!
- 21:93. Emirlerini¹ aralarında bölük pörçük ettiler. Oysa hepsi yalnızca Bize dönecekler.
1- Dinin buyruklarını.
- 21:94. Fakat kim îmân etmiş olarak sâlihât¹ yaparsa, onun çabası için kafirlik² yapılmaz. Biz, bütün çabalarını yazmaktayız.
1- "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "Îmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütününü dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı "seyyîât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir. 2- Çabaları mutlaka dikkate alınır, görülür ve ona göre karşılık verilir.

- 21:95. Yok ettiğimiz bir kent halkının geri dönmesi harâm'dır.¹ Onlar bir daha geri dönemezler.
1- Geri dönmeleri mümkün değildir. Bu ihlâl edilemez bir yasadır.
- 21:96. Hatta Ye'cûc ve Me'cûc yaygınlaşıp her tarafı kuşatma altına alınmaya kadar.
- 21:97. Uyarıldıkları gerçekte yüz yüze geldiklerinde, Kâfirlerin gözleri korku ile büyür. "Eyvah bizlere! Gerçekten biz aldaniş içindeymişiz. Aslında biz, kendimize haksızlık etmişiz."
- 21:98. Siz ve Allah'ın yanı sıra kulluk¹ ettikleriniz, Cehennem'in odunu-sunuz. Siz oraya gireceksiniz.
1- Bkz.19:42. âyetin dipnotu.
- 21:99. Eğer onlar gerçekten ilah olsalardı, Cehennem'e girmezlerdi. Oysa hepsi orada sürekli kalacaklardır.
- 21:100. Onlar için orada bir inleme vardır ve onlar orada kendi inlemelelerinden başka bir şey işitmezler.
- 21:101. Bizden kendilerine iyilik ulaşanlar, işte onlar, ondan¹ uzaklaştırılanlardır.
1- Cehennem'den.
- 21:102. Onlar, Cehennem'in uğultusunu bile duymazlar. Ve onlar canlarının istediği şeylerin içinde sürekli kalacaklardır.¹
1- Bu ve buna benzer onlarca âyet îmân ve sâlihât sahibi kimselerin doğrudan Cennet'e gideceğini, Cehennem'in uğultusunu bile duymayacaklarını söylemesine rağmen, geleneksel inanışta herkesin muhakkak Cehennem'e gideceğini, günahları karşılığı kadar orada kaldıktan sonra Cennet'e geçeceğine inanılmaktadır. Oysaki yüzlerce âyette Cennet'in de Cehennem'in de ebedi olduğu; sevabı günahlarından çok olanların Cennet'e gideceğini ve ebedi olarak Cennet'te kalacağını; günahı sevabından çok olanın da Cehennem'e gideceğini ve ebedi olarak Cehennem'de kalacağını bildirilmektedir.
- 21:103. O en büyük dehşet, onları kaygılandırmayacak. Ve melekler, "İşte bu, size söz verilen gününüzdür." diye onları karşılayacaklar.

21:104. O gün, kitâp sayfalarını dürer gibi göğü düreriz. Onu¹ ilk yarattığımız gibi yeniden yaratacağız. Bu Bizim katımızdan verilmiş bir sözdür. Kuşkusuz sözümüzü yerine getiririz.

1- Varlıkları.

21:105. Ve ant olsun ki Biz, zikirden¹ sonra zebûrda², arza³ sâlih⁴ kullarımızın varis olacağını yazdık.

1- Hatırlatma ve Öğüt'ten. 2- Mesajımızı içeren bütün kitâplarda. 3- Cennet yurduna. Âyetin cümle yapısından ve sıyakından ve konu bütünlüğünden söz konusu "arzin" yeryüzü değil, Cennet yurdu olduğu anlaşılmaktadır. 4- Kötülüğe karşı mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.

21:106. Bunda kulluk eden bir toplum için açık bir duyuru vardır.

21:107. Biz, seni bütün insanlık için sadece bir rahmet olarak gönderdik.

21:108. De ki: "Bana, sizin ilâhınızın ancak tek bir ilâh olduğu vahyolundu. Artık O'na teslim olacak mısınız?"

21:109. Buna rağmen yüz çevirirlerse, o zaman de ki: "Herkes eşit olarak duyurdum. Söz verilen şey yakın mı uzak mı orasını bilmiyorum!"

21:110. "O, açıkça söylenen sözleri de bilir, gizlediklerinizi de bilir."

21:111. "Bilemem, belki o¹ bir sınav ve sizin için belli bir zamana kadar yararlanmadır."

1- Erteleme.

21:112. Dedi ki: "Rabb'im! Aramızda Hakk ile hükmet. Ve Rabb'imiz, yaşıtırmalarınıza karşı yardım istenecek Rahmân'dır.^{1'}"

1- Rahmeti bol olandır.

22. HAC SÛRESİ

[[İniş sırası: 103, Mekki mi Medeni mi olduğu tartışmalıdır, 78 âyet.
Adını 27. âyetteki “El-Hacc” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 22:1. Ey İnsanlar! Rabb’inize karşı takvâ¹ sahibi olun. Kuşkusuz, o Sâ’at’in² şiddetli sarsıntısı çok büyük bir şeydir.
1- Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasında konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir **2-** Kiyâmet’in.
- 22:2. Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın, emzirdiğini unuttur. Her hamile kadın, bebeğini düşürür. Ve İnsanları sarhoş olmadıkları halde, sarhoş gibi görürsün. Zira Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.
- 22:3. Ve İnsanlardan öyle kimseler vardır ki; hiçbir bilgisi olmadığı halde, Allah hakkında ileri geri konuşurlar ve bütün azgın şeytânların¹ peşinden giderler.
1- Kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat’ten uzak olan, Hakk’a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, sapırtıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir.

- 22:4. Onun¹ hakkında yazıldı: ona uyan kesinlikle bilmelidir ki, şeytân onu saptırır. Ve onu Saîr'in² azâbına iletir.
1- Şeytân. 2- Cehennem.
- 22:5. Ey İnsanlar! Eğer öldükten sonra yeniden dirilmekten kuşkunuz varsa; bilin ki Biz, sizi topraktan, sonra nutfeden,¹ sonra bir alakadan,² sonra yapısı belli belirsiz mudğadan³ yarattık. Ne olduğunuzu bilin diye size açıklıyoruz. Ve Biz, dilediğimizi belli bir süre-ye kadar rahimlerde tutarız. Sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. Sonra kiminiz ergenlik çağına ulaşır. Ve sizden bir kısmınız vefât ettirilir. Kiminiz de ömrünün en kötü dönemine erişir; bir şey bilmez yaşlı bir bunak haline gelir. Yeryüzünü kurumuş ölmüş görürsün, ama üzerine su indirdiğimiz zaman yeniden hareketlenir, kabarıp ve her bitkiden göz alıcı çiftler bitirir.
1- Bir damla sıvıdan. 2- İlişip yapışan, rahim duvarında asılı durandan. 3- Belli belirsiz bir çiğnem et parçası.
- 22:6. İşte Hakk olan Allah budur. O, ölüleri diriltir. Ve O, Her Şeye Gücü Yeten'dir.
- 22:7. Kuşkusuz o Sâ'at¹ gelecektir. Onun geleceği kesindir. Ve Allah, kabirlerde olanları² diriltecektir.
1- Kıyâmet. 2- Ölüleri.
- 22:8. İnsanlardan bazıları, bir bilgiye, bir yol göstericiye ve aydınlatıcı bir kitâba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıyorlar.
- 22:9. Allah'ın yolundan saptırmak için kıvırp durur. Onun için dünyada rezillik vardır. Ve ona Kıyâmet günü yakıcı ateşin azâbını tattıracağız.
- 22:10. İşte bu kendi tercihinle yaptığın şeylerden dolayıdır. Kuşkusuz Allah, kullarına haksızlık edici değildir.
- 22:11. İnsanlardan bazıları da iş olsun diye Allah'a kulluk eder. Onun yararına bir şey olursa onunla mutlu olur, eğer bir fitneyle¹ karşı karşıya kalırsa hemen yönünü değiştirir. O dünyada da âhirette de kaybedendir. İşte o apaçık bir kayıptır.
1- Sınavla: Baskıyla, zorlukla, zorbalıkla ve sıkıntıyla.

- 22:12. Allah'ın yanı sıra kendilerine zarar da fayda da veremeyecek olan şeylere dúa¹ ediyorlar. İşte bu derin bir sapkınlıktır.
1- *Dúa; çağırma, seslenmek, yardım istemek demektir. Dúa, Allah'a istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O'nun lütfunu desteğini, başışmasını ve yardımını istemektir (2:186). İnsan, Dúa etmeden önce kendisine düşeni yapmalıdır. Kendisine düşeni yapmadan Allah'tan bir şey istemek samimiyetsizliktir. Yine Allah'tan istenilen şeyin doğru bir şey olması gerekir: İsteddiği şeyi hak edip etmediğini, hakkı olup olmadığını dikkate almalıdır. Dúa edenin, isteği kabul edildikten sonra, Allah'ı unutacak olması, dûasının kabul edilmesine engeldir. Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye veya şeye Dúa etmek şirkettir (1:5).*
- 22:13. Gerçekten de zararı yararından daha yakın olana dúa ediyorlar. O ne kötü mevlâ¹ ne kötü yoldaştır!
1- *Yakın olan, yardım eden, koruyan, yol gösteren, veli, efendi, yönetici.*
- 22:14. Allah, î mân eden ve sâlihâtı¹ yapanları altından ırmaklar akan Cennetlere koyacak. Kuşkusuz Allah, Dilediği Şeyi Yapar.
1- *Bkz. 21:94. âyetin 1. dipnotu.*
- 22:15. Kim Allah'ın, ona dünyada ve âhirette kesinlikle yardım etmeyeceğini zannediyorsa, o zaman semaya¹ bir araç uzatsın da sonra onu² kessin de baksın bakalım bu planı kendisini kızdıran şeyi gi-derecek mi?
1- *İzafeten; yüce rahmet ve yardım kapısına. 2- Yardım ve desteği.*
- 22:16. Onu apaçık âyetler olarak indirdik. Allah, hak edene¹ doğru yolu gösterir.
1- *Bkz. 16:93. âyetin 3. dipnotu.*
- 22:17. Allah; Î mân Edenler, Yahudiler, Sâbîiler,¹ Nesârâ,² Mecûsîler ve Müşrik olanların Kıyâmet günü aralarını ayıracaktır.³ Allah, her şeye tanıktır.
1- *Sâbîî konusunda Kur'an bir bilgi vermemektedir. Nûh Nebi ve Zebur ile bağlantıları olan kimseler oldukları söylenmektedir. 2- Hıristiyanlar. 3- Herkes hak ettiği karşılığı alacaktır. Haklı, haksız ortaya çıkacaktır.*

22:18. Göklerde ve yerde ne varsa; Güneş'in, Ay'ın ve yıldızların, dağların, ağaçların, hayvanların ve İnsanların birçoğunun Allah'a secde¹ ettiklerini görmüyor musun?² Birçoğunun da³ üzerine azâp hak oldu. Ve Allah, kimi küçük düşürürse artık onun için bir yüceltici yoktur. Kuşkusuz Allah, dilediğini yapar.

1- Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah'a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılariken alını yere koymak. **2-** Görmek ile kast edilen şey: Anlamak, idrak etmek, bilmek, gerçeği kavramak, ayırdına varmak ve dikkate almaktır. **3-** İnsanların.

22:19. Bu iki karşıt taraf,¹ Rabb'leri hakkında mücadele eden, birbirlerine iki düşmandır. Bunlardan Kâfirler için ateşten biçilmiş elbiseler vardır. Onların başlarının üstünden kaynar sular dökülecek!

1- Müminler ve Kâfirler.

22:20. Bununla iç organları ve derileri eritilecek.

22:21. Ve onlar için demirden topuzlar vardır.

22:22. Azâptan kurtulmak için ne zaman oradan çıkmak isteyecek olurlarsa, yakıcı azâbı tatmaları için oraya geri döndürülürler.

22:23. Allah, îmân eden ve sâlihâtı yapanları¹, içinden ırmaklar akan Cennetlere koyacak. Onlar, orada altından bilezikler ve inciler ile süslenirler. Elbiseleri ipektendir.

Bkz. 21:94. âyetin 1. dipnotu.

22:24. Sözün temiz-hoş olanına yönlendirildiler. Hamîd'in¹ yoluna yönlendirildiler.

1- Yüce, övgüye ve teşekkürle değer yegâne varlık.

22:25. Kâfir olanlar ve Allah'ın yolundan ve Mescid-i Harâm'dan engelleyenler -bilsinler ki- onu,¹ orada yerleşik olan ve dışarıdan gelen bütün İnsanların eşitçe adanmaları için yaptık. Kim orada haksızlıkla sapkınlık yaparsa, ona acı azâptan tattıracağız.

1- Mescid-i Harâm'ı.

22:26. Bir zamanlar İbrâhîm'e evin¹ yerini göstererek; "Bana hiçbir şeyi ortak koşma. Evimi tavâf edenler, kaim olanlar,² rukû³ edenler, secde edenler⁴ için arındır.⁵" demiştik.

1- Kâbe. **2- Hakkını vermek, canlı ve diri tutmak, ayakta tutmak.** **3- Şirk koşmaksızın Allah'a itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. İçtenlikle boyun eğmek. Câhiliye Arapları puta tapmayıp yalnızca Allah'a tapanlara "rakea ilellah;" Allah'a rukû etti, derlerdi. Kur'an'da geçen rukû kelimeleri ile kast edilen şey namaz kılarken yapılan ve adına "rukû" denilen hareket değildir. Ancak namazdaki rukû ile amaçlanan şey de Allah'a bağlılık ve içtenliktir.** **4- Bkz. 22:18. âyetin 1. dipnotu.** **5- "Tahhir" kelimesine "temizle, temiz tut" anlamının verilmesi doğru değildir. Tahhir; fiziki değil, değersel /manevi bir temizliği ifade eder. Tıpkı bir kimseye, "Temiz İnsan" dendiğinde; bedensel bir temizlikten değil, ahlâkî bir temizlikten söz etmiş olmak gibi. Bir kimseye; temiz İnsan dendiğinde, dürüst İnsan, güvenilir İnsan vs. demek istenmektedir. Evin/Beytin temiz tutulması da bu anlamdadır. Silinip süpürülmesi anlamında değil, her türlü şirkten, çıkarılıktan, kötülükten ve yanlış şeylerden arındırmaktır.**

22:27. İnsanları Hacca çağır. Gerek yaya gerek her türlü binek üzerinde, uzak-yakın her yerden sana gelsinler.

22:28. Bunun kendilerine sağlayacağı yararları tanık olsunlar. Ve kendilerine rızık olarak verilen hayvanlar üzerine belli günlerde¹ Allah'ın adını² ansınlar. Böylece onlardan yiyecek, muhtaç ve yoksul olanları doyurun.

1- Hacc esnasında zamanı belli olan günlerde. **2- Kurbanları keserlerken.**

22:29. Sonra kirlerini gidersinler.¹ Adaklarını yerine getirsinler. Ve Beyt-i Atik'i² tavâf etsinler.

1- Arınsınlar. **2- Bütün göstergelerle işaret edilen anlam ve değerlerin birleştiği, anlam ve önemlerini kazandıkları son nokta Kâbe.**

22:30. İşte böyle. Kim Rabb'inin yasaklarına uymada gerekli özeni gösterirse, bu onun için daha hayırlıdır. Size okunanlar¹ hariç, diğer hayvanlar helâl kılındı. Artık putların pisliğinden² kaçının. Yalan sözden kaçının.

1- Yasaklandığı bildirilen. Bu hayvanların hangileri olduğu 6:145 ve 16:115. âyetlerde belirtilmektedir. **2- İnanç kirliliğinden.**

- 22:31. Hanifler,¹ onunla² Allah'a şirk koşmayanlardır. Allah'a şirk koşan kimse, sanki gökten düşen ve kuşun kaptığı³ veya rüzgârın uzak yerlere sürüklediği kimse gibidir.
1- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelmiş olanlar. **2-** Pislik olan putlar ve putlar adına kesilen hayvanlarla. **3-** Yükseklerden düştüğü için paramparça olan ve kuşlara yem olan kimse
- 22:32. İşte böyle! Kim Allah'ın şîârlarına¹ saygı gösterirse, kuşkusuz bu saygı kalplerin takvâsındandır.
1- Allah'ın, belirlediği dini simgelere, işaretlere, sembolere. Allah'ı tanımaya, bilmeye yarayan, göstergelere.
- 22:33. Sizin için onlarda belli bir süreye kadar faydalar vardır. Sonra bunların mahalli Beyt-i Atik'edir.¹
1- Bütün göstergelerle işaret edilen anlam ve değerlerin birleştiği, anlam ve önemlerini kazandıkları son nokta Kâbe.
- 22:34. Rızık olarak verilen hayvanların üzerine Allah'ın adını anmaları için bütün ümmetlere mensek¹ tayin ettik. Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Artık yalnızca ona teslim olun. Samimi İnsanları haberdar et.
1- Kurban ve kurban kesme ile ilgili kurallar. Nusûk, Allah'a yakınlışmayı vesile olan her şeydir.
- 22:35. Onlar ki¹ Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, başlarına gelene sabrederler,² salâti ikâme ederler,³ kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden infak⁴ ederler.
1- Samimi İnsanlar. **2-** Dayanmak, direnmek, yılgınlık ve usanç göstermemek, kararlı ve azimli olmak, sıkıntılara göğüs germek. **3-** Yardımlaşmayı, dayanışmayı, destek olmayı canlı ve diri tutarlar. **4-** İhtiyacı olana karşılıksız yardım ederler.
- 22:36. Büyükbaş hayvanları da¹ sizin için Allah'ın şîarlarından² kıldık. Sizin için onlarda hayır vardır. Ayakları bağlı halde keserlerken üzerlerine Allah'ın adını anın. Yanları üzerine düşünce onları yiyin. İsteyene de istemeyene de yedirin. Böylece onları yararlanmanıza sunduk. Umulur ki şükredersiniz.
1- Kurban olarak kesilmelerini. **2-** Allah'ın, belirlediği dini simgelerden, işaretlerden, sembollerden. Allah'ı tanımaya, bilmeye yarayan, göstergelerden.

22:37. Onların¹ ne etleri ne de kanları asla Allah'a ulaşmaz. Ona ulaşacak olan sizin takvânızdır. Sizi doğru yola ilettiğinden dolayı Allah'ı yüceltmeniz için onları sizin yararınıza sundu. İyi olan kimseleri müjdele.

1- Kurbanların.

22:38. Allah, îmân edenleri savunur. Allah, hain nankörleri sevmez.

22:39. Kendileriyle savaşılan kimselerin, zulme uğramaları nedeniyle, savaşmalarına izin verildi. Kuşkusuz Allah, onlara yardım etmeye kadirdir.

22:40. Onlar, sadece "Rabb'imiz Allah'tır." dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarıldılar. Eğer Allah, insanların bazılarını bazılarıyla savmasaydı, içinde Allah'ın isminin çokça anıldığı sevâmiu,¹ biyeûn,² selavât,³ mescitler mutlaka yıkılırdı. Allah, kendisine yardım edene⁴ mutlaka yardım eder. Kuşkusuz Allah, Mutlak Güç Sahibi'dir, Mutlak Üstün Olan'dır.

1- Manastırlar. 2- Kiliseler. 3- Havralar. 4- Vahye içtenlikle uymayı esas alarak, Kendisine yönelene. Gösterdiği yoldan gidene.

22:41. Eğer yeryüzünde onları egemen kılırsak, salâtı ikâme ederler¹, zekâtı yaparlar¹, ma'rûf olanı yapar, münkerden sakındırırlar.² Bütün işlerin sonucu Allah'a dönecektir.

1- Bkz. 21:23. âyetin dipnotu. 2- "Emr-i b'il-ma'rûf nehy-i ani'l munker," terkip olarak: İyiliği yap ve telkin et, kötülükten sakındır ve engel ol demektir." Ma'rûf: İyi, doğru, yararlı, güzel olan, toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşısı ile doğru olduğu kabul edilen ve Vahye uygun olan demektir. Munker ise; kötü, eğri, zararlı, çirkin olan şey demektir. "Emr" fiilinin asıl anlamı iş yapmaktır. Bu anlam bağlamında âyetteki "Emr-i b'il-ma'rûf terkibine "iyiliği emret" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Bu terkip: İyi olan şeyleri yapmayı kendine iş edin, ahlak edin; kötü olan şeylerden uzak dur, kötülüklerden sakın; kötülüklerden uzak durmayı ve iyi olan şeyleri yapmayı ilke edin; iyiliğin yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi için çaba göster demektir.

22:42. Eğer seni yalanlıyorlarsa, bil ki onlardan önce; Nûh, Âd ve Semûd halkları da Nebilerini yalanlamışlardı.

- 22:43. İbrâhîm ve Lût halkları da yalanlamışlardı.
- 22:44. Ve Medyen sahipleri de. Mûsâ da yalanlandı. Fakat Kâfirlere süre tanıdım. Sonra da onları yakaladım. Benim inkârım¹ nasılmış gör-düler.
1- Onları inkâr etmem, yok saymam.
- 22:45. Böylece zulüm yapmalarından dolayı nice kentleri yok ettik. Çatı-ları çökmüş, duvarları yıkılmış; sahipsiz kalmış kuyular ve görkem-li saraylar vardır.
- 22:46. Onlar, yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki kendilerinin, kendisi ile akıl edecekleri kalpleri¹ veya kendisi ile işitecek kulakları olsun. Gerçek şu ki, kör olan gözler değildir, kör olan göğüslerde olan kalplerdir.
1- İlâhi cevher. İdrak etmenin, düşüncenin merkezi. Kur'an'da kalp, dü-şünme, akletme, anlama, kavrama, şeylerin hakikatini bilme melekesi/ yetisi anlamında kullanılmaktadır. Kur'an'da akletme/düşünme fiili kal-be ait olarak görülmüş; düşünmenin ve anlamının kalbin bir işlevi oldu-ğu belirtilmiştir. Kalp, bu özelliklerinden dolayı ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Son yıllarda kalp ile beyin arasındaki iletişim üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda kalbin beyin fonksiyonlarını etkile-diğine dair bulgular elde edilmiştir. Tıpkı göz, kulak vs. ile beyin arasın-daki iletişim gibi.
- 22:47. Ve senden azâbı çabuklaştırmanı istiyorlar. Oysa Allah, sözünden asla dönmez. Kuşkusuz Rabb'ine göre bir gün, sizin saydıklarınız-dan bin yıl gibidir.
- 22:48. Zulmedip duran nice kentler vardı ki onlara süre vermiştim. Sonra onları yakaladım. Ve dönüş Bana'dır.
- 22:49. De ki: "Ey İnsanlar! Ben sizin için yalnızca apaçık bir uyarıcıyım."
- 22:50. İmân edip sâlihât¹ yapanlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.
1- Bkz. 21:94. âyetin dipnotu.
- 22:51. Âyetlerimizi geçersiz bırakma yarışında olanlar, işte onlar Cehen-nem ehlidir.

- 22:52. Senden önce gönderdiğimiz her Resûl ve Nebi, bir şey dilediği¹ zaman, şeytân² onun bu dileğine bir şeyler katmak istedi.³ Fakat Allah, şeytânın kattığı şeyleri yok eder. Sonra Allah, kendi âyetlerini sağlamlaştırır. Ve Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Mesajı topluma iletmek istedikleri zaman. **2-** Bkz. 22:3. âyetin dipnotu. **3-** Resûl ve Nebiler'in İnsanların kurtuluşuna yönelik yaptıkları çağrıya bozguncular (İnsan şeytânlar) çağrıyı etkisiz kılmak için kendi yalanlarından bir şeyler katarlardı.
- 22:53. Kalplerinde hastalık olan ve kalpleri kararıp katlaşmış olanlara, şeytânın kattığı şeyi¹, sınav vesilesi kıldık. Zâlimler derin bir yanılgı içindedirler.
1- Şeytânın/şeytânlaşmış kimselerin çağrıyı boşa çıkarmak için gösterdikleri çabayı, gerçeği çarpıtma isteğini.
- 22:54. İlim¹ verilen kimselerin², onun³ Rabb'inden gelen bir gerçek olduğunu bilmeleri, ona îmân etmeleri ve kalplerinin tatmin olması içindir. Allah, İmân Edenler'e dosdoğru yolu gösterendir.
1- Allah'tan gelen bilgi, vahiyle gelen bilgi, vahiy bilgisi. **2-** Vahiy bilgisinin İnsanlara ulaşması sayesinde. **3-** Vahyin.
- 22:55. Kâfirler de Sâ'at¹ ansızın gelinceye veya ardından başka bir gün olmayan günün azâbı gelinceye kadar ondan² kuşku duymaya devam edeceklerdir.
1- Kıyâmetin kopma anı. **2-** İlimden/Allah'tan gelen bilgiden, vahiyden.
- 22:56. Egemenlik, O Gün¹ tamamen Allah'a aittir, İnsanlar arasında yalnızca O hüküm verir. Artık îmân eden ve sâlîhatı yapanlar, Nimet Cennetlerindedirler.
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 22:57. Kâfir olan ve âyetlerimizi yalanlayan kimseler için alçaltıcı bir azâp vardır.
- 22:58. Allah yolunda hicret edip de sonra öldürülmüş ve ölmüş olanları, Allah kesinlikle iyi bir rızıkla rızıklandıracaktır. Kuşkusuz Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

- 22:59. Onları kesinlikle hoşnut olacakları bir yere yerleştirecektir. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, Çok Şefkatli'dir.
- 22:60. Bu böyledir! Kim kendisine yapılan haksız bir saldırıya aynı oranda karşılık verirse, sonra yine saldırıya uğrarsa Allah ona yardım eder. Allah, Çok Affedicidir, Çok Bağışlayıcı'dır.
- 22:61. Bu böyledir! Allah, geceyi gündüze, gündüzü de geceye döndürür. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Gören'dir.
- 22:62. İşte böyledir! Allah Hakk'ın¹ ta kendisidir. O'ndan başka yöneldikleriniz ise Bâtlı'dır. Allah, Çok Yüce'dir, Çok Büyük'tür.
1- Gerçeğin.
- 22:63. Allah'ın gökten indirdiği su ile yeryüzünü nasıl yeşerttiğini görmüyor musun? Allah, Bütün Ayrıntıları Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.
- 22:64. Göklerde ve yeryüzünde olan her şey O'nundur. Kuşkusuz Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan'dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık'tır.
- 22:65. Allah'ın, yeryüzünde olanları emrinize amade kıldığını görmedin mi? Ve gemiler denizde O'nun emri ile akıp gider. Yeryüzüne düşmesin diye göğü iradesiyle¹ O tutuyor. Kuşkusuz Allah, İnsanlara Çok Şefkatli'dir. Rahmeti Kesintisiz'dir.
1- Koyduğu yasalarla.
- 22:66. Ve size hayat veren, sonra sizi öldürecek olan, sonra da sizi diriltecek olan O'dur. İnsan¹ gerçekten çok nankördür.
1- Bu niteleme İnsanların tamamı için yapılan bir niteleme değil, kâfirlik/nankörlük yapanlarla ilgili bir nitelemedir. Zira âyette "el İnsan" denmektedir. Yani belli olan, nankörlük yapan insanlardan söz edilmektedir. Bu insanlar da nankör olan insanlardır.
- 22:67. Her ümmet¹ için bir mensek² belirledik. Herkes kendi mensekini sürdürür. O halde bu işte seninle çekişmesinler. Sen, Rabb'ine çağır. Kuşkusuz ki sen dosdoğru bir yol üzerindesin.
1- Toplum. 2- Kurban ve kurban kesme ile ilgili kurallar. Nusûk, Allah'a yaklaşmaya vesile olan her şeydir. Bu kelime "hacc ile ilgili ritüel ve kurallar" anlamına da gelmektedir.

- 22:68. Eğer seninle tartışırlarsa, o zaman: “Allah yapmakta olduğunuz şeyleri en iyi bilendir.” de.
- 22:69. Allah, Kıyâmet Günü üzerinde görüş ayrılığına düştüğünüz konularda aranızda hüküm verecektir.
- 22:70. Allah’ın gökte ve yerde olan şeyleri kesinlikle bildiğini bilmez misin? Bu bir Kitâp’tadır.¹ Bu Allah’a kolaydır.
1- Her şey kayıt altına alınmıştır. Her şey Allah’ın bilgisindedir.
- 22:71. Onlar; Allah’ın yanı sıra O’nun kendileri hakkında bir sultan¹ indirmedeği ve hakkında bilgi sahibi olmadıkları şeylere kulluk ediyorlar. Zalimler için hiçbir yardım edici yoktur.
1- Yetki belgesi, görev pusulası demektir.
- 22:72. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman, o Kâfirlerin yüzlerindeki hoşnutsuzluğu görürsün. Nerede ise kendilerine âyetlerimizi okuyanlara saldıracaklar. De ki: “Size bundan daha kötüsünü haber vereyim mi? Ateş! Allah’ın Kâfirlere sözüdür. O, ne kötü bir varış yeridir.”
- 22:73. Ey İnsanlar! Verilen örneği dikkatle dinleyin: Allah’ın yanı sıra kulluk ettikleriniz bir araya gelseler, kesinlikle bir sineği bile yaratamazlar. Değil yaratmak, sinek onlardan bir şey kapsa, onu bile kurtaramazlar. İsteyen de kendisinden istenen de ne kadar acizdir.
- 22:74. Allah’ı gereği gibi takdir edemediler!¹ Kuşkusuz Allah, Mutlak Güç Sahibi’dir, Mutlak Üstün Olan’dır.
1- O’nun yüceliğini ve gücünü kavrayamadılar. O’na şirk koştular. O’na nankörlük ettiler...
- 22:75. Allah; meleklerden de resûller seçer, İnsanlardan da. Kuşkusuz, Allah, Her Şeyden Haberdar Olan’dır, Her Şeyi Gören’dir.
- 22:76. Onların geçmişte yaptıklarını da gelecekte yapacaklarını da bilir. Ve işler yalnızca Allah’a döndürülür.
- 22:77. Ey İmân Edenler! Rukû¹ edin, secde² edin, Rabb’inize kulluk edin, hayır yapın ki kurtuluşa erebilesiniz.
1- Bkz. 22:26. âyetin 3. dipnotu. 2- 22:18. âyetin 1. dipnotu.

22:78. Allah yolunda gerektiği gibi cihad¹ edin. O sizi seçti. Dinde size bir zorluk yükledi. Bu atanız İbrâhîm'in milleti.² O, daha önce de şimdi de sizi Müslimler olarak isimlendirdi. Resûl, size tanık olsun, siz de diğer İnsanlara. Öyleyse salâtı ikame edin, zekâtı yapın³ ve Allah'a sımsıkı bağlanın. O, sizin mevlânızdır⁴. Ne güzel Mevlâ ne güzel yardımcıdır.

1- Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde çaba göstermek, canla başla çalışmak. **2-** Yolu, sünneti, inanç sistemi, yaşam biçimi. **3-** Bkz: 21:73. âyetin dipnotu. **4-** Kendisine dayanılan, gözetici, destekleyici, koruyan, sırdaş, yakın olan, koruyan, yol gösteren, yönetici. Mevlâ, yalnızca Allah'tır. Allah'tan başkasına Mevlâ, Mevlâna demek şirktir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır. "El-Mevlâ" Allah'ın isimlerindedir.

23. MU'MİNÛN SÛRESİ

[İniş sırası: 74, Mekki, 118 âyet.

Adını 1. âyetteki "Mü'minler" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 23:1. Mü'minler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.
- 23:2. Onlar, salâtlarında¹ hûşû² içinde olan kimselerdir.
1- Namazlarında. **2-** Allah'a karşı derin saygı, içten sevgi duymak, canı gönülden Allah'a yönelmek, alçak gönüllü, bilinçli ve duyarlı olmak. Derin saygı ve içten sevgi beslediği; üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duyduğu yüce varlıktan ayrı düşme, uzak kalma endişesini/korkusunu taşımak.
- 23:3. Onlar boş şeylerden yüz çevirirler.
- 23:4. Ve onlar, zekât için¹ çalışanlardır.
1- Benliğin her türlü kötülükten arınması, temizlenmesi, arı duru hale gelmesi.
- 23:5. Ve onlar, ırzlarını korurlar.
- 23:6. Eşleri veya yeminle¹ sahip oldukları hariç.¹ Bundan dolayı kınamazlar.²
1- Kelimesi kelimesine, "Mâ melaket Eymânukum." Bu terkip, yeminle (antlaşma yoluyla) hak sahibi olduğunuz ve sağ elinizle (güç yoluyla) sahip olduğunuz anlamlarına gelmektedir. "Eymân" sağ el ve yeminler (sözleşmeler) anlamına gelen bir kelimedir. "El" kelimesinin anlamlarından biri de "güç"tür. Bu anlamlar dikkate alındığında bu terkip için şu anlamlar verilebilir: "Güç yolu" ile üzerinde söz sahibi olduğunuz veya "antlaşma yoluyla" sahip olunanlar, sorumluluğu üstlenilenler, bakmak-

la yükümlü olunanlar, himayeniz altında olanlar. O günün toplumsal gerçekliğinin verili kalıntısı olan kölelik ve cariyelelik olgusu, İslâm'ın kabul ettiği veya ön gördüğü bir olgu değildir. İslâm, kölelik ve cariyeleliği; cariye ve köle edinme yollarını kapatarak ortadan kaldırmıştır. "Verili durumun" tasfiye edilmesi süreci olan uygulamalarda cariye ve kölelikten söz edilmiş olması sanki bir tasvipmiş gibi değerlendirilmesi cehalet değilse iftiradır. Kur'an; kiminle olursa olsun, nikâh yapmaksızın ilişkiye girmeyi zina olarak görmektedir. Kur'an'a göre "nikâhsız her birliktelik" zinadır. 2- Onlarla olan ilişkiden dolayı kınanmazlar. Dikkat edilirse âyette "ve" değil "veya" bağlacı kullanılmış. Bu şu anlama gelmektedir; ya eşleri ile veya yeminle sahip oldukları ile birlikte olabilirler. Hem eşi hem de yeminle sahip olduğu ile aynı anda değil.

- 23:7. Kim bunun ötesinde¹ bir şey isterse, işte onlar haddi aşanlardır.
1- Nikâhlı evliliğin dışında.
- 23:8. Onlar, kendilerine verilen emanetler için sözlerine bağlı kalan kimselerdir.
- 23:9. Onlar, salâtlarını¹ koruyan kimselerdir.
1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dâua etmek, din, havra. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı ayet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak. Namaz, Farsça bir kelimedir ve bu kelime Kur'an'da geçmez.
- 23:10. İşte onlar varis¹ olanlardır.
1- Cennet nimetlerine.
- 23:11. Onlar, Firdevs'e¹ varis olacaklar ve orada sürekli kalacaklardır.
1- Muhteşem, harika cennet.
- 23:12. Ant olsun ki, İnsanı çamurun özünden yarattık.¹
1- Ant olsun İnsanı ilk yaratmada hûlasadan/özden/süzülmüş/seçilmiş çamurdan yarattık.
- 23:13. Sonra onu güvenli ve sağlam bir mekanda¹ bir nutfe² kıldık.
1- Rahimde. 2- Sperm/Hayat kaynağı.

23:14. Sonra nutfeyi¹ bir alaka² olarak yarattık. Alakayı da mudğâ³ olarak yarattık. Mudğâdan da kemikleri yarattık. Kemiklere de et giydirdik. Sonra onu başka bir yaratılışla şekillendirdik. Yaratıcıların en iyisi olan Allah ne yücedir.

1- Spermi. 2- Rahim duvarına asılı. 3- Cenin.

23:15. Sonra kuşku yok ki bunun ardından öleceksiniz.

23:16. Sonra kuşkusuz siz Kıyâmet Günü diriltileceksiniz.

23:17. Ant olsun ki üzerinizde yolların yedisini yarattık. Ve Biz yarattıklarımızdan habersiz¹ değiliz.

1- Her şey kontrolümüz altındadır.

23:18. Gökten kararınca su indirdik. Ve onu yeryüzünde yerleştirdik.¹ Kuşkusuz Biz, onu gidermeye de gücü yetenleriz.

1- Denizler, göller, nehirler...

23:19. Böylece onunla, sizin için hurma ve üzüm cennetleri¹ meydana getirdik. Keza, oralarda yemekte olduğunuz pek çok meyve çeşitleri vardır.

1- Bağlar ve bahçeler.

23:20. Tûr-i Seynâe'da,¹ yağ elde edilen ve aynı zamanda katkı olarak yenen ağaç² yetiştirdik.

1- Mübarek dağ. Bereket dağı. Aynı zamanda mübarek yani nimeti bereketli kılan, çoğaltan, bol bol nimet veren bereketli dağ, diğer bir deyimle bereketli topraklar anlamına da gelen bu kelimeye "Sina Dağı" anlamı vermek doğru değildir. 2- Zeytin ağacı.

23:21. Hayvanlardan da sizin için alınacak dersler vardır. Onların karınlarındaki şeyden size içiriyoruz. Ve onlarda sizin için pek çok yararlar vardır. Ve onlardan yersiniz.

23:22. Onları ve gemileri taşıma aracı olarak kullanırsınız.

23:23. Ant olsun ki Biz, Nûh'u halkına gönderdik. "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka ilâh yoktur. Hâlâ takvâ sahibi olmayacak mısınız?" dedi.

23:24. Bunun üzerine halkından Kâfir meleler:¹ “Bu, sizin gibi bir beşerden başka bir şey değildir. Size karşı üstünlük kurmak istiyor. Eğer Allah isteseydi mutlaka melekler indirirdi. Geçmiş atalarımızdan da böyle bir şey duymadık.” dediler.

1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı.

23:25. “O¹ ancak cinlenmiş bir adamdır. O halde kesinlikle bir süre² bekleyin.”

1- Nûh. **2-** Cinneti geçinceye kadar.

23:26. Nûh: “Rabb'im! Yalanlamalarına karşı bana yardım et!” dedi.

23:27. Bunun üzerine Biz, ona: “Gözetimimiz altında vahyimiz ile bildirdiğimiz gibi gemi yap.” diye vahyettik. “Böylece emrimiz gereği Tennur kaynadığı¹ zaman hemen ona² her cinsten eşler olarak iki adet ve ehlini³ bindir. Onlardan, haklarında önceden hüküm verilenler hariç. Ve zülmedenler hakkında Ben'den bir dilekte bulunma. Onlar boğulacak olanlardır.”

1- Bu bir deyimdir; “sular yerden fıskırmaya başladığı” zaman anlamına gelmektedir. **2-** Gemiye. **3-** Sana inananları. Seninle birlikte olanları.

23:28. Sen ve seninle birlikte olanlar gemiye bindiğiniz zaman: “Zâlim halktan bizi kurtaran Allah'a hamdolsun.” de.

23:29. Ve de ki: “Rabbim! Beni kutlu, bereketli bir yere indir. Ve Sen doğru yere yerleştireceklerin en hayırlısı.”

23:30. Bunda kesinlikle âyetler¹ vardır. Ve Biz kesinlikle sınanıyoruz.

1- Kanıtlar, ibretler, göstergeler.

23:31. Sonra onların ardından başka bir nesil ortaya çıkardık.

23:32. Onlara, kendi içlerinden, “Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka ilahınız yoktur, hâlâ takvâ sahibi olmayacak mısınız?” diyen bir Resûl gönderdik.

23:33. Dünya hayatında refaha kavuşturduğumuz, Kâfirlik eden ve âhirete kavuşmayı yalanlayan kavminin meleleri: “Bu da sizin gibi bir beşerdir. Sizin yediğinizden yiyor, sizin içtiğinizden içiyor.” dediler.

- 23:34. “Eğer siz, sizden hiçbir farkı olmayan böyle bir beşere uyacak olursanız, kesinlikle hüsrana uğrarsınız.
- 23:35. “Sizi; ölüp, toprak ve kemik haline geldikten sonra, yeniden diriltileceğinizle mi uyarıyor?”
- 23:36. “Yazık, yazık! Uyarıldığınızı şey, hiç olacak şey mi?”
- 23:37. “Hayat, yalnızca bu dünyadan ibarettir. Yaşarsız ve ölürüz. Yeniden diriltilecek değiliz.”
- 23:38. “O, uydurduğu yalanı Allah’a dayandıran¹ bir kimsedir. Ona inancak değiliz.”
1- Günümüzde cemaatler, tarikatlar, dini ekoller ve din üzerinden siyasi, ticari, itibarî rant elde edenler; dini geçim kaynağı haline dönüştürenler, sünnet, hadis adı altında uydurdukları yalanları Allah’a dayandırıyorlar. Kur’an’ın yanı sıra hadis, sünnet, icma, kıyas, içtihat, esbâb-ı nüzul, siyer ve fıkıh gibi kaynakları din edinenler, bu kaynaklarla helâl ve harâm belirleyerek Allah adına yalan uyduruyorlar.
- 23:39. “Rabbim! Yalanlamaları nedeniyle bana yardım et.” dedi.
- 23:40. Allah: “Pek yakında kesinlikle pişman olacaklar.” dedi.
- 23:41. Derken, kaçınılmaz bir gerçek olarak sayha¹ onları yakalayiverdi. Böylece onları çerçöp yaptık. Zâlim halk yok oldu.
1- Korkunç çığlık, korkunç felaket.
- 23:42. Sonra, onların ardından başka nesiller getirdik.
- 23:43. Hiçbir ümmet¹ ecelini² öne alamaz ve erteleyemez.
1- Toplum. 2- Süresini.
- 23:44. Sonra ardı ardına elçilerimizi gönderdik. Her ümmet, kendilerine gelen Resûlleri yalanladı. Biz de onları ardı sıra devirdik. Ve onları halkın dilinde hadis¹ konusu yaptık. İman etmeyen halk uzak olsun.
1- Öykü, haber.
- 23:45. Sonra da Mûsâ ve kardeşi Hârûn’u âyetlerimizle ve apaçık bir görevle gönderdik;
- 23:46. Firavun ve melelerine. Ancak onlar kibirlendiler. Büyüklük taslayan bir halk oldular.

- 23:47. Sonra da: “Bizden farkı olmayan, üstelik halkı da bize kulluk eden bu iki beşere mi inanacağız?” dediler.
- 23:48. Onları yalanladılar. Ve helâk edilenlerden oldular.
- 23:49. Ve ant olsun, onlar doğru yolu bulsunlar diye Mûsâ’ya Kitâp’ı verdik.
- 23:50. Meryem Oğlu’nu ve annesini bir âyet¹ kıldık. Ve ikisini, suyu olan yerleşime uygun bir tepeye yerleştirdik.
1- Kanıt, mucize.
- 23:51. Ey Resûller! Helâl ve temiz şeylerden yiyin. Ve sâlihâtı yapın. Kuşkusuz yaptığınız şeyleri bilirim.
- 23:52. Bu sizin ümmetiniz¹, tek bir ümmettir². Ben de sizin Rabb’inizim. O halde bana karşı takvâ sahibi olun.
1- Topluluğunuz, toplumunuz. 2- Gideceğiniz ana yolunuz, yönünüz ve amacınız aynıdır.
- 23:53. Sonra işlerini aralarında parça parça ettiler. Her bir grup kendine olanla yetinmektedir.
- 23:54. Artık onları belli bir süreye kadar aymazlıkları ile baş başa bırak!
- 23:55. Mal ve oğullarla onlara iyilik yaptığımızı mı sanıyorlar?
- 23:56. Hayırlarını çabuklaştırdığımızı mı sanıyorlar? Hayır, gerçeği kavrayacak bilinçte değiller.
- 23:57. Rabb’lerine karşı derin saygı duyan kimseler, O’nu incitmekten çekinirler.
- 23:58. Onlar, Rabb’lerinin âyetlerine inanırlar.
- 23:59. Onlar, Rabb’lerine şirk¹ koşmazlar.
1- Şirk: Allah’ın; yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O’nun yanı sıra soyut ya da somut başka birilerine -Nebilere, âlimlere, mürşidlere, kişi ve kurumlara- vermek demektir. Allah’a ait; -gaybı bilmek, dinde hüküm koymak, şefaet etmek, yol göstermek gibi- nitelikleri Allah’ın yanı sıra başka bir varlıkta görmektir.
- 23:60. Rabb’lerine döneceklerinin bilinciyle, derin bir saygı içinde vermeleri gerekenleri verirler.
- 23:61. İşte onlar, hayırlarda yarışır ve onda öncülük ederler.

- 23:62. Hiç kimseyi gücünün yettiğinden fazlasıyla sorumlu tutmayız. Nezdimizde gerçeği söyleyen bir kitâp vardır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.
- 23:63. Fakat onların kalpleri¹ bundan gaflet² içindedir. Onlar, başka işlerle³ uğraşıp durmaktadırlar.
- 1- İlâhi cevher. İdrak etmenin, düşüncenin merkezi. Kur'an'da kalp, düşünme, akletme, anlama, kavrama, şeylerin hakikatini bilme melekesi/ yetisi anlamında kullanılmaktadır. Kur'an'da akletme/düşünme fiili kalbe ait olarak görülmüş; düşünmenin ve anlamının kalbin bir işlevi olduğu belirtilmiştir. Kalp, bu özelliklerinden dolayı ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Son yıllarda kalp ile beyin arasındaki iletişim üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda kalbin beyin fonksiyonlarını etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir. Tıpkı göz, kulak vs. ile beyin arasındaki iletişim gibi. 2- Bu gerçekliğe karşı aymazlık içindedir. 3- Bir kalıcılığı olmayan, önemsiz, boş.*
- 23:64. Nihâyet varlıklarını azâpla yakaladığımızda, hemen feryat etmeye başlarlar.
- 23:65. Bugün boşuna feryat etmeyin. Kesinlikle Bize karşı size yardım olunmaz.
- 23:66. Vaktinde âyetlerimiz size okunduğunda siz onları hiçe sayıyordunuz.
- 23:67. Âyetlerime karşı büyüklük taslayarak, geceleri toplanıp saçma sapan değerlendirmeler yapıyordunuz.
- 23:68. Onlar, hâlâ sözün¹ üzerinde düşünmüyorlar mı? Yoksa onlara, atalarına gelmemiş bir şey mi geldi?
- 1- Kur'an'ın.*
- 23:69. Yoksa Resûl'lerinin nasıl birisi olduğunu bilmiyorlar da onun için mi onu reddediyorlar?
- 23:70. Yoksa onda bir delilik olduğunu mu söylüyorlar? Hayır, onlara, Hakk ile geldi. Ne var ki onların çoğu Hakk'tan hoşlanmıyorlar.

23:71. Eğer Hakk¹ onların hevâlarına² göre belirlenseydi gökler, yer ve onların içindekiler bozguna uğrardı. Hayır, faydalarına olacak zikirlerini³ getirdik. Ne var ki onlar faydalarına olan zikirden³ yüz çevirenlerdir.

1- Gerçekliği mutlak doğru olan. Gerçeği kesin olarak bildiren mesaj, hakikat. **2-** Tutkularına, beklentilerine, arzularına. **3-** Öğüt, Kur'an, Hatırlatma.

23:72. Yoksa onlardan bir karşılık mı bekliyorsun? Rabb'inin vereceği karşılık daha hayırlıdır. O rızıklandırılanların en hayırlısıdır.

23:73. Kuşkusuz sen onları dosdoğru bir yola çağırıyorsun.

23:74. Kuşkusuz âhirete inanmayanlar, bu doğru yoldan sapanlardır.

23:75. Onlara, rahmet edip sıkıntılarını gidersek, yine de azgınlıklarına devam ederler.

23:76. Ant olsun, onları azap ile yakaladık.¹ Ancak Rabbleri için uslanmadılar ve tedarrûda² bulunmadılar.

1- Daha önce verdiğimiz sıkıntılarla. **2-** Allah'ın yüceliği karşısında küçülerek, basitliğinin, muhtaçlığının bilincinde olarak, acziyetini ifade ederek tevâzu üstüne tevâzu göstererek istekte bulunmak.

23:77. Ne var ki üzerlerine şiddetli bir azap kapısı açtığımız zaman, bütün ümitleri boşa çıkacaktır.

23:78. Size; işitme, görme ve ef'ide¹ veren O'dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz²?

1- Kelimesi kelimesine, "ef'ide," tekili "fuâd. Fuâd, bilmeyi sağlayan öğelerden biri olup idrak etmek, algılamak, düşünmek, akıl yürütmek, gönül, yararlı olmak, bir şeye ilgi duymak gibi işlev ve yetenek anlamına gelmektedir. Fuâd, kalbin işlevlerinden birisidir. Fuâd, bir uzuv değil, bir uzvun görevidir; duyular yolu ile ortaya çıkan idraktır. Fuâd, İnsana verilen; sezme, anlama ve bir şeyin mahiyetini kavrama nimetidir. Kelime anlamı olarak, şiddetli sıcaklık, kızartmak, etin kızartılması, sıcak köz üzerinde ekmeğin yapılması demektir. **2-** Şükür, "karşılık vermek" demektir. Şükür, "sözle ifade edilen bir şey değildir." Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükürü infaktır, Canın/hayatın şükürü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükürü teslim olmaktır vb.

- 23:79. Sizi yeryüzünde çoğaltan O'dur. Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız.
- 23:80. Hayat veren de öldüren de O'dur. Gece ve gündüzün oluşması O'nun yasalarına göredir. Siz hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?
- 23:81. Ancak onlar öncekilerin dediklerinin aynısını dediler.
- 23:82. Dediler ki: "Ölüp de toprak ve kemik yığını olduktan sonra mı diriltileceğiz?"
- 23:83. "Ant olsun ki bize yapılan bu uyarı, daha önce atalarımıza da yapılmıştı. Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir."
- 23:84. De ki: "Söyleyin bakalım, yeryüzü ve onda bulunanlar kime aittir?"
- 23:85. "Allah'a aittir." diyecekler. De ki: "Hâlâ öğüt almayacak mısınız?"
- 23:86. De ki: "Yedi göğün ve muazzam arşın¹ Rabb'i kimdir?"
1- Evrenin yöneticisi, düzenleyicisi, koruyucusu ve egemeni.
- 23:87. "Allah'tır." diyecekler. De ki: "O halde takvâ sahibi olmayacak mısınız?"
- 23:88. Sor bakalım: "Evrenin egemenliğine sahip olan, koruyup gözeten ve kendisine karşı kimsenin korunamayacağı kimdir? Biliyorsanız söyleyin!"
- 23:89. "Allah'tır." diyecekler. De ki: "Öyleyse nasıl oluyor da aldanıyorsunuz?"
- 23:90. Oysa onlara Hakk'ı sunuyoruz. Onlar ise kesinlikle yalanlamaktadırlar.
- 23:91. Allah, çocuk edinmemiştir. Ve O'nun yanı sıra bir ilâh daha yoktur. Eğer olsaydı her ilâh kendi yarattığı ile birlikte hareket eder ve kimisi kimisine üstün olurdu. Allah, onların niteledikleri şeylerden münezzehtir.¹
1- Uzaktır, arınıktır.
- 23:92. O, gizliyi de açığı da bilir. Onların şirk¹ koştuklarından çok yücedir.
1- Bkz. 23:59. âyetin dipnotu.
- 23:93. De ki: "Rabb'im! Eğer onlara uyarısı yapılan azâbı bana göstereceksen;"

- 23:94. "Rabb'im! Beni, o zâlim halk içinde bırakma."
- 23:95. Kuşkusuz onları uyardığımız şeylere seni tanık yapmaya gücümüz yeter.
- 23:96. Kötülüğü en iyi şekilde sav. Biz, yakıştırmakta oldukları şeyleri çok iyi biliyoruz.
- 23:97. De ki: "Rabb'im! Şeytânların¹ etkilemelerinden Sana sığınırım."
1- Şeytânın kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, sapıtıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir.
- 23:98. "Rabbim! Benimle yakınlık kurmalarından Sana sığınırım."
- 23:99. Onlardan birine ölüm geldiği zaman, "Rabb'im beni hayata geri döndür." der.
- 23:100. Böylece ihmâl ettiğim sâlih¹ işleri yaparım. Hayır! Kuşkusuz onun söylediği kesinlikle boş bir sözden ibarettir. Onların tekrar diriltilecekleri güne kadar arkalarında² bir berzâh³ vardır.
1- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin. 2- Dünyaya dönüşlerini imkânsız kılan. 3- Engel, perde.
- 23:101. Sûra üfürüldüğü gün, artık ailenin, akrabasının bir yararı yoktur. Birbirlerinden soramazlar!
- 23:102. Kimlerin tartışısı ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.
- 23:103. Ve kimin tartışısı hafif gelirse, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir; Cehennem'de sürekli kalıcıdırlar.
- 23:104. Ateş yüzlerini yalar ve onlar, orada acıyla somurtup kalırlar.
- 23:105. "Âyetlerim size okunduğunda; onları yalanlayanlar siz değil miydiniz?"
- 23:106. Dediler ki: "Rabb'imiz! Azgınlığımıza yenilen sapkın bir halktık."
- 23:107. "Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar. Eğer bir daha aynısını yaparsak zâlim olduğumuz kesinleşmiş olur."

- 23:108. Dedi ki: "Sinin orada! Ben'den boşuna bir şey istemeyin!"
- 23:109. Gerçek şu ki, kimi kullarım: "Rabb'imiz! Biz î mân ettik; bizi bağışla, bize merhamet et, merhametlilerin en iyisi sensin." diyorlardı.
- 23:110. "Siz ise onları alaya aldınız; öyle ki Benim öğütlerimi kulak ardı ettiniz. Onların haline gülüyordunuz."
- 23:111. "Gerçek şu ki, bugün onlara sabretmelerinin karşılığını verdim. Onlar kazançlı çıkanlardır."
- 23:112. Allah: "Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?" dedi.
- 23:113. "Bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldık. Hesabını tutanlara sor!" dediler.
- 23:114. "Sadece az bir süre kaldınız. Keşke o zaman bunu kavramış olsaydınız." dedi.
- 23:115. "Yoksa sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"
- 23:116. "Şunu bilin ki, gerçek egemenlik sahibi olan Allah, çok yücedir. O'ndan başka ilâh yoktur. O şerefli arşın¹ Rabb'idir."
1- Arş, egemenlik ve güç makamı demektir. Tüm evrenin tek ve mutlak sahibi, tek yöneticisi, tek hükümranı ve gücü.
- 23:117. Her kim, hakkında hiçbir burhân¹ olmadığı halde, Allah'ın yanı sıra başka bir ilâhtan istekte bulunursa, bilsin ki onun hesabı yalnızca Rabb'ine aittir. Kuşku yok ki Kâfirler kurtuluşa eremezler.
1- İlâhi rehberlik. Allah'tan kesin doğruları ortaya koyan yol gösterici.
- 23:118. Ve de ki: "Rabb'im! Bağışla ve merhamet et. Sen merhametlilerin en hayırlısın."

24. NÛR SÛRESİ

[İniş sırası: 102, Medeni, 64 âyet.

Adını 35. âyetteki "Nûr/aydınlık, ışıık" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 24:1. Bu indirip, farz kıldığımız¹ bir sûredir. Onda beyyinât¹ âyetler ortaya koyduk. Umulur ki öğüt alırsınız.
1- Yasa, zorunlu yükümlülük yaptığımız. 2- Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi.
- 24:2. Zinâ yapan kadın ve zinâ¹ yapan erkeğin her birine yüzer sopa vurun. Allah'a ve âhret gününe îmân ediyorsanız, onlara karşı duyduğunuz acıma duygusu sizi Allah'ın bu yasasını uygulamaktan alıkoymasın. Mü'minlerden bir grup da buna tanık olsun.
1- Âyette zinânın cezasının ne olduğu açıkça belirtilmektedir. Geleneksel anlayışın uydurduğu din anlayışının dediği gibi zinâ yapmanın cezası recmetmek, yani taşıyarak öldürmek değil, yüz sopadır. Recmetmek kesinlikle Allah'ın dininde yoktur; bu ceza İsrâîliyyât'a ait bir uygulamadır (Tevrât, Tesniye Bab:22). Kur'an'da olmayan bir hükmü dinde hüküm yapmak, Kur'an'ın ifadesiyle, "kendi uydurduğunu din edinmektir." Âyette, zinâ eden erkek ve zinâ eden kadın kelimeleri harf-i tarifli yani "belirli isim" olarak ifade edilmektedir. Bu, zinâ yapanların bilinen ve bunu alışkanlık haline getiren kimseler olduğunu göstermektedir.

- 24:3. Zinâ yapan erkek, zinâ yapan veya Müşrik olan kadından başkası ile evlenmiyor. Zinâ yapan kadınla zinâ yapan veya Müşrik olan bir erkekte başkası evlenmiyor. Bu uygulama Mü'minlere haram kılındı.¹
1- *Bu âyete, âyetteki "nikâhlanmıyor, evlenmiyor" ifadesine "nikâhlanamaz/evlenemez" şeklinde yanlış anlam verilerek, önemli bir hataya düşülmektedir. Çevirilerde; bu âyete, genellikle "Zinâ eden bir erkek veya kadın, zinâ eden veya Müşrik olan bir erkek ve kadından başkası ile nikâhlanamaz, evlenemez." şeklinde anlam verilmektedir. Oysaki bu bir haber âyetidir. O günkü toplumun bir uygulamasından haber vermektedir. Emir veya yasaklama söz konusu değildir. 2:221. âyette Müşrik olan kadın ve erkekle evlenmek açıkça yasaklandığı halde burada Müşrik kadın veya erkekle evlenilmeyi öngörenler, en hafif deyişi ile Kur'an'a açıkça çelişki yakıştırmış olmuyorlar mı? Bu âyette, toplumda mevcut olan; zinâ yapan bir erkeğin zinâ yapan veya Müşrik olan bir kadınla, keza zinâ yapan bir kadınla da ancak zinâ eden veya Müşrik olan bir erkeğin evlenmesi şeklindeki uygulamadan haber verilerek, bunun doğru olmadığı ve bu uygulamanın Mü'minlere haram (yasak) kılındığı ifade edilmektedir.*
- 24:4. Ve muhsanât¹ kadınlara iftira edip de sonra dört tanık getiremeyen kimselere seksen sopa vurun. Ve onların tanıklığını ebediyen kabul etmeyin. Onlar fâsıktırlar.²
1- *Korunan: İffetini, edebini, namusunu, özgürlüğünü koruyan. Bir kadın; evlilikle, özgür olmakla ve iffetli olmakla; korunmayı, sakınmayı ve engel olmayı sağlamaktadır. Muhsenât, kök anlamı itibariyle saklamak, korumak, engel olmak demektir. Bu kelime, Arapça'da hür kadın, namuslu/iffetli kadın anlamlarına gelmektedir. Muhsenât, hür kadın anlamında (4:24; 4:25), iffet ve namus sahibi anlamında (21:91; 66:12) âyetlerinde geçmektedir. 2- Günaha sapan. Günaha ısrar eden. Vahyin sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnanç olarak inanan, yaşantı olarak Kâfir olan.*
- 24:5. Fakat bundan sonra tevbe eden ve kendilerini düzelten kimseler hariç. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 24:6. Eşlerine iftira atanlar, kendilerinden başka tanıkları yoksa o zaman onların her birinin tanıklığı, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah'ı tanık tutmasıdır.

- 24:7. Beşincide de eğer yalan söyleyenlerden ise, Allah'ın lânetinin¹ kendisi üzerine olmasını dilemesidir.
1- Güzel olan her şeyden mahrum kalmak. Dışlamak. Allah'ın Rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması.
- 24:8. Kadının, dört kez "Billahi o kesinlikle yalancıdır." şeklinde sözüne Allah'ı tanık etmesi ondan cezayı kaldırır.
- 24:9. Ve beşinci kez eğer o doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazâbının kendisinin üzerine olmasını diler.
- 24:10. Ya üzerinizde, Allah'ın lütuf ve rahmeti olmasaydı! Allah, tevbele-ri¹ Kabul Eden'dir, En İyi Hüküm Verendir.
1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahtan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktadır.
- 24:11. Bu ifk'i¹ yapanlar içinizden birileridir. Sizin için bunun bir şer olduğunu sanmayın. Aksine bu sizin için bir hayırdır. Onlardan her birine günahın bir pay vardır. İçlerinden önderlik yapıp bunu organize eden kimse için de çok büyük bir azâp vardır.
1- İftira.
- 24:12. Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların onu işittikleri zaman, iyi zan¹ ile "Bu apaçık iftiradır." demeleri gerekmez miydi?
1- İyi niyet göstererek.
- 24:13. İddialarına dört tanık getirmeleri gerekmez miydi? Tanık getiremediklerine göre onlar Allah'ın yanında yalancıdırlar.
- 24:14. Eğer dünyada ve âhirette Allah'ın lütuf ve rahmeti sizin üzerinize olmasaydı, içine düştüğünüz şeyden dolayı size kesinlikle büyük bir azâp dokunurdu.
- 24:15. Hani siz onu dillerinize dolayıp, kendisi hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi aranızda yayıyordunuz. Ve bunun önemsiz olduğunu sanıyordunuz. Oysaki bunun Allah'ın yanında önemi çok büyüktür.

- 24:16. Ve onu duyduğunuz zaman: “Bunu konuşmamız bize yakışmaz. Seni tenzih ederiz! Bu büyük bir iftiradır.” demeniz gerekmez miydi?
- 24:17. Allah size öğüt veriyor: Eğer îmân etmiş kimselerseniz, böyle bir şeyi yapmayı ebediyen yasaklıyor.
- 24:18. Allah, size âyetlerini beyan¹ ediyor. Allah, Her Şeyi Bilen’dir, En İyi Hüküm Veren’dir.
1- Açıklıyor. Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi.
- 24:19. Îmân Edenler arasında, fâhişenin¹ yayılmasından hoşlananlara dünya ve âhirette acı bir azâp vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.
1- Her türlü aşırılık, haddi aşmak, hayâsızlık ve edepsizlik, iftira.
- 24:20. Eğer Allah’ın lütuf ve rahmeti üzerinizde olmasaydı!¹ Allah, Çok Şefkatli’dir. Rahmeti Kesintisiz’dir.
1- Size azâp ederci.
- 24:21. Ey Îmân Edenler! Şeytânın¹ adımlarını takip etmeyin. Kim şeytânın adımlarını izlerse şunu bilsin ki şeytân, her türlü aşırılığı ve her türlü çirkinliği telkin eder. Ve eğer Allah’ın üzerinizdeki lütuf ve rahmeti olmasaydı sizden hiç kimse arınmayı asla başaramazdı. Fakat Allah hak edeni² arındırır. Allah, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
1- Bkz.23:97. âyetin dipnotu. 2- Kelimesi kelimesine, “dilediğini.” Dilediğini demek: “Hak edeni” demektir; Allah, “Dilediğime” demekle; “kimin arındırmayı hak edip etmediğine en doğru kararı Ben veririm,” demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi,” insanın “dilemesine,” “insanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir (Bkz. 10:108; 76:3).
- 24:22. Sizden fazilet¹ ve varlık sahibi olanlar, yakınlarına, miskinlere, Allah yolunda hicret edenlere yardım etmeme konusunda yemin etmesinler. Ve artık bağışlayıp hoş görsünler. Allah’ın sizi bağışlamasından mutlu olmaz mısınız? Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.
1- Üstünlük, lütuf, ihsan, ikram, cömertlik, hayır, iyilik.

- 24:23. Hiçbir şeyden haberi olmadığı halde muhsanât¹ Mü'min kadınlara iftira atan kimseler dünya ve âhirette lanetlenmişlerdir. Ve onlar için büyük bir azâp vardır.
1- Bkz. 24:4. âyetin dipnotu.
- 24:24. O Gün¹ dilleri, elleri ve ayakları yaptıklarına tanıklık edecektir.
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 24:25. O Gün Allah, onların hesaplarını hakkıyla görecektir. Onlar da Allah'ın Hakk'ın ta kendisi olduğunu apaçık bileceklerdir.
- 24:26. Habis¹ kadınlar habis erkeklere, habis erkekler habis kadınlara yakışır. Tayyib² kadınlar tayyib erkeklere, tayyib erkekler de tayyib kadınlara yakışır. Bunlar,³ söylenenlerden uzak olanlardır. Onlar için bağışlanma ve cömertçe rızık vardır.
1- Kötü niyetli, kötü huylu. Murdar, pis, tiksinti veren, kötü. **2-** Hoşa giden, bakımlı, temiz, sağlıklı, yararlı, iyi niyetli, iyi huylu. **3-** Tayyip olanlar.
- 24:27. Ey İmân Edenler! Kendi evinizden başka evlere, sahiplerinin sizi istekle karşılayacaklarından emin olmadan ve selâm vermeden¹ girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki öğüt alırsınız.
1- Esenlik dilemeden. Müsaade istemeden.
- 24:28. Eğer orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer geri dönmeniz istenirse hemen geri dönün. Bu sizin için daha nezihdir.¹ Allah yaptığınız şeyi hangi amaçla yaptığınızdan haberdardır.
1- Temiz olma, arı ve lekesiz olma, saygıdeğer olma.
- 24:29. Oturulmayan ama yararlanmak için kullanılan yerlere girmenizde bir sakınca yoktur. Allah, sizin açığa vurduğunuz şeyleri de gizlediğiniz şeyleri de bilir.
- 24:30. Mü'min erkeklere söyle, bakışlarından bir kısmını¹ sakınsınlar ve ırzlarını² korusunlar. Bu onlar için daha arınmışçadır. Allah, davranışlarından haberdardır.
1- Art niyetle bakmasınlar. **2-** Kelimesi kelimesine, "Furûc"lerini. Yani, mahrem yerlerini. Ferc, kelime olarak erkek veya kadının cinsel organı anlamına gelmektedir.

24:31. Ve de Mü'min kadınlara söyle, bakışlarından bir kısmını sakınsınlar,¹ ırzlarını² korusunlar. Doğal olarak görünmesi gerekli olanlar dışında, ziynetlerini³ açığa vurmasınlar.⁴ Örtüleri ile göğüslerini örtsünler.⁵ Ziynetlerini; kocaları, babaları, kocalarının babaları, oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kadınların tamamı, yeminle sahip oldukları,⁶ kadına ihtiyaç duymayan erkek hizmetliler, kadınların avret yerlerinin⁷ henüz farkında olamayan çocuklar hariç, açığa vurmasınlar. Korudukları ziynetleri bilinsin diye, ayaklarını vurmasınlar.⁸ Ey Mü'minler! Hepiniz topluca Allah'a tevbe edin. Umulur ki kurtuluşa erersiniz.

1- Art niyetle bakmasınlar. **2-** Kelimesi kelimesine, "Furûc"lerini. Yani, mahrem yerlerini. **3-** "Biyolojik yapısı itibarı ile karşı cinsin ilgisini çeken yerlerini. Âyette kast edilen ziynet, süs eşyası cinsinden takılar değildir. Ziynet; ilgi uyandıran, dikkat çeken şey demektir. Mal, zenginlik, makam, şöhret ve bezenerek gösterişli hale gelmek, gösterişli olmak ziynettir. Ziynet; dünyada ve âhirette insanın onurunu yükselten şey anlamına da gelmektedir. Ziynet; mal-mülk, para-pul, süs eşyası, güzellik, yakışıklılık, sağlık, makam-mevki gibi "basit dünya süsü" cinsinden şeyler olabileceği gibi, îmân, güzel amel, güzel huy, ahlâk, edep, vakar gibi şeyler de olabilir. **4-** Âyette, kadınlardan; doğal ve zorunlu olarak görünenler hariç, ziynetlerini sadece örtmeleri değil, açığa vurmamaları, öne çıkarmamaları istenmektedir. Yani kastedilen şey, bedeninin nasıl olursa olsun örtülmesi değil, bu örtünmenin, kadının ziyneti sayılan yerlerini öne çıkarma amacı taşımasıdır. Özetle, kadından istenen şey, cinsiyetin değil, kişiliğin öne çıkarılmasıdır. **5-** Kadının başını örtmesi "hükmü" bu âyete dayandırılmaktadır. Oysaki ayetin "hükmü" göğüs yırtmacının örtülmesidir. Bunun aksini hiç kimse iddia edemez. Başın örtülmesi ancak yorum olarak "madem ki baş örtüsü ile deniyor, o halde baş örtüsü de farzdır" denebilir. İslâm fıkhrında yorumla bir şey hüküm/farz kılınamaz. Yorum, yorumu doğru kabul edenleri bağlar. Âyette, doğrudan "başın örtünmesinden söz edilmemektedir; yani başınızı örtün denmemektedir. Dolayısıyla "hüküm" olarak, başı örtmeye yönelik bir hükümden söz etmek mümkün değildir. Ancak, Arap toplumunda yaşam tarzı olan, onların örfüne ve geleneğine dayanan ve Müslim, Müşrik, Kitap Ehli; erkek-kadın herkesin başında zaten var olan başörtüsü ile kadının göğüs yırtmacının örtülmesi istenmektedir. Kur'an'da "başın örtülmesi" ile ilgili bir tek kelime dahi yoktur. Âyetin "illeti" yani gerekçesi, başın değil, "göğüs yırtmacının örtülmesidir." Bunun illa baştaki örtü ile ya-

pılması da şart değildir. Zaten âyette “baş” kelimesi de geçmemektedir. “Bi humurihinne” yani sadece “örtüleri ile” kelimesi yer almaktadır. Bu kelimeyi “başörtüsü” şeklinde isim tamlamasına dönüştürmek, ondan başın örtülmesi hükmünü çıkarabilmek anlamına gelmez. Humur, hımarın çoğul formudur. Hımar, “başörtüsü” değil, “örtü” demektir. İsim tamlaması olarak örtüldüğü yere göre anlam kazanır. “Örtü”; masaya örtüldüğü zaman “masa örtüsü” olur, yatağa örtüldüğü zaman “yatak örtüsü”, yere örtüldüğü zaman “yer örtüsü”, başa örtüldüğü zaman “başörtüsü” olur. Gereğesi “başı örtmek” olmayan bir âyetten “başı örtmek” hükmü çıkarılamaz. Bu hüküm; Kur’an’ın hükmü yerine, kendi anlayışını Kur’an’a söyletmeye çalışan zihniyetin kadına bakış açısını dinleştirmesinin sonucudur. Çok yalın ve açık olarak istenen şey, “göğüs yırtmacının örtülmesi” – “cuyûp”lerini, tekili cebtir- olduğu halde, bunu başörtüsü olarak algılamak “atalar dinini,” ve Araçların örfünü, dinin yerine geçirmekten başka bir şey değildir. Kaldı ki “humur” “başörtüsü” olarak tanımlansa bile, âyette istenen şey “başı örtmek” değil, başörtüsü ile göğüs yırtmacını kapatmaktır. “Velyedribne” kelimesine, “salsınlar” (Başörtülerini göğüslerinin üzerine salsınlar.) şeklinde anlam verilecek kelime oyunu yapılmaktadır. “Salsınlar” anlamı başörtüsü iddiasını güçlendirmek için verilmektedir. Böyle olunca yukarıdan aşağıya yani baştan göğüslere doğru anlamı verilmektedir. Oysaki salsınlar “yedribne” değil, “yudnîne”dir (33:59). Söz konusu âyette cilbablarını üzerlerine “salsınlar” kelimesi يَدِينُ (Yudnîne) olarak yer almaktadır. 6- Kelimesi kelimesine, “Mâ melaket Eymânukum.” Bu terkip, yeminle (antlaşma yoluyla) hak sahibi olduğunuz ve sağ elinizle (güç yoluyla) sahip olduğunuz anlamlarına gelmektedir. “Eymân” sağ el ve yeminler (sözleşmeler) anlamına gelen bir kelimedir. “El” kelimesinin anlamlarından biri de “güç”tür. Bu anlamlar dikkate alındığına bu terkip için şu anlamlar verilebilir: “Güç yolu” ile üzerinde söz sahibi olduğunuz veya “antlaşma yoluyla” sahip olunanlar, sorumluluğu üstlenilenler, bakmakla yükümlü olunanlar, himayeniz altında olanlar. O günün toplumsal gerçekliğinin verili kalıntısı olan kölelik ve cariye olgusu, İslâm’ın kabul ettiği veya ön gördüğü bir olgu değildir. İslâm, kölelik ve cariyeliği; cariyeye ve köle edinme yollarını kapatarak ortadan kaldırmıştır. “Verili durumun” tasfiye edilmesi süreci olan uygulamalarda cariyeye ve kölelikten söz edilmiş olması sanki bir tasvipmiş gibi değerlendirilmesi cehalet değilse iftiradır. Kur’an; kiminle olursa olsun, nikâh yapmaksızın ilişkiye girmeyi zinâ olarak görmektedir. Kur’an’a göre “nikâhsız her birliktelik” zinâdır. 7- Cinselliğin ayırıcısına henüz varmamış olan. 8- İlgi uyandırmak amacıyla kimi yerlerinin belli olması için kısıtarak yürümesinler.

- 24:32. Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden sâlih¹ olanları nikahlayın². Eğer bunların durumları iyi değilse, Allah onlara lütufta bulunur. Allah, Yardımı Çok Kapsamlı Olan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Ahlâkı düzgün, iyi kimseleri. *Kötülüğe karşı mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelteren, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyeye yönlendiren, samimi, dürüst.* **2-** Evlendirin.
- 24:33. Nikâha¹ imkân bulamayanlar iffetlerini korusunlar. Allah lütfedip kendilerine bir imkân verinceye dek. Yeminle hak sahibi olduklarınızdan² mukâtebe³ yapmak isteyenlerle hemen antlaşma yapın. Eğer iyi niyetli olduklarını biliyorsanız.⁴ Ve Allah'ın size verdiği mallardan onlara verin. İffetli kalmak isteyen genç kadınları⁵ taşkınlığa zorlamayın; basit dünya hayatının geçici çıkarı için. Kim onları zorlarsa, bilsin ki Allah, onların zorlanmalarından dolayı onlara karşı Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.⁶
1- Evlenme. **2-** Bkz. 24:31. âyetin 6. dipnotu. **3-** Kölenin özgür kalma sözleşmesi. Buna göre, köle özgür kalmak için efendisi ile bir sözleşme yapabilir, ödemesini yapınca da özgürlüğüne kavuşma hakkı elde eder. Köleden mukâtebe teklifi geldiğinde efendisinin geri çevirme hakkı ve yetkisi yoktur. Bu, İslâm'ın kölelik kurumunu kaldırmayı amaçladığının önemli bir göstergesidir. **4-** Antlaşmalarına bağlı kalacaklarına. **5-** Antlaşma yolu ile sahip olunan, sorumlulukları üstlenilen ve özgürlük talebinde bulunan genç kadınlar. **6-** Zorla yaptırılan bu fuhuştan dolayı Allah onları sorumlu tutmayacak, onları bağışlayacaktır.
- 24:34. Ve ant olsun ki size gerçeği apaçık gösteren âyetler, sizden önce yaşamış olan kuşaklardan örnekler ve takvâ sahipleri için bir va'az¹ indirdik.
1- Uyarı, öğüt.
- 24:35. Allah, göklerin ve yeryüzünün aydınlığıdır.¹ O'nun aydınlığı, içinde ışık bulunan kandil yuvası gibidir. O kandil, bir fanus içindedir. O fanus, inciden bir yıldız gibidir. Doğuya da batıya da ait olmayan mübarek bir ağacın yağından yakılır. Onun yağı neredeyse kendisine ateş dokunmasa bile ışık verir. Aydınlık üstüne aydınlıktır. Allah, hak eden kimseyi aydınlığına iletir. Allah, insanlara örnekler verir. Allah, her şeyi bütün ayrıntılarıyla bilendir.
1- Gökleri ve yeri aydınlatandır. İnsanları karanlıktan aydınlığa çıkararak vahiydir.

- 24:36. (Allah'ın aydınlığı/ışığı) Allah'ın İsmi'nin yüceltilmesine ve öğütlerinin dinlenmesine izin verdiği evlerde¹ vardır. Orada sabah akşam² O'nu tesbih³ ederler.
1- İçinde Allah'ın nurû olan. **2-** Gün boyu, sürekli, her zaman. **3-** Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.
- 24:37. Öyle kimseler vardır ki ne mal ne de alışveriş onları Allah'ın buyruklarına uymaktan, salâti ikame etmekten¹ ve zekâti yapmaktan¹ alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin altüst olacağı günden korkarlar.
1- Bkz. 21:73. âyetin dipnotu.
- 24:38. Yaptıklarına karşılık Allah onlara en iyi karşılığı verecek ve lütfundan daha fazlasını da verecektir. Ve Allah hak edeni¹ hesapsız rızıklandırır.
1- Kelimesi kelimesine, dilediğini. Dilediğini; hak edeni, uygun gördüğünü anlamındadır.
- 24:39. Kâfirlerin yaptıkları, çöldeki serap gibidir. Susayan onu su zanneder. Ancak yanına vardığında hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur¹ ve O da yaptıklarının hesabını eksiksiz görür. Allah hesabı çabuk görendir.
1- Gittiği yolun bir serap gibi gerçek dışı olduğunu anlar ve gerçekle başbaşa kalır. Allah'ın vahyinin gerçek olduğunu görür.
- 24:40. Veya¹ üzerinde bulutlar olan, üst üste dalgaların kuşattığı derin denizlerdeki karanlığa benzer. Elini göremeyecek kadar, karanlık üstüne karanlık. Allah'ın aydınlığıyla aydınlanmamış bir kimse için başka aydınlık yoktur.
1- Kâfirin içinde bulunduğu durum (24:39).

- 24:41. Göklerde ve yeryüzünde bulunanların, sürü sürü uçanların, Allah'ı nasıl tesbih¹ ettiklerini görmüyor musun? Kuşkusuz hepsi salatını² ve tesbîhini bilmektedir. Ve Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir. *1- Bkz. 24:36. âyetin 3. dipnotu. 2- O'na yönelmekte, O'na tâbi olmakta, fıtratlarına uygun olanı yapmaktadırlar.*
- 24:42. Göklerin ve yeryüzünün egemenliği yalnızca Allah'a aittir. Sonuçta dönüş Allah'adır.
- 24:43. Allah'ın, bulutları sürüklediğini, sonra aralarını birleştirdiğini, sonra da onları küme haline getirdiğini görmüyor musun? Böylece aralarından yağmur çıktığını görürsün. Ve gökten içinde dolu bulunan dağ gibi kümeleri getiriyor. Neredeyse parıltısı gözlerinizi alan şimşegi dilediğine isabet ettiriyor, dilediğinden de onu uzak tutuyor.
- 24:44. Allah, geceyi ve gündüzü sürekli değiştirir. Kuşku yok ki, elbette bunda basiret¹ sahipleri için ibretler vardır. *1- Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştıran yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır.*
- 24:45. Allah, hareket eden her canlıyı sudan yarattı. Onların kimisi karnı, kimisi iki ayağı, kimisi de dört ayağı üzerinde yürür. Allah, dilediğini yaratır. Kuşkusuz, Allah'ın Her Şeye Gücü Yeter.
- 24:46. Ant olsun ki apaçık âyetler indirdik. Allah, hak eden¹ kimseyi dosdoğru yola iletir. *1- Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapıklığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm," demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir 10:108; 76:3).*
- 24:47. "Allah'a ve Resûl'e îmân ettik ve tâbi olduk." diyorlar. Sonra da onların bir kısmı yan çiziyor. Bunlar, îmân etmiş değıllerdir.

- 24:48. Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resûl'üne çağrıldıkları zaman, onların bir kısmı bundan kaçınır.
- 24:49. Ama verilen hüküm lehlerine olursa seve seve kabul ederler.
- 24:50. Onların kalplerinde bir hastalık mı var? Yoksa kuşku mu duyuyorlar? Yoksa Allah ve Resûl'ünün kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır! Onlar, zâlimlerin ta kendileridir!
- 24:51. Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resûl'üne çağrıldıkları zaman İmân Edenler'in sözü ancak, "İştittik ve itaat ettik." demeleri oldu. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.
- 24:52. Kim Allah'a ve Resûl'üne itaat¹ eder, Allah'a hûşû² duyar ve O'na takvâlî olursa işte onlar kazançlı çıkacak olanlardır.

1- İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılgıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tâbi olmak demek, Allah'a yani vahye tâbi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelamı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyettir", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhî koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatin emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkihi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir. **2-** Bkz. 23:1. âyetin dipnotu.

24:53. Münafıklar,¹ kendilerinden istediğın takdirde kesinlikle savaşıa çıkacaklarına dair en kuvvetli yeminleri ile Allah'a yemin ettiler. De ki: "Yemin etmeyin. Bağlılık ma'rûftur."² Kuşkusuz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

1- Münafık, içten "bitmiş, tükenmiş ve îmânı kalmamış, omurgasız, onursuz ve iki -yüzlü kimse demektir. Münafık, îman konusunda dürüst ve samimi olmayan, tıpkı tarla faresinin yuva değıştirdiğı gibi, yer değıştiren: işlerine gelince Mü'min, işlerine gelince Kâfir olan kimse. 2- Yemine bağlılık, ancak iyi insanlara, erdemli kimselere ait bir davranıştır.

24:54. De ki: "Allah'a itaat edin. Resûl'e itaat edin."³ Eğer itaat etmezseniz, ona düşen yalnızca görevini yapmaktır. Size düşen ise sorumlu tutulduğunuz şeye uymaktır. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulursunuz. Resûl'ün üzerinde, mesajı açıkça iletmekten başka bir sorumluluk yoktur.

1- Bkz. 24:52. âyetin 1. dipnotu.

24:55. Allah, sizden îmân eden ve sâlihâtı yapanlara¹, tıpkı kendilerinden öncekileri halife² kıldığı gibi, kendilerini de yeryüzünde halife kılacağını, onlar için beğenip seçtiğı dini mutlaka sağlamlaştıracağını ve endişelerinden sonra onları mutlaka güvene kavuşturacağını vaat etti. Onlar, Bana kulluk ederler ve hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Bundan sonra da kim küfrederse, işte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir.³

1- Bkz. 21:94. âyetin 1. dipnotu. 2- Kur'an, bu kelimeyi, irade ve akıl verilerek, yeryüzünü düzenleyen, yönlendiren, yöneten, imar eden anlamında ve bir de önceki toplumların yerine geçen ardıl anlamında kullanmaktadır. Vekâlet etmek, vekil ve nâib olmak sıfatıyla "Allah'ın yeryüzündeki temsilciliğı, vekilliğı" olarak anlam kazanan ve halifenin de "Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi, vekili" sayılması şeklinde siyasallaşan, "halife" kelimesinin, Kur'an'da yer alan Halife kelimesi ile bir ilgisi yoktur. 3- Allah'ın verdiğı bu söze rağmen, eğer bugün İslâm Dünyası (!) denilen dünya bu durumdaysa; "bu durum," bu dünyanın aslında gerçek îmâna sahip olmadığını, şirk içinde olduğunu, Allah'ın dini yerine kendi yanından uydurduğu dine tâbi olduğunu ve yapılması gerekeni yapmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

24:56. Salâtı ikame edin, zekâtı yapın¹. Ve Resûl'e itaat edin.² Umulur ki merhamet edilirsiniz.

1- Bkz. 21:73. âyetin dipnotu. 2- Bkz. 24:52. âyetin dipnotu.

24:57. Sakın Kâfirleri yeryüzünde aciz bırakıcı zannetme. Onların varacağı yer ateştir. Ne kötü bir varış yeridir.

24:58. Ey İmân Edenler! Antlaşma yoluyla sahip olduğunuz¹ kimseler, sizden² erginlik yaşına gelmemiş olanlar; şu üç vakitte, yanınıza girmek için sizden izin istesinler; sabah salâtından³ önce, gün ortasında elbiselerinizi çıkardığınızda, akşam salâtından⁴ sonra. Bu üç vakit "avret⁵" vaktidir. Bunlar dışında birbirinizin yanına girip çıkmanızda siz ve onlar için bir sakınca yoktur. İşte Allah, size âyetleri böyle açıklıyor. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Bkz. 23:6. âyetin dipnotu. 2- "Sizden" kelimesi ile kast edilen çocuklar, kendi çocuklarımız değil, aile yakını olan çocuklardır (24:59). 3- Sabah namazı. 4- Akşam namazı. 5- Mahremiyet vakti. Özel zaman. Araplar genellikle gün ortasında uyurlardı.

24:59. Ve çocuklarınız, ergenlik çağına geldiği zaman, onlardan öncekilerin izin istedikleri gibi izin istesinler. İşte böylece Allah size âyetlerini açıklıyor. Ve Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

24:60. Evlenme arzusu kalmamış yaşlı kadınların, cinsiyetlerini teşhir etme amacı gütmenden dış giysilerini çıkarmalarında bir sakınca yoktur. Sakınmaları daha hayırlıdır. Allah, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.

24:61. Köre bir sınırlama yoktur. Sakat olana bir sınırlama yoktur. Hasta olana bir sınırlama yoktur.¹ ve size de evlerinizde veya babalarınızın evlerinde veya annelerinizin evlerinde veya erkek kardeşlerinizin evlerinde veya kız kardeşlerinizin evlerinde veya amcalarınızın evlerinde veya halalarınızın evlerinde veya dayılarınızın evlerinde veya teyzelerinizin evlerinde veya anahtarlarına sahip olduğunuz yerlerde veya arkadaşlarınızın² evlerinde yemek yemenizde bir sakınca yoktur. Toplu olarak veya ayrı ayrı olarak yemenizde de bir sakınca yoktur. Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından kutlu ve temiz bir selâm³ ile selâm verin. İşte Allah, size âyetlerini böylece açıklıyor. Umulur ki böylece aklınızı kullanırsınız.

1- Bu kimseler diledikleri gibi hareket edebilirler. Size sıkıntı verecekler diye ayrımcılık yapmayın. **2-** Arkadaşlarımızla birlikte yemek yiyebileceğimizi söyleyen Rabb'imiz; adına "haremlik selamlık" denilen kadın ve erkeğin yana yana gelmesinin uygun olmadığı anlayışının yanlışlığını açıkça ortaya koymaktadır. **3-** Esenlik ve sağlık dileğiyle, esenlik ve sağlık dileyin.

24:62. Ancak Allah'a ve Resul'üne içtenlikle îmân etmiş Mü'minler, toplumu ilgilendiren bir iş için onunla bir araya geldikleri zaman, ondan izin almadıkça gitmezler. Senden izin isteyen kimseler, işte onlar Allah'a ve O'nun Resul'üne îmân edenlerdir. Öyle ise, bazı işleri için senden izin istedikleri zaman onlardan dilediğin kimseye izin ver; onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

24:63. Resul'ün çağrısını, birbirinize yaptığınız çağrıyla denk tutmayın. İçinizden birbirinin arkasına saklanarak sıvışmak isteyenleri Allah biliyor. Bu sebeple onun buyurmalarına karşı gelenler, kendilerine bir fitnenin veya çok acıklı bir azâbın isabet etmesinden sakınınsınlar.

24:64. Unutmayın! Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. O sizin ne üzerinde olduğunuzu kesinlikle bilir. O'na döndürüldükleri gün, onlara yaptıklarını haber verecektir. Allah, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.

25. FURKÂN SÛRESİ

[İniş sırası: 42, Mekki, 77 âyet.

Adını 1. âyetteki “Furkân/Doğruyu yanlıştan ayıran” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 25:1. Âlemlere uyarıcı olması için, kuluna Furkân'ı¹ indiren ne mübarektir!²
1- Doğruyu yanlıştan, Hakk'ı Bâtı'dan ayırt etme ölçüsü, anlayışı, yasa-sı. 2- Kutlu, yüce. Cömert, nimeti bereketli kılan, çoğaltan, bol bol nimet veren.
- 25:2. O ki, göklerin ve yerin egemenliği yalnızca O'na aittir. Ve O, çocuk edinmemiştir. Egemenlikte O'nun ortağı yoktur. Her şeyi yaratan, işleyiş ve varoluş yasalarını belirleyen O'dur.
- 25:3. O'nun yanı sıra hiçbir şeyi yaratamayan, kendileri yaratılmış olan, kendilerine yarar sağlama ve kendilerinden zararı savma güçleri olmayan; ölüme, hayata ve ölümden sonra diriltmeye güçleri yetmeyenleri ilâhlar edindiler.
- 25:4. Kâfirler: “Bu sadece onun uydurduğu bir yalandır. Ona bu konuda diğer toplumlar da yardım etti.” dediler. Böylece haksızca iftira ettiler.
- 25:5. Ve “O, onun yazdırdığı ve sabah akşam¹ ona dikte ettikleri evvelkilerin masallarıdır.” dediler.
1- Devamlı, her zaman, gün boyu.
- 25:6. De ki: “Onu, göklerin ve yerin sırrını Bilen indirdi. Kuşkusuz O, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.”

- 25:7. Dediler ki: “Bu nasıl bir Resûl ki, yiyor-içiyor, çarşı-pazar dolaşiyor. Ona bir melek indirilseydi de onunla birlikte uyarıcı olsaydı ya!”
- 25:8. “Veya ona bir hazine verilseydi veya kendisinden yiyeceği bir bahçesi olsaydı ya!” Bu zâlimler: “Siz yalnızca büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz.” dediler.
- 25:9. Senin için nasıl örnekler verdiklerine bir bak. Böylece saptılar, artık bir çıkış yolu bulamazlar.
- 25:10. O, öyle mübarektir¹ ki, dilerse sana bundan daha hayırlı olan, içinden ırmaklar akan bahçeler verir. Köşkler de verir.
1- Kutlu, yüce. Cömert, nimeti bereketli kılan, çoğaltan, bol bol nimet veren.
- 25:11. Hayır! Onlar Sâ’at’i1 yalanladılar. Ve Biz, o Sâ’at’i yalanlayanlara alevli ateş hazırladık.
1- Hesap zamanını, Kıyâmet Günü’nü.
- 25:12. Cehennem onları¹ uzak bir yerden gördüğü zaman, onun öfkelenmesini ve uğultusunu işittiler.²
1- Hesap gününü yalanlayanları. 2- İşitecekler.
- 25:13. Çaresizlik içinde, dar bir yere atıldıkları zaman orada yok olmak için yakaracaklar.
- 25:14. Bugün bir kez değil, defalarca yok olmayı isteyin.
- 25:15. De ki: “Bu mu daha hayırlıdır, yoksa takvâ sahipleri için bir ödül olan, dönüş yeri olarak söz verilen süresiz Cennet mi?”
- 25:16. Onlar için orada diledikleri her şey süresiz olarak vardır. Bu Rabb’inin yerine getirmeyi üstlendiği bir sözdür.
- 25:17. Ve O Gün, onları ve Allah’ın yanı sıra kulluk¹ ettikleri şeyleri toplar, sonra da onlara: “Kullarımı siz mi saptırdınız yoksa kendileri mi yoldan çıktılar?” der.
1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına

vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

25:18. Dediler ki: “Seni tenzih ederiz, Senden başka veliler¹ edinmek bize yakışmaz. Ancak Sen, onları ve atalarını bolca nimetlendirdin, nihâyet onlar öğüdüne uymayı boş verdiler. Ve helâk olmayı hak eden bir halk oldular.”

1- Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici, yandaş.

25:19. İşte onlar¹ söylediklerinizden dolayı sizi yalanladılar. Artık uzaklaştırmaya² ve yardım almaya güç yetiremezsiniz. Ve sizden kim haksızlık etmişse ona büyük azâbı tattıracağız.

1- Allah'tan başka kulluk ettikleriniz. 2- Azâbı uzaklaştırmaya.

25:20. Kesinlikle Biz, senden önce de yemek yiyen ve çarşılarda dolaşan Resûlerden farklı Resûl göndermedik. Ve sizin bir kısmınızı¹ bir kısmınızı² için sınav kıldık. Bakalım sabrediyor musunuz? Rabb'in Her Şeyi Gören'dir.

1- Müşrikleri. 2- Sizin için.

— ﴿﴾ — 18. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

25:21. Bizimle karşılaşacaklarına ihtimâl vermeyenler: “Bize meleklerin indirilmesi veya Rabb'imizi görmemiz gerekmez miydi?” dediler. Ant olsun ki onlar kendi kendilerine büyüklendiler ve büyük bir taşkınlıkla hadlerini aştılar.

25:22. Suçları kendilerini kuşatmış olanlar, melekleri görecekları gün, onlar için hiç de sevindirici olmayacak, melekler onlara: “Boşuna beklemeyin size sevindirici haber imkânsız.” diyecekler.

- 25:23. Ve onların yaptıklarının tamamını savrulmuş toz zerresi gibi boşa çıkaracağız.¹
1- *Yaptıkları, toz gibi savrulup gidecek ve onları kurtaramayacak.*
- 25:24. O Gün, Cennet ehli en yararlı yerde eğlenecek ve en iyi yerde dinlenecek.
- 25:25. O Gün, gök beyaz bulutlar şeklinde parçalanacak ve melekler ardı sıra indirilecek.
- 25:26. O Gün egemenlik yalnızca Rahmân'a aittir. O gün, Kâfirler için zor bir gündür.
- 25:27. O Gün, zâlim kimse, ellerini ısırarak: "Eyvah, keşke Resûl'ün tuttuğu yolu tutmuş olsaydım." diyecek.
- 25:28. "Eyvah! Keşke falancayı dost¹ edinmeseydim!"
1- *Kelimesi kelimesine, halil. Âyette de görüldüğü gibi "veli" kelimesine dost demek doğru değildir. "Dost, "halil" demektir.*
- 25:29. "Ant olsun ki bana öğüt geldiği halde, beni o sapıttı." Şeytân, insanı yalnız ve yarımsız bırakır!
- 25:30. Resûl: "Ey Rabb'im, halkım bu Kur'an'ı mehcûr¹ tuttu." dedi.
1- *Kur'an'la bağlarını kopardı. Ona karşı duyarsız hale geldi. Kur'an'ı hayat kitâpları olmaktan çıkardı.*
- 25:31. Bu hep böyle olmuştur. Biz her Nebi'ye, mücrimlerden¹ bir düşman kıldık. Yol gösterici ve yardım edici olarak Rabb'in sana yeter.
1- *Suçlu. Hakikat ile bağını koparmış. Mücrim, "basit suçlu" anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın" olmayı da kapsan "suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden" bir kavramdır.*
- 25:32. Kâfirler: "Kur'an ona bir defada ve topluca indirilmeli değil miydi?" dediler. Oysaki bu, onu kalbine iyice yerleştirelim diyerdi. Onu düzenli bir şekilde pekiştire pekiştire indirdik.
- 25:33. Onların sana verecekleri her örneğe karşılık, biz sana Hakk'ı en iyi şekilde açıklarız.
- 25:34. Yüzüstü Cehennem'e toplanacak olanlar; işte onlar, yerce çok kötü ve yolca çok sapkınlardır.
- 25:35. Ant olsun ki Mûsâ'ya Kitâp'ı verdik. Ve kardeşi Harûn'u da ona yardımcı yaptık.

- 25:36. Sonra da “Âyetlerimizi yalanlayan o halka gidin.” dedik. Sonunda da onları helâk ederek yok ettik.
- 25:37. Nûh’un halkı, Resûller’i yalanladıklarında suda boğduk ve onları insanlar için bir âyet¹ yaptık. Ve zâlimler için acı veren bir azâp hazırladık.
1- İbret.
- 25:38. Âd’ı, Semûd’u, Ress yandaşlarını ve bunlar arasında yaşayan daha birçok nesilleri de;
- 25:39. Ve onların hepsini örneklerle uyardık ve hepsini mahvederek helâk ettik.
- 25:40. Ve ant olsun ki onlar, felaket yağmuru yağdırılmış olan beldeye vardılar. Peki, onu da mı görmediler? Aksine onlar, öldükten sonra dirilmeyi beklemiyorlar.
- 25:41. Seni gördükleri zaman: “Allah’ın Resûl olarak gönderdiği bu mu?” diye alay konusu ediniyorlar.
- 25:42. “Şayet ilâhlarımıza bağlılıkta kararlı olmasaydık, neredeyse bizi saptırıyordu.” diyorlar. Azâbı gördükleri zaman kimin sapkın olduğunu bileceklerdir.
- 25:43. Hevâsını ilah edinen¹ kimseyi görüyorsun! Onun sorumluluğunu sen üstlenebilir misin?
1-Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak.
- 25:44. Yoksa onların çoğunun gerçeğe kulak verdiğini veya akıllarını kullandıklarını mı sanıyorsun? Onlar tıpkı hayvanlar gibidir. Hatta doğru yolu seçmede hayvanlardan daha yetersizdirler.
- 25:45. Rabb’inin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? Dileseydi onu sabit kılardı. Sonra da Güneş’i ona¹ yol gösterici yaptık.
1- Gölgeye.
- 25:46. Sonra da onu kolayca kendimize çektik.
- 25:47. Sizin için geceyi örtü, uykuyu dinlenme ve gündüzü çalışma zamanı kıldık.

- 25:48. Rahmetinin önünde rüzgârı haberci olarak gönderen O'dur. Biz, gökten tertemiz bir su indirdik.
- 25:49. Ki o yağmurla ölü bir beldeyi canlandırmak, yaratmış olduğumuz hayvanları ve insanları suya kavuşturmak içindir.
- 25:50. Ant olsun ki Biz, öğüt almaları için onu, onların aralarında paylaştırdık. Ancak insanların çoğu nankörlük etmekte direttiler.
- 25:51. Eğer dileseydik, elbette her beldeden bir uyarıcı çıkarırdık.
- 25:52. Öyleyse Kâfirlere boyun eğme. Onunla2 onlara karşı var gücünle büyük bir mücadeleye giriş.
- 25:53. Ve iki denizi serbest bırakan O'dur; biri lezzetli ve tatlı, diğeri tuzlu ve acı. Aralarına bir perde koydu. Birbirlerine karışmalarını engelledi.
- 25:54. O, beşeri sudan yarattı. Sonra onu, soy sop ve akraba sahibi kıldı. Senin Rabb'in her şeye güç yetirendir.
- 25:55. Allah'ın yanı sıra kendilerine bir yararı da zararı da olmayan şeylere kulluk¹ ediyorlar. Kâfir, Rabb'ine karşı olanın destekçisidir.
1- Bkz. 25:17. âyetin dipnotu.
- 25:56. Biz, seni haberci ve uyarıcı olmanın dışında başka bir şey için göndermedik.
- 25:57. De ki: "Yaptığım çağrı için; sizden, Rabb'inizin yolunu seçmenizi istemekten başka bir ücret istemiyorum."¹
1- Hiçbir Nebi, dini geçim kaynağı yapmadı. Nebi'nin yolunu izlediklerini iddia edenler, bu iddialarında samimi iseler; din üzerinden para kazanmaktan, dini geçim kaynağı yapmaktan vazgeçsinler. Özellikle, Kur'an'ı ticarete konu edenler, bu uyarıyı dikkate almalıdırlar. Kur'an'ı geçim kaynağı yapanlar, Allah'a değil geçimlerine kulluk ediyorlar demektir.
- 25:58. Ve sen, Ölümsüz Olan'a güvenip dayan. Ve O'nu övgü ile yücelt. O'nun kullarının suçlarından haberdar olması sana yeter.
- 25:59. O; gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde¹ yarattı. Sonra arşa istevâ etti.² O, Rahmân'dır. Öyleyse Her Şeyden Haberdar Olan'dan iste.
1- Altı devrede, altı bölümde, altı aşamada, altı günde. 2- Arşa, egemenlik ve güç makamı demektir. Arşa istevâ etmek, mutlak yönetim gücünü ve koyduğu yasalarla evreni egemenliği ve yönetimi altına almak demektir.

- 25:60. Ve onlara, “Rahmân’a secde edin.” dendiği zaman, “Rahmân da neymiş? Senin bize buyurduğun her şeye secde mi edeceğiz?” dediler. Bu çağrın onların nefretlerini arttırdı.
- 25:61. Gökte burçlar yapan ve orada bir çerağ¹ ve aydınlatan Ay’ı yapan ne mübarektir.²
1- *Işık saçan, ışık kaynağı, Güneş. 2-* *Kutlu, yüce. Cömert, nimeti bereketli kılan, çoğaltan, bol bol nimet veren.*
- 25:62. Ve O, öğüt almak veya şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü art arda getirendir.
- 25:63. Rahmân’ın kulları yeryüzünde alçak gönüllülükle yürürler. Câhiller, onlara laf attıkları zaman, “Selâm.”¹ derler.
1- *Esen kalın, bizden size zarar gelmez.*
- 25:64. Onlar, Rabb’lerinin buyruklarına tâbi olmada ve yerine getirmede önlem alırlar ve özenli davranırlar.¹
1- *Bu âyete, “Onlar, gecelerini Rabb’lerine secde ve kıyam ederek geçirirler.” şeklinde anlam verilmektedir. Kanaatimizce, bu doğru değildir. “Gecelenirler veya gecelerler şeklinde “yebitune” kelimesine doğrudan “gece” anlamı vermek doğru değildir. Bu kelimenin gece ile anlamsal bağı var, ancak bu bağ; önlem almada, plan yapmada, gizlilik esas olduğu için ve gizlilik içeren şeyler de mecaz olarak gece ile yani karanlık ile ilişkilendirilerek kurulmuş bir bağdır. Bir önceki âyette, câhillerle karşılaşmada gösterilecek davranışın nasıl olması gerektiğinden söz edilmişti. O âyetin devamı olarak bu âyette de özenli ve dikkatli davranmaya dikkat çekilmiştir. Kök anlamı b-y-t olan bu kelime, türevleri ile birlikte geçtiği birçok âyette mecaz anlamıyla dikkatli olmayı, önlem almayı, plan ve program yapmayı ifade etmektedir. Gecenin doğrudan kelime karşılığı L-y-l olduğu dikkate alındığında “byt” kelimesinin mecaz olarak geceyi ifade ettiği, hatta uyumak anlamına geldiği söylenebilir.*
- 25:65. Onlar: “Rabbimiz Cehennem azâbını bizden uzaklaştır. Kuşkusuz onun azâbı sürekli bir yok oluşturdur.” derler.
- 25:66. Kuşkusuz o, kötü bir konaklama yeri ve konaktır.
- 25:67. Onlar, infak¹ ettikleri zaman israf da cimrilik de etmezler. Bu ikisi arasında bir denge kurarlar.
1- *Harcadıkları.*

- 25:68. Onlar, Allah'la birlikte başka bir ilâha dâua etmezler. Allah'ın harâm kıldığı canı geçerli bir neden olmadıkça öldürmezler. Zinâ yapmazlar. Kim bunları yaparsa günah işlemiş olur.
- 25:69. Kıyâmet günü onun azâbı katlanır ve orada sürekli horlanmış olarak kalır.
- 25:70. Ancak tevbe eden, îmân edip sâlihât yapanlar hariç. Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 25:71. Kim tevbe eder ve sâlihâtı yaparsa, kuşkusuz o, bağışlanmış olarak Allah'a döner.
- 25:72. Onlar, yalan yere tanıklık etmezler. Boş ve anlamsız bir şeyle karşılaştıkları zaman, onurlu ve erdemlice oradan uzaklaşırlar.
- 25:73. Onlara, Rabblerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman, onlara karşı kör ve sağırmış gibi görmezden gelmezler.
- 25:74. Ve onlar, "Rabb'imiz! Eşlerimizden ve soyumuzdan bize göz aydınlığı bağışla. Ve bizi takvâ sahiplerine önder yap!" derler.
- 25:75. İşte onlar, sabretmelerine karşılık yüksek makâmlarla ödüllendirilecekler. Orada saygınlık ve esenlik dilekleriyle karşılanacaklardır.
- 25:76. Sürekli orada kalacaklardır. Orası ne güzel bir konaklama yeri ve konaktır.
- 25:77. De ki: "Başkasına yalvarmanız olmazsa Rabb'im sizi ne yapsın?"¹ Oysaki siz yalanladınız. Bunun karşılığını yakında göreceksiniz.
1- "Başkasına yönelmez, onlardan yardım istemezseniz, Allah sizi ne diye cezalandırsın!" (4:147).

26. ŞU'ARÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 47, Mekki, 227 âyet.

Adını 224. âyetteki "Şuarâ/şâirler" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 26:1. Tâ, Sîn, Mîm.
- 26:2. Bunlar gerçeği apaçık ortaya koyan Kitâp'ın âyetleridir.
- 26:3. Îmân etmiyorlar diye, adeta kendini helâk edeceksin.
- 26:4. Eğer dileyeydik gökten öyle bir âyet¹ indirirdik ki hepsi ona boyun eğmek zorunda kalırdı².
1- Mucize. Yaptırım. İradelerini, karar verme haklarını ellerinden alırdık.
2- Hepsi inanmak zorunda kalırdı. Ama istemedik: Seçimi herkesin özgür iradesine bıraktık.
- 26:5. Rahmân'dan kendilerine gelen söze bürünmüş her yeni öğütten yüz çevirdiler.
- 26:6. Sonra da kesin olarak yalanladılar. Fakat alay ettikleri şeyin haberleri yakında onlara gelecek.
- 26:7. Onlar, yeryüzünü görmüyorlar mı? Her tür bitkiden çiftler olarak bol bol yetiştirdik.
- 26:8. Bunda kesinlikle bir âyet¹ vardır. Ancak onların çoğu inanmadı.
1- Kanıt, gösterge.
- 26:9. Rabb'in, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:10. Bir zamanlar Rabb'in, zâlim halka gitmesi için Mûsâ'ya seslenmişti.
- 26:11. "Firavun halkı takvâ¹ sahibi olmayacak mı?"
1- Bkz. 22:1. âyetin dipnotu.

- 26:12. Mûsâ, "Rabb'im! Beni yalanlamalarından korkuyorum." dedi.
- 26:13. "Göğsüm daralır, dilim dönmez;¹ onun için Hârûn'u gönder."
1- Mûsâ daha önce karışmış olduğu cinâyet olayından dolayı tedirginlik gösterdi.
- 26:14. "Onlara göre ben suçluyum. Bu yüzden beni öldürmelerinden korkuyorum."
- 26:15. "Hayır, haydi ikiniz âyetlerimizle gidin! Kuşkusuz Biz, sizinle beraber işitenleriz."¹ dedi.
1- Size söylenecek şeyleri anında işitip sizi koruruz.
- 26:16. Haydi! Firavun'a gidin ve ona: "Biz, âlemlerin Rabb'inin Resûlleriyiz." deyin.
- 26:17. "İsrâîloğulları'nı bizimle beraber gönder!"
- 26:18. Firavun: "Çocukken, seni içimizde himaye edip yetiştirmedik mi? Yıllarca yanımızda kalmadın mı?"
- 26:19. "Sen ise yapacağını yaptın. Sen kâfirlerdensin."¹
1- Nankörlük edenlerdensin.
- 26:20. Mûsâ: "Ben o işi şaşkınlıkla yaptım." dedi.
- 26:21. "Sizden korktuğum için de hemen kaçtım. Sonra Rabb'im bana hikmet¹ bağışladı ve beni Resûllerden kıldı."
1- Hikmet, Kur'an'ın niteliklerinden/isimlerinden birisidir. Tıpkı Kur'an ve Zikir, Kur'an ve Furkân gibi (62:2). Hikmet, "engel olmak" demektir: Kur'an'ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünme, gerçeği kavrama, doğru yargıda bulunma yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirme, sağlamlaştırma, bilme, bilge olma, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.
- 26:22. "İsrâîloğulları'nı kendine kul edinmiş olmayı bir nimetmiş gibi başıma kakıyorsun."¹ dedi.
1- Minnet altında bırakmaya çalışıyorsun.

- 26:23. Firavun: “Âlemlerin Rabb’i de nedir?” dedi.
- 26:24. Mûsâ: “Eğer bütün gerçekliği ile doğruyu bilmek istiyorsanız, bilirsiniz ki O, göklerin, yerin ve bu ikisi arasında bulunanların Rabb’idir.” dedi.
- 26:25. Firavun, etrafındakilere: “Duymuyor musunuz?” dedi.
- 26:26. Mûsâ: “Sizin de Rabb’iniz, sizden önceki atalarınızın da Rabb’idir” dedi.
- 26:27. Firavun: “Size gönderilmiş olan Resûl’ünüz, gerçekten mecnûndur.¹” dedi.
1- Delinin biridir.
- 26:28. Mûsâ: “Eğer aklınızı kullanırsanız anlayacaksınız ki O, doğunun, batının ve ikisinin arasındakilerin Rabb’idir.” dedi.
- 26:29. Firavun: “Benden başka bir ilâh edinirsen, kesinlikle seni zindana atarım.” dedi.
- 26:30. Mûsâ: “Sana apaçık bir şey getirsem de mi?” dedi.
- 26:31. Firavun: “Öyleyse haydi getir onu. Eğer doğru söyleyenlerden- sen.” dedi.
- 26:32. Bunun üzerine Mûsâ, asâsını bırakıverdi; bir de ne görsünler, apa- çık büyük bir yılan.
- 26:33. Ve elini çıkardı. Bakanlar ne görsün; beyaz bir el.
- 26:34. Firavun, yanındaki melelere:¹ “Bu gerçekten çok bilgili bir sihir- bazdır.” dedi.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/rûhban sınıfı.
- 26:35. “Sizi sihri ile yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne yapmamı istiyor- sunuz?” dedi.
- 26:36. “Onu ve kardeşini alıkoy. Şehirlere sihirbazları toplamaya birileri- ni gönder.” dediler.
- 26:37. “Bütün bilgili sihirbazları sana getirsinler.”
- 26:38. Böylece sihirbazlar, belirlenen bir günün tayin edilen vaktinde bir araya getirildiler.

- 26:39. İnsanlara: “Siz de toplananlar olun.” denildi.
- 26:40. “Umarız sihirbazlar galip gelir; o zaman biz de onlara tâbi oluruz.”
- 26:41. Sihirbazlar Firavun’a geldiklerinde: “Eğer galip gelirse bize bir ödül var mı?” dediler.
- 26:42. “Evet; o zaman sizi kesinlikle himayeme alırım.” dedi.
- 26:43. Mûsâ onlara: “Atacağınız şeyi atın.” dedi.
- 26:44. Bunun üzerine iplerini ve asâlarını attılar. “Firavun’un onuru adına elbette galip gelecekler bizler olacağız.” dediler.
- 26:45. Sonra Mûsâ asâsını attı. Birde ne görsünler! Uydurdukları şeyleri yutuyor.
- 26:46. Sihirbazlar hemen teslimiyetlerini ilan ettiler.
- 26:47. “Âlemlerin Rabb’ine inandık.” dediler.
- 26:48. “Mûsâ ve Hârûn’un Rabb’ine.”
- 26:49. Firavun, “Ben izin vermeden O’na îmân mı ettiniz? Kuşkusuz o, size sihir öğreten hocanızdır. Şunu kesin olarak bilin ki ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim ve kesinlikle hepimizi astıracacağım!” dedi.
- 26:50. “Önemli değil. Nasıl olsa Rabb’imize döneceğiz.” dediler.
- 26:51. “İlk Mü’minler olduğumuz için, Rabb’imizin yanlışlarımızı bağışlayacağını ümit ediyoruz.” dediler.
- 26:52. Mûsâ’ya: “Kullarım ile gece yola çık. Kesinlikle siz takip edileceksiniz.” diye vahyettik.
- 26:53. Derken Firavun, şehirlere toplayıcılar gönderdi.
- 26:54. “Bunlar önemsiz bir topluluktur.”
- 26:55. “Ve bize karşı kin ve nefret duyuyorlar.”
- 26:56. “Biz ise hazırlıklı bir topluluğuz.”
- 26:57. Derken onları cennetlerden¹ ve çeşmelerden çıkardı.
1- Bahçelerden.
- 26:58. Ve hazinelerden ve kerim¹ makamlardan.
1- Şerefli. Cömert, yüce gönüllü, kerem sahibi, değerli, hoşgiden.

- 26:59. İşte böylece onlara İsrâîloğulları'nı varis kıldık.
- 26:60. Gün doğarken onların ardına düştüler.
- 26:61. İki topluluk birbirini görünce, Mûsâ'nın taraftarları, "İşte şimdi yakalandık." dediler.
- 26:62. Mûsâ: "Hayır, endişelenmeyin! Kuşkusuz Rabb'im benimledir. Bana yol gösterecektir." dedi.
- 26:63. Mûsâ'ya, "Asânî denize vur." diye vahyettik. Deniz hemen yarıldı. Her bir parçası büyük, yüksek bir dağ gibiydi.
- 26:64. Diğerlerini¹ de oraya yaklaştırdık.
1- Firavun'un adamlarını.
- 26:65. Mûsâ ve beraberinde olanların hepsini kurtardık.
- 26:66. Sonra da diğerlerini boğduk.
- 26:67. Kuşkusuz bunda bir âyet¹ vardır. Buna rağmen onların çokları inanmamaktadır.
1- İbret, mucize.
- 26:68. Kuşkusuz Rabb'in, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:69. Onlara İbrâhîm'in haberini anlat.
- 26:70. Babasına ve halkına; "Siz neye kulluk ediyorsunuz?" demişti.
- 26:71. "Putlara kulluk ediyoruz. Kendimizi onlara adamaktan vazgeçmeyeceğiz." dediler.
- 26:72. İbrâhîm: "Onlara dúa ettiğiniz zaman sizi işitiyorlar mı?" dedi.
- 26:73. "Veya size bir yararları ya da zararları oluyor mu?"
- 26:74. Onlar: "Ama atalarımızı böyle yaparlarken bulduk." dediler.
- 26:75. İbrâhîm: "Peki neye kulluk ettiğinizi hiç düşünüyor musunuz?" dedi.
- 26:76. "Siz ve geçmiş atalarınız."
- 26:77. "Yalnızca âlemlerin Rabb'i (dostumdur). O'nun dışındakilerin hepsi benim düşmanımdır."
- 26:78. "Beni yaratan ve yol gösteren O'dur."

- 26:79. "O'dur beni yediren ve içiren."
- 26:80. "Hastalandığım zaman, O'dur bana şifa veren."
- 26:81. "Beni öldürecek ve tekrar diriltecek olan O'dur."
- 26:82. "Ve Din Günü¹ yanlışıma bağışlayacağını umduğum O'dur."
1- Hesap günü.
- 26:83. "Rabb'im bana karşılıksız hüküm ver¹ ve beni sâlihlerin² arasına dâhil et."
1- Çevirilerde, "heb" ve "hüküm" kelimelerine "bana hikmet ver" şeklinde anlam verilmektedir. Oysaki âyette yer alan "heb" kelimesinin anlamı "hıbe etmek" yani karşılıksız vermek demektir. Dolayısı ile âyetin doğru çevirisi; karşılıksız yani bir şey yapmamış olsam da Sen yine de yapmış say ve hükümünü ona göre ver. 2- Kötülüğe karşı mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelteren, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.
- 26:84. "Ve sonrakiler arasında güzel bir ün ile anılmamı nasip et."
- 26:85. "Ve beni nimeti bol Cennet'in mirasçılarından kıl."
- 26:86. "Babamı bağışla, o sapkınlardandır."
- 26:87. "Yeniden dirilme gününde beni utandırma."
- 26:88. "Evladın ve malın yarar sağlamadığı gün."
- 26:89. "Allah'a selim¹ bir kalple gelenler hariç."
1- Hastaliksız, tatmin olmuş, emin.
- 26:90. Ve Cennet, takvâ sahipleri için yaklaştırılır.
- 26:91. Ve Cehennem azgınların karşısına çıkarılır.
- 26:92. Ve onlara: "Kulluk ettikleriniz nerede?" denilir.
- 26:93. "Allah'tan başka size yardım edebilecek var mı? Veya kendilerine bir yararları olabilir mi?"
- 26:94. Arkasından onlar ve azgınlar¹ onun içine tepetaklak atılacaklar.
1- Kendilerine kulluk edilenler.
- 26:95. Ve İblîs'in bütün askerleri.
- 26:96. Onlar, orada birbirleriyle çekişerek diyecekler ki:
- 26:97. "Allah'a yemin olsun ki, biz apaçık bir sapkınlık içindeymişiz."

- 26:98. "Çünkü sizi Âlemlerin Rabb'i ile bir tutuyorduk."
- 26:99. "Ve bizi hep o mücrimler sapırdı."
- 26:100. "Artık şefaath¹ edecek kimsemiz de yok."
1- Yardımcı olacak.
- 26:101. "Gerçek bir dostumuz da."
- 26:102. "Keşke bizim için geri dönüş olsaydı da biz de îmân edenlerden olsaydık."
- 26:103. Bunda¹ bir âyet² vardır. Buna rağmen onların çoğu inanmamaktadırlar.
1- İbrâhîm'in kıssasında. 2- Bir ders, ibret, gösterge.
- 26:104. Kuşkusuz senin Rabb'in Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:105. Nûh halkı gönderilmişleri yalanladı.
- 26:106. Kardeşleri Nûh onlara: "Takvâ sahibi olmayacak mısınız?" demişti.
- 26:107. "Sizin için güvenilir bir Resûl'üm."
- 26:108. "Öyleyse Allah için takvâ sahibi olun ve bana itaat edin."
- 26:109. "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabb'ine aittir."
- 26:110. "Öyleyse Allah için takvâ sahibi olun ve bana tâbi olun."
- 26:111. "Toplumun en yoksun kesimi sana uymaktayken, biz kendimizi onlarla bir tutup sana inanır mıyız?" dediler.
- 26:112. "Onların tercihlerini belirleyici ben değilim.¹" dedi.
1- Tercihle bulunmada; İnsanların konumu ve statüsü ayrıcalık, imtiyaz nedeni olamaz.
- 26:113. "Onların hesabı ancak Rabb'ime aittir. Eğer düşünürseniz gerçeği anlarsınız."
- 26:114. "İnananları kovacak değilim."
- 26:115. "Ben, yalnızca apaçık bir uyarıcıyım."
- 26:116. "Ey Nûh! Eğer kesin olarak vazgeçmezsen, iyi bil ki, kesinlikle taşlananlardan¹ olursun!" dediler.
1- Kovulan, yerilen, lânetlenen.

- 26:117. "Rabb'im! Halkım beni yalanladı." dedi.
- 26:118. "Artık benim onlarla işimi tamamen bitir. Beni ve benimle beraber îmân edenleri kurtar." dedi.
- 26:119. Bunun üzerine onu ve onunla birlikte olanları dolan gemide kurtardık.
- 26:120. Sonra geride kalanları boğduk.
- 26:121. Bunda kesinlikle bir âyet¹ vardır. Yine de onların çoğu inananlardan olmadı.
1- İbret.
- 26:122. Rabb'in, elbette Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:123. Âd halkı gönderilmişleri¹ yalanladı.
1- Gönderilen Resûlleri, mesajları.
- 26:124. Kardeşleri Hûd onlara: "Takvâ sahibi olmayacak mısınız?" demişti.
- 26:125. "Sizin için güvenilir bir Resûl'üm."
- 26:126. "Öyleyse Allah için takvâ sahibi olun ve bana tâbi olun."
- 26:127. "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabb'ine aittir."
- 26:128. "Her yüksek tepeye âyet¹ bina ederek mi oyalanıyorsunuz?"
1- Alâmet, işaret, belirti.
- 26:129. "Hiç ölmeyeceğinizi sanarak sağlam yapılar ediniyorsunuz."
- 26:130. "Elinize imkân geçtiği zaman, onu zorbaca kullanıyorsunuz."
- 26:131. "Gelin Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Ve bana itaat edin."
- 26:132. "Bildığınız şeylerle¹ size yardım edene karşı takvâ sahibi olun."
1- Verdiği nimetlerle.
- 26:133. "Size davarlarla, evlatlarla yardım etti."
- 26:134. "Ve bahçelerle ve pınarlarla."
- 26:135. "Ben sizin için büyük bir günün azâbından korkuyorum."
- 26:136. "Bize öğüt versen de veya öğüt verenlerden olmasan da bizim için birdir." dediler.
- 26:137. "Bu öncekilerin uydurmasından başka bir şey değildir."

26:138. "Biz, azâba uğratılacak da değiliz."

26:139. Onu¹ yalanladılar. Bunun üzerine onları helâk ettik. Bunda bir âyet² vardır. Buna rağmen insanların pek çoğu inanmamaktadırlar.

1- Hûd'u. **2-** İbret, işaret, belirti.

26:140. Rabb'in; Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

26:141. Semûd halkı gönderilmişleri¹ yalanladı.

1- Gönderilmiş resûlleri, mesajları.

26:142. Hani! Kardeşleri Sâlih onlara: "Takvâ sahibi olmayacak mısınız?" demişti.

26:143. "Sizin için güvenilir bir Resûl'üm."

26:144. "Allah için takvâ sahibi olun ve bana itaat edin."

26:145. "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabb'ine aittir."

26:146. "Siz burada; bulunduğunuz yerde hep güven içinde bırakılacak mısınız?"

26:147. "Cennetlerde¹ ve çeşme başlarında."

1- Bahçelerde.

26:148. "Ekinliklerde ve salkımlı hurmalıklarda."

26:149. "Ve dağlardan ustalıkla yonttuğunuz evlerde."

26:150. "Allah için takvâlı olun ve bana itaat edin."

26:151. "Ve müsriflerin¹ buyruklarına uymayın."

1- Haddi aşanların, bozgunculuk yapanların, ölçüsüz davrananların, taşkınlık yapanların.

26:152. "Onlar, yeryüzünde bozgunculuk yapıyorlar, düzeltmiyorlar."

26:153. "Sen kesinlikle büyülenmişlerdensin." dediler.

26:154. "Sen de ancak bizim gibi bir beşersin.¹ Eğer doğru söyleyenlerden isen bize bir âyet² getir."

1- Sıradan, normal bir insan. Her insan gibi, insan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan. **2-** Mucize, kanıt, belge, gösterge.

- 26:155. "İşte bu dişi deve.¹ Su içme hakkı; belirli bir gün onun ve belirli bir gün sizindir." dedi.
1- Herhangi bir kimseye ait olmayan, toplumun ortak malı olan. Sahibi toplum olan, kamuya ait deve.
- 26:156. "Sakin ona bir kötülük dokundurmayın. Yoksa büyük günün azâbı sizi yakalar."
- 26:157. Derken onu boğazladılar. Sonra da pişman oldular.
- 26:158. Fakat azâp onları yakaladı. Kuşkusuz bunda¹ bir âyet² vardır. Yine de İnsanların çoğu îmân etmediler.
1- Sâlih'in kıssasında. 2- İbret.
- 26:159. Rabb'in, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:160. Lût halkı gönderilmişleri¹ yalanladı.
1- Gönderilmiş resûlleri, mesajları.
- 26:161. Kardeşleri Lût onlara: "Tavvâ sahibi olmayacak mısınız?" demişti.
- 26:162. "Sizin için güvenilir bir Resûl'üm."
- 26:163. "Allah için tavvâ sahibi olun ve bana itaat edin."
- 26:164. "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabb'ine aittir."
- 26:165. "İnsanlardan erkeklerle mi ilişkiye giriyorsunuz?"
- 26:166. "Rabb'inizin sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıyorsunuz. Hayır! Siz azgın bir halksınız."
- 26:167. "Ey Lût! Eğer kesin olarak vazgeçmezsen, kesinlikle sürülenlerden¹ olacaksın." dediler.
1- Yurdundan çıkarılanlardan.
- 26:168. Lût: "Sizi, yaptıklarınızdan dolayı kınıyorum." dedi.
- 26:169. "Rabb'im beni ve ehlimi¹ bunların yaptıklarından kurtar."
1- Taraftarlarımı, benimle birlikte olanları.
- 26:170. Bunun üzerine onu ve ehlinin tamamını kurtardık.
- 26:171. Geride kalanlardan aciz¹ bir kadın hariç.
1- Yaşlı, kocakarı.

- 26:172. Sonra diğerlerini dumura¹ uğrattık.
1- Kırıp geçirdik, yerle bir ettik, mahvettik, çökerttik.
- 26:173. Ve üzerlerine taştan¹ yağmur yağdırdık. Uyarılanların yağmuru ne kötüdür!
1- Bkz. 11:82. âyet.
- 26:174. Kuşkusuz bunda¹ bir âyet² vardır. Ama onların çoğu îmân edenlerden olmadı.
1- Lût'un kıssasında. 2- Gösterge, belge, ibret.
- 26:175. Senin Rabb'in, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:176. Eyke halkı gönderilmişleri¹ yalanladı.
1- Resûlleri, mesajları.
- 26:177. Hani! Şu'âyb onlara: "Takvâ sahibi olmayacak mısınız?" demişti.
- 26:178. "Sizin için güvenilir bir Resûl'üm."
- 26:179. "Allah için takvâ sahibi olun ve bana itaat edin."
- 26:180. "Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnızca âlemlerin Rabb'ine aittir."
- 26:181. "Ölçüde tam olun. Hak yiyenlerden olmayın."
- 26:182. "Doğru terazi ile tartın."
- 26:183. "İnsanların mallarını değerinden düşürmeyin. Bozgunculuk yaparak yeryüzünde karışıklık çıkarmayın."
- 26:184. "Sizi ve sizden önceki nesilleri yaratana karşı takvâ sahibi olun."
- 26:185. "Sen iyice büyülenmişlerdensin." dediler.
- 26:186. "Sen de bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsin. Kesinlikle yalancı olduğuna düşünüyoruz."
- 26:187. "Eğer doğru söylüyorsan, haydi gökten üzerimize parçalar düşür."
- 26:188. Şu'âyb: "Rabb'im yaptıklarınızı daha iyi bilir.¹" dedi.
1- Sizi nasıl cezalandıracağını O bilir.
- 26:189. Ne var ki onu yalanladılar. Bunun üzerine gölge gününün azâbı onları yakaladı. Kuşkusuz o, büyük günün azâbıydı.

- 26:190. Kuşkusuz bunda¹ bir âyet² vardır. Ama onların çoğu îmân edenlerden olmadı.
1- Şu'ây'b'in kıssasında. 2- İbret. Gösterge, kanıt.
- 26:191. Rabb'in, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 26:192. O¹, kesinlikle Âlemlerin Rabb'inin indirmesidir.
1- Kur'an.
- 26:193. Onunla er-Rûh'ul Emîn¹ indi.
1- Güvenilir, sağlam, kesin doğru bilgi. Vahiy. Rûh, esas itibarıyla "can:" vücuda hayat veren cevher" demektir. Kur'an, rûhu vahiy anlamında da kullanmaktadır. Zira vahiy, İnsana ve topluma hayat vermekte, İnsana ve topluma düzen vererek onları canlı ve diri tutmakta; onlara en iyi yaşantıyı sağlamanın yolunu göstermektedir. Rûh'ul Emin'e Cebrâil denmesi doğru değildir. Er'Rûh'ul-Emîn isim tamlaması değil, sıfat tamlamasıdır; yani "emin ruh" demektir. Kur'an'ın, Kitâp'ın, âyetlerin, sûrelerin, Hikmet'in, Tevrât'ın, İncil'in, Furkân'ın doğrudan Allah tarafından indirildiğine dair yüzlerce âyet bulunmaktadır. Buna karşın onun "Cebrâil" adındaki bir melek tarafından indirildiğini söylemek Kur'an'la çelişmektedir. Örneğin: 58.22'de Allah Mü'minleri "rûh" ile desteklediğini söylemektedir.
- 26:194. Senin kalbine. Uyarıcılardan olman için.
- 26:195. Apaçık Arapça bir lisan ile.
- 26:196. Kuşkusuz o kesinlikle öncekilerin Zeburlarında¹ da vardır.
1- Kitâplarında.
- 26:197. Ve İsrâilîoğulları bilginlerinin onu bilmesi,¹ onlar için bir âyet² değil mi?
1- Kur'an'ın vahiy eseri olduğunu. 2- Kanıt, gösterge, belge.
- 26:198. Eğer onu yabancılardan¹ birisine indirseydik;
1- Arapça bilmeyen birisine.
- 26:199. O da bunu onlara okusaydı, onlar yine de inanmayacaklardı.
- 26:200. Böylece onu¹ mücrimlerin² kalplerine soktuk.³
1- Kur'an'ı yalanlamayı. 2- "Suçlu/Hâkikat ile bağıni koparmış" demek olan bu sözcük, "basit suçlu" anlamında değil; "gerçeği yalanlayan nankör, müşrik, sapkın" anlamına gelmektedir. 3-Sapkinlığı seçmeleri nedeniyle.

26:201. Acıklı azâbı görmedikçe ona inanmazlar.

26:202. İşte bu¹ onlara, onlar farkında olmadan, ansızın gelecektir.

1- Azâp.

26:203. O zaman; "Bize birazcık olsun süre verilir mi acaba?" diyecekler.

26:204. Yoksa azâbımızı çabuklaştırmak mı istiyorlar?

26:205. Gördün mü? Onlara yıllarca yararlanmalarına fırsat versek,

26:206. Sonra da onlara yapılan uyarı¹ gerçekleşse,

1- Azâp.

26:207. Yararlandıkları şeyler onlara hiçbir yarar sağlamaz.

26:208. Uyarıcıları olmayan¹ hiçbir kenti yok etmedik.

1- Uyarıcı bir resûl göndermeden.

26:209. Bu öğüttür.¹ Biz, haksızlık yapanlardan olmadık.²

1- Doğru yolu gösteren bir uyarıdır. 2- Uyarmadan hiçbir toplumu cezalandırmadık.

26:210. Onu, şeytânlar indirmedi.

26:211. Bu onların harcı değil, hem buna güçleri de yetmez.

26:212. Çünkü onlar, işitmekten¹ kesin olarak uzak tutulmuş olanlardır.

1- Vahyi duymaktan, vahiyden haberdar olmaktan.

26:213. O halde Allah ile beraber başka bir ilâha yönelme. Yoksa azâp edilenlerden olursun.

26:214. Önce yakın akrabalarını uyar.

26:215. Ve sana uyan İmân Edenler'e sahip çık.

26:216. Eğer sana karşı çıkarlarsa, "Ben sizin yaptıklarınızdan uzağım." de.

26:217. Mutlak Üstün Olan'a, Rahmeti Kesintisiz Olan'a tevekkül¹ et.

1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.

26:218. Kıyâm¹ ettiğin zaman O seni görür.

1- Hep beraber ayağa kalkma, kalkışma. Harekete geçme.

- 26:219. Secde¹ edenler içindeki hareketini de.
1- Boyun eğenler, kabul ve itaat edenler.
- 26:220. O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
- 26:221. Şeytânların kimplere indiğini size haber vereyim mi?
- 26:222. Bütün iftiracı günahkârlara inerler.
- 26:223. Onlar, kulak verirler¹ ve onların çoğu yalancıdırlar.
1- Yalana kulak verirler.
- 26:224. Ve o şâirler; onlara azgınlar tâbi olur.¹
1- Âyette; kınanan, bizatihi şâirlik ve şâirler değildir. O günün toplumu etkileyerek, kamuoyu oluşturma görevini üstlenmiş olan kimselerdir. Yani şiiri, güçlülerin amaçlarına ve kendi çıkarlarına alet edenlerdir. Kelimenin başında belirlilik ifade eden "el" takısının bulunması, bu ifadenin şâirlerin tamamını kapsamadığını göstermektedir. Söz konusu şâirler, toplumu yönlendirme görevini üstlenen belli kimselerdir (Bkz.26:227).
- 26:225. Onların her vadide nasıl şaşkın şaşkın dolaştıklarını görmüyor musun?
- 26:226. Onlar yapmayacakları şeyleri söylerler.
- 26:227. Ancak îmân edenler, sâlihâtı yapanlar, her zaman Allah'ın öğüdünü dinleyenler ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunurlar hariç. Zulmedenler¹, nasıl bir alt üst oluşla, alt üst² olacaklarını yakında bileceklerdir.
1- Şâirler. 2- Nasıl bir devrimle devrileceklerini.

27. NEML SÛRESİ

[[İniş sırası: 48, Mekki, 93 âyet.

Adını 18. âyetteki "Neml/karınca" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 27:1. Tâ, Sîn. İşte bunlar Kur'an'ın, gerçeği apaçık ortaya koyan Kitâp'ın âyetleridir.
- 27:2. Îmân Edenler için doğru yola iletici ve haber vericidir.
- 27:3. Onlar, salâtı ikâme ederler, zekâtı yaparlar.¹Onlar, âhîret'e kesin olarak inanırlar.

1- Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra birçok anlamı bulunmaktadır. Bu âyetteki salât, "namaz kılmak" anlamında değildir. Namazı kılın, zekâtı verin" şeklinde anlam verilen bu terkip: İbâdete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah'a yönelmeyi, kulluğu ve dûâyı "şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; dayanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâtı verin" şeklinde anlam verilen bu terkipteki "vermek" kelimesinin kök harfleri أ ت ي (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, "vermek" anlamına gelen "Âtû" kelimesi yer alsada (أتى) âtû kelimesine, (أَتَى) Eta "yapmak" anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: "Yapmak", "getirmek" ve "vermek." Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan "zekât", verilen bir şey değil, "yapılan" bir şeydir. Kur'an, zekât kelimesini "arınmak" anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, "mâli yardım" demek değil, mâli yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur'an'daki mâli yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır.

- 27:4. Hesap gününe îmân etmeyenlere, yaptıklarını sevimli gösterdik. Bu yüzden şaşkınlık içinde bocalayıp dururlar.
- 27:5. Onlar için azâbın kötüsü vardır. Onlar, Hesap gününde en çok ziyana uğrayacak kimselerdir.
- 27:6. Kuşkusuz Sen En İyi Hüküm Veren ve Her Şeyi Bilen tarafından Kur'an verilensin.¹
1- Kur'an'la buluşturulansın.
- 27:7. Hani Mûsâ, yakınlarına: "Bir ateş fark ettim. Size ondan bir haber veya ısınmanız için kor halinde bir parça ateş getireceğim." demişti.
- 27:8. Oraya gittiği zaman ona seslenildi: "Ateşin içinde ve etrafında olanlar kutlu kılındı. Ve âlemlerin Rabb'i olan Allah, Subhân'dır."¹
1- Bütün kusur ve eksikliklerden uzak.
- 27:9. "Ey Mûsâ! Ben, Mutlak Üstün Olan ve En İyi Hüküm Veren Allah'ım!"
- 27:10. "Asânı bırak!" Mûsâ, asâsını bırakmasıyla birlikte onun yılan gibi hareket ettiğini görünce, geri dönüp arkasına bakmadan kaçtı. "Ey Mûsâ! Korkma, gerçekten Ben'im. Ben'im huzurumda Resûller korkmaz."
- 27:11. "Kim haksızlık yapar, sonra da yaptığı kötülüğü iyiliğe çevirirse, bilsin ki Ben Çok Bağışlayıcı'yım ve Rahmeti Kesintisiz Olan'ım."
- 27:12. "Ve elini koynuna sok. Kötülük¹ olmaksızın onu bembeyaz olarak çıkar. Firavun ve halkına dokuz âyet² ile git. Çünkü onlar fâsık bir halk oldular."
1- Kusursuz. 2- Mucize, uyarı, kanıt, belge.
- 27:13. Onlara, gerçeği ortaya koyan âyetlerimiz¹ gelince, "Bu apaçık sihirdir." dediler.
1- Mucize, kanıt, işaret.
- 27:14. Doğruluğundan emin oldukları halde, haksızca ve büyülenerek mücadele ettiler. Ama bozguncuların sonlarının nasıl olduğuna bir bak!

27:15. Ant olsun ki Dâvûd'a ve Süleymân'a bir ilim¹ verdik. İki de: "Tüm övgüler, bizi, îmân eden kullarının birçoğuna üstün kılan Allah'a dır." dediler.

1- Özel bilgi, yetenek.

27:16. Süleymân, Dâvûd'a mirasçı oldu.¹ Süleymân: "Ey İnsanlar! Bize kuşdili² öğretildi. Bize her şeyden verildi. Bu apaçık ilâhi bir armağandır." dedi.

1- Dâvud'tan sonra onun yerine geçti. 2- Ses ve hareketlerinden ne demek istediklerini anlama bilgisi, yetisi.

27:17. Süleymân için, ins ve cinn¹ ve kuşlardan ordular toplandı. Sonra da sevk edildiler.

1- "İns ve cinn", Kur'an'da birleşik bir ifade olarak kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Bu terkibe, "İnsanlar ve cinler" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. İns ve Cinn terkip olarak: Yerli- yabancı, tanıdık- tanımadık, bilinen- bilinmeyen kimseler; diğer bir ifade ile herkes, her kim varsa hepsi demektir. Hazırda olanı olmayanı herkesi içine alan bir anlama sahiptir. Bu terkipteki cinn kelimesi, "görünmez olan, dumansız ateşten yaratılmış ontolojik varlık" anlamındaki cinn değildir. Kur'an'ın; Câhiliye'nin cinn algısı bağlamında, cinn kavramını kullanmış olmasının cinler hakkında ontolojik bilgi olarak görülmesi önemli bir yanılığdır. Kur'an, Câhiliye'nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemekte ve Câhiliye'nin cinnlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur'an'a göre; cinnlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı câhili bir inançtır. Müşriklerin; Nebi Muhammed'eta kâhin, şair, mecnûn lakâbı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Cinn, kelime anlamı olarak, "kapalı, gözükmez varlık ve güç" demektir.

27:18. Nihâyet Neml¹ Vadisi'ne geldikleri zaman, dişi bir neml: "Ey neml-ler! Meskenlerinize² girin, Süleymân ve orduları istemeyerek sizi kırıp geçirmesin." dedi.

1- Karınca. 2- Yerlerinize, yuvanıza.

27:19. Bunun üzerine Süleymân onun sözüne gülümseyerek tebessüm etti. Ve "Ey Rabb'im! Bana, anne ve babama bağışladığın nimetlerin karşılığında, şükretmede ve hoşnut olacağın işler yapmada beni başarılı kıl. Ve rahmetinle beni sâlih kullarının arasına kat." dedi.

- 27:20. Süleymân kuş topluluğunu yokladı. Sonra: “Hudhud’u niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı?” dedi.
- 27:21. “Kesinlikle ona şiddetli bir ceza vereceğim. Ya da onu boğazlayacağım. Ya da bana mazereti ile ilgili açık bir belge getirecek.”
- 27:22. Çok geçmeden geldi. Ve: “Senin kuşatmadığın¹ bir şeyi kuşattım. Sana Sebe’den kesin doğru olan bir haber getirdim.” dedi.
1- Fark edemediğin.
- 27:23. “Onlara yöneticilik yapan bir kadın buldum. Ona her şeyden verilmiş. Çok görkemli bir tahtı var.”
- 27:24. “Kendisini de toplumunu da Allah’ın yanı sıra Güneş’e secde¹ ederken buldum. Şeytân onlara yaptıklarını güzel göstererek onları doğru yoldan alıkoymuş, bundan dolayı da doğru yolu bulamıyorlar.”
1- Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah’a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah’ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılarken anlı yere koymak.
- 27:25. “Göklerde ve yerde saklı olanı çıkararak, sizin sakladığınızı da açıkladığınızı da bilen Allah’a secde etmeleri gerekmez mi?”
- 27:26. “Allah ki, büyük arşın¹ sahibidir. O’ndan başka ilâh yoktur.”
1- Mutlak egemenliğin. Arş, egemenlik ve güç makâmı demektir. Tüm evrenin tek ve mutlak sahibi, tek yöneticisi, tek hükümrani ve gücü.
- 27:27. Süleymân, Hudhud’a: “Bakacağız! Doğru mu söyledin yoksa yalan mı!” dedi.
- 27:28. “Bu mektubumu götür, onlara ilet. Sonra bir kenara çekilip ne tepki vereceklerini gözle.”
- 27:29. Sebe Melike’si: “Ey meleler!¹ Bana çok şerefli bir mektup bırakıldı.” dedi.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı.

- 27:30. “O, Süleymân’ın mektubudur. Rahmeti Bol ve Kesintisiz olan Allah’ın adıyla başlıyor.”
- 27:31. “Sakin bana karşı büyüklük taslamayın. Teslimiyet¹ içinde bana gelin!” diyor.
1- “Müslim olun,” şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. “Müslim” kelimesi burada Müslim olma anlamında değil, buyruğuma itaat edin, onu kabul edin yani isteklerime “teslim” olun anlamındadır.
- 27:32. “Ey meleler! Bu istekle ilgili bana görüşlerinizi bildirin. Siz, olmadan ben kesin bir karar verecek değilim.” dedi.
- 27:33. “Biz güçlüyüz ve çok büyük savaş gücüne sahibiz. Buyruk senindir. Nasıl istiyorsan öyle olsun.” dediler.
- 27:34. Sebe Melike’si: “Hükümdarlar bir ülkeye girdikleri zaman, orayı bozguna uğratarlar. Oranın halkından izzet sahibi olanları zillete düşürürler. Onlar da böyle yapacaklar.” dedi.
- 27:35. “Onlara hediyeler göndereyim. Bakalım elçiler nasıl bir cevapla dönecekler?”
- 27:36. Elçi Süleymân’a geldiğinde, Süleymân: “Bana mal ile yardım etmek mi istiyorsunuz? Oysa Allah’ın bana verdiği, size verdiğiinden daha hayırlıdır. Böyle hediyelere ancak sizin gibiler sevinir.” dedi.
- 27:37. “Onlara geri dön. Karşı koyamayacakları bir ordu ile gelir, onları yurtlarından hor ve aşağılanmış olarak çıkarırım.”
- 27:38. Süleymân: “Ey meleler¹! Onlar teslimiyet içinde bana gelmeden önce hanginiz onun tahtını bana getirebilir?” dedi.
1- *Ey ileri gelenler, güç ve imtiyaz sahibi olanlar.*
- 27:39. Cinnlerden¹ bir ifrit²: “Sen makâmından kalkmadan önce onu sana getiririm. Bunu gerçekleştirebileceğimden eminim.” dedi.
1- *Bu cinn, “Kitâptan yanında bir bilgi bulunan kimse”dir (Bkz. 27:40). Bu “kimse”nin mahiyeti hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Mucizelere inanmayanlar, başka türlü tevil etseler de doğa üstü, olağan üstü diğer bir ifade ile mucize olarak tanımlanabilecek bu olay, Allah’ın dilemesiyle bizatihi gerçekleşmiş bir olaydır. 2-* *İfrit, özel bir isim olmayıp, becerikli ve güçlü anlamında niteliktir. Cinnler ve İnsanlar için kullanılır.*

- 27:40. Kitâptan¹ yanında bir bilgi bulunan kimse: “Onu bakışın sana dönmeden² getiririm.” dedi. Süleymân, onun yanı başında durduğunu görünce: “Bu Rabb’imin lütfundandır; şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak içindir.” dedi. “Ve kim şükrederse kendisi için şükretmiş olur, kim de nankörlük ederse, bilsin ki Rabb’im Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan’dır, Cömert’tir. “
1- Kitâp, Ummu’l Kitâptır, Allah’ın ilmi olarak tâbir edilen Levh-i Mahfûz’dur. Levh-i Mahfûz, Allah’ın sonsuz ilm ve takdirini ifade eden, her şeyin mevcut olduğu Kitâp demektir. **2-** Göz açıp kapayınca kadar.
- 27:41. Süleymân: “Onun tahtının şeklini değiştirin. Bakalım doğruyu bulacak mı yoksa doğruyu bulamayanlardan mı olacak?” dedi.
- 27:42. Melike geldiğinde ona: “Senin tahtın böyle miydi?” denildi. “Sanki onun gibi.” dedi. Ve “Bize daha önce bilgi verildi ve biz teslimiyet gösterdik!”
- 27:43. Allah’ın yanı sıra kulluk¹ ettiği şeyler, onu alıkoymuştu. Çünkü o Kâfir² bir halktı.
1- Bkz. 25:17. âyetin dipnotu. **2-** Bkz. 21:30. âyetin 1. dipnotu.
- 27:44. Ona, “Köşke gir!” denildi. Köşkü görünce, onu¹ derin su sanarak bacalarını sıvadı. Süleymân, “Bu billurdan döşenmiş şeffaf bir zemindir.” dedi. Melike, “Rabb’im, ben kendime haksızlık ettim. Süleymân ile birlikte âlemlerin Rabb’i olan Allah’a teslim oldum.” dedi.
1- Zemindeki şeffaflığı.
- 27:45. Ant olsun ki Semûd halkına da “Allah’a kulluk edin.” diye kardeşleri Sâlih’i gönderdik. Ne var ki birbirleri ile çekişen iki grup oldular.
- 27:46. Sâlih: “Ey halkım! Neden iyilik dururken, kötülüğün bir an önce olmasını istiyorsunuz? Allah’tan bağışlanma dileseniz olmaz mı? Belki bağışlanırsınız!” dedi.
- 27:47. “Sen ve seninle beraber olanlar bize uğursuzluk getirdiniz.” dediler. Sâlih: “Sizin uğursuzluğunuz Allah’ın takdirindedir. Belki sınav olunmakta olan bir toplumsunuz!” dedi.
- 27:48. Kentte bozgunculuk yapan dokuzlu bir çete vardı. Yeryüzünde bozgunculuk yapıyor, düzeltmeye yanaşmıyorlardı.

- 27:49. Allah'a yemin ederek dediler ki: "Gece ona ve ailesine baskın yapalım. Sonra da onun velisine¹ ailesinin yok edilmesiyle bir ilğimiz yok, biz kesinlikle doğru söyleyenleriz diyelim."
1- Ona sahip çıkanlara, koruyup kollayan yakınlarına.
- 27:50. Plan yaptılar. Biz de planlarını boşa çıkardık. Fakat farkına varamadılar.
- 27:51. Onların planlarının sonucunun nasıl olduğuna bak; onları ve halklarını yerle bir ettik.
- 27:52. İşte, haksızlıkları nedeniyle harabe olan evleri! Bilen bir toplum için bunda kesinlikle bir âyet¹ vardır.
1- Gösterge. Belirti. Kanıt.
- 27:53. İmân edip takvâ sahibi olanları ise kurtardık.
- 27:54. Lût, halkına şöyle demişti: "Göz göre göre fâhişelik¹ mi yapıyorsunuz?"
1- Sapıklık, aşırılık, iğrençlik, kötülük.
- 27:55. "Kadınları bırakıp şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Hayır! Siz gerçekten câhil¹ bir toplumsunuz."
1- Düşüncesizce hareket eden, nankör, bağnaz. Yapılması gerekeni yapmayan, gerçeğe aykırı hareket eden.

— 19. Bölümün Sonu —

- 27:56. Fakat halkının cevabı: "Lût ailesini kasabamızdan çıkarın; çünkü onlar temiz kalmak isteyen kimselermiş!" demekten başka bir şey olmadı.
- 27:57. Bunun üzerine onu ve taraftarlarını kurtardık; karısı hariç. Onun geride kalanlardan olmasını uygun gördük.
- 27:58. Ve onların üzerlerine taştan¹ yağmur yağdırdık. Uyarılanların yağmuru; çok kötü oldu.
1- Bkz. 11:82.

- 27:59. De ki: "Allah'a hamd olsun." Selâm onun seçtiği kullarının üzerindedir. Allah mı daha hayırlıdır yoksa ona şirk koştukları mı?
- 27:60. Veya gökleri ve yeri yaratan ve sizin için gökten su indiren mi? Biz onunla, bir ağacını dahi yetiştiremeyeceğiniz güzel bahçeler yetiştirdik. Allah ile birlikte başka bir ilâh mı var? Hayır, onlar sapkınlık ediyorlar.
- 27:61. Yoksa yeryüzünü yerleşme yeri yapan ve orda nehirler akıtan, orada ağır baskılar koyan ve iki deniz arasına engel koyan mı? Allah ile beraber bir ilâh mı? Hayır, onların çoğu bilmiyorlar.
- 27:62. Yoksa darda kalanın çağrısına karşılık veren, kötülüğü gideren ve sizi yeryüzünün halîfeleri¹ yapan mı? Allah ile birlikte başka bir ilâh mı? Ne kadar az öğüt alıyorsunuz?
- 1- Kur'an, bu kelimeyi, irade ve akıl verilerek, yeryüzünü düzenleyen, yönlendiren, yöneten, imar eden anlamında ve bir de önceki toplumların yerine geçen ardıl anlamında kullanmaktadır. Vekâlet etmek, vekil ve nâib olmak sıfatıyla "Allah'ın yeryüzündeki temsilciliği, vekilliği" olarak anlam kazanan ve halîfenin de "Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi, vekili" sayılması şeklinde siyasallaşan, "halife" kelimesinin, Kur'an'da yer alan Halife kelimesi ile bir ilgisi yoktur.*
- 27:63. Yoksa karanın ve denizin karanlıklarında size yol gösteren mi? Rahmetinin önünde müjdecî olarak rüzgârları gönderen mi? Allah ile birlikte bir ilâh mı? Allah, onların şirk koştuklarından çok yücedir.
- 27:64. Yoksa ilk kez yaratan, sonra da yaratmayı tekrarlayacak olan, sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile birlikte başka bir ilâh mı? De ki: "Eğer doğru söyleyenlerdenseniz burhânınızı¹ getirin."
- 1- İlâhî rehberlik. Allah'tan kesin doğruları ortaya koyan yol gösterici.*
- 27:65. De ki: "Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilemez. Onlar ne zaman diriltileceklerinin bilincinde olamazlar."
- 27:66. Aslında onlar âhiret hakkında yeterince bilgilendirildiler. Fakat hala şüphe içindeler. Doğrusu bundan yana kördürler.
- 27:67. Kâfirler: "Biz ve atalarımız toprak olduktan sonra, gerçekten de diriltilip çıkartılacak mıyız?" dediler.

- 27:68. “Ant olsun, bu bize söylenen daha önce atalarımıza da söylenmişti. Ancak bunlar evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir.” dediler.
- 27:69. De ki: “Yeryüzünde gezip dolaşın, mücrimlerin sonları nasıl olmuş bir görün?”
- 27:70. Onlar için üzülme! Yaptıkları planlardan dolayı canını sıkma.
- 27:71. “Eğer doğru söyleyenlerdenseniz, bu uyarı ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.
- 27:72. De ki: “Çarçabuk istediğiniz azâbın bir kısmı belki de size yaklaştırmıştır.”
- 27:73. Senin Rabb’in insanlara karşı lütuf¹ sahibidir. Ne var ki onların çoğu şükretmiyorlar.²
1- Hoşnut edici, dostça davranış, incelik, iyilik. 2- Şükür, “karşılık vermek” demektir. Şükür, “sözle ifade edilen bir şey değildir.” Kim Allah’a şükretmek istiyorsa, Allah’ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah’ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükrü infaktır, Canın/hayatın şükrü Allah’a kulluk yapmaktır, aklın şükrü teslim olmaktır vb.
- 27:74. Rabb’in, onların kalplerinde¹ gizlediklerini de açıkladıklarını da kesin olarak bilmektedir.
1- Bkz. 23:63. âyetin 1. dipnotu.
- 27:75. Gökte ve yerde gayb¹ olan hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitâp’ta olmasın.
1- Yarattılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyularla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhiret hayatına dair bilgiler.
- 27:76. Bu Kur’an; İsrâîloğulları’na, hakkında ayrılığa düştükleri pek çok şeyi açıklıyor.
- 27:77. O, Mü’minler için yol gösterici ve rahmettir.
- 27:78. Rabb’in, onların arasında hükmünü verecek. O, Mutlak Üstün Olan’dır, Her Şeyi Bilen’dır.

27:79. Öyleyse Allah'a tevekkül¹ et. Kuşkusuz sen, apaçık gerçek üzerindedin.

1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucunu Allah'a bırakmak.

27:80. Sen, ölümlere duyuramazsın. Mesajı aldırmayan sağırlara da duyuramazsın.

27:81. Sen körleri, sapkınlıktan çevirip doğru yola iletemezsin; sen ancak âyetlerimize îmân edip teslim olanlara gerçeği duyurabilirsin.

27:82. Üzerlerine söz¹ gerçekleştiği zaman, onlara yerden bir dabbe² çıkarırız. Kuşkusuz o, onlara, İnsanların³ âyetlerimize inanmadıklarını söyler.⁴

1- Mahşerde toplayıp hesap sorma, hesaba çekme. **2-** Hareket eden, canlı demektir. Genellikle sürüngenler için kullanılır. Kur'an'da tüm canlılar için de kullanılmıştır. Ancak "Dabbetü'l ard," bir tamlama olarak "yer canlısı" demektir. Bu kelime, tefsirlerde daha çok eski inançların hurafelerine dayalı olarak ele alınmakta, Kıyâmet'in alameti de olmak üzere, gerçeği yansıtmayan pek çok farklı rivayetlere yer verilmektedir. Bu rivayetlerin hiç birinin Kur'an'ı bir dayanağı yoktur. Bu tamlamanın, Kıyâmet'in yaklaşma anıyla bir ilgisi olmayıp, Kıyâmet'in kopuşundan sonraki durum olan "hesaba çekilme" anından söz etmektedir. Ayetin bağlamı dikkate alındığında müşriklerin gerçeğe kapalı, hiçbir sözden anlamaz oldukları eleştiri konusu edildiği görülmektedir. Dabbe, bu bağlamda müşriklerin bütün yapıp ettiklerinin orta çıkarılması, gerçeklerin ortaya dökülmesinin ifadesi olarak mecaz bir anlatımdır. Tıpkı insanın uzuvlarının, insanın yapıp ettiklerine tanıklık edecekleri hususundaki âyetler gibi (24:24). **3-** Müşriklerin. **4-** Onlar adına konuşacak.

27:83. O gün bütün toplumlardan, âyetlerimizi yalanlayanları gruplar halinde toplayacağız. Artık onlar sınıksız tutuklanıp sevk edilirler.

27:84. Ve geldikleri zaman: "Onu bilgi ile kavramadınız¹ da mı âyetlerimi yalanladınız? Yoksa başka bir neden mi var?" dedi.

1- Bir ironi olarak: "Bilginiz ve aklınız yetersiz mi kaldı." Söylenenleri gerçek dışı buldunuz da onun için mi yalanladınız? Denmektedir.

- 27:85. Ve haksızlıkları¹ nedeniyle üzerlerine söz² gerçekleşmiş oldu. Artık onlar konuşamazlar.
1- Gerçeğe karşı kör ve sağır olarak kendilerine yaptıkları yanlışlıktan, haksızlıktan dolayı. 2- Azâp, ceza, karar.
- 27:86. Dinginlik için geceyi nasıl karanlık, iş görmeleri için gündüzü de nasıl aydınlık yaptığımızı görmüyorlar mı? Kuşkusuz bunda îmân eden toplum için âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, kanıtlar.
- 27:87. Sûr'a üflendiği gün, Allah'ın dilediği kimseler¹ hariç, göklerde ve yerde olanlar dehşete kapılacak ve hepsi aşağılanmış olarak geleceklerdir.
1- Uygun gördüğü kimseler.
- 27:88. Dağı görürsün, onu hareketsiz sanırsın. Oysaki o bulut gibi hareket eder. Her şeyi mükemmel yapan Allah'ın işidir bu. Kuşkusuz O, yaptığınız her şeyden haberdardır.
- 27:89. Kim iyi şeylerle geldiyse, onun için getirdiğinden daha iyisi vardır. Onlar, O Gün dehşetten güvende olanlardır.
- 27:90. Ve kim kötü şeylerle gelirse, onlar da yüzüstü ateşe atılır. Yaptıklarınızın karşılığından başka bir şeyle mi cezalandırılıyorsunuz?
- 27:91. Ben, sadece bu beldeye saygınlık veren Rabb'e kul olmakla emrolundum! Her şey O'nundur. Ve ben Müslim¹ olmakla emrolundum!
1- Müslüman, Farsça bir isim olup, bu kelimenin doğrusu Kur'an'da geçtiği şekliyle "Müslim"dir.
- 27:92. Ve Kur'an okumakla¹. Her kim doğru yola yönelirse, kendisi için yönelmiş olur. Ve sapkın yolu seçenlere: "Ben yalnızca bir uyarıcıyım." de.
1- Kur'an'ı anlatmakla, duyurmakla.
- 27:93. Ve de ki: "Hamd Allah'adır. Size âyetlerini¹ gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız." Senin Rabb'in, yaptıklarınızdan habersiz değildir.
1- Vadettiklerini.

28. KASAS SÛRESİ

[İniş sırası: 49, Mekki, 88 âyet.

Adını 25. âyetteki “El-Kasas/hikâye anlatma” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 28:1. Tâ. Sîn. Mîm.
- 28:2. İşte bunlar gerçeği apaçık ortaya koyan Kitâp’ın âyetleridir.
- 28:3. Biz, sana îmân eden bir halk için ders alsınlar diye Mûsâ ve Firavun’un haberinden bir kısım gerçeği anlatacağız.
- 28:4. Gerçek şu ki: Firavun, büyülenerek halkını sınıflara ayırdı. Onlardan bir sınıfı güçsüz düşürerek ezmek istiyor; erkek çocuklarını boğazlatıyor ve kadınlarını sağ bırakıyordu. Kuşkusuz o, bozgunculardandı.
- 28:5. Biz ise, yeryüzünde ezilenlere iyilik yapmak¹ ve onları önderler kılmak ve varisler² yapmak istiyoruz.
1- Güçlü kılmak, söz sahibi yapmak. 2- Söz sahibi.
- 28:6. Ve onları yeryüzünde iktidar yapalım, Firavun’a, Hâmân’a ve ikisinin ordusuna, onlardan çekindikleri şeyleri gösterelim.
- 28:7. Mûsâ’nın annesine vahyettik: “Onu emzir! Eğer onun için korkarsan, onu suya¹ bırak. Ve korkma, üzülme. Biz, onu sana döndüreceğiz. Ve onu Resûllerden yapacağız.”
1- Nil nehrine.
- 28:8. Derken Firavun ailesi, kendileri için bir düşman ve başlarına dert olacak olan onu, buluntu olarak aldı. Firavun, Hâmân ve askerleri yanlış yaptılar.
- 28:9. Ve Firavun’un karısı: “Bana ve sana göz aydınlığı olsun. Onu öldürmeyin, belki bize yararı olur. Veya onu evlat ediniz.” dedi. Onlar, olacakların ayırında değillerdi.

- 28:10. Mûsâ'nın annesi gönlü boş olarak sabahladı. Eğer Biz sözümüze güvenenlerden olması için gönlünü pekiştirmeseydik az kalsın durumu açığa vuracaktı.
- 28:11. Kız kardeşine:¹ "Onu izlemeye al." dedi. O da onlar farkında olmadan onu uzaktan izledi.
1- Mûsâ'nın annesi, Mûsâ'nın ablasına.
- 28:12. Biz, onun, sütannelerinin sütünü emmemesini sağladık. Bunun üzerine:¹ "Size, onun bakımını üstlenecek ve onu iyi yetiştirecek bir aile göstereyim mi?" dedi.
1- Mûsâ'nın ablası, Firavun'un ailesine.
- 28:13. Derken gözü aydın olsun, üzülmesin diye onu annesine kavuşturduk. Ve Allah'ın sözünün gerçek olduğunu fakat onların çoğunun bunu anlamadığını bilsin.
- 28:14. Ve güçlü çağına erişip olgunlaşınca, ona hikmet¹ ve ilim verdik. İyileri işte böyle ödüllendiririz.
1- Bkz. 26:1. âyetin dipnotu.
- 28:15. Mûsâ, şehir halkının habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada biri kendi tarafından, diğeri de düşman olan taraftan kavga eden iki kişi buldu. Kendi tarafından olan, diğerine karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine Mûsâ onu yumrukladı ve ölümüne neden oldu. Mûsâ: "Bu şeytânın işindedir. Kuşkusuz o, sapırtıcı apaçık bir düşmandır." dedi.
- 28:16. "Rabb'im! Doğrusu ben kendime haksızlık yaptım. Artık beni bağışla." dedi. Böylece onu bağışladı. Gerçekten O; Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 28:17. "Rabb'im! Bana verdiğin nimet sayesinde, bundan böyle asla mücrimlere¹ arka çıkmayacağım." dedi.
1- Suçlu. Hakikat ile bağıni koparmış. Mücrim, "basit suçlu" anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın" olmayı da kapsan "suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden" bir kavramdır.
- 28:18. Korku içinde etrafı kollayarak şehirde sabahladı. Bir de baktı ki dün yardım isteyen kişi yine yardım istiyor. Mûsâ: "Sen apaçık bir azgınsın!" dedi.

- 28:19. İkinin de düşmanı olan adamı yakalamak istediğinde: “Ey Mûsâ! Dün öldürdüğün kimse gibi beni de mi öldürmek istiyorsun? Sen yalnızca yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun, arayı düzelticilerden olmak istemiyorsun.” dedi.
- 28:20. Şehrin diğer tarafından bir adam koşarak geldi. “Ey Mûsâ! Meleler¹ senin öldürülmen konusunda görüşme yapıyorlar. Derhal kaybol. Seni iyiliğin için uyarıyorum.” dedi.
- 1- İleri gelenler, imtiyaz sahibi seçkinler. Din adamları sınıfı.*
- 28:21. Bunun üzerine korku içinde etrafı kollayarak oradan ayrıldı: “Rabb'im! Beni bu zâlim halktan kurtar.” dedi.
- 28:22. Medyen tarafına yöneldiğinde: “Umarım Rabb'im bana bir çıkış yolu gösterir.” dedi.
- 28:23. Medyen suyuna vardığında, orada hayvanlarını sulamakta olan birçok İnsan gördü. Bir de sürülerini sulamayı gözetleyen iki kadın vardı. Onlara: “Neden böyle duruyorsunuz?” dedi. “Çobanlar sulayıp çekilmeden biz sulayamayız. Babamız çok ihtiyardır.” dediler.
- 28:24. Bunun üzerine ikisi için hayvanları suladı. Sonra gölgeye çekildi. “Rabb'im! Ben, bana hayır olarak bağışlayacağın her şeye muhtacım.” dedi.
- 28:25. Derken, iki kızdan biri utana utana Mûsâ'ya geldi: “Babam, bizim yerimize sulamanın karşılığını vermek için seni çağırıyor.” dedi. Mûsâ, yanına vararak başından geçenleri anlattı. “Korkma! Zâlimlerden kurtuldun.” dedi.
- 28:26. İki kızından biri: “Ey babacığım! Onu ücretle tut. Gerçekten o, ücretle tutacaklarının en iyisi, güçlüsü ve güveniliridir.” dedi.
- 28:27. Bu iki kızımдан birini, bana sekiz hacc¹ boyunca çalışmana karşılık seninle evlendirmek istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan sen bilirsin. Sana rahatsızlık vermek istemem. İnşâallah beni sâlihlerden² bulacaksın.” dedi.

1- Sekiz yıl. 2- Sulh edenlerden, arayı bulanlardan, düzelticilerden.

- 28:28. “Bu ikimizin arasındadır. Bu iki süreden hangisini tamamlarsam tamamlayayım bana kırgınlık olmasın. Konuştuklarımıza Allah tanıktır.” dedi.
- 28:29. Mûsâ, süresini tamamlayınca, ailesi ile yola çıktı. Tûr tarafında bir ateş fark etti. Ailesine: “Bekleyin. Ben bir ateş gördüm. Belki size ondan bir haber veya ısınmanız için bir ateş getiririm.” dedi.
- 28:30. Oraya vardığında, kutlu yerdeki vadinin sağ kıyısındaki bir ağaçtan kendisine seslenildi: “Ey Mûsâ! Ben, âlemlerin Rabb’i Allah’ım.”
- 28:31. “Asânı yere bırak!” Onun yılan gibi hareket ettiğini görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. “Ey Mûsâ, dön! Korkma, güvende olanlardansın.”
- 28:32. “Elini koynuna sok, kusursuz beyaz olarak çıkar. Telaşlanma, kollarını kendine çek. Bu ikisi, senin Rabb’inden, Firavun ve onun melelerine¹ iki burhândır.² Kuşkusuz ki onlar, sapkın bir kavimdir.”
1- Halkın ileri gelen seçkinleri. **Din adamları sınıfı. 2-** İlâhi rehberlik. *Kanıt. Allah’tan kesin doğruları ortaya koyan yol gösterici.*
- 28:33. “Rabb’im! Onlardan birisini öldürdüm. Onların da beni öldürmelerinden korkuyorum.” dedi.
- 28:34. “Kardeşim Hârûn’un konuşması benden daha düzgündür. Onu da beni doğrulayan bir yardımcı olarak, benimle birlikte gönder. Doğrusu beni yalanlamalarından korkuyorum.”
- 28:35. “Senin gücünü kardeşinle arttıracacağız. İkinizi de sûltan¹ kılacağız. Onlar, âyetlerimizden² dolayı size karşı koyamayacaklar. Siz ikiniz ve sizi izleyenler kazanacaksınız.” dedi.
1- Çeviriler, “sûltan” kelimesine “delil” anlamı vermektedirler. *Bu doğru değildir. Zira sûltan yetki belgesi, görev pusulası demektir. Sûltan, bir kimsenin yetkili kılındığına; yetkili olduğuna dair verilen yetki belgesi anlamına gelmektedir. Söz ve yetki sahibi demek olan “Sûltan” kelimesi de bu kelimedenden türemiştir. 2-* Göstergelerimizden, kanıtlarımızdan.
- 28:36. Mûsâ onlara apaçık âyetlerimizi¹ iletince: “Bu, uydurulmuş bir sihirден başka bir şey değildir. Biz önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık.” dediler.
1- Mucizelerimizi, kanıtlarımızı, göstergelerimizi.

- 28:37. Mûsâ: “Rabb’im, kimin kendi katından doğru yolu göstermek için geldiğini ve hayırlı sonucun kimin olacağını en iyi bilendir. Kuşkusuz zâlimler kurtuluşa eremezler.” dedi.
- 28:38. Firavun: “Ey halkımın meleleri!¹ Ben, sizin için benden başka ilâh bilmiyorum.² Ey Hâmân, benim için çamur üzerine hemen bir ateş yak;³ bana yüksek bir kule yap. Belki Mûsâ’nın ilâhı ile karşılaşırım. Onun yalancılardan olduğunu zannediyorum.⁴” dedi.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. **Din adamları sınıfı.** **2-** İfade kelime anlamı ile böyle olmakla birlikte Mısır firavunlarının Âhîtet’e îmân eden kimseler oldukları dikkate alındığında; buradaki “ilâhlık”, anlam olarak Firavun’un kendisini Mısır halkının ilâhlarının temsilcisi olarak gördüğü anlamına gelmektedir. **3-** Tuğla yap. **4-** Kesinlikle biliyorum. Zan, kelime olarak tahmin, sanı anlamında değil; Câhiliye toplumunda kesinlik ifade eden, tecrübe ve gözlemlerle elde edilmiş bilgi anlamında kullanılan bir kelimeydi.
- 28:39. O ve ordusu yeryüzünde haksız yere büyüklendiler ve gerçekten de Biz’e döndürülmeyeceklerini sandılar.
- 28:40. Sonra onu ve askerlerini yakalayıp suya gömdük. Bak bakalım, zâlimlerin sonunun nasıl olduğuna!
- 28:41. Onları, ateşe çağıran önderler yaptık. Ve kıyâmet günü onlara yardım edilmez.
- 28:42. Bu dünyada arkalarına bir lânet taktık.¹ Kıyâmet günü ise onlar çirkinleştirilmiş olanlardandır.
1- Lânetle yaftaladık. Dünyada yaşadıkları sürece hep peşlerinde olacak.
- 28:43. Ant olsun ki önceki nesilleri yok ettikten sonra; Mûsâ’ya, öğüt alırlar diye, basiretler,¹ doğru yolu gösteren ve rahmet olarak Kitâp’ı verdik.
1- Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştıran yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır.

- 28:44. Sen, Mûsâ'ya o emri yerine getirdiğimizde batı tarafında¹ değildin. Ve sen, tanık olanlardan da değildin.
1- *Tûr'un batı yakasında.*
- 28:45. Üstelik nice nesiller inşa ettik. Üzerlerinden ömürler geçti. Medyeni Halkı arasında âyetlerimizi okuyan da sen değildin. Fakat seni Resûl olarak gönderen Biziz¹.
1- *Bu olaylar hakkında bilgiyi sana Biz verdik.*
- 28:46. Ve seslendiğimiz zaman, Tûr'un yanında da değildin. Fakat senden önce, kendilerine bir uyarıcı gelmemiş olan halkı uyarman için, seni Rabb'inden bir rahmet olarak gönderdik. Umulur ki öğüt alırlar.
- 28:47. Eğer elleriyle sundukları nedeniyle¹ onlara bir belâ isabet ederse: "Rabb'imiz! Keşke bize bir Resûl gönderseydin böylece biz, Sen'in âyetlerine tâbi olur ve îmân edenlerden olurduk." diyemesinler diye.²
1- *Hesap gününde. 2-* *Böyle bir mazeretleri olmasın diye seni Resûl olarak gönderdik.*
- 28:48. Ne var ki onlara Hakk gelince: "Mûsâ'ya verilen gibi¹ ona da verilseydi olmaz mıydı?" dediler. Oysaki Mûsâ'ya verilenleri de daha önce inkâr etmediler mi? "Bunlar, birbirine destek olan iki sihirbaz." dediler. Biz hepsini inkâr edenleriz." dediler.
1- *Mucize.*
- 28:49. De ki: "Eğer doğru söyleyenlerdenseniz, Allah'ın katından, o ikisinden¹ daha doğru yola ileten bir kitâp getirin de ben de ona uyayım."
1- *Tevrât ve Kur'an'dan.*
- 28:50. Buna rağmen eğer sana uymazlarsa, bil ki onlar hevâlarına¹ uymaktadırlar. Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevâsına uyandan daha sapkın kim olabilir? Kuşkusuz Allah, zâlim bir toplumu doğru yola iletmez.
1- *Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak.*

- 28:51. Ant olsun! Öğüt alırlar diye, onlara Söz'ü¹ ardı ardına yolladık.
1- Vahyi.
- 28:52. Ondan¹ önce kendilerine Kitâp verdiklerimiz, O'na² inanırlar.
1- Sözdən, vahiyden. 2- Söze, vahye.
- 28:53. Onlara okunduğu¹ zaman: "Ona inandık. Kuşkusuz o, Rabb'imizden gelen Hakk'tır. Biz ondan önce de teslim² olanlardık." dediler.
1- Söz, vahiy onlara duyurulduğu zaman. 2- Müslim olanlarız.
- 28:54. İşte onlara sabrettiklerinden dolayı, ödülleri iki kat verilecektir. Onlar, kötülüğü iyilik ile savarlar. Kendilerine verdiğimiz rızıktan infak¹ ederler.
1- Hayırlı şeylere ve ihtiyaç sahiplerine verirler.
- 28:55. Onlar, kötü ve çirkin bir söz duydukları zaman, ondan yüz çevirirler. Ve: "Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size aittir. Selâm üzerinize olsun. Bizim câhillerle işimiz olmaz." derler.
- 28:56. Sen, sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin; ama Allah hak edeni¹ doğru yola iletir. O, doğru yolu seçenleri iyi bilir.
1- Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm," demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" İnsanın "dilemesine", "İnsanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim İnsana aittir ve belirleyici olan İnsanın "dilemesi"dir 10:108; 76:3).
- 28:57. "Eğer seninle beraber doğru yoldan gidersek, yerimizden kovuluruz." dediler. Katımızdan bir rızık olarak her türlü ürünün kendilerine getirildiği, saygı duyulan kutlu yere¹ güven içinde yerleştirmedik mi? Ne var ki onların çoğu bilmiyorlar.²
1- Mekke. 2- Gerçeği bilmiyorlar, kavramıyorlar.
- 28:58. Şımararak, geçindikleri şeylere şükretmeyen nice kenti yıkıma uğrattık. İşte bunlar, onların yerleşim yerleri! Kendilerinden sonra pek az kullanılan evleri. Şimdi onların hepsi bize kaldı.

- 28:59. Rabb'in, ülkelerin ana merkezlerine kendilerine âyetlerimizi okuyan bir Resûl göndermedikçe, yıkıma uğrattıcı olmadı. Biz, halkı zulmetmedikçe, kentleri yıkıma uğrattıcı değiliz.
- 28:60. Size verilen her şey, aslında dünya hayatının geçimliğidir ve ziyenetidir.¹ Allah'ın katında olanlar ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız?
1- İlgi uyandıran, dikkat çeken nesnelere, malla, makamla, şöhretle bezenerek, süslenerek gösterişli hale gelmeyi sağlayan şeyler veya bedensel organlar, şenlik, tören. Ziyinet, bunlar olabileceği gibi; imân, iyi ahlâk, güzel huy, onurlu olmak vb. türünden şeyler de olabilir.
- 28:61. Öyleyse, kendisine iyi bir söz verdiğimiz ve mutlaka ona kavuşacak olan kimse, dünya hayatının geçimliği ile geçimlerini sağladığımız, sonra Kıyâmet Günü hazır bulundurulacak¹ olan kimse gibi midir?
1- Hesaba çekilmek üzere.
- 28:62. O Gün, onlara seslenilir: "Benim ortaklarım olduğunu ileri sürdükleriniz hani nerede?"
- 28:63. Haklarında sözün gerçekleştiği¹ kimseler: "Rabb'imiz! İşte bunlar azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz azdığımız gibi, onları da azdırdık.² Uzak olduğumuzu³ Sana arz ederiz. Zaten onlar, bize kulluk etmiyorlardı." dediler.
1- Mahşerde toplayıp hesap sorma, hesaba çekme. 2- Biz azdık, onlar da bize uydular. 3- Onların yaptıklarından uzak olduğumuzu, bu konuda suçsuz olduğumuzu.
- 28:64. Ve onlara: "Ortaklarınızı çağırın." denildi. Onlar da çağırıldılar. Ancak cevap alamadılar ve azâpla karşı karşıya kaldılar. Keşke zamanında doğru yolu seçselerdi.
- 28:65. Ve o gün Allah, onlara seslenecek: "Gönderilen Resûllere ne cevap verdiniz?"
- 28:66. O Gün, bütün özür yolları onlara kapanır. Artık onlar sorulmazlar.

28:67. Fakat tevbe eden¹, îmân eden ve sâlihâtı yapan² kimse, kurtuluşa erenlerden olacağını umabilir.

1- Dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahattan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar" da bulunmaktır. **2-** "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "îmânn edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.

28:68. Ve Rabb'in, dilediği şeyi yaratır ve onlar için hayırlı olanı seçer.¹ Seçim onların değildir. Allah, onların ortak koştuklarından münezzehtir ve yüceler yücesidir.

1- Uygun gördüğünü Resûllükle görevlendirir.

28:69. Ve Rabb'in, onların sinelerinde gizledikleri şeyleri de açığa vurdukları şeyleri de bilir.

28:70. O, Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'tır. Her işin başında da sonunda da tüm övgüler onun içindir. Ve karar O'na aittir. Ve O'na döndürüleceksiniz.

28:71. Baksanıza! Eğer Allah, üzerinize geceyi, kıyâmet gününe kadar aralıksız devam ettirse, Allah'tan başka size aydınlığı verecek olan ilâh kimdir? Hâlâ gerçeğe kulak vermeyecek misiniz?

28:72. Baksanıza! Eğer Allah, üzerinize gündüzü kıyâmet gününe kadar aralıksız devam ettirse, Allah'tan başka size içinde dinlendiğiniz geceyi getirecek ilâh kimdir? Hala gerçeği görmeyecek misiniz?

28:73. Gece ve gündüzün olması O'nun rahmetindedir; dinlenmeniz için ve lütfundan rızınızı temin etmeniz için geceyi ve gündüzü düzenledi. Umulur ki şükredersiniz.

28:74. O Gün onlara seslenecek: "Ortaklarım olduğumu iddia ettikleriniz hani nerede?" diye soracak.

- 28:75. Her ümmetten bir tanık çıkarırız. Sonra da: “Burhânlarınızı¹ getirin.” deriz. Böylece hakikâtin Allah’a ait olduğunu anlarlar. Uydurdıkları şeyler, onlardan ayrılıp kaybolurlar.
1- İlâhî rehberlik. Allah’tan kesin doğruları ortaya koyan yol gösterici.
- 28:76. Kârûn, Mûsâ’nın halkından birisiydi. Halkına karşı azgınlaştı. Ona öyle hazineler vermiştik ki, onların anahtarlarını güçlü bir topluluk zor taşıyordu. Halkı ona: “Şımarma! Allah şımaranları sevmez.” demişti.
- 28:77. “Allah’ın sana verdikleri ile âhiret yurdunu elde etmeye çalış. Ve dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana iyilikte bulunduğu gibi, sen de İnsanlara iyilikte bulun. Ve yeryüzünde bozgunculuk yapma. Allah, bozguncuları sevmez.”
- 28:78. Kârûn: “Bu serveti bilgili olmam sayesinde elde ettim.” dedi. Allah’ın daha önce ondan daha güçlü olan ve ondan daha çok taraftarı ve birikimi olan kuşakları yıkıma uğratmış olduğunu bilmiyor mu? Mücrimlere¹ suçlarından sorulmaz.²
1- Bkz. 28.17. âyetin dipnotu. 2- Bu denli büyük suçu olanlara azâp etmek için başka bir şeye gerek kalmaz.
- 28:79. Kârûn, ziyetli¹ bir şekilde halkının karşısına çıktı. Dünya hayatına düşkünlüğü olanlar: “Keşke bizim de Kârûn gibi varlığımız olsaydı! Gerçekten o, çok kismetli biri.” diye iç geçirdiler.
1- Gösterişli.
- 28:80. İlim verilmiş olanlar:¹ “Size yazıklar olsun! İmân eden ve sâlihâtî² yapan kimselere Allah’ın vereceği ödül daha hayırlıdır. Buna sabredenlerden³ başkası kavuşamaz.” dediler.
1- Vahiy ile bilgilenenler. Vahyin mutlak doğru olduğuna imân edenler. 2- 28:67. âyetin 2. dipnotu. 3- İmân eden ve sâlihâtî yapma yolunda kararlılık gösterenler.
- 28:81. Sonra, onu ve yurdunu yerin dibine geçirdik. Allah’a karşı kendisine yardım edecek bir taraftar da olmadı. Yardım edilenlerden de olmadı.

- 28:82. Dün, onun yerinde olmayı isteyenler; bugün, “Demek ki, kullarından dilediğine rızık genişleten ve ölçülendiren Allah’mış. Eğer Allah bize lütfetmiş olmasaydı, bizi de yerin dibine geçirirdi. Demek ki Kâfirler kurtuluşa eremezler.” dediler.
- 28:83. İşte âhiret yurdu! Onu, yeryüzünde büyüklük taslamayan ve zongunculuk yapmayan kimseler için ayırdık. Gelecek takvâ¹ sahiplerinindir.
- 1-** *Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir.*
- 28:84. Kim bir iyilik ile gelirse; ona, ondan daha hayırlısı vardır. Kim de bir kötülük ile gelirse; yaptığı kötülük kadar cezalandırılır.
- 28:85. Sana Kur’an’ı farz kılan,¹ elbette seni dönülecek yere döndürecektir. De ki: “Kimin doğru yolda olduğunu ve kimin sapkın olduğunu Rabb’im bilir.”
- 1-** *Kur’an’a uymayı zorunlu kılan.*
- 28:86. Sen, Kitâp’ın sana iletileceğini beklemiyordun. O, ancak Rabb’inden bir rahmet olarak verildi. Öyleyse sakın Kâfirlere destek¹ olma.
- 1-** *Onlara ödün vererek, gevşeklik göstererek yardımcı olma.*
- 28:87. Sana indirilen, Allah’ın âyetleridir. Sakın seni ondan alıkoymasınlar.¹ Sen, insanları Rabb’ine çağır. Müşriklerden olma.²
- 1-** *Engel olmalarına aldırma. 2-* *İnsanları, Allah’ın yanı sıra başkasına çağırma; yalnızca Allah’a çağır.*
- 28:88. Allah ile birlikte başka ilâhtan istekte bulunma. O’ndan başka ilâh yoktur. O’nun yüzü¹ hariç her şey yok olucudur. Hüküm O’nundur. Ve O’na döndürüleceksiniz.
- 1-** *Allah’ın yönü, rızası, iradesi, benliği. Tamamıyla Allah’a yönelme. Allah’ın hoşnutluğu. O’nunla birlikte olma arzusu.*

29. ANKEBÛT SÛRESİ

[İniş sırası: 85, Mekki, 69 âyet.

Adını 41. âyetteki "Ankebût/örümcek" kelimesinden almıştır.
Mekke'de inen en son sûre olduğu söylenmektedir]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

29:1. Elif. Lâm. Mîm.¹

1- Bkz. 2:1. âyetin dipnotu.

29:2. İnsanlar, îmân ettik demekle fitnelendirilmeden¹ bırakılacaklarını mı sanıyorlar.

1- Baskı ve zulüm. Samimiyet sınavı. Aldatma, aldatılma. Ateşte yakmak anlamındaki fetn kökünden türemiştir. Fitne, "Altın, gümüş gibi değerli maddelerin kendileriyle kaynaşmış olan değersiz maddelerden ayrıştırılması, yani saflaştırılması amacı ile yüksek ateşte eritilmesi işlemidir." Fitne, kişinin samimiyetinin iç yüzünün ortaya çıkması için; savaş, baskı, zulüm, zenginlik, yoksulluk, hastalık, ölüm, ün, mevki, mal, mülk gibi konularda tâbi tutulduğu samimiyet sınavıdır.

29:3. Ant olsun ki onlardan öncekilerini de fitnelendirmiştik. Böylece Allah, kimin samimi kimin de yalancı olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

29:4. Yoksa kötülük yapanlar, Biz'den¹ kurtulacaklarını mı sanıyorlar? Ne kötü bir yargıda bulunuyorlar!

1- Birçok âyette; Allah'a atfen "Biz", "Biziz" çoğul zamirleri kullanılmaktadır. Kur'an'daki "Biz/Biziz" zamirleri çokluğu değil, "yüceliği, gücü, büyüklüğü" ifade etmektedir. "Biz" çoğul zamirinin kullanıldığı hiçbir âyette Allah'ın zatı/kendisi söz konusu edilmemektedir. Allah'ın zatından söz eden âyetlerin tamamında "ene", "inni" (ben, beni/bana) zamirleri gibi tekil şahıs zamirleri kullanılmaktadır. "Biz" zamiri ise, Allah'ın yaptıklarını veya yapacaklarını bildiren âyetlerde, Allah'ın gücünün, üstünlüğün ve büyüklüğün ifadesi olarak yer almaktadır. Bütün dillerde gücü ve yönetimi elinde bulunduran erk, otorite, yönetici kendi gücünden ve üstünlüğünden söz eden ifadelerde, açıklama ve buyruklarda "biz" zamirini kullanılmaktadır.

- 29:5. Allah'a kavuşacaklarını¹ umanlar bilsinler ki, Allah'ın belirlediği zaman mutlaka gelecektir. O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Allah tarafından iyi bir şekilde karşılanacaklarını.
- 29:6. Kim cihad¹ ederse, ancak kendisi için cihad etmiş olur. Allah, kesinlikle hiç kimseye, hiçbir şeye muhtaç değildir.²
1- Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde çaba göstermek, canla başla çalışmak. **2-** Allah'ın kullarından yapmalarını ve uygulamalarını istediği her şey sadece kullarının yararı içindir.
- 29:7. İmân eden ve sâlihâtı¹ yapanların kötülüklerine mutlaka küfrederez². Ve kesinlikle onlara yaptıklarından daha iyisi ile karşılık vereceğiz.
1- Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu. **2-** Yok sayarız, görmezden geliriz, üzerini örteriz. Allah kâfir kelimesini Kendisi için de kullanmaktadır. Zira kâfir kelimesinin anlamlarından biri de örtmek, görmezden gelmek, yok saymaktır.
- 29:8. Biz, insana anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Eğer onlar, hakkında bilgin¹ olmayan bir şey ile Bana şirk koşman için seninle cihad² ederlerse, onları dinleme. Dönüşünüz ancak Bana'dır. O zaman yapmış olduklarınızı size haber vereceğim.
1- Doğruluğu, kesinliği, gerçekliği konusunda vahiy ile bilgilendirilmediğin; gerçeğe dayanmayan, gaybi, gizemli şeyler. **2-** Çaba harcarsa, gayret ederlerse, ısrar ederlerse.
- 29:9. İmân eden ve sâlihâtı¹ yapanları da kesinlikle sâlihlerin² arasına katacağız.
1- Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu. **2-** Sâlihâtı yapanların.
- 29:10. Allah'a imân ettiğini söyleyen kimi insanlar vardır ki, Allah yolunda bir eziyet gördükleri zaman, insanların fitnesini¹ Allah'ın azâbı ile bir tutarlar. Eğer Rabb'lerinden bir yardım gelecek olsa,² kesinlikle, "Kuşku yok ki biz sizinle beraberdik." diyeceklerdir. Oysaki Allah, herkesin göğsünde olanı en iyi bilen değil midir?
1- Baskı ve zulümle sınav olmayı. **2-** Bir zafer elde edilecek olunursa, ganimetten pay almak için.

29:11. Allah, elbette îmân edenleri bilir ve elbette kimlerin de Münafık¹ olduğunu da bilir.

1- *Münafık, içten “bitmiş, tükenmiş ve îmânı kalmamış, omurgasız, onursuz ve iki -yüzlü kimse demektir. Münafık, îman konusunda dürüst ve samimi olmayan, tıpkı tarla faresinin yuva değiştirdiği gibi, yer değiştiren: işlerine gelince Mü'min, işlerine gelince Kâfir olan kimse.*

29:12. Kâfirler: Îmân Edenler'e: “Bizim yolumuza uyun, sizin yanlışlarınızı biz üstlenelim.” dediler. Oysa onlar, başkalarının hatalarından hiçbir şey üstlenemezler. Kesinlikle onlar yalancıdırlar.

29:13. Onlar hem kendi yüklerini hem kendi yükleri ile birlikte başka yükleri taşıyacaklar. Kıyâmet günü, kesinlikle uydurdukları şeylerden hesaba çekilecekler.

29:14. Ant olsun ki Nûh'u halkına gönderdik. Onların içinde bin aydan elli yıl¹ eksik kaldı. Sonunda haksızlık edenleri tufan aldı.

1- *Kelimesi kelimesine, “Âme”. Âyette, “senetin” ve “âmen” kelimeleri geçmektedir. Bu iki kelimeye de “yıl” anlamı verilerek “bin yıldan elli yıl eksik” diye çeviri yapmak yani bu iki kelimeye de “yıl” anlamı vermek doğru değildir. O günün takviminde “senetin”in ay, “âmen”in de yıl demek olduğu iddiaları da söz konusudur. Böyle olduğunda doğru çeviri: “Bin aydan elli yıl eksik” olmalıdır. Bu hesaba göre Nûh'un yaklaşık otuz üç yıl Nebi'lik yaptığı anlaşılmaktadır. Elli yıl, altı yüz ay eder. Bin aydan altı yüz ay çıkarılırsa dört yüz ay kalır o da yaklaşık otuz üç yıl etmektedir. Dolayısı ile elli yıl ile otuz üç yıl toplandığında Nuh'un toplam yaşının seksen üç olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir yorum da “Bin yıl” sayısal bir anlam taşımamakta olup, deyim olarak “çok uzun zaman” anlamındadır. Böyle kabul edildiğinde de “uzun bir ömrün elli yılı hariç” denmiş olmaktadır. Nûh'un dokuz yüz elli yıl yaşadığı iddiası doğru değildir.*

29:15. Böylece onu ve gemideki arkadaşlarını kurtardık. Onu¹ cümle âleme bir âyet² yaptık.

1- *Gemiyi veya olayı. 2-* *İbret, belge.*

- 29:16. İbrâhîm, halka: “Allah’a kul¹ olun ve O’na karşı takvâ sahibi olun. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır.” demişti.
1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü’min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah’a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.
- 29:17. “Siz ise, Allah’tan başka, birtakım putlara kulluk ediyorsunuz ve tasarladığınız putlarla iftira ediyorsunuz. Şunu iyi bilin ki, Allah’tan başka kulluk ettikleriniz, size bir rızık vermeye güç yetiremezler. Öyleyse, rızık Allah’tan isteyin. Ve yalnızca O’na kulluk edin. O’na şükredin. Eninde sonunda O’na döndürüleceksiniz.”
- 29:18. “Eğer yalanlarsanız, şunu bilin ki, sizden öncekiler de yalanlamışlardı. Resûle düşen de açıkça çağrı yapmaktan başka bir şey değildir.”
- 29:19. Onlar, Allah’ın yaratmayı nasıl başlattığını hiç düşünmüyorlar mı? Sonra onu tekrarlayacak. Kuşkusuz bu, Allah’a çok kolaydır.
- 29:20. De ki: “Yeryüzünde gezip dolaşın da ilk¹ yaratışın nasıl olduğuna bakın. Sonra Allah, son inşa etmeyi de aynı şekilde yapacaktır. Allah, Her Şeye Güç Yetiren’dir.”
1- Mevcut.
- 29:21. O, Hak eden¹ kimseye azâp eder, hak eden¹ kimseye de rahmet eder.¹ Ve O’na döndürüleceksiniz.
1- Kelimesi kelimesine, “dilediğini.” Dilediğini demek: “Hak edeni” demektir; Allah, azâbı hak edene azâp eder; bağışlanmayı hak edeni bağışlar, demektir. Allah, “Dilediğimi” demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi,” insanın “dilemesine,” “insanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir (Bkz. 10:108; 76:3).

- 29:22. Siz, yerde ve gökte aciz bırakacak değilsiniz. Sizin Allah'ın yanı sıra başka veliniz ve yardımcınız yoktur.
- 29:23. Allah'ın âyetlerini ve O'nunla buluşma gerçeğini yok sayanlar; işte onlar, Ben'im rahmetimden ümitlerini kesmişlerdir. Onlar için acıklı bir azâp vardır.
- 29:24. Sonra onun halkının cevabı: "Onu öldürün veya yakın!" demeleri oldu. Bunun üzerine Allah, onu ateşten kurtardı. Bunda îmân edecek bir halk için kesinlikle âyetler¹ vardır.
1- Kanıtlar, işaretler, ibretler.
- 29:25. İbrâhîm: "Siz, dünya hayatında Allah'ın yanı sıra putları aranızda sevgi vesilesi edindiniz. Sonra Kıyâmet Günü, bir kısmınız bir kısmınızı yalanlayacak ve bir kısmınız bir kısmınızı lânetleyeceksiniz. Varacağınız yer ateştir. Ve sizin için bir yardımcısı yoktur." dedi.
- 29:26. Bunun üzerine Lût, O'na¹ inandı. Ve dedi ki: "Ben, Rabb'im için hicret ediyorum. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir."
1- İbrâhîm'e.
- 29:27. Biz O'na İshâk'ı ve Ya'kûb'u hibe ettik. Onun soyundan gelenlere Nebi'lik ve Kitâp verdik. Böylece O'na dünyada ödülünü verdik. O, âhirette de elbette sâlihlerden olacaktır.
- 29:28. Hani Lût halkına: "Siz, bu âlemde sizden önce yaşamış olanların hiçbirinin yapmadığı bir fâhişeliğe¹ yöneliyorsunuz." demişti.
1- Her türlü aşırılık. Homoseksüellik.
- 29:29. "Gerçekten siz; erkeklere yönelecek, yanlış yolu seçecek ve bir araya gelerek çirkinlik yapacak mısınız?" Halkının yanıtı: "Eğer doğru söyleyenlerden isen Allah'ın azâbını bize getir." demeleri oldu.
- 29:30. Lût: "Rabb'im! Bozgunculuk yapan halka karşı bana yardım et." dedi.
- 29:31. Resûllerimiz¹ İbrâhîm'e müjdeyi getirdiklerinde:² "Biz bu beldenin halkını helâk edeceğiz." dediler. "Zira bu beldenin halkı zâlim oldular."
1- Elçilerimiz. 2- Müjde vermek için geldiklerinde.

- 29:32. İbrâhim: “Fakat orada Lût var!” dedi. “Biz, orada kimin olduğunu daha iyi biliriz. Geride kalanlarla beraber olacak olan karısı hariç, onu ve ehlini¹ mutlaka kurtaracağız.” dediler.
1- Ona İmân Edenleri, taraftarlarını.
- 29:33. Elçilerimiz Lût’a vardıkları zaman, onların gelmelerinden dolayı telaşlandı, sarkıntılık yapacaklarını düşünerek içi daraldı. Elçiler: “Korkma ve üzülme; Biz -geride kalanlarla beraber olacak olan karın hariç- seni ve ehlini mutlaka kurtaracağız.” dediler.
- 29:34. Biz, bu belde halkının üzerine, yoldan çıkmaları nedeniyle gökten bir azâp indireceğiz.
- 29:35. Ant olsun ki Biz, aklını kullanan bir halk için ondan¹ apaçık bir âyet² bıraktık.
1- Gökten indirdiğimiz azâptan. 2- İbret, işaret, kanıt.
- 29:36. Medyen halkına da kardeşleri Şu’ayb’ı gönderdik. Şu’ayb: “Ey halkım! Allah’a kulluk edin. Âhiret gününü umut edin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın!” dedi.
- 29:37. Fakat onu yalanladılar. Bu nedenle onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve yurtlarında dizüstü çöke kaldılar.
- 29:38. Âd ve Semûd’un sonları da yurtlarının durumundan size belli olmaktadır. Şeytân yaptıklarını güzel göstererek onların yanlış yolu seçmelerine sebep oldu. Oysaki doğruyu görebilirlerdi.
- 29:39. Kârûn, Firavun ve Hâmân’a; Mûsâ kanıt içeren, açıklayıcı bilgiyle geldi. Ne var ki onlar yeryüzünde büyüklük tasladılar. Onlar kurtulanlardan olmadılar.¹
1- Azâbımızdan kurtulamadılar.
- 29:40. Bunun üzerine suçları nedeniyle hepsini cezalandırdık. Bir kısmının üzerine taşlar savuran rüzgârlar gönderdik. Kimisini de korkunç bir ses yakaladı. Kimisini de yerin dibine geçirdik. Kimisini de boğduk. Böyle yapmakla, Allah onlara haksızlık yapmadı. Fakat onlar kendi kendilerine haksızlık yaptılar.

29:41. Allah'ın yanı sıra veliler¹ edinenlerin durumu, kendisine dışı örümceğin evini ev edinenin durumu gibidir. Kuşkusuz evlerin en dayanıksız dışı örümceğin evidir. Keşke bunu kavrayabilselerdi.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan "veli" ve velinin çoğulu olan "evliya" kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, "dost" için "halil" kelimesini kullanmaktadır (2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan "El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan." demektir.

29:42. Kuşkusuz Allah, onların Kendisinin yanı sıra yöneldikleri şeylerin ne olduğunu¹ bilir. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Hiçbir şeye yaramayan, boş şeyler olduğunu.

29:43. Bu örnekleri insanlara veriyoruz. Onu âlimlerden¹ başkası kavrayamaz.

1- "Âlim, bilgi sahibi olan, bilen demektir. Ancak, Kur'an'ın "Bilmekten" kast ettiği şey: Düşünmek, akletmek, gerçeği idrak etmek ve vahyin gerçekliğine îmân etmektir; Allah'ı, vahyi ve hakikati idrak etmek, kavramak ve anlamaktır. "Bilmek" ile kast edilen şey, ilim sahibi olmak değil; tevhidi bilince sahip olarak, gerçeği görmenin, bilmenin ve kavramanın bilincinde olmaktır. Kur'an'da yer alan "ilim" ve "âlim" kelimelerinin anlamı şudur: Allah'ın, nasıl bir Allah olduğunu, O'nun yüceliğini, üstünlüğünü, gücünü, her şeyi bildiğini, her şeyin yaratıcısı ve Rabb'i olduğunu idrak etmek ve ayırdına varmak demektir. Keza, kesin doğru ve gerçek bilgi kaynağının vahiy olduğuna inanmaktır. Bu nedenle, Kur'an'da yer alan her âlim kelimesine "bilgin/bilen", ilim kelimesine de "bilgi/ilim" anlamı vermek kesinlikle doğru değildir. Din adamları sınıfının en çok istismar ettikleri ve kendilerine paye çıkardıkları Kur'an'daki âlim kelimesinin hadis, tefsir, fıkıh, siyer vb. bilgileri bilmekle hiçbir ilgisi yoktur. Kur'an'da yer alan "ilim ve âlim" kelimelerinin anlamı, genellikle anlam, kavrama, idrak etme, ayırdına varma "bilgisidir."

29:44. Allah, gökleri ve yeri hakk ile yarattı. Bunda Îmân Edenler için kesinlikle bir âyet¹ vardır.

1- Gösterge, kanıt.

29:45. Kitâp'tan sana vahyolunan şeyi oku. Salâtı ikâme et.¹ Salât, fahşâdan² ve münkerden³ alıkoyar. Kesinlikle Allah'ın zikri⁴ daha büyüktür. Allah, yaptığınız⁵ şeyleri bilir.

1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağıranların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dúa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarısız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir. **2-** Her türlü aşırılıktan, **3-** Her türlü kötülükten. **4-** Allah'ın öğütleri her şeyden daha önemlidir; O, yaptığınız her şeyin karşılığını verecektir. **5-** Uğraştığınız şeyleri, çalışmalarınızı.

— ﴿﴾ — 20. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

29:46. Haksızlık edenleri hariç, Kitâp Ehli ile ancak en iyi şekilde mücadele edin. Ve deyin ki: "Biz, bize indirilene de size indirilene de îmân ettik. Bizim ve sizin ilâhınız birdir. Biz de O'na teslim olanlarız."

29:47. İşte böylece sana Kitâp'ı indirdik. Kendilerine Kitâp ulaştırdıklarımız,¹ ona îmân ederler. Şu kimselerden² de O'na îmân edecekler vardır. Kâfirlerden başkası âyetlerimizi inkâr etmez.

1- Daha önce Kitâp verdiklerimiz. **2-** Araplar'dan.

29:48. Sen, daha önce¹ herhangi bir kitâptan okuyor ve onu elinle yazıyor değildin. Öyle olsaydı, mesajını geçersiz yapmak isteyenler kesinlikle kuşkulanırlardı.²

1- Kur'an sana vahyedilmeden önce. **2-** Seni, bu mesajları başka kitâplardan almakla suçlarırlardı.

29:49. Hayır! O, kendilerine ilim¹ verilenlerin gönüllerinde yer eden apaçık âyetlerdir. Bizim âyetlerimizi zâlimlerden başkası yalanlamaz.

1- Bkz. 29:43. âyetin dipnotu.

- 29:50. “Ona Rabb’inden âyetler¹ indirilmeli değil miydi?” dediler. De ki: “Âyetler ancak Allah’ın yanındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.”
1- Mucizeler. 2- Kur’an, bu ve birçok âyette Muhammed Nebi’ye mucize verilmediğini açıkça belirtmesine rağmen, başta hadis kitapları olmak üzere birçok kaynaktan Nebi’ye yüzlerce mucize verildiğine dair yüzlerce yalan yer almaktadır.
- 29:51. Kendilerine okunan Kitâp’ı sana indirmemiz onlara yetmedi mi? Kuşkusuz bunda¹ îmân eden bir toplum için bir rahmet² ve zikir³ vardır.
1- Kur’an’da. 2- İnsanlığa kurtuluşun yollarını gösteren, onları karanlıklardan aydınlığa çıkaracak olan. 3- Öğüt, hatırlatma.
- 29:52. De ki: “Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanları bilir.” Bâtıl’a îmân edenler ve Allah’ı yalanlayan kimseler, işte onlar hüsranda olanlardır.
- 29:53. Senden azâbı hemen getirmeni istiyorlar. Eğer belirlenmiş bir zaman olmasaydı, azâp onlara elbette gelmişti. Ve o, hiç farkında olmadıkları bir sırada ansızın gelecek.
- 29:54. Senden azâbı hemen getirmeni istiyorlar. Oysaki Cehennem kesinlikle Kâfirleri¹ çepeçevre kuşatacaktır.
1- Bkz. 21:30. âyetin 1. dipnotu.
- 29:55. O gün, azâp üstlerinden ve ayaklarının altından onları kuşatacak. Ve “Yapmış olduğunuz şeylerin cezasını tadın!” der.
- 29:56. Ey Îmân Eden kullarım! Yeryüzüm geniştir.¹ Öyleyse yalnız Bana kulluk edin.
1- Eğer, Bana kulluk etmekten engelleniyor, baskı ve zulme dayanamıyorsanız başka yerlere gidin.
- 29:57. Her nefis¹ ölümü tadıcıdır. Sonra Biz’e döndürüleceksiniz.
1- Can.
- 29:58. Îmân edenleri ve sâlihâtı yapanları, içinde sürekli kalacakları Cennet’te; altından ırmaklar akan köşklere yerleştireceğiz. İyi iş yapanların ödülü ne güzeldir!

- 29:59. Onlar, sabreden ve Rabb'lerine tevekkül¹ edenlerdir.
1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yapıp, yapılması gereken her şeyi yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.
- 29:60. Rızıklarını temin edemeyen¹ nice dâbbe² vardır. Onlara da size de Allah rızık verir. O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilen'dir.
1- Kendi başına yiyeceğini elde edemeyen, yiyecek biriktiremeyen. 2- Dâbbe, hareket eden, canlı demektir. Genellikle sürüngenler için kullanılır. Kur'an'da tüm canlılar için de kullanılmaktadır.
- 29:61. Gerçek şu ki, onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı, Güneş'i ve Ay'ı yararınıza sunan kimdir?" diye sorsan, kesinlikle "Allah." diyecekler. O halde nasıl başka varlıklara yöneliyorlar!
- 29:62. Allah, kullarından dilediğine rızık genişletir ve onun için takdir eder. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.
- 29:63. Eğer onlara: "Gökten su indirip de onunla yeryüzünü ölümünden sonra dirilten kimdir?" diye sorsan, kesinlikle "Allah" diyecekler. De ki: "Hamd¹ Allah'a özgüdür." Fakat onların çoğu akıllarını kullanmıyorlar.
1- Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla "hamd", verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaratıcı'nın sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık.
- 29:64. Bu dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Âhîret Yurdu, gerçek hayattır. Keşke, bunun farkında olsalardı!

29:65. Gemiye bindikleri zaman,¹ dini yalnız Allah'a özgü kılarak O'na dúa² ederler. Fakat onları karaya çıkarıp kurtardığımız zaman, he-men şirk koşarlar.

1- Tehlike ile yüz yüze geldiklerinde. **2-** Dúa; çağırma, seslenmek, yardım istemek demektir. Dúa, Allah'a istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O'nun lütfunu desteğini, bağışlamasını ve yardımını istemektir (2:186). İnsan, dúa etmeden önce kendisine düşeni yapmalıdır. Kendisine düşeni yapmadan Allah'tan bir şey istemek samimiyetsizliktir. Yine Allah'tan istenilen şeyin doğru bir şey olması gerekir: İsteddiği şeyi hak edip etmediğini, hakkı olup olmadığını dikkate almalıdır. Dúa edenin, isteği kabul edildikten sonra, Allah'ı unutacak olması, duasının kabul edilmesine engeldir. Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye veya şeye dúa etmek şirktir (1:5).

29:66. Onlar, kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük etsinler ve gönüllerince yaşasınlar! Yakında neyin ne olduğunu görecekler!

29:67. Çevresindeki insanlar can güvenliği içinde değilken, orayı¹ güvenli harem² ve emin bir yer kıldığımızı görmediler mi? Hâlâ Bâtlı'ya mı inanıyorlar ve Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?

1- Mekke'yi. **2-** Saygı duyulan, dokunulmaz, kutsal.

29:68. Uydurduğu yalanı Allah'a isnat eden iftiracıdan veya kendisine gelen hakikâti yalanlayandan daha zâlim kim vardır¹? Kâfirler için Cehennem'de yer mi yok?

1- Günümüzde cemaatler, tarikatlar, dini ekoller ve din üzerinden siyasi, ticari, itibarî rant elde edenler; dini geçim kaynağı haline dönüştürenler, sünnet, hadis adı altında uydurdukları yalanları Allah'a dayandırıyorlar. Kur'an'ın yanı sıra hadis, sünnet, icma, kıyas, içtihat, esbâb-ı nüzul, siyer ve fıkıh gibi kaynakları din edinenler, bu kaynaklarla helâl ve harâm belirleyerek Allah adına yalan uyduruyorlar.

29:69. Biz, Bizim yolumuzda cihad edenleri¹ elbette yollarımıza iletiriz. Kuşkusuz Allah, muhsinlerle² beraberdir.

1- Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde özveri ile çaba göstermek, canla başla çalışmak. **2-** İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.

30. RÛM SÛRESİ

[İniş sırası: 84, Mekki, 60 âyet.

Adını 2. âyetteki "Er-Rûm/Romalılar" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 30:1. Elif. Lâm. Mîm¹.
1- Bkz. 2:1. âyetin dipnotu.
- 30:2. Rûm'a galip gelindi.
- 30:3. En yakın bir yerde. Bu yenilgilerinden sonra pek yakında galip geleceklerdir.¹
1- Rûmlara galip gelinmesinden sonra, Rûmlar pek yakında galip gelecekler.
- 30:4. Birkaç yıl içinde.¹ Önce de sonra da her buyruk Allah'ındır. Ve o gün İmân Edenler sevineceklerdir.
1- Âyet; yakın bir gelecekte, Bizanslılar ve İranlılar arasında savaş çıkacağıını; Bizanslıların galip geleceğini bildirmektedir. Bu haber aynen gerçekleşmiştir.
- 30:5. Hak eden kimseye yardım eden Allah'ın yardımıyla. O, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 30:6. Bu, Allah'ın sözüdür. Allah verdiği sözden dönmez. Fakat insanların çoğu bunun bilincinde değildirler.
- 30:7. Onlar, dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Onlar, âhîret hayatının bilincinde değildirler.

- 30:8. Onlar, muhasebe yapıp hiç düşünmüyorlar mı? Allah; gökleri, yeri ve bu ikisinin arasındaki şeyleri ancak Hakk ile ve belli bir süre için yarattı. İnsanların çoğu Rabb'lerinin huzuruna çıkacaklarını küfrediyorlar.¹
1- İnanmıyorlar, yok sayıyorlar, görmezden geliyorlar.
- 30:9. Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerinin sonları nasıl olmuş, bir bakmadılar mı?¹ Onlar, kendilerinden daha güçlüydüler; yeryüzünü alt üst etmişlerdi; onu, kendilerinin imar ettiklerinden daha çok imar etmişlerdi. Resûlleri, onlara nice açık belgelerle gelmişti. Allah onlara haksızlık yapmamış, onlar kendi kendilerine haksızlık yapmışlardı.
1- Gözlemleyip gerçeği anlamadılar mı?
- 30:10. Sonra, Allah'ın âyetlerini yalanlayıp, alaya alarak kötülük yapanların sonları çok kötü oldu.
- 30:11. Allah, önce yaratmaya başlar, sonra onu iade¹ eder. Sonra da O'na döndürülürsünüz.
1- Öldükten sonra tekrar diriltir.
- 30:12. Sâ'at'in gerçekleştiği O Gün¹, mücrimler² umutlarını kaybederler.
1- Kıyâmetin koptuğu gün. 2- Bkz. 28:17. âyetin dipnotu.
- 30:13. Ortak koştuıkları da onlara şefaâtçi¹ olmayacaktır. Ortaklarını da yok sayacaklar.
1- Yardımcı.
- 30:14. Sâ'at'in gerçekleştiği gün;¹ O Gün², onlar³ birbirinden ayrılırlar.
1- Kıyâmetin koptuğu gün. 2- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. 3- Müşriklerle, ilâh edindikleri.
- 30:15. Fakat îmân edenler ve sâlihâtı yapanlar,¹ onlar güzel bir bahçede mutluluk içinde yaşayacaklardır.
1- Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu.
- 30:16. Kâfir olup âyetlerimizi ve âhiret kavuşmasını yalanlayan kimsele-re gelince; onlar, azâp içinde hazır bulundurulurlar.

30:17. O halde akşama kavuştuğunuz zaman ve sabaha kavuştuğunuz zaman¹ tesbih² Allah'ındır.³

1- Gün bitiminde ve günün başlamasında. **2-** Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, El-hamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. **3-** Gece, gündüz sürekli duyarlı olun ve başka varlıkları ortak koşmaksızın tevhide bağlı kalın. Yalnızca Allah'a kulluk edin.

30:18. Karanlık ve aydınlık zamanlarda, göklerde ve yerde hamd,¹ O'na aittir.

1- Bkz. 29:63. âyetin dipnotu.

30:19. O, ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarır. Ve ölmüş yeryüzüne hayat verir. İşte, tıpkı bunun gibi siz de diriltileceksiniz.

30:20. Sizi topraktan yaratması, O'nun âyetlerindedir.¹ Ardından da yeryüzüne dağılan bir beşer² oldunuz.

1- Kanıt, gösterge. **2-** Sıradan, normal bir insan. İnsan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan.

30:21. O'nun âyetlerinden¹ biri de sizin için kendi cinsinizden eşler yaratmasıdır. Siz, onunla dinginleşir huzur bulursunuz. Birbirinize karşı, aranızda sevgi ve rahmet oluşturdu. Düşünen bir toplum için bunda nice âyetler¹ vardır.

1- Kanıt, gösterge, ibret, işaret. Allah, insanı kadın ve erkek olarak yaratmayı ve bunların eşler olarak birbirleri ile sükûnet bulmalarını, dinginleşmelerini Kendi varlığının bir göstergesi, kanıtı olarak göstermektedir. Ne yazık ki insana sunulan bu büyük "sükûnet lütfu" insanın cehaleti nedeniyle "yaşamın zindanına" dönüşmektedir.

30:22. Göklerin ve yerin yaratılışı, dillerinizin ve renklerinizin farklı oluşu O'nun âyetlerindedir¹ Bunda bilenler² için âyetler³ vardır.

1- Yasalarındandır. **2-** Gerçeği idrak etmiş olanlar. Vahyin bildirdiği bilgilerin gerçek olduğuna îmân edenler. **3-** Kanıt, gösterge, belge.

30:23. Yine gece uyumanız, gündüz O'nun fazlından¹ rızık aramanız O'nun âyetlerindedir.² Bunda anlayan bir halk için âyetler vardır.

1- Üstünlük, lütf, ihsan, ikram, cömertlik, hayır, iyilik. **2-** Kanıt, gösterge, belge.

- 30:24. Size, bir yandan korku veren bir yandan da yağmurun belirtisi olarak umut veren şimşegi göstermesi ve gökten su indirerek, ölmüş yeryüzüne hayat vermesi O'nun âyetlerindedir.¹ Bunda aklını kullanan bir kavim için kesinlikle âyetler vardır.
1- Kanıt, gösterge.
- 30:25. Göklerin ve yerin, buyruğu ile durması,¹ O'nun âyetlerindedir.² Sonra bir tek çağırışla çağırdığı zaman yerden derhal çıkacaksınız.³
1- Dengede durması, varlığını sürdürmesi, bir düzene sahip olması. 2- Kanıt, gösterge, işaret. 3- Yeniden diriltileceksiniz.
- 30:26. Göklerde ve yerde olanların tamamı O'nundur. Hepsi O'nun yasalarına bağlıdır.
- 30:27. Yaratmayı ilk kez başlatan, sonra onu tekrar eden¹ O'dur. Bu, O'nun için çok kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce nitelikler O'nundur. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Ölümünden sonra yeniden diriltlen.
- 30:28. Kendinizden, size bir örnek vermektedir: "Size verdiğimiz mallarda yeminle hak sahibi olduğunuz¹ kimselerden ortaklarınız var mı? Siz ve onlar bu mallarda eşit misiniz? Onları, birbirinizi saydığınız gibi sayar mısınız? Aklını kullanan bir kavim için âyetleri işte böyle açıklıyoruz."²
1- Bkz. 24:31. âyetin 6. dipnotu. 2- Bu âyette, Rabb'imiz; rızık yaratan da rızık gerçek sahibi olan da Ben'im diyor. Ve diyor ki: "Siz yeminle hak sahibi olduğunuz kimseleri malınıza ortak ediyor musunuz ki Ben kullarımı rızıklandırırken bu rızıklandırmamda ilâhlarınızı (Lât, Uzzâ, Menât vb.) Kendime ortak edeyim? Ve onlar aracılığıyla veya onlarla birlikte size rızık vereyim." Diğer bir anlatımla, rızık verici olan yalnızca Ben'im demektedir. Hiçbir fabrika sahibi, fabrikasında çalışan bir işçiyi malda ve yönetimde kendisiyle eşit görmez. Aynı içerikte bir diğer âyet de şudur: "Allah, rızık konusunda kiminizi kiminize üstün kıldı. Üstün kılınanlar; rızıklarını yeminle hak sahibi oldukları kimselere aktarıyorlar da onlar, onda eşit oluyorlar mı? O halde, Allah'ın nimetini mi inkâr ediyorlar (16:71)?"

30:29. Hayır, zâlimler körü körüne hevâlarına¹ uydular. Bundan sonra² Allah'ın şaşırttığını kim doğru yola iletebilir? Ve onların yardımcıları da yoktur.

1- Bkz. 28:50. âyetin dipnotu. **2-** Allah'ın şaşırtması hevâlarına uymalarının karşılığıdır. Tutku ve kuruntularına uyararak kendisine haksızlık eden ve böyle yaptığı için Allah'ın şaşırttığı kimsenin bu sapıklılığı, kendi tercihinin sonucudur.

30:30. O halde hanif¹ olarak dine yüzünü² ikâme et³. İnsanları, üzerinde yaratmış olduğu Allah'ın fıtratına.⁴ Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. Kayyum⁵ olan din budur. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar.

1- Allah'ı bütün nitelikleri ile birleyen, Allah'a ait nitelikleri hiçbir varlıkta görmeyen. Şirk koşmaksızın bütün benliği ile Allah'a yönelen. **2-** Bütün varlığıyla. **3-** Doğrult. (Şirk koşmaksızın, bütün varlığıyla dine sınıksız sarıl). **4-** Allah'ın verdiği özelliklere. Fıtrat, yaratılmış olan şeylerin, yaratılış ve işleyiş yasaları, yaratılış özellikleri, benlikleri demektir. **5-** Dosdoğru, gözetici emniyete alıcı. Her şeyi ayakta tutan, koruyan, diri ve bütün evreni bizzat yöneten, hiçbir şey gizli kalmayıdır.

30:31. O'na yönelin. O'na karşı takvâ¹ sahibi olun. Salâtı ikâme edin². Müşriklerden olmayın.

1- Bkz. 28:83. âyetin dipnotu. **2-** Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağıranların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dâua çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir.

30:32. Dinlerini parçalara bölen,¹ gruplara ayrılan ve her grubun kendi yanındakiyle böbürlendiği kimselerden olmayın.

1- Dinin tamamını almak yerine, işine gelen kısmını alarak, dinin bütünlüğünü bozan; dini mezhebe, tarikata, cemaate dönüştüren.

- 30:33. İnsanların başlarına bir sıkıntı gelince, Rabb'lerine yönelerek O'na dâa ederler. Sonra, onlara kendinden bir rahmet tattırınca, onlardan bir kısmı Rabb'lerine şirk koşarlar.
- 30:34. Kendilerine verdiğimiz şeylere nankörlük ederler. İstedığınız gibi yaşayın bakalım! İleride gerçeği göreceksiniz.
- 30:35. Yoksa onlara bir sülân¹ gönderdik de o, onlara şirk koşmalarını mı söylüyor?
1- Çeviriler, "sülân" kelimesine "delil" anlamı vermektedirler. Bu doğru değildir. Zira sülân yetki belgesi, görev pusulası demektir. Sülân, bir kimsenin yetkili kılındığına; yetkili olduğuna dair verilen yetki belgesi anlamına gelmektedir. Söz ve yetki sahibi demek olan "Sülân" kelimesi de bu kelimedden türemiştir.
- 30:36. İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman, onunla şımarırlar. Kendi yaptıklarından dolayı başlarına bir kötülük gelirse, o zaman hemen umutsuzluğa kapılırlar.
- 30:37. Allah'ın dilediği kimse için rızık genişlettiğini ve ölçülendirdiğini bilmediler mi? Bunda îmân eden bir halk için âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, belgeler, kanıtlar.
- 30:38. Öyleyse; yakınlara, miskine¹ ve yol oğluna² hakkını ver. Bu, Allah'ın yüzünü³ dileyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.
1- Çalışacak gücü ve işi olmayan, yerlerde sürünen yoksul, düşkün. Hiçbir şeyi olmayan. 2- "İbnu's-sebil," deyim olarak "yol oğlu" demektir. Bu deyim, "yolda kalanlar" anlamı verilmesi doğru değildir. Zira sebil, kara yolu anlamında "yol" demek değildir. Sebil, bir konuda seçim yapmak anlamında "iki yol" dan birini seçmektir, yani "tercih edilen yol" demektir. Hakk veya Bâtlı yollardan birini tercih etmektir. Bu deyim anlamı, "yolda kalanlar" değil, bütün varlığı ile "Allah yolunda" çalışmayı seçmiş ve bundan dolayı yardıma muhtaç duruma düşmüş olanlar anlamındadır. Diğer bir anlamı da yaptığı herhangi bir şeyi imkânsızlık nedeni ile yarım kalan kimselerdir. 3- Allah'ın yönü, rızası, iradesi, benliği. Tamamıyla Allah'a yönelmek. Allah'ın hoşnutluğu. O'nunla birlikte olma arzusunu.

30:39. İnsanların mallarında artsın diye ribâdan¹ verdiğiniz, Allah'ın katında artmaz. Allah'ın yüzünü² dileyerek zekattan³ verenler, işte bunu yapanlar kat kat arttıranlardır.

1- Bkz. 2:275. âyetin dipnotu. **2-** Bkz. 30:38. âyetin dipnotu. **3-** Hiçbir karşılık beklemeden, yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yarıdında bulunurlar.

30:40. O Allah ki, sizi yaratan, sonra sizi yaşatan, sonra sizi öldüren, sonra sizi diriltendir. Ortak koştuğunuzdan bunları yapacak olan var mı? Allah, onların şirk koştuğlarından münezzehtir, yüceler yücesidir.

30:41. İnsanların kendi yaptıklarından dolayı karada ve denizde fesat ortaya çıktı. Belki akıllarını başlarına alırlar diye yaptıklarının bir kısmı onlara tattırıldı.

30:42. De ki: "Yeryüzünde gezin de daha öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakın. Onların çoğu Müşriklerdendi."

30:43. Öyleyse Allah tarafından geri döndürülmesi olmayan gün gelmeden önce, yönünü, koruyup güvene alan dine¹ çevir, ona sıkı sıkıya bağlan. O Gün onlar bölük bölük ayrılırlar.²

1- Din kavramı olarak, Kur'an'da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibarıyla, yaşamı düzenleyen ilke ve kuralların referans alındığı "değerler" demektir. Kur'an'a göre, "yaşamı" düzenlemede vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç Câhiliye'dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26; 109:6). Kur'an, nasıl ki Mekkeli müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini "din" olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur'an'ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de "bire dinidirler." Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur'an'î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur'an'ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur. **2-** Herkes hak ettiği yere göre birbirinden ayrılacak.

- 30:44. Kim küfrederse, küfrü kendi aleyhinedir. Kim sâlihâtı yaparsa¹, onlar kendileri için iyi bir gelecek hazırlamış olurlar.
1- Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu.
- 30:45. İmân Eden ve sâlihâtı yapanlara lütfundan karşılık verir. O, Kâfirleri sevmez.
- 30:46. Rüzgârları müjdecî olarak göndererek, rahmetinden size tattırması, buyruğu ile gemilerin akıp gitmesi ve lütfundan rızık istemeniz, O'nun âyetlerindedir.¹ Umulur ki şükredenlerden olursunuz.
1- Kanıt, gösterge.
- 30:47. Ant olsun ki, senden önce, birçok Resûl'ü halklarına gönderdik. Onlara beyyinât¹ getirdiler. Ardından suçlulardan intikam aldık. Mü'min kimselere yardım etmek Biz'e hak oldu.
1- Kanıt içeren, açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi.
- 30:48. Allah, rüzgârı göndererek bulutları hareket ettirir. Sonra onu gökyüzünde dilediği gibi yayıp kütleler haline getirir. Sonra onun arasından yağmurun çıktığını görürsün. Böylece kullarından dilediği-ne onu isabet ettirdiği zaman onlar sevinirler.
- 30:49. Oysa onlar, yağmurun onlara indirilmesinden önce gerçekten ümitlerini kesenlerdi.
- 30:50. Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak! Ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltiyor! Ölülere de kesinlikle diriltecek O'dur. O, Her Şeye Güç Yetiren'dir.
- 30:51. Eğer rüzgâr göndersek, ekini ve bitkileri sararmış görseler, nankörlük etmeye başlarlar.
- 30:52. Şu bir gerçek ki, sen ölümlere¹ duyuramazsın. Arkasını dönüp giden sağırlara² da çağırıyor duyuramazsın.³
1- Aklını kullanmayanlara, aklını devre dışı bırakanlara. 2- Gerçeği dik-kate almayan ona önem vermeyen, duyarsız ve sorumsuz olanlara. 3- Söz dinletemezsin.
- 30:53. Sen, körleri¹ sapkınlıklarından kurtarıp doğru yola iletemezsin. Sen, âyetlerimizi ancak imân edeceklerle duyurabilirsin; zira onlar teslim² olmuş kimselerdir.
1- Gerçekleri görmeyenleri. 2- Gerçekleri yürekten arzulayan kimseler.

- 30:54. Sizi önce zayıf¹ yaratıp, ardından size güç veren sonra bu gücün ardından sizi zayıf ve yaşlı kılan Allah'tır. O, dilediği şeyi yaratır. Ve O, Her Şeyi Bilen'dir, Her Şeye Gücü Yeten'dir.
1- Hiçbir şeye güç yetiremeyen bir bebek olarak.
- 30:55. Kıyâmet'in koptuğu gün, mücrimler¹ dünyada bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Onlar işte böyle döndürülüyorlardı².
1- Suçlu, hakikât ile bağını koparan demek olan bu sözcük, basit suçlu anlamında değil; Kâfir, Müşrik, sapkın anlamına gelmektedir. 2- Dünya-dayken de böyle aldanıyorlardı; gerçekleri çarpıtıyorlardı.
- 30:56. Kendilerine bilgi ve îmân verilenler: "Ant olsun ki, siz Allah'ın yarasındaki diriliş gününe kadar kaldınız. İşte bu dirilme günüdür. Ne var ki siz bu gerçeği algılayamadınız.
- 30:57. Artık O Gün zalimlere mazeretleri yarar sağlamaz. Onlardan mazeret de istenmeyecek.
- 30:58. Ant olsun ki, insanlar için bu Kur'an'da her türlü örneği vererek gerçekleri anlattık. Sen onlara bir âyet¹ de getirsen, Kâfirler kesinlikle: "Siz, sadece, asılsız iddialarda bulunan kimselersiniz." derler.
1- Mucize, kanıt.
- 30:59. İşte Allah, bilmeyen¹ kimselerin kalplerinin üzerini böyle mühürler.
1- Gerçeği bilmeyen, idrak etmeyen, algılamayan.
- 30:60. Öyleyse sabret, kuşkusuz Allah'ın verdiği söz kesindir. Sakın ha! İmân etmeyenler seni gevşetmesinler.

31. LOKMÂN SÛRESİ

[İniş sırası: 57, Mekki, 34 ayet.

Adını 12. ve 13. ayetlerdeki "Lokmân" sözcüğünden almıştır.

Mekke döneminin ortalarında inmiştir.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 31:1. Elif. Lâm. Mîm.
- 31:2. İşte bunlar, hâkim olan Kitâp'ın âyetleridir.
- 31:3. İyiler için yol gösterici ve rahmettir.
- 31:4. Onlar, salâtı ikâme ederler ve zekâtı yaparlar¹. Onlar Âhîret'e kesin olarak îmân ederler.
1- Bkz. 29:45. âyetin dipnotu.
- 31:5. İşte onlar, Rabb'leri tarafından doğru yol üzerindedirler. Onlar kurtuluşa erenlerdir.
- 31:6. İnsanlardan, bilgisi olmadığı halde; Allah'ın yolundan saptırmak ve onu alay konusu edinmek için gerçeği boş hadislerle¹ değiştirenler vardır. İşte onlar için aşağılayıcı bir azâp vardır.
1- Sözlerle.
- 31:7. Ona âyetlerimiz okunduğu zaman sanki onları duymamış, sanki kulakları sağırmış gibi, küstahça umursamazlıktan gelir. Öyleyse onu, çok acı veren bir azâptan haberdar et.
- 31:8. İmân eden ve sâlihâtı¹ yapanlar için, Naîm Cennet'ler vardır.
1-Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu
- 31:9. Orada sürekli kalırlar. Allah'ın vaadi gerçektir. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 31:10. Gördüğünüz gibi gökleri direksiz yarattı. Yeryüzüne de sizi sarsmaması için ağır baskılar yerleştirdi. Orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten su indirip, orada her kerim¹ çiftten bitki bitirdi.
1- Cömert.

- 31:11. Bu Allah'ın yaratmasıdır. Haydi, bana O'ndan başkasının ne yarattığını gösterin. Hayır! Zâlimler apaçık bir sapkınlık içindedirler.
- 31:12. Ant olsun ki, "Allah'a şükret." diye, Lokmân'a hikmet¹ verdik. Kim şükrederse² kendisi için şükreder. Kim de nankörlük ederse bilsin ki Allah kimsenin şükrüne muhtaç değildir. Bütün övgüler O'nadır.
1- Bkz. 26:21. âyetin dipnotu.
- 31:13. Vaktiyle Lokmân oğluna öğüt vererek: "Ey yavrucuğum! Allah'a şirk¹ koşma, kuşkusuz şirk koşmak çok büyük bir zûlümdür."² demişti.
1- Allah'ın yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birilerine -Nebilere, âlimlere, kişi ve kurumlara- vermek. Allah'a ait; -gaybı bilme, dinde hüküm koyma, şefaathetme, yol gösterme gibi- nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta görmek. 2- Haksızlıktır. Zûlmün kelime anlamı haksızlıktır.
- 31:14. İnsana, anne ve babasını vasiyet ettik. Onu, annesi zorluk üzerine zorluk içinde taşıdı. İki yıl boyunca ona süt verdi. Bana, anne ve babana şükret!¹ Dönüş Bana'dır.
1- Allah'ın verdiği nimetlerin, anne ve babanın sağladığı imkânların karşılığında, minnettar ol, sorumlu davran, ne gerekiyorsa onu yap.
- 31:15. Eğer o ikisi, hakkında bilgin olmayan bir şeyi Bana ortak koşman için seninle cihad¹ ederlerse, o zaman sakın onlara itaat etme. Dünyada onlarla güzel geçin. Bana yönelen kimselerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz Bana'dır. O zaman yaptığınız şeyleri size haber vereceğim.
1- Mücadele.
- 31:16. "Ey oğulcuğum! Yaptıkların bir hardal tanesi kadar olup da bir kayanın içinde veya gökyüzünde veya yer altında bile olsa, Allah onu meydana çıkarır. Kuşkusuz Allah, Bütün Ayrıntıları Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır."

31:17. “Ey oğulcuğum! Salâti ikâme et¹, ma’ruf² olanı yap, münker olan-
dan sakındır.² Karşılaştığın zorluklara sabret.³ Bunlar kararlılık
göstermen gereken şeylerdir.”

1- Bkz. 30:31. âyetin 2. dipnotu. **2-** Kelimesi kelimesine, “Emr-i b’il-
ma’ruf nehy-i ani’l munker.” Bu terkip, iyiliği yap ve telkin et, kötülükten
sakındır ve engel ol demektir.” Ma’ruf: İyi, doğru, yararlı, güzel olan,
toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşa ile doğru olduğu
kabul edilen ve Vahye uygun olan demektir. Munker ise; kötü, eğri, za-
rarlı, çirkin olan şey demektir. “Emr” fiilinın asıl anlamı iş yapmaktır. Bu
anlam bağlamında ayetteki “Emr-i b’il-ma’ruf terkiibine “iyiliği emret”
şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Bu terkip: İyi olan şeyleri yap-
mayı kendine iş edin, ahlâk edin; kötü olan şeylerden uzak dur, kötü-
lüklerden sakın; kötülüklerden uzak durmayı ve iyi olan şeyleri yapmayı
ilke edin; iyiliğin yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi için çaba göster
demektir. **3-** Dayan, diren, yılmınlığa düşme.

31:18. “Kibirli bir tavırla insanları küçümseyerek onlardan yüz çevirme
ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Kuşkusuz Allah, kendisini
beğenen ve övünüp duranları sevmez.”

31:19. “Yürüyüşünde ölçülü ol; sesini alçalt. Seslerin en çirkinini, eşeklerin
sesidir.”

31:20. Allah’ın, göklerde ve yerde olan her şeyi sizin hizmetinize sun-
duğunu, görünen görünmeyen¹ nimetleri sizin için bollaştırdığı-
nı görmüyor musunuz?² Yine de kimi insanlar; bir bilgiye, bir yol
göstericiye ve aydınlatıcı bir kitâba dayanmaksızın Allah hakkında
tartışıyorlar.

1- Maddi ve manevi. **2-** Görmek ile kast edilen şey: Anlamak, idrak et-
mek, bilmek, gerçeği kavramak, ayırdına varmak ve dikkate almaktır.

31:21. Onlara, “Allah’ın indirdiği şeye uyun.” dendiği zaman: “Hayır! Biz
atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız.” dediler. Peki! Ya
şeytân onları alevli ateşin azâbına çağırılmış olsa da mı?

31:22. Kim muhsin¹ olarak, tüm varlığı ile Allah’a yönelirse, işte o, ger-
çekten en sağlam tutamağa tutunmuştur. İşlerin sonucu yalnızca
Allah’a aittir.

1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahi-
bi olan.

- 31:23. Kim de Kâfirlik ederse, artık onun Küfrü seni üzmesin. Onların dönüşü yalnızca Biz’edir. Yaptıkları şeyleri haber vereceğiz. Kuşkusuz Allah, sinelerde olanı en iyi bilendir.
- 31:24. Onları biraz yararlandırırız.¹ Sonra ağır bir azâba maruz bırakırız.
1- Dünya nimetlerinden.
- 31:25. Eğer onlara: “Gökleri ve yeri kim yarattı?” diye sorsan, kesinlikle “Allah.” diyecekler. De ki: “Bütün övgüler Allah’a layıktır.” Hayır, çocukları bunu idrak etmezler.
- 31:26. Göklerde ve yerde olanlar, Allah’ındır. Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan’dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık’tır.
- 31:27. Eğer yeryüzünde bulunan ağaçlar kalem olsaydı; deniz ve yedi¹ deniz² daha ilave edilseydi, Allah’ın kelimeleri³ tükenmezdi. Kuşkusuz Allah, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dır
1- Yedi sayısı çokluk bildirmektedir. Yani “çokça deniz” anlamına gelmektedir. 2- Mürekkep olsa. 3- Takdir edilmiş hüküm. “Allah’ın kelimeleri” deyimini burada “Allah’ın sözleri” anlamını değil, Allah’ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir.
- 31:28. Sizin yaratılmanız ve ölümden sonra diriltilmeniz Allah için bir kişi yaratmak ve diriltmek kadar kolaydır. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Gören’dır.
- 31:29. Allah’ın; geceyi gündüze, gündüzü de geceye çevirdiğini görmüyor musun?¹ Güneş’i ve Ay’ı buyruk altına aldı. Her biri belirlenmiş bir süreye kadar hareketini sürdürüyor. Kuşkusuz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.
1- Görmek ile kast edilen şey: Anlamak, idrak etmek, bilmek, gerçeği kavramak, ayırdına varmak ve dikkate almaktır.
- 31:30. Çünkü Allah gerçekliğin ta kendisidir. Ve onların, O’nun yanı sıra yakardıkları ise kesinlikle gerçek dışıdır. Kuşkusuz Allah, Çok Yüce’dir, Çok Büyük’tür.

- 31:31. Allah'ın nimeti¹ ile denizde yüzen gemileri görmüyor musunuz? Allah, bununla size âyetlerinden² göstermektedir. Kuşkusuz bunda sabreden³ ve şükredenler için dersler vardır.
1- Allah'ın koyduğu yasalar sayesinde. **2-** Yarattıcının varlığının ve gücünün göstergesi olan işaretleri. **3-** Güçlüklere göğüs germesini bilen.
- 31:32. Ve karanlık gölgeler gibi dalgalar onları sardığı zaman, dini O'na has kılarak Allah'a yalvarırlar. Ama onları karaya çıkarıp kurtardığı zaman, onlardan bir kısmı orta bir yol tutar. Ve Biz'im âyetlerimize ancak, tam hain ve tam nankör olanlardan başkası bile bile ilgisiz kalmaz.
- 31:33. Ey insanlar! Rabb'inize takvâlı olun. Ve babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamadığı, çocuğun da babasına hiçbir şey ile yarar sağlayamadığı günden sakının. Allah'ın sözü gerçektir. Öyleyse, dünya hayatı sizi aldatmasın!¹ Sakın aldatıcı² sizi Allah ile aldatmasın.³
1- "Aldatan dünya hayatı," hayatı sadece bu dünyadan ibaretmiş gibi yaşanan hayattır. İnsanı, sahip olduğu varlığın kulu, kölesi yapan, onu kendisine tutku ve ihtirasla bağlan hayattır. Sahip olduklarından hiç kimseyi yararlandırmayan hayattır. Aslında dünya hayatı önemsiz ve gereksiz bir hayat değildir, aksine çok değerli ve önemlidir. Zira âhîret hayatını belirleyen dünya hayattır. Bütün dünya nimetleri Rabb'imizin lütfudur ve onları önemsiz görmek nimete nankörlük etmek olur. Dikkat edilmesi ve önemsenmesi gereken şey, dünya nimetlerinin, âhîret nimetlerinden yoksun bırakacak bir kayba, bir aldanmaya neden olmasıdır. Zira zenginlik ve refah aynı zamanda insan için şımartıcı ve azgınlaştırıcı özelliğe de sahiptir. "Dünya hayatının aldatmasına" yönelik uyarının amacı, dünya hayatının âhîret hayatını kaybettirmemesidir. Amaç, insanların zaafalarına yenilmeyerek gerçek ve kalıcı olan ahîret zenginliğini öncelemelerini sağlamaktır. **2-** Şeytân, şeytânî güçler, her türlü aldatıcı. **3-** Allah'ın bağışlayıcılığına, merhametine güvendirerek kötülük yaptırmasın. Allah'ın buyruklarını hafife aldırmasın.
- 31:34. Sâ'at'in¹ bilgisi, Allah'ın yanındadır. Ve O, yağmuru yağdırır, rahimde olanı bilir. Kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Kimse nerede öleceğini de bilemez. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.
1- Kiyâmetin ne zaman kopacağı bilgisi.

32. SECDE SÛRESİ

[[İniş sırası: 75, Mekki, 30 âyet.

Adını 15. âyetteki “Succeden/secde edenler” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

32:1. Elif. Lâm. Mîm¹.

1- Bkz. 2:1. âyetin dipnotu.

32:2. Mutlak doğru olan bu Kitâp’ın indirilişi, âlemlerin Rabb’indedir.

32:3. Yoksa “Onu kendisi uydurdu” mu diyorlar? Bilakis! O, Rabb’inden bir gerçektir. Senden önce kendilerine bir uyarıcı gelmemiş olan halkı uyarman içindir. Umulur ki böylece onlar, doğru yolu seçerler.

32:4. O Allah ki; gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde¹ yarattı. Sonra arşa istevâ etti.² Sizin O’ndan başka veliniz³ ve şefaatchiniz⁴ yoktur. Hâlâ öğüt almaz mısınız?

1- “Altı evrede, altı dönemde.” **2-** Arş, egemenlik ve güç makamı demektir. Arşa istevâ etmek, mutlak yönetim gücünü ve koyduğu yasalarla evreni egemenliği ve yönetimi altına almak demektir. **3-** Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur’an’da yer alan “veli” ve velinin çoğulu olan “evliya” kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğa değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur’an, “dost” için “halil” kelimesini kullanmaktadır (2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah’ın isimlerinden olan “El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan.” demektir. **4-** Şefaahat, kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur’an, Allah’ın yanı sıra başkalarının “şefaahat” edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaahat etme hakkı yoktur. Kur’an’a göre Allah’ın yanı sıra başkalarının “şefaahat etme” inancı kesinlikle şirktir

(2:48, 123). Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir.

- 32:5. Gökten yeryüzüne kadar işleri düzenler. Sonra miktarı sizin hesabınıza göre bin yıl süren bir gün¹ içinde işler O'na yükselir.²
1- "Bin yıl" ve "bir gün" kelimeleri, "asırlarca süren" ve "bir an" anlamında zaman dilimini ifade etmektedir. **2-** Yeryüzünün işleyişini düzenleyen yasarlar iptal olur.
- 32:6. İşte O, görünmeyeni ve görüneni bilen Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 32:7. O ki yarattığı her şeyi en iyi şekilde yaratmıştır. İnsanı yaratmaya çamurdan¹ başladı.
1- Çamur; toprak ve suyun karışımıdır. Kur'an yaratılışı bazen topraktan bazen de sudan ayrı ayrı olarak vurgulamakta bazen de çamur olarak iki maddeyi birlikte anmaktadır. Günümüz biyoloji ve kimya bilimlerinin yaptıkları analitik incelemelerde insan vücudunun içerdiği maddeler ile toprağın içerdiği maddelerin tamamen aynı olduğu anlaşılmıştır.
- 32:8. Sonra onun soyunu¹ bir özden, basit bir sudan,² devam ettirdi.
1- Üreyip çoğalmasını. **2-** Sperm.
- 32:9. Sonra onu düzenledi ve ona Rûhundan üfledi.¹ Size duyma yetisi, görme yetisi ve fuâd² verdi. Ne kadar az şükrediyorsunuz!
1- Rûh; "can", vücuda hayat veren cevher" demektir. **2-** Kelimesi kelimesine, "ef'ide," tekili "fuâd. Fuâd, bilmeyi sağlayan öğelerden biri olup idrak etmek, algılamak, düşünmek, akıl yürütmek, gönül, yararlı olmak, bir şeye ilgi duymak gibi işlev ve yetenek anlamına gelmektedir. Fuâd, kalbin işlevlerinden birisidir. Fuâd, bir uzuv değil, bir uzvun görevidir; duyular yolu ile ortaya çıkan idraktır. Fuâd, insana verilen; sezme, anlama ve bir şeyin mahiyetini kavrama nimetidir. Kelime anlamı olarak, şiddetli sıcaklık, kızartmak, etin kızartılması, sıcak köz üzerinde ekmeğin yapılması demektir.
- 32:10. Onlar: "Toprakta yok olup kaybolduktan sonra yeniden mi yaratılacağız?" dediler. Hayır; onlar, Rabb'lerine kavuşmayı yalanlıyorlar.

- 32:11. De ki: “Size vekil kılınan¹ ölüm meleği, sizi vefat ettirecek. Sonra Rabb’inize döndürüleceksiniz.²”
1- Sizden sorumlu olan. **2-** Ölüm, Kur’an’da Allah’a dönüş, Allah’a kavuşma olarak nitelendirilmektedir.
- 32:12. Mücrimleri, Rabb’lerinin huzurunda başları öne eğilmiş olarak: “Rabb’imiz! Gördük ve dinledik, şimdi bizi dünyaya geri gönder de sâlihâtî¹ yapalım. Biz, artık kesin bir şekilde îmân ettik.” derlerken bir görsen!
1- Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu.
- 32:13. Eğer dileseydik, herkese elbette hidâyetini verirdik.¹ Fakat Ben’den söz² hak oldu: “Cehennem’i tamamen cinn ve insanlardan dolduracağım³.”
1- Herkesi doğru yolu seçme mecburiyetinde bırakırdık. Ancak herkesi dilediği şeyi seçme konusunda serbest bıraktık. İnsanların, seçimlerinde özgür irade sahibi kılındıklarına dair Kur’an’da onlarca âyet var (örneğin: 18:29). **2-** Herkesin yaptığıının karşılığını göreceğine ve insanları yoldan sapıtacağına dair ant içen şeytâna (38:71-78) verdiğim cevapta da belirttiğim gibi, “şeytâna uyanların Cehennem’e gireceği ile ilgili” yaptığım uyarı gerçekleşti. **3-** Cehennem’in tamamını; şeytâna uyan, doğru yoldan sapan, bilinen bildiğiniz bilmediğiniz ne kadar gerçeği yalanlayan nankör varsa, onlarla dolduracağım. Cinn kelimesi, ontolojik varlık olan cinn değil, bilmediğiniz, tanımadığınız her kim varsa anlamındadır (Bkz. 7:38. âyetin dipnotu). Bir sonraki âyete bakılırsa, bu âyetle kastedilen şey açıklanmaktadır.
- 32:14. Öyleyse bu gününüzle karşılaşmayı unuttuğunuz¹ için tadın azâbı. Kuşkusuz Biz de sizi unuttuk.² Yapmış olduklarınıza karşılık, süreklili olan azâbı tadın.
1- Hesap günü ile ilgili yaptığımız uyarıları dikkate almadığınız için. **2-** Pişmanlığınızı, yalvarıp yakarmanızı dikkate almayacağız.

- 32:15. Bizim âyetlerimize îmân edenler; kendilerine öğüt verildiği zaman saygı gösterirler¹ ve Rabb'lerini övgü ile yüceltirler. Onlar asla büyüklük taslamazlar.
1- Kimi çevirilerde, bu cümleye; cümlede yer alan "harra" kelimesine "yere kapanma" anlamı verilerek; "Yere kapanarak secde ederler." şeklinde anlam verilmektedir. Oysaki "harra", kelime anlamı olarak, çöktü, yıkıldı, yüksekte düştü anlamına gelmektedir. Dolayısı ile burada kasdedilen şey tevazu göstermek, yani saygı duymaktır.
- 32:16. Onlar, yataklarından kalkarak¹ korku ve ümit içinde Rabb'lerine dâa ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak² ederler.
1- Uyandıklarında, güne başlarken. 2- İhtiyaç sahiplerine yardım ederler.
- 32:17. Hiç kimse, yaptıkları iyi şeylerin karşılığı olarak, kendisini ne tür bir mutluluğun beklediğini bilmez.
- 32:18. Öyleyse, Mü'min kimse "fâsık" olan kimse gibi midir? Elbette bunlar bir olmazlar.
- 32:19. Îmân eden ve sâlihâtı yapanlar,¹ işte onlar için, yapmış olduklarından dolayı konaklama yeri olarak Me'va Cennetleri var.
1- Bkz. 28:67. âyetin 2. dipnotu.
- 32:20. Fasıklara¹ gelince, onların barınağı ateştir. Her çıkmak istediklerinde, oraya yeniden iade edilirler. Ve onlara: "Yalanladığınız ateşin azâbını tadın!" denir.
1- Günaha sapan. Günahta ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnanıldığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan.
- 32:21. Onlara, büyük azâptan¹ önce, daha yakın² olan azâptan tattıracağız. Belki dönerler.³
1- Âhiret. 2- Dünya. 3- Belki akıllarını başlarına alırlar, gerçeği kavrarlar.
- 32:22. Rabb'inin âyetleri ile öğütlendiği halde, ondan yüz çeviren kimse-den daha zâlim kim vardır? Kuşkusuz Biz, mücrimlere hak ettikleri cezaı vereceğiz.

- 32:23. Ant olsun ki Mûsâ'ya Kitâp verdik. Sakın ona kavuşmaktan¹ kuşku içinde olma. Onu² İsrâîloğulları için yol gösterici yaptık.
1- Musa'nın muhatap olduğu ilâhi vahye muhatap olduğundan, aynı yolun yolcusu olduğundan. **2-** Tevrât'ı.
- 32:24. Sabrettikleri ve âyetlerimize tam bir bağlılık gösterdikleri için, onlardan buyruğumuzla doğru yola ileten önderler çıkardık.
- 32:25. Senin Rabb'in; kıyâmet günü, anlaşmazlığa düştükleri şeylerde onların arasını ayırır.¹
1- Kimin haklı, kimin haksız olduğu konusunda kesin hükmünü verecek.
- 32:26. Yaşadıkları yerlerde, daha önce gezip dolaşmış olan nice nesilleri yok etmiş olmamız, onları doğru yola iletmeye yetmedi mi? Kuşkusuz bunda nice âyetler¹ vardır. Hâlâ söz dinlemeyecekler mi?
1- Dersler, göstergeler, kanıtlar.
- 32:27. Çorak araziye suyu sevk edip, onunla hayvanlarının ve kendileri- nin yedikleri bitkileri çıkardığımızı görmüyorlar mı? Bundan ibret almaları gerekmez mi?
- 32:28. "Eğer doğru kimselerseniz, bu fetih¹ ne zaman?" diyorlar.
1- Karar, yargı zamanı; haklı ve haksızın belli olacağı Kıyâmet Günü.
- 32:29. De ki: "Kâfirlerin fetih günü¹ inanmaları kendilerine bir yarar sağlamaz. Ve onlara süre de tanınmaz."
1- Karar zamanı, hüküm günü, kıyâmet günü.
- 32:30. Artık onları kendi hallerine bırak ve olacakları bekle. Doğrusu onlar da bekleyenlerdir.

33. AHZÂP SÛRESİ

[[İniş sırası: 90, Medeni, 73 âyet.

Adını 20. âyetteki "El-Ahzâb/kabileler" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 33:1. Ey Nebi! Allah'a takvâli ol.¹ Kâfirlere ve Münafıklara uyma.² Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Allah'ın buyruklarını uygulamada ödünsüz ol. 2- Kâfirlerin ve Münafıkların arzularına uyma, onlara ödün verme.
- 33:2. Rabb'inden sana vahyedilen neyse yalnızca ona uy. Kuşkusuz Allah, yaptığınız şeylerden haberdardır.
- 33:3. Allah'a tevekkül¹ et. Vekil² olarak Allah yeter.
1- Allah'a güven, O'na dayan; yapman gerekenleri yaptıktan sonra sonucunu Allah'a bırak. 2- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefilisi olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; "canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan."

33:4. Allah, hiç kimsenin bedenine iki kalp yerleştirmedir. Zihar¹ yaptığınız eşlerinizi, size anne yapmadır. Ve himayeniz altına aldıklarınızı² öz evlâdınız kılmadı. Bunlar sizin söylediğiniz boş sözlerdir. Allah gerçeği söyler. Ve doğru yola O iletir.

1- Câhiliye döneminde bir kimsenin, karısının sırtını annesinin sırtına benzeterek, "Sen bana annemin sırtı gibisin" diye yemin etmesine ve böylece eşyle bir daha ilişkiye girmeyi kendisine harâm saymasına zihar deniyordu. Böylelikle kadın boşta kaldığı halde başka bir evlilik de yapamıyordu. **2-** "Evlatlıklarınız" diye çevrilen ve kök anlamı "çağırarak, dâua etmek, istemek" demek olan "Ed'iyâ" kelimesi, "himaye altına girmiş olan, öz babası dışında başka birinin yanında yaşayan veya ait olmadığı bir kabileye katılmış olan anlamındadır. Arapça'da erkek evlatlığa "bunuve," kız evlatlığa "rabîbe" denmektedir. Yine "İbn'ü bi tebenni" evlatlık, edinilmiş evlat, "tebenni tf'l" evlat edinmek demektir. Zeyd için Muhammed Nebi'nin evlatlığı denmesi doğru değildir. Zaten aralarında beş yaş fark olan birisinin evlatlık edinilmesi işin tabiatına aykırıdır.

33:5. Onları¹ babalarına nispetle çağırın.² Bu Allah'ın yanında daha hakkaniyetlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, artık onlar dinde kardeşleriniz ve sorumluluklarını üstlendiğiniz kimselerdir. Bilinçli olarak yaptığınız şeyler dışında, yanlışlıkla yaptıklarınızda sizin için bir günah yoktur. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir. **1-** Himayeniz altında olanları. **2-** Çağırduğunuz zaman babalarının adıyla çağırın.

33:6. Nebi, İmân Edenler için kendi canlarından daha yakındır. O'nun eşleri onların anneleridir. Aralarında aile bağı olanlar; Allah'ın Kitâp'ına göre birbirlerine, diğer Mü'minler'den¹ ve muhacirlerden² daha yakındır.³ Ancak velilerinize⁴ yapacağınız iyilik hariç. İşte bunlar Kitâp'ta⁵ kayıtlıdır.

1- Medineli Mü'minlerden. **2-** Hicret ederek Medine'ye gelmiş olanlardan. **3-** Önceliklidirler. **4-** Bkz. 32:4. âyetin 3. dipnotu. **5-** Yasa gereğidir.

33:7. Hani Biz, Nebilerden kesin söz almıştık. Ve senden, Nûh'tan, İbrâhîm'den, Mûsâ'dan ve Meryem Oğlu İsâ'dan, hepsinden sağlam söz aldık.

- 33:8. Ki, doğru kimselere, doğruluklarını sorsun.¹ Ve Kâfirlere de acı verecek bir azâp hazırladı.
1- Sözüne bağlı kimselerin, sözlerine bağlılıklarını ortaya koysun.
- 33:9. Ey İmân Edenler! Allah'ın size olan nimetlerini hatırlayın! Hani, üzerinize ordular gelmişti de Biz, onların üzerine rüzgâr¹ ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görendir.²
1- Fırtına. 2- Ne kadar zor durumda olduğunuzu görmekteydi.
- 33:10. Hani onlar, alttan ve üstten, her yönden size saldırmışlardı. Gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Ve siz, Allah hakkında zan üzerine zanda bulunuyordunuz.¹
1- Allah'ın ne yapacağına, yardım edip etmeyeceğine dair aklınızdan birçok düşünce geçiriyordunuz.
- 33:11. Orada, İmân Edenler sınava tâbi oldular. Şiddetli bir sarsıntı ile sarsıldılar.
- 33:12. O zaman Münafıklar¹ ve kalplerinde hastalık olanlar, "Allah ve Resûlü bize boş vaatte² bulunmuş." diyorlardı.
1- Bkz. 29:11. âyetin dipnotu. 2- Allah ve Resûl'ünün zafer sözü bir aldatmacaymış.
- 33:13. Onlardan bir topluluk: "Ey Yesrib¹ halkı, sizin için burada duracak bir yer yok, hemen dönün! Yine onlardan bir grup da: "Evlerimiz gerçekten korumasızdır." diyerek Nebi'den izin istiyorlardı. Oysaki evleri korumasız değildi. Onlar, savaştan kaçmak için bahane arıyorlardı.
1- Medine.
- 33:14. Fakat onların üzerlerine, her bir taraftan girilip kuşatılsalardı ve sonra da fitne¹ çıkarmaları istenseydi, tereddüt etmesizin bunu hemen yerine getirirlerdi.
1- Baskı ve işkençe yapmaları. Düşmanla iş birliği yapmaları, Mü'minlerle savaşımları, yağma yapma ve kargaşa çıkarmaları istenseydi.
- 33:15. Oysaki onlar, daha önce arkalarını dönüp kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz sorumluluktur.

- 33:16. De ki: “Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçırıyorsanız, kaçmak asla size yarar sağlamaz. Öyle olsa bile çok az faydalanırsınız.”
- 33:17. De ki: “Eğer Allah başınıza bir kötülük getirmeyi dilese sizi kim koruyabilir? Veya size bir rahmet dilese...¹” Onlar, kendileri için Allah’tan başka bir veli de bir yardımcı da bulamazlar.
1- Buna kim engel olabilir?
- 33:18. Allah, sizden engel¹ olmaya çalışanları ve kardeşlerine:² “Bize gelin.³” diyenleri kesinlikle biliyor. Onların pek azı hariç savaşa gelmezler.
1- Savaşmaya gitmeye. 2- Yandaşlarına. 3- Bizimle birlikte hareket edin.
- 33:19. Size karşı çok isteksizdirler. Fakat korku gelince, ölümden dolayı baygınlık çökmüş kimse gibi gözleri dönmüş olarak sana baktıklarını görürsün. Sonra korkuyu savınca, hayra¹ karşı kıskançlıkla sivri dilleriyle sizi incitirler. İşte onlar Mü’min değiller. Allah yaptıklarını boşa çıkardı. Bu Allah’a kolaydır.
1- Mal ve ganimet.
- 33:20. Onlar, düşman birliklerinin gitmediğini sanıyorlardı. Eğer birlikler gelseler,¹ çölde yaşayan Arapların arasına karışıp, ne halde bulunduğunuzu sormak isterler.² Eğer sizin aranızda olsalardı, pek azı hariç, savaşmazlardı.
1- Düşman birlikleri tekrar saldıracak olsalar. 2- Yenilgi haberlerinin beklerler.
- 33:21. Ant olsun ki, sizden Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı uman ve Allah’ı çokça zikredenler¹ için, Allah’ın Resûl’ünde iyi bir örnek vardır.
1- Allah’ın öğütlerini, hatırlattıklarını dikkate alanlar. Buyruklarına uyanlar.
- 33:22. Mü’minler, düşman birliklerini gördükleri zaman: “İşte bu, Allah’ın ve Resûl’ünün bize söz verdiği şeydir. Allah ve O’nun Resûl’ü doğru söyledi.” Bu, onların yalnızca îmân ve teslimiyetlerini arttırdı.
- 33:23. Mü’minlerden öyle erler¹ var ki; Allah’a, üzerine söz verdikleri şeylere bağlılık gösterdiler. Böylece onlardan bir kısmı verdiği

sözü yerine getirdi, bir kısmı da beklemektedir.² Verdikleri sözden asla dönmediler.

1- *Yiğitler.* **2-** *Bir kısmı savaşarak can verdi, bir kısmı da sırasını beklemektedir.*

33:24. Allah, doğru kimseleri, doğruluklarından dolayı ödüllendirecek, Münafıkları, dilerse cezalandıracak veya tevbelerini kabul edecektir. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

33:25. Kâfirleri bir yarar elde etmeden kinleriyle geri çevirdi. Ve Allah, Mü'minlere savaşta yeterli geldi. Allah, Mutlak Güç Sahibi'dir, Mutlak Üstün Olan'dır.

33:26. Allah, Kitâp Ehli'nden düşmanlara yardım edenleri kalelerinden indirdi. Ve yüreklerine korku saldı. Bir kısmını öldürüyor, bir kısmını esir alıyordunuz.

33:27. Sizi, onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve hiç ayak basmadığınız yerlere mirasçı yaptı. Allah, Her Şeye Güç Yetiren'dir.¹

1- *Bu âyetlerin, Hicretin 5. Yılında gerçekleşen Hendek Savaşı'nı konu edindiği söylenmektedir.*

33:28. Ey Nebi! Eşlerine de ki: "Eğer dünya hayatını ve onun ziynetini istiyorsanız, gelin sizi yararlandırayım.¹ Ve sizi güzellikle boşayayım."

1- *Nafakanızı, geçimliliğinizi.*

33:29. "Eğer Allah ve Resûl'ünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, kuşkusuz Allah, sizden muhsin¹ olan kadınlar için büyük bir ecir² hazırlamıştır."

1- *İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.* **2-** *Ödül, karşılık.*

33:30. Ey Nebi'nin hanımları! Sizden kim açık bir fuhuş¹ yaparsa, onun azâbı iki kat arttırılır. Ve bu Allah'a göre pek kolaydır.

1- *İsyankârlık, aşırılık. Fuhuş, kelime anlamı olarak aşırılık demektir. Hangi konu ve alanda olursa olsun, yapılan her aşırılığı kapsamaktadır.*

- 33:31. Ve sizden kim Allah ve Resûl'üne¹ içtenlikle uyar ve sâlih² olanı yaparsa ona da iki kat ödül veririz. Ayrıca ona cömertçe bir rızık hazırlamışızdır.
1- Bkz. 24:52. âyetin 1. dipnotu. **2-** *Kötülüğe karşı mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelteren, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyi yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.*
- 33:32. Ey Nebî'nin hanımları! Siz diğer kadınlardan biri değilsiniz. Eğer takvâlıysanız, yabancı erkeklerle edalı bir üslupla konuşmayın. Zira kalbinde kötülük olan bir kimse buna yanlı ş anlam yükleyebilir. Sözün marûf¹ olanını söyleyin.
1- *İyi, doğru, yararlı, güzel olan. Toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşi ile doğru olduğu kabul edilen. Vahye uygun olan.*
- 33:33. Evlerinizde vakarlı olun.¹ Câhiliye dönemindeki gösteriş gibi gösteriş yapmayın. Salâtı² ikâme edin, zekâtı² yapın. Allah'a ve Resûl'üne itaat edin.³ Ey Nebî'nin ailesi! Allah sizden her türlü kirliliği giderip sizi tertemiz kılmak istiyor.
1- *Yaşam biçiminize özen gösterin. Çevirilerde, "Vakarlı olma" (vekarna) buyruğuna, çoğunlukla "evinizde oturun" diye anlam verilmektedir. Oysaki âyette oturmaktan söz eden herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Âyet, evde oturmaktan değil, vakarlı olmaktan söz etmektedir. 2-* Bkz. 29:45. âyetin dipnotu. **3-** Bkz. 24:52. âyetin 1. dipnotu.
- 33:34. Evlerinizde okunmakta olan Allah'ın âyetlerini ve hikmetini¹ aklınızdan çıkarmayın. Kuşkusuz Allah, Bütün Ayrıntıları Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.
1- *Yasa, yargı, karar, emir, ilke ve kurallarını.*
- 33:35. Müslim erkekler ve Müslim kadınlar, Mü'min erkekler ve Mü'min kadınlar, adanmış erkekler ve adanmış kadınlar,¹ sadık erkekler ve sadık kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, hûşûlu² erkekler ve hûşûlu kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, sâim olan³ erkekler ve sâim olan³ kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar ve Allah'ı çok zikreden erkekler ve Allah'ı çok zikreden kadınlar;⁴ Allah, onlar için bağışlanma ve büyük bir ödül hazırlamıştır.
1- *Kendilerini Allah'a adanmış. 2-* *Allah'a içtenlikle, samimiyetle yönelen. 3-* *Kendilerine hâkim olan. Kelimenin bu âyetteki anlamı oruç tut-*

mak değil “kendisine hâkim” olmaktır. Bu kelime ister yiyecek ister söz ister hareket olsun bir şey yapmaktan geri durmak demektir. Durgun rüzgâra, Güneş’in gökte tam tepe noktasındaki duruşu olan günün tam ortasına savm denmektedir. 4- Allah’ın buyruklarını dikkate alan, Allah’ı akıllarından çıkarmayan.

33:36. Allah ve Resûl’ü bir konuda karar verdiği zaman,¹ hiçbir İmân Eden erkek ve İmân Eden kadın için, o konuda tercih hakkı yoktur. Kim Allah ve Resûl’üne asilik ederse o, açık bir sapkınlıkla sapmış olur. **1- Bkz. 24:52. âyetin 1. dipnotu.**

33:37. Allah’ın kendisine nimet verdiği ve senin de nimet verdiği kimseye diyordun ki: “Eşini yanında tut. Allah’a karşı takvâli ol.¹ Allah’ın açığa çıkaracağı şeyi içinde gizliyorsun. İnsanlara hûşû² duyuyorsun; oysaki hûşû duyman gereken Allah’tır.³” Sonra Zeyd ondan tamamıyla ayrılınca, Biz onu sana eş yaptık ki böylece himaye edilenlerin⁴ boşadıkları kadınlarla evlenmelerinde İmân Edenlerin üzerinde bir güçlük olmasın. İşte Allah’ın emri böylece yerine gelmiş oldu.

1- Allah’ın buyruklarına titizlikle uy. 2- Toplumsal değer yargılarını önemsiyorsun. 3- Âyette geçen “Ve Tuhfi fi nefsike” (İçinde gizliyorsun) hitabı Nebi’ye değil, Nebi’den Zeyd’dir. Hitap, şimdiki/geniş zaman formundadır ve hitabın muhatabı Zeyd’tir. Doğru çeviri “gizliyordun” değil, “gizliyorsun” dur. Allah’ın açığa çıkaracağı şeyi içinde gizleyen Nebi değil, toplumun baskısından çekinen Zeyd’tir. 4- Bkz. 33:4. âyetin 2. dipnotu.

NOT: Bu âyet üzerinden Muhammed Nebi’ye yönelik hadis, siyer ve tefsir kaynaklarında, çok çirkin ve ahlâksız yakıştırmalar ve iftiralar yer almaktadır. Oysaki Muhammed Nebi; vahyin elçisi ve temsilcisi olma şerefine erişmiş, yüksek ahlâk, izzet ve erdem sahibi bir kimsedir. Böyle bir kimse olduğu göz ardı edilerek, Zeyd’in boşanmış eşi ile evliliğini basit ve süfli düşüncelerle anlatmaya çalışmak ahmakça bir davranıştır. Bu ahlâksız iftiralara inanan bazı kimseler, bu konuda çeşitli tereddütler yaşamaktadırlar. Oysaki o büyük şahsiyet bir şey yapmış ve bu Allah tarafından uygun görüldüğü için düzeltilmemişse, yaptığı şeyi eleştirmek Allah’ı eleştirmektedir; Kur’an’ın deyiimi ile haddi aşmaktır, fahşâlıktır.

Şu gerçek unutulmamalıdır ki: Bir konuda yargıda bulunmak için gerekli olan ana koşul, o konu hakkında kesin bilgi sahibi olmaktır. Hakkında kesin bilgi sahibi olunmadan, yani bir şeyin neden ve niçin yapıldığı, nasıl

olduğu ayrıntıları ile bilinmeden yargıda bulunulamaz. Öyle ki bir kimseyi elinde bıçakla birisini öldürürken gördüğümüzde ona hemen katil deriz. Ancak neden öldürdüğünü öğrendiğinizde belki de ona kahraman diyeceğiz. Nebi'mizin Zeyd'in boşanmış eşi ile evliliğinin öncesi ve sonrası konusunda da neden ve nasıl olduğuna dair de kesin hiçbir bilgiye sahip değiliz. Geleneksel kaynaklarda yer alan uydurma bilgilerden hareketle yargıda bulunanlar, Nebi'ye atılan iftiraya ortak olmaktadır. Olması gereken şudur: Bir ön yargı olarak; eğer Nebi'miz bir şey yapmışsa, onun iyi ve doğru olduğunu düşünmeliyiz. Ona olan güvenimiz ve inancımızın gereği olarak onun asla haksızlık yapmayacağını, adil olduğunu, gerekeni gerektiği gibi yaptığından emin olmalıyız. Aşağıda yer alan 38 ve 39. âyetlere îmân eden herkes, Muhammed Nebi'ye atılan iftiralara ortak olmamalı.

33:38. Nebi, Allah'ın farz kılması gereği olarak bir şeyi yapmasından dolayı suçlanamaz. Bu, daha önceki toplumlarda da geçerli olan Allah'ın yasadır. Allah'ın emri, takdir edilmiş bir kaderdir.¹
1- Kesinleşmiş bir yasadır.

33:39. Onlar, Allah'ın mesajını iletirler ve O'na hûşû¹ duyarlar ve Allah'tan başka hiç kimseye hûşû duymazlar. Allah, hesap görücü olarak yeter.²
1- Allah'a karşı derin saygı, içten sevgi duymak, canî gönülden Allah'a yönelmek, alçak gönüllü, bilinçli ve duyarlı olmak. Derin saygı ve içten sevgi beslediği; üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duyduğu yüce varlıktan ayrı düşme, uzak kalma endişesini/korkusunu taşımak. 2- Hesap verilecek tek merci Allah'tır.

33:40. Muhammed içinizden hiç birinizin babası değildir; fakat Allah'ın Resûlü ve Nebilerin sonuncusudur. Allah, her şeyi en iyi bilendir.

33:41. Ey îmân edenler! Çok anısla Allah'ı anın.

33:42. O'nu günün başında sonunda¹ tesbih² edin.

1- Sürekli. Bütün bir gün. Sabahtan akşama kadar. 2- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, El-hamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.

- 33:43. Allah ve melekleri, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size salât¹ etmektedir. O, Mü'minlere karşı çok merhametlidir.
1- Destek olmaktadır, yardım etmektedir.
- 33:44. O'na kavuşacakları gün, "selâm^{1"} ile karşılanırlar. Onlar için cömertçe ödül hazırlanmıştır.
1- Esenlik ve güven.
- 33:45. Ey Nebi! Biz seni tanık, haber veren ve uyarıcı olarak gönderdik.
- 33:46. O'nun izni¹ ile Allah'a çağırın ve aydınlatan bir kandil² olarak.
1- "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre, Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği" anlamlarına gelmektedir. 2- Aydınlatıcı.
- 33:47. Mü'minleri müjdele! Onlar için Allah'tan büyük bir lütuf vardır.
- 33:48. Kâfirlere ve Münafıklara boyun eğme, onların baskılarına aldırma. Allah'a tevekkül¹ et. Vekil² olarak Allah yeter.
1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak. 2- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefil olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; "canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan." Vekil sadece Allah'tır.
- 33:49. Ey îmân edenler! Mü'min kadınlarla evlenip, sonra onlara dokunmadan boşarsanız, onların iddet süresince beklemelerini isteme hakkınız yoktur. Böyle bir durumda onları hemen yararlandırın¹ ve güzellikle ayırın.
1- Tazminatlarını verin, başışta bulunun.

33:50. Ey Nebi! Biz, ecirlerini¹ verdiğin eşlerini ve savaşlarda Allah'ın fey² olarak sana verdiği antlaşma yolu ile hak sahibi olduklarını,³ sana helâl kıldık. Seninle birlikte hicret eden amcanın kızları, halalarının kızları, dayının kızları, teyzelerinin kızları ve kendisini Nebi'ye hibe⁴ edip de Nebi'nin de evlenmeyi uygun gördüğü Mü'min kadını -ki bu yalnızca sana özgüdür- sana helâl kıldık. Onlara⁵ zevce-leri ve antlaşma yolu ile hak sahibi oldukları konusunda neyi farz⁶ kıldığımızı biliriz. Bu durum senin için bir güçlük olmasın diyedir.⁷ Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Mehirlerini. **2-** Savaşmadan elde edilen şeyler. **3-** Bkz. 23:6. âyetin dipnotu. **4-** Kendisini Nebi'nin yoluna adayan, onun için her şeyinden vaz geçen. Kendisini Nebi'ye bağışlayan. **5-** Senin dışındaki Mü'minlere. **6-** Zorunlu yükümlülük. **7-** Âyetin içeriği dikkate alındığında evlilik konusunda Nebi'ye bir ayrıcalıktan değil, bir kısıtlamadan söz edilebilir (33:52). Zira Mü'minler için öngörülme-yen kısıtlama Nebi'ye yapılmıştır. Ayrıca dikkat edilirse bütün amcalar ve dayılar değil, sadece "hicret eden" amca kızları ile dayı kızlarından söz edilmekte, halalar ve teyzelerin tamamından söz edilirken amca ve dayı tekil olarak anılmaktadır. Dayıların ve amcaların tamamının anılmaması, konunun özel bir bağlama sahip olduğunu bunun da hicret sonrası ile ilgili olduğu ve bu evlilik müsaadesinin içinde bulunulan durumla bağlantılı olduğunu göstermektedir.

33:51. Onlardan¹ dilediğini ertellersin, dilediğini yanına alırsın. Bıraktıklarından,¹ istediğini yanına almanda senin için bir sakınca yoktur. En uygun olanı budur. Bu, onların gözlerinin aydın olması² ve hüzünlenmemeleri ve kendilerine verdiğinle hoşnut olmaları için en uygun olanıdır. Allah, kalplerinizde olanı bilmektedir. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, Çok Şefkatli'dir.

1- Nebi'nin dilediğini yanına almasını, dilediğini ertelemesinin Nebi'nin özel hayatıyla ilgisi yoktur. **2-** Sevinmeleri.

33:52. Bundan böyle başka kadınlarla evlenmen, eşlerini boşayıp yerine iyi olması hoşuna gitse bile başka kadın alman sana helâl olmaz.¹ Ancak antlaşma yolu ile² hak sahibi olduğun hariç. Allah, her şeyi gözetleyip denetleyendir.

1- Artık başka biriyle evlenemezsin. **2-** Bkz. 23:6. âyetin dipnotu.

33:53. Ey İmân Edenler! Nebi'nin evlerine, yemeğe izin verilmiş olmasının dışında vakitli vakitsiz izinsiz girmeyin. Ama çağrılmışsanız o başka. Yemeği yiyince de hadise¹ dalıp oyalanmayın, hemen dağılın. Doğrusu bu haliniz Nebi'yi rahatsız ediyor, o sizi kırmamak için bir şey demiyor. Allah ise gerçeği açıklamaktan çekinmez. Onlardan bir şey isteyeceğiniz zaman da hicap² arkasından isteyin. Bu sizin kalpleriniz için de onların kalpleri için de daha uygundur. Allah'ın Resûl'üne rahatsızlık vermeniz doğru olmaz. Kendisinden sonra eşleriyle asla evlenemezsiniz. Kuşkusuz bu Allah'ın yanında büyük şeydir.

1- Söze. 2- Perde. (Kapı yerine kullanılan perde. O günün koşullarında iç odalarda kapı olmadığı için, kapı olarak perde kullanılmaktaydı.) Hicap, iki şey arasına girerek, birini diğerinden koruyan, saklayan nesneyi ifade etmektedir. Bu kullanıldığı yere göre somut bir şey olabileceği gibi, edep, hayâ gibi soyut bir şey de olabilir. Burada kastedilen şey; aile ortamının ve kişinin özel hayatının, mahremiyetinin korunmasıdır. İzin alınmadan, haberdar etmeden özel alanlara girilmemesidir. Bu ev ortamında, başkasının görmesi uygun olmayan bir durumda olmaya karşı bir uyarıdır. Hicap aynı zamanda edepli olmayı da ifade etmektedir. Bunun kadının erkekle görüşmesini kısıtlayan bir uyarı olarak tanımlanması tamamı ile bir zihniyet sorunudur. Erkeğin kadına bakışını dinleştirmesinden kaynaklanmaktadır.

33:54. Bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de şunu bilin ki; kuşkusuz Allah, Her Şeyi En İyi Bilendir.

33:55. Onlara; Babaları, oğulları, kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, hemcinsleri ve antlaşma ile hak sahibi oldukları¹ ile serbestçe görüşmelerinde bir sakınca yoktur. Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Kuşkusuz Allah, Her Şeye Tanık'tır.

1- Bkz. 23:6. âyetin dipnotu.

33:56. Kuşkusuz Allah ve melekleri, Nebi'ye salât¹ ederler. Ey İmân Edenler! Siz de O'na salât edin. Tam bir bağlılıkla selâm² edin.

1- Allah ve melekleri, Nebi'ye destek oluyorlar, siz de ona destek olun. 2- Teslim olun.

33:57. Allah ve Resûl'üne eziyet edenlere, Allah, dünya ve âhirette lânet etti. Ve onlar için alçaltıcı bir azâp hazırladı.

- 33:58. Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara yapmadıkları bir şey nedeniyle eziyet eden kimseler, bu durumda iftira ve apaçık günah yüklenmiş oldular.
- 33:59. Ey Nebi! Eşlerine, kızlarına ve Mü'minlerin kadınlarına söyle, cilbablarını¹ üzerlerine salsınlar.² Bu, salma onların bilinmeleri³ ve eziyet edilmemeleri⁴ için daha uygundur. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 1- Cilbab, (celabib) söylendiği gibi, kadını tepeden tırnağa örten bir giysi türü değil, o günün toplumunda bir dış kıyafet, bir çeşit üstlükü. 2- Dışarı çıkarılarken. 3- İffetli olduklarının bilinmesi. 4- Sarkıntılık yapılarak incitilmemeleri.*
- 33:60. Eğer, münafıklar, kalplerinde hastalık bulunanlar, şehirde yalan ve kötü haber yayanlar bu davranışlarına son vermezlerse, ant olsun ki, seni onlara musallat ederiz de seninle bir arada daha fazla kalamazlar.
- 33:61. Lânetlenmiş kimseler olarak, nerede rastlansalar yakalanıp, kıyasıya öldürülürler.¹
- 1- Müslümanların morallerini bozup, onları panikleterek bozguna uğramalarını sağlamak için Nebi'nin savaşta öldüğü türden ve benzeri yalan haberlerle bozgunculuk yapanlardan söz edilmektedir.*
- 33:62. Gelmiş geçmiş olanların tamamı¹ hakkında Allah'ın sünneti² budur. Ve Allah'ın sünnetinde asla bir değişiklik bulamazsın.
- 1- Gelmiş geçmiş bütün bozguncular için. 2- Allah'ın yarası.*
- 33:63. İnsanlar sana Sâ'at'ten¹ soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi yalnızca Allah'ın yanındadır." Ne bilirsin belki de o Sâ'at yaklaşmıştır.
- 1- Kıyâmet'in kopma anı.*
- 33:64. Allah, Kâfirlere lanet etmiştir. Onlar için alevli ateşi hazırlamıştır.
- 33:65. Orada sürekli kalıcıdırlar. Orada bir koruyucu ve yardımcı bulamazlar.
- 33:66. Yüzlerinin ateşin içinde bir taraftan bir tarafa çevrileceği gün: "Keşke biz, Allah'a ve Resûl'e itaat etseydik." derler.
- 33:67. "Ey Rabb'imiz! Biz büyüklerimize ve beylerimize¹ uyduk, onlar da bizi yanlış yola saptırdılar." derler.
- 1- Dinde ileri gelenlerimize, önderlerimize.*

- 33:68. “Rabb’imiz! Onlara iki kat azâp ver ve onları büyük bir lânete uğrat.”¹
1- Rahmetinden tamamen uzaklaştır.
- 33:69. Ey İmân Edenler! Mûsâ’ya eziyet eden kimseler gibi olmayın! Allah; O’nu, onların söylediklerinden¹ temize çıkardı. O, Allah’ın yanında yüzü ak olan biriydi.
1- Suçladıkları şeylerden.
- 33:70. Ey İmân Edenler! Allah’a takvâli davranın ve daima doğruyu söyleyin;
- 33:71. Ki yaptıklarınızı sizin için düzeltsin¹, suçlarınızı bağışlasın. Her kim Allah’a ve Resûl’üne itaat² ederse en büyük kurtuluşla kurtuluşa ermiş olur.
1- Yanlışlarınızı düzeltsin, eksiklerinizi tamamlasın. 2- Bkz. 24:52. âyetin 1. dipnotu.
- 33:72. Biz, emaneti¹ göklere, yere ve dağlara sunduk. Onu yüklenmeye yanaşmadılar.² Ondan korktular.³ Onu insan yükledi. O, çok zâlim ve çok cahildir.⁴
1- Dilediğini yapabilme özgürlüğü. Özgür irade sahibi olmayı. Emanetin insana verilmesi demek onun akıl ve özgür irade sahibi kılınması demektir. 2- Özgür irade sahibi olmaktan çekindiler. 3- Ürperdiler. Emanetin, göklere, yerlere ve dağlara sunulması mecazi bir anlatımdır. Bununla, vahiy sorumluluğunun üstlenilmesinin, akıl ve irade sahibi olmanın ne denli önemli ve değerli bir sorumluluk olduğu anlatılmak istenmektedir. 4- Bu niteleme, insanların tamamını kapsamamaktadır. İnsan kelimesinin başında belirlilik takısı var. Dolayısı ile bildik, bilinen, belli bir kesim insandan söz etmektedir. Bu nitelermeler, yüklendiği sorumluluğun gereğini yerine getirmeyen insan içindir. Bu insan, büyük bir cehaletle hem kendisine hem de dışındaki âleme büyük bir haksızlık yapmaktadır. Allah, akıl ve özgür irade sahibi kılınma sorumluluğunu kötüye kullanan kimseleri cezalandıracak, emanete gerektiği gibi sahip çıkanları, sorumluluklarını yerine getirenleri de ödüllendirecektir.
- 33:73. Allah, münafık erkeklere ve kadınlara; Müşrik erkeklere ve kadınlara azâp eder, Mü’min erkeklerin ve kadınların tevbelerini kabul eder¹ Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dır.

34. SEBE SÛRESİ

[İniş sırası: 58, Mekki, 54 âyet.

Adını 15. âyetteki “Sebe/Yemen’de bir bölge veya kabîle” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

34:1. Hamd,¹ göklerde ve yerde olan şeyler kendisine ait olan Allah içindir. Hamd, Âhiret’te de O’na aittir. O, En İyi Hüküm Veren’dir, Her Şeyden Haberdar’dır.

1- Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla "hamd," verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaratıcı'nın sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık.

34:2. O, yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve ona yükseleni bilir. O, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dır.

34:3. Kâfirler: “Bize o Sâ’at¹ gelmeyecek.” dediler. De ki: “Bilakis! Gaybı bilen Rabb’ime ant olsun ki, o kesinlikle size gelecektir. Göklerde olsun, yerde olsun zerre kadar da olsa hiçbir şey O’ndan gizli kalmaz. En küçüğünden en büyüğüne kadar her şey Kitâb-ı Mubîn’dedir.”²

1- Kiyâmetin kopması. 2- Apaçık kitâp. Allah’ın ezeli ilmi.

34:4. O Gün; îmân edip, sâlihâtı yapanları¹ ödüllendirecektir. Onlar için bağışlanma ve cömertçe rızık vardır.

1- “İmân edip, sâlihâtı yapanlar” terkiibini “îmân edip iyi işler yapanlar” diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiyeye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı “seyyât” yani kötülük ve “fesad” yani bozgunculuk kelimeleridir.

- 34:5. Âyetlerimizi etkisiz bırakmak için çalışanlar; işte onlar, onlar için elem verici kötü bir azâp vardır.
- 34:6. Kendilerine ilim¹ verilmiş olanlar,² Rabb'inden sana indirilenin yegâne gerçek olduğunu ve onun; Aziz'in,³ Hamid'in⁴ yoluna ilet-tiğini görüyorlar.
1- Vahiy. 2- Kitâp Ehli (10:94). 3- Mutlak üstün olan. 4- Övgüye değer yegâne varlık.
- 34:7. Kâfirler alayımı bir şekilde: "Çürüyüp, lime lime parçalandığınız zaman, sizin yeniden dirileceğinizi haber veren bir adamı size göstereyim mi?" dediler.
- 34:8. "Bu adam ya uydurdıklarını Allah'a dayandırıyor ya da cinnet ge-çiriyor!" Hayır, aslında inanmayanlar, çaresizlik ve derin bir sap-kınlık içindedirler.
- 34:9. Onlar, göklerde ve yerde, önlerinde ve arkalarında olanları gör-mediler mi? Dilersek onları yere geçiririz. Veya gökten üzerlerine parçalar düşürürüz. Bunlarda¹ yönelen² her kul için âyet³ vardır.
1- Göklerde ve yerde olanlar. 2- Bütün benliği ile Allah'a yönelen. 3- Kanıt.
- 34:10. Ant olsun ki, katımızdan Dâvud'a bir fazilet¹ verdik. Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber övgüyü tekrarlayın. Ve onun için demiri yumuşattık.²
1- Üstünlük, ayrıcalık. 2- Demiri eritmeyi ve işlemeyi; kendisini korumayı ve savunmayı öğrettik.
- 34:11. Bedeni örten zırhlar yap. Bağlantılarını güzel şekilde tasarla. Sâlihâtı¹ yapın. Ben, yaptıklarınızı Bütün Gerçeğiyle Gören'im.
1- Bkz. 34:4. âyetin dipnotu.
- 34:12. Sabahleyin bir aylık yol gitmeyi, akşamleyin bir aylık yoldan geri dönmeyi sağlayan rüzgâr,¹ Süleymân içindi. Ve erimiş bakırı kay-nağından ona akıttık. Ve cinnlerden,² Rabb'inin izni ile onun eli-nin altında çalışanlar vardı. Onlardan kim emrimizden çıkacak olsa, ona alevli ateşin azâbından tattırdık.
1- Bir ay sürecek mesafeyi rüzgârın sayesinde bir günde almayı sağ-ladık. 2- Yabancı beldeden olan kimseler. Kur'an, cinn ismini, ontolojik varlık olan ve dumansız ateşten yaratılan "cinn" için kullanmanın yanı sıra, yabancı olan, yabancı yerleşim yerlerinde yaşayan, tanıdık olma-yan "insanların tamamını kast etmek" için de kullanmaktadır (46:29).

- 34:13. Ona dilediği gibi mâbetler,¹ şekil verilmiş eşyalar, havuz büyüklüğünde çanaklar² ve sabit³ ağır kazanlar yapıyorlardı. Ey Dâvud'u izleyenler! Şükür için çalışın. Ama kullarım içinde şükreden çok azdır. **1-** Mescitler, saraylar, binalar. **2-** Büyük yelkenliler, tekneler. **3-** Taşınamayacak büyüklükte.
- 34:14. Onun ölümünü gerçekleştirdiğimiz zaman; ölümünü, “minsee”yi¹ kemiren “deâbbetular”dan² başka bir şey ortaya çıkarmadı. Yere kapandıığında ortaya çıktı ki; cinnler³ o gaybı⁴ bilselerdi, o alçaltıcı azâp⁵ içinde kalmazlardı. **1-** Ahşap oturak, bir şeyin kendisi ile geriye itildiği değnek. **2-** Yer kurdu. **3-** Süleymân'a işçilik yapan yabancılar. **4-** Süleymân'ın ölmüş olduğunun bilgisini. **5-** Ağır işçilik koşullarında çalışma zorunluluğu.
- 34:15. Ant olsun ki, Sebelilerin yaşadıkları yerde bir âyet¹ vardı: Sağda ve solda iki cennet!² “Rabb'inizin rızkından yiyeceğin ve O'na şükredin.”³ Temiz bir belde ve çok bağışlayıcı bir Rabb!” **1-** Kanıt, belge. **2-** Bahçe. **3-** Şükür, “karşılık vermek” demektir. Şükür, “sözle ifade edilen bir şey değildir.” Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örneğin malın şükürü infaktır, Canın/hayatın şükürü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükürü teslim olmaktır vb.
- 34:16. Onlarsa yüz çevirdiler.¹ Biz de üzerlerine su seddinin suyunu salıverdük. Ve iki cennetlerini,² acı meyveli ağaçlara, meyvesiz ağaçlara ve az miktarda sedir ağacı bulunan iki cennete² çevirdük. **1-** Karşılığını vermediler. **2-** İki bahçeye.
- 34:17. Bu, kâfirlik¹ etmeleri nedeniyle, onları cezalandırmamızdır. Biz, yalnızca kâfirleri¹ cezalandırırız. **1-** Nankörleri.
- 34:18. Onlarla bereketli kıldığımız kentler arasında birbirlerine yakın kasabalar yaptık. Bunlar arasında yolculuk yapılacak yollar düzenledik. “Buralarda geceleri ve gündüzleri güvenli olarak yolculuk yapın dedik.

- 34:19. Fakat onlar: “Rabb’imiz! Yolculuk mesafelerimizi uzat.¹” dediler ve kendilerine zulmettiler. Biz de onları dillerde dolaşan hadis² yaptık. Ve onları tamamen parça parça dağıttık. Kuşkusuz bunda çok sabredenlerin ve çok şükredenlerin tamamı için kesinlikle âyetler³ vardır.
- 1-** Verilen nimetlerle yetinmeyerek daha çok kazanmak için, ihtiyaç sahiplerini daha çok soymak için, çok konaklama yerleri ve uzun yolculuklar istediler. **2-** Nesilden nesile aktarılan efsane. **3-** İşaretler, göstergeler.
- 34:20. Ant olsun ki, İblîs onlar hakkındaki beklentisini gerçekleştirdi. İmân Edenlerden oluşan bir topluluk hariç, hepsi ona uydular.
- 34:21. Aslında İblîsin onlar üzerinde bir sultânlığı¹ yoktu. Fakat Biz, âhirete imân edenle ondan kuşku duyanı ayırt edeceğiz. Senin Rabb’in Her Şeyi Gözetip Koruyan’dır.
- 1-** Yetkilendirilmiş değildi, zorlayıcı gücü yoktu.
- 34:22. De ki: “Allah’ın yanı sıra değer verdiklerinize yakarın! Onlar, göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye sahip değildirler. Onların, göklerin ve yerin yaratılmalarında bir payları yoktur. Ve Allah’ın, onların yardımına ihtiyacı da yoktur.
- 34:23. O’nun yanında şefaât, yalnızca izin verdiği kimseye fayda verir.¹ Kalplerindeki korku giderilince: “Rabb’imiz ne buyurdu?” derler. “Gerçeği.” derler. Ve O, Çok Yüce’dir, Çok Büyük’tür.
- 1-** Bu âyete genellikle yanlış anlam verilmektedir. Âyet; “şefaât edecek kimselerden” değil, “şefaât edilecek kimselerden” söz etmektedir. Böylelikle genellikle birilerine şefaât etme hakkı verilecekmiş gibi anlam verilmektedir. Oysaki âyette, kimlerin şefaât edeceği değil, kimlere şefaât edileceği bildirilmektedir. Ne var ki; gerçeği saptırmak için veya yanlışlıkla bu âyete, “Kendisine izin verdiği kimseden başkasının şefaati fayda vermez.” şeklinde anlam verilerek, İslâm inancında “şefaât” varmış gibi gösterilmek istenmektedir. Oysaki “şefaât inancı” Kur’an’a göre kesinlikle şirktir.
- 34:24. De ki: “Göklerden ve yerden sizi rızıklandıran kimdir?” De ki: “Allah! Ya siz ya da biz doğru yoldayız veya ya biz ya da siz açıkça bir sapkınlık içindeyiz.”
- 34:25. De ki: “Bizim yaptığımız cürümden siz sorumlu tutulmazsınız. Ve biz de sizin yaptıklarınızdan sorumlu tutulmayız.”

- 34:26. De ki: “Rabb’imiz hepimizi bir araya toplayacak sonra da aramızda adâletle yargıda bulunacaktır. O; Mutlak Âdil Olan Yargıç’tır, Her Şeyi Bilendir.”
- 34:27. De ki: “O’na ortak kabul ettiklerinizi bana gösterin! Asla böyle bir şey olamaz. O, Allah ki; Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dir.”
- 34:28. Biz, seni bütün insanlığa yalnızca haber verici ve uyarıcı olarak gönderdik. Ne var ki insanların çoğu bu gerçeği anlamıyorlar.
- 34:29. “Eğer doğru söylüyorsanız, bizi tehdit ettiğiniz uyarı ne zaman?” diyorlar.
- 34:30. De ki: “Size yapılan uyarının bir zamanı vardır. Ondan, bir saat bile geri de kalmazsınız ileri de geçemezsiniz.”
- 34:31. Kâfirler, “Biz ne bu Kur’an’a ne de ondan önce gelene asla inanmayacağız.” dediler. Sen bu zâlimleri, Rabb’leri huzuruna çıkarıldıklarında nasıl birbirlerine sataştıklarını bir görsen! Güçsüzler, büyüklük taslayan kimselere, “Eğer siz olmasaydınız, biz kesinlikle inananlardan olurduk.” derler.
- 34:32. Büyüklük taslayanlar, mus’tezaflara¹: “Size doğru yol gösterildiğinde, sizi o yoldan biz mi alıkoyduk? Hayır! Siz zaten suçlu kimselerdiniz.”² dediler.
1- Güçsüz bırakılmışlar, ezilmişler, kimsesizler, çaresizler, küçümşenenler. **2-** Gerçek suçlu siz kendinizsiniz.
- 34:33. Mus’tezaflar, büyüklük taslayanlara: “Hayır! Gece gündüz¹ kurduğunuz tuzaklarla bize, Allah’ı yalanlamamızı, O’na birtakım eşler koşmamızı öneriyordunuz.” dediler. Azâbı gördükleri zaman, için için pişman olacaklar. Kâfirlerin boyunlarına demir halkalar geçiririz. Onlar, yalnızca yapmış oldukları şeylerin karşılığını görecekler.
1- Hiç durmadan, sürekli.
- 34:34. Biz, hangi beldeye bir uyarıcı gönderdiysek, oranın mutref¹ olanları: “Biz, sizin getirdiğiniz şeyleri küfrediyoruz.” dediler.
1- “Nimet ve rahat yaşamın şımarttığı, azdırdığı, kodaman, güç ve imtiyaz sahibi ileri gelenler.
- 34:35. “Biz, varlık ve evlat olarak çok daha fazlayız. Ve biz, azâp göreceğ de değiliz.” dediler.

- 34:36. De ki: “Benim Rabb’im, dilediği kimseye rızkı genişletir ve takdir eder. Fakat insanların çoğu idrak etmezler.”
- 34:37. Sizi, Bize yaklaştıracak olan, mallarınız ve evlatlarınız değildir. İmân edenler ve sâlihâtı yapanlar,¹ işte onlara yaptıklarına karşılık kat kat ödül vardır. Ve onlar, yüksek makamlarda güven içindedirler.
1- Bkz. 34:4. âyetin dipnotu.
- 34:38. Âyetlerimizi etkisiz kılmak için uğraşanlar, işte onlar azâpla karşı karşıya kalacak olanlardır.
- 34:39. De ki: “Benim Rabb’im, kullarından dilediği kimse için rızkı genişletir ve takdir eder. Bir şey infak¹ ettiğiniz zaman; O, onun karşılığını verir. Ve O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.
1- İhtiyaç sahiplerine yardım etmek.
- 34:40. Ve O Gün O, onların hepsini bir araya toplayacak. Sonra meleklere: “Şunlar, size mi kulluk ediyorlardı?” diye soracak.
- 34:41. Onlar: “Seni tenzih¹ ederiz. Bizim velimiz² onlar değil, Sen’sin. Bilakis, onlar, cinnlere³ kulluk ediyorlardı. Çoğu onlara inanıyorlardı.” derler.
1- Kusur ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah’a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur. Allah’ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. “Hiçbir şey O’nun benzeri değildir (42:11).” 2- Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici. 3- Duyularıyla kavrayamadıkları gizemli varlıklara.
- 34:42. Artık bugün birbirinize ne yarar ne de zarar vermeye gücünüz yeter. Zulmedenlere: “Yalanlamış olduğunuz ateşin azâbını tadın.” diyeceğiz.
- 34:43. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman: “Bu, ancak, atalarınızın tapmakta olduğu şeylerden sizi vazgeçirmek isteyen bir adamdan başkası değildir.” dediler. Ve dediler ki: “Bu, uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey değildir.” Kâfirler, kendilerine gerçek gelince: “Bu, ancak apaçık bir büyüdür.” dediler.
- 34:44. Biz, onlara bilgilenecekleri kitâplardan¹ vermedik. Ve senden önce onlara bir uyarıcı da göndermedik.
1- Bunların söyledikleri ne bir Kitâp’a ne de bir Resûl’e dayanmaktadır.

- 34:45. Kendilerinden öncekiler de yalanlamışlardı. Ve onlara verdiğimiz nimetlerin onda birine bile sahip değillerdi. Buna rağmen Resûl'lerimizi yalanladılar. Fakat Beni yok sayma neymiş gördüler!
- 34:46. De ki: "Size yalnızca bir tek şey öğütüyorum. Allah için ikişer ikişer ve teker teker bir araya gelin.¹ Sonra iyice düşünün." Sizin arkadaşınızda bir delilik yoktur. O, şiddetli bir azâbın öncesinde bir uyarıcıdır.
1- İkişer ikişer sayısal bir değer değil, çokluk ifade eden bir deyimdir. İster kendi kendinize ister birçoğunuz birlikte bir araya gelip kafa kafaya verip düşünüp gerçeği görmeye çalışın.
- 34:47. De ki: "Sizden bir karşılık beklemiyorum. Sizden bir beklentim yok. Benim ücretim, yalnızca Allah'a aittir. Ve O, Her Şeye Tanık'tır."
- 34:48. De ki "Benim Rabb'im gerçeği ortaya koyar. O, bütün gaybı¹ en iyi bilendir."
1- Yaratılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyularla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhiret hayatına dair bilgiler.
- 34:49. De ki: "Hakk¹ geldi. Artık, Bâtıl² ortaya bir şey koyamaz da geri getiremez de."
1- Kur'an, Allah'ın dini, gerçek. 2- Câhiliye, Câhiliye dini.
- 34:50. De ki: "Eğer yanlış yola sapmışsam sadece kendi zararına sapmış olurum. Eğer doğru yoldaysam, bilirsiniz ki Rabb'im bana verdiği vahiy sayesinde. O, Her Şeyi Duyan'dır, En Yakın Olan'dır.
- 34:51. Onları, korkuya kapıldıkları zaman bir görsen. Artık kurtuluş yoktur. Yakın bir yerden¹ yakalandılar.
1- Kısıvrak, sıkı sıkıya.
- 34:52. "O'na îmân ettik." dediler. Bunu uzak bir yerden¹ nasıl elde edebilirler?
1- Asıl îmân etme yeri dünyaydı. O, şimdi çok uzak. Dünyadayken îmân etmemiş olanlar için âhirette îmân etmenin bir yararı olmaz.
- 34:53. Oysaki daha önce onu¹ kesin olarak yalanlamışlardı. Uzak bir yerden² gayb³ hakkında atıp tutuyorlardı.
1- Vahyi, hesap gününü. 2- Dünyadayken. 3- Âhiret hayatının varlığı hakkında.
- 34:54. Tıpkı bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi; artık canlarının arzu ettiğini yapamayacaklar. Onlar kaygı verici ikilem içindeydiler.¹
1- Kiyâmet Günü'yle karşılaşacaklarına dair.

35. FÂTİR SÛRESİ

[İniş sırası: 43, Mekki, 45 âyet.

Adını 1. âyetteki "Fâtır/fitrat, yaradılış" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 35:1. Hamd göklere ve yere yaradılış yasalarını koyan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı resûller¹ yapan Allah'a özgüdür. O, yaratmada dilediğini arttırır. Allah, Her Şeye Gücü Yeten'dir.
1- Elçiler.
- 35:2. Allah, insanlar için rahmetinden neyi açarsa artık onu tutacak biri olamaz. Her neyi tutarsa da artık O'ndan sonra onu gönderecek de yoktur. Ve O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 35:3. Ey insanlar! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Allah'tan başka gökten ve yerden size rızık veren bir yaratıcı var mı? O'ndan başka ilâh yoktur. O halde ne diye döndürülüyorsunuz?
1- Allah'ın yanı sıra başka şeylere yöneliyorsunuz.
- 35:4. Eğer seni yalanlıyorsa, bil ki senden önceki Resûller de yalanlanmışlardı. Bütün işler Allah'a döndürülür.

- 35:5. Ey insanlar! Allah'ın sözü gerçektir. Öyleyse, dünya hayatı sizi aldatmasın!¹ Sakın aldatıcı sizi Allah ile aldatmasın.²
1- *“Aldatan dünya hayatı,” hayatı sadece bu dünyadan ibaretmiş gibi yaşanan hayattır. İnsanı, sahip olduğu varlığın kulu, kölesi yapan, onu kendisine tutku ve ihtirasla bağlan hayattır. Sahip olduklarından hiç kimseyi yararlandırmayan hayattır. Aslında dünya hayatı önemsiz ve gereksiz bir hayat değildir, aksine çok değerli ve önemlidir. Zira âhîret hayatını dünya hayatı belirlemektedir. Bütün dünya nimetleri Rabb'imizin lütfudur ve onları önemsiz görmek nimete nankörlük etmek olur. Dikkat edilmesi ve önemsenmesi gereken şey, dünya nimetlerinin, âhîret nimetlerinden yoksun bırakacak bir kayba, bir aldanmaya neden olmamasıdır. Zira zenginlik ve refah aynı zamanda insan için şımartıcı ve azgınlaştırıcı özelliğe de sahiptir. “Dünya hayatının aldatmasına” yönelik uyarının amacı, dünya hayatının âhîret hayatını kaybettirmemesidir. Amaç, insanların zaaflarına yenilmeyerek gerçek ve kalıcı olan ahîret zenginliğini öncelemelerini sağlamaktır. 2- Allah'ın başışlayıcılığına, merhametine güvendirerek. Allah adına uydurduğu şeylerle.*
- 35:6. Kuşkusuz şeytân¹ sizin düşmanınızdır. Öyleyse siz de onu düşman edinin. O kendisine uyanları alevli ateşin halkından olmaya çağırır.
1- *Şeytânın kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikât'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, saptırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir.*
- 35:7. Kâfirler¹ için şiddetli bir azâp vardır. İmân eden ve salihati yapanlar için başışlanma ve büyük bir ödül vardır.
1- *İnançsız, imân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitri yeteneğini köreltip örten. Küfr, İmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerine toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).*
- 35:8. Yaptığı kötü işleri kendisine yakıştıran ve onu güzel gören kimseye ne demeli? Allah, Hak edeni saptırır, hak edeni de doğru yola iletir.¹ Dolayısıyla onlar için üzülop kendini harap etme. Allah, onların yapmakta olduklarını en iyi bilendir.
1- *Bkz. 28:56. âyetin dipnotu.*

- 35:9. Allah, rüzgârları göndererek bulutları harekete geçirendir. Sonra onu ölü bir beldeye yönelterek, onunla, ölü yeryüzüne hayat veririz. İşte yeniden diriliş de böyledir.
- 35:10. Kim izzet¹ istiyorsa, bilsin ki izzet tamamen Allah'a aittir. Temiz sözler² O'na yükselir. Düzgün iş³ onu⁴ yükseltir. Kötülük planı yapanlar için, şiddetli bir azâp vardır. Kurdukları düzenler boşa gidecektir.
1- Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç.
2- Şirkten arınmış, tevhit inancı, İslâmi tutum ve tavır. **3- Tevhide uygun eylemler, inancın pratiğe dönüşmesi.** **4- Düzgün iş yaparı. Onu onur, şeref, saygınlık sahibi yapar.**
- 35:11. Allah; sizi topraktan, sonra nutfedene¹ yarattı. Sonra sizi çiftler kıldı. Hiçbir dişi, O'nun bilgisi olmadan ne hamile kalabilir ne de doğurabilir. Bir kimseye ömür verilmesi; ömrünün uzaması veya kısalması, hepsi bir Kitâp'tadır.² Kuşkusuz bu Allah'a kolaydır.
1- Bir damla sıvı. **2- Her şey Allah'ın koyduğu yasalara göre gerçekleşmektedir.**
- 35:12. İki deniz bir değildir. Biri lezzetlidir, tatlıdır. Susuzluğu gideren içimi rahat olandır. Diğeri tuzlu ve acıdır. Her ikisinden de taze et yersiniz. Ve her ikisinden de kullandığınız süs eşyası çıkarırsınız. O'nun lütfundan rızık aramanız için, onu yararak giden gemileri görürsün. Umulur ki şükredersiniz.
- 35:13. O, geceyi gündüze, gündüzü de geceye çevirir. Güneş'i ve Ay'ı buyruk altına aldı. Her biri belirlenmiş bir süreye kadar hareketini sürdürüyor. İşte bu, Allah'tır, Rabb'inizdir. Egemenlik O'nundur. O'nun yanı sıra çağırduğunuz kimseler, bir çekirdeğin zarına bile sahip değiller.
- 35:14. Eğer onları çağırırsanız, çağırınızı işitmezler. İşitmiş olsalar bile size cevap veremezler. Kıyâmet günü, kendilerine yakıştırdığınız şirki reddederler. Sana, Her Şeyden Haberdar Olan'ın, haber verdiği gibi hiç kimse haber veremez.
- 35:15. Ey insanlar! Allah'a muhtaç olanlar sizlersiniz. Allah ise hiçbir şeye muhtaç değildir. Övgüye layık olandır.
- 35:16. Eğer dilerse sizi yok eder ve yeni bir halk getirir.
- 35:17. Bu, Allah için asla güç bir şey değildir.

35:18. Yük taşıyan birisi, bir başkasının yükünü taşımaz.¹ Yükü ağır olan kimse, bir başkasını yardıma çağırrsa, çağırıldığı yakını da olsa ona yardım etmez.² Sen, ancak görmedikleri halde Rabb'ine içtenlikle saygı duyan ve sâlatı³ ikâme edenleri uyarırsın. Her kim arınırsa kendisi için arınmış olur. Dönüş Allah'adır.

1- Hiçbir günahkâr bir başkasının günahını taşımaz. **2-** Sorumluluk kişiseldir, hiç kimse yakını da olsa başkasının yaptığından sorumlu değildir. Ve hiç kimsenin bir başkasına yardım etmesi; hiç kimsenin başkasının günahını yüklenmesi de mümkün değildir. **3-** Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağırانların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dâua çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdir. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir.

35:19. Körle gören¹ bir değildir.

1- Gerçeği görenle, görmeyen.

35:20. Karanlık ve aydınlık bir değildir.

35:21. Serinlik ve sıcaklık bir değildir.

35:22. Dirilerle ölüler bir değildir. Kuşkusuz ki Allah, hak edene duyurur. Sen mezarlarda olanlara asla duyuramazsın.

35:23. Sen yalnızca bir uyarıcısın.

35:24. Kuşkusuz Biz seni, gerçek ile bir haber verici ve uyarıcı olarak gönderdik. Her ümmet¹ içinde bir uyarıcı geçmiştir.

1- Toplum.

35:25. Eğer seni yalanlıyorlarsa, bil ki onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Onların Resûlleri, onlara kanıt içeren bilgiyle, sahifelerle ve aydınlatıcı kitâplarla gelmişlerdi.

35:26. Sonra Kâfirleri¹ yakaladım. Benim inkârım nasıl oldu?²

1- Reddedenleri, inanmayanları. **2-** Reddetmek, inanmamak neymiş gördüler.

35:27. Allah'ın gökten su indirdiğini görmüyor musun? Onunla rengârenk ürünler çıkardık. Ve dağlarda da beyazlı, kırmızı ve çeşitli renklerde, siyah ve siyah katmanlar oluşturduk.

35:28. İnsanlardan, hayvanlardan ve diğer canlılardan da çeşitli renkte olanları vardır. Allah'ın kullarından yalnız "ilim sahibi¹ olanlar" haşyet² ederler. Kuşkusuz ki Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, Çok Bağışlayıcı'dır.

1- "Âlim, bilgi sahibi olan, bilen demektir. Ancak, Kur'an'ın "Bilmekten" kast ettiği şey: Düşünmek, akletmek, gerçeği idrak etmek ve vahyin gerçekliğine îmân etmektir; Allah'ı, vahyi ve hakikati idrak etmek, kavramak ve anlamaktır. "Bilmek" ile kast edilen şey, ilim sahibi olmak değil; tevhide bilince sahip olarak, gerçeği görmenin, bilmenin ve kavramanın bilincinde olmaktır. Kur'an'da yer alan "ilim" ve "âlim" kelimelerinin anlamı şudur: Allah'ın, nasıl bir Allah olduğunu, O'nun yüceliğini, üstünlüğünü, gücünü, her şeyi bildiğini, her şeyin yaratıcısı ve Rabb'i olduğunu idrak etmek ve ayırdına varmak demektir. Keza, kesin doğru ve gerçek bilgi kaynağının vahiy olduğuna inanmaktır. Bu nedenle, Kur'an'da yer alan her âlim kelimesine "bilgin/bilen", ilim kelimesine de "bilgi/ilim" anlamı vermek kesinlikle doğru değildir. Din adamları sınıfının en çok istismar ettikleri ve kendilerine paye çıkardıkları Kur'an'daki âlim kelimesinin hadis, tefsir, fıkıh, siyer vb. bilgileri bilmekle hiçbir ilgisi yoktur. Kur'an'da yer alan "ilim ve âlim" kelimelerinin anlamı, genellikle anlama, kavrama, idrak etme, ayırdına varma "bilgisidir." **2-** İçtenlikle, gönülden saygı duyarlar.

35:29. Kuşkusuz Allah'ın Kitâp'ını okuyanlar, salâti ikâme edenler¹ ve rızıklandırdığımız şeylerden gizli ve açık infak edenler asla kesilmeyecek bir kazanç umabilirler.

1- Bkz. 35:18. âyetin 3. dipnotu.

35:30. Onlara, yaptıklarının karşılığını lütfundan arttırarak fazlasıyla verir. Kuşkusuz ki O, Çok Bağışlayıcı'dır, Yapılan Şeyin Karşılığını Veren'dir.

35:31. Sana Kitâp'tan vahyettiğimiz, kendisinden öncekileri tasdik edici olarak gerçektir. Kuşkusuz Allah, Kullarından Haberdar Olan'dır, Her Şeyi Gören'dir.

- 35:32. Sonra kullarımızdan seçtiğimiz kimselere Kitâp'ı miras bıraktık. Onlardan bir kısmı kendilerine zûlmederler, onlardan bir kısmı ortalama bir yol tutarlar, onlardan bir kısmı da Allah'ın izniyle hayırlarda önde giderler.¹ İşte büyük fazilet budur.
1- Bazıları Kitâp'ın buyruklarına, yaratılış amaçlarına uygun davranmamakla aslında kendi kendilerine zûlmetmiş olurlar, bazıları Kitâp'ın buyruklarına uymada yeterli ve gerekli özeni göstermemekte, ortalama bir yol tutmakta, bazıları ise tam bir uygunluk ve uyum içinde Kitâp'ın buyruklarını yerine getirmektedirler. Hayırlı işlerde öncülük etmektedirler.
- 35:33. Onların¹ girecekleri yer Adn Cennetleridir. Orada, altından bilezik ve incilerle süslenecekler. Giysileri ise ipektendir.
1- Hayırda önde gidenler.
- 35:34. "Bizden hüznü gideren Allah'a hamdolsun. Rabb'imiz gerçekten Çok Bağışlayıcı'dır, Yapılan Şeyin Karşılığını Veren'dir." derler.
- 35:35. "O ki, bizi lütfundan kalınacak bir yurda yerleştirdi. Orada bize bir yorgunluk dokunmayacak ve orada bize bir usanç gelmeyecek."
- 35:36. Kâfirlere gelince, onlar için Cehennem ateşi vardır. Ölmelerine karar verilmez ki ölüp kurtulsunlar. Onların azâplarından da hafifletilmez. İşte bütün Kâfirleri böyle cezalandırırız.
- 35:37. Onlar, orada yardım için bağırıp çağırırlar: "Rabb'imiz! Bizi çıkar, daha önce yaptığımızdan başka, düzgün amel yapalım." Size dünyada öğüt dinleyecek kimsenin, öğüt dinlemesine yetecek kadar bir ömür vermedik mi? Size uyarıcı gelmedi mi? O halde tadın! Artık zâlimler için bir yardımcı yoktur.
- 35:38. Kuşkusuz Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. Kuşkusuz O, göğüslerde olanı en iyi bilendir.¹
1- Dünya hayatına döndürülseler bile daha önce yaptıklarının benzerini yapacaklarını, yalan söylediklerini bilmektedir.
- 35:39. Sizi yeryüzünde halifeler¹ yapan O'dur. Kim gerçeğe kâfirlik ederse, küfretmesi² kendi zararınadır. Kâfirlerin küfürleri, kendileri için Rabb'lerinin yanında gazâbı artırmaktan başka bir şeye yaramaz. Kâfirlerin, küfrü sadece kendilerinin zararını artırır.
1- Kur'an, bu kelimeyi, irade ve akıl verilerek, yeryüzünü düzenleyen, yönlendiren, yöneten, imar eden anlamında ve bir de önceki toplumların yerine geçen ardıl anlamında kullanmaktadır. Vekâlet etmek, vekil ve

nâib olmak sıfatıyla "Allah'ın yeryüzündeki temsilciliği, vekilliği" olarak anlam kazanan ve halîfenin de "Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi, vekili" sayılması şeklinde siyasallaşan, "halife" kelimesinin, Kur'an'da yer alan Halife kelimesi ile bir ilgisi yoktur. 2- Bkz. 35:7. âyetin dipnotu.

35:40. De ki: "Allah'ın yanı sıra yakardıklarınıza bir bakın bakalım! Onların, yeryüzünde yarattıkları bir şey varsa bana gösterin! Yoksa onların göklerde bir ortakları mı var? Ya da onlara bir kitâp verdik de onlar, ondan bir beyyine¹ üzerinde midirler? Hayır, hayır! Zâlimlerin birbirlerine verdikleri sözler,² aldatmacadan başka bir şey değildir.

1- Açık kanıt içeren belge, bilgi. 2- Şefaât olunacaklarına dair.

35:41. Gökleri ve yeri koyduğu yasalarla yok olmaktan koruyan Allah'tır. Ant olsun ki eğer onlar yok olurlarsa, o ikisini O'ndan başka tutacak yoktur. Kuşkusuz O, Çok Şefkatli'dir. Çok Bağışlayıcı'dır.

35:42. Eğer kendilerine bir uyarıcı gelirse, diğer toplumlardan kesinlikle daha doğru yolda olacaklarına dair var güçleriyle Allah'a yeminler etmişlerdi. Fakat onlara uyarıcı geldiğinde bu onların yalnızca nefretlerini artırdı.

35:43. Yeryüzünde büyüklendiler ve kötü planlar yaptılar. Oysa kötü planlar, sahibinden başkasını kuşatmaz. Öyleyse onlar, öncekilerin sünnetinden¹ başkasını mı gözlüyorlar? Hâlbuki Allah'ın sünnetinde² asla bir değişiklik bulamazsın. Allah'ın sünnetinde asla bir sapma bulamazsın.

1- Öncekilerin başına gelenler. 2- Allah'ın yasalarının işleyişinde.

35:44. Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerinin sonları nasıl olmuş, bir bakmadılar mı? Oysaki onlar, güç olarak kendilerinden daha güçlüydüler. Göklerde ve yerde Allah'ı aciz bırakacak hiçbir şey yoktur. O, Her Şeyi Bilen'dir, Her Şeye Gücü Yeten'dir.

35:45. Eğer Allah, insanların yaptıklarının hesabını hemen görecekti olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat O, onlara belli bir zamana kadar süre vermektedir. Belirlenen süre dolduğu zaman da kuşkusuz Allah kendi kullarını en iyi görendir.¹

1- Kim neyi hak etmişse karşılığını alacaktır.

36. YÂSÎN SÛRESİ

[İniş sırası: 41, Mekki, 83 ayet.

Adını 1. ayetteki “Yâ-Sîn” harflerinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

36:1. Yâ-Sîn.¹

1- Bkz. 31:2. Âyetin dipnotu.

36:2. Hakîm1 Kur’an’a ant olsun.

1- En iyi yasa koyan. Mübalağa kalıbından ism-i fâil olup, “çok yasa koyan” demektir. Allah’ın niteliklerinden olan Hakîm kelimesi, aynı zamanda mefûl anlamıyla da “yasalaştırılmış, çok yasa içeren” demektir. Bu anlam “muhkem/pekiştirilmiş” kelimesinin tam karşılığıdır.

36:3. Kuşkusuz sen, gönderilmiş elçilerdensin.

36:4. Dosdoğru bir yoldasın;

36:5. Bu Kur’an, Mutlak Üstün ve Rahmeti Kesintisiz olan tarafından,

36:6. Ataları uyarıldığı halde¹ yine de gaflet içinde olan bir halkı uyarman için indirilmiştir.

1- Âyette yer alan “mâ,” mâ-i nâfiye (olumsuzluk mâ’sı) değil, ism-i mevsûldür. Dolayısı ile doğru anlam, “ataları uyarılmamış” değil, “uyarılmış olan” dır. Yoksa 23: 68. âyetle ile çelişki olurdu.

36:7. Ant olsun ki, onların çoğu üzerine söz¹ hakk oldu. Artık onlar îmân etmezler.

1- Karar, ilke. Azâp. Gerçeği yalanlayarak nankörlük edenlerin, büyükleterek yeryüzünde haksızlık yapanların, ortak koşanların; yapılan bütün uyarılara aldirmamaları ve bu tutumlarını baskı ve zulme dönüştürmeleri durumunda, yani zûlmetmeleri onların cezalandırılmalarını zorunlu kıldığından, Allah, onlara hiçbir zaman îmân nasip etmeyecektir. Ki zulümleri karşılıksız kalmasın. Bu zalimlerin Cehennem’e gideceklerine dair alınan bir karardır, gerçekleşecek bir sözdür. Allah, zâlimlere, yaptıklarının karşılığını görmeleri, hak ettikleri cezayı bulmaları için onlara hidâyet nasip etmeyecektir. Bu husus yüzlerce âyette açıkça ifade edilmektedir.

- 36:8. Biz, onların boyunlarına, çenelerine kadar dayanan demir halkalar geçirdik. Bu nedenle başları sürekli yukarıda kalkık olanlardır¹.
1- *Bu durum, uyarılara karşılık inatla direnen “inatçı ve büyülenen kimselerin bir tiplemesidir.” Onlar büyüklenirlerken de başlarını hep kalkık tutarlar.*
- 36:9. Önlerine ve arkalarına birer set çektik¹. Böylece onları perdeledik. Artık gerçeği görmezler².
1- *Zulmeden ve işledikleri günahları kendilerini kuşatanlar, büyüklenip yer-yüzünde baskı ve zulüm yapanlar cezalandırılmayı kesin olarak hak ettiklerinden artık isteseler de îmân edemezler. Artık gerçeği kavrayamazlar.*
2- *Bu, 36:7’de yer alan “artık îmân etmezler” ifadesinin pekiştirilmesidir.*
- 36:10. Uyarsan da uyarımasan da onlar için birdir. Onlar îmân etmezler.
- 36:11. Sen ancak Zikir’e¹ uyan ve görmediği halde Rahmân’a haşyet² duyan kimseyi uyarabilirsin³. İşte böylesine bağışlanma ve çok şerefli bir ödül haber ver.
1- *Allah’ın öğüdüne, hatırlatmasına, Kur’an’a.* **2-** *Allah’a karşı derin saygı, içten sevgi duymak, canı gönülden Allah’a yönelmek, alçak gönüllü, bilinçli ve duyarlı olmak. Derin saygı ve içten sevgi beslediği; üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duyduğu yüce varlıktan ayrı düşme, uzak kalma endişesini/korkusunu taşımak.* **3-** *Uyarın ancak bu kimselere yarar sağlar.*
- 36:12. Kuşkusuz ölüleri Biz diriltiriz Biz. Önceden yapıp gönderdiklerini ve geride bıraktıklarını yazarız. Biz her şeyi bir “imâm-ı mubin”de¹ kayıt altına almışızdır.
1- *Her şeyin ayrıntılı olarak kayıt altına alındığı ana sicilde. Ezeli ilmimizde.*
- 36:13. Onlara, o kentten halkını örnek ver. Hani, onlara Resûller gelmişti.
- 36:14. Onlara iki Resûl göndermiştik. Fakat ikisini de yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü ile destekledik. Dediler ki: “Biz, size gönderilmiş Resûlleriz.”
- 36:15. Onlar: “Siz de bizim gibi birer beşersiniz. Rahmân herhangi bir şey indirmedir. Siz sadece yalan söylüyorsunuz.” dediler.
- 36:16. “Rabb’imiz biliyor ki, biz gerçekten size gönderilmiş Resûlleriz.” dediler.

- 36:17. “Bize düşen yalnızca açıkça iletmektir.”
- 36:18. “Siz bize kesinlikle uğursuzluk getirdiniz. Eğer vazgeçmezseniz, kesinlikle sizi taşlarız. Ve bizden size çok acıklı bir azâp dokunur.” dediler.
- 36:19. “Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Size öğüt verildi diye mi¹? Hayır! Siz müsrif² bir halksınız.” dediler.
1- Size gerçekleri iletmemizi mi uğursuzluk sayıyorsunuz? 2- Haddi aşan.
- 36:20. Şehrin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi: “Ey halkım, gönderilmiş olan Resûllere uyun!” dedi.
- 36:21. “Sizden herhangi bir karşılık beklemeyen bu kimselere uyun. Onlar doğru yolda olanlardır.”
- 36:22. “Ben, niçin benim fitratımı¹ belirleyene kulluk etmeyeyim? Siz de O’na döndürüleceksiniz.”
1- Benliğimi, yaratılış özelliğimi, doğamı, kişiliğimi.
- 36:23. “Ben, O’nun yanı sıra ilâhlar edinir miyim? Eğer Rahmân, bana bir zarar dilerse, onların şefaatinin¹ bana hiçbir yararı olmaz. Onlar beni kurtaramazlar.”
1- Yardımlarının.
- 36:24. “Öyle olsaydı¹ ben, kesinlikle apaçık bir sapkınlık içinde olurum.”
1- Eğer başka ilâhlar edinseydim.
- 36:25. “Ben, sizin de Rabb’iniz olana inandım. Beni dinleyin!”
- 36:26. Ona, “Cennete gir!” denildi. “Keşke halkım bilseydi;”
- 36:27. “Rabb’imin beni bağışladığını ve ikram edilenlerden yaptığını.”

— ﴿﴾ — 22. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

- 36:28. Ondan sonra, halkının üzerine gökten hiçbir ordu indirmedik, indirecek de değildik!
- 36:29. Sadece bir sayha!¹ O zaman onlar sönenler oldular!
1- Orduya gerek de yok. Onların hakkından gelmek için ‘şiddetli bir ses, korkunç bir gürültü’ yetti.

- 36:30. Yazıklar olsun o kullara! Kendilerine gelen her Resûl'le alay ettiler.
- 36:31. Kendilerinden önce nice nesilleri yok ettiğimizi ve bir daha geri dönemediklerini düşünmezler mi?
- 36:32. Onların hepsi de toplanıp kesinlikle karşımızda hazır bulundurulacaklardır.
- 36:33. Ölü toprak, onlara bir âyettir¹. Onu canlandırdık ve ondan ürünler çıkardık. Böylece ondan yerler.
1- Kanıt, gösterge.
- 36:34. Orada hurma ve üzüm bahçeleri yaptık. Ve orada pınarlar akıttık.
- 36:35. Onun ürünlerinden ve elleriyle yaptıklarından yesinler diye. Hala şükretmeyecekler mi?
- 36:36. Yerin bitirdiklerinden, kendilerinden ve bilemeyecekleri şeylerden çiftler yaratan, O, Sübhan'dır¹.
1- Bütün kusur ve eksikliklerden uzak.
- 36:37. Gece de onlar için bir âyettir¹. Ondan gündüzü çekip alırız da onlar karanlıkta kalırlar.
1- Göstergedir, kanıttır.
- 36:38. Güneş, kendisi için karar kılınan yörüngesinde akar gider. İşte bu Mutlak Üstün Olan'ın, Her Şeyi Bilen'in yasıdır.
- 36:39. Ay'a da menziller takdir ettik. Sonunda kuru bir hurma dalına döner.
- 36:40. Ne Güneş Ay'a erişebilir ve ne de gecenin gündüzü geçmesi mümkün olabilir. Hepsi de bir yörüngede hareket ederler.
- 36:41. Onların soyunu dolu gemilerde taşımamız onlar için bir âyettir¹.
1- Kanıttır, göstergedir.
- 36:42. Onlar için, onun gibi binecekleri şeyler yarattık.
- 36:43. Dilersek onları batırırız. Ne onlara yardım eden bulunur ne de onlar kurtulabilir.
- 36:44. Bizden bir merhamet ve belli bir zamana kadar yararlandırmamız hariçtir.

- 36:45. Onlara: “Sahip olduğunuz ve olacağınız şeylerde takvâ sahibi olun. Umulur ki böylece merhamet olunursunuz.” denildiği zaman;
- 36:46. Onlar, Rabb’lerinin âyetlerinden hangi âyet gelirse gelsin ondan yüz çevirenler oldular.
- 36:47. Onlara: “Allah’ın sizi rızıklandığı şeylerden ihtiyaç sahiplerine yardım edin dediği zaman, Kâfirler, İmân Edenler’e: “Allah’ın dileseydi doyuracağı kimseyi biz mi doyuracağız? Siz ancak apaçık bir sapkınlık içindesiniz.” dediler.
- 36:48. “Madem doğru söyleyenlerseniz, bu vaad¹ ne zaman?” derler.
1- Tehdit edildiğimiz şey; cezalandırma. 2- Alay eder bir şekilde.
- 36:49. Onlar birbirleri ile çekişirlerken, onları yakalayacak tek bir çığlıktan başkasını gözlemiyorlar.
- 36:50. Artık vasiyette bulunmaya da ailelerine dönmeye de güçleri yetmez.
- 36:51. Sûr’a¹ üflenmiştir! İşte o zaman onlar, kabirlerinden Rabb’lerine akin ederler.
1- Sûr’a üflenme; toplanmayı veya tehlikeyi, bir şeyin başlamasını veya bitmesini haber vermek için bir borunun, düdüğün veya sirenin çalınmasına benzer bir şeyi çağırıştırılmaktadır.
- 36:52. “Eyvah bize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı¹? Bu Rahmân’ın uyardığı şeydir. Resûller doğru söylemişler.” dediler.
1- Âyet, kabir azâbının uydurma olduğunu çok açık bir şekilde ifade etmektedir. Kabir azâbı olsaydı, yattıkları yerden kaldırdıkları için, keşke kaldırılmasaydık anlamında “eyvah” derler miydi? Azâp gören bir kimse, kaldırıldığına üzülür müydü?
- 36:53. Sadece tek bir sayha¹! İşte o zaman onların tamamı huzurumuza getirilirler.
1- Şiddetli bir ses, korkunç bir çığlık.
- 36:54. Artık bugün kişi, hiçbir haksızlık görmeyecek. Sadece yaptıklarının karşılığını göreceksiniz.
- 36:55. Kuşkusuz Cennet ehli bugün keyifli bir uğraş içindedir.
- 36:56. Onlar ve eşleri gölgeliklerde tahtlar üzerine kurulmuşlardır.
- 36:57. Orada onlar için meyve ve gönüllerinin çektiği her şey vardır.

36:58. Rahmeti kesintisiz Rabb'den söz selâmdır¹.

1- Esenlik ve huzur dileğidir.

36:59. Ey mücrimler!¹ Bugün ayrılın!

1- "Suçlu/Hakikat ile bağıni koparmış" demek olan bu sözcük, "basit suçlu" anlamında değil; "gerçeği yalanlayan nankör, müşrik, sapkın" anlamına gelmektedir.

36:60. Ey Âdemoğulları! Ben, size "Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık düşmandır, diye uyarıda bulunmadım mı?"

36:61. Bana kulluk¹ edin. Dosdoğru yol budur.

1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah'a ya da Allah'tan başka şeylere olur. Allah'a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah'tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah'a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, unvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insanın rûhen ve bedenlen bütün varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

36:62. Ant olsun ki sizden birçoklarını saptırdı. Sizde bunu anlayacak akıl yok muydu?

36:63. İşte, uyarılmış olduğunuz Cehennem budur.

36:64. Kâfir olduğunuz için bugün oraya girin!

36:65. Bugün onların ağızlarını kapatırız. Bize elleri konuşur, ayakları da kazandıkları şeylere tanıklık eder.

36:66. Eğer dileseydik, elbette gözlerini kör ederdik de yol bulmak için koşuştururup dururlardı. Yollarını nasıl bulacaklardı ki?

36:67. Eğer dileseydik, oldukları yerde sabit bir şekle dönüştürürdük¹, ileri gitmeye de geri dönmeye de güç yetiremezlerdi.

1- İradesiz, hareket edemez bir nesne yapardık.

36:68. Kimin ömrünü uzatırsak, zamanla yaratılış olarak onu tersine çeviririz¹. Buna rağmen hâlâ akıllarını kullanmayacaklar mı?

1- Yaşlandııkça sahip olduğu güç azalmaya başlar.

- 36:69. Biz ona şiiir öğretmedik. Ve bu, ona yakışmaz da. O, yalnızca bir Öğüt ve apaçık Kur'an'dır.
- 36:70. O, diri olanları uyarmak¹ ve Kâfirlerin üzerine Söz'ün² hak olması içindir.
1- Kur'an'ın diriler için olduğunu bildiren Yâsîn Sûresi'nin bu âyetine rağmen, bu surenin ölümlere okunması apaçık hurafeden başka bir şey değildir. Bu, Kur'an'ın deymi ile Allah'ın âyetlerinin az bir değer karşılığında satılmasıdır. **2-** Azâp uyarısı.
- 36:71. Ellerimizin¹ yaptıklarından, onlara sahip oldukları hayvanlar yattığımızı görmüyorlar mı?
1- Kudretimizle, gücümüzle yaptığımız.
- 36:72. Bu hayvanları yararlanmalarına sunduk. Kimine biniyor, kimini de yiyorlar.
- 36:73. Bu hayvanlarda onlar için yararlar¹ ve içecek¹ şeyler vardır. Hala şükretmeyecekler mi?
1- Derisinden, yününden ve sütünden.
- 36:74. Onlar, Allah'ın yanı sıra, kendilerinden yardım umdukları ilâhlar edindiler.¹
1- Günümüzde Müslüman olduklarını iddia edenlerin çoğunluğu tıpkı Müşrikler gibi şefaata inancı çerçevesinde ve Allah'ın seçkin kulları olduğuna inanılan kimseler bağlamında Allah'ın yanı sıra yardım umdukları birçok ilâh edinmiş bulunmaktadır; Mürşit, evliya, şeyh, efendi, üstat, âlim vb. unvanlı kimseler, bunların Allah'ın yanı sıra yardım umdukları ilâhlardır.
- 36:75. Oysa bu ilâhlar onlara yardım etmeye güç yetiremezler. Ne var ki kendileri¹ onlar için² hazır askerlerdir.
1- Müşrikler. **2-** Uydurdukları ilâhlar için.
- 36:76. Artık onların¹ sözleri seni üzmesin. Biz, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz.
1- Müşriklerin.
- 36:77. İnsan, onu bir nutfeden¹ yarattığımızı düşünmüyor mu? Şimdi de Bize apaçık düşman oldu.
1- Bir damla sıvı.

- 36:78. Nasıl yaratıldığını dikkate almayarak, bir de Bize örnek veriyor: “Kemiklerimiz çürüyüp gitmişken, kim onlara can verecek?” diyor.
- 36:79. De ki: “Onu ilk defa inşa¹ eden, ona hayat verecek. Ve O, yaratmayı çok iyi bilendir.”
1- Yapmak, düzenlemek, tasarlamak. Yapı yapmak, yapı kurmak.
- 36:80. Size yemyeşil ağaçtan ateş çıkaran O’dur. Siz, ondan yakıp duruyorsunuz.
- 36:81. Gökleri ve yeri yaratanın, onların benzerlerini de yaratmaya gücü yetmez mi? Evet O, Yegâne Yaratıcı’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
- 36:82. O, bir şey yaratmak istediğinde, ona: “Ol.” der. O da hemen olur.
- 36:83. O, çok yüce ve çok üstündür. Her şeyin mülkü ve egemenliği O’nun elindedir. Ve O’na döndürüleceksiniz.

37. SÂFFÂT SÛRESİ

[İniş sırası: 56, Mekki, 182 âyet.

Adını 1. âyetteki "Sâffât/sıra sıra duranlar" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 37:1. Saf bağlayarak, saflar halinde dizilenlere ant olsun.
- 37:2. Haykırıp sürenlere,
- 37:3. Öğüt okuyanlara,
- 37:4. Kuşkusuz ilahınız elbette Bir Tek'tir.
- 37:5. Göklerin, yerin ve ikisinin arasında olanların Rabb'idir. Ve doğuların¹ Rabb'idir.
1- Güneş'in doğduğu yerin.
- 37:6. Biz, dünya semasını bir ziyetle, yıldızlarla bezedik.
- 37:7. Bütün marid¹ şeytânlardan koruduk.
1- Azgın, isyankâr, haddi aşan.
- 37:8. Mele-i A'lâ'ya¹ kulak verip dinleyemezler; her taraftan kovulurlar.
1- Her şeyi açıklayan, bilgi ile dopdolu olan yüce vahiy. Kur'an âyetleri. Sözlük anlamı "yüce dolu, yüce depo" demek olan Mele-i A'lâ ile kastedilen şey vahiyydir, Kur'an âyetleridir.
- 37:9. Kovulmuş olarak, onlar için kesintisiz azâp vardır.
- 37:10. Ancak oradan bir söz kapan olursa, kayıp giden parlak bir alev ona yetişir ve onu yakar.
- 37:11. Şimdi onlara sor: "Onları yaratmak mı daha zor, yoksa diğer yaratıklarımızı mı?" Oysa kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık.
1- "Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir iştir. Ama insanların çoğu bilmiyorlar (40:57)."
- 37:12. Evet, sen hayran kaldın, onlar ise alay ediyorlar.

37:13. Kendilerine öğüt verildiği zaman, öğüdü dikkate almıyorlar.

37:14. Ve bir âyet¹ gördükleri zaman eğlenceye alıyorlar.

1- *Belirti, gösterge, kanıt.*

37:15. “Bu apaçık bir büyüden başka bir şey değildir.” diyorlar.

37:16. “Öldüğümüz; toprak ve kemik olduğumuz zaman, yeniden diriltileceğiz öyle mi?”

37:17. “Yok olup gitmiş atalarımız da mı?”

37:18. De ki: “Evet, aşağılanmış olarak.”

37:19. Artık o tek bir haykırıştır¹. O zaman neyin ne olduğunu görecekler.

1- *Uyulması zorunlu bir sesleniş.*

37:20. “Eyvah bizlere! İşte bu Din Günü’dür¹” derler.

1- *Karşılığın verileceği gün, yargılanma, hesap verme günü.*

37:21. Bu, yalanladığınız Fasıl Günü’dür¹.

1- *Haklıyı haksızdan, iyiyi kötüden ayırma günü.*

37:22. Toplayın o zülmedenleri, eşlerini¹ ve onların kulluk ettikleri şeyleri;

1- *Onlara eşlik edenleri.*

37:23. Allah’ın yanı sıra. Artık onlara Cehennem yolunu gösterin.

37:24. Onları durdurun! Kuşkusuz onlar sorumludurlar.

37:25. Size ne oldu da dünyadaki gibi yardımlaşmıyorsunuz?

37:26. Hayır! Onlar O Gün teslim olmuşlardır.¹

1- *Çaresizdirler. Karşı koyacak güce sahip değiller.*

37:27. Karşılıklı olarak birbirlerini suçluyorlar.

37:28. “Gerçek şu ki siz bize, hep sağ taraftan¹ geliyordunuz.” derler.

1- *Sağ taraf, deyim olarak; gücü, güç kullanmayı ifade etmektedir. Siz bizi gücünüzle etki altına alarak ve iyi niyetli görünerek yönlendiriyordunuz, denmektedir.*

37:29. “Hayır, siz zaten îmân eden kimseler değildiniz.” derler.

37:30. “Bizim sizin üzerinizde yetkimiz yoktu. Bilakis, siz azmış bir halktınız.”

37:31. “Artık Rabb’imizin Söz’ü¹ üzerimize hak oldu. Kuşkusuz biz, azâbı tadacak olanlarız.”

1- *Azâp sözü.*

37:32. “Biz, sizi azdırdık, çünkü biz azgındık.”

37:33. Onlar, O gün¹ azâpta ortaklırlar.

1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.

37:34. Mücrimleri¹ böyle cezalandırırız.

1- “Suçlu/Hakikat ile bağını koparmış” demek olan bu sözcük, “basit suçlu” anlamında değil; “gerçeği yalanlayan nankör, müşrik, sapkın” anlamına gelmektedir.

37:35. Onlar, kendilerine: “Allah’tan başka ilâh yoktur.” denildiği zaman büyüklük taslayanlardı.

37:36. “Mecnûn¹ bir şâir için ilâhlarımızı terk edenler mi olacağız?” derlerdi.

1- Deli, cinlenmiş.

37:37. Bilakis, o, Hakkı getirdi ve gönderilmiş Resûlleri doğruladı.

37:38. Siz, kesinlikle elim azâbı tadacak olanlarsınız.

37:39. Sadece yapmış olduğunuz şeyin karşılığını alacaksınız.

37:40. Allah’ın muhles¹ kulları hariç.

1- Muhles/Muhlis, fitne işlemine tâbi tutularak arıtılmış, saf, berrak, arıduru, samimi, erdemli hale getirilmiş olan kullar. Şeytânların etki edemedikleri kullar. Fitne; kıymetli madenlerin, ateşte eritilerek, içlerinde bulunan değersiz madenlerden ayrıştırılarak saf hale getirilmesi işlemidir. Allah da açlık, yokluk, savaş, mal, mülk, evlat, ün, vb. konularda Müslümanları fitnelendirerek samimiyet durumlarını ortaya çıkarmaktadır.

37:41. Onlar için bilinen bir rızık vardır.

37:42. Onlara meyveler ikram edilecek.

37:43. Nâim Cennetleri’nde.

37:44. Karşılıklı tahtlar üzerinde.

37:45. Etraflarında kaynaklardan doldurulmuş kâseler dolaştırılır.

37:46. Berrak, içenlere lezzet veren.

37:47. İçinde kötü etkisi olan bir şey yoktur. Ve ondan onların akılları karışmaz.

37:48. Yanlarında bakışlarını koruyanlar¹ vardır.

1- Başkaları ile ilgilenmeyen, bakmayan.

37:49. Onlar, iyi korunmuş yumurta¹ gibidir.

1- Çok iyi korunan. O dönemde yumurta bayatlamasın, bozulmasın diye Güneş'ten çok sıkı bir şekilde korunurdu. Burada benzetme yapılmıştır.

37:50. Birbirleriyle karşılıklı sohbet ediyorlar.

37:51. İçlerinden biri dedi ki: "Benim yakın bir arkadaşım vardı."

37:52. Diyordu ki: "Sen gerçekten âhireti doğrulayanlardan mısın?"

37:53. "Öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman, gerçekten cezalandırılacak mıyız?"

37:54. "Siz yakından bilenler misiniz?" derdi.

37:55. Derken yakından tanık oldu. Onu Cehennem'in ortasında gördü.

37:56. "Vallahi az kalsın beni de mahvedecektin." dedi.

37:57. "Eğer Rabb'immin nimeti¹ olmasaydı, ben de Cehennem'e atlardan olurdum."

1- Doğru gösteren vahyi. Lütfu.

37:58. "Biz artık bir daha ölmeyeceğiz, öyle değil mi?"

37:59. "İlk ölümümüzden başka ölüm görmeyecek, azâba uğratılacaklar da olmayacağız."

37:60. Bu gerçekten en büyük başarıdır.

37:61. Çalışanlar, bunun gibi şeyler için çalışsın.

37:62. İkrâm olarak bu mu daha iyi, yoksa zakkum ağacı mı?

37:63. Biz, onu zâlimler için bir fitne yaptık.

37:64. O, Cehennem'in dibinde çıkan bir ağaçtır.

37:65. Tomurcukları şeytânların başları¹ gibidir.

1- Bu bir benzetmedir. Bu tarz benzetmeler, genellikle iyi ve güzel şeyler meleklerle benzetilirken, kötü şeyler de şeytân ve canavar gibi şeylere benzetilerek anlatılır.

37:66. Onlar, ondan yiyecekler ve karınlarını onunla dolduracaklardır.

37:67. Sonra da onun üstüne kaynar su karıştırılmış bir içecek vardır.

37:68. Sonra dönecekleri yer, kesinlikle Cehennem'dir.

37:69. Onlar, atalarını sapkın bir halde buldular.

- 37:70. Kendileri de onların izleri üzerinde koşturdular.
- 37:71. Ant olsun ki onlardan öncekilerin çoğu sapkındı.
- 37:72. Ant olsun ki onlara içlerinden uyarıcılar gönderdik.
- 37:73. Uyarılanların sonlarının nasıl olduğuna bir bak!
- 37:74. Ancak Allah'ın muhles¹ kulları hariç.
1- Bkz. 37:40. âyetin dipnotu.
- 37:75. Ant olsun ki Nûh, Bize dâa etmişti. Biz, ne güzel karşılık vermiştik!
- 37:76. Onu ve ehlini¹ büyük sıkıntıdan kurtardık.
1- Onunla birlikte olanları, yanında yer alanları, taraftarlarını.
- 37:77. Onun soyunu kalıcı kıldık.
- 37:78. Sonradan gelenler içinde onu destekleyiciler bıraktık.
- 37:79. Âlemler içinde, Nûh'a selâm olsun.
- 37:80. İyilere, işte böyle karşılık veririz.
- 37:81. O, Bizim Mü'min kullarımızdandı.
- 37:82. Sonra diğerlerini boğduk.
- 37:83. İbrâhîm, onun yolunu izleyenlerdendi.
- 37:84. O, Rabb'ine selim¹ bir kalp ile gelmişti.
1- Sağlam, sağlıklı.
- 37:85. Babasına ve halka: "Nelere kulluk ediyorsunuz?" demişti.
- 37:86. "Allah'ı bırakarak uydurma ilâhlar mı istiyorsunuz?"
- 37:87. "Âlemlerin Rabb'i hakkında nasıl bir anlayışa sahipsiniz?"
- 37:88. Yıldızlara bir nazarla nazar etti.¹
1- Düşündü, gözetledi, sorguladı.
- 37:89. "Ben gerçekten hastayım!" dedi.
- 37:90. Bunun üzerine ondan yüz çevirerek, arkalarını dönüp gittiler.
- 37:91. Onların ilâhlarına yanaşarak: "Yemez misiniz?" dedi.
- 37:92. "Neyiniz var? Neden konuşmuyorsunuz?"
- 37:93. Üzerlerine yürüyüp sağıyla¹ vurdu.
1- Bütün gücüyle.

- 37:94. Bunun üzerine koşuşturarak ona yöneldiler.
- 37:95. “Siz yonttuğunuz şeylere mi kulluk ediyorsunuz?”
- 37:96. “Sizi de yaptığınız şeyleri de Allah yarattı.”
- 37:97. “Onun için bir yer hazırlayın, sonra da onu cehenneme¹ atın.” dediler.
1- Ateşe.
- 37:98. Ona tuzak kurmak istediler. Tuzaklarını boşa çıkarıp onları aşağılık bir duruma düşürdük.
- 37:99. İbrâhîm: “Ben, Rabb’ime gidiyorum¹, O, bana yol gösterecek.” dedi.
1- Rabb’imin emrettiği şeyleri yapmaya devam edeceğim.
- 37:100. “Rabb’im! Bana sâlihlerden¹ bağışla.”
1- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.
- 37:101. Bunun üzerine onu yumuşak huylu bir oğulla müjdeledik.
- 37:102. Çocuk babasıyla birlikte iş tutacak çağa eriştiği zaman, babası: “Ey oğulcuğum! Ben, uykumda seni boğazladığımı görüyorum. Bir düşün bakalım, sen ne dersin?” dedi. Çocuk: “Ey babacığım! Sana buyurulanı yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.” dedi.
- 37:103. Sonra, ikisi de teslim olup, yanı üzere getirdi,
- 37:104. “Ey İbrâhîm!” diye ona seslendik.
- 37:105. Sen kesinlikle o rüyayı doğruladın. Biz, Muhsinlere¹ işte böyle karşılık veririz.
1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.
- 37:106. Bu, kesin olarak apaçık bir belâdır.¹
1- Belâ “eskimek; denemek, sınamak; gam, musibet, darlık ve sıkıntı.”
- 37:107. Ona fidye¹ olarak büyük bir kurbanlık verdik.²
1- Bedel. 2- 100. âyetten 107. âyete kadar olan âyetlerde anlatılan olay, 106’ncı âyette de açıklandığı gibi bir beladır, yani denemedir, sınavdır. Bu sınav, Allah’ın emri olarak değil, İbrâhîm’in rüyası bağlamında gerçekleşmiştir. Bu sınavla Allah’a olan bağlılığın ne denli güçlü ve sami-

mi olduğu; bir babanın oğlunu dahi feda edecek boyutta bir teslimiyet ortaya konmaktadır. Yoksa Allah'ın İbrâhîm'e oğlunu kurban etmesi gibi bir emri yoktur. Bir kimsenin en çok sevdiği bir varlıktan bile tereddüt etmeden vaz geçmesinin teslimiyeti anlatılmaktadır. Allah ise bu teslimiyeti bir kurbanlıkla karşılamıştır. Üzerinde durulması gereken İbrâhîm'in oğlunu kurban etmeye niyetlenmesi değil, teslimiyeti ve Allah'ın bu teslimiyete verdiği karşılıktır. Bu âyetlerin bu olay üzerinden verdiği mesaj Allah'a teslimiyet ve sadakattir. Yoksa Allah'ın nedensiz olarak bir cana kıyılmasını istemesi düşünülemez. Bu tarz bir düşünce Allah'a atılmış en büyük iftira olur.

37:108. Gelecek nesiller arasında ona iyi bir ün bıraktık.

37:109. İbrâhîm'e selâm olsun.

37:110. İşte Biz, iyilere böyle karşılık veririz.

37:111. O, Bizim Mü'min kullarımızdandı.

37:112. Biz, onu sâlihlerden bir nebi olan İshâk ile müjdeledik.

37:113. Ona ve İshâk'a bereket verdik. Her ikisinin soyundan muhsin¹ olan da kendisine açıkça zülmeden² de vardır.

1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlak sahibi olan. 2- Muhsin olmamakla kendisine haksızlık eden.

37:114. Ant olsun ki Mûsâ ve Hârûn'a nimetler verdik.

37:115. O ikisini ve onlarla birlikte hareket eden halkı büyük sıkıntıdan kurtardık.

37:116. Onlara yardım ettik. Galip gelenler onlar oldular.

37:117. Onlara gerçekleri açıklayan kitâp verdik.

37:118. Onları dosdoğru yola ilettik.

37:119. Gelecek nesiller arasında ona iyi bir ün bıraktık.

37:120. Mûsâ ve Hârûn'a selâm olsun.

37:121. Biz, muhsinleri böyle ödüllendiririz.

37:122. İkisi de Bizim Mü'min kullarımızdandı.

37:123. İlyâs da kesinlikle gönderilenlerdendir.

- 37:124. Hani o, halkına: “Siz, takva¹ sahibi olmayacak mısınız?” demişti.
1- Takvâ, Vahiy ile kötülükten korunmak, Allah'ın buyruklarına samimiyetle uymak demektir. Kişinin vahye içtenlikle uyararak kendisini kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı koruması ve güvene almasıdır. Takvâ, kelime olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (Bkz. 38:28). Facir, fütursuzca günaha dalan, haktan bâtla sapan kimse.
- 37:125. “Yaratanların en iyisini bırakıp da Ba’le¹ mi yöneliyorsunuz?”
1- İlâh edinilen bir putun adı. Efendi, sahip, rabb demektir.
- 37:126. “Allah, sizin ve atalarınızın Rabb’idir.”
- 37:127. Ancak onu yalanladılar. Kuşkusuz onlar hazır bulundurulacak olanlardır.¹
1- Yaptıklarından dolayı hesaba çekileceklerdir.
- 37:128. Allah’ın muhles¹ kulları hariç.
1- Bkz. 40. âyetin dipnotu.
- 37:129. Gelecek nesiller arasında ona iyi bir ün bıraktık.
- 37:130. İlyâs’a selâm olsun.
- 37:131. İşte Biz, iyilere böyle karşılık veririz.
- 37:132. O, Bizim Mü’min kullarımızdandı.
- 37:133. Lût da kesinlikle gönderilenlerdendir.
- 37:134. Hani onu ve yanında yer alanların tamamını kurtarmıştık.
- 37:135. Ancak geride kalan acuze¹ bir kadın hariç.
1- Yaşlı ve düşkün kadın, koca karı.
- 37:136. Sonra diğerlerini dumura uğrattık.
- 37:137. Siz, gündüz onların yanlarından geçip gidiyorsunuz.
- 37:138. Ve geceleyin de. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız?
- 37:139. Yûnus da kesinlikle gönderilenlerdendir.
- 37:140. Hani o, dolu gemiye kaçmıştı.
- 37:141. Sonra kura çekti ve kaybedenlerden oldu.
- 37:142. O kendisini suçlayıp dururken, hût¹ onu yuttu.
1- Balık.

- 37:143. Eğer o gerçekten tesbih¹ edenlerden olmasaydı;
1- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.
- 37:144. Diriltilecekleri güne kadar¹ balığın karnında kalırdı.
1- Ölüp gidecekti. Balığın karnı ona mezar olacaktı.
- 37:145. Sonunda, onu bitkin bir halde ıssız bir yere attık.
- 37:146. Onun üzerine geniş yapraklılardan bir ağaç bitirdik.
- 37:147. Onu, nüfusu yüz binden fazla bir halka Resûl olarak gönderdik.
- 37:148. Bu sefer îmân ettiler. Biz de onları belli bir süre yararlandırdık.
- 37:149. Haydi, onlara sor: "Kız çocuklar Rabb'inin de oğlan çocuklar onların mı?"
- 37:150. Yoksa Biz melekleri dişi olarak yarattık da onlar buna tanık mı oldular?
- 37:151. Dikkat edin! Doğrusu uydurdıkları iftiralardan dolayı;
- 37:152. "Allah'ın çocuğu oldu." diyorlar. Onlar, kesinlikle yalancılardır.
- 37:153. Allah; kızları, oğullara tercih etmiş öyle mi?
- 37:154. Size ne oluyor? Nasıl böyle bir hüküm veriyorsunuz?
- 37:155. Hiç mi öğüt almıyorsunuz?
- 37:156. Yoksa elinizde açık bir belgeniz mi var?
- 37:157. Eğer doğru söyleyenlerdenseniz, o halde kitâbınızı¹ getirin.
1- Sizi doğrulayan yazılı belgenizi.
- 37:158. Allah ile cinnler¹ arasında soy bağı uydurdular. Ant olsun ki cinnler de kesinlikle onların hazır bulundurulacaklarını² bilmektedirler.
1- Melekler. Âyette geçen cinn kelimesi görünmeyen varlıkları ifade etmektedir. Bağlamından dolayı bu görünmeyen varlıkların melekler olduğu anlaşılmaktadır. **2-** Hesap günü, hesaba çekileceklerini.
- 37:159. Allah, onların niteledikleri şeyden münezzehtir.¹
1- Allah'a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur.

- 37:160. Allah'ın muhles kulları hariç.
- 37:161. Artık siz ve kulluk yaptıklarınız,
- 37:162. O'na karşı fitneye düşüremezsiniz.
- 37:163. Cehennem'e girecekler hariç.
- 37:164. "Bizden her birimizin belli bir makamı vardır."
- 37:165. "Biziz biz, saf saf duranlar."
- 37:166. "Biziz biz, tesbih¹ edenler."
1- Bkz. 37:143. âyetin dipnotu.
- 37:167. Eğer diyecek olurlarsa:
- 37:168. "Yanımızda önceliklere verilen öğüt¹ gibi bir öğüt olsaydı."
1- Kitâp, vahiy.
- 37:169. "Biz de Allah'ın muhles kullarından olurduk."
- 37:170. Fakat onu¹ yalanladılar. Artık yakında bilecekler.
1- Kendilerine gelen Kitâp'.
- 37:171. Ant olsun ki gönderilen kullarımıza şu sözü verdik:
- 37:172. Onlar, kesinlikle yardım edilecek olanlardır.
- 37:173. Bizim ordumuz onlara mutlaka galip gelecektir.
- 37:174. Artık bir süre onlardan yüz çevir.
- 37:175. Onları gözle! Yakında onlar da görecekler.
- 37:176. Yoksa azâbımızı acele mi istiyorlar?
- 37:177. Fakat onların buldukları yere indiği zaman, uyarılanların sabahı ne kötüdür!
- 37:178. Artık bir süre onlardan yüz çevir.
- 37:179. Onları gözle! Yakında onlar da görecekler.
- 37:180. İzzetin¹ Rabb'i olan Rabb'in, onların nitelediği şeylerden münezzehtir.
1- Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç.
- 37:181. Gönderilenlere¹ selâm olsun.
1- Resûllere.
- 37:182. Hamd, âlemlerin Rabb'i Allah'adır.

38. SAD SÛRESİ

[İniş sırası: 38, Mekki, 88 ayet.

Adını 1. ayetteki "Sad" harfinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

38:1. Sâd. Zikir¹ sahibi Kur'an'a ant olsun.

1- *Öğüt. Zikir kelimesi aynı zamanda Kur'an'ın isimlerinden birisidir. Bu kelimenin hatırlatmak, hatırlamak ve anmak anlamları da bulunmaktadır. Hatırlatmak ve anmak ile kast edilen şey, sorumlulukları hatırlamak, yapılan her şeyin Allah tarafından görüldüğünü ve bilindiğini akıldan çıkarmamaktır. Tesbih çekmek/tesbihat olarak bilinen belli sözlerin (Suphanallah, elhamdülillah vb. gibi) tekrarlanarak söylenmesine zikir denmesi hurafedir.*

38:2. Doğrusu Kâfirler büyülenmelerine yediremediklerinden muhalefet ediyorlar.

38:3. Onlardan önce nice kuşakları yok ettik. O zaman feryat ettiler, ama artık kurtuluş vakti geçmişti.

38:4. İçlerinden, kendilerine bir uyarıcı gelmesine şaşırıldılar. Kâfirler: "Bu, yalancı bir büyücüdür." dediler.

38:5. "O, bunca ilâhı,¹ bir tek ilâh mı kılıyor? Kuşkusuz bu şaşılacak bir şeydir."
1- *ilâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtlı olsun tapılmaya lâyık görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah'ın ise bir ve kendisinden başka "gerçek ilâh" olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah'a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur'an'a baktığımız zaman ilâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-ilâh şeklinde bir kullanımı da yoktur.*

Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-îlâhî yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah'a tanrı denmesi doğru değildir. "Allah ancak bir tek ilâhtır" (4:171).

- 38:6. Onlardan, meleler¹ harekete geçerek: "Bildüğünüz yoldan gitmeye devam edin, ilâhlarınızı bırakmayın. Kesinlikle sizden beklenen budur." dediler.
1- Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhban sınıfı.
- 38:7. "Biz, bunu¹ son inanç sistemlerinde de duymadık. Bu yalnızca bir uydurmadır."
1- İlâh'ın tek bir ilâh olduğunu.
- 38:8. "Zikir¹, aramızda ona mı indirildi?" Oysaki onlar Benim zikrimden kuşku içindedirler. Hayır, onlar azâbımı henüz tatmadılar.
1- Öğüt, hatırlatma, vahiy.
- 38:9. Yoksa Çok Yüce ve Çok Bağışta Bulunan Rabb'inin rahmet hazineleri onların yanında mı?
- 38:10. Ya da göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkü onlara mı ait? O halde sebepler bulsunlar da yükselsinler!
- 38:11. Onlar, burada bozguna uğramış gruplardan meydana gelmiş bir ordudur.
- 38:12. Onlardan önce Nûh toplumu, Âd, kazıklar sahibi Firavun da yalanlamıştı.
- 38:13. Ve Semûd, Lût'un halkı ve Eyke halkı; işte onlar da işbirlikçi gruplardır.
- 38:14. Onların hepsi de Resûlleri yalanladı. Bu nedenle azâbımı hak ettiler.
- 38:15. Bunlar geri dönüşü olmayan bir çığıltıktan başkasını beklemiyorlar.
- 38:16. Ve: "Rabb'imiz, Hesap Günü'nden önce¹ azâptan payımıza düşeni hemen ver." dediler.
1- Hesap Günü'ne inanmadıklarını ifade edercesine, alaycı bir tutumla; beklemeye gerek yok, eğer doğruysa azâbımızı hemen ver.

- 38:17. Onların dediklerine sabret, güçlerin sahibi kulumuz Dâvud'u düşün. O, her durumda Allah'a yönelirdi.
- 38:18. Dağları boyun eğdirdik. Akşamdan gündeğümüne¹ onunla birlikte tesbih² ederlerdi.
1- Her zaman, sürekli, bütün bir gün boyu. **2-** Bkz. 37:143. âyetin dipnotu.
- 38:19. Kuşların tamamı toplu halde ona yönelmişlerdi.
- 38:20. Onun gücünü pekiştirdik. Ona Hikmet'i¹ ve fesle-l hitâbi² verdik.
1- Bkz. 26:21. Ayetin dipnotu. **2-** Hakk'ı Bâtıl'dan ayıran sözü söyleme yeteneği. Etkili hitâp etme.
- 38:21. Birbirleriyle davalıların haberi sana geldi mi? Duvarı aşarak mihrâba gelmişlerdi!
- 38:22. Dâvud'un yanına girdiklerinde o, onlardan korktu. "Korkma! İki davacıyız. Birimiz ötekine haksızlık etti. Şimdi sen, hakkımızda hakk ile hüküm ver. Haksızlık etme. Bize makul olan yolu göster." dediler.
- 38:23. "Bu benim kardeşim.¹ Onun doksan dokuz koyunu var ve benim bir tek koyunum var. Buna rağmen onu da kendisine vermeme istedi ve tartışmamızda bana üstünlük sağladı."²
1- Ortağım. Bir sonraki âyette de kardeşten kastın ortak olduğu anlaşıl-maktadır. **2-** Verilen örnekle ifade edilmek istenen konu şudur: Kardeşim (arkadaşım, ortağım, tanıdığım) çok varlıklı, zengin ve güçlü bir kimse, ben ise güçsüz ve yoksul bir kimseyim. Bundan dolayı da ona karşı çıkma gücü ve cesaretini kendimde bulamıyorum. Vereceğin kararla beni ve benim gibi güçsüz olanları koru, bize haksızlık yapılmasını engelle.
- 38:24. "Gerçekten, senin koyununu kendi koyunlarına katmayı istemekle doğrusu sana haksızlık etmiştir. Ortakların çoğu, birbirlerine haksızlık ediyorlar. Ancak î mân edenler ve sâlihâtî¹ yapanlar haksızlık etmezler. Ancak onlar da ne kadar azdır!" dedi. Dâvud, kendisini fitnelendirdiğimizi² iyice anladı. Hemen Rabb'inden bağışlanma³ diledi, rukû⁴ ederek, tam bir teslimiyetle Rabb'ine yöneldi.⁵
1- Bozuk olan şeyi düzeltmek, düzelticilik yapmak, yapıcı olmak, düzeltmeye yönlendirmek, teşvik etmek. **2-** Baskı ve zulüm. Samimiyet sınavı. Aldatma, aldatılma. Ateşte yakmak anlamındaki fetn kökünden türemiştir. Fitne, "Altın, gümüş gibi değerli maddelerin kendileriyle kay-

*naşmış olan değersiz maddelerden ayrıştırılması, yani saflaştırılması amacı ile yüksek ateşte eritilmesi işlemidir.” Fitne, kişinin samimiyetinin iç yüzünün ortaya çıkması için; savaş, baskı, zulüm, zenginlik, yoksulluk, hastalık, ölüm, ün, mevki, mal, mülk gibi konularda tâbi tutulduğu samimiyet sınavıdır. 3- Haksızlık yapan kişi için. 4- Boyun eğip, itaat etmek. Tam teslim olmak. 5- Nebi Dâvud ile ilgili tefsir kitâplarında yer alan hikâyelerin tamamı yalan ve iftiradır. Tamamı İsrâiliyyât kaynaklıdır. Bu kaynaklarda, zânî (zinâ eden erkek) olarak gösterilen Nebi Dâvud’u, Kur’an şu şekilde tanımlamaktadır: “Çok sabırlı kulumuz,” “Ev-
vab (süreklî Allah’a yönelen),” “Sâlihâtı yapan, kendisine hikmet verilen, Allah’ın koruması altında bulunan, Allah katında güzel bir yere sahip olan.” Dâvud Nebi, bu özellikleri ile Muhammed Nebi’ye örnek gösterilen bir şahsiyettir. Söz konusu 23. ve 24. âyetlerde Dâvud Nebi’nin iki tarafı dinlemeden karar vermesi eleştirilmektedir.*

- 38:25. Böylece onu bundan dolayı bağışladık. Onun yanımızda yüksek konumu ve iyi bir sığınağı vardır.
- 38:26. Ey Dâvud! Biz seni yeryüzünde bir halîfe¹ yaptık. İnsanlar arasında Hakk ile hükmet. Hevâya² uyma. Aksi halde hevâ seni Allah’ın yolundan saptırır. Allah’ın yolundan sapanlar, Hesap Günü’nü göz ardı etmiş olduklarından, kendileri için çok şiddetli bir azâp vardır.
1- Bkz. 35:39. âyetin 1. dipnotu. 2- Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak.
- 38:27. Biz, göğü, yeri ve ikisi arasında olanları boşuna yaratmadık. Bu, kâfirlerin görüşüdür. Kendilerini ateşe atan, kâfirlerin vay haline.
- 38:28. İmân eden ve sâlihâtı yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlarla bir tutar mısınız? Ya da takvâ sahiplerini facirlerle bir tutar mısınız?
- 38:29. Bu; akıl sahiplerinin, âyetlerini düşünüp öğüt almaları için, sana indirdiğimiz kutlu bir Kitâp’tır.
- 38:30. Dâvud’a Süleymân’ı armağan ettik. Ne güzel bir kuldu. O, her zaman Allah’a yönelendi.
- 38:31. Bir zaman kendisine, akşamüstü iyi cins safkan atlar sunulmuştu.

- 38:32. “Doğrusu ben Rabb’imin öğüdünden dolayı hayra muhabbeti sevdim.” dedi. Derken gözden kayboldular.²
1- Hayırlı olan şeyler, bana Rabb’imi hatırlattığı için sevdim. **2-** Atlar.
- 38:33. “Onları bana geri getirin.” Ardından bacaklarını ve boyunlarını mesh¹ etmeye başladı.²
1- Sevgiyle okşamaya. **2-** Bu âyete, kimi çevirilerde: “Bacaklarını ve boyunlarını kesti” şeklinde anlam verilerek önemli bir hataya düşülmektedir. Böylesi kötü bir davranışı, bir Nebi’ye yakıştırmak, “kör” bir anlayıştan ve İsrâîlîyât’tan başka bir şey değildir.
- 38:34. Ant olsun ki Süleymân’ı fitnelendirdik.¹ Kürsüsünün² üzerine bir ceset bıraktık.³ Sonra o Bize yöneldi.⁴
1- Çeşitli olaylarla arı duru hale getirdik, olgunlaştırdık, saflaştırdık. **2-** İktidarının, yönetiminin. **3-** İktidarını çökerttik. Gücünü yok edip, iktidarını yaşayan bir ölüye çevirdik. **4-** Bize sığındı, Bizden bağışlanma diledi. (Bkz. Bir sonraki âyet.)
- 38:35. “Ey Rabb’im! Beni bağışla. Bana, benden sonra hiç kimsenin sahip olamayacağı bir mülk¹ bağışla. Kuşkusuz ki Sen, Bol Bol Bağışlayıcı’sın.” dedi.
1- Güç, imkân.
- 38:36. Bunun üzerine rüzgârı onun emrine verdik. Onun emri ile dilediği yere yumuşak bir esinti ile akıp gidiyordu.
- 38:37. Ve şeytânları.¹ Her türlü yapı ustasını ve dalgıçları.²
1- Hakk’tan uzak olan kimseleri, halkı saptıran, bozgunculuk yapanları. Şeytân: Hakk’a aykırı hareket eden, her türlü güç, kurum ve kişinin ortak karakteristik adıdır. **2-** Onun emrine verdik.
- 38:38. Ve zincirlerle bağlanmış olan¹ diğerlerini de.
1- Kontrol altına alınmış olan. İsyancı kabileleri.
- 38:39. Bu Bizim verdiklerimizdir. Artık hesabı sana kalmış, dilediğine ver veya verme.
- 38:40. Onun yanımızda iyi bir makamı ve iyi bir geleceği vardır.
- 38:41. Kulumuz Eyyûb’u da hatırla. Bir zamanlar Rabb’ine seslenmişti: “Şeytan bana dert ve azâp dokundurdu.”¹
1- Şeytan, çektiğim sıkıntıya gösterdiğim tahammülde, beni kuşkuya düşürmeye çalışıyor; bana vesvese veriyor.

38:42. “Ey Eyyûb! Ayağın ile topukla!¹ İşte bu hem yıkanılacak hem de içilecek soğuk su.”

1- *Hemen yola koyul. Durma yürü.*

38:43. Katımızdan bir rahmet ve akıl sahipleri için bir ibret olarak, ona yanında yer alanları ve onlarla birlikte bir o kadarını daha bahsettik.

38:44. Ve eline bir deste al, onunla yola koyul¹ ve hanis² olma. Biz, onu sabredici bulduk. O ne iyi kuldu! O, her zaman Allah’a yöneldi.³

1- *Âyette yer alan “darabe” kelimesine, çevirilerde “vur, döv” anlamının verilmesi, bu kelimenin onlarca anlamının bulunduğu dikkate alınmamasından kaynaklanmaktadır. Âyette; Eyyûb Nebi’ye, “Elinde avucunda ne kaldıysa onları da alarak rızkını aramak için daha verimli; imkânı daha iyi olan yerleri bulmak için yola koyul, bulunduğu yerden ayrıl, sefere çık.” denmektedir. 2- Kararsız olma, haktan ayrılma. 3- Bu âyetin tefsirinde yer alan bilgiler, İsrâîliyyât kaynaklı olup, tamamıyla uydurmadır. Kur’an’i bir dayanağı yoktur. Bu yalanlara göre, Eyyûb Nebi’nin, hanımına yüz sopa vuracağına dair yemin ettiğini, daha sonra pişman olduğunu; Allah’ın da yeminini yerine getirmek için ona yüz adet saptan bir demet yaparak, o demetle hanımına bir kez vurmasını ve böylece sözünü yerine getirmiş olacağına dair bir yol göstermektedir. Bunun, Allah’a hile yapmayı yakıştırmak olduğunu akletmeyen sapkın anlayış, İsrâîliyyât’ta yer alan bilgileri doğrulamak adına, yalan uydurma yarışına girmiştir. Eyyûb Nebi’nin hastalığına dair çeviri ve tefsirlerde yer alan bilgilerin tamamı Kur’an dışı kaynaklardan alınmıştır.*

38:45. Güç ve basiret sahibi olan kullarımız İbrâhîm’i, İshâk’ı ve Yakûb’u da an.

38:46. Biz, onları sürekli âhiret yurdu düşüncesiyle arınmış, samimiyet sahibi kimseler yaptık.

38:47. Onlar, yanımızda seçkin ve hayırlı kimselerdendir.

38:48. İsmâîl’i, Elyesa’yı ve Zu’l-Kifl’i de an. Hepsi de hayırlı kimselerdendir.

38:49. Bu bir öğüttür. Kuşkusuz takvâ sahipleri için iyi bir gelecek vardır.

38:50. Adn Cennetlerinin kapıları onlara açıktır.

38:51. Orada keyiflerince oturmuş olarak onlara pek çok meyve ve içecek sunulur.

38:52. Ve yanlarında, bakışlarını koruyan yaşıtlar vardır.¹

1- *Başkaları ile ilgilenmeyen, bakmayan.*

- 38:53. İşte bu, Hesap Günü için size söz verilenlerdir.
- 38:54. Bu, bitmez tükenmez rızıkımızdır.
- 38:55. İyilerin durumu budur. Azgınlara için ise kötü bir gelecek vardır.
- 38:56. Varacakları yer Cehennem'dir. Orası ne kötü bir yataktır.
- 38:57. İşte kaynar ve kokuşmuş su; tatsınlar bakalım!
- 38:58. Ve aynı türden çeşit çeşit azâplar.
- 38:59. İşte bunlar da sizinle birlikte azâba katılacak olan bir gruptur. Onlara rahatlık yoktur. Onlar, ateşe girecek olanlardır.
- 38:60. Diğerleri ise: "Hayır! Asıl size rahatlık yok. Ona uğramamızın sebebi sizsiniz. O ne kötü bir konaklama yeridir!" dediler.
- 38:61. "Rabb'imiz! Buna kim sebep olduysa onun ateşteki azâbını kat kat arttır!" dediler.
- 38:62. "Biz, neden kötülerden olarak gördüğümüz adamları¹ görmüyoruz?" derler.
1- Dünyada iken kendilerini kötü olarak gördüğümüz insanları. İmân edenleri.
- 38:63. Hani kendilerini alaya almıştık! Yoksa buradalar da biz mi görmüyoruz?
- 38:64. Ateş halkının birbirleriyle bu çekişmeleri kesinlikle gerçektir.
- 38:65. De ki: "Ben yalnızca bir uyarıcıyım. Tek ve kahredici olan Allah'tan başka ilâh yoktur."
- 38:66. Göklerin, yerin ve ikisinin arasında olan şeylerin Rabb'i Mutlak Üstün Olan'dır, Çok Bağışlayıcı'dır.
- 38:67. De ki: "O, çok büyük bir haberdir."
- 38:68. "Siz, ondan yüz çeviriyorsunuz."
- 38:69. Onlar tartışırken, benim Mele-i A'la'ya¹ dair bir bilgim yoktu.
1- Her şeyi açıklayan, bilgi ile dopdolu olan yüce vahiy. Kur'an âyetleri. Sözlük anlamı "yüce dolu, yüce depo" demek olan Mele-i A'lâ ile kastedilen şey "vahiydir, Kur'an âyetleridir.
- 38:70. Bana, yalnızca apaçık bir uyarıcı olduğum için vahyediliyor."

38:71. Hani Rabb'in meleklerle: "Ben çamurdan bir beşer yaratacağım." demişti.

38:72. Onu biçimlendirip, rûhumdan üflediğim¹ zaman derhal ona secdeye² kapanın!²

1- Rûh; "can", vücuda hayat veren cevher" demektir. **2- Secde;** tam bir teslimiyet içinde Allah'a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılrken alını yere koymak.

38:73. Bunun üzerine meleklerin tamamı, hep birlikte secde ettiler.

38:74. Ancak iblîs etmedi. O kibirlendi ve zaten o kafirlerdendi¹.

1- Nankörlerdendi. İblîs'in Âdem'e secde etmediği için kâfir olduğu söylene doğru değildir. Çünkü iblîs zaten kâfirlerdendi., zaten kâfirlerdendi. "Âyette "fe" değil, "vav" bağlacı kullanılmış ve kâne mine'l-kâfirîn: ve o kâfirlerden idi/ o, kâfirlerdendir denilmektedir. Şayet "fe bağlacıyla" fe kâne mine'l-kâfirîn... de kafirlerden oldu denilmiş olsaydı, ancak o zaman iblîsin kâfir olması secde etmemesine bağlanabilirdi. Keza Allah, Kur'ân'da Kendisini nitelerken yüzlerce yerde "ve kânellâhü alimen hakimâ ve kânellâhü gafuran, rahimen" tarzında ifadeler kullanmaktadır. Bu ifadelerin hiçbirine, "Allah şimdi alîm, hakîm oldu" veya "Allah şimdi gafur ve rahîm oldu" şeklinde anlam verilmemektedir; "Allah Âlim'dir, Hâkim'dir", "Allah Gafur'dur, Râhim'dir" şeklinde anlam verilmektedir.

38:75. "Ey İblîs! İki elimle¹ yarattığım şeye secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü taslıyorsun, yoksa kendini çok mu üstün görüyorsun?" dedi.

1- Kudretimle. Gücümle.

38:76. "Ben ondan hayırlıyım.¹ Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın." dedi.

1- Değerliyim. İyiyim.

38:77. "Oradan çık! Sen kesinlikle râcimsin.¹" dedi.

1- Taşlanmış, kovulmuş, lânetlenmiş, yerilmişsin.

- 38:78. Lânetim,¹ Din Günü'ne² kadar senin üzerindedir.
1- *Güzel olan her şeyden mahrum bırakmak. Dışlanmak. Allah'ın Rahmetinden kovması, merhametinden yoksun bırakması. 2- Karşılık verme günü, hesap görme günü.*
- 38:79. İblîs: "Rabb'im! O halde yeniden dirilme gününe kadar bana süre ver." dedi.
- 38:80. Allah, "Peki süre verilenlerdensin." dedi.
- 38:81. Zamanı bilinen güne¹ kadar.
1- *Kıyâmet günü.*
- 38:82. İblîs: "Öyleyse, izzetine¹ ant olsun ki onların hepsini azdıracam." dedi.
1- *Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç.*
- 38:83. "Ancak içlerinden muhles¹ kulların hariç."
1- *Muhles/Muhlis, fitne işlemine tabi tutularak arıtılmış, saf, berrak, arıduru, samimi, erdemli hale getirilmiş olan kullar. Şeytânların etki edemedikleri kullar. Fitne; kıymetli madenlerin, ateşte eritilerek, içlerinde bulunan değersiz madenlerden ayrıştırılarak saf hale getirilmesi işlemdir. Allah da açlık, yokluk, savaş, mal, mülk, evlat, ün, vb. konularda Müslümanları fitnelendirerek samimiyet durumlarını ortaya çıkarmaktadır.*
- 38:84. "Gerçek budur. Ben, gerçeği söylerim." dedi.
- 38:85. Allah: "Ant olsun ki Cehennem'i senden ve sana uyanlardan dolduracağım." dedi.
- 38:86. De ki: "Sizden yaptığım bu işe karşı bir ücret istemiyorum. Ve ben kendiliğimden bir sorumluluk getirenlerden değilim."
- 38:87. O, ancak bütün insanlık için bir zikirdir.¹
1- *Öğüttür, Hatırlatma'dır.*
- 38:88. Onun haberini bir zaman sonra kesinlikle bileceksiniz¹.
1- *Onun verdiği haberin, mutlaka doğru olduğunu, zamanı gelince görüp anlayacaksınız.*

39. ZUMER SÛRESİ

[[İniş sırası: 59, Mekki, 75 âyet.

Adını 71. ve 73. âyetteki “zumeran/topluluklar” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 39:1. Kitâp'ın indirilmesi, Mutlak Üstün Olan, En İyi Hüküm Veren Allah tarafındandır.
- 39:2. Biz, bu Kitâp'ı sana Hakk ile indirdik. Öyleyse dini yalnızca O'na hâlis¹ kılarak Allah'a kulluk² et.

1- Dini Allah'a has kılmak, dinin tek sahibinin Allah, tek kaynağının Kur'an olduğuna inanmak demektir. Allah'ın buyruklarından başka hiçbir şeyi din edinmemek, Allah'ın buyrukları dışında dine hiçbir şeyi katmamaktır. Dinde arı duru, saf ve berrak olmaktır. Kur'an'ını dışında; sünnet, hadis, siyer, tefsir, alim vb. hiçbir şeyi dinde kaynak olarak görmemektir. Şirksiz bir bilinçle hurafesiz, katıksız, arı-duru bir şekilde Kulluğunu yalnızca Allah'a özgülemek demektir. 2- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah'a ya da Allah'tan başka şeylere olur. Allah'a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah'tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah'a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, ünvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

- 39:3. Dikkat edin! Hâlis¹ din yalnızca Allah'a aittir. O'nun yanı sıra veliler² edinilenler: "Onlara, bizi Allah'a daha yakın bir seviyeye yaklaştırsınlar diye kulluk³ ediyoruz." diyorlar. Allah, hakkında tartışkaları şey için hükmünü verecektir. Allah, yalancı ve azılı nankörleri doğru yola iletmez.
1- Bkz. 39:2. âyetin dipnotu. **2-** Bkz 32:4. âyetin 3. dipnotu. **3-** Bkz. 39:2. âyetin dipnotu.
- 39:4. Eğer Allah bir çocuk edinmek isteseydi, yaratacağından dilediğini seçerdi. O, bundan münezzehtir. O Allah, Eşsiz ve Benzersiz Tek Olan'dır, Varlığın Üzerinde Mutlak Egemen'dir.
- 39:5. Gökleri ve yeri Hakk ile yarattı. Geceyi gündüze, gündüzü geceye çevirir. Güneş'i ve Ay'ı buyruk altına almıştır. Hepsı belirlenmiş bir zamana akıp gitmektedir. İyi bilin ki O, Mutlak Üstün Olan'dır, Çok Bağışlayıcı'dır.
- 39:6. Sizi tek bir nefisten¹ yarattı. Sonra ondan² eşini meydana getirdi. Sizin için hayvanlardan sekiz eş bağışladı. Sizi annelerinizin karında üç karanlık içinde, yaratılıştan sonra bir yaratılış ile yaratıyor. İşte bu sizin Rabb'iniz Allah'tır. Mülk, O'nundur. O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse nasıl oluyor da başka şeylere yöneliyorsunuz?
1- Aynı özden, türden, cevherden, nesneden, mayadan. Kur'an, onlarca âyette insanın toprak ve sudan diğer bir ifade ile çamurdan yaratıldığını söylemektedir. Âdem ve eşinin "aynı nefisten" yani aynı özden diğer bir ifade ile sudan ve topraktan yaratıldığını bildirmektedir. Dolayısı ile Âdem'in eşi Âdem'in bedeninden değil Âdem'in de yaratıldığı özden yaratılmıştır (Bkz. 6:98; 30:20; 78:8). Âdem'in Eşi'nin, Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığına dair "hadis" olduğu söylenen sözler de dâhil, kültürel kaynaklarımızda yer alan bilgilerin tamamı İsrâîliyât'tır ve uydurmadır. Âdem Nebi ilk insan değil, ilk Nebi'dir. **2-** O cevherden, o özden, o şeyden de.
- 39:7. Eğer Küfrederseniz¹; bilin ki Allah'ın size hiçbir ihtiyacı yoktur. O, kullarının Küfründen² hoşnut olmaz. Eğer şükrederseniz³ ondan hoşnut olur. Hiç kimse bir başkasının yükünü yüklenmez. Sonunda dönüşünüz Rabb'inizedir. Böylece yapmış olduklarınızı size haber verecektir. Kuşkusuz O, sinelerde olanı en iyi bilendir.
1- Nankörlük ederseniz. **2-** Nankörlüğünden. **3-** Şükür, "karşılık vermek" demektir. Şükür, "sözle ifade edilen bir şey değildir." Kim Allah'a şükretmek istiyorsa, Allah'ın kendisine verdiği her şeyin karşılığını vermelidir. Allah'ın verdiği nimetlerden ihtiyaç sahiplerini yararlandırmalıdır. Örne-

ğın malın şükrü infaktır, Canın/hayatın şükrü Allah'a kulluk yapmaktır, aklın şükrü teslim olmaktır vb.

- 39:8. İnsana bir sıkıntı dokunduğu zaman, Rabb'ine yönelerek bütün benliğiyle O'na dúa¹ eder. Sonra kendisine bir nimet lütfettiği zaman, daha önce O'na yöneldiği halini unuttur. O'nun yolundan saptırmak için Allah'a ortaklar koşar. De ki: "Nankörlüğünle biraz daha yararlan. Kuşkusuz ki sen ateşin halkındansın."

1- Dúa; çağırma, seslenmek, yardım istemek demektir. Dúa, Allah'a istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O'nun lütfunu desteğini, bağışlamasını ve yardımını istemektir (2:186). İnsan, dúa etmeden önce kendisine düşeni yapmalıdır. Kendisine düşeni yapmadan Allah'tan bir şey istemek samimiyetsizliktir. Yine Allah'tan istenilen şeyin doğru bir şey olması gerekir: İsteddiği şeyi hak edip etmediğini, hakkı olup olmadığını dikkate almalıdır. Dúa edenin, isteği kabul edildikten sonra, Allah'ı unutacak olması, duasının kabul edilmesine engeldir. Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye veya şeye dúa etmek şirktir (1:5).

- 39:9. Gece saatlerinde secde ederek, kıyâm durarak itaatkâr olan, âhireti hesaba katan ve Rabb'inin rahmetini uman kimse, bu nankörlükle bir tutulur mu hiç? De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu¹?" Kesinlikle yalnızca temiz akıl sahipleri öğüt alırlar.

1- "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" sorusundaki "Bilenler" ile kast edilen; hadis, tefsir, siyer, fıkıh türü bilgiler değildir." "Bilen" ile neyin kast edildiğine ilişkin örnek bir ayet: "Bilen" bir halk için, âyetleri detaylandırılmış, Arapça okunan bir kitâptir 41:3." Bilenler ile kast edilen şey: Düşünenler, akledenler, gerçeği idrak etmiş olanlar, vahyin gerçekliğine îmân edenler, Allah'ı, vahyi ve hakikati idrak eden, kavrayan ve anlamış olanlardır. Yine, Allah'ın, nasıl bir Allah olduğunu, Allah'ın yüceliğini, üstünlüğünü, gücünü, her şeyi bildiğini ve her şeyin yaratıcısı ve Rabb'i olduğunu idrak edenlerdir. Kesin, doğru ve gerçek îmân kaynağının yalnızca vahiy olduğuna inananlardır. Keza, "bilmek" ile kast edilen şey, ilim sahibi olmak değil, tevhidi bilince sahip olarak; gerçeği görmenin, bilmenin ve kavramanın bilincinde olmaktır. Bu nedenle, Kur'an'da yer alan her âlim kelimesine "bilgin/bilen", ilim kelimesine de "bilgi/ilim" anlamı vermek kesinlikle doğru değildir. Din adamları sınıfının en çok istismar ettikleri ve kendilerine paye çıkardıkları Kur'an'daki âlim kelimesinin hadis, tefsir, fıkıh, siyer vb. bilgileri bilmekle hiçbir ilgisi yoktur. Kur'an'da yer alan "ilim ve âlim" kelimeleri genellikle anlama, kavrama, idrak etme, ayırdına varma "bilgisidir."

- 39:10. De ki: “Ey îmân eden kullar! Rabb’inize karşı takvâli olun. Bu dünyada, iyi olanlar için iyilik vardır. Allah’ın arzı geniştir. Ancak sabredenlere¹ ödülleri hesapsız ödenir.
1- Dayanıp, direnenlere; sıkıntılara göğüs gerenlere.
- 39:11. De ki: “Ben, dini yalnızca Kendisine özgü kılarak,¹ Allah’a kulluk etmekle emrolundum.”
1- Bkz. 39:2. âyetin dipnotu.
- 39:12. “Ve bana teslim olanların ilki¹ olmam buyruldu.”
1- Öncüsü.
- 39:13. De ki: “Eğer Rabb’ime karşı gelirim, büyük günün azâbından korkarım.”
- 39:14. De ki: “Ben, dinimi Allah’a özgü kılarak¹ O’na kulluk ederim.”
1- Bkz. 39:2. âyetin dipnotu.
- 39:15. “Siz de O’nun yanı sıra istediğinize kulluk edin.” De ki: “Asıl kaybedenler, kıyâmet gününde kendilerini ve yakınlarını kayba uğratacak olanlardır.” Dikkat edin! İşte apaçık kayıp budur.
- 39:16. Onların üstlerinde de altlarında da ateşten katmanlar vardır. İşte Allah’ın, kullarını uyarıp sakınmalarını istediği şey budur. Ey kullarım, Bana karşı takvâli olun!
- 39:17. Tâğûta¹ kulluk etmekten kaçınan ve Allah’a yönelenlere müjdeler olsun. O halde bu kullarımı müjdele.
1- Allah’a isyan etmek anlamına gelen “tağa” kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytan, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir. Tuğyan, “Haddi aşma, zulüm, azgınlık, sapkınlık, isyan, küfür.” Tağa fiilinin mastarıdır.
- 39:18. Sözü dinleyip, en iyisine uyarlar. İşte onlar, Allah’ın doğru yola ilettiği kimselerdir. İşte onlar sağlıklı düşünen akıl sahipleridir.
- 39:19. Hakkında azâp kararı gerçekleşmiş olana gelince; ateşte olanı sen mi kurtaracaksın?
- 39:20. Fakat Rabb’lerine takvâli olanlar için kat kat bina edilmiş, önlerinde nehirler akan köşkler vardır. Bu Allah’ın verdiği sözdür. Allah verdiği sözden dönmez.

- 39:21. Allah'ın, gökten su indirdiğini ve onu su kaynakları şeklinde yer-
yüzünde akıttığını, sonra onunla rengârenk ekinler çıkardığını,
daha sonra onların sararıp kurduklarını; kuru bir çöpe döndüğünü
görmedin mi? Kuşkusuz bunda sağlıklı düşünen akıl sahipleri
için bir öğüt vardır.
- 39:22. Allah'ın, göğsünü İslâm'a açtığı kimse, Rabb'inden bir ışık üzerin-
de olmaz mı? Öyleyse Allah'ın öğütlerine karşı kalpleri katlaşmış
olanlara yazıklar olsun! İşte onlar, apaçık bir sapkınlık içindedirler.
- 39:23. Allah, hadisin¹ en iyisini; muteşâbih², ikişerli³ bir kitâp halinde in-
dirdi. Ondan, Rabb'lerine karşı içtenlikli saygısı olanların tüyleri
ürperir. Ardından da benlikleri ve kalpleri Allah'ın öğüdünü ile hu-
zura kavuşur. İşte bu, Allah'ın doğru yolu gösteren kılavuzudur.
Onunla hak edeni⁴ doğru yola iletir; Allah, kimi sapkınlıkta bira-
kırır, artık ona doğru yolu gösteren bulunamaz.
- 1-** Sözü. **2-** Benzeşen, benzer, eş anlamlı, birden çok anlamlı, yoruma
açık anlamlı, benzetmelerle anlamları açık ve anlaşılır olan, birbirinden
güzel anlamlar içeren. **3-** Anlatılan her konu karşıtı ile birlikte ele alın-
maktadır. Örneğin gece gündüz, ödül ceza, îmân küfür vb. **4-** Bkz. 28:56.
âyetin dipnotu.
- 39:24. O halde kıyâmet günü, kendisini kötü azâptan kim koruyabilir?
Zâlimlere: “Kazandığının karşılığını tadın!” denir.
- 39:25. Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı da kendilerine hiç bekle-
medikleri yerden azâp geldi.
- 39:26. Allah, onlara dünya hayatında zilleti tattırdı. Âhîret azâbı elbette
daha büyüktür. Keşke bilmiş olsalardı.
- 39:27. Ant olsun ki Kur'an'da insanlar için her konudan örnekler verdik.
Umulur ki böylece öğüt alırlar.
- 39:28. Kusursuz, Arapça bir Kur'an'dır. Umulur ki takvâ sahibi olurlar.
- 39:29. Allah, aralarında anlaşamayan birkaç ortağa bağlı bir kimse ile tek
bir kişiye bağlı bir kimseyi örnek verdi: Bu iki kimsenin durumu hiç-
bir olur mu? Övgü yalnızca Allah'a özgüdür. Ama çokları bilmiyorlar.
- 39:30. Kuşkusuz sen ölümlüsün, kuşkusuz onlar da ölümlüdürler.
- 39:31. Sonra Kıyâmet Günü hepiniz Rabb'inizin huzurunda davalacağsınız.

- 39:32. Öyleyse, Allah adına yalan uyduran ve kendisine gelen doğruyu yalanlayandan daha zâlim kim olabilir? Kâfirlerin yeri Cehennem’de değil mi?
- 39:33. Doğruyu getirenler ve onu doğrulayanlar, işte onlar takvâ sahibidirler.
- 39:34. Onlar için Rabb’leri yanında diledikleri her şey vardır. İşte budur muhsin¹ olanların karşılığı.
1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.
- 39:35. Allah, onların¹ yaptıklarının en kötülerine kâfir² olacak; yaptıklarının karşılığında, en iyisiyle karşılık verecek.
1- Muhsin olanlardan. 2- Kötülüklerini örtecek, onları yok sayacak.
- 39:36. Allah, kuluna yeterli değil mi? Onlar seni O’ndan başkası ile kurtutmaya çalışıyorlar. Allah, kimi sapkınlıkta bırakırsa, onu doğruya ileticek yoktur¹.
1- Allah’ın saptırması; gösterdiği yolunun benimsenmesi veya reddedilmesiyle ilgilidir. Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapmanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapmanı da doğru yola iletir. Allah, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı veren olarak sonucu belirlemektedir. Diğer bir söylemle “insanın sapkınlığa iletilmesi,” yaptığı seçime” göre uygun olan karşılığın veresiyle gerçekleşmektedir. Sorumluluk ve tercih bütünüyle insana aittir (Bkz. 39:41).
- 39:37. Allah, kimi doğru yola iletirse, onu saptırabilecek yoktur. Allah, Mutlak Üstün Olan; intikâm sahibi¹ olan değil midir?
1- İntikâm, suçlunun çektiği acıyı suçluya çektirmek, suçluya hak ettiği cezayı vermek demektir.
- 39:38. Onlara: “Gökleri ve yeri kim yarattı?” diye sorsan, “Elbette Allah.” Diyecekler. De ki: “O halde Allah’ın yanı sıra yöneldiğiniz ilâhlar, eğer Allah bana bir sıkıntı vermek istese, o sıkıntıya engel olabilirler mi? Veya Allah bana bir rahmet dilese, buna engel olabilirler mi?” De ki: “Allah bana yeter!” De ki: “Sığınıp güvenmek isteyenler, yalnızca O’na sığınıp güvensinler.”
- 39:39. De ki: “Ey halkım! Elinizden geleni yapın! Ben de bana düşeni yapacağım. Yakında anlayacaksınız!”

- 39:40. “Alçaltıcı azâbın ve kalıcı azâbın kime geleceğini.”
- 39:41. Biz, sana bu Kitâp’ı insanlar için “hakk” ile indirdik. Artık kim doğru yolu seçerse bu kendi yararınadır. Kim de sapkınlığı seçerse kendi zararına sapmış olur. Sen onların üzerine vekil değilsin.
- 39:42. Allah, öleceklerin ölümleri anında canlarını alır; ölmeyecek olanların da uykularında. Ölümüne hükmettiğini yanında tutar, diğerlerini belirlenmiş bir süreye kadar saliverir. Bunda düşünen bir halk için alınacak pek çok ders vardır.
- 39:43. Yoksa Allah’ın yanı sıra şefaâtçiler¹ mi edindiler? De ki: “Onlar hiçbir şeye sahip olmasalar ve akıl etmeseler de mi?”
1- Yardımcılar. Bağışlayıcılar.
- 39:44. De ki: “Şefaât etme tamamıyla Allah’ın elindedir.¹ Göklere ve yerin egemenliği yalnızca O’na aittir. Sonra O’na döndürüleceksiniz.”
1- Kur’an, Allah’ın yanı sıra başka birilerinin “şefaât” edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaât etme hakkı yoktur. Kur’an’a göre Allah’ın yanı sıra başka birilerinin şefaât edebileceğine inanmak kesinlikle şıktır.
- 39:45. Allah, “tek başına¹” anıldığı zaman, âhirete îmân etmeyenlerin kalpleri burkular. O’nun yanı sıra başkası² anıldığı zaman sevinip mutluluk duyarlar.
1- Kendi ilâhları ile birlikte olmaksızın. 2- Kendi ilâhları.
- 39:46. De ki: “Göklere ve yere işleyiş yasalarını koyan, gaybı¹ ve görüneni bilen Allah’ım! Kullarının aralarında çekiştikleri şeyler hakkında hüküm verecek olan Sen’sin.”
1- Yarattılmış varlıkların idraklerini aşan, gizli, görünmeyen, bilinmez olan ve duyularla kavranamayan şeyler. Gelecekte olacak şeyler. Âhiret hayatına dair bilgiler.
- 39:47. Eğer yeryüzünde olanların tamamı ve bir o kadarı daha, o zulmedenlerin olsaydı, kıyâmet günü azâbın kötülüğünden kurtulmak için kesinlikle onu fide olarak verirlerdi. Hiç hesaba katmadıkları şeyler, Allah tarafından karşılıklarına çıkarılacaktır.
- 39:48. Ve kazandıkları kötülükler açığa çıktı. Kendisi ile alay ettikleri şey¹ onları kuşattı.
1- Hesap Günü’nün azâbı.

39:49. İnsanın başı derde girdiği zaman Bize yönelir. Sonra ona tarafımızdan bir yardım bahsettiğimizde: “Bu bana bilgimden/yeteneğimden dolayı verilmiştir.” der. Hayır! O bir fitnedir¹. Ne var ki onların çoğu bilmezler.

1- Baskı ve zulüm. Samimiyet sınavı. Aldatma, aldatılma. Ateşte yakmak anlamındaki fetn kökünden türemiştir. Fitne, “Altn, gümüş gibi değerli maddelerin kendileriyle kaynaşmış olan değersiz maddelerden ayrıştırılması, yani saflaştırılması amacı ile yüksek ateşte eritilmesi işlemidir.” Fitne kelimesi, kişinin samimiyetinin iç yüzünün ortaya çıkması için; savaş, baskı, zulüm, zenginlik, yoksulluk, hastalık, ölüm, ün, mevki, mal, mülk gibi konularda tâbi tutulduğu samimiyet sınavıdır.

39:50. Gerçekten, onlardan öncekiler de böyle söylemişti. Fakat kazanmış oldukları şeyler onlara bir yarar sağlamadı.

39:51. Kazandıkları şeylerin kötülükleri kendilerine isabet etti. Bunlardan zülmeden kimselerin de kazandıkları şeylerin kötülükleri onlara yakında isabet edecektir. Ve onlar azâbı önleyecek güce sahip değiller.

39:52. Allah'ın dilediğine rızık genişlettiğini ve ölçülendirdiğini bilmediler mi? Bunda îmân edecek bir toplum için âyetler¹ vardır.

1- Göstergeler, işaretler.

39:53. De ki: “Ey kendilerine karşı israf¹ eden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah, suçların hepsini bağışlar.² O, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.”

1- Kendi aleyhlerine haksızlık yapmada, kötülük etmede haddi aşanlar. İsrâf, haddi aşmak, bozgunculuk yapmak, ölçüsüz davranmak, taşkınlık yapmak demektir. 2- Dilerse.

39:54. Rabb'inize yönelin! Ve size azâp gelmeden önce O'na teslim olun. Sonra yardım olunmazsınız.

39:55. Hiç beklemediğiniz bir anda, size ansızın azâp gelmeden önce, Rabb'inizden size indirilen en iyi olana uyun.

39:56. Sonunda: “Allah'a karşı aşırı gittiğimden dolayı yazıklar olsun bana! Doğrusu ben alay edenlerdendim.” dememeniz için;

39:57. Veya “Allah bana doğru yolu gösterseydi, takvâ sahibi olurum.” dememeniz için;

- 39:58. Veya azâbı gördüğü zaman, “Keşke bir kez daha dünyaya dönme imkânım olsaydı, o zaman muhsinlerden¹ olurdum.” dememeniz için.
1- İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, güzel ahlâk sahibi olan.
- 39:59. Hayır¹, sana âyetlerim gelmişti de onları yalanlamıştın, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştun.
1- Hayır! İş işten geçti artık.
- 39:60. Kıyâmet Günü, Allah hakkında yalan söyleyenlerin yüzlerini kararmış görürsün. Büyüklük taslayanların yeri Cehennem’de değil mi?
- 39:61. Allah, takvâ sahiplerini, hak ettikleri kurtuluşa erdirecektir. Onlara kötülük dokunmaz. Onlar üzülmezler de.
- 39:62. Allah, her şeyin yaratıcısıdır. O, Her Şeye Vekil’dir.¹
1- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefil olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; “canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan.” Vekil sadece Allah’tır. Nitekim Allah birçok âyette Resûl’üne, “sen onlara vekil değilsin” demiş ve ona, insanlara, “Ben size vekil değilim.” demesini buyurmuştur.
- 39:63. Göklerin ve yerin kilidi¹ O’na aittir. Allah’ın âyetlerini yalanlayanlar; işte onlar, hüsrana uğrayanlardır.
1- Kontrolü.
- 39:64. De ki: “Ey cahiller! Buna rağmen, Allah’tan başkasına kulluk etmemi mi istiyorsunuz?”
- 39:65. Ant olsun ki, sana ve senden öncekilere şöyle vahyolundu: “Eğer Allah’a şirk¹ koşarsan şunu iyi bil ki bütün yaptıkların boşa gider ve hüsrana uğrayanlardan olursun.”
1- Allah’ın yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O’nun yanı sıra soyut ya da somut başka birine veya bir şeye vermek. Allah’a ait nitelikleri Allah’ın yanı sıra başka bir varlıkta da görmek.
- 39:66. “O halde yalnız Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol!”

- 39:67. Allah'ı hakkıyla takdir etmediler. Yeryüzü, Kıyâmet Günü tamamıyla O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ eliyle¹ dürülmüş olacaktır. O, onların ortak koştuklarından münezzehtir ve çok yücedir.
1- Gücüyle.
- 39:68. Sûr'a üflenmiş, Allah'ın dilediği hariç göklerde ve yerde olanlar çarpılıp yıkılıvermiştir. Sonra ona bir kez daha üfürüldüğü zaman onlar kalkarak bakınırlar.
- 39:69. Yer¹ Rabb'inin aydınlığı ile aydınlanır, kitâp² ortaya konur, Nebiler ve tanıklar getirilir; aralarında hakk ile karar verilir. Ve onlar asla haksızlığa uğramazlar.
1- Mahşer yeri. 2- Herkesin amel defteri.
- 39:70. Herkese yaptığıının karşılığı tam olarak verilir. O, onların yaptıklarını en iyi bilendir.
- 39:71. Kâfirler bölük bölük Cehennem'e sürülürler. Oraya vardıklarında, kapıları açılır. Cehennem'in bekçileri onlara: "İçinizden size Rabb'inizin âyetlerini okuyan, sizi bu gününüzle karşılaşacağınıza dair uyarın Resûller gelmedi mi?" derler. Onlar: "Evet geldi." derler. Fakat azâp sözü Kâfirlerin üzerine gerçekleşti.
- 39:72. "İçinde sürekli kalmak üzere Cehennem'in kapılarından girin!" denir. Büyüklük taslayanların kalacakları yer ne kötüdür.
- 39:73. Rabb'lerine karşı takvâ sahibi olanlar grup grup Cennet'e sevk edilirler. Oraya vardıklarında, onun kapıları açılır. Onun görevlileri, onlara: "Selâm sizlere, siz aklandınız! Sürekli kalmak üzere ona girin." derler.
- 39:74. Onlar da: "Hamd, bize verdiği sözünü yerine getiren Allah'a övgüdür. Bizi bu yere varis kıldı. Cennet'te istediğimiz yerde kalabiliyoruz. Çalışanların¹ ödülü ne güzel." derler.
1- Allah'ın buyruklarını yerine getirenlerin.
- 39:75. Melekleri, arşın¹ çevresini kuşatmış olarak, Rabb'lerini övgü ile yücelttiklerini görürsün. Artık onların² aralarında Hakk ile hüküm verilmiştir. "Âlemlerin Rabb'ine hamdolsun." denir.
1- Egemenlik makamı. 2- Cennet'tekilerin.

40. MU'MİN/ ĞAFİR SÛRESİ

[İniş sırası: 60, Mekki, 85 âyet.

Adını 28. ve 40. âyetteki "Mü'min/ îmân eden" kelimesinden almıştır.

Sûrenin diğer bir ismi de "Ğâfir"dir.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 40:1. Hâ, Mîm.
- 40:2. Bu Kitâp'ın indirilmesi, Mutlak Üstün Olan, Her Şeyi Bilen Allah tarafındandır.
- 40:3. O, suçu bağışlayan, tevbeyi kabul eden, cezası şiddetli, sınırsız güç¹ sahibi olandır. O'ndan başka ilâh yoktur. Dönüş, yalnızca O'nadır.
- 1-** "Zi't-tavl" ifadesine, çevirilerde "ihsan", "lütuf", "kerem", "ni'met" şeklinde anlam verilmektedir. Bu kelimenin, "kudret/güç sahibi" demek olan anlamının tercih edilmesi daha uygundur. Zira eğer kast edilen şey; "ihsan, nimet, lütuf ve ikram" demek olunsaydı, "tavl" kelimesi yerine -birçok âyette olduğu gibi- doğrudan bu kelimelerin kendisi kullanılırdı.
- 40:4. Kâfirlerden başkası Allah'ın âyetleri hakkında tartışmaz. Onların beldelerde diledikleri gibi gezip tozmaları seni aldatmasın.
- 40:5. Onlardan önce Nûh halkı ve onlardan sonraki topluluklar da yalanladılar. Her ümmet, kendi Resûllerini yalanlamaya yöneldi. Hakk'ı, Bâtıl'la yok etmek için mücadele ettiler. Ben de onları yalalayverdim. Akabinde cezalandırmam nasılmış gördüler!
- 40:6. İşte böylece Kâfirlerin üzerine, Rabb'inin, "Kuşkusuz ki onlar Cehennem halkıdır." kelimesi¹ hak oldu.

1- *Takdir edilmiş hükmü.*

40:7. Arş'ı¹ yüklenenler ve çevresinde bulunanlar, Rabb'lerini övgü ile yüceltirler. Ve O'na îmân² ederler. İmân Edenler için bağışlanma dilerler: "Rabb'imiz! Sen, rahmet ve bilgice her şeyi kuşattın. Tevbe edip senin dosdoğru yoluna uyan kimseleri bağışla. Onları Cehennem azâbından koru."

1- Arş, egemenlik, iktidar, yönetim, taht ve güç makamı. **2-** İmân; güvenli olmak, emin olmak, onaylamak, gönülden benimsemek, korku ve endişeden emin kılmak, güven vermek demektir. İmân, bilginin, bilimin konusu değildir, aklın ve kalbin konusudur. İmân dogma değildir, akletmeden, sorgulamadan, emin olunmadan, kanıt aramaksızın, inanmaya îmân denemez. İmân etmek; emin olmayı, emin olmak bilmeyi, bilmek aklı gerektirir. Kendi akli ile îmân etmeyenin, kendi akli ile inkâr edenden farkı yoktur. İmân eden kimseye Mü'min denir.

40:8. "Rabb'imiz! Onları; onların atalarından, eşlerinden ve soylarından sâlih kimseleri, kendilerine söz verdiğin Adn Cennetlerine koy. Sen, Mutlak Üstün Olan'sın, En İyi Hüküm Veren'sin."

40:9. "Onları kötülüklerden koru. Ve Sen O Gün¹ kimi kötülüklerden korusan, ona rahmet etmiş olursun. İşte bu, büyük kurtuluştur."

1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.

40:10. Kâfirlere seslenilir: "Elbette ki Allah'ın kızgınlığı, kendinize duymuş olduğunuz kızgınlıktan daha büyüktür. Zira siz inanmaya çağrıldığınız zaman, kâfirlik¹ ediyordunuz."

1- Gerçeği görmezden, duymazdan geliyordunuz, uyarıyı dikkate almıyordunuz.

40:11. Dediler ki: "Rabb'imiz! Bizi iki kez öldürdün, iki kez dirilttin¹. Artık suçlarımızı itiraf ettik. Şimdi bu durumdan kurtulmanın bir yolu var mı?"

1- Genel kabule göre iki kez ölüp diriltirme şu şekildedir: Birinci ölüm, henüz toprak halde olduğu veya anne karnındaki durumu, birinci yaratılma ise topraktan yaratılma veya doğumunu; ikinci ölüm, bu dünyadaki ölümü, ikici dirilme de âhiretteki diriltilmeyi ifade etmektedir (2:28).

- 40:12. Bu, sizin bir tek Allah'a çağrıldığınız zaman küfretmeniz nedeniyledir. O'na şirk koşulunca îmân ediyordunuz. Artık karar yüce ve büyük olan Allah'ındır.
- 40:13. O, size âyetlerini¹ gösteren, sizin için gökten rızık indirendir. Ancak, gönülden yönelenler öğüt alırlar.
1- Göstergelerini, kanıtlarını.
- 40:14. Öyleyse, Kâfirler hoşlanmasa da dini yalnızca kendisine özgü¹ kılarak Allah'a dúa edin.
1- Bkz. 39:2. âyetin dipnotu.
- 40:15. O, dereceleri yükseltendir, Arş'ın¹ sahibidir. O, "Buluşma Günü" hakkında insanları uyarmak için Kendi buyruğundan olan rûhu² kullarından dilediğine ulaştırır.
1- Arş, egemenlik, iktidar, yönetim, taht ve güç makamı. 2- Vahiy. Rûh; insanı yaşatan "can", "vahiy" ve "vahyin kaynağı" demektir. Kur'an, ruh kelimesini "vahiy" anlamında da kullanmaktadır. Zira vahiy, insana ve topluma hayat vermektedir, insana ve topluma düzen vererek onları canlı ve diri tutmaktadır; onlara en doğru yaşamın yolunu göstermektedir
- 40:16. O Gün, onlar ortaya çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. O Gün, mülk¹ kimindir? Tek ve Kahr² Olan Allah'ındır.
1- Mutlak egemenlik. 2- Varlığın Üzerinde Mutlak Egemen'dir.
- 40:17. Bugün her kişi kazandıklarıyla¹ hesaba çekilecektir. Bugün, haksızlık yoktur. Kuşkusuz Allah hesabı çabuk görendir.
1- Hayattayken yaptıklarıyla.

40:18. Yaklaşan gün hakkında onları uyar. O Gün korkudan yürekler ağız-lara gelir. Zâlimler için ne samimi bir dost ne de sözü dinlenir bir şefaathçi¹ vardır.

1- Şefaath, kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur'an, Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefaath" edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaath etme hakkı yoktur. Kur'an'a göre Allah'ın yanı sıra başka birilerinin "şefaath etme" inancı kesinlikle şirktir (2:48, 123). Şefaathin olduğunu iddia etmek Allah'ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah'a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaathin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaathin olduğuna inanmak, Allah'ın sözüne itibar etmemektir.

40:19. O, bakışlardaki art niyeti ve göğüslerin gizlediğini bilir.

40:20. Allah, Hakkı gerçekleştirir. Allah'ın yanı sıra yöneldikleri kimseler ise hiçbir şeyi gerçekleştiremezler. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Gören'dir.

40:21. Onlar, yeryüzünde gezinip, kendilerinden önce gelip geçmiş olanların sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Onlar, yeryüzünde güç olarak ve bıraktıkları eserler bakımından daha üstündüler. Yine de Allah onları, suçları nedeniyle cezalandırdı. Kendilerini Allah'tan koruyan kimse olmadı.

40:22. Bu, Resûller kendilerine kanıt içeren belgelerle geldikleri halde onları yalanlamaları nedeniyledir. Bunun üzerine Allah onları cezalandırdı. O, Mutlak Güç Sahibi'dir, Cezalandırması Çok Şiddetli Olan'dır.

40:23. Ant olsun ki, Mûsâ'yı âyetlerimizle ve apaçık bir yetkiyle gönderdik:

40:24. Firavun'a, Hâmân'a ve Kârûn'a. Fakat onlar: "Bu yalancı bir sihirbazdır." dediler.

40:25. Böylece katımızdan Hakk ile geldiği zaman onlar: "Onunla birlikte îmân eden kimselerin oğullarını öldürün; kadınlarını ise sağ bırakın." dediler. Kâfirlerin düzeni, sapkınlığa düşmekten başka bir şey değildir.

- 40:26. Firavun: “Bırakın beni, Mûsâ’yı öldüreyim. O istediği kadar Rabb’ini yardıma çağırınsın. Ben, onun sizin dininizi¹ değiştirmesinden veya yeryüzünde fesat çıkarmasından korkuyorum.” dedi.
1- Bkz. 30:43. âyetin dipnotu.
- 40:27. Mûsâ: “Kuşkusuz ben, hesap gününe îmân etmeyen bütün kibirlilerden, benim de Rabb’im, sizin de Rabb’iniz olan Allah’a sığınırım.” dedi.
- 40:28. Firavun taraftarlarından îmânını gizleyen bir kimse, şöyle dedi: “Rabb’im Allah’tır dediği için mi bir adamı öldüreceksiniz? Oysaki o, size Rabb’inizden açık kanıtlarla geldi. Eğer yalancı biriye yalancı kendi aleyhinedir. Eğer doğru söylüyorsa uyardığı şeylerin bir kısmı size isabet edecektir. Allah, aşırı giden yalancı bir kimseyi doğru yola iletmez.”
- 40:29. “Ey halkım! Bugün yeryüzünde gücü elinizde bulunduranlar olarak mülk¹ sizindir. Şâyet gelecek olursa Allah’ın azâbından bizi kim kurtarabilir?” Firavun: “Ben size, gördüğüm şeyden başkasını göstermiyorum. Ve ben, sizi reşadın² yolundan başkasına iletemem.” dedi.
1- Egemenlik, hükümlerlik. 2- Doğru yolda olan, olgun, akıllı olan.
- 40:30. Îmân etmiş olan kimse: “Ey halkım! Ben daha önce birçok toplumun başına gelenin sizin başınıza da gelmesinden korkuyorum.”
- 40:31. “Nûh, Âd, Semûd ve onlardan sonraki toplumların durumu gibi. Allah, kullarına haksızlık edici değildir.”
- 40:32. “Ey halkım! Ben sizin için o feryat¹ gününden korkuyorum.”
1- Kıyâmet gününden.
- 40:33. Arkanıza bakmadan kaçacağınız gün, sizi Allah’ın azâbından koruyabilecek kimse yoktur. Allah, kimi sapkınlıkta bırakırsa¹ ona doğru yolu gösterecek yoktur.
1- Bkz. 28:56. âyetin dipnotu.

- 40:34. Ant olsun ki daha önce Yûsuf size açık kanıt içeren belgelerle gelmişti. Ancak o zaman onun size getirdiği şeyler hakkında kuşku lanıp durmuştunuz. Yûsuf ölünce de: “Bundan sonra Allah asla Resûl göndermez.” dediniz. Allah, haddi aşan, güvenmeyen kimseyi işte böyle saptırır.
- 40:35. O kimseler, kendilerine görevli kılınmış, yetki verilmiş bir kimse gelmediği halde, Allah’ın âyetleri hakkında tartışılar. Bu da Allah’ın yanında da insanların yanında da büyük bir kırgınlığa neden olur. İşte böyle! Allah, her büyüklük taslayanın kalbini mühürler.
- 40:36. Firavun: “Ey Hâmân! Benim için yüksek bir kule yap. Belki böylece o sebeplere ulaşırım;”
- 40:37. “Göklerin sebeplerine. Böylece Mûsâ’nın ilâhını görürüm. Çünkü ben onun yalancı olduğunu sanıyorum.” dedi. Ve işte böylece Firavun’a, yaptığı kötü iş iyi gösterildi ve doğru yoldan çıkarıldı. Firavunun planı, hüsrandan başka bir şeye yaramadı.
- 40:38. Îmân etmiş olan kimse: “Ey halkım! Bana uyun ki sizi reşadın¹ yoluna ileteyim.”
1- Doğru yolda olan, olgun, akıllı olan.
- 40:39. “Ey halkım! Bu dünya hayatı geçici bir yararlanmadır. Âhiret hayatı ise kesinlikle devamlı kalınacak yerdir.”
- 40:40. “Kim bir kötülük yaparsa, ona yaptığıının karşılığında fazlasıyla karşılık verilmez. Erkek veya kadın, her kim Mü’min olarak sâlih¹ olanı yaparsa, işte onlar hesapsız şekilde rızıklanmak üzere Cennet’e girerler.”
1- Kötülükle mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.
- 40:41. “Ey halkım! Ne gariptir ki siz beni ateşe, ben ise sizi kurtuluşa çağırıyorum!”
- 40:42. “Siz beni Allah’ı yalanlamaya ve hakkında bilgim olmayan şeyleri O’na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi Mutlak Üstün ve Çok Bağışlayıcı Olan’a çağırıyorum.”

- 40:43. “Şu bir gerçek ki, sizin beni kendisine çağırdığınız şey, dünyada da âhirette de kendisine çağıranlara cevap verme gücü olmayan şeydir. Kuşkusuz dönüşümüz Allah’adır. Haddi aşanlar Cehennem’lik-tirler.”
- 40:44. “Sizin için söylediklerimin doğruluğunu yakında anlayacaksınız. Ben işimi Allah’a havale ediyorum. Allah, kullarının yaptığı her şeyi görmektedir.”
- 40:45. Sonra Allah onu,¹ onların yaptıkları planların kötülüklerinden kordu. Firavuncuları ise azâbın kötüsü kuşattı.
1- İmân eden kimseyi.
- 40:46. Ateş! Sabah akşam ona¹ arz olunurlar. O Sâ’at’in gerçekleşeceği gün: “Firavuncuları azâbın şiddetlisine sokun!”
1- Sabah akşam: “sabahtan akşama,” diğer bir ifade ile “devamlı” anlamına gelen; süreklilik ifade eden bir deyimdir. Buna; günün iki ucu, yani sabah ve akşam vakitleri olarak anlam vermek yanlıştır. Bu âyet, sapkın bir inanç olan “kabir azâbına” kanıt olarak gösterilmektedir. Böyle bir inanç, Kur’an’ın onlarca âyetiyle çelişmektedir. Zira Kur’an, yalın ve çok açık bir şekilde “ölümden” ve ölümden sonra da “kıyâmet günü diriltilmekten” söz etmektedir. Kur’an’a göre, bu ikisinin arasında ayrıca bir diriltirme, bir yaşam kesinlikle söz konusu değildir. Kabir azâbı ve kabir azâbına dair söylenenlerin tamamı gerçek dışıdır; Kur’an’ı yalanlamadır. Örneğin: “Kıyâmetin koptuğu gün, suçlular bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Onlar işte böyle döndürülüyorlardı (30:55).” Kur’an’a göre: Kıyâmet günü herkes hesaba çekilecek ve ondan sonra kimin nereye gideceği belirlenecektir. Yani hesaba çekilmeden, yargılanmadan ceza veya ödül söz konusu değildir.
- 40:47. Ateşin içinde birbirlerini suçlarlar; güçsüz olanlar, büyüklük taslayanlara: “Biz size uyduk, şimdi siz ateşin bir kısmını bizden savabilir misiniz?” derler.
- 40:48. Büyüklük taslayanlar: “Hepimiz onun içindeyiz. Artık Allah, kulları arasında hükmünü verdi.” derler.
- 40:49. Ateşte olanlar, Cehennem görevlilerine: “Rabb’inize dâa edin de bir gün de olsa azâbı bizden hafifletsin.” derler.

- 40:50. Görevliler: “Resûlleriniz, size kanıt içeren bilgilerle gelmediler mi?” derler. Onlar: “Evet, geldiler.” derler. Görevliler: “O halde kendiniz yalvarıp yakarın; Kâfirlerin dûası ancak boş ve anlamsızdır.” derler.
- 40:51. Biz, Resûllerimize ve î mân edenlere dünya hayatında ve tanıkların tanıklık edecekleri günde¹ kesinlikle yardım ederiz.
1- Kıyâmette.
- 40:52. O Gün zalimlere, mazeretleri yarar sağlamaz. Onlara lânet okunacak ve yurtların en kötüsü onlar içindir.
- 40:53. Ant olsun ki Mûsâ'ya hidâyet¹ verdik. İsrâîloğulları'na Kitâp'ı miras bıraktık;
1- Doğru yolu gösteren kılavuzu verdik.
- 40:54. Temiz akıl sahipleri için doğru yolu gösterici ve öğüt olarak.
- 40:55. O halde sabret. Kuşkusuz Allah'ın verdiği söz gerçektir. Suçların için bağışlanma dile. Akşam sabah¹ Rabb'ini hamd ile tesbih² et.
1- Sürekli, gün boyu. 2- Bkz. 37:143. âyetin dipnotu.
- 40:56. Yetkili kılınmadıkları halde Allah'ın âyetleri hakkında ileri geri konuşanların kalplerinde, hiçbir zaman tatmin edemeyecekleri bir büyülenme tutkusu vardır. Sen, Allah'a sığın. O, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Gören'dir.
- 40:57. Elbette ki göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Ama insanların çoğu bu gerçeği kavramıyorlar.
- 40:58. Kör ile gören bir değildir.¹ İ mân edip sâlihâtı yapanlar ile kötülük yapanlar da bir değildir. Ne kadar az düşünüyorsunuz?
1- Gerçeği görenle, görmeyen.
- 40:59. Kuşkusuz ki o Sâ'at¹ mutlaka gelecektir. Onun geleceği kesinlikle doğrudur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.
1- Kıyâmetin kopuşu.

40:60. Rabb'iniz: "Bana dúa¹ edin ki size karşılık vereyim. Bana kulluk etmeye büyülenenler, horlanmış olarak Cehennem'e gireceklerdir." dedi.

1- Dúa; çağırma, seslenme, yardım istemek demektir. Dúa, Allah'a istek ve ihtiyaçlarını arz ederek O'nun lütfunu desteğini, bağışlamasını ve yardımını istemektir (2:186). İnsan, dúa etmeden önce kendisine düşeni yapmalıdır. Kendisine düşeni yapmadan Allah'tan bir şey istemek samimiyetsizliktir. Yine Allah'tan istenilen şeyin doğru bir şey olması gerekir: İsteddiği şeyi hak edip etmediğini, hakkı olup olmadığını dikkate almalıdır. Dúa edenin, isteği kabul edildikten sonra, Allah'ı unutacak olması, duasının kabul edilmesine engeldir. Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye veya şeye dúa etmek şirktir (1:5).

40:61. Allah, dinginlik bulmanız için geceyi karanlık, gündüzü de aydınlık yapandır. Allah, insanlara karşı lütuf sahibidir. Ancak insanların çoğu şükretmezler.

40:62. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O, her şeyin yaratıcısıdır. O'ndan başka ilâh yoktur. O halde nasıl oluyor da başka şeylere yöneliyorsunuz?

40:63. Allah'ın âyetlerini bile bile reddedenler, işte böyle haktan uzaklaşmışlardı.

40:64. Sizin için yeryüzünü yerleşim alanı, gökyüzünü de üzerinize bir tavan gibi yapan Allah'tır. O, size en iyi şekilde şekil veren ve sizi temiz şeylerden rızıklandırandır. İşte Rabb'iniz olan Allah odur. Âlemlerin Rabb'i olan Allah, ne Mübarek'tir.¹

1- Kutlu, yüce. Cömert, nimeti bereketli kılan, çoğaltan, bol bol nimet veren.

40:65. O, diridir. Ondan başka ilâh yoktur. O halde dini yalnızca O'na has¹ kılarak O'na dúa edin. Hamd yalnızca âlemlerin Rabb'i olan Allah'a özgüdür.

1- Bkz. 39:2. âyetin dipnotu.

40:66. De ki: "Bana, Rabb'imden gelen açık kanıtlar içeren bilgilerle; sizin, Allah'tan başka yöneldiklerinize kulluk etmekten kesinlikle men edildim ve ben âlemlerin Rabb'ine teslim olmakla emrolundum."

40:67. O, sizi topraktan yaratandır. Sonra bir nutfeden,¹ sonra bir alakadan.² Sonra sizi bir bebek olarak dünyaya getiriyor. Nihâyet olgunluk çağına ulaşır, derken yaşlanırsınız. Kiminiz bu süreci tamamlamadan vefat ettirilir. Kiminiz de belirlenen süreye kadar yaşarsınız. Umulur ki aklınızı kullanırsınız.

1- Bir damla sıvı; sperm. 2- Rahim duvarına asılı olan yumurtadan.

40:68. Hayat veren de öldüren de O'dur. O, bir işin olmasını istediği zaman ona sadece "Ol." der, o da olur.

40:69. Allah'ın âyetleri hakkında tartışanları görmedin mi? Nasıl da sapıtılıyorlar!

40:70. Bu Kitâp'ı ve Resûllerimizle gönderdiklerimizi¹ yalanlayanlar elbette yakında gerçeği anlayacaklar.

1- Daha önce gönderilmiş olan Kitâpları.

40:71. O vakit boyunlarında halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceler.

40:72. Kaynar suda sonra ateşte yakılacaklar.

40:73. Sonra onlara: "Şirk koştuklarınız nerede?" denir;

40:74. Allah'tan başka. "Onlar, bizi ortada bırakıp kayboldular. Demek ki daha önce yakardıklarımız bir hiçmiş." derler. İşte Allah, Kâfirleri böyle sapkınlıkta bırakır.

40:75. İşte bu, yeryüzünde hak hukuk tanımaksızın şımarıp azmanız nenediyledir.

40:76. Orada sürekli kalmak üzere Cehennem'in kapılarından girin. İşte, büyüklenenlerin yeri ne kötüdür!

40:77. O halde sabret. Kuşkusuz Allah'ın yaptığı uyarı gerçektir. Onlara yaptığımız uyarılardan bir kısmını sana göstersek de göstermeden seni vefât ettirsek de sonunda onlar yalnızca Bize döndürüleceklerdir.

- 40:78. Ant olsun ki, senden önce de birçok Resûl gönderdik. Onlardan bir kısmını sana anlattık, bir kısmını ise anlatmadık. Hiçbir Resûl, Allah'ın izni olmaksızın bir âyet¹ getiremez. Allah'ın buyruğu geldiği zaman hak yerini bulur. Bâtıl'dan yana olanlar hüsrana uğrarlar.
1- Mucize, kanıt.
- 40:79. Binmeniz ve yemeniz için hayvanları yararlanmanıza sunan Allah'tır.
- 40:80. Ve sizin için onlarda daha nice yararlar var. Onlarla arzu ettiğiniz yere ulaşırsınız. Onların ve gemilerin üzerinde taşınırsınız.
- 40:81. Allah size âyetlerini¹ gösteriyor. O halde Allah'ın âyetlerinden hangisini inkâr ediyorsunuz?
1- Varlığına, yaratıcılığına ve gücüne işaret eden gösterge ve kanıt olan eserlerini, evreni ve evrende yer alan varlıkları.
- 40:82. Hem onlar, yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Baksalar ya! Kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna! Onlar, güç ve yeryüzündeki eserleri bakımından daha üstündüler. Öyle olduğu halde sahip oldukları şeyler kendilerine yarar sağlamadı.
- 40:83. Resûlleri kendilerine kanıt içeren açıklayıcı bilgilerle geldiği zaman, sahip oldukları bilgiye güvenerek şımardılar ve kendisi ile alay ettikleri şey onları kuşattı.
- 40:84. Bizim cezamızı gördükleri zaman: "Allah'ın teklifine îmân ettik ve O'na şirk koştuklarımızı küfrettik." dediler.
- 40:85. Cezamızı görünce îmân etmeleri onlara bir fayda vermedi. Allah'ın kulları hakkındaki geçmişten bugüne uyguladığı yasa¹ budur. Kâfirler orada zarara uğradılar.
1- Sunnetullah.

41. FUSSİLET SÛRESİ

[İniş sırası: 61, Mekki, 54 ayet.

Adını 3. ayetteki "Fussilet/detaylandırılmış" sözcüğünden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

41:1. Hâ, Mîm.

41:2. Rahmeti Bol ve Kesintisiz olan tarafından indirilmiştir.

41:3. Bilen¹ bir halk için, âyetleri detaylandırılmış, Arapça kur'an² bir Kitâp'tır.

1- Düşünen, akleden, gerçeği kavrayan, idrak eden, gören. 2- Okunan. Âyette yer alan kur'an kelimesi, Kitap anlamıyla Kerim Kur'an değil, "Arapça okunan" anlamındadır. Kur'an kelimesinin "duyurmak, iletmek, okumak, okunan, okunmak" anlamları bulunmaktadır. Dolayısı ile âyete, "Kitap anlamında Kur'an" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir.

41:4. Haber verici ve uyarıcı olarak. Fakat insanların çoğu ondan yüz çevirmekte ve onu dinlememektedirler.

41:5. "Bizi kendisine çağırdığın şeye karşı, kalplerimiz örtülü, kulaklarımızda bir ağırlık ve bizimle senin aranda bir perde vardır. Artık sen, bildiğini yap, biz de bildiğimizi yapacağız." dediler.

41:6. De ki: "Ben de sizin gibi bir beşerim.¹ Bana vahyolunuyor ki, sizin ilâhınız,² bir tek ilâhtır. Öyleyse doğrudan O'na yönelin ve yalnızca O'ndan bağışlanma dileyin. Müşriklerin vay haline!"

1- Sıradan, normal bir insan. Her insan gibi, insan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan birisiyim. 2- İlâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtili olsun tapılmaya lâayık gö-

rûlûp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah'ın ise bir ve kendisinden başka "gerçek ilâh" olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah'a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur'an'a baktığımız zaman ilâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-İlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-İlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah'a tanrı denmesi doğru değildir. "Allah ancak bir tek ilâhtır" (4:171).

- 41:7. Onlar¹ zekât² yapmazlar. Âhîret'i inkâr ederler.
1- Müşrikler. **2-** Zekât, arınmak, arındırmak demektir. Benliğin her türlü kötülükten arınması, temizlenmesi, arı duru hale gelmesi demektir (2:43; 19:13, 31; 18:81; 20:76; 23:4; 41:7). "Zekât vermek" terkinin anlamı, malı yardımda bulunmak değildir. Bir terkip olarak, arınmış, temizlenmiş, arı duru hale gelmiş bir benlikle Allah'ın emirlerine tâbi olmak demektir.
- 41:8. İmân eden ve sâlihâtı yapanlar için minnet altında bırakmayan bir ödül vardır.
- 41:9. De ki: "Gerçekten de yeri iki günde yaratana mı nankörlük ediyorsunuz? O'na denk olanlar mı görüyorsunuz? O, âlemlerin Rabb'idir."
- 41:10. Orada; onun üzerinde ağır baskılar oluşturdu. Ve orayı bereketli kıldı. Orada rızkını temin etmek isteyenler için, rızıkları, fark gözetmeden dört gün içinde takdir etti.
- 41:11. Sonra duman halinde bulunan göğşe yöneldi. Ona ve yeryüzüne: "İsteyerek veya istemeyerek gelin!" dedi. İkisi de: "İsteyerek geldik." dediler.¹
1- Bu, Allah'ın evrene koyduğu yasaların alegorik/simgesel anlatımıdır.
- 41:12. Böylece onları iki günde yedi gök olarak tamamladı. Ve her göğşe işini vahyetti.¹ Ve dünya göğünü kandillerle süsleyip koruduk. İşte bu, Mutlak Üstün Olan ve Her Şeyi Bilen'in takdiridir.
1- Yasalarını koydu.

- 41:13. Eğer hala yüz çevirirlerse, onlara de ki: “Âd ve Semûd’un yıldırımı gibi bir yıldırımı karşı sizi uyardım.”
- 41:14. Hani! Onlara, onlardan önceki ve sonrakilere, “Allah’tan başkasına kulluk etmeyin.” diye Resûller gelmişti. Onlar, “Eğer Rabb’imiz isteseydi kesinlikle melekler indirirdi. O halde biz kendisiyle gönderilmiş olduğunuz şeylere kâfirlik¹ ediyoruz.” demişlerdi.
1- Yok sayıyoruz, önemsemiyoruz, dikkate almıyoruz. Gerçek olarak görmüyoruz. Yalanlıyoruz. Reddediyoruz.
- 41:15. Âd’a gelince, onlar yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar: “Bizden daha güçlü kim olabilir?” dediler. Kendilerini yaratan Allah’ın, kendilerinden daha güçlü olduğunu görmediler mi? Âyetlerimizi bile bile reddediyorlardı.
- 41:16. Bunun üzerine, dünya hayatında zillet azâbını onlara tattırmamız için, o bahtsız günlerde dondurucu bir rüzgâr gönderdik. Âhiret azâbı ise elbette daha rezil edicidir. Ve onlara yardım da olunmaz.
- 41:17. Semûd halkına gelince, onlara doğru yolu göstermiştik. Fakat onlar körlüğü doğru yola tercih ettiler. Bunun üzerine, yaptıkları şeyler nedeniyle, alçaltıcı azâbın yıldırımı onları yakaladı.
- 41:18. Biz, îmân eden ve takvâli davranan kimseleri kurtardık.
- 41:19. O Gün, Allah’ın düşmanları bir araya getirilip topluca ateşe sürülecekler.
- 41:20. Nihâyet oraya geldikleri zaman, yapmış oldukları şeylere; işitme, görme duyuları ve bedenleri kendi aleyhlerine tanıklık ederler.
- 41:21. Bedenlerine, “Niçin aleyhimize tanıklık ettiniz?” dediler. Bedenleri de: “Bizi, her şeyi konuşuran Allah konuştu. Sizi ilk defa O yarattı ve O’na döndürülüyorsunuz.”
- 41:22. “İşitme ve görme duyunuz ve bedeniniz aleyhinize tanıklık eder diye sakınmıyordunuz. Yapmakta olduğunuz birçok şeyi Allah’ın bilmediğini zannediyordunuz.”
- 41:23. “İşte Rabb’iniz hakkındaki bu zannınız, sizi helâke sürükledi. Böylece hüsrana uğrayanlardan oldunuz.”

41:24. Artık dayanabilirlerse,¹ onlar için konaklama yeri ateştir. Eğer özür beyan edip² af isteseler de onlar affedilecek olanlardan değildir.

1- İster dayanabilsinler ister dayanamasınlar. **2-** Pişman olduklarını ve kendilerine bir şans daha verilmesini istemek.

41:25. Biz, onlara birtakım yandaşlar musallat ettik. Yaptıklarını ve yapacaklarını onlara süslü gösterdiler. Cinn ve insten¹, kendilerinden önce gelip geçmiş topluluklarda yürürlükte olan “söz²” üzerlerine gerçekleşti. Onlar hüsrana uğrayan kimselerdir.

1- “İns ve cinn”, Kur’an’da birleşik bir ifade olarak kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Bu terkibe, “insanlar ve cinler” şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. İns ve Cinn terkip olarak: Yerli- yabancı, tanıdık- tanımadık, bilinen- bilinmeyen kimseler; diğer bir ifade ile her kes, her kim varsa hepsi demektir. Hazırda olanı olmayanı her kesi içine alan bir anlama sahiptir. Bu terkipteki cinn kelimesi, “görünmez olan, dumansız ateşten yaratılmış ontolojik varlık” anlamındaki cinn değildir. Kur’an’ın; Câhiliye’nin cinn algısı bağlamında, cinn kavramını kullanmış olmasının cinler hakkında ontolojik bilgi olarak görülmesi önemli bir yanılıdır. Kur’an, Câhiliye’nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemekte ve Câhiliye’nin cinnlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur’an’a göre; cinnlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı câhili bir inançtır. Müşriklerin; Nebiye kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Cinn, kelime anlamı olarak, “kapalı, gözükmez varlık ve güç” demektir. **2-** Azâp sözü.

41:26. Kâfirler: “Bu Kur’an’ı dinlemeyin, gürültü edin,¹ belki üstün gelirsiniz.” dediler.

1- Onun etkisini kırmak için boş şeyler söyleyin.

41:27. Böylesi Kâfirlere şiddetli bir azâp tattıracağız. Ve onları yaptıklarının en kötüsü ile kesinlikle cezalandıracağız.

41:28. İşte böyle! Allah’ın düşmanlarının cezası ateştir. Âyetlerimizi bile rek reddetmeleri nedeniyle ceza olarak, onlar için orada ebedilik yurdu vardır.

- 41:29. Kâfirler: “Rabb’imiz! Cinn ve insten¹ bizi sapıtıranları bize göster. Aşağılanmışlardan olmaları için onları ayaklarımızın altına alalım.” dediler.
1- Bkz. 41:25. âyetin 1.dipnotu. *Âyette, ins ve cinn için “ayaklarımız altına alalım” denmesi cinnin dumansız ateşten yaratılan cinn olmadığını göstermektedir.*
- 41:30. “Rabb’imiz Allah’tır.” deyip, dosdoğru olanlara gelince, onlara melekler gelerek: “Korkmayın ve üzülmeyin. Söz verildiğiniz Cennet’le sevinin!” derler.
- 41:31. “Biz, dünya hayatında ve âhirette sizin evliyanızız.¹ Orada canlarınızın istediği her şey vardır ve istediğiniz her şey emrinizdedir.”
1- *Koruyucularınız, yardımcılarınız, destekleyicileriniz.*
- 41:32. “Çok Bağışlayıcı ve Rahmeti Kesintisiz olan tarafından bir ikram olarak.”
- 41:33. Allah’a çağıran, sâlihâtı yapan ve “Ben Müslüm¹ olanlardanım.” diyen kimseden daha iyi sözlü kim vardır?
1- *Allah’a gönülden teslim olan, bağlı olan, bağlılık gösteren. Müslüman, Farsça bir isim olup, bu kelimenin doğrusu Kur’an’da geçtiği şekliyle “Müslim”dir.*
- 41:34. İyilikle kötülük bir değildir. Kötülüğü iyilikle sav.¹ Bir de bakmışsın ki seninle arasında düşmanlık olan kişi, candan velin² oluvermiş.
1- *Kötülüğe, iyilikle karşılık ver. Söz konusu kötülüğün tanımı ve sınırları iyi belirlenmelidir. Kast edilen şey, zülme sessiz kalmak değildir. Yoksa zülmeden zûlmünü iyilikle savmak demek, zülme ortak olmak demektir. Burada kastedilen kötülük: davetçinin muhatabı tarafından görüleceği kabalık ve kötü davranıştır. Bunlara, öfke, nefret, intikam duygusu ile karşılık verilmemesi istenmektedir. Keza, kişisel ilişkilerde ortaya çıkan ve daha çok davranış bozukluğu olarak tanımlanabilecek türden kötülüklerdir. Diğer bir ifade ile “Câhille câhil olma.” denmektedir. **2-** *Koruyucu, yardımcı, gözetken, destekleyici.**
- 41:35. Buna¹ ancak sabredenler kavuşturulur ve buna büyük haz² sahipleri kavuşturulur.
1- *Kötülüğü iyilikle savma olgunluğuna. **2-** Yüksek ahlâk ve erdem.*

- 41:36. Ne zaman şeytân kötü bir dürtüş¹ ile seni dürtülecek olursa hemen Allah'a sığın. Kuşkusuz O, Her Şeyi Duyan'dır, Her Şeyi Bilendir.
1- Kötü bir düşünce, içsel kötülük, vesvese.
- 41:37. Gece ve gündüz; Güneş ve Ay O'nun âyetlerindedir¹. Güneş'e ve Ay'a secde² etmeyin. Eğer yalnızca O'na kulluk ediyorsanız, onları yaratmış olana secde edin.
1- Gücünün, büyüklüğünün, yaratıcılığının göstergelerindedir. 2- Saygınızı ve önemsemenizi Güneş'e ve Ay'a değil, onları yaratmış olan Allah'a gösterin; saygınızı nimete değil, nimeti verene olsun.
- 41:38. Eğer kibirlenirlerse, bilsinler ki, Rabb'inin katında bulunanlar, gece gündüz¹, O'nu tesbih² ederler ve onlar hiç usanmazlar.
1- Sürekli. 2- Bkz. 37:143. âyetin dipnotu.
- 41:39. Kupkuru olarak gördüğün yeryüzünün, sonradan üzerine su indirdiğimiz zaman harekete geçmesi ve nemalanıp kabarması da O'nun âyetlerindedir.¹ Ona hayat veren, elbette ki ölüleri de diriltir. O, Her Şeye Gücü Yetendir.
1- Kanıt, gösterge, işaret.
- 41:40. Âyetlerimizde saptırma yapanlar, Bize gizli kalmazlar. O halde kıyâmet günü ateşe atılan kimse mi yoksa Bize güven içinde gelenler mi hayırlıdır? Dilediğinizi yapın. Kuşkusuz O, yaptığınızı şeyleri en iyi görendir.
- 41:41. Onlar, kendilerine zikir¹ geldiği zaman onu Küfrettiler.² Kuşkusuz O, yüce bir Kitâp'tır.
1- Öğüt olan, hatırlatıcı olan Kur'an. 2- Dikkate almadılar, görmezden geldiler, yok saydılar, ilgisiz kaldılar, yalanladılar.
- 41:42. Ona önünden ve arkasından bâtlı yaklaşamaz. En İyi Hüküm Veren, Övgüye Değer Yegâne Varlık tarafından indirilmiştir.
- 41:43. Sana, senden önceki Resûllere söylenmiş olandan başka bir şey söylenmiyor.¹ Senin Rabb'in, kesinlikle bağışlamanın ve acı veren azâbın sahibidir.
1- Senden önceki Resûllere de aynı şekilde sataşmışlardı, itham etmişlerdi.

41:44. Biz, onu yabancı bir dille “kur’an¹” yapsaydık, mutlaka: “O’nun âyetleri açıklanmalı değil miydi?” derlerdi. Yabancı dilde bir kur’ana² Arap muhatap, hiç olur mu? De ki: “O, îmân edenler için bir yol gösterici ve bir şifadır.” Ve inanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır. Ve O, onlara kapalıdır. Onlara sanki uzak bir yerden seslenilmektedir.³

1- Okunan. **2-** Arapça olmayan bir kitâba. **3-** Sanki hiçbir şey duymuyorlar.

41:45. Ant olsun ki Biz, Mûsâ’ya Kitâp’ı vermiştik de onda görüş ayrılığına düştüler. Eğer Rabb’inin önceden verilmiş bir kararı olmasaydı,¹ aralarında hemen hüküm verilir, işleri bitirilirdi. Onlar, Kur’an hakkında tam bir ikilem ve kaygı içindeler.

1- Hesap görmeyi âhirete bırakmış olmasaydı.

41:46. Kim sâlihâtı¹ yaparsa kendisi için yapmış olur. Kim de bir kötülük yaparsa, kötülüğü kendisi içindir. Senin Rabb’in kullarına asla haksızlık yapmaz.

1- “îmân edip, sâlihâtı yapanlar” terkiibini “îmân edip iyi işler yapanlar” diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütününüyle dışa yansıyan îmandır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiyeye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı “seyyiât” yani kötülük ve “fesad” yani bozgunculuk kelimeleridir.

— ﴿﴾ — 24. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

41:47. O Sâ’at’ın¹ bilgisi yalnızca O’na havale olunur. O’nun bilgisi² dışında hiçbir ürün kabuğundan çıkmaz. Hiçbir dişi hamile kalmaz ve doğum yapmaz. Onlara: “Bana ortak koştuklarınız nerede?” diye seslenileceği gün, onlar: “Bizden bir tanık olmadığını³ Sana bildiririz.” derler.

1- Kiyâmet’in. **2-** Her şey O’nun koyduğu yasalara göre gerçekleşir. **3-** O şeylerin Sana ortak olduklarını artık kabul etmiyoruz.

- 41:48. Ve daha önce tapındıkları şeyler, onlardan uzaklaşıp gittiler. Onlar, kendileri için kaçıp kurtulacak yer olmadığını anladılar.
- 41:49. İnsan iyilik¹ istemekten bıkip usanmaz. Eğer kendisine bir kötülük dokunursa, hemen karamsarlığa kapılır ve ümitsiz olur.
1- Mal-mülk.
- 41:50. Fakat kendisine dokunan sıkıntıdan sonra, ona Tarafımızdan bir râhmet¹ tattırsak: “Bu benim hakkımdır. Ve Sâ’at’ın² geleceğini de sanmıyorum. Gelse bile, Rabb’imin huzuruna çıkarılacak olursam, O’nun yanında kesinlikle benim için en iyisi vardır.” der. O zaman, Kâfirlere yaptıklarını kesinlikle bildireceğiz ve onlara kesinlikle ağır bir cezadan tattıracağız.
1- Mal, mülk ve rahatlık verirsek. 2- Kiyâmetin kopacağını.
- 41:51. İnsana nimet verdiğimiz zaman, yüz çevirip yan çizer.¹ Kendisine bir kötülük dokunduğu zaman da bol bol dúa ederek yardım ister.
1- Mal, imkân ve güç verince Bizi unuttur; başına bir bela geldiği, sıkıntıya düştüğü zaman da yeniden Bizi hatırlamaya başlar.
- 41:52. De ki: “Gördünüz mü?¹ Eğer Kur’an Allah katından olduğu halde, siz onu inkâr ediyorsanız; bu durumda, haktan uzak kalandan daha sapkın kim olabilir?”
1- Hiç düşündünüz mü?
- 41:53. Âyetlerimizi¹ âfâkta² ve enfüste³ onlara göstereceğiz. Onun⁴ gerçek olduğu açıkça belli olsun diye. Rabb’inin her şeye tanık olması yeterli değil mi?
1- Gücümüzü, büyüklüğümüzü, yüceliğimizi gösteren işaretleri, göstergeleri, kanıtları. 2- Dış dünyada, doğada. 3- İç dünyada, kendi içinde. 4- Kur’an’ın.
- 41:54. İyi bilin ki onlar, Rabb’lerine kavuşacaklarından kuşku duyuyorlar. İyi bilin ki O, Her Şeyi Kuşatan’dır.

42. ŞÛARÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 62, Mekki, 53 ayet.

Adını 38. ayetteki “Şûrâ/danışma” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

42:1. Hâ, Mîm.

42:2. Ayn, Sîn, Kaf.

42:3. Mutlak Üstün Olan, En İyi Hüküm Veren Allah, sana ve senden öncekilere işte böyle vahyeder.

42:4. Göklerde ve yerde olan her şey O'nundur. O, Çok Yüce'dir, Çok Ulu'dur.

42:5. Gökler neredeyse üstlerinden çatlayacak. Melekler ise Rabb'lerini övgü ile yüceltiyor, yeryüzünde bulunanlar için bağışlanma diliyorlar. İyi bilin ki Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

42:6. Onlar, O'nun yanı sıra veliler¹ edindiler. Allah, onları görüp gözetlemektedir. Sen onlara vekil değilsin.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözetken, destekleyici, yandaş. Kur'an'da yer alan “veli” ve velinin çoğulu olan “evliya” kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur'an, “dost” için “halil” kelimesini kullanmaktadır (2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah'ın isimlerinden olan “El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözetken, Destek Olan.” demektir.

42:7. Kentlerin anası¹ ve civarındakileri, geleceği kesin olan Toplanma Günü ile uyarman için sana Arapça bir Kur'an vahyettik. Onların bir kısmı Cennet'tedir, bir kısmı da alevli ateştedir.

1- Mekke.

42:8. Eğer Allah dileseydi¹ kesinlikle onları bir tek ümmet² yapardı. Ne var ki O hak eden³ kimseyi rahmetinin içine koyar. Zâlimlere gelince, onların velisi ve yardımcısı yoktur.

1- Hiç kimseye seçme hakkı tanımayarak, özgür irade sahibi yapmayarak; insanları, seçimlerinde özgür bırakmayarak, seçimi Kendisi yapsaydı. **2-** Toplum, topluluk. İnsan soyu. Amaç ve inanç birliği, ortak değer yargılarına ve aynı uygarlığa sahip olan insanların topluluğu. Ümmetin diğer bir anlamı da “yol”dur. Bu yol, amaçlanmış amaç edinilmiş, hedef olarak belirlenmiş yoldur. Aynı tür canlı topluluklarına da ümmet denmektedir. Örneğin: kuşlar bir ümmettir (Bkz.6:38). **3-** Kelimesi kelimesine, “dilediğini.” Dilediğini demek: “Hak eden” demektir; Allah, “Dilediğime” demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah’ın “dilemesi,” İnsanın “dilemesine,” “İnsanın seçimine” bağlı olarak gerçekleşmektedir. “Şâe” kelimesinin âyetteki anlamı; “gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen” yani “bir şeyi dileyeni” anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın “dilemesi”dir (Bkz. 10:108; 76:3).

42:9. Yoksa O’ndan başka veliler¹ mi edindiler? Oysa ki veli yalnızca O’dur. O, ölüleri diriltir ve O, Her Şeye Gücü Yeten’dir.

1- Bkz. 42:6. âyetin dipnotu.

42:10. Bir şey hakkında anlaşmazlığa düşerseniz, artık onun hükmü Allah’a aittir. İşte O Allah, benim Rabb’imdir. O’na tevekkül¹ ettim ve O’na yöneldim.

1- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.

42:11. Göklerin ve yerin fitratını¹ belirleyendir. Size, kendinizden çiftler, hayvanlardan çiftler yapandır. Orada sizi bir düzen içinde üretiyor. O’na benzer hiçbir şey yoktur. O, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Gören’dir.

1- Yaradılmış olan şeylerin; yaradılış ve işleyiş yasaları, yaradılış özellikleri, benlikleri.

42:12. Göklerin ve yeryüzünün kilitleri¹ yalnızca O’nundur. O, dilediği kimse için rızıkı genişletir ve takdir eder. O, Her Şeyi En İyi Bilen’dir.

1- Hazinesi, egemenliği, yönetimi.

42:13. O, size dinden Nûh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi; İbrâhîm'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya, tavsiye buyurduğumuzu şeriat¹ yaptı. "Dini ayakta tutun² ve onda ayrılığa düşmeyin." Senin kendilerini davet ettiğin şey, Müşriklere ağır geldi. Allah, hak eden kimseyi kendisine seçer ve kendisine yönelen kimseye doğru yolu gösterir.

1- *İlâhi yasalar bütünü. Gerçeğin kaynağına götüren yol. Kelime anlamı olarak devenin çölde su içmeye gittiği yola denmektedir.* **2-** *Dini tam anlamıyla yaşayın.*

42:14. Onların, kendilerine ilim¹ geldikten sonra anlaşmazlığa düşmelelerinin nedeni kıskançlık ve ihtiraslarıdır. Eğer Rabb'inden, "belirlenmiş bir süreye kadar" sözü verilmemiş olunsaydı, aralarında hemen hüküm gerçekleştirilirdi. Onların ardından Kitâp'a mirasçı olanlar,² tam bir ikilem ve kaygı içindedirler.

1- *Vahiy.* **2-** *Kitâp Ehli.*

42:15. İşte bunun için, artık sen onlara çağrıda bulun. Buyrulduğun gibi dosdoğru ol. Onların hevâlarına¹ uyma. Onlara de ki: "Allah'ın Kitâp'tan indirdiği şeye îmân ettim." Ve bana aranızda adaleti gerçekleştirmem buyruldu. Allah, bizim de Rabb'imizdir, sizin de Rabb'inizdir. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da sizedir. Öyleyse aramızda çekişmeye gerek yoktur. Nasıl olsa Allah aramızı bulacak.² Dönüş yalnızca O'nadır."

1- *Tutku ve kuruntularına.* **2-** *Hükümünü verecek.*

42:16. Allah'a olan çağrıya olumlu yanıt verdikten sonra, O'nun hakkında tartışanların ileri sürdükleri kanıtlar, Rabb'lerinin yanında geçersizdir. Onların üzerinde gazâp vardır, şiddetli bir azâp da onlar içindir.

42:17. Allah, Kitâp'ı ve mizanı¹ hakk ile indirendir. Nereden bileceksin ki belki de o Sâ'at² çok yakındır!

1- *Ölçüyü: Adalet ölçüsünü. Doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü, yararlı olanla zararlı olanı ayırt etme ölçüsünü. Hakkı, adaleti ve yaşamın dengesini sağlayacak ölçüyü.* **2-** *Kiyâmet.*

- 42:18. İnanmayanlar, alayımı bir şekilde, onun hemen gerçekleşmesini istiyorlar. İmân Edenler ise tedbirdirler. Onun gerçek olduğunu bilirler. Sâ'at¹ hakkında tartışanlar, derin bir sapkınlık içindedirler.
1- Kiyâmet.
- 42:19. Allah, kullarına karşı çok hoşnut edicidir. Dilediğini rızıklandırır.¹ O, Mutlak Güç Sahibi'dir, Mutlak Üstün Olan'dır.
1- Rızık, Allah'ın verdiği manevi maddi her türlü başış ve nimet demektir. Rızık yalnızca yediklerimiz ve içtiklerimiz değildir. Bunların yanı sıra akıl, sağlık, huzur, her türlü imkân vb. de rızıktır.
- 42:20. Kim âhiret ekinini¹ isterse, Biz onun kazancını artırırız. Kim dünya ekinini isterse, ona da ondan artırırız. Ve onun için âhirette hiçbir nasip yoktur.
1- Kazancını. "Dünya ekinini istemenin" âhiretten nasipsiz bırakması; mal mülk sahibi olmak için çalışmak değil, elde ettiği malın kölesi olmak, ona tutku ve ihtirasla bağlanmak ve ondan kimseyi yararlandırmamak anlamındadır.
- 42:21. Yoksa onların, Allah'ın dinde izin vermediği bir şeyi, kendilerine meşru kılan ortakları mı var? Eğer "ayırma kelimesi"¹ olmasaydı kesinlikle aralarında hemen hüküm verilirdi. Kuşkusuz ki zâlimler için acı bir azâp vardır.
1- Hesap sorma gününde herkesin yaptıklarına göre ayrıştırılacağına dair takdir edilmiş hüküm.
- 42:22. Kazandıkları şeylerle karşı karşıya geldiklerinde, zâlimlerin endişeye kapıldıklarını görürsün. İmân edip sâlihâtı yapanlar da Cennetler'in bahçelerindedirler. Onlar için Rabb'lerinin yanında istedikleri her şey vardır. İşte bu büyük ikramdır.
- 42:23. İşte bu, Allah'ın, imân edip sâlihâtı yapan kullarına müjdelediği şeydir. De ki: "Ben bu çağrıya karşılık "yakınlıkta sevgiden"¹ başka sizden bir ücret istemiyorum." Her kim bir iyilik yaparsa, onun için iyilikleri artırırız. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Çok Şükreden'dir.²
**1- Allah'a giden yolda yakınlık kurmanızdan, birbirinizi sevmenizden.
2- Yapılan Şeyin Karşılığını Veren'dir.**

- 42:24. Onlar, senin için “Allah’a karşı yalan uydurdu.” diyorlar. Oysaki Allah dilerse¹ senin kalbini de mühürler. Bâtlı yok eder. Ve kelimeleleriyle² Hakk’ı³ gerçekleştirir. O, göğüslerde olanı çok iyi bilendir. **1-** Böyle bir şey yaptığın takdirde. **2-** Takdir edilmiş hükümleriyle. **3-** Gerçekliği kesin olan. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Yasa, ferman, kural. Bâtlı’nın karşıtı.
- 42:25. Ve O, kullarının tevbesini¹ kabul eder ve kötülüklerini bağışlar. Ve yaptığınız şeyleri bilir. **1-** Dönüş yapmak, Allah’a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahtan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; “bağışlanma dilemek” “istiğfar”da bulunmaktır.
- 42:26. İmân edip sâlihâtı yapanların isteklerini kabul eder ve onlara lüt-fundan daha fazlasını verir. Kâfirlere ise şiddetli bir azâp vardır.
- 42:27. Eğer Allah, kullarına rızkı genişletseydi, kesinlikle yeryüzünde azarlardı. Fakat O, dilediği kadarını indirir. Kuşkusuz O, kullarının Her Şeyinden Haberdar Olan’dır, Her Şeyi Gören’dir.
- 42:28. O, insanlar ümitsizliğe düştükten sonra yağmuru yağdıran ve rahmetini yayandır. Ve O, Gerçek Gözetici’dir, Övgüye Değer Yegâne Varlık’tır.
- 42:29. Göklerin ve yeryüzünün yaratılması ve o ikisinde¹ her canlıdan çoğaltıp yayması, O’nun âyetlerindedir.² O, dilediği zaman onları toplamaya gücü yetendir. **1-** Göklere ve yerde. **2-** Varlığının, gücünün, üstünlüğünün göstergele-rindedir.
- 42:30. Size isabet eden musibet kendi ellerinizle yaptığınız şeyler yüzündendir. O, çoğuna da engel oluyor.
- 42:31. Siz, yeryüzünde aciz bırakabilecek olanlar değilsiniz. Sizin, Allah’tan başka bir veliniz¹ ve yardımcınız yoktur. **1-** Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici.
- 42:32. Denizdeki dağ gibi akıp giden gemiler O’nun âyetlerindedir.¹ **1-** Doğaya koyduğu yasalarındandır. Gücünün göstergelerindedir.

- 42:33. Dilerse rüzgârı durdurur da denizin yüzünde kalakalırlar. Kuşkusuz bunda çok sabreden ve çok şükredenler için âyetler¹ vardır.
1- Kanıtlar, işaretler, göstergeler.
- 42:34. Veya yaptıkları şeylerden dolayı onları yok eder veya birçoğunu bağışlar.
- 42:35. Âyetlerimiz hakkında mücadele edenler, kendileri için sığınacak bir yer olmadığını bilsinler.
- 42:36. Size verilen her şey, geçici dünya hayatının geçimliğidir. İmân edip, Rabb'lerine tevekkül¹ edenlere Allah katından verilecek nimetler daha hayırlıdır ve daha kalıcıdır.
1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.
- 42:37. Onlar, büyük günahlardan ve fahşadan¹ kaçınan ve öfkelenedikleri zaman bağışlayan kimselerdir.
1- Her türlü aşırılık, haddi aşmak, hayâsızlık ve edepsizlik.
- 42:38. Rabb'lerinin çağrısına uyarlar ve salâtı ikâme¹ ederler. Onlar, işlerini birbirlerine şûrâ² ile yaparlar. Kendilerine verdiğimiz rızıktan infak³ ederler.
1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmayı, dayanışmayı, ilgi duymayı, duyarlı olmayı, izleyici kalmamayı ve Allah'a çağırınların yanında yer almayı canlı ve diri tutmaktır. Bu yönelmede ritüel salât (namaz) ve dúa çok önemli bir yer tutmaktadır. Salâtın birçok anlamı bulunmaktadır. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Namaz, Farsça bir kelime olup Kur'an'da geçmez. Salâtın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarlı kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir. 2- İstişare, danışma. Ortak/kolektif akıl. Kelime olarak toplamak, ortaya çıkarmak; kapalı olanı, örtülü olanı açığa çıkarmak demektir. Arının çiçeklerden bal çıkarmasın ve kovanlardan bal çıkarmaya da şûrâ denmektedir. 3- Harcarlar; hayırlı işlere ve ihtiyaç sahiplerine yardım ederler.
- 42:39. Bir haksızlığa, zulme uğradıkları zaman, yardımlaşırlar.

- 42:40. Bir kötülüğün karşılığı o kötülük ölçüsündedir. Ama kim bağışlar ve düzeltici olursa artık onun karşılığı Allah'a aittir. Kuşkusuz O, haksızlık yapanları sevmez.
- 42:41. Kim de haksızlığa uğradıktan sonra hakkını alırsa, onun aleyhine bir yol tercih edilmez.
- 42:42. Fakat insanlara haksızlık yapanların ve yeryüzünde haksız yere zorbalık yapanların aleyhlerine bir yol tercih edilir. İşte onlar, kendileri için acı bir azâp olanlardır.
- 42:43. Ancak kim sabreder ve bağışlarsa, büyüklük yapmış olur.
- 42:44. Allah, kimi sapkınlıkta¹ bırakırsa, artık bunun ardından onun için bir veli² bulunmaz. Haksızlık yapanların, azâbı gördüklerinde: "Acaba geri dönmenin bir yolu var mı?" dediklerini göreceksin.
1- Allah'ın saptırması; gösterdiği yolunun benimsenmesi veya reddedilmesiyle ilgilidir. Allah, sapkınlığı gerektiren şeyleri yapmanı saptırır; doğru yola iletilmeyi gerektiren şeyleri yapmanı da doğru yola iletir. Allah, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı veren olarak sonucu belirlemektedir. Diğer bir söylemle "İnsanın sapkınlığa iletilmesi," yaptığı seçime" göre uygun olan karşılığın veresiyle gerçekleşmektedir. Sorumluluk ve tercih bütünüyle insana aittir (Bkz. 10:108; 39:41). **2-** Koruyucu, yardımcı, gözeten, destekleyici.
- 42:45. Onları, aşağılanmalarından dolayı başları öne eğilmiş, göz ucuyla çevrelerine bakarlarken ona¹ sunulduklarını göreceksin. İmân edenler: "Zarara uğrayanlar, kendilerini ve taraftarlarını kiyâmet günü zarara uğratmış olan kimselerdir." dediler. İyi bilin ki zâlimler kalıcı bir azâbın içindedirler.
1- Ateşe.
- 42:46. Onların, kendilerine yardım edecek Allah'tan başka velileri yoktur. Ve Allah kimi sapkınlıkta¹ bırakırsa artık onun için bir kurtuluş yolu yoktur.
1- Bkz. 42. 44. âyetin 1. dipnotu.
- 42:47. Allah tarafından geri döndürülmeyecek olan günün gelmesinden önce, Rabb'inizin çağrısına olumlu yanıt verin. O Gün,¹ sizin için bir sığınak yoktur. Sizin için kabul etmemek de yoktur.²
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. **2-** Yaptıklarınızı inkâr edemezsiniz.

42:48. Buna rağmen eğer yüz çevirirlerse, Biz, seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik. Senin üzerine düşen yalnızca çağrıda bulunmaktır. Biz, insana tarafımızdan bir rahmet tattırdığımız zaman, insan ona sevinir. Kendi yaptıklarından dolayı başına bir kötülük gelse, işte o zaman insan kâfir¹ kesilir.

1- Nankör.

42:49. Göklerin ve yeryüzünün egemenliği yalnız Allah'a aittir. O, dilediği şeyi yaratır. Dilediğine dişiler dilediğine de erkekler bahşeder.

42:50. Veya hem erkekler hem dişiler; onları çift yapar. Ve dilediğini kısır yapar. Kuşkusuz O, Her Şeyi Bilen'dir, Her Şeye Gücü Yeten'dir.

42:51. Allah'ın, bir beşer ile konuşması söz konusu değildir. Ancak, vahiy ile veya bir perde arkasından veya bir resûl göndererek, izni ile¹ dilediğini vahyetmesi dışında. Kuşkusuz O, Çok Yüce'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.²

1- "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre," Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği anlamlarına gelmektedir. **2-** Bu âyete; Allah, bir beşerle, "vahiy yolu ile", "perde arkasından" ve "elçi göndererek" olmak üzere üç ayrı şekilde konuştuğu bildirilmektedir. Diğer bir ifade ile Nebi Resûllerine olduğu gibi doğrudan vahyederek, kimileri ile perde (niteliği bizce bilinmeyen) gerisinden ve kimilerine de Lût ve Meryem örneğinde olduğu gibi elçi göndererek.

42:52. İşte böylece sana buyruğumuzdan¹ bir rûh² vahyettik. Sen kitâp nedir, îmân nedir bilmezdin. Fakat onu, kullarımızdan dilediğimiz kimseyi doğru yola ileteceğimiz bir ışık yaptık. Kuşkusuz sen, dosdoğru bir yola kılavuzluk etmekteisin.

1- Veya işimizden. **2-** Vahiy. Rûh; insanı yaşatan "can", "vahiy" ve "vahyin kaynağı" demektir. Kur'an, ruh kelimesini "vahiy" anlamında da kullanmaktadır. Zira vahiy, insana ve topluma hayat vermektedir, insana ve topluma düzen vererek onları canlı ve diri tutmaktadır; onlara en doğru yaşamın yolunu göstermektedir.

42:53. Göklerde ve yerde olanların kendisine ait olduğu Allah'ın yoluna. İyi bilin ki bütün işler sonunda Allah'a döner.

43. ZUHRÛF SÛRESİ

[İniş sırası: 63, Mekki, 89 âyet.

Adını 35. âyetteki “Zuhrûf/altın” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

43:1. Hâ, Mîm.

43:2. Apaçık Kitâp'a ant olsun ki!

43:3. Biz onu düşünüp anlayasınız diye Arapça bir kuran¹ yaptık.

1- Bu âyette kur'an kelimesi kitâp anlamında değil, Arapça dili ile “okunan” anlamındadır. Çevirilerde kur'an kelimelerinin tamamına yaygın olarak Allah'tan gelen vahyin kitâplaşmış şeklinin anlamı olan Kur'an denmektedir. Kur'an, vahyin Kitâplaşmış şekline bağlamına göre Zikir, Kitâp, Kur'an vb. isimlerle kendisinden söz etmektedir. Kur'an kelimesinin birden fazla anlamı bulunmaktadır. Karâ'e kökünden türeyen Kur'an, kök anlamı itibariyle Kitâp veya Mushâf demek değil, “okumak, toplamak, bir araya getirmek, duyurmak, aktarmak.” demektir.

43:4. Kur'an, nezdimizde Ummu'l Kitâp'tadır.¹ Gerçekten yücedir ve hâkimdir.²

1- Ana Kitâp. 2- Kötülüğü önleyici yasalar içermektedir; sağlamdır, korunmuştur.

43:5. Siz, israf eden¹ bir halk oldunuz diye, size öğüt vermekten vaz mı geçelim?

1- Haddi aşan.

43:6. Öncekiler için de nice Nebiler gönderdik.

43:7. Onlar, kendilerine gelen her Nebi'yi mutlaka alaya alıyorlardı.

43:8. Biz, güç bakımından onlardan daha üstün olanları yok ettik. Geçmişe ait örnek haline geldiler.

- 43:9. Müşriklere: “Gökleri ve yeri kim yarattı?” diye sorsan, kesinlikle: “Onları Mutlak Üstün Olan, Her Şeyi Bilen yarattı.” diyecekler.
- 43:10. O, yeryüzünü sizin için beşik¹ yaptı. Orada sizin için yollar yaptı². Umulur ki hidâyete erersiniz.³
1- Yaşama ve geçinme yeri. 2- Geçinme kaynakları, geçim yolları. Âyette, yer alan *sebil* kelimesine, “kara yolu” anlamı verildiği için “götmeniz için yollar var etti” diye çeviri yapılmaktadır. Oysaki *sebil*, karayolu anlamında “yol” demek değildir. *Sebil*: “iki şey arasından birini seçmek anlamında “tercih edilen yol” demektir. **3- Yaşamınızı doğru yoldan temin edersiniz. Hidâyet, Gerçeğe yönelmek, gerçeği kavramak, gerçeğe ve doğruya ulaşmak demektir.**
- 43:11. O, bir ölçüye göre gökten su indirendir. Sonra, onunla ölü bir beldeyi canlandırdık. İşte siz de böyle yeniden diriltileceksiniz.
- 43:12. Her şeyi çift yarattı¹. Gemilerden ve hayvanlardan binekler kıldı.
1- Her şey çift yaratılmıştır: Erkek–dişi, iyi–kötü, siyah–beyaz, sıcak–soğuk, İmân–Küfür, madde–mâna, hayat–ölüm, sevgi–nefret, cömertlik–cimrilik...
- 43:13. Üzerlerine binip, onlardan yararlanınca, Rabb’inizin verdiği nimetleri anarak: “Bunları, hizmetimize veren Allah ne yücedir; yoksa bizim bunlara gücümüz yetmezdi.” deyin.
- 43:14. Kuşkusuz biz, sonunda Rabb’imize döneceğiz.
- 43:15. Bazı kullarını, O’nun bir parçası saydılar¹. Gerçekten, o insan,² açıkça nankörlük etmektedir.
1- Allah’ın velileri, azizleri, kralları, oğulları, çocukları, hayvanları... 2- Buradaki insandan kasıt, insanların tamamını değil, belli bir insan grubudur. “El insan” da ki “el” takısı; belli olanı, biline yani nankörlük yapanları kastetmektedir.
- 43:16. Yoksa O, yarattıklarından kızları kendisine ayırıp, oğulları size mi bıraktı?
- 43:17. Onlardan biri, kendisine, Rahmân’a layık gördüğü kız çocuğu haberi verildiği zaman, yüzü simsiyah kesilir, içini üzüntü kaplar.
- 43:18. Ve süs içinde büyütölmekten başka işe yaramayanı mı verdi diye hayıflanır!

- 43:19. Onlar, Rahmân'ın kulları olan melekleri dışı saydılar. Onların yaratılışlarına tanık mı oldular? Onların bu tanıklıkları yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.
- 43:20. "Eğer Rahmân dileseydi, biz onlara kulluk etmezdik." dediler. Onların bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. Onlar yalnızca saçmıyorlar.
- 43:21. Yoksa ondan önce, onlara kitâp verdik de onlar, ona mı dayanıyorlar?
- 43:22. Hayır! Dediler ki: "Doğrusu, biz, atalarımızı bir ümmet¹ üzerinde bulduk, biz de onların izinden gidiyoruz.
1- *Toplum, topluluk. İnsan soyu. Amaç ve inanç birliği, ortak değer yargılarına ve aynı uygarlığa sahip olan insanların topluluğu. Ümmetin diğer bir anlamı da "yol"dur. Bu yol, amaçlanmış amaç edinilmiş, hedef olarak belirlenmiş yoldur. Aynı tür canlı topluluklarına da ümmet denmektedir. Örneğin: kuşlar bir ümmettir (Bkz.6:38).*
- 43:23. Tıpkı bunun gibi, senden önce de ne zaman bir beldeye uyarıcı gönderdiysek, oranın refah içinde olanları: "Biz, atalarımızı bir ümmet üzerinde bulduk. Biz de kesinlikle onların izinden gidiyoruz." dediler.
- 43:24. Size, "Atalarınızı üzerinde bulduğunuz yoldan daha doğrusunu getirmiş olsam da mı?" deyince, onlar: "Biz, sizinle gönderilene kâfirlik¹ ediyoruz." dediler.
1- *Dikkate almıyoruz, yok sayıyoruz, önemsemiyoruz, inanmıyoruz, görmezden geliyoruz.*
- 43:25. Bunun üzerine onlara hak ettikleri cezayı verdik. Yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bir bak!
- 43:26. Bir zamanlar İbrâhim, babasına ve halkına: "Ben sizin kulluk ettiklerinizden uzağım demişti."
- 43:27. "Ancak fitratı¹ belirleyen başka. Kuşkusuz O beni doğru yola iletecektir."
1- *Yaradılış özelliklerimi belirleyen. Âyette yer alan "fetara" kelimesine, "yaratmak" anlamı verildiği için, çevirilerde "beni yaratan" şeklinde anlam verilerek yanlışlık yapılmaktadır. Fetara, yaratmak değil; yaratılan şeylere verilen "yaradılış özelliği, kişilik, benlik, yaradılış yasaları" yani "fitrat" demektir.*
- 43:28. İbrâhîm, gerçeğe yönelmeleri umuduyla takdir edilmiş hükmü gelecek nesiller için de kalıcı bir ilke yaptı.

- 43:29. Doğrusu bunları ve atalarını, kendilerine Hakk ve onu açıklayıcı bir Resûl gelinceye kadar yararlandırıp yaşattım.
- 43:30. Onlara, Hakk geldiği zaman: “Bu bir büyüdür. Biz onu yalanlayanlarız.” dediler.
- 43:31. “Bu Kur’an’ın, iki şehrin birinden, bir büyük adama¹ indirilmesi gerekmez miydi?” dediler.
1- Zengin, güçlü, toplumun ileri geleni.
- 43:32. Rabb’inin rahmetini onlar mı dağıtıyorlar? Dünya hayatındaki geçimliklerini Biz paylaştırdık. Birbirlerine işlerini gördürsünler diye, onların bir kısmını bir kısmının üzerine derecelerle yükselttik. Rabb’inin rahmeti onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır.¹
1- Allah’ın yol göstericiliği, doğru yolda olma, dünya nimetlerinden daha değerlidir.
- 43:33. Şayet insanlar, tek bir ümmet¹ haline gelmeyecek olsalardı,² Rahmân’ı küfreden³ kimselerin, evlerinin tavanlarını ve merdivenlerini gümüşten yapardık.
1- Küfür topluluğu. 2- Kâfirlerin sahip oldukları, alabildiğine lüks ve zengin yaşamlarına imrenip, özenerek; onların sahip olduklarına sahip olmaya heveslenecek olmasalardı. 3- Nankörlük eden veya görmezden gelen.
- 43:34. Ve evlerinin kapılarını ve üzerine oturup yaslandıkları koltuklarını da.
- 43:35. Ve altına boğardık. Bunların tamamı, dünya hayatının kazanımından başka bir şey değildir.¹ Âhiret ise Rabb’inin yanında, yalnızca takvâ sahipleri içindir.
1- Bu âyetlerde (31, 32, 33, 34, 35), bizatihi dünya nimetlerini yemek veya önemsizleştirmek söz konusu değildir. Ancak dikkatler, bütün zenginliklerden daha büyük zenginlik olan âhiret zenginliğine çekilmek istenmektedir. Dünya zenginliğinin âhiret zenginliğinden yoksun bırakılması için uyarı yapılmaktadır. Amaç, insanların zaafalarına yenilmeyerek gerçek ve kalıcı olan zenginliği öncelemelerini sağlamaktır. Zira zenginlik ve refah aynı zamanda insan için şımartıcı ve azgınlaştırıcı özelliğe de sahiptir. Dünya nimetleri elbette ki değerlidir, ancak onlardan daha değerli olan şey ilkeli olmak, doğru yoldan ayrılmamak ve takvâ sahibi olmaktır. Âyette “değerli olandan”, “daha değerli olana” vurgu yapılmaktadır.

- 43:36. Her kim Rahmân'ın öğüdüne karşı duyarsız olursa, Biz ona bir şeytân¹ salarız. Artık şeytân onun yakın arkadaşı olur.
1- Şeytânın kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikat'ten uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, saptırıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir.
- 43:37. Şeytânlar, onları doğru yoldan saptırdıkları halde, onlar hâlâ kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.
- 43:38. Nihâyet o¹ Bize geldiği zaman: "Keşke seninle aramız iki doğu uzaklığı kadar uzak olsaydı." der. Öyleyse bu ne kötü bir arkadaşlıktır.
1- Duyarsızlık gösteren kimse.
- 43:39. Bugün, pişmanlığınız kesinlikle size bir yarar sağlamaz. Kendinize haksızlık yaptınız. Siz azâba da ortaksınız.
- 43:40. O halde sağıra sen mi işittireceksin? Veya köre ve apaçık sapkınlıkta olana doğru yolu gösterebilir misin?
- 43:41. Biz, seni bu dünyadan alıp götürsek bile, onlara hak ettikleri ceza-yı mutlaka vereceğiz.
- 43:42. Veya onları uyardığımız azâbı sana gösteririz. Elbette Biz'im onlara gücümüz yeter.
- 43:43. Öyleyse sen, sana vahyedilene sarılmaya bak. Kuşkusuz sen dosdoğru bir yol üzerindesin.
- 43:44. Kuşkusuz o sana ve halkına bir öğüttür. Ondan sorulacaksınız.
- 43:45. Senden önce kendilerine Resûl gönderdiklerimize sor. Biz, Rahmân'dan başka kulluk edilecek ilâhlar kılmış mıyız?
- 43:46. Ant olsun ki Biz Mûsâ'yı âyetlerimizle¹ Firavun'a ve onun melelerine² gönderdik: "Ben âlemlerin Rabb'inin Resûl'üyüm." dedi.
1- Kanıtlarımızla, göstergelerimizle, mucizelerimizle. **2-** Halkın ileri gelenleri, imtiyaz sahibi seçkinleri. Din adamları/ruhbân sınıfı.
- 43:47. Fakat Mûsâ onlara âyetlerimizle¹ gelince, onlar hemen alay etmeye başladılar.
1- Mucizelerimizle, kanıtlarımızla.
- 43:48. Onlara gösterdiğimiz her âyet¹, bir öncekinden daha büyüktü. Ders alırlar diye onlara kimi sıkıntılar yaşattık.
1- Mucize, kanıt, gösterge.

- 43:49. “Ey sihirbaz!¹ Rabb’inin sana verdiği sözün² hatırına bizim için dâa et. Kuşkusuz biz doğru yola uyarız.” dediler.
1- Ey yüce insan. Sihirbazlık Mısır’da saygın bir işti; sihirbazlar da önemli insanlardı. 2- Nebi’lik görevi.
- 43:50. Fakat onları azâptan kurtarınca da hemen sözlerinden döndüler.
- 43:51. Firavun, halkına seslendi: “Ey halkım! Mısır’ın egemenliği ve ayaklarımın altından akıp giden şu nehirler benim değil mi? Görüyor musunuz?”¹
1- Mûsâ’ya göre ne kadar güçlü olduğumu görmüyor musunuz?
- 43:52. “Yoksa ben, ne istediğini bilmeyen şu zavallıdan daha hayırlı değil miyim?”
- 43:53. “Öyleyse ona takılmış altından bilezikler¹ olmalı veya yanında kendisine eşlik eden melekler gelmeli değil miydi?”
1- Mısır kralları boyunlarına ve kollarına altından bilezikler takarlardı.
- 43:54. Firavun halkını etkisi altına aldı. Bunun üzerine halkı ona itaat etti. Onlar fâsık bir toplum oldular.
- 43:55. Böylece Bize asilik yaptılar. Biz de onları cezalandırdık. Topluca suda boğduk.
- 43:56. Böylece onları gelecek nesiller için ibret verici bir örnek kıldık.
- 43:57. Meryem Oğlu örnek olarak anlatılınca, halkın hemen yaygara yaptı;
- 43:58. Ve: “Bizim ilâhlarımız mı daha hayırlıdır, yoksa o¹ mu?” dediler. Bu örneği, yalnızca sana muhalefet etmek için verdiler. Doğrusu onlar çok düşmanca davranan bir halktır.
1- İsâ mı?
- 43:59. O¹ kendisine nimet verdiğimiz ve İsrâîloğulları’na örnek kıldığımız bir kuldur.
1- İsâ
- 43:60. Eğer isteseydik sizi yeryüzünde birbirinizin ardı sıra gelen melekler¹ yapardık.
1- “Melek” kelimesinin çoğulu “melâike”dir. “Kuvvet, mülk, melik, yönetim gücü, elçi, haber verici” demek olan “melek” kelimesi, terim olarak, Allah’ın bütün emirlerine uyan, O’na hiç isyan etmeyen varlıkları ifade etmektedir

(21:27). Melek, aynı zamanda Allah'ın kullandığı "güç" güçlü varlık demektir. Melek, Kur'an'da ayrıca, "hafıza, koruyucu melek, cesaret, rüzgâr, zorba, yük taşıyan; öküz, eşek vb. (2:248) anlamlarında da kullanılmaktadır.

43:61. Kuşkusuz o,¹ kesinlikle o Sâ'at² için bir bilgidir. Sakın ondan kuşku duymayın! Bana uyun. Bu, dosdoğru yoldur.

1- "O" zamirinin neyi kastettiği konusunda üç farklı görüş mevcuttur: Kur'an, Muhammed Nebi, İshâ Nebi. O zamirinin, Kur'an'ı kastettiğine dair görüşünün isabetli olduğu kanaatindeyiz. **2-** Kiyâmet.

43:62. Sakın şeytân sizi alıkoymasın. Kuşkusuz o, sizin için apaçık bir düşmandır.

43:63. İshâ, apaçık beyinelerle¹ geldiği zaman: "Ben size Hikmet'² getirdim. Hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz şeylerin bir kısmını size açıklamak için geldim. O halde Allah için takvâli olun ve bana itaat edin." dedi.

1- Kanıt içeren açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi. **2-** Hikmet, Kur'an'ın niteliklerinden/isimlerinden birisidir. Tıpkı Kur'an ve Zikir, Kur'an ve Furkân gibi (62:2). Hikmet, "engel olmak" demektir: Kur'an'ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünme, gerçeği kavrama, doğru yargıda bulunma yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirme, sağlamlaştırma, bilme, bilge olma, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.

43:64. Allah, benim de sizin de Rabb'inizdir. Öyleyse O'na kulluk edin! Bu, dosdoğru yoldur.

43:65. Sonra gruplar kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Artık acı veren günün azâbından dolayı haksızlık yapanların vay haline!

43:66. O Sâ'at'in¹, farkında değilken, ansızın onlara gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar?

1- Kiyâmetin.

43:67. O Gün,¹ muttakîler² dışında, dostlar³ birbirlerine düşmandırlar.

1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. **2-** Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî:

Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtil’a sapan kimse demektir. 3- Bu dünyada dost olup da muttakî olmayanlar.

43:68. “Ey kullarım! Bugün size korku yoktur. Siz üzülmeceksiniz.”

43:69. “Âyetlerimize îmân edenler ve teslim olanlarsınız.”

43:70. Cennete girin. Siz ve eşleriniz¹ en iyi şekilde ağırlanacaksınız.”

1- Âyette sözü edilen eşler, dünyadaki eşler değildir. Dünyada eşlerin her biri ayrı ayrı sorumlu tutulmuş, her bir eş kendi hesabını kendisi verecektir. Eşler, birbirlerinin hesabından sorumlu değildirler. Her iki eşin de Cennet’e girmesi mümkün olabileceği gibi, birisinin Cennet’e diğerinin de Cehennem’e gitmesi de söz konusu olabilecektir. Burada söz edilen eşler, âhiretteki eşlerdir.

43:71. Onların etraflarında altından tepsiler ve bardaklarla dolaşılır. Orada, canların çektiği, gözlerin hoşlandığı her şey vardır. Ve siz orada sürekli kalacaksınız.

43:72. İşte bu, yaptıklarınıza karşılık, mirasçı kılındığınız Cennet’tir.

43:73. Sizin için orada yiyeceğiniz pek çok meyve vardır.

43:74. Kuşkusuz mücrimler,¹ Cehennem azâbında sürekli kalacak olanlardır.

1- Suçlu. Hakikat ile bağıını koparmış. Mücrim, “basit suçlu” anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın” olmayı da kapsan “suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden” bir kavramdır.

43:75. Onlardan azap hafifletilmez. Onlar, orada umutlarını kesmiş olanlardır.

43:76. Biz onlara haksızlık yapmadık. Fakat onlar kendi kendilerine haksızlık yaptılar.

43:77. “Ey mâlik!¹ Rabb’in bizim aleyhimize hüküm versin.” diye seslenirler. “Siz böyle kalacaksınız.” dedi.

1- Ey buranın sahibi, yöneticisi. 2- İşimizi bitirsin, bizi öldürsün.

43:78. Ant olsun ki size Hakk’¹ getirdik. Ancak çoğunuz Hakk’tan hoşlanmadınız.

1- Gerçeği.

43:79. Yoksa onlar kesin karar mı verdiler? Biz de kesin kararlıyız!

- 43:80. Yoksa onların sırlarını ve fısıltılarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Hayır! Onların yanlarında bulunan elçilerimiz her şeyi kaydediyorlar.
- 43:81. De ki: “Eğer Rahmân’ın çocuğu olsaydı, ona ilk ben kulluk ederdim.”
1- Rahmân’ın çocuğu olduğu iddiası, ironi yapılarak yalanlanmaktadır.
- 43:82. Göklerin ve yerin Rabb’i; arşın Rabb’i onların niteledikleri şeylerden münezzehtir.
- 43:83. Artık onları kendi hallerine bırak! Uyarıldıkları güne kavuşuncaya değin boş şeylerle oyalanıp dursunlar.
- 43:84. Gökte de yerde de ilâh olan O’dur. Ve O, En İyi Hüküm Veren’dir, Her Şeyi Bilen’dir.
- 43:85. Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin mülkiyeti¹ kendisinin olan Zat ne kutludur. O Sâ’at’in bilgisi yalnızca O’nun yanındadır. O’na döndürüleceksiniz.
1- Sahipliği, egemenliği.
- 43:86. Onların, O’nun yanı sıra dûa ettikleri kimseler şefaate¹ güç yetiremezler. Bunu ancak gerçeğe tanıklık edenler kavrar².
1- Şefaate, kelime anlamı olarak yardım etmek demektir. Kur’an, Allah’ın yanı sıra başka birilerinin “şefaate” edebileceği anlayış ve inancını kesin ve açık bir şekilde reddetmektedir. Nebiler de dâhil hiç kimsenin şefaate etme hakkı yoktur. Kur’an’a göre Allah’ın yanı sıra başka birilerinin “şefaate etme” inancı kesinlikle şirktir (2:48, 123). Şefaatin olduğunu iddia etmek Allah’ın haksızlık yapacağını, torpil yapacağını söylemekle eş anlamlı bir iddiadır. Bu Allah’a atılan büyük bir iftiradır. Yüzlerce âyette, herkese sadece ve sadece yaptıklarının karşılığının verileceğini ve şefaatin olmadığını açıkça söylenmesine rağmen, şefaatin olduğuna inanmak, Allah’ın sözüne itibar etmemektir. 2- Birçok çeviride, âyetin son cümlesine, “gerçeğe tanıklık edenler hariç,” yani bu kimseler şefaate edecekler şeklinde yanlış anlam verilerek; Kur’an’ın şirk saydığı “şefaate inancı” meşru gösterilmektedir. Oysaki âyet, “gerçeğe tanıklık eden kimselerin, Allah’ın dışında dûa edilenlerin kimseye şefaate edemeyeceklerini bildiklerini, onların bu gerçeği kavradıklarını” söylemektedir.
- 43:87. Onlara, kendilerini kimin yarattığını sorsan, kesinlikle “Allah” diyeceklerdir. Buna rağmen nasıl başka ilâhlara yöneliyorlar.
- 43:88. Nebi’nin sözü: “Ey Rabb’im! Bunlar, inanmayan bir halktır.”
- 43:89. Onları kendi hallerine bırak: “Selâm olsun.” de. Yakında gerçeği görecekler.

44. DUHÂN SÛRESİ

[İniş sırası: 64, Mekki, 59 âyet.

Adını 10. âyetteki “Duhân/duman” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 44:1. Hâ, Mîm.
 44:2. Apaçık olan Kitâp'a ant olsun.
 44:3. Onu kutlu bir gecede indirdik. Kuşkusuz Biz, uyarıyoruz.
 44:4. Kararlaştırılmış işlerin hepsi, onda ayırt edilir.
 44:5. Katımızdan bir buyruk olarak. Kuşkusuz Biz Resûl göndericiyiz.
 44:6. Rabb'inden bir rahmet olarak. Kuşkusuz O, Her Şeyi Duyandır, Her Şeyi Bilendir.
 44:7. Eğer kesin olarak îmân ediyorsanız bilin ki O göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabb'idir.
 44:8. Ondan başka ilâh¹ yoktur. Diriltir ve öldürür. Sizin ve sizden önceki atalarınızın Rabb'idir.

1- İlâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtlı olsun tapılmaya lâyık görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah'ın ise bir ve kendisinden başka “gerçek ilâh” olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah'a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur'an'a baktığımız zaman İlâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-İlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-İlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah'a tanrı denmesi doğru değildir. “Allah ancak bir tek ilâhtır” (4:171).

- 44:9. Hayır! Onlar, kuşku içinde eğlenip duruyorlar.
- 44:10. Artık göğün, apaçık bir duman getireceği günü bekle.
- 44:11. İnsanları sarıp kuşatacak. İşte bu can yakıcı bir azâptır.
- 44:12. “Rabb’imiz! Azâbı bizden kaldır. Kuşkusuz biz îmân edenleriz.”
- 44:13. Nerede öğüt almak! Oysaki onlara apaçık bir Resûl gelmişti.
- 44:14. “Öğretilmiş bir deli.” dediler. Ve ondan yüz çevirdiler.
- 44:15. Biz, azâbı biraz kaldırsak, siz kesinlikle dönersiniz!
- 44:16. En büyük yakalayışla yakalayacağımız gün, kuşkusuz Biz, mutlaka hesap görenleriz.
- 44:17. Ant olsun Biz, onlardan önce Firavun halkını fitnelendirdik.¹ Onlara çok şerefli bir Resûl gelmişti.
1- Samimiyet sınavına tâbi tuttuk.
- 44:18. “Allah’ın kullarını bana verin.¹ Ben sizin için güvenilir bir Resûl’üm.”
1- Onları serbest bırakın; bırakın benimle gelsinler.
- 44:19. “Allah’a karşı ululuk taslamayın. Kuşkusuz ben, size açıkça görevlendirilmiş biri olarak geliyorum.”
- 44:20. “Ben, beni taşlamanızdan, sizin de Rabb’iniz olan Rabb’ime sığındım.”
- 44:21. “Eğer bana inanmıyorsanız, artık yolumdan çekilin.”
- 44:22. “Bunlar, suç işleyen bir toplumdur.” diye Rabb’ine yakardı.
- 44:23. “Haydi, kullarımla geceleyin yola çık. Siz takip edileceksiniz!”
- 44:24. “Denizi olduğu hal üzere bırak.¹ Onlar, boğulacak olan bir ordudur.”
1- Denizi geçtikten sonra, onu öylece yarılmış haliyle bırak.
- 44:25. Onlar, bahçelerden, pınarlardan nicelerini geride bıraktılar.
- 44:26. Ve ekinler, itibarlı makamlar.
- 44:27. Ve sefa sürdükleri nice nimetler.
- 44:28. Böylece, sonraki halkı onlara mirasçı kıldık.
- 44:29. Onlara ne gök ağladı ne de yer. Ve onlara fırsat da verilmedi.
- 44:30. Ant olsun ki İsrâîloğulları’nı o alçaltıcı azâptan Biz kurtardık.
- 44:31. Firavun’un zulmünden. Kuşkusuz o, müsriflerdendi.¹
1- Haddi aşan. Aşırılık yapan.

- 44:32. Ant olsun ki onları¹ bilerek diğer âlemler üzerine tercih ettik.²
1- *İsrâîloğulları. 2-* *Vahye onları muhatap kıldık.*
- 44:33. Onlara, içinde apaçık belâ¹ olan âyetlerden² verdik.
1- *Belâ, "eskimek; denemek, sınamak; gam, musibet, darlık ve sıkıntı."*
2- *Cezalandırdık.*
- 44:34. Bunlar¹ kesinlikle diyorlar ki:
1- *Müşrikler.*
- 44:35. "Biz yalnızca öleceğiz. Tekrar diriltilecek değiliz."
- 44:36. "Eğer doğru söylüyorsanız haydi, ölmüş atalarımızı bize geri getirin."
- 44:37. Bunlar mı daha hayırlıdır¹ yoksa Tûbba halkı² mi? Ya da daha önceki kimseler mi? Biz onları yok ettik. Onlar mücrimlendendiler.³
1- *Daha güçlü, üstün. 2-* *Tûbba, Yemen krallarına verilen isimdir. 3-* *Bkz. 43:74. âyetin dipnotu.*
- 44:38. Biz; gökleri, yeryüzünü ve ikisinin arasında bulunanları oyun olsun diye yaratmadık.
- 44:39. İkisini de yalnızca Hakk¹ olarak yarattık. Fakat onların çoğu bilmiyorlar.²
1- *Yüce bir amacı gerçekleştirmek için yarattık. Zira âhiret hayatını yok saymak, bu denli mükemmel bir varlık olan insanın, varlığını önemsiz ve amaçsız olarak görmekten başka bir anlama gelmez. Hayatı anlamlı ve amaçlı kılan şey, onun bir sınav alanı olmasıdır. Eğer ölümden sonra diriliş olmasaydı, bu yaratma, boş ve anlamsız olurdu. Yani yalnızca bir oyun olurdu. 2-* *Bu gerçeği idrak etmiyorlar.*
- 44:40. Ayrışma Günü,¹ onların hepsinin kararlaştırılmış bir araya gelme zamanıdır.
1- *Cennet ve Cehennemliklerin birbirlerinden ayrılacakları gün.*
- 44:41. O Gün, hiçbir yakının, yakınına bir yararı olmaz.¹ Onlar, yardım da olunmazlar.
1- *Nebiler de dâhil kimsenin kimseye bir yararı olmayacaktır. Yakın akrabaların bile olmadıktan sonra kimin olabilir ki? Anne, baba, kardeş, akraba fark etmez: Âyette, "mevlen" kelimesinin kullanılmış olması bu anlamı çağırıştırılmaktadır.*

44:42. Ancak Allah'ın rahmet ettiği kimseler hariç. Kuşkusuz O, Mutlak Üstün Olan'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

44:43. Zakkum ağacı,¹

1- Zakkum ağacı, kötü kokulu, çok acı olan ve zehirli bir özsu içeren ağaç türüdür.

44:44. Günahkârların yemeğidir.

44:45. Erimiş maden gibi karınlarında kaynar.

44:46. Kaynar suyun kaynaması gibi.

44:47. "Onu tutun! Cehennem'in ortasına sürükleyin."

44:48. "Sonra başına azâp olarak kaynar su dökün."

44:49. Tat bakalım! Hani sen gerçekten çok güçlü ve şerefli biriydin!¹

1- Şimdi azâbı tat bakalım. Hani sen, kendini çok güçlü ve şerefli biri görüyordun ya! Şimdi gücüne ve şerefine ne oldu?

44:50. Bu, sizin kendisinden kuşku duyduğunuz şeydir.

44:51. Kuşkusuz takvâ sahipleri güvenli bir yerde olacaklar;

44:52. Bahçelerde ve pınar başlarında.

44:53. İpekten ve atlastan elbiseler giyerler, karşılıklı otururlar.

44:54. İşte böyle. Ve onları güzel gözlü hûrilerle¹ eşleştirdik.

1- Parlak iri siyah gözlü eşler. Bu eşleştirme, erkek için de kadın için de geçerli bir eşleştirmedir. "Hûrun îynun;" âyet, bu iki kelimededen oluşmaktadır. "Hûr," parlak siyah göz demektir. "îynun," ise karası fazla büyük gözlü demektir. Dolayısı ile âyet, "parlak, iri, siyah gözlü" anlamına gelmektedir "İsrâîliyyât kaynaklı, sapkın erkeksi algı," âyette yer alan "Hûr" kelimesine "dişil" anlam yükleyerek; âyeti, "ceylan gözlü dilberler", "ahu gözlü kadınlar", "hûriler" şeklinde anlam vermektedir. Oysaki "Hûr" eril ve dişil formun çoğuludur. "Hûr" kelimesinin tekil formu, erkek için "ahver", dişil için "havra" dır. Kur'an'da, kelimenin çoğul formu olan "Hûr" kelimesi, cinsiyet olarak ne erkek ne de kadın anlamı taşımaktadır. "Hûr" kelimesi, her iki cinsi de içine alan ortak bir anlama sahiptir. Yani hem erkeğin hem de kadının gözünü ifade etmektedir. Keza "îyn" kelimesi de hem eril "a'yun" kelimesinin hem de dişil "ayna" kelimesinin çoğuludur. Ayrıca bu kelimelerle ifade edilmek istenen şey "güzelliştir. Bu kelimelerin, tefsir ve çeviri külliyatında, Cennette erkeklere sunula-

cak, ikram edilecek dışı varlıklar olarak tanımlanmış olması büyük bir yanılığdır. Bu yanılığ, İslâm'ın âhiret inancına sürülmüş büyük bir lekedir. Ödüllendirmede ve cezalandırmada cinsiyet ayırmacılığı yapmak, Kur'an'a atılmış büyük bir iftiradır. Bu cinsiyet ayırmacısı sapkın anlayışın durumunu, "namus" dendiğinde akıllarına yalnızca "kadının" gelmesi çok iyi tanımlamaktadır.

- 44:55. Orada güven içinde her türlü meyveden isterler.
- 44:56. Orada bir daha ölümü tatmazlar. Onlar Cehennem azâbından korunmuştur.
- 44:57. Bunlar senin Rabb'inden bir armağandır. İşte bu, en büyük kurtuluşur.
- 44:58. İşte Biz, onu senin dilinle kolaylaştırdık. Umulur ki onlar öğüt alırlar.
- 44:59. Artık gözetle! Onlar da gözetleyenlerdir.

45. CÂSİYE SÛRESİ

[İniş sırası: 65, Mekki, 37 âyet.

Adını 28. âyetteki “Câsiye/diz çökmüş” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

45:1. Hâ, Mîm.

45:2. Bu Kitâp’ın indirilmesi, Mutlak Üstün Olan, En İyi Hüküm Veren Allah tarafındandır.

45:3. Kuşkusuz göklerde ve yeryüzünde İmân Edenler için âyetler¹ vardır.
1- Kanıtlar, göstergeler.

45:4. Sizin yaratılışınızda ve üretip yaydığı canlı varlıklarda “gerçek bilgi” sahibi olan bir toplum için âyetler vardır.

45:5. Gece ile gündüzün birbirini izlemesinde, Allah’ın rızık olarak gökten indirdiği şeyle¹ ölümünden sonra yeryüzünü diriltmesinde ve rüzgârları yönlendirmesinde aklını kullanan bir toplum için âyetler² vardır.
1- Yağışla. 2- Kanıtlar, göstergeler.

45:6. İşte bunlar, Bizim sana Hakk¹ olarak anlattığımız Allah’ın âyetleridir. O halde Allah’tan ve O’nun âyetlerinden sonra hangi hadise² inanacaklar?
1- Mutlak gerçek olan. 2- Söze.

45:7. Bütün yalancı günahkârların vay haline!

45:8. Böyle kimseler, kendilerine okunan Allah’ın âyetlerini duyduktan sonra, büyüklük taslayarak sanki hiç duymamış gibi davranır. Artık onu can yakıcı bir azâpla haberdar et.

- 45:9. Âyetlerimizden bir şey öğrendikleri zaman, onu alay konusu edinirler. İşte onlar için alçaltıcı bir azâp vardır.
- 45:10. Cehennem peşlerindedir. Kazandıkları şeyler ve Allah'ın yanı sıra edindikleri veliler¹ onlara bir yarar sağlamaz. Onlar için büyük bir azâp vardır.
1- Bkz. 42:6. âyetin dipnotu.
- 45:11. Bu doğru yol göstericisidir. Rabb'lerinin âyetlerini yalanlayanlar için çok kötü bir azâp vardır.
- 45:12. Allah, koyduğu yasalar sayesinde, içinde gemileri yüzdürmeniz ve O'nun lütfundan, onda rızık aramanız için denizi hizmetinize sunandır. Umulur ki şükredersiniz.
- 45:13. Göklerde ve yeryüzünde bulunan her şeyi Kendi lütfundan sizin yararlanmanıza sunmuştur. Bunda düşünen bir toplum için âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, kanıtlar.
- 45:14. İmân Edenlere de ki: "Allah'ın, kendilerini hesaba çekeceği günün geleceğini ummayanları başışlasınlar. Her halka yaptıklarının karşılığı verilecektir."
- 45:15. Her kim iyilik yaparsa kendisi için yapmış olur, kim de kötülük yaparsa kendisi için yapmış olur. Sonra Rabb'inize döndürüleceksiniz.
- 45:16. Ant olsun ki İsrâîloğulları'na Kitâp, Hüküm ve Nebi'lik verdik. Ve onları temiz rızıklarla rızıklandırdık. Ve onları âlemlere tercih ederek ihsanda bulunduk.
- 45:17. Onlara, buyruklardan, apaçık, açıklayıcı bilgiler verdik. Sonra onlar, kendilerine ilim¹ geldikten sonra hırslarına kapılarak ayrılığa düştüler. Rabb'in, ayrılığa düştükleri konularda kıyâmet günü hüküm verecektir.
1- Vahiy.
- 45:18. Sonra da seni buyruklardan apaçık bir şeriat¹ sahibi yaptık. Öyleyse ona uy! Bilmeyenlerin² hevâlarına³ uyma.
1- Yol, yöntem, yasa. İlâhi yasalar bütünü. Gerçeğin kaynağına götürün yol. Kelime anlamı olarak devenin çölde su içmeye gittiği yola denmektedir. 2- Gerçeği kavramamış olanların. 3- Tutku, istek ve kuruntularına.

45:19. Onlar, Allah'tan gelecek olan hiçbir şeyi senden savamazlar. Zâlimler, birbirlerinin velileridirler¹, Allah ise takvâ sahiplerinin velisidir.

1- Bkz. 42:6. âyetin dipnotu.

45:20. Bu Kur'an, insanlar için gerçeği görme, gerçekten îmân eden halk için doğru yolu gösterme ve bir rahmettir.

45:21. Yoksa Bizim, kötülük yapan kimselerle, Îmân edip, sâlihâtı yapan kimseleri,¹ hayatlarında ve ölümlerinde bir tutacağımızı mı sanıyorlar. Ne kötü yargıda bulunuyorlar!

1- "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "îmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmandır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiyi yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşıtı "seyyîât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.

45:22. Allah, gökleri ve yeryüzünü Hakk¹ ile yarattı. Herkes yaptığının karşılığını görecektir ve hiç kimseye haksızlık edilmeyecektir.

1- Her şeyi yerli yerince, en doğru ve iyi şekilde, adalet üzerine; ilkeli, anlamlı ve amaçlı.

45:23. Hevâsını,¹ ilâhlaştran² kimseyi gördün mü? Allah, bir bilgiye dayalı olarak,³ onu sapkınlıkta bıraktı. Ve onun kulağını ve kalbini mühürledi. Gözlerine perde çekti. Artık Allah'tan başka kim onu doğru yola iletebilir? Öğüt almıyor musunuz?

1- Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak. **2-** Bkz. 44:8. âyetin dipnotu. **3-** Onun tercihlerini bildiğinden.

45:24. Onlar, "Hayat, ancak bu dünya hayatından ibarettir. Doğar ve yaşarız, bizi ancak zaman yok eder." dediler. Oysaki bu konuda gerçeğe dayalı hiçbir bilgileri yoktur. Onlar, yalnızca zanda bulunuyorlar.

- 45:25. Onlara, âyetlerimiz açık ve kanıtlayıcı olarak okunduğu zaman da hüccetleri,¹ “Eğer doğru söylüyorsanız, atalarımızı geri getirin.” demekten başka bir şey olmadı.
1- Dayanak. Tutanak, belge.
- 45:26. De ki: “Sizi yaşatan sonra öldüren Allah’tır. Sonra sizi, gerçekleşeceği kesin olan kıyâmet günü bir araya toplayacaktır.” Ancak insanların çoğu bu gerçeği kavramıyorlar.
- 45:27. Göklerin ve yeryüzünün mülkü Allah’a aittir. Sâ’at’ın¹ kopacağı O Gün,² sapkın yolda olanlar hüsrana uğrayacaklardır.
1- Kıyâmet’in. 2- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 45:28. Her ümmeti¹ toplanmış görürsün. Her ümmet, amel defteriyle yüzleşmeye çağrılır: “Bugün, yaptıklarınızın karşılığı size verilecektir.”
1- Toplum.
- 45:29. “İşte bu, yüzünüze karşı gerçekleri ortaya koyan amel defterinizdir. Kuşkusuz Biz, bütün yaptıklarınızı yazdırdık.”
- 45:30. Îmân eden ve sâlihâtı¹ yapan kimseleri Rabb’leri rahmeti ile kuşatacaktır. İşte bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir.
1- Bkz. 45: 21. âyetin dipnotu.
- 45:31. Kâfirlere denir ki: “Âyetlerim size okunduğu zaman, büyüklük taslayarak suç işleyen bir halk olmuştunuz değil mi?”
- 45:32. “Allah’ın verdiği söz gerçektir ve Sâ’at¹ mutlaka gelecektir.” dediği zaman, siz: “Biz, o Sâ’at nedir bilmeyiz? Yalnızca bir varsayım olduğunu sanıyoruz, kesin bilgi sahibi değiliz.” dediniz.
1- Kıyâmet.

- 45:33. Yaptıklarının kötülükleri apaçık ortaya kondu ve alay ettikleri şeyler, onları kuşattı.
- 45:34. “Bugüne kavuşmayı nasıl umursamadıysanız, Biz de bugün sizi umursamıyoruz. Kalacağınız yer ateştir. Ve sizin için bir yardımcı da yoktur.” denir.
- 45:35. İşte bu, Allah’ın âyetlerini alay konusu etmeniz nedeniyle. Sizi, dünya hayatı aldattı. Artık bugün onlar, Cehennem’den çıkarılmazlar. Ve onlardan özür de kabul edilmez.
- 45:36. Öyleyse övgünün tamamı, göklerin ve yerin Rabb’i ve âlemlerin Rabb’i Allah’a mahsustur.
- 45:37. Göklerde ve yerde erişilmez büyüklük ve egemenlik yalnızca O’nundur. O, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dir.

46. AHKÂF SÛRESİ

[[İniş sırası: 66, Mekki, 35 âyet.

Adını 21. âyetteki “Ahkâf/kum tepeleri” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 46:1. Hâ, Mîm.
- 46:2. Kitâp'ın indirilmesi Mutlak Üstün Olan, En İyi Hüküm Veren Allah tarafındandır.
- 46:3. Göklere, yeryüzünü ve ikisi arasındakileri gerçek olarak, belirlenmiş bir süre için yarattık. Kâfirler uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmekteyler.
- 46:4. De ki: “Allah'ın yanı sıra yakardıklarınıza bir bakın bakalım! Onların, yeryüzünde yarattıkları bir şey varsa bana gösterin! Yoksa onların göklerde bir ortakları mı var? Eğer doğru söylüyorsanız, bana, daha önce gelmiş bir kitâp ya da bilgi kııntısı bir eser getirin.
- 46:5. Allah'ın yanı sıra, kıyâmet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek ve edilen dâulardan haberleri olmayana yönelen kimseden daha sapkın kim olabilir?
- 46:6. İnsanlar bir araya getirildikleri zaman, yönedikleri kimseler, kendilerine düşman kesilirler ve onların kendilerine kulluk ettiklerini inkâr ederler.
- 46:7. Âyetlerimiz kendilerine açıklayıcı olarak okunduğu zaman, Kâfirler; kendilerine gelen “Hakk”¹ için, “Bu apaçık bir büyüdür.” dediler.
- 1- Mutlak Gerçek için.**

- 46:8. Yoksa “Onu uydurdu.” mu diyorlar? De ki: “Eğer onu uydurmuş olsaydım, Allah’tan bana gelecek şeye siz engel olamazdınız. O, sizin ona karşı nelere giriştiğinizi çok iyi biliyor. Benimle sizin aranızda tanık olarak O yeter. O, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.”
- 46:9. De ki: “İlk Resûl ben değilim. Bana ve size ne yapılacağını bilmiyorum. Ben, yalnızca bana vahyedilene uyuyorum. Ben, yalnızca apaçık bir uyarıcıyım.”
- 46:10. De ki: “Gördünüz mü?¹ Kur’an gerçekten de Allah katındansa ve siz onu yalanladıysanız; İsrâîloğulları’ndan bir tanık da bunun benzerine tanık olup da îmân etmişse ve siz de büyüklük tasladıysanız...² Kuşkusuz Allah, zalim bir halka doğru yolu göstermez.”
1- Bir düşünün bakalım! 2- İmân etmeyi büyüklemezenize yediremeyerek kendinize zulmettiyseniz!
- 46:11. Kâfirler, İmân Edenler için: “Eğer Kur’an’da bir “hayır”¹ olsaydı, onlar², bizden önce onu kabul etmiş olmazlardı.³” dediler. Kur’an’la doğru yolu bulmayı kendilerine yediremediklerinden, “Bu eski bir uydurmadır.” diyeceklerdir.
1- İyi, yararlı bir şey. 2- Bizim ayak takımımız, kölelerimiz, basit halk tabakası, garibanlar. 3- Biz onlardan önce kabul ederdik.
- 46:12. Bundan önce önder ve rahmet olarak Mûsâ’nın Kitâp’ı vardı. Kur’an zulmedenleri¹ uyarmak; iyi olan kimseleri müjdelemek için, dili Arapça olan, tasdik eden² bir Kitâp’tır.
1- Şirk koşarak kendilerine haksızlık yapanları. 2- Mûsâ’nın Kitâp’ını.
- 46:13. “Rabb’imiz Allah’tır.” deyip, bu sözlerine bağlı kalanlar için hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir.
- 46:14. İşte onlar Cennetliklerdir. Yaptıklarına karşılık, orada sürekli kalamaklardır.
- 46:15. Biz insana, anne ve babasına çok iyi davranmasını öğütledik. Annesi onu güçlülükle taşıdı¹ ve onu güçlülükle bıraktı.² Onun taşınması ve ayrılması³ otuz aydır. Nihâyet olgunluk çağına ulaştığı ve kırk yaşını⁴ tamamladığında: “Ey Rabb’im! Bana, anne ve babama bağışladığın nimetlerin karşılığında şükretmede ve hoşnut olacağın

işler yapmada beni başarılı kıl. Ve soyuma da düzgün ve düzeltici olmayı nasip et. Kuşkusuz ben, Sana yöneldim. Ve kuşkusuz ben, Sana teslim olanlardanımdı.” dedi.

1- Karnında. 2- Doğurdu. 3- Bu otuz ay, hamileliğin son altı ayı ve sütten kesilme süresi (2:233; 31:14) olan yirmi dört ayın toplamıdır. İnsanın, “hayat bulma” safhası hamileliğin ilk üç ayından sonraki safhadır. 4- İnsanın; bedensel, mantıksal ve rûhsal olarak olgunluğa erdiği evreler farklı farklıdır. Genellikle “biyolojik olgunluk” yirmili yaşlara; akıl olgunluğu otuzlu yaşlara ve rûhsal olgunluk kırklı yaşlara denk düşmektedir. Kırkıdan sonra “fizik güç” ve “akıl gücüne” göre “rûhsal/duygusal güç” daha çok ön plana çıkmaktadır.

46:16. Onlar, yaptıklarının karşılığını en iyi şekilde verdiğimiz ve kötülüklerini görmezden geldiğimiz, Cennet ehli olan kimselerdir. Bu, kendilerine verilen doğru sözün gerçekleşmesidir.

46:17. Anne ve babasına: “Öf be, ikinizden de bıktım! Bunca insan gelip geçtiği halde, hâlâ, beni öldükten sonra diriltileceğimle mi tehdit ediyorsunuz?” dedi. Onlar, onun için Allah’a dúa ederek: “Yazık sana! Gel îmân et. Kuşkusuz Allah’ın sözü haktr.” dediler. Bunun üzerine o: “Bu öncekilerin masallarından başka bir şey değildir.” dedi.

46:18. İşte onlar ki, Cinn ve insten,¹ kendilerinden önce gelip geçmiş topluluklarda yürürlükte olan “söz²” üzerlerine gerçekleşti. Onlar hüsrana uğrayan kimselerdir.

1- Bkz. 41:25. âyetin 1. dipnotu. 2- Yaptıklarından hesaba çekilecekleri-ne, azâbın gerçek olduğuna dair Allah’ın sözü.

46:19. Herkesin yaptığına karşılık bir derecesi vardır. Hiç kimse haksızlığa uğratılmaksızın, yaptıklarının karşılığı tam olarak ödenir.

46:20. Kâfirler, ateşe arz edilirlerken, onlara: “Dünya hayatınızda sahip olduğunuz tüm güzel şeyleri boşa harcadınız. Onlarla sefa sürdürünüz. Yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladığınız ve doğru yoldan saptığınız için, artık bugün alçaltıcı bir azapla cezalandırılacaksınız.” denir.

46:21. Âd'ın kardeşini¹ an! Hani Ahkâf'taki halkını uyarmıştı. Ondan önce de ve sonra da "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin! Ben sizin için büyük bir günün azâbından korkuyorum." diye uyarar nice uyarıcılar gelip geçmişti.

1- Hûd.

46:22. "Sen bizi ilahlarımızdan vazgeçirmek için mi geldin? Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin şeyi hemen getir." dediler.

46:23. "O bilgi, yalnızca Allah'ın yanındadır. Ben, size, benimle gönderileni bildiriyorum. Ne var ki sizi câhillik eden bir kavim olarak görüyorum." dedi.

46:24. Onu, vadilerine doğru gelen yoğun bir bulut halinde gördüklerinde: "Bu, bize yağmur getiren bir buluttur." dediler. "Hayır! O, sizin hemen gelmesini istediğiniz şeydir; acıklı azâbı getiren rüzgârdır."

46:25. "Rabb'inin emri ile her şeyi yok edecek!" Böylece, meskenlerinden başka hiçbir şey görünmez oldu. Biz, suçlu halkı böyle cezalandırırız.

46:26. Ant olsun ki Biz, onlara, size vermediğimiz nice imkânlar vermiştik. Onlara da kulaklar, gözler ve kalpler verdik. Ne var ki işitme ve görmeleri onlara bir yarar sağlamadı. Kalpleri¹ de onlara bir yarar sağlamadı. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini bile bile reddediyorlardı. Sonunda alaya aldıkları şey onları kuşattı.

1- İlâhi cevher. İdrak etmenin, düşüncenin merkezi. Kur'an'da kalp, düşünme, akletme, anlama, kavrama, şeylerin hakikatini bilme melekesi/ yetisi anlamında kullanılmaktadır. Kur'an'da akletme/düşünme fiili kalbe ait olarak görülmüş; düşünmenin ve anlamının kalbin bir işlevi olduğu belirtilmiştir. Kalp, bu özelliklerinden dolayı ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Son yıllarda kalp ile beyin arasındaki iletişim üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda kalbin beyin fonksiyonlarını etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir. Tıpkı göz, kulak vs. ile beyin arasındaki iletişim gibi.

46:27. Ant olsun ki çevrenizdeki beldeleri yok ettik. Oysaki dönerler diye âyetlerimizi açıkça bildirmiştik.

- 46:28. Allah'ın yanı sıra, kendilerini O'na yaklaştırsınlar diye edindikleri ilâhlar, onlara yardım etseydi ya! Aksine onları yüzüstü bırakıp kayboldular. Bu; onların, uydurdukları yalandan ibaret bir şeydi.
- 46:29. Bir grup cinni¹ Kur'an'ı dinlemeleri için sana yönlendirmiştik. Onlar, gelip Kur'an'ı dinlemeye başladıklarında birbirlerine, "sessiz olun, dinleyin." dediler. Sonra da dinlemeleri bitince kendi halklarını uyarmak için geri döndüler.
- 1- Tanımadığın, yabancı bir topluluktan kimseleri; yabancı bir heyet. Cinn, ontolojik bir varlık olmanın yanı sıra yabancı, tanımadık, bilinmeyen kimseler demektir.*
- 46:30. "Ey halkımız! Kuşkusuz biz, Mûsâ'dan sonra indirilen ve kendinden öncekilerini onaylayan; gerçeği ve dosdoğru yolu gösteren bir Kitâp dinledik." dediler.
- 46:31. "Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun ve Allah'a îmân edin ki suçlarınızı bağışlasın ve sizi acıklı bir azâptan korusun."
- 46:32. Her kim, Allah'a çağıran kimsenin çağrısına uymazsa, bilsin ki Allah'ı yeryüzünde aciz bırakacak değildir. Ve onun Allah'tan başka velileri de yoktur. İşte onlar apaçık bir sapkınlık içindedirler.
- 46:33. Onlar, gökleri ve yeri yaratan ve yaratmaktan yorulmamış olan Allah'ın, ölüleri de diriltebileceği gerçeğini anlamıyorlar mı? Evet! Kuşkusuz O, Her Şeye Güç Yetiren'dir.
- 46:34. Kâfirler, ateşle karşı karşıya kaldıkları gün, "Bu, gerçek değil miymiş?" dedi. Onlar: "Rabb'imize ant olsun ki gerçekmiş." dediler. "O halde kâfirliğinizden dolayı azâbı tadın." dedi.
- 46:35. O halde Resûllerden kararlılık sahibi olanların sabrettikleri gibi sen de sabret! Onlar için aceleci olma. Onlar, kendilerine uyarısı yapılan şeyi gördükleri zaman, dünyada sanki gündüzün bir saati kadar kalmış gibi olurlar.¹ Bu, bir bildirimdir. Artık doğru yoldan sapmış halktan başkası yok edilmez.
- 1- Âyette, "kabir azâbı" inancının sapkın bir inanç olduğu açıkça ifade edilmektedir. Âyete göre; insanlar, hesap günü, âhret'e intikal etmeden önceki geçen zamanı, gündüz saatiyle bir saat kadar kısa sanacaklar. Kabir azâbı olsaydı, Müşrikler, Kâfirler ve fâsıklar, âhret öncesi hayatı hiç bu kadar kısa olarak görürler miydi? Kabir azâbında geçirecekleri bir saat dahi onlara sanki bir yılmiş gibi uzun gelmez miydi?*

47. MUHAMMED SÛRESİ

[İniş sırası: 95, Medeni, 38 Âyet.

Adını 2. âyetteki “Muhammed” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın adıyla

- 47:1. Kâfir olanların ve Allah'ın yolundan alıkoyanların yaptıklarını Allah boşa çıkaracaktır.
- 47:2. İmân eden, sâlihâtı yapanlar ve Rabb'leri tarafından Muhammed'e indirilen “Hakk'a”¹ inanan kimselere gelince, Allah onların kötülüklerini örtüp durumlarını düzelterektir.
1- Gerçekliği kesin olan. Gerçeği kesin olarak bildiren mesaj. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Yasa, ferman, kural. Bâtıl'ın karşıtı.
- 47:3. Bu, Kâfirlerin, “Bâtıl'a”¹ uymaları, İmân Edenlerin ise Rabb'lerinden gelen “Hakk'a” uymaları nedeniyledir. İşte Allah, insanlara kendi durumlarını böyle örnek verir.
1- Gerçek ve doğru olmayan, boş, saçma, yanlış ve geçersiz olan. Câhiliye. Hakk'ın zıddı.
- 47:4. Kâfirlerle savaşa girdiğiniz zaman, boyunlarınızı vurun.¹ Güçlerinizi yok edince, bağı sıkıca bağlayın.² Ondan sonra bir bağışlama³ olarak veya fidye karşılığında savaş sona erince onları serbest bırakın.⁴ Eğer Allah isteseydi onlardan savaşız da intikâm alırdı. Fakat böyle olması sizi birbirinizle denemek içindir. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını asla karşılıksız bırakmaz.
1- Ölümüne savaşın. 2- Onları esir alın. 3- Cömertlik olarak. 4- Bu âyette de görüldüğü gibi, İslâm köleliği ve cariyeliği kaldırmayı bir süreç olarak başlatmış ve bu âyette de ifade edildiği gibi nihayetinde de kesinlikle kaldırmıştır. Rabb'imiz, köleliğin tek kaynağı olan “savaş esirlerinin ya

fıdye karşılığında ya da bir bağışlanma olarak” serbest bırakılmalarını buyrulmaktadır. Böyle olunca da yeni köle edinme yolu kapanmış olduğundan kölelik zorunlu olarak sona ermektedir.

- 47:5. Onlara doğru yolu gösterecek ve durumlarını düzeltecektir.
- 47:6. Onları, dünyada kendilerine tarif ettiği Cennet’e yerleştirecektir.
- 47:7. Ey İmân Edenler! Eğer siz Allah’a yardım ederseniz,¹ O da size yardım eder. Ayaklarınızı sabit kılar.²
1- O’nun dinine hizmet ederseniz. **2-** Her türlü sapkınlıktan korur. Direnme, dayanma, mücadele etme gücü verir.
- 47:8. Kâfirler ise yok olsunlar! Allah, onların yaptıklarını boşa çıkaracaktır.
- 47:9. Bu, onların Allah’ın indirdiği şeyi kötü görmelerinden dolayıdır. Bundan dolayı Allah, onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır.
- 47:10. Hem onlar, yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Baksalar ya! Kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna! Allah, onları yerle bir etti. Onun bir benzeri de Kâfirler içindir.
- 47:11. Allah îmân edenlerin mevlâsıdır.¹ Kâfirlerin ise hiçbir mevlâsı yoktur.
1- Kendisine dayanılan, gözetici, destekleyici, koruyan, sırdaş, yönetici demektir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır. “El-Mevlâ” Allah’ın sıfatlarındandır.
- 47:12. Allah, îmân edip sâlihâtı yapanları, içinden ırmaklar akan Cennetlere yerleştirir. Kâfirler ise her şeyden yararlanıp, hayvanların yediği gibi yerler. Onların varacakları yer ateştir.
- 47:13. Güç bakımından, seni yurdundan çıkaranlardan daha güçlü nice kent halkını yok ettik. Onlara yardım edecek hiç kimse de olmadı.
- 47:14. Rabbinden gelen kanıt içeren apaçık bilgiyi izleyen kimse, kötü işleri kendisine güzel gösterilen ve hevâlarına¹ uyan kimse ile bir olur mu?
1- Kuruntu ve tutkularına.

47:15. Takvâ sahiplerine söz verilen Cennet, şöyledir: İçinde; kokusu ve tadı değişmeyen sudan nehirler, tadı bozulmayan süttten nehirler, içenlere zevk veren hamrdan¹ nehirler ve saf baldan nehirler bulunur. Orada, onlar için her türlü meyve bulunur. Onlara, Rabb'lerinden bağışlanma vardır. Bu kimseler, ateşte devamlı kılacak olan ve sıcak kaynar su içirilen, bundan dolayı da bağırsakları parça parça olan kimselerle bir olur mu hiç?

1- İçki.

47:16. Münafıklardan¹ kimisi de seni dinliyormuş gibi gözüktür. Senin yanından ayrıldıktan sonra, kendilerine ilim verilenlere:² "O, biraz önce ne dedi³?" dediler. İşte onlar, Allah'ın kalplerini mühürledikleri ve hevâlarına⁴ tâbi olan kimselerdir.

1- Münafık, içten "bitmiş, tükenmiş ve îmânı kalmamış, omurgasız, onursuz ve iki yüzlü kimse demektir. Münafık, îmân konusunda dürüst ve samimi olmayan, tıpkı tarla faresinin yuva değiştirdiği gibi, yer değiştiren: işlerine gelince Mü'min, işlerine gelince Kâfir olan kimse. **2-** Vahiyden haberi olan kimselere. **3-** Hiçbir şey anlamadık diyerek alay ederler. **4-** Tutku ve kuruntularına.

47:17. Yöneltildikleri doğru yolda olanlara gelince, onlara doğru yolları pekiştirildi ve onlara takvâlarını verdi.

47:18. İlle de o Sâ'at'in¹ ansızın gelmesini mi bekliyorlar? Oysa onun belirtileri gelmiştir. O gelecek olduktan sonra, öğüdünü dinlemek onlara ne yarar sağlar ki?

1- Kıyâmet'in kopması.

47:19. O halde, Allah'tan başka ilâh olmadığını bil. Kendi suçların için, inanan erkekler ve kadınlar için bağışlanma dile. Allah, dönüp do-laşacağınız yeri ve varıp duracağınız yeri bilir.¹

1- Allah sizin kararlı olup olmadığınızı, zaaflarınızın ne olduğunu, her halinizi bilir.

47:20. Îmân Edenler, "Bir sûre¹ indirilmeli değil miydi" derler. Sonra savaştan söz eden, hükmü kesin bir sûre indirilince, kalpleri hastalıklı kimselerin, sana, sanki üzerlerine ölüm hâli çökmüş kimseler gibi baygın baygın baktıklarını görürsün. Oysa onlar için uygun olanı;

1- Savaşa izin veren.

- 47:21. İtaat etmek ve ma'rûf¹ söz söylemektir. Fakat iş kesinleşince² Allah'a verdikleri sözde dursalardı elbette bu onlar için hayırlı olan olurdu.
1- İyi, doğru, yararlı, güzel olan, toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşısı ile doğru olduğu kabul edilen ve Vahye uygun olan söz. 2- Savaş işi.
- 47:22. Yüz çevirmekle¹ yeryüzünde fesadın çıkmasına ve râhmet bağlarının² paramparça olmasına sebep olacağınızın farkında mısınız?
1- Haksızlığın ve kötülüğün galip gelmesine sebep olmakla. 2- İnsanların birbirlerine düşerek.
- 47:23. İşte onlar, Allah'ın lânetlediği kimselerdir. Böylece onların kulaklarını sağır, gözlerini kör yaptı.¹
1- Gerçeği kavrayamaz ve görmezler.
- 47:24. Onlar, Kur'an üzerinde düşünmüyorlar mı?¹ Yoksa kalpleri üzerinde kilitleri mi var?
1- Kelimesi kelimesine tedebbür etmiyorlar mı? Tedebbür, ihtimalleri ve sonuçları dikkate alarak derinlemesine düşünmek demektir. Tedbir kelimesi ile aynı kök anlama sahiptir.
- 47:25. Kendilerine doğru yol açıkça belli olduktan sonra, ona sırt dönenleri, şeytân aldattı ve onları boş ümitlere yöneltti.
- 47:26. Bu, onların, Allah'ın indirdiğini beğenmeyen kimselere: "Bazı işlerde size uyacağız." demeleri nedeniyledir. Allah, onların gizlediklerini biliyor.
- 47:27. Melekler onları vefat ettirirken, yüzlerine ve arkalarına vurduklarında onların durumları ne olacak?
- 47:28. Bu, onların, Allah'ı öfkelen diren şeylere uymaları ve O'nun rızasını gereksiz görmelerindedir. Böylece onların yaptıkları işleri boşa çıkardı.
- 47:29. Yoksa kalplerinde hastalık olanlar, Allah'ın, içlerindeki kini ortaya çıkarmayacağını mi sandılar?
- 47:30. Eğer isteseydik onları sana tanıttırırız. Sen de onları simalarından tanırdın. Yine de sen; onları, konuşma tarzlarından tanırsın. Allah, yaptıklarınızı bilir.

47:31. İçinizden cihad edenleri ve sabredenleri ortaya çıkarıncaya kadar sizi sınava tâbi tutarız. Ve haberlerinizi¹ de sınava tâbi tutacağız.

1- Konuştuklarınıza bağlı kalıp kalmadığınızı, sözünüzde durup durmadığınızı.

47:32. Kâfirler, Allah'ın yolundan alıkoyanlar, doğru yol açıkça belli olduktan sonra Resûl'e karşı gelen kimseler, hiçbir şekilde ve asla Allah'a zarar veremezler. Allah, onların yaptıklarını boşa çıkarcaktır.

47:33. Ey îmân edenler! Allah'a itaat edin ve Resûl'e itaat edin.¹ Yaptıklarınızı boşa çıkarmayın.²

1- İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılgıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tabi olmak demek, Allah'a yani vahye tabi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelamı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyettir", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatin emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkihi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir. **2-** İtaatsizlik ederek yaptıklarınızın boşa gitmesine neden olmayın.

- 47:34. Kâfir olanlar, Allah'ın yolundan alıkoyanlar; sonra da kâfir olarak ölen kimseleri, Allah, asla bağışlamayacaktır.
- 47:35. O halde gevşemeyin ve siz üstünken barışa çağırmayın. Allah, sizinle beraberdir. Yaptıklarınızı asla boşa çıkarmayacaktır.
- 47:36. Dünya hayatı yalnızca bir oyun ve eğlencedir.¹ Eğer îmân eder ve takvâ sahibi olursanız, size ödüllerinizi verilir. Ve sizden mallarınızı istemez.

1- "Aldatan dünya hayatı," hayatı sadece bu dünyadan ibaretmiş gibi yaşanan hayattır. İnsanı, sahip olduğu varlığın kulu, kölesi yapan, onu kendisine tutku ve ihtirasla bağlan hayattır. Sahip olduklarından hiç kimseyi yararlandırmayan hayattır. Aslında dünya hayatı önemsiz ve gereksiz bir hayat değildir, aksine çok değerli ve önemlidir. Bütün dünya nimetleri Rabb'imizin lütfudur ve onları önemsiz görmek nimete nankörlük etmek olur. Dikkat edilmesi ve önemsenmesi gereken şey, dünya nimetlerinin, âhiret nimetlerinden yoksun bırakacak bir kayba, bir aldanmaya neden olmamasıdır. Zira zenginlik ve refah aynı zamanda insan için şımartıcı ve azgınlaştırıcı özelliğe de sahiptir. "Dünya hayatının aldatmasına" yönelik uyarının amacı, dünya hayatının ahiret hayatını kaybettirmemesidir. Amaç, insanların zaaflarına yenilmeyerek gerçek ve kalıcı olan ahiret zenginliğini öncelemelerini sağlamaktır.

- 47:37. Eğer sizden onu¹ isteyip de sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz. Böylece hoşnutsuzluğunuzu açığa çıkarırdı.
- 1- Mallarınızı.**

- 47:38. İşte siz böylesiniz. Allah yolunda infak¹ etmeye çağrılırsınız ancak sizden bir kısmınız cimrilik yapar. Kim cimrilik yaparsa, aslında kendi aleyhinde cimrilik yapmış olur. Allah zengindir, siz ise yoksulsunuz. Eğer yüz çevirirseniz, sizin yerinize başka bir halk getirir. Onlar sizin gibi olmazlar.
- 1- İhtiyacı olanlara karşılıksız yardım etmek. Allah yolunda harcama yapmak.**

48. FETH SÛRESİ

[[İniş sırası: 111, Medeni, 29 âyet.

Adını 1. âyetteki "Fetih/açmak, savaş yolu ile bir yeri almak" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 48:1. Biz, sana apaçık bir fethin yolunu açtık.
- 48:2. Allah, senin geçmiş ve sonraki suçlarını bağışlasın ve sana nimetini tamamlasın ve seni dosdoğru yola iletsin diye.
- 48:3. Ve Allah, sana çok üstün bir zaferle yardım etsin diye.
- 48:4. İmânları artırsın diye, İmân Edenler'in kalbine sükûnet indiren O'dur. Göklerin ve yerin güçleri Allah'ındır. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 48:5. Mü'min erkekleri ve Mü'min kadınları, içinde sürekli kalmak üzere, içinden nehirler akan Cennetlere koymak ve kötülüklerini örtmek içindir. İşte Allah'ın yanında büyük kurtuluş budur.
- 48:6. Allah; hakkında kötü zanda bulunan münafk erkeklere ve kadınlara, Müşrik¹ erkek ve kadınlara azâp etsin. Kötü zanları onların üzerlerine dönsün. Allah, onlara kızdı ve onları lânetledi. Ve onlar için Cehennem'i hazırladı. Ne kötü bir varış yeri.
1- Allah'ın yetki, nitelik ve imtiyazlarını, O'nun yanı sıra soyut ya da somut başka birine veya bir şeye veren. Allah'a ait nitelikleri Allah'ın yanı sıra başka bir varlıkta da gören.
- 48:7. Göklerin ve yerin güçleri Allah'ındır. Allah, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
- 48:8. Biz, seni bir tanık, haber verici ve uyarıcı olarak gönderdik.
- 48:9. Allah'a ve Resûl'üne imân etmeniz, O'na destek olmanız,¹ O'na saygı göstermeniz ve O'nu sabah akşam² tesbih³ etmeniz için.
1- Allah'ın yoluna, davasına, dinine destek olmanız. 2- Sürekli, her zaman, bütün bir gün boyu. 3- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bü-

tün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.

48:10. Sana bi'at¹ edenler, aslında Allah'a bi'at etmişlerdir. Allah'ın eli² onların eli³ üzerindedir. Kim bağlılığını bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği söze bağlı kalırsa, Allah, ona büyük bir ödül verecektir.

1- Bağlılığını bildirmek, birlikte hareket edeceğine, her koşul ve durumda yanında yer alacağına dair söz vermek. **2-** Allah'ın gücü, yardımı. **3-** Onların gücü.

48:11. Bedevi Araplardan¹ geri kalanlar,² sana: "Mallarımız ve ailemiz bizim seninle gelmemize engel oldu. Haydi, Allah'tan bağışlanmamızı dile." diyecekler. Onlar, kalplerinde olmayanı dilleri ile söylüyorlar. De ki: "Eğer Allah, size bir zarar veya yarar dilerse, buna kim engel olabilir?" Bilakis, Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.³

1- Bedevi/göçebe Araplar'dan bazıları. **2-** Savaş için sefere katılmayanlar. **3-** Niçin sefere katılmadığınızı en iyi bilendir.

48:12. Hayır! Siz, Resûl'ün ve İmân Edenlerin asla ailelerine dönemeyeceklerini sanmıştınız. Bu zan, kalplerinize güzel göründü. Kötü bir zanla, zanda bulundunuz. Siz, yok olmayı hak eden bir halk oldunuz.

48:13. Kim Allah'a ve Resûl'üne îmân etmezse¹, bilsin ki Kâfirler² için alevli bir ateş hazırladık.

1- Güvenmezse. **2-** İnanmayanlar, güvenmeyenler.

48:14. Göklerin ve yerin egemenliği Allah'a aittir. O, hak edeni¹ bağışlar, hak edene¹ azâp eder. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Kelimesi kelimesine, "dilediğini." Dilediğini demek: "Hak edeni" demektir; Allah, azâbı hak edene azâp eder; bağışlanmayı hak edeni bağışlar, demektir. Allah, "Dilediğimi" demekle, kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm, demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi," insanın "dilemesine," "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir (Bkz. 10:108; 76:3).

48:15. Geri bırakılanlar,¹ ganimetleri almak için gittiğinizde: “Müsaade edin sizinle gelelim.” diyecekler. Allah’ın sözünü değiştirmek istiyorlar. De ki: “Siz, asla bizimle gelemesiniz. Allah, bu hükmü daha önce buyurmuştu.” O zaman da: “Hayır, siz bizi kiskanıyor-sunuz.” diyecekler. Doğrusu onlar anlayışı kit kimselerdir.

1- Savaşa katılmayanlar. Zor ve tehlikeli savaflara katılmamak için bahaneler üreten, ganimet elde edecekleri kolay savaş olunca da katılmak isteyen ikiyüzlü kimseler kast edilmektedir.

48:16. Bedevi Araplardan,¹ geride kalmayı tercih edenlere de ki: “Yakında çok güçlü bir halkla savaşmaya çağrılacaksınız ya onlarla savaşır-sınız ya da onlar teslim olurlar. Bundan sonra, eğer bu çağrıya uyar-sanız Allah size en iyi karşılığı verir. Ama daha önce yan çizdiğiniz gibi yine yan çizecek olursanız, size acıklı bir azâpla, azâp eder.”

1- Göçebe/bedevi Araplar’dan bazıları.

48:17. Köre bir sınırlama yoktur. Sakat olana bir sınırlama yoktur. Hasta olana bir sınırlama yoktur.¹ Kim Allah’a ve Resûl’üne itaat ederse,² Allah, onları içinden ırmaklar akan Cennetlere koyar. Kim de yan çizerse, ona acıklı bir azâpla azâp eder.

1- Bu kimseler diledikleri gibi hareket edebilirler. Size sıkıntı verecekler diye ayırmıcılık yapmayın. 2- Bkz. 47:33. âyetin dipnotu.

48:18. Ant olsun ki, o ağacın altında sana bi’at ettikleri¹ zaman Allah, İmân Edenler’den razı oldu. Onların kalplerinde olanı biliyordu. Onların üzerlerine huzur ve dinginlik indirdi. Onlara yakın bir fetih nasip etti.

1- Allah yolunda birlikte olmak için bağlılığını bildirmek, birlikte hareket edeceğine, her koşul ve durumda yanında yer alacağına dair söz vermek.

48:19. Onlara, elde edecekleri pek çok ganimet nasip etmiştir. Allah, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dir.

48:20. Allah size, alacağınız pek çok ganimet sözü verdi. Şimdilik size bunları bahşetti. İnsanların ellerini sizden çekti. İmân Edenler’e âyet¹ olsun ve sizi dosdoğru yola iletin diye.

1- Allah’ın sözünün gerçek olduğuna dair işaret, gösterge.

48:21. Ve henüz elde edemediğiniz ama Allah’ın kuşattığı başka şeyler¹ de var. Allah, Her Şeye Güç Yetiren’dir.

1- Ganimetler.

- 48:22. Eğer, Kâfirler sizinle savaşsalar, arkalarını dönüp kaçarlardı. Sonra da bir veli¹ ve yardımcı bulamazlardı.
1- Koruyucu, destekleyici.
- 48:23. Bu Allah'ın öteden beri süregelen yasasıdır. Allah'ın yasasında asla bir değişiklik bulamazsın.
- 48:24. Sizi, Mekke'nin merkezinde onlara galip kıldıktan sonra, onların ellerini sizden ve sizin ellerinizi de onlardan çeken O'dur.¹ Allah, yaptıklarınızı görendir.
1- Aranızda barışı sağlayan Allah'tır.
- 48:25. Onlar, Kâfirlerdir. Sizi Mescid-i Harâm'dan alıkoyan, ayrılmış kurbanların yerine ulaşmasını engelleyen kimselerdir. Eğer Mü'min erkeklerden ve kadınlardan olup da kendilerini henüz tanımadığınız için bilmeden onlara zarar vermeniz ve böylece vebale girmeniz söz konusu olmasaydı, onlarla savaşmanıza izin verilirdi. Allah, dilediğini rahmetine alır. Eğer birbirlerinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan Kâfir olanları acı veren bir azâpla cezalandırırdık.
- 48:26. Kâfirler, küçük görme taassubunu, câhiliye taassubunu kalplerinde taşıyorlardı. Allah da Resûl'ünün ve Mü'minlerin üzerine dindinlik indirdi. Onları takvâ sözüne bağlı kıldı. Zaten onlar buna layık ve ehildiler. Allah, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.
- 48:27. Ant olsun ki Allah, Resûl'ünün rüyasını hakk¹ ile doğruladı. Allah dilerse, Mescid-i Harâm'a başlarınızın tıraş edilmiş ve saçlarınız kısaltılmış olarak korkmadan güven içinde gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyordu. Bundan başka size yakın bir fetih takdir etti.
1- Gerçek.
- 48:28. Gerçek dini¹ açıkça ortaya koymak için Resûl'ünü doğru yol göstericisi ve gerçek din ile gönderen O'dur. Tanık olarak Allah yeter.
1- Din kavramı olarak, Kur'an'da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibarıyla, yaşamı düzenleyen ilke ve kuralların referans alındığı "değerler" demektir. Kur'an'a göre, "yaşamı" düzenlemede vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç

Câhiliye'dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26; 109:6). Kur'an, nasıl ki Mekkeli müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini "din" olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur'an'ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de "biret dinidirler." Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur'an'î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur'an'ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur.

48:29. Muhammed, Allah'ın Resûl'üdür. Onunla beraber olanlar, Kâfirlere karşı sert, birbirlerine çok merhametlidirler. Onları; rukû ederken,¹ secde ederken² ve Allah'tan bağışlanma ve hoşnutluk isterlerken görürsün. Onların belirtileri, yüzlerindeki secde izleridir. İşte bunlar, onların Tevrât'taki örnekleridir. İncil'deki örnekleri de filizini yarıp çıkararak, sonra onu güçlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerinde yükselen ekin gibidir. Bu, ekincilerin hoşuna gider. Allah, Kâfirlere onlarla üzüntü vermektedir. Allah, î mân edip sâlihâtî³ yapan kimselere bağışlanma ve büyük bir ödül sözü vermiştir.

1- Şirk koşmaksızın Allah'a itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. İçtenlikle boyun eğmek. Câhiliye Arapları puta tapmayıp yalnızca Allah'a tapanlara "rake ilellah;" Allah'a rukû etti, derlerdi. Kur'an'da geçen rukû kelimeleri ile kast edilen şey namaz kılarken yapılan ve adına "rukû" denilen hareket değildir. Ancak namazdaki rukû ile amaçlanan şey de Allah'a bağlılık ve içtenliktir. **2-** Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah'a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tabi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılarken anlı yere koymak. **3-** Bkz. 45:21. âyetin dipnotu.

49. HUCURAT SÛRESİ

[İniş sırası: 106, Medeni, 18 âyet.

Adını 4. âyetteki “Hucurât/odalar” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 49:1. Ey İmân Edenler! Allah’ın ve Resûl’ünün iki eli arasında öne geçmeyin.¹ Allah için takvâ sahibi olun. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Duyan’dır, Her Şeyi Bilen’dir.
1- Bu bir deyimdir. “El” ve “elin arası”; gücü, imkânı, bilgiyi, iradeyi ifade etmektedir. Bu deyimle kastedilen şudur: Kendi görüş ve düşüncenizi vahyin önüne geçirmeyin. Kendi düşüncenizi vahiymiş gibi öne sürmeyin. Allah’ın vahyini kendinize malzeme yapmayın.
- 49:2. Ey İmân Edenler! Sesinizi, Nebi’nin sesinden daha fazla yükseltmeyin. Birbirinizle bağrışarak konuştuğunuz gibi, Nebi’yle yüksek sesle konuşmayın. Yoksa farkında olmadan yaptıklarınız boşa gider.
- 49:3. Allah’ın Resûl’ünün yanında kısık sesle konuşanlar; işte onlar, Allah’ın takvâ için kalplerini sınav ettiği kimselerdir. Onlar için bağışlanma ve büyük ödül vardır.
- 49:4. Sana odaların dışından seslenenlerin çoğu, düşüncesiz kimselerdir.
- 49:5. Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabredip bekleselerdi, elbette daha iyi olurdu. Allah, Çok Bağışlayıcı’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.

49:6. Ey İmân Edenler! Eğer fâsık¹ bir kimse, size bir haber getirirse doğru olup olmadığını araştırın. Yoksa bir topluma câhilce kötülük ederseniz de sonra yaptığınız şeye pişman olursunuz.²

1- Günaha sapan. Günaha ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan. 2- Birbirlerine câhilce kötülük yapmayı istemeyenler; edindikleri haberlerin doğru olduğundan emin olmak zorundadırlar. Teknolojik bilgi kirliliğinden dolayı bu konuda çok daha fazla duyarlı olunmalıdır. Üretilen yalanlar üzerinden yapılan değerlendirmelerle neden olunan haksızlıklar, haber sahiplerini işlenen câhilce kötülüğe ve zülme ortak yapmaktadır.

49:7. Allah'ın Resul'ünün aranızda olduğunu unutmayın. Eğer birçok işte size uysaydı kesinlikle sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size îmânı sevdirdi ve kalplerinizi onunla güzelleştirdi; küfürden, fâsıklıktan ve isyandan nefret ettirdi. İşte bunlardır seçimlerini doğru yapmış olanlar.

49:8. Bu, Allah'tan bir lütuf ve nimettir. Allah, Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

49:9. Eğer Mü'minlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa, hemen aralarını düzeltin. Eğer ikisinden biri, diğerine saldırırsa, saldırgan olanlarla, Allah'ın emirlerine uygun davranıncaya kadar savaşın. Eğer böyle davranmaktan vazgeçerlerse o zaman adaletle aralarını düzeltin ve hakkaniyetli olun. Allah, haktan yana olanları sever.

49:10. İmân Edenler ancak kardeştir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah için takvâ sahibi olun. Umulur ki böylece merhamet olunursunuz.

49:11. Ey İmân Edenler! Bir halk başka bir halkla alay etmesin. Belki alay edilenler, alay edenlerden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da başka kadınlarla alay etmesinler. Belki alay edilen kadınlar, alay edenlerden daha iyidirler. Birbirinizde kusur aramayın. Birbirinize kötü lakâplar takmayın. İmândan sonra fâsık olarak nitelendirilmek ne kötüdür. Kim tevbe etmezse¹ işte onlar zâlimdirler.

1- Yaptıklarından vazgeçmezse.

49:12. Ey İmân Edenler! Zannın¹ birçoğundan sakının. Kuşkusuz bazı zanlar günahtır. Birbirinizin kusurlarını araştırmayın. Bir kısmınız, bir kısmınızın gıybetini² yapmasın. Hiç sizden biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Elbette ondan tiksiniirsiniz. Öyleyse Allah için takvâ sahibi olun. Kuşkusuz Allah, Tevbeleri Kabul Eden'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- *Vahiy dışı bilgi. Arapça'da zann kelimesi tahmin, sanı anlamında de-ğil; kesin bilgi, doğru sonuç anlamında kullanılmaktadır. Kur'an, bu ke-limeyi: Bilgisizlikten kaynaklanan şekk, kuşku, sanı anlamı ile ve kesin bilgi anlamı ile olmak üzere olumlu ve olumsuz iki anlamda da kullan-maktadır. Âyet, övgüden söz ediyorsa zann; "kesin bilgi/yakin" anlamın-da, yergiden söz ediyorsa "sanı" anlamındadır. Ayrıca kelimedden sonraki edatlar "inne" ve "enne" edatlarıysa zann kelimesi "kesinlik" ifade et-mektedir; şâyet "in", "en" edatları geliyorsa, zann kelimesi "sanı" an-la-mında anlaşılmalıdır. Ancak Kur'an, kendi bilgisi ile kıyasladığında kendi dışındaki bilgilerin tamamını bilgi değeri açısından kendi bilgisi yanında zann düzeyinde görmektedir.* **2-** *Gıybetten kasıt, "dedi kodu yapmak, bir kimsenin arkasından konuşmak değildir. Gıybet, "gaybe" ait bir konuda, yani bir kimsenin bilmediği bir konuda yargıda bulunması, biliyormuş gibi konuşmasıdır.*

49:13. Ey insanlar! Sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanış-manız¹ için sizi kabilelere ve sülalelere ayırdık. Allah'ın yanında en kerim² olanınız, en çok takvâ sahibi olanınızdır. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Bilen'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.

1- *Taniyip kaynaşmanız, dayanışma ve yardımlaşma içinde bulunmanız, birbirinize sahip çıkmanız, birbirinize güç vermeniz.* **2-** *Şerefli. İtibarlı. İkrâm olunan. Allah'ın en çok ikramda bulanacağı kimse.*

49:14. Bedevi Araplar, "İmân ettik." dediler. De ki: "Siz İmân etmediniz, fakat teslim¹ olduk, deyin. Çünkü henüz İmân kalbinize girmedi. Eğer Allah'a ve Resûl'üne itaat ederseniz, O, yaptıklarınızdan hiç-bir şeyi eksiltmez." Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- *Boyun eğdik, Yönetimin yasalarına uymayı kabul ettik; kendimizi gü-venceye aldık.*

- 49:15. Mü'minler, ancak Allah'a ve Resûl'üne îmân eden, sonra kesinlikle hiçbir kuşkuya yer vermeyen; malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad eden kimselerdir. Onlar, özü ve sözü bir olanlardır.
- 49:16. De ki: "Dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Allah, göklerde olanları da yerde olanları da bilir. Allah, Her Şeyi En İyi Bilendir."
- 49:17. Onlar, teslim olmalarını başına kakıyorlar. De ki: "İslâm'a boyun eğdiniz diye, benden minnet beklemeyin. Bilakis, eğer özü-sözü bir kimselerseniz, sizi îmâna erdirdiği için, siz Allah'a minnet duyun."
- 49:18. Allah, göklerin ve yerin gaybını bilir. Allah, yaptıklarınızı görendir.

50. KAF SÛRESİ

[İniş sırası: 34, Mekki, 45 ayet.

Adını 1. ayetteki “Kaf” harfinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 50:1. Kâf. Mecîd¹ Kur'an'a ant olsun.
1- Şerefli, şanı yüce.
- 50:2. Ama kendilerinden bir uyarıcının onlara gelmesine şaşırıldılar. Kâfirler:¹ “Bu şaşılacak bir şey.” dediler.
1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 50:3. “Biz ölüp, toprak olduktan sonra mı diriltileceğiz? İşte bu mümkün olmayan bir dönüştür.” dediler.
- 50:4. Biz, yerin onlardan neyi eksilttiğini elbette biliyoruz. Yanımızda her şeyi kayda alan bir Kitâp vardır.
- 50:5. Ne var ki onlar, kendilerine Hakk¹ gelince onu yalanladılar. Bu yüzden karmakarışık bir durumdalar.
1- Gerçekliği kesin olan. Gerçeği kesin olarak bildiren mesaj. Mutlak gerçeklik, doğruluk. Bir şeyin aslı ve esası. Yasa, ferman, kural. Bâtıl'ın karşıtı.
- 50:6. Öyleyse üzerlerindeki göğe bakmıyorlar mı ki, onu hiçbir çatlağı olmaksızın nasıl bina etmişiz, nasıl süslemişiz!
- 50:7. Ve yine yeryüzünü döşedik, oraya ağır baskılar yerleştirdik. Ve orada her çeşitten göz alıcı çiftler yetiştirdik.

- 50:8. Bunları, Allah'a yönelen kulların basiretini¹ açmak ve öğüt olması için yaptık.
1- Kavrayışını, gerçeği görme yeteneğini.
- 50:9. Gökten bereketli su indirdik. Onunla cennetler¹ ve biçilecek ekinler yetiştirdik.
1- Bahçeler.
- 50:10. Ve salkımları üst üste yığılmış, uzun hurma ağaçları.
- 50:11. Kullar için rızık olarak. Onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte yeniden diriliş de böyledir.
- 50:12. Onlardan önce Nûh halkı, Ress'liler ve Semûd yalanlamıştı.
- 50:13. Ve Âd, Firavun ve Lût'un kardeşleri de.
- 50:14. Ve Eykeliler ve Tûbba halkı. Hepsi Resûlleri yalanladılar. Böylece uyarım gerçekleşti.
- 50:15. İlk yaratışta yetersiz kaldık mı ki yeniden yaratılıştan şüphe içindeler!
- 50:16. Ant olsun ki insanı Biz yarattık. Nefsinin ona neler fısıldadığını biliriz. Ve Biz ona "habl-i verîd"¹ten¹ daha yakınız.
1- Çevirilerde bu kelimeye "şah damarı" olarak anlam verilmektedir. Bunun insan "anatomisindeki şah damarı" ile bir ilgisi yoktur. Bu deyimle kastedilen şey, insana canlılık veren, onun yaşamasını sağlayan özdür. Bu mecazi bir anlatımdır. Yoksa Allah için mesafe söz konusu değildir. Allah'ın; insana, insanın kendisinden daha yakın olduğu vurgusu yapılmaktadır.
- 50:17. Sağında ve solunda yerleşmiş iki kaydedici, yaptıklarını kayda geçirmektedirler.
- 50:18. Söylediği her söz, yanındaki hazır gözleyicilerce gözlenmektedir.
- 50:19. Ölümün sarhoşluğu kaçınılmaz bir gerçek olarak gelince, "İşte senin kaçtığın şey budur!"
- 50:20. Ve Sûr'a üfürülür. "İşte bu, vaktiyle uyarıldığınız gündür."
- 50:21. Herkes yanında bir sevk edici ve bir tanıkla birlikte gelir.
- 50:22. Ant olsun ki sen bugünün geleceğinden gaflet içindeydin. İşte senden perdeyi kaldırdık. Artık bugün gerçeği bütün açıklığıyla görüyorsun.

- 50:23. Onun yakını, “İşte bu yanımda olan şey hazırdır.” der.
- 50:24. “İnatçı, Kâfirlerin tamamını Cehennem’e atın.”
- 50:25. Hayra engel olan, haddi aşan, güvensizlik içinde olan.
- 50:26. O, Allah ile birlikte başka ilâh¹ edindi. Öyleyse, onu şiddetli azâba atın.
1- İlâh, (Çoğulu Âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtlı olsun tapılmaya lâyük görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah’ın ise bir ve kendisinden başka “gerçek ilâh” olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah’a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur’an’a baktığımız zaman İlâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-İlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-İlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiği değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiği olmadıklarını gösterir. Onun için Allah’a tanrı denmesi doğru değildir. “Allah ancak bir tek ilâhtır” (4:171).
- 50:27. Onun yakını: “Rabb’imiz! Onu ben azdırmadım, fakat o derin bir sapkınlık içindeydi.” der.
- 50:28. “Huzurumda çekişmeyin! Size daha önce uyarımı yapmıştım.” der.
- 50:29. “Katımda söz değiştirilmez. Ben kullara asla haksızlık eden değilim.”
- 50:30. O Gün, Cehennem’e, “Doldun mu?” deriz. O da “Daha yok mu?” der.
- 50:31. Cennet, takvâ sahipleri için uzak değil, yaklaştırılmıştır.
- 50:32. İşte size söz verilen şey budur. Yönelen¹ ve koruyanların¹ tamamı içindir.
1- Allah’a yönelenler, O’nun buyruklarına uyanlar ve kendilerini her türlü kötülükten koruyanlar.
- 50:33. Gaybda Allah’a hûşû duyanların, gönülden bağlı olanların ödülüdür.
- 50:34. Oraya esenlikle girin. İşte bu Süreklilik Günü’dür.
- 50:35. Onlar için, orada diledikleri her şey vardır. Yanımızda daha fazlası da vardır.

- 50:36. Onlardan önce, kendilerinden daha güçlü nice nesilleri yok ettik. Yok olmaktan kurtulmak için belde belde dolaştılar. Böyleyken sığınacak bir yer buldular mı?
- 50:37. Kuşkusuz bunda kalbi olan ve can kulağıyla dinleyen ve tanık olan kimseler için kesinlikle alınacak öğüt vardır.
- 50:38. Ant olsun ki gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri bir yorgunluk olmaksızın altı günde¹ yarattık.
1- Altı dönemde, altı bölümde, altı evrede.
- 50:39. Onların söyledikleri şeylere sabret. Güneş'in doğmasından önce ve batmasından önce Rabb'ini hamd¹ ile tesbih² et.
1- Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla "hamd", verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaraticı'nın sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. 2- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.
- 50:40. Geceleyin ve secdelerin ardından O'nu tesbih et.
- 50:41. Çağırıcının, yakın bir yerden çağıracağı güne kulak ver.
- 50:42. O Gün, gerçek olan o çılgılığı duyarlar. İşte bu yeniden diriliş günüdür.
- 50:43. Biz; ancak Biz hayat veririz ve öldürürüz. Ve dönüş Biz'edir.
- 50:44. O Gün yer yarılr, onlar topraktan çabukça ayrılırlar. İşte bu, Biz'im için kolay bir toplamadır.
- 50:45. Onların ne dediklerini en iyi Bilen'iz. Sen, onları zorla yola getirecek değilsin. O halde Ben'im uyarımdan korkan kimselere Kur'an'la öğüt ver.

51. ZÂRİYÂT SÛRESİ

[İniş sırası: 67, Mekki, 60 âyet.

Adını 1. âyetteki “Ez-Zâriyât/rüzgâr, esip savuran” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 51:1. Esip savuranlara,
51:2. Ve yükü taşıyanlara,
51:3. Sonra kolayca akıp gidenlere,
51:4. Sonra işi paylaştıranlara ant olsun ki,
51:5. Uyarıldığınız şey kesinlikle gerçektir.
51:6. Kuşkusuz din¹ kesinlikle gerçekleşecektir.
1- Yapılanların karşılığının verilmesi.
- 51:7. Yollara sahip gökyüzüne ant olsun ki,
51:8. Kuşkusuz siz, söylediklerinizde çelişki içindediniz.
51:9. Döndürülecek kimse, ondan çevrilir.¹
1- Yalana sapan kimse, gerçekten yoksun kalır.
- 51:10. Kahrolsun yalancılar.¹
1- Bir bilgiye dayanmadan saçma şeyler söyleyenler.
- 51:11. Onlar, cehalet içinde ne yaptığını bilmeyenlerdir.
51:12. “Din Günü¹ ne zaman?” diye sorarlar.
1- Hesap görme günü.
- 51:13. O gün onlar, ateşe atılacaklar.
51:14. Fitnenizi¹ tadın. Bu, sizin acele istediğiniz şeydir.
1- Yaptığınız baskı ve zulmün cezasını.
- 51:15. Takvâ sahipleri ise cennetlerde¹ ve pınarlardadırlar.
1- Bahçelerde.

- 51:16. Rabb'lerinin kendilerine verdiğini alanlar, daha önce iyi olanlardır.
- 51:17. Geceleri pek az uyurlardı.
- 51:18. Onlar seher vakitlerinde bağışlanma dilerlerdi.
- 51:19. Mallarından –istesin, istemesin- ihtiyaç sahipleri için bir pay ayırırıldardı.
- 51:20. Gerçeği kavrayanlar için yeryüzünde nice âyetler¹ vardır.
1- Göstergeler, kanıtlar.
- 51:21. Ve kendiniz de âyetsiniz. Hala görmüyor musunuz?
- 51:22. Gökte rızkınız ve uyarıldığınız şeyler vardır.
- 51:23. Göklerin ve yeryüzünün Rabb'ine ant olsun ki, sizin konuşmanız nasıl gerçekleşse, kesinlikle o da¹ o kadar gerçektir.
1- Size söylenen ve söz verilen şey; ölümden sonraki hayat, hesap günü.
- 51:24. İbrâhîm'in saygın konuklarının hadisi¹ sana geldi mi?
1- Haberi.
- 51:25. Onun yanına geldiklerinde, “Selâm.” dediler. “Selâm, tanınmayan topluluk.” dedi.
- 51:26. Habersizce ailesine gidip, hemen kızarmış buzağı eti getirdi.
- 51:27. Onları buyur ederek: “Yemez misiniz?” dedi.
- 51:28. Durumlarından dolayı içine bir korku düştü. “Korkma.” dediler ve ona bilgin bir çocuk müjdelediler.
- 51:29. Bunun üzerine hanımı şaşkınlık içinde, yüzüne vurarak yüksek sesle: “Ben kısır, ihtiyar bir kadınıym.” dedi.
- 51:30. “Senin Rabb'inin buyurduğu şey işte budur.” dediler. O, En İyi Hü-küm Veren'dir, Her Şeyi Bilen'dir.

— ﴿﴾ — 26. Bölümün Sonu — ﴿﴾ —

- 51:31. İbrâhîm: “O halde ey elçiler! Sizin geliş amacınız nedir?” dedi.
- 51:32. “Biz, suçlu bir topluma gönderildik.” dediler.
- 51:33. Onların üzerlerine çamurdan pişirilmiş taşlar yağdırmak için.
- 51:34. Onlar Rabb'inin katından, aşırı gidenler için olan taşlardır.

- 51:35. Orada bulunan İmân Edenler'i çıkardık.
- 51:36. Fakat orada, bir evden başkasında, Müslimlerden kimse bulamadık.
- 51:37. Orada can yakan azâptan korkanlar için bir âyet¹ bıraktık.
1- Gösterge. İbret.
- 51:38. Mûsâ'da da vardır¹. Onu Firavun'a apaçık bir sultânla² göndermiştik.
1- Mûsâ'nın kıssasında da alınacak dersler vardır. 2- Tarafımızdan görevlendirilmiş olarak.
- 51:39. Ancak Firavun yüz çevirdi. "O bir sihirbaz veya delidir." dedi.
- 51:40. Sonra onu ve ordularını yakaladık ve denize attık. Kendi kendini kınıyordu.
- 51:41. Âd'da da vardır. Onların üzerine kasıp kavuran rüzgâr göndermiştik.
- 51:42. Nereye uğradiysa orayı çürümüş çer çöpe çevirmiştik.
- 51:43. Semû'da da vardır. Onlara: "Belli bir süreye kadar yararlanın." denmişti.
- 51:44. Fakat Rabb'lerinin emrinden çıktılar. Bunun üzerine bakıp dururlarken yıldırım onları yakalayiverdi.
- 51:45. Ayağa kalkmaya güçleri yetmedi. Yardım görenler de olmadılar.
- 51:46. Daha önce Nûh halkını da¹. Ki onlar fâsık bir halktı.
1- Helâk ettik.
- 51:47. Göğü ellerle¹ bina ettik. Kuşkusuz genişletici olan elbette Biziz.
1- Gücümüzle, irademizle.
- 51:48. Yeryüzünü de Biz döşedik. Ne güzel döşeyiciyiz!
- 51:49. Her şeyi çift¹ yarattık. Umulur ki öğüt alırsınız.
1- Erkek-dişi, gece-gündüz, iyi-kötü, aydınlık-karanlık, doğru-yanlış vb.
- 51:50. "O halde Allah'a sığın! Ben, sizin için O'nun tarafından gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım."
- 51:51. "Allah'ın yanı sıra başka bir ilâh tanımayın. Ben, sizin için O'nun tarafından gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım."
- 51:52. Aynen bunlar gibi, bunlardan öncekiler de kendilerine gelen Resûllere, "Sihirbazdır veya mecnûndur." dan başka bir şey demediler.
- 51:53. Sanki böyle yapmayı sonrakilere vasiyet etmişler! Hayır, onlar azgın bir halktır.

51:54. O halde onlardan yüz çevir. Artık kınanacak değilsin.

51:55. Öğüt ver; kuşkusuz ki öğüt Mü'minlere fayda verir.

51:56. Ben, cinni¹ ve insi¹ yalnızca bana kulluk² etsinler diye yarattım.

1- "İns ve cinn", Kur'an'da birleşik bir ifade olarak kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Bu terkibe, "insanlar ve cinler" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. İns ve Cinn terkip olarak: Yerli- yabancı, tanıdık- tanımadık, bilinen- bilinmeyen kimseler; diğer bir ifade ile her kes, her kim varsa hepsi demektir. Hazırda olanı olmayanı her kesi içine alan bir anlama sahiptir. Bu terkipteki cinn kelimesi, "görünmez olan, dumansız ateşten yaratılmış ontolojik varlık" anlamındaki cinn değildir. Kur'an'ın; Câhiliye'nin cinn algısı bağlamında, cinn kavramını kullanmış olmasının cinler hakkında ontolojik bilgi olarak görülmesi önemli bir yanılığdır. Kur'an, Câhiliye'nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemekte ve Câhiliye'nin cinnlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur'an'a göre; cinnlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı câhili bir inançtır. Müşriklerin; Nebiye kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Cinn, kelime anlamı olarak, "kapalı, gözükmez varlık ve güç" demektir. **2-** Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah'a ya da Allah'tan başka şeylere olur. Allah'a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah'tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah'a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, ünvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insanın rûhen ve beden bütünü varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

51:57. Onlardan bir rızık da istemiyorum, Beni doyurmalarını da istemiyorum.

51:58. Kuşkusuz rızık veren, güçlü ve gücünde metin olan Allah'tır.

51:59. Zulmedenlerin azâptan payı, arkadaşlarının¹ payı gibidir. Artık acele etmesinler.

1- Geçmişteki.

51:60. Kendilerine haber verilen azâp günü geldiğinde, Kâfirlerin vay haline.

52. TÛR SÛRESİ

[İniş sırası: 76, Mekki, 49 âyet.

Adını 1. âyetteki "Tûr/dağ" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 52:1. Tûr'a ant olsun;
- 52:2. Satır satır yazılmış Kitâp'a,
- 52:3. Üzerine yazı yazılmış, yayılmış ince deriye.
- 52:4. Beyt-i Mamûr'a¹ ant olsun.
1- Kâbe.
- 52:5. Yükseltilmiş tavana ant olsun
- 52:6. Doldurulmuş denize ant olsun.
- 52:7. Rabb'inin azâbı kesinlikle gerçekleşecektir.
- 52:8. Onu savacak yoktur.
- 52:9. O Gün¹ gök, sarsıldıkça sarsılır.
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.
- 52:10. Dağlar yerlerinden oynar.
- 52:11. O Gün yalanlayanların vay hallerine.
- 52:12. Onlar ki, gereksiz şeylere dalıp oyalanıyorlar.
- 52:13. O Gün, Cehennem ateşine sürüklenirler.
- 52:14. İşte bu, yalanladığınız ateştir!
- 52:15. Bu sihir miymiş? Yoksa siz mi görmüyormuşsunuz?
- 52:16. Oraya girin. Artık dayansanız da dayanmasanız da sizin için birdir.
Yaptığınız şeylerin karşılığını görüyorsunuz.
- 52:17. Takvâ sahipleri cennetlerde¹ ve nimetler içindedirler;
1- Bahçelerde.

52:18. Rabb'lerinin kendilerine verdiklerinden hoşnut olarak. Rabb'leri onları Cehennem ateşinden korumuştur.

52:19. Yaptıklarınızın karşılığı olarak, afiyetle yiyin ve için;

52:20. Sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak. Biz, onları temiz, "güzel bakışlı" hûrilerle¹ eşleştirmişizdir.

1- *Parlak iri siyah gözlü eşler. Bu eşleştirme, erkek için de kadın için de geçerli bir eşleştirmedir. "Hûrun îynun;" âyet, bu iki kelimededen oluşmaktadır. "Hûr," parlak siyah göz demektir. "îynun," ise karası fazla büyük gözlü demektir. Dolayısı ile âyet, "parlak, iri, siyah gözlü" anlamına gelmektedir. İsrâîliyyât kaynaklı, sapkın erkeksi algı," âyette yer alan "Hûr" kelimesine "dişil" anlam yükleyerek; âyeti, "ceylan gözlü dilberler", "ahu gözlü kadınlar", "hûriler" şeklinde anlam vermektedir. Oysaki "Hûr" eril ve dişil formun çoğuludur. "Hûr" kelimesinin tekil formu, erkek için "ahver", dişil için "havra" dır. Kur'an'da, kelimenin çoğul formu olan "Hûr" kelimesi, cinsiyet olarak ne erkek ne de kadın anlamı taşımaktadır. "Hûr" kelimesi, her iki cinsi de içine alan ortak bir anlama sahiptir. Yani hem erkeğin hem de kadının gözünü ifade etmektedir. Keza "îyn" kelimesi de hem eril "a'yun" kelimesinin hem de dişil "ayna" kelimesinin çoğuludur. Ayrıca bu kelimelerle ifade edilmek istenen şey "güzelliştir. Bu kelimelerin, tefsir ve çeviri külliyatında, Cennette erkeklere sunulacak, ikram edilecek dişil varlıklar olarak tanımlanmış olması büyük bir yanılığdır. Bu yanılığ, İslâm'ın âhiret inancına sürülmüş büyük bir lekedir. Ödüllendirmede ve cezalandırmada cinsiyet ayırmacılığı yapmak, Kur'an'a atılmış büyük bir iftiradır. Bu cinsiyet ayırmacısı sapkın anlayışın durumunu, "namus" dendiğinde akıllarına yalnızca "kadının" gelmesi çok iyi tanımlamaktadır.*

52:21. İmân eden, soyları da imân ederek kendilerine tâbi olan kimsele-
rin, soylarını da kendilerine kattı.¹ Ve onların yaptıklarından bir şey eksiltmedik. Herkes kendi yaptıklarının karşılığını alacak.

1- *Cennet'i hak etmiş aile bireylerini, kan bağı mensuplarını Cennet'te bir araya getireceğiz.*

52:22. Onlara; meyvelerden, etlerden ve canlarının çektiği şeylerden bol bol sunarız.

52:23. Birbirlerine, saçmalamaya ve günaha yol açmayan kadehler sunacaklar.

52:24. Sedefleri içine gizlenmiş inci gibi gılmanlar,¹ hizmet için çevrelerinde dolanırlar.

1- Hizmetçiler.

52:25. Bir araya gelerek söyleşirler:

52:26. “Doğrusu biz, daha önce ailemizden dolayı korkuyorduk.”

52:27. “Şimdi, Allah, bizi nimetlendirdi ve bizi kavurucu ateşin azâbından korudu.”

52:28. “İyi ki daha önce yalnızca O’na yöneldik. Kuşkusuz ki O, İyilik Yapan’dır, Rahmeti Kesintisiz’dir.”

52:29. O halde öğüt vermeye devam et. Rabb’inin nimeti sayesinde ne kâhin ne de mecnûnsun.

52:30. Yoksa: “O bir şâirdir, ansızın zamanın felaketine uğramasını bekliyoruz.” mu diyorlar?

52:31. De ki: “Bekleyin! Ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim.”

52:32. Yoksa onların düşleri böyle mi istiyor? Yoksa onlar azgın bir halk mı?

52:33. Yoksa: “Onu kendisi uydurup söyledi.” mi diyorlar? İşin gerçeği, onlar inanmak istemiyorlar.

52:34. Eğer söylediklerinde haklı kimselerse, onlar da onun benzeri bir hadis¹ getirsinler!

1- Söz.

52:35. Yoksa onlar, bir yaratıcı olmaksızın mı yaratıldılar? Yoksa yaratanlar onlar mıdır?

52:36. Yoksa gökleri ve yeryüzünü onlar mı yarattı? Hayır, onlar gerçeğe ulaşmaya yanaşmıyorlar!

52:37. Yoksa Rabb’inin hazineleri onların yanında mı? Veya kendilerinin her şeye güç yetirebileceklerini mi sanıyorlar?

52:38. Yoksa onların, orada dinleyecekleri bir merdivenleri mi var? Öyleyse dinleyenleri buna dair bir belge getirsinler!

52:39. Yoksa kızlar O’nun da oğullar sizin mi?

- 52:40. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir yük altına mı giriyorlar?
- 52:41. Yoksa gayb¹ onların yanında da onlar mı yazıyorlar?
1- Duyu organları ile algılanamayan; görülemeyen, bilinemeyen.
- 52:42. Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Ne var ki tuzağa düşecek olanlar Kâfirlerdir.
- 52:43. Yoksa onlar için Allah'tan başka bir ilâhları mı var? Allah, onların şirk koştuklarından münezzehtir¹.
1- Kusur ve eksikliklerden arınık, eşsiz ve benzersiz. Allah'a ait nitelikleri hiçbir varlıkta yoktur. Allah'ın âcizlik, eksiklik ve yaratılmış özelliklerinden arınmış olduğunu benimsemek. Tenzih, tevhidin başka bir ifadesidir. Eş koşulanların ve yakıştırılan niteliklerin tamamından arındırma demektir. "Hiçbir şey O'nun benzeri değildir (42:11)."
- 52:44. Gökten bir parçanın düştüğünü görseler, "Üst üste yığılmış bulutlardır." derler!¹
1- Pişkinliklerinden yine de bunun bir mucize olduğunu düşünmezler.
- 52:45. Artık onları cezalandırılacakları güne kavuşuncaya kadar kendi hallerine bırak.
- 52:46. O Gün planları onlara hiçbir yarar sağlamaz. Ve onlar yardım da olunmazlar.
- 52:47. Zülmedenler için bundan başka bir azâp daha vardır. Ne var ki onların çoğu, bunun bilincinde değiller.
- 52:48. Rabb'inin hükmünü sabrederek bekle. Sen gözümüzün önündesin.¹ Ve her kalkışında² Rabb'ini hamd ile tesbih³ et.
1- Gözetimimizdesin. 2- Yapacağın her işte. 3- Bkz. 48:9. âyetin 3. dipnotu.
- 52:49. Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışının ardından¹ O'nu tesbih et.
1- Yıldızların kaybolmasının ardından.

53. NECM SÛRESİ

[İniş sırası: 23, Mekki, 62 âyet.

Adını 1. âyetteki “Necm/yıldız, Kur’an’ın bir bölümü” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 53:1. Batan yıldıza ant olsun ki,
- 53:2. Arkadaşınız sapkın ve azgın değil.
- 53:3. Ve o, hevâsından¹ konuşmaz.
1- Kendi düşüncesi olan bir şeye vahiydir demez. Her neye vahiydir diyorsa, o kesinlikle vahiydir. Bir sonraki âyette de bu açıkça ifade edilmektedir.
- 53:4. Onun size söyledikleri, kendisine vahyedilen vahiyden başkası değildir.¹
1- Bu âyetler; müşriklerin, Resûl’ün çağrısına “Kendi kişisel sözleridir.” iddialarına cevap vermektedir. Bu cevaptan dolayısıyla şunu da anlıyoruz; Nebi Muhammed’in kişisel görüş ve sözleri “din” değildir; din yalnızca vahiyden ibarettir.
- 53:5. Ona Üstün Güç Sahibi ve Kudretli Olan öğretti.¹
1- Kur’an’ı öğretenin, vahyi getirenin Cebrail olduğu düşüncesinin yanlış olduğunu, zira, Kur’an’ı Allah’ın öğrettiği Rahmân Sûresi’nin 1. ve 2. âyetlerinde açıkça belirtilmektedir.
- 53:6. Üstün Akla¹ Sahip, Egemenlik Kurmuş Olan.
1- Her şeyin hesabını en ayrıntılı ve en iyi şekilde yapan.
- 53:7. O, yüksek bir ufuktaydı.
- 53:8. Sonra yaklaştı ve sarktı.
- 53:9. Böylece iki yay aralığı kadar, hatta daha yakın oldu.

53:10. Kuluna¹ vahyedeceği şeyi vahyetti.²

1- Allah. **2-** Bu âyetteki "kuluna" denmiş olması, vahyedenin Allah olduğunu açıkça ifade etmektedir.

53:11. Gönlü, gördüğünü yalanlamadı.

53:12. Onun gördüğü şeyden kuşku mu duyuyorsunuz?

53:13. Ant olsun ki, onu başka bir inişinde de gördü.

53:14. Sidretü'l Münteha'nın¹ yanında.

1- Son/sondaki sedir ağacı (Bkz. 34:16).

53:15. Onun yanında me'va¹ cenneti² vardır.

1- Me'va, sığınak, barınak, son durak demektir. **2-** Yolcuların uğrak yeri olan bahçe. Oturulacak bahçe. Konaklama bahçesi, dinlenme bahçesi. (Hira dağı eteklerinde bulunan ve yolcuların dinlendikleri bir bahçe olduğu söylenmektedir.)

53:16. O zaman kaplayan şey, Sidre'yi¹ kaplıyordu.

1- Kiraz ağacını.

53:17. Bakış şaşmadı ve haddi aşmadı.

53:18. Ant olsun, Rabb'inin âyetlerinin¹ en büyüğünü gördü.

1- Gösterge. İşaret.

* **1.** âyetten 18. âyete kadar, gaybi âlemde gerçekleşmiş bir olay olan "vahyin," nasıl gerçekleştiğinin anlatımı söz konusudur. Gayba ait bir bilginin, bildiğimiz varlık dünyasının bilgileriyle, diliyle anlatılmasını göz ardı ederek, kelimelerin sözlük anlamına göre anlam verilmesi önemli yanlışlıklara, anlam kaybına neden olmaktadır. Söz konusu âyetlerde ifade edilen "yüksek ufuk, yaklaşma, sarkma, iki yay, görme, sidre vs." kelimelerin, kelimesi kelimesine anlamlarını dikkate alarak âyetleri anlamaya çalışmak, vahyi ve verdiği mesajı yanlış anlamaya neden olmaktadır. O günün insanına, anlamlarını bildikleri kelimelerle, bilinmeyen âleme ait bir konu olan "vahyin" Muhammed Nebî'ye nasıl ulaştığı anlatılmaktadır. Örneğin: 28:30. âyette oraya vardığında, kutlu yerdeki vadinin sağ yanındaki bir ağaç tarafından seslenildi: "Ey Mûsâ! Ben, âlemlerin Rabb'i Allah'ım."

53:19. Görüyor musunuz Lât'ı ve Uzzâ'yı?

53:20. Diğer üçüncü Menât'ı?¹

1- Bir düşünün! Bunlardan ilâh olur mu?

53:21. Erkek sizin, dişi O'nun mu?

53:22. O halde bu insafsız bir paylaştırmadır.

53:23. Bu isimler, sizin ve atalarınızın onlara yakıştırdığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah, onlar için hiçbir yetkilendirmede bulunmadı. Ant olsun ki, onlara Rabb'lerinden doğru yolu gösterici¹ geldiği halde, onlar yalnızca zanna² ve benliklerinin hevâsına uyuyorlar.

1- İnsanları zandan kurtarıp, kesin bilgiye; gerçeğe, doğruya ulaştıracak bilgi. **2-** Kesin olmayan bilgiye, sanıya.

53:24. Yoksa insan için yalnızca temenni ettiği şey mi var?

53:25. Âhiret de dünya da Allah'ındır.

53:26. Göklerde nice melekler var ki, Allah'ın dilediği ve hoşnut olduğu kimseler için izin vermesi dışında onların şefaati¹ hiçbir yarar sağlamaz.

1- Âyette sözü edilen "meleklerin şefaati" bu dünyaya yönelik bir yardımdır. Kur'an'da bu tarz yardımların Müşriklere karşı savaşlarda yapılmış olduğu açıkça yer almaktadır. Günahların bağışlanması, torpil yapılması ve affedilmeye aracılık yapılması tarzındaki şefaati inancı, "Müşrikçe", "Müşriklere ait" bir inanç olup, Kur'an tarafından kesin bir dille reddedilmektedir. Kur'an'a göre -Nebi de dâhil- birilerinin "şefaati" edeceğine dair olan inanç, kesinlikle şirktir. Ayrıca bu şefaati zaten Allah'ın hoşnut olduğu kimseler için geçerli, yani takva sahibi, gerçek îmân sahibi, şirke bulaşmamış samimi Mü'minler için geçerlidir. Günahların bağışlanması ile hiçbir ilgisi yoktur.

53:27. Kuşkusuz âhirete inanmayanlar, melekleri dişi varlıkların adları ile adlandırıyorlar.¹

1- Müşrikler, inançlarını sembolize eden ilâhlarına Lât, Uzzâ, Menât örneğinde olduğu gibi dişi isimler koymuşlardı. Müşrikler, meleklerin Allah'ın kızları olduğuna inanıyorlardı.

53:28. Oysaki onların bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. Onlar yalnızca zana uyuyorlar. Oysaki zan, "gerçekten" yana hiçbir değer taşımaz.

53:29. Dünya hayatından başka bir şey istemeyen, zikrimizden¹ yüz çevirenlerden sen de yüz çevir.²

1- Öğüdümüzden. Vahiyden. **2-** Onların yollarından, inançlarından uzak dur.

- 53:30. Onların bilgi düzeyi bu kadardır. Rabb'in, kimin kendi yolundan sapmış olduğunu en iyi bilendir ve O, iletildiği doğru yolda olanı da en iyi bilendir.
- 53:31. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Bu, kötülük yapanların cezalandırılması ve iyilik yapanların daha iyisiyle ödüllendirilmesi içindir.¹
1- İnsanın sahip olduğu hiçbir şey kendisine ait değildir. Hiçbir şeyi insan yaratmadı. Her şey emanettir. İnsan, bu emanete karşı sınava tâbi tutulmuştur. Emanete ihanet edenler cezalandırılacak, sahip çıkanlar ise ödüllendirileceklerdir.
- 53:32. Onlar, ufak-tefek hatalara düşmek hariç, büyük günahlardan ve aşırılıklardan kaçınırlar. Kuşkusuz Rabb'in, bağışlaması bol olanıdır. O, sizi topraktan inşa ederken de annelerinizin karnında cenin halindeyken de ne olduğunuzu en iyi bilendir. O halde kendinizi temize çıkarmayın. O, takvâ¹ sahibi olan kimseyi en iyi bilendir.
- 53:33. Peki, yüz çevireni görüyor musun?
- 53:34. Azıcık verip, inatla cimrilik edeni?
- 53:35. Yoksa o gaybın bilgisine¹ sahip de onu mu görüyor?
1- Âhîret'te başına geleceklerin bilgisine.
- 53:36. Mûsâ'nın sayfalarında olanlar haber verilmedi mi?
- 53:37. Ve de çok vefalı İbrâhîm'in.
- 53:38. Gerçek şu ki, hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın yükünü yüklenemez.
- 53:39. Ve gerçek şu ki, insan için çalışmasından başka bir şey yoktur.
- 53:40. Ve onun çalışması yakında görülecektir.
- 53:41. Sonra karşılığı kendisine eksiksiz olarak verilecektir.
- 53:42. Sonunda dönüş yalnızca Rabb'inedir.
- 53:43. Güldüren de ağlatan da O'dur.
- 53:44. Öldüren de dirilten de O'dur.
- 53:45. O, erkek ve dişi çiftler yarattı.

53:46. Atıldığında, nutfeden.¹

1- *Sperm.*

53:47. Ve kuşkusuz bundan sonraki diriltme¹ de yalnızca O'na aittir.

1- *Ölümden sonraki.*

53:48. Zenginlik veren de O'dur, sınırlayan da.

53:49. Şi'ra'nın¹ Rabb'i de O'dur.

1- *Müşrik Araçların kutsadıkları bir yıldızın adı.*

53:50. Önceki Âd'i¹ yok etti.

1- *Daha önce yaşamış olan Âd kavmini.*

53:51. Ve Semûd'u da. Geride kimseyi bırakmadı.

53:52. Daha önce de Nûh'un halkını. Onlar, daha zâlim ve daha azgın olanlardı.

53:53. Alt üst edilen beldeyi de yerin dibine geçirdi.

53:54. Artık onu kaplayan şey kapladı.

53:55. O halde Rabb'inin hangi nimetinden kuşku duyuyorsun?

53:56. Bu uyarıcı da ilk uyarıcılar gibi bir uyarıcıdır.

53:57. Yaklaşan, yaklaştı.¹

1- *Kıyâmet günü yaklaştıkça yaklaştı.*

53:58. Onu, Allah'tan başkası çeviremez.

53:59. Bu hadislerle¹ mi şaşırıyorsunuz?

1- *Sözlere.*

53:60. Ağlanacak halinize gülüyorsunuz.

53:61. Ve siz gaflete dalanlarsınız!¹

1- *Aklınızı kullanmıyorsunuz!*

53:62. Artık bu gafletten kurtulup, Allah'a secde edin ve O'na kul olun.

54. KAMER SÛRESİ

[İniş sırası: 37, Mekki, 55 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Kamer/ay” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

54:1. Sâ’at¹ yaklaştı ve Ay yarıldı.²

1- Kiyâmet’in kopuş anı. **2-** Gerçekler ortaya çıktı. “Ay yarıldı” bir deyimdir, bir şeyin gerçek yüzünün ortaya çıkması demektir. Âyette yer alan “inşikak/yarıлма” kelimesi bir şeyin iki parçaya ayrılması değil, bir şeyde meydana gelen çatlak anlamındadır. İnşikak, “şikak” kelimesinden gelmektedir. Bu kelime, herhangi bir nedenden dolayı hayvan veya insan cildinde meydana gelen çatlama, yarıлма veya bir şeyin açığa çıkması anlamına gelmektedir. (Örneğin: 2:74, 19:90, 55:37, 84:1.) “Ayin yarıлма mucizesi” olarak inanılan ve bunun üzerinde geniş bir rivâyet oluşturulan bu âyet te, bir mucizeden söz edilmemektedir. Bu tamamen Kur’an’ın anlatım diliyle ilgili bir konudur: Ahiret ve Kiyâmet sahnelerinin yer aldığı âyetlerdeki fiillerin, geçmiş zaman formunda olması, gramer kuralı olarak kesinlik ifadesi etmesi ile ilgilidir. Bir şeyin kesin olacağını ifade etmek için kurallardan birisi de “geçmiş zaman kipinin” kullanılmasıdır. Böylece olacak olan şeylerin, kesinlikle olacaklarına vurgu yapılmaktadır. Kur’an, Muhammed Nebi’ye mucize verilmediğini birçok âyette açık bir şekilde ifade etmektedir (17:59, 90-93; 21:5-6; 13:38; 29:50,51).

54:2. Onlar, bir âyet¹ görseler, hemen yüz çevirirler.¹ Ve “Bu süregelen bir büyüdür.” derler.

1- Gerçekten de ay ikiye yarılmış olsa bile, onlar yine de gerçeği kabul etmezler. Âyetteki “in” edatı, “vasliyye” olup, ay gerçekten ikiye ayrılrsa bile anlamı vermektedir.

54:3. Ve yalanladılar. Kendi tutkularına uydular. Oysa her şey kararlaştırılmıştır.

54:4. Ant olsun ki onlara, yanılıklarını giderecek nice haberler geldi.

54:5. Yüksek seviyede hikmetli haberler. Buna rağmen uyarıların bir yararı olmadı.

- 54:6. O halde onlardan yüz çevir. O Gün çağırıcı onları hiç hoşlanmayacakları şeye çağıracak.
- 54:7. Kabirlerinden baygın gözlerle çıkarlar. Etrafa dağılmış çekirgeler gibidirler.
- 54:8. Çağırıcıya doğru koşan Kâfirler: “Bu, çok zor bir gün.” diyecekler.
- 54:9. Onlardan önce Nûh’un halkı da yalanladı. Kulumuzu, “O delinin biridir.” diye yalanladılar. Kulumuz zorluk çıkarılarak engellendi.
- 54:10. Sonunda Rabb’ine çağrıda bulundu: “Doğrusu ben yenik düştüm, bana yardım et.”
- 54:11. Biz de hemen göğün kapılarını gürül gürül boşalan su ile açtık.
- 54:12. Yeryüzünde de kaynakları fışkırttık. Böylece sular kararlaştırılan amaç için birleşti.
- 54:13. Onu ağaç lifi ile birbirine bağlanmış tahtalar üzerinde taşıdık.
- 54:14. Yalanlanan kimseye bir ödül olarak, gözetimimiz altında yüzüp gidiyordu.
- 54:15. Ant olsun ki onu¹ bir âyet² olarak bıraktık. İbret alan yok mudur?
1- Bu kıssayı. 2- Bir ibret belgesi olarak bıraktık.
- 54:16. Ama azâbım ve uyarılarım nasıl oldu?¹
1- Uyarılarımı dinlememenin sonucu azâbımın nasıl olduğunu görün.
- 54:17. Ant olsun Biz, Kur’an’ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık.¹ Var mı öğüt alıp düşünen?
1- Bu sûrede de birkaç kez tekrar edilen ve Kur’an’da onlarca benzeri bulunan âyetler, Kur’an’ın anlaşılır olduğunu söylemektedir. Kur’an’ın anlaşılır olmadığını, herkesin onu anlayamayacağını, onu ancak ilim adamlarının anlayabileceğini söylemek, Kur’an’a atılmış en büyük iftiradır. Bu düşünce tam şeytânca bir aldatmadır. Kur’an, doğası gereği anlaşılır olmak zorundadır. Allah’ın kulu ile konuşması olan Kur’an’ın, anlaşıl-maması demek, ne yaptığını bilmeyen bir Allah olduğunu söylemekten başka bir şey değildir. Kur’an okuyan bir kimsenin ondan anladığı her ne kadar olursa olsun kesinlikle ona yetecektir. Kur’an’ı anlamak demek, ondan anladığınız size yeter demektir. Dininizi öğrenmek için Kur’an’dan edindiğiniz bilgi, onun dışında okuyacağınız binlerce kitâptan öğreneceğiniz bilgiden daha doğru bilgi olur demektir. Kur’an’ının anlaşılması için yazılan yüzbinlerce kitâp, onu anlaşılmaz hale getirmekten başka hiçbir işe yaramamış, ortaya binlerce dinin çıkmasına neden olmuştur.

- 54:18. Âd da yalanladı. Ama azâbım ve uyarılarım nasıl oldu?
- 54:19. Biz, onların üzerine felaketleri gün boyu süren çok sarsıcı rüzgârı gönderdik.
- 54:20. İnsanları, kökünden sökülmüş hurma kütükleri gibi savurup atıyordu.
- 54:21. Ama azâbım ve uyarılarım nasıl oldu?
- 54:22. Ant olsun Biz, Kur'an'ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Var mı öğüt alıp düşünen?
- 54:23. Semûd da uyarıcıları yalanladı.
- 54:24. Şöyle dediler: "Bizden biri olan bir beşere mi biz ona mı uyacağız? Öyle yaparsak kesinlikle bir sapkınlık ve çılgınlık yapmış oluruz.
- 54:25. Zikir.¹ aramızdan bula bula onu mu buldu? Hayır! O küstah bir yalancıdır.
1- Kur'an. Öğüt. Hatırlatıcı.
- 54:26. Onlar, yarın¹ küstah yalancının kim olduğunu anlayacaklar!
1- Kiyâmet Günü.
- 54:27. Biz, fitne¹ olsun diye onlara dişi deveyi² gönderdik. Artık onları gözetle ve sabret.
1- Sınav. 2- "Dişi deve" günümüzün modern deyimi ile "kamuya ait bir mal" dir. Yani sahibi toplum olan, toplumun ortak malıdır. Diğer bir ifade ile ihtiyaç sahiplerinin yararına sunulan bir imkândır. Böyle olunca da dokunulmazdır. Bu, alegorik bir örnekleme de olabilir. Kimsesizlerin, yoksulların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan yardım imkânlarının korunması ve gözetilmesi, gelir kaynaklarının güvence altına alınmasının gereği anlatılmak istenmektedir.
- 54:28. Onlara, suyun bölüşüldüğünü haber ver. Her içiş hazır kılınmıştır.
- 54:29. Derken arkadaşlarını çağırdılar,¹ o da bıçağa sarıldı ve kesti.
1- Deveyi öldürmesini istediler.
- 54:30. Ama azâbım ve uyarılarım nasıl oldu?
- 54:31. Biz, onların üzerlerine tek bir sayha gönderdik. Böylece ağıldaki ufalanmış kuru ot gibi oldular.

- 54:32. Ant olsun Biz, Kur'an'ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Var mı öğüt alıp düşünen?
- 54:33. Lût'un halkı da uyarıcılarını yalanladı.
- 54:34. Biz de onların üzerlerine yok edici kasırga¹ gönderdik. Lût'un yanın-da yer alanlar bunun dışında tutuldu. Seher vakti onları kurtardık.
1- Âyette yer alan "Hâsib" kelimesi, kelime olarak "taş sağanağı getiren rüzgâr" anlamına gelmektedir. Burada bir nevi "taş fırtınasından" söz edilmektedir.
- 54:35. İşte şükredenleri katımızdan bir nimet olarak böyle ödüllendiririz.
- 54:36. Ant olsun ki yakalayıp tutuşumuza karşı onları uyarmıştı. Ne var ki onlar bu uyarıları kuşku ile karşıladılar.
- 54:37. Ant olsun ki onun misafirlerinden cinsel yönden yararlanmak istedi-ler. Bunun üzerine gözlerini sildik.¹ Azâbımı ve uyarılarımı tadın.
1- "Gözlerini sildik." deyimini, "Gözlerini kör ettik." şeklinde çeviri konu-su etmek isabetli değildir. Bu deyim "bilinçten ve gerçeği kavramaktan yoksun bırakılmayı" ifade etmektedir. Tıpkı, "gözlerin kararması, bir şeyi görmemesi" deyiminde olduğu gibi.
- 54:38. Ant olsun ki, onları sabahleyin kalıcı bir azâp yakaladı.
- 54:39. Haydi! Tadın bakalım, azâbımı ve uyarılarımı!
- 54:40. Ant olsun Biz, Kur'an'ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Var mı öğüt alıp düşünen?
- 54:41. Ant olsun ki, Firavun ailesine¹ de uyarıcılar gelmişti.
1- Firavunculara.
- 54:42. Âyetlerimizin tamamını yalanladılar. Biz de onları gücümüze, üs-tünlüğümüze yaraşır bir yakalayışla yakalayiverdik.
- 54:43. Sizin¹ kâfirleriniz onlardan daha mı hayırlı; yoksa kitâplarda size dokunulmayacağına dair söz mü verildi?
1- Ey Mekke'li Müşrikler.
- 54:44. Yoksa: "Biz, güç birliği etmiş yenilmez bir toplumuz." mu diyorlar?

- 54:45. Yakında o topluluk bozguna uğrayacak ve darmadağın olacaklar.¹
1- Hicretten beş yıl önce inzal olan bu âyet, Mekke'li Müşrikler'in, Bedir'de uğrayacakları bozgunu haber veriyor olabilir.
- 54:46. Hayır! Asıl onlara vaat edilen o Sâ'at'tir.¹ Ve o Sâ'at, daha korkunç daha dehşetlidir.
1- Kiyâmettir.
- 54:47. Kuşkusuz, mücrimler sapkınlık ve çılgınlık içindedirler.
- 54:48. O Gün yüz üstü sürülerek ateşe atılırlar. "Cehennem ateşinin dokunuşunu tadın!"
- 54:49. Biz, her şeyi bir yasayla yarattık.¹
1- Evren, Biz'im koyduğumuz yasalara göre varlığını sürdürmektedir.
- 54:50. Ve buyruğumuz bir tek buyruktur. Gözün bir anlık bakışı gibidir.
- 54:51. Ant olsun ki size benzer nicelerini yok ettik. Buna rağmen düşünen mi var?
- 54:52. Onların yaptığı her şey kitâplardadır.
- 54:53. Ve küçük büyük her şey yazılmıştır.
- 54:54. Takvâ sahipleri cennetlerde¹ ve nehir kenarlarındadır.
1- Bahçelerde.
- 54:55. Sonsuz Güç Sahibi yöneticinin katında, sadakat makamındadırlar.¹
1- Yok olmayan, sabit tahtlarda.

55. RAHMÂN SÛRESİ

[İniş sırası: 97, Mekki, 78 âyet.

Adını 1. âyetteki “Er-Rahmân/Rahmeti Bol” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 55:1. Rahmân.¹
1- Rahmeti Bol.
- 55:2. Kur’an’ı öğretti.
- 55:3. İnsanı yarattı.
- 55:4. Ona beyanı¹ öğretti.
1- Ona düşünmeyi ve düşündüklerini açıklamayı, ifade edebilmeyi.
- 55:5. Güneş ve Ay hesap iledir.¹
1- Bir yasaya bağlıdırlar.
- 55:6. Bitkiler¹ ve ağaçlar, ikisi de secde² ederler.
1- Veya yıldızlar. Necm, yıldız anlamının yanı sıra bitki anlamına da gelmektedir. 2- Boyun eğrer, kendilerine konan yasalara göre varlıklarını sürdürürler.
- 55:7. Ve semâ; onu yükseltti. Ve ölçüyü¹ koydu.
1- Düzen verdi. Dengeyi koydu.
- 55:8. Ölçüyü çiğnemeyin.¹
1- Allah’ın koyduğu yasalara uygun davranın. O yasaları, düzeni bozmayın.
- 55:9. Tartıyı hakkaniyetle¹ ayakta tutun.² Ölçüyü eksiltmeyin.²
1- Haklıdan ve haktan yana olun. 2- Düzeni ve dengeyi adaletle koruyun. Allah’ın koyduğu yasaları bozmayın. Bu âyetlerde söz konusu edilen “terazi” tartı aleti olan terazi değildir. Yapı ustalarının daha çok kullandıkları “teraziye almak” deyimindeki terazidir. Bir şeyi yaparken; mesafesini, durması gereken yeri, düzeyini, düzgünlüğünü belirleme ölçüsüdür. Diğer bir deyimle dengeyi, düzeni ve düzgünlüğü belirleme işidir. Allah, evrene bir düzen, bir denge koymuştur; bu düzen ve dengenin korunması istenmektedir.

55:10. Ve yeryüzü; onu yaratıklar¹ için alçalttı.²

1- *Canlılar. 2-* *Canlıların yaşamalarına uygun hale getirdi.*

55:11. Orada meyveler ve salkım salkım hurma ağaçları var.

55:12. Yapraklı taneler ve güzel kokulu bitkiler var.

55:13. O halde ikiniz¹, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

1- *Çoğul formu (sigası) yerine ikil ("kuma" zamiri) formunun kullanılması, Arapça'da anlamı kuvvetlendirmek içindir. Bir şeydeki bütünlüğü kapsayan bir ifade türüdür. Gökte yerde, baştan sona, büyük küçük yani her ne varsa, var olanın tamamı. Bu ikil zamirin insan-cinn toplumu, îmân-küfür, kadın-erkek anlamına geldiği şeklindeki anlamlandırmaların doğru olmadığı kanaatindeyiz. İkiniz kelimesini, insanlar ve cinler olarak çeviri konusu yapanlar, Kur'an'ın yalnızca insanı muhatap aldığı-nı, Nebilerin de yalnız insanlar için elçilik yaptığını göz ardı etmektedirler. Kur'an, yalnız ve yalnız insan için bir hitap ve yol göstericidir.*

55:14. İnsanı salsâlınden,¹ çömlek gibi pişmiş kuru çamurdan yarattı.

1- *Şingirdayan, çın çın eden, tkırdayan.*

55:15. Ve cinleri dumanı olmayan ateşten yarattı.

55:16. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:17. İki doğunun ve iki batının Rabb'idir.

55:18. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:19. İki denizi birbirine kavuşmak üzere saldı.

55:20. Aralarında bir engel var, birbirlerinin sınırını geçip karışmıyorlar.

55:21. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:22. İkisinden de inci ve mercan çıkar.

55:23. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:24. Denizde akıp giden, dağlar gibi yapılmış olan gemiler O'nundur.¹

1- *O'nun koyduğu yasalara tâbidir.*

55:25. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:26. Onun üzerindeki herkes yok olacaktır.

55:27. Kalıcı olan yalnız Celâl¹ ve İkrâm² Sahibi Rabb'inin kendisidir.

1- *İhtişam sahibi, muhteşem, ulu, yüce. 2-* *Şerefli, çok cömert.*

55:28. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:29. Göklerde ve yerde olanlar, O'ndan isterler. O, her gün bir şan işindedir¹.

1- Her an, sürekli, bir oluş, sürekli yaratma işindedir.

55:30. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:31. Ey iki büyük grup! Yakında sizin hesabınıza bakacağız!

55:32. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:33. Ey cin ve ins toplulukları!¹ Eğer göklerin ve yerin ötesine geçmeye güç yettirebilerseniz,² haydi geçin. Ancak aşma yetkisi verilmeden geçemezsiniz.

1- Ey bütün insanlık; yerli yabancı, tanıdık tanımadık kim varsa, ey herkes! **2-** Bizden kurtulabileceğinizi sanıyorsanız, haydi kurtulun!

55:34. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:35. İkinizin üzerine ateşten bir alev ve duman gönderilir ve siz yarıdımlaşamazsınız.¹

1- Kurtulamazsınız.

55:36. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:37. Gök parçalanıp kırmızı gül renginde yağ eriyiğine dönüştüğü zaman;

55:38. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:39. İşte O Gün¹, ins² ve cine² suçları sorulmaz.

1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah'ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. **2-** Bkz. 51:56. âyetin dipnotu.

55:40. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:41. Suçlular simalarından tanınır. Alınlarından ve ayaklarından yakalanırlar.¹

1- Bu cümle Arapça'da "yaka paça kısıvrak yakalamak" anlamında bir deyimdir.

55:42. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:43. İşte bu, suçluların yalanladığı Cehennem'dir.

55:44. Onunla kaynar su arasında dolaşır dururlar.

55:45. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:46. Rabb'inin makamından korkanlar için iki Cennet vardır.

- 55:47. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:48. İkinin de çeşit çeşit ağaçları vardır.
- 55:49. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:50. İkinde de akıp giden iki pınar vardır.
- 55:51. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:52. İkinde de her meyveden çift çift vardır.
- 55:53. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:54. Astarları kalın ipekten minderlere yaslanırlar. İki Cennet'in meyvesi alınabilecek yakınlıktadır.
- 55:55. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:56. Onlarda daha önce ins¹ ve cinnin¹ dokunmadığı, bakışlarını başkasından çekmiş eşler vardır.
1- Bkz. 51:56. âyetin dipnotu.
- 55:57. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:58. Onlar, adeta yakut ve mercan gibidirler.
- 55:59. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:60. İyiliğin karşılığı, iyilikten başka olabilir mi?
- 55:61. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:62. Bu ikisinden başka iki cennet¹ daha var.
1- Bahçe.
- 55:63. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:64. İkisi de yemyeşildir.
- 55:65. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:66. İkinde de coşkun iki su kaynağı vardır.
- 55:67. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?
- 55:68. İkinde de meyve, hurma ve nar vardır.
- 55:69. O halde siz ikiniz, Rabb'inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:70. Onlarda¹ hayırlar ve iyilikler vardır.²

1- Cennetlerde, o iki Cennette. Bu sûrenin 46. ve daha birçok âyetinde iki Cennet olarak geçmektedir. “Hinne” çoğul zamirinin kullanılmış olması o iki Cennette bulunan şeylerin çokluğunu ve çeşitliliğini ifade etmektedir. Burada çoğul olan zamir, bu sûrenin 50. Ve 52. âyetlerinde ikil olarak kullanılmıştır. **2-** Ne bu sûrede ne de bu âyette doğrudan bir kez olsun kadın veya eş kelimesi geçmediği halde, âyet; çoğunlukla, “Orada iyi huylu güzel kadınlar vardır.” diye çevrilmektedir. Dilbilgisi kuralları çerçevesinde böyle anlam verilebilmesi de mümkün olmakla birlikte, bu daha çok “erkeklerin kadınlara bakışlarını dinleştirmesinden” kaynaklanan bir çeviridir. Âyette geçen “hisanun” kelimesi, “güzel” demek olmayıp, “iyi” demektir. Arapçada fizik güzelliği ifade eden kelime, “cemil” kelimesidir. Âyette; “eşler”, “kadınlar”, “güzel huylu”, “güzel kadınlar” kelimeleri yer almamaktadır. Bu kelimeler, “cinsiyetçi algının” yakıştırmalarıdır. Âyetin doğru anlamı, yukarıda verdiğimiz şekilde olmalıdır.

55:71. O halde siz ikiniz, Rabb’inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:72. Çadırlarda korunaklı hûriler¹ vardır.

1- Bkz. 52:20. âyetin dipnotu.

55:73. O halde siz ikiniz, Rabb’inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:74. Onlara daha önce ins ve cin¹ dokunmadı.

1- Bkz. 51:56. âyetin dipnotu.

55:75. O halde siz ikiniz, Rabb’inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:76. En iyi döşeklerin üzerinde yeşil yastıklara yaslanırlar.

55:77. O halde siz ikiniz, Rabb’inizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

55:78. Celâl¹ ve İkrâm² Sahibi Olan Rabb’inin ismi ne yücedir.

1- İhtişam sahibi, muhteşem, ulu, yüce. **2-** Şerefli, çok cömert.

56. VÂKİA SÛRESİ

[İniş sırası: 46, Mekki, 96 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Vâkıa/müthiş olay, kıyâmet” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 56:1. Olacak olan o müthiş olay gerçekleştiği zaman.
- 56:2. Onun gerçekleşmesini yalanlayan kimse kalmayacak.
- 56:3. Alçaltıcıdır, yükselticidir.
- 56:4. Yer sarsıldıkça sarsıldığı zaman.
- 56:5. Dağlar parça parça olup,
- 56:6. Toz duman haline gelince,
- 56:7. Siz o zaman üç sınıfa ayrılacaksınız.
- 56:8. İşte ashâbı meymene!¹ Nedir ashâbı meymene?
1- *Meymene, kelime anlamı olarak “sağ el” veya “uçurlu, bereketli” anlamındadır. “Amel defterleri sağdan verilenler,” veya “sağın sahibi,” “sağın taraftarları” şeklinde yanlış anlam verilen “Ashâbı meymene;” Arapça’da bir deyim olup, bahtı iyi olan, bereketli, yüksek makam, güçlü, çok değerli, şerefli, onurlu ve önemli kimseler için kullanılmaktadır. Keza Türkçe’de de birisine “bu benim sağ kolumdur” dediği zaman, ona verilen değer ifade edilmiş olunmaktadır.*
- 56:9. Ashâbı meş’eme!¹ Nedir ashâbı meş’eme?
1- *Kelime anlamı olarak, “uçursuzluk, talihsizlik demektir. “Sol el” anlamı da bulunmaktadır. “Amel defterleri solundan verilenler” veya “solun ashâbı,” “solun taraftarları” şeklinde yanlış anlam verilen Ashâbı meş’eme; Arapça’da deyim olarak, zillet içerisinde, aşağılık, değersiz, onursuz kimseler demektir.*
- 56:10. Ve sâbikûnlar da sâbikûnlardır.¹
1- *“Öne geçenler de öne geçenlerdir. İyilikte ve takvâ sahibi olmada en önde olanlardır. Bunlar, yaptıkları iyi işlerle hayırdan öncülük edenlerdir. Kitâp’ın buyruklarına uymada yeterli ve gerekli özeni gösteren, tam bir uygunluk ve uyum içinde Kitâp’ın buyruklarını yerine getirenler.*

- 56:11. İşte onlar,¹ yaklaştırılanlardır.²
1- Öne geçenler. 2- Allah'ın rızasına uygun davrananlardır; îmân edip sâlihâtı yaparak, yaptıklarının karşılığını kat be kat fazlasıyla alanlardır.
- 56:12. Naim¹ Cennetlerindedirler.²
1- Sonsuz nimetleri olan. 2- Öne geçenler.
- 56:13. Birçoğu öncekilerden.
- 56:14. Birazı da sonrakilerden.¹
1- Bu âyet, Nebi Muhammed'in şefaatiyle ümmetinin tamamının Cennet'e gireceğine dair yapılan rivâyetlerin tamamının uydurma olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.
- 56:15. İşlemeli tahtlar üzerinde.
- 56:16. Onların üzerinde karşılıklı yaslanırlar.
- 56:17. Yaşamları sürekli kılınmış gençler¹ çevrelerinde dolaşırlar.
1- Kelimesi kelimesine, vildanlar: Cinsiyetsiz gençler, 73:17; 76:19.
- 56:18. Kaynağından doldurulmuş testiler, ibrikler ve billur kadehler ile.
- 56:19. Ondan; başları ağrımaz ve sarhoş olmazlar.
- 56:20. Ve beğendikleri meyveler,
- 56:21. Ve canlarının çektiği kuş etleri,
- 56:22. Güzel bakışlı hûriler.¹
1- Bkz. 52:20. âyetin dipnotu.
- 56:23. Korunmuş inci gibi.
- 56:24. Yaptıkları iyi şeylere karşılık olarak.
- 56:25. Orada boş, anlamsız ve günaha sokan şeyler duymazlar.
- 56:26. Söz olarak yalnızca; selâm, selâm¹ sözü söylenir.
1- Esenlik, güven ve barış.
- 56:27. Sağın adamları!¹ Nedir sağın adamları?
1- Sağın taraftarı. "Yemin", kelime olarak "sağ el" veya "uğurlu, bereketli" anlamına gelmektedir. Sağın taraftarı, deyim olarak; "yüksek mertebe, seçkin, uğurlu, güç ve şeref sahibi" demektir.
- 56:28. Dikensiz sedir ağaçları içindedirler.
- 56:29. Salkım salkım muz ağaçları,
- 56:30. Uzamış gölgeler,

56:31. Ve çağlayan sular,

56:32. Her türden meyveler,

56:33. Tükenmeyen ve yasaklanmayan,

56:34. Kabartılmış¹ döşeklerdedirler.

1- Yükseltilmiş, kabarık duran.

56:35. Biz, onları yeni bir düzenleme ile düzenledik.

56:36. Onları dokunulmamışlar¹ yaptık.

Hiç kullanılmamış, üzerinde yatılmamış döşekler.

56:37. Sahibini yadırgamayan¹.

1- Çok konforlu, rahat döşekler.

56:38. Sağın adamları için.

56:39. Bir kısmı öncekilerdendir.

56:40. Bir kısmı sonrakilerdendir.

56:41. Ve solun adamları!¹ Nedir solun adamları?

1- Solun taraftarları. Şimal, Arapça bir deyim olarak, zillet içerisinde, aşağılık durumda olmanın, değersiz gibi sıfatlara sahip olmayı ifade etmektedir.

56:42. Kavurucu bir azâp ve kaynar su içindedirler.

56:43. Ve kara bir dumanın gölgesinde,

56:44. Serin olmayan, faydası olamayan!

56:45. Çünkü onlar bundan önce varlık içinde zevklerine dalmışlardı.

56:46. Büyük ihanette ısrar ediyorlardı.

56:47. Ve "Biz ölüp, toprak ve kemik yığını olduktan sonra mı yeniden diriltileceğiz?" diyorlardı.

56:48. "Bizden önce ölmüş olan atalarımız da mı?"

56:49. De ki: "Öncekiler de sonrakiler de diriltilecekler."

56:50. Bilinen günün belli olan zamanında kesinlikle toplanmış olacaklar.

56:51. Sonra siz, ey gerçekten sapkınlıkta olan yalancılar!

56:52. Kesinlikle zakkum ağacından yiyecek olanlarsınız!

56:53. Karınlarınızı onunla dolduracaksınız!

56:54. Sonra da onun üzerine kaynar sudan içeceksiniz.

- 56:55. Hem de susuz kalmış develerin içişi gibi içeceksiniz.
- 56:56. İşte bu, Din Günü'nde¹ onların ziyafetleridir.
1- Hesap görme günü, Kıyâmet Günü, karşılık verme günü.
- 56:57. Sizi Biz yarattık. Bu gerçeği hâlâ kabul etmeyecek misiniz?
- 56:58. Öyleyse akıttığınız şeyin¹ ne olduğunu hiç düşündünüz mü?
1- Spermanın.
- 56:59. Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan Biz miyiz?
- 56:60. Aranızda ölümü Biz takdir ettik. Kimse Bizi engelleyemez.
- 56:61. Yapınızı değiştirip, sizi bilmediğiniz bir şekilde, yeniden yapma gücünden yoksun değiliz.
- 56:62. Ant olsun ki ilk meydana getirmeyi bildiniz. Düşünüp öğüt almanız gerekmez mi?
- 56:63. Ektiklerinizi görmüyor musunuz?
- 56:64. Onu siz mi yetiştiriyorsunuz, yoksa Biz mi?
- 56:65. Dileseydik kesinlikle onu çer-çöp yapardık da siz şaşırıp kalırdınız.
- 56:66. "Gerçekten borçlandık;"
- 56:67. "Doğrusu, yoksun bırakıldık."
- 56:68. Peki, içtiğiniz suya hiç baktınız mı?¹
1- Hiç dikkat ettiniz mi? Üzerinde hiç düşündünüz mü?
- 56:69. Onu bulutlardan indiren siz misiniz, yoksa indiren Biz miyiz?
- 56:70. Eğer dileseydik onu tuzlu yapardık. Buna şükretmeniz gerekmez mi?
- 56:71. Yaktığınız o ateşe baktınız mı hiç?
- 56:72. Onun ağacını siz mi yetiştirdiniz, yoksa yetiştiren Biz miyiz?
- 56:73. Biz, onu bir hatırlatma ve ihtiyaç sahipleri için bir yararlanma kaynağı yaptık.
- 56:74. O halde Azim¹ Rabb'inin adını tesbih² et.
1- Yüce. 2- Bkz. 50:39. âyetin dipnotu.
- 56:75. Hayır, yıldızların yerleri üzerine yemin ederim;
- 56:76. Eğer bilerseniz bu yüce bir yemindir.

56:77. Kuşkusuz o, kesinlikle Kerim¹ bir Kur'an'dır.

1- Şerefli, değerli.

56:78. Korunmuş bir Kitâp'tadır.¹

1- *Ey Nebi'! Sana gelen vahiy, iliminde olan, yanımda bulunan bilginin aynısıdır. Hiçbir değişiklik olmaksızın sana ulaşmıştır.*

56:79. Ona arındırılmış olanlardan başkası dokunamaz.¹

1- *Bu âyet, Kur'an'a abdestsiz dokunulmayacağına dair görüşe kanıt olarak gösterilmektedir. Oysaki müşriklerin; "Vahiy, Nebi'ye indirilirken ona cinnler başka şeyler kattılar" iddialarına cevap verilmektedir; "Ona ancak arındırılmış olanlar dokunabilir." denerek, onların bu iddiaları yalanlanmaktadır. Yani vahyin hiçbir değişikliğe uğramadan Nebi'ye olduğu gibi ulaştığı söylenmektedir. Ona ne cinn ne insan, kötü amaçlı hiçbir müdahale söz konusu olmamıştır. Ona, bir ilave veya eksiltme yapılmaması söz konusu değildir. Ona, ancak arındırılmış olanlar dokunabilir Çevirilerde, metindeki "mutahharun" kelimesine "arınmış/temiz olanlar" şeklinde anlam verilmektedir. Bu yanlış bir anlamlandırmadır. Âyet, "arınmış olan" demiyor; "arındırılmış olan" diyor. "Arınmış" olmakla, "arındırılmış" olmak aynı şey değildir. Temiz olmak, bir kimsenin kendi kendisine yaptığı bir şeyken; "Temizlendirilmiş/arındırılmış olmak, başkası tarafından yapılan bir şeydir. Temizlenmenin bedenen olması anlamı varsa da bu âyette söz konusu edilen temizlik fiziki bir temizlik değildir. Bir kimseye, "temiz insan" dendiğinde kastedilen temizlik neyse o türden bir temizliktir. Nasıl ki birine "temiz insan" dendiği zaman, eli yüzü yıkanmış, üstü başı temiz olan değil; güvenilir, dürüst, iyi bir kimse olduğu anlaşılıyorsa, bu âyette de söz konusu olan temizlik, bu tür ahlâki bir temizliktir. Onun için sizin dokunduğunu söylediğiniz kimselerin/şeylerin dokunmuş olması mümkün değildir. Dolayısı ile bu âyetin, "Kur'an okunurken abdestli olmak gerekir." ile bir ilgisi yoktur.*

56:80. O, Âlemlerin Rabb'inden indirilmedir.

56:81. Böyle bir hadisi¹ mi hafife alıyorsunuz?

1- Sözü.

56:82. Verilen rızıklara yalanlayarak mı karşılık veriyorsunuz?

56:83. Can boğaza dayandığı zaman;

56:84. O zaman bakın durursunuz.

- 56:85. Biz ona sizden daha yakınız fakat siz göremezsiniz.
- 56:86. Mademki hesap sorulacak kimseler değilsiniz,
- 56:87. Eğer doğrulardansanız, onu¹ geri çevirmeniz gerekmez mi?
1- Boğazınızdan çıkmakta olan canı.
- 56:88. Fakat eğer o, yaklaştırılanlardan ise,
- 56:89. O takdirde, rahat bir hayat, huzur, güzel kokulu rızık ve nimetlerle dolu bir Cennet vardır.
- 56:90. Ve eğer o, sağın adamlarından¹ ise,
1- Bkz. 56:27. âyetin dipnotu.
- 56:91. O zaman sağın adamlarından, "Sana selâm olsun."
- 56:92. Ama sapkınlıkta olan yalanlayıcılardan ise,
- 56:93. O zaman kaynar sudan bir ziyafet vardır!
- 56:94. Ve Cehennem'e atılma vardır.
- 56:95. Kuşkusuz bu bildirdiklerimiz kesin olarak gerçektir.
- 56:96. O halde Azim¹ Rabb'inin adını tesbih² et.
1- Yüce. 2- Her türlü kusur, eksiklik ve şirkten arındır.

57. HADÎD SÛRESİ

[İniş sırası: 94, Medeni, 29 âyet.

Adını 25. âyetteki "Hadîd/demir" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 57:1. Göklerde ve yerde olanlar, Allah'ı tesbih¹ etmektedir. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdülillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesi-ne indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.
- 57:2. Göklerin ve yeryüzünün mülkü¹ yalnızca O'nundur. O, diriltir ve öldürür. O, Her Şeye Güç Yetiren'dir.
1- Egemenliği, sahipliği.
- 57:3. O, Evvel'dir ve Âhir'dir; Zâhir'dir, Bâtin'dir.¹ Ve O, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.
1- Varlığının başlangıcı da sonu da yoktur. Varlığı, var ettikleri ile anlaşılabilir ancak varlığının niceliği ve niteliği kavranamayandır.
- 57:4. O, gökleri ve yeri altı günde¹ yarattı. Sonra arşa istevâ etti.² O, yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve ona yükseleni bilir. Ve nerede olursanız olun, O, sizinle beraberdir. Allah, Yaptıklarınızı En İyi Gören'dir.
1- Altı evrede, altı dönemde, altı zaman diliminde. 2- Arş, egemenlik ve güç makamı demektir. Arşa istevâ etmek, mutlak yönetim gücünü ve koyduğu yasalarla evreni egemenliği ve yönetimi altına almak demektir.
- 57:5. Göklerin ve yeryüzünün mülkü¹ O'nundur. Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülür.
1- Egemenliği, sahipliği.

- 57:6. Geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar. O, göğüslerin özünü en iyi bilendir.
- 57:7. Allah'a ve Resûl'üne îmân edin. Sizi sahip kıldığı şeylerden, ihtiyaç sahiplerine yardım edin. Bilin ki sizden îmân edip, ihtiyaç sahiplerine yardım edenler için büyük ödül vardır.
- 57:8. Eğer gerçekten Mü'minseniz, size ne oluyor da Resûl sizi Rabb'inize güvenmeye¹ çağırdığı halde, Allah'a güvenmiyorsunuz? Oysa sizden kesin söz almıştı².
1- Allah'a güvenmeye, O'na inanıp dayanmaya. **2-** Âyette geçen "misâk" kelimesi ile Nebi Muhammed'in Akabe Biat'ında Medinelilerden, kendisini koruyacaklarına dair aldığı söz veya hicretten sonra Kitâp Ehli ile yaptığı antlaşma kastedilmiş olmalıdır.
- 57:9. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna kanıt içeren açıklayıcı âyetleri indiren O'dur. Kuşkusuz Allah, Çok Şefkatli'dir, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 57:10. Size ne oluyor ki, göklerin ve yerin son sahipliği Allah'ın olduğu halde, Allah'ın yolunda harcamıyorsunuz? Sizden, fetihten önce Allah yolunda harcayan ve savaşanla, fetihten sonra harcayan ve savaşan bir değıldir.¹ Onlar daha üstün derece sahibidirler. Allah, hepsine "en iyiyi" söz verdi. Allah, Yaptıklarınızdan En İyi Haberdar Olandır.
1- Zor koşullarda Müslim olmakla, avantajlı koşullarda Müslim olmak bir değıldir.
- 57:11. Kim ki Allah'a iyi bir ödünç verirse, Allah, ona karşılığını katlayarak verir. Ve onun için şerefli bir karşılık vardır.
- 57:12. O Gün, Mü'min erkekleri ve Mü'min kadınları, nurları¹ önlerinde ve sağlarında² olduğu halde koşarlarken göreceksin. "Bugün müjdeniz; içinde sürekli kalacağınız, içinden ırmaklar akan Cennetlerdir. İşte bu büyük kurtuluştur."
1- Aydınlık, ışık. Gidecekleri yönü belirleyen aydınlık. Dünyada "îmân eden ve salihâtı yapanlar" olmaları, bu yaptıkları bir ışık olarak âhirette önlerini aydınlatacaktır. **2-** "Sağ; deyim olarak, bereketli, yüksek mertebeye, seçkin, uğurlu, güç ve şeref" anlamına gelmektedir.

57:13. O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar, îmân eden kimsele-
re: “Bize bakın da nûrunuzdan biraz yararlanalım.” derler. Onlara:
“Arkanıza dönün de oradan nûr¹ arayın.” denir. O anda aralarına
kapısı olan bir duvar çekilir; duvarın iç tarafı rahmet, dış tarafında
ise azâp vardır.

*1- Aydınlığı ve ışığı, dünyadayken inandıklarınızda ve yaptıklarınızda
arayın.*

57:14. Îmân Edenlere, “Biz sizinle beraber değil miydik?” diye seslenirler.
Îmân Edenler, “Evet, ama siz kendinizi fitneye düşürdünüz,¹ bekle-
yip, kuşku duyduunuz.² Allah’ın emri gelinceye kadar³ tutku ve ku-
runtularınız sizi aldattı. Ve o ğarur⁴ da sizi Allah ile aldattı.⁵” dediler.

*1- Kendi kendinizi aldattınız. 2- Hep şüphe ile yaşadınız. 3- Ölüm gelip
çatıncaya dek. 4- İns ve cinnden şeytanlar, her türlü aldattıcı. 5- Sizi, “Na-
sıl olsa Allah, merhametli ve bağışlayıcıdır, sizi affeder.” diyerek aldattı.*

57:15. Bugün artık sizden kurtuluş fidyesi kabul edilmez ve Kâfirlerden
de. Sizin varacağınız yer ateştir. Sizin mevlânız¹ odur. Ne kötü va-
rış yeridir o.

*1- Kendisine dayanılan, gözetici, destekleyici, koruyan, sırdaş, yönetici de-
mektir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır. “El-Mevlâ” Allah’ın sıfatlarındandır*

57:16. Îmân Edenler’in; Allah’ın öğütlerini dinleyip de Hakk’tan gelen
şeyle kalplerinin yumuşaması zamanı gelmedi mi? Daha önce
kendilerine Kitâp verilip, üzerinden uzun zaman geçince kalpleri
katılaştılar gibi olmasınlar. Onların çoğu fâsık kimselerdi.¹

*1- Bu âyet, dinde gevşeklik göstererek, zamanla inandığı gibi değil de
yaşadığı gibi inanmaya başlayan kimseler için önemli bir uyarıdır. Îmân
Edenler, Allah’ın kendilerine verdiği nimetleri Allah’ın buyruklarına göre
değerlendirmezlerse, kalplerinin katılaşıp, fâsıklaşacaklarını bilmelidirler.*

57:17. Bilin ki yeryüzünü ölümünden sonra diriltten Allah’tır. Aklınızı kul-
lanırsınız diye âyetleri¹ sizin için açıkça ortaya koyduk.

1- Gücümüzün ve üstünlüğümüzün göstergelerini, kanıtlarını.

57:18. Sadaka¹ veren erkeklerin, sadaka veren kadınların ve Allah’a iyi
bir ödünç verenlerin, verdikleri katlanarak geri ödenir. Ve ayrıca
onlar için çok şerefli bir ödül vardır.

*1- Hak gözetirlik; sahip olduğumuz mal üzerinde başkasının hakkını
gözetmek. Yardım etmek. Sadaka, başkalarının sahip olduğumuz mal*

üzerindeki hakkıdır. Sadaka, malın şükrüdür. Allah'ın bize verdiklerine şükretmek, sözle değil, sadaka vermekle olur. Sadaka vermek farzdır (Bkz.9:60). Maldan çıkarılan, verilen şey demektir.

57:19. Allah'a ve Resûller'ine îmân edenler; işte onlar Siddiklardır.¹ Ve Rabb'leri yanında şahitlerdir.² Onların ödülleri ve nurları³ vardır. Küfreden ve âyetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar Cehennem halkıdır. **1-** Her zaman doğruyu söyleyenler, özü sözü doğru olanlar. **2-** Gerçeğe tanıklık edenler. Yaptıkları her işi, Allah'ın kendilerini gördüğünün bilinciyle yapanlar. **3-** Aydınlık, ışık. Gidecekleri yönü belirleyen aydınlık. Dünyada "îmân eden ve salihâti yapanlar" olmaları, bu yaptıkları bir ışık olarak âhirette önlerini aydınlatacaktır.

57:20. Bilin ki dünya hayatı bir oyundur, bir oyalanmadır;¹ bir ziynettir,² aranızda bir övünmedir, mallarda ve çocuklarda çokluk yarışıdır. Onun durumu,³ bitirdiği bitkilerle kâfirlerin⁴ hoşuna giden yağmur gibidir. Ardından o bitkileri kurur, onları sararmış görürsün. Sonra da çer çöp olurlar. Âhirette, şiddetli bir azâp da Allah'ın hoşnutluğu ve bağışlaması da vardır. Dünya hayatı ise aldatıcı bir metadan⁵ başka bir şey değildir.

1- "Aldatan dünya hayatı," hayatı sadece bu dünyadan ibaretmiş gibi yaşanan hayattır. İnsânı, sahip olduğu varlığın kulu, kölesi yapan, onu kendisine tutku ve ihtirasla bağlan hayattır. Sahip olduklarından hiç kimseyi yararlandırmayan hayattır. Aslında dünya hayatı önemsiz ve gereksiz bir hayat değildir, aksine çok değerli ve önemlidir. Bütün dünya nimetleri Rabb'imizin lütfudur ve onları önemsiz görmek nimete nankörlük etmek olur. Dikkat edilmesi ve önemsenmesi gereken şey, dünya nimetlerinin, âhîret nimetlerinden yoksun bırakacak bir kayba, bir aldanmaya neden olmamasıdır. Zira zenginlik ve refah aynı zamanda insân için şımartıcı ve azgınlaştırıcı özelliğe de sahiptir. "Dünya hayatının aldatmasına" yönelik uyarının amacı, dünya hayatının âhîret hayatını kaybettirmemesidir. Amaç, insânların zaafılarına yenilmeyerek gerçek ve kalıcı olan ahîret zenginliğini öncelemelerini sağlamaktır. **2-** İlgi uyandıran, dikkat çeken nesnelere, malla, makamla, şöhretle bezenerek, süslenerek gösterişli hale gelmeyi sağlayan şeyler veya bedensel organlar, şenlik, tören. Ziyaret, bunlar olabileceği gibi; îmân, iyi ahlâk, güzel huy, onurlu olmak vb. türünden şeyler de olabilir. **3-** Dünya hayatının. **4-** Çiftçilerin. **5-** Geçici zevk, heves, eğlence, sahiplik ve çıkar.

57:21. Rabb'inizin bağışlamasını, Allah'a ve Resûller'ine îmân edenler için hazırlanmış, genişliği gökle yerin genişliği gibi olan Cennet'i kazanmak için yarışın. İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu hak edene¹ verir. Ve Allah, büyük lütuf sahibidir.

1- Kelimesi kelimesine, "dilediğini." Dilediğini demek: "Hak edeni" demektir; Allah, "Dilediğime" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririm," demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi," insânın "dilemesine," "insânın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. "Şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyen" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insâna aittir ve belirleyici olan insânın "dilemesi"dir (Bkz. 10:108; 76:3).

57:22. Ne yeryüzünde ne de kendinizde meydana gelen bir musibet¹ yoktur ki Biz onu gerçekleştirmeden² önce bir Kitâp'ta³ yazılmış olsun. Kuşkusuz bu Allah'a kolaydır.

1- Kötülük, sıkıntı. **2-** "Her şey bizim belirlediğimiz ilke, kural ve yasalara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Olup biten ve olacak olan her ne varsa bunların hangi şartlarda meydana geldiği/geleceği Bizim yanımızda bellidir, kayıtlıdır. Bunlar Bizim belirlediğimiz ve yanımızda yazılı olan yasalardır." denmektedir. Âyette geçen "en nebree-hâ" kelimesine "yaratma" anlamı verilmektedir. Bu doğru bir anlam değildir. Doğru anlam, "gerçekleştirmek"tir. Sapkın bir anlayış olan "kadercilik" anlayışı, sıklıkla bu âyeti referans göstermektedir. Onlara göre, yeryüzünde ve insânın hayatında olup bitenlerin tamamı Allah tarafından yapılmaktadır. Dolayısı ile olup bitenlerde insânın hiçbir rolü bulunmamaktadır. Oysaki insân, kendi fiilinin yaratıcısı değil, fâilidir, yani öznesidir. İnsân, yaptıklarından ve tercihlerinden sorumlu tutulan bir varlıktır. Her şeyi Allah yapıyor olsaydı, bizzat bu sûre de dâhil, baştan sona Kur'an'ın tamamında neden insâna emirler verilmekte, neleri yapması ve nelerden kaçınması gerektiği gösterilmekte ve irade sahibi bir varlık olarak dilediğini seçebileceği, istediği gibi davranabileceği ifade edilmektedir? Madem her şeyi Allah belirliyorsa, o zaman insân ne diye yaptıklarından ve tercihlerinden dolayı sorumlu tutulsun ki? Kaldı ki âyette, yeryüzünde ve insânın hayatında meydana gelen musibetlerin tamamının Allah tarafından yaratıldığından değil, olup biten her şeyin Allah'ın bilgisi dâhilinde olduğundan söz edilmektedir. **3-** Ezeli İlmimizde. Koyduğumuz yasalarda. Bilgimiz çerçevesinde.

- 57:23. Kaybettiklerinize üzülmemeniz, Allah'ın verdiği şeylerle şımarmanız içindir. Allah, kendisini beğenip böbürlenene hiç kimseyi sevmez.
- 57:24. Böyleleri cimrilik ederler ve insânlara da cimrilik yapmalarını tavsiye ederler. Kim yüz çevirirse bilsin ki Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan'dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık'tır.
- 57:25. Ant olsun ki Resûllerimizi beyyinelerle¹ gönderdik. Ve insânlar haktan yana olsunlar diye Resûllerle birlikte Kitâp'ı ve mizânı² indirdik. Ayrıca kendisinde büyük bir güç ve insânlar için pek çok yararlar bulunan³ demiri bağışladık⁴, Kendisine⁵ ve Resûllerine, onların gıyabında⁶ destek olan kimseler açıkça bilinsin! Kuşkusuz Allah, Mutlak Güç Sahibi'dir, Mutlak Üstün Olan'dır.
- 1- Kanıt içeren açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgilerle. 2- Ölçü, adalet ölçüsü. Doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü, yararlı olanla zararlı olanı ayırt etme ölçüsü. Hak, adalet ve yaşamın dengesini sağlayacak ölçü. 3- Savaşta saldırı ve koruma amaçlı gerekli olan kılıç, zırh vb. savaş araç ve gereçleri gibi. 4- Kelimesi kelimesine, indirdik. Bu kelimenin bağışlama, ikram etme anlamı da vardır. Bu âyette indirmek değil, ikram etmek bağışlamak anlamındadır. 5- Dinine, tevhide. 6- Onları görmedikleri halde, onlar yanlarında değillerken de.*
- 57:26. Ant olsun ki Nûh'u ve İbrâhîm'i gönderdik. Onların soyundan Nebiler kıldık ve onlara Kitâp verdik. Gönderildikleri halktan bir kısım doğru yolu bulurken, birçoğu da fâsıktırlar.

57:27. Sonra onların izleri üzerinde art arda Resûllerimizi gönderdik. Ve Meryem Oğlu İsâ'yı gönderdik ve ona İncil'i verdik. Ona uyan kimselerin kalplerine şefkat ve merhamet koyduk. Allah'ın rızasını kazanmak için uydurdukları ve fakat gereği gibi de uymadıkları ruhbanlık¹ Bizim buyruğumuzdan kaynaklanmış değildir. Onlardan îmân edenlere ödülleri verdik. Ne var ki onların çoğu doğru yoldan çıkmış kimselerdi.

1- Ruhbanlar. *Rabb'e kul olanlar (Hıristiyan din adamları). Ruhbanlık: Kelimenin kök anlamı korkmak demektir. Bu korku, sakınma, önlem alma, ihtiyatlı olma, tedirgin olma anlamında bir korkmadır. İsm-i faili olan "Rahib" kelimesi sakınan, çekinen, ihtiyatlı olan, önlem alan kimse demektir. "Ruhban" rahip kelimesinin çoğuludur. Ruhbanlık, çekingen bir hayat sürmek, dünyadan el etek çekip, yalnızca ibadetle ilgilenerek rûhu yüceltmek demektir. Ne var ki Ruhbanlık Allah'ın dini yerine kendi yanından uydurduğu dini din edinmeye dönüştürülmüştür.*

57:28. Ey İmân Edenler! Allah için takvalı olun. O'nun Resûl'üne îmân edin ki, size rahmetinden iki pay versin. Ve size aydınlığında yürüyeceğiniz bir ışık yapsın. Sizi bağışlasın. Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

57:29. Kitâp Ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şeye güçlerinin yetmeyeceğini; lütfun Allah'ın elinde olduğunu ve onu hak edene vereceğini bilmezlik etmesin! Allah, Büyük Lütuf Sahibi'dir.

58. MÜCADELE SÛRESİ

[İniş sırası: 105, Medeni, 22 âyet.

Adını 1. âyetteki "Tucâdiluke/tartışan" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

58:1. Kocası hakkında seninle tartışan ve şikâyetle bulunan kadının sözünü Allah kesinlikle işitmiştir. Ve Allah, konuşmalarınızı işitir. Kuşkusuz ki Allah, Her Şeyi Duyan, Her Şeyi Gören'dir.

58:2. Sizden hanımlarına zihar¹ yapanlar bilsinler ki, hanımları anneleri değildir. Anneleri yalnızca kendilerini doğuranlardır. Doğrusu onlar, sözün çirkin ve asılsız olanını söylüyorlar. Kuşkusuz Allah, Çok Affedici'dir, Çok Bağışlayıcı'dır.

1- Câhiliye döneminde bir kimsenin, karısının sırtını annesinin sırtına benzeterek, "Sen bana annemin sırtı gibisin" diye yemin etmesine ve böylece eşyle bir daha ilişkiye girmeyi kendisine haram saymasına zihar deniyordu. Böylelikle kadın boşta kaldığı halde başka bir evlilik te yapamıyordu.

58:3. Hanımlarına zihar yapıp sonra da kararlarından dönenlerin, ilişkiye girmeden önce bir rekâbeyi¹ özgürlüğüne kavuşturması gerekir. İşte size, yapmanız gereken öğütleniyor. Allah, yaptığınızı her şeyden haberdardır.

1- Rekâbe özgürlüğüne kavuşmak isteyen köle demektir. Rekâbe, boyun demektir; özgürlüğü kısıtlı olan kimseler için kullanılmaktadır. Kelime anlamı olarak; gözetlenmek, gözetlemek, korumak, korunmak anlamlarına gelmektedir. Vahiy, köleliği ilk yıllarında gündemine almış ve tamamıyla kaldırmak, yok etmek sürecini başlatmıştır. Köle edinmenin tek yolu olan savaş esirleriydi. 47:4. âyetiyle bu yol tamamıyla kapatılarak bu süreç tamamlanmış kölelik sona erdirilmiştir.

58:4. Kim bulamazsa,¹ ilişkiye girmeden önce, aralıksız olarak iki ay oruç tutmalıdır. Oruç tutmaya gücü yetmeyenler, altmış yoksulu doyurmalıdır. Allah'a ve Resûl'üne îmân etmenizin gereği olarak böyle yapın. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kâfirler için çok acıklı bir azâp vardır.

1- Özgürlüğüne kavuşmak isteyen bir köleyi özgür bırakmaya gücü olmayanlar.

- 58:5. Kanıt içeren açıklayıcı âyetler indirmiş olduğumuz halde, Allah'a ve Resûl'üne muhalefet edenler, kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaklardır. Kâfirler için alçaltıcı bir azâp vardır.
- 58:6. Allah, onları dirilteceği gün, kendilerine yaptıklarını haber verecektir. Allah, onların unuttuklarını tek tek sayacak. Allah, Her Şeyi Tanıktır.
- 58:7. Allah'ın gökte ve yerde olan her şeyi bildiğinden haberin yok mu? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüleri kesinlikle O'dur. Beş kişinin, O altıncısıdır. Bundan az veya çok olsunlar ve nerede olurlarsa olsunlar O, kesinlikle onlarla beraberdir. Sonra kıyâmet günü, yaptıkları şeyleri onlara haber verecektir. Kuşkusuz Allah, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.
- 58:8. Gizlilik içinde konuşmaktan¹ yasaklandıkları halde, bu yasağa uymayarak günah, düşmanlık ve Resûl'e karşı gelmek amacıyla gizlilik içinde bir araya gelenlerden haberin var mı? Sana geldikleri zaman, Allah'ın seni selâmlamadığı şeyle seni selâmlarlar.² Kendi aralarında da: "Söylediğimiz şeylerden dolayı Allah bize azâp etse ya!"³ diyorlar. Onlara Cehennem yeter. Ona yaslanacaklar. Orası ne kötü varış yeridir.
- 1-** Aralarında kötü niyetle, kötülük yapmak düşüncesiyle. **2-** Kitâp Ehli ve Münafıklar "Es-selâmu aleyk." (Üzerine selâm olsun) yerine, (üzerine ölüm olsun) anlamında "Es-sammu aleyk." diye selâm veriyorlardı. Samm; zehir, zıkkım, ölüm anlamına gelmektedir. **3-** "Gerçekten Nebi olsaydı, söylediklerimizden dolayı Allah'ın bizi cezalandırması gerekmez miydi?"
- 58:9. Ey îmân Edenler! Bir araya geldiğiniz zaman, aranızda günah, düşmanlık ve Resûl'e karşı gelmek amacıyla görüşme yapmayın. Görüşmelerinizi birr¹ ve takvâ² konusunda yapın. Huzurunda toplanacağınız Allah'a karşı takvâ sahibi olun.
- 1-** İyi, yararlı ve doğru olan her şey, bütün iyilikler, bağışlamak, sadakat, samimiyet, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül. **2-** Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasında konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (38:28; 91:8). Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir.

- 58:10. Kuşkusuz gizlilik içinde¹ yapılan görüşmeler, İmân Edenler'i üzmemek için şeytâncadır.² Oysa şeytân, Allah'ın izni³ olmadıkça onlara bir sıkıntı verecek değildir. Öyleyse Mü'minler Allah'a tevekkül⁴ etsinler. **1-** Art niyetli olarak. **2-** Şeytânın kelime anlamı uzaklaşan, uzak olan demektir. Hakikâttен uzak olan, Hakk'a, adalete ve iyiliğe aykırı hareket eden varlık, kişi, kurum, kötülük dürtüsün, sapırtıcı telkin ve yönlendirmelerin ortak karakteristik adıdır. İnsanların içindeki kötülük dürtüsü için de şeytân denmektedir. **3-** "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre," Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği anlamlarına gelmektedir. **4-** Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; her türlü hazırlığı yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.
- 58:11. Ey İmân Edenler! Meclislerde size: "Yer açın!" denildiği zaman, hemen yer açın. Allah da size yer açar. "Dağılın!" denildiği zaman da hemen dağılın! Allah, sizden imân edenlerin ve ilim¹ verilmiş olanların derecelerini yükseltir. Allah, yaptığınız Her Şeyden Haberdardır. **1-** "Âlim, bilgi sahibi olan, bilen demektir. Ancak, Kur'an'ın "Bilmekten" kast ettiği şey: Düşünmek, akletmek, gerçeği idrak etmek ve vahyin gerçekliğine imân etmektir; Allah'ı, vahyi ve hakikati idrak etmek, kavramak ve anlamaktır. "Bilmek" ile kast edilen şey, ilim sahibi olmak değil; tevhidi bilince sahip olarak, gerçeği görmenin, bilmenin ve kavramanın bilincinde olmaktır. Kur'an'da yer alan "ilim" ve "âlim" kelimelerinin anlamı şudur: Allah'ın, nasıl bir Allah olduğunu, O'nun yüceliğini, üstünlüğünü, gücünü, her şeyi bildiğini, her şeyin yaratıcısı ve Rabb'i olduğunu idrak etmek ve ayırdına varmak demektir. Keza, kesin doğru ve gerçek bilgi kaynağının vahiy olduğuna inanmaktır. Bu nedenle, Kur'an'da yer alan her âlim kelimesine "bilgin/bilen", ilim kelimesine de "bilgi/ilim" anlamı vermek kesinlikle doğru değildir. Din adamları sınıfının en çok istismar ettikleri ve kendilerine paye çıkardıkları Kur'an'daki âlim kelimesinin hadis, tefsir, fıkıh, siyer vb. bilgileri bilmekle hiçbir ilgisi yoktur. Kur'an'da yer alan "ilim ve âlim" kelimelerinin anlamı, genellikle anlam, kavrama, idrak etme, ayırdına varma "bilgisidir."
- 58:12. Ey İmân Edenler! Resûl'le gizli¹ bir şey konuşacağınız zaman, gizli bir şey konuşmanızdan önce sadaka verin.² Bu sizin için daha hayırlıdır ve daha temizdir. Ancak bir şey bulamazsanız, bilin ki Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir. **1-** Başkası ile ilgili. **2-** Mâli bir yaptırımla gizli çekişmelere engel olunmak isteniyor.

- 58:13. Gizli bir şey konuşmadan önce sadaka vermek ağır geldi değil mi? Bunu yapamayınca Allah, size tevbe etti.¹ Artık salâtı ikâme edin, zekâtı yapın;² Allah'a ve Resûl'üne itaat edin.³ Allah yaptıklarınızdan haberdardır.
1- Allah sizin hatadan dönüşünüzü kabul etti. **2-** Bkz. 41:46. âyetin dipnotu. **3-** Bkz. 47:33. âyetin dipnotu.
- 58:14. Allah'ın kendilerine gazâp ettiği bir halka dönenleri¹ görüyor musun? Aslında onlar ne sizdendirler ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar.
1- Onları kendilerine gözetleyici, yardımcı, koruyucu ve yönetici yapanları.
- 58:15. Allah, onlara şiddetli bir azâp hazırlamıştır. Onlar, çok kötü şeyler yapıyorlar.
- 58:16. Yeminlerini kullanarak insanları Allah'ın yolundan çevirdiler. Artık onlar için alçaltıcı bir azâp vardır.
- 58:17. Onların malları ve evlatları, Allah'tan gelecek bir şeye karşı, onlara asla yarar sağlamaz. İşte onlar, ateşin halkıdır. Orada sürekli kalacak olanlardır.
- 58:18. O gün Allah, onların tamamını yeniden diriltecek. O zaman, size yemin ettikleri gibi O'na da yemin edecekler. Böylece bir şey elde edeceklerini sanacaklar. Dikkat edin! Onlar, kesinlikle yalancıdır.
- 58:19. Şeytân onları kuşattı. Böylece Allah'ın öğüdünü onlara unutturdu. Onlar, şeytânın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Şeytânın taraftarları kesinlikle kaybedenlerdir.
- 58:20. Allah'a ve O'nun Resûl'üne karşı haddi aşanlar, işte onlar zillet içindedirler.
- 58:21. Allah: "Ben ve Resûl'lerim kesinlikle galip geleceğiz." diye hükmetmiştir. Kuşkusuz Allah; Mutlak Güç Sahibi'dir, Mutlak Üstün Olan'dır.
- 58:22. Allah'a ve âhîret gününe îmân eden bir halkın, Allah'a ve O'nun Resûl'üne karşı haddi aşanlara karşı sevgi duyduklarına tanık olamazsın; isterse bunlar, babaları, çocukları, kardeşleri veya akrabaları olsun. Onlar, Allah'ın kalplerine îmân yazdığı ve kendilerini, kendinden bir rûh¹ ile desteklediği kimselerdir. Allah, onları içinden ırmaklar akan Cennet'lere koyacaktır. Onlar, orada sürekli kalacak olanlardır. Allah, onlardan hoşnut oldu, onlar da O'ndan hoşnut oldular. İşte onlar, Allah'ın taraftarlarıdır. Dikkat edin! Doğrusu Allah'ın taraftarları kurtuluşa erenlerdir.
1- Vahiy.

59. HAŞR SÛRESİ

[İniş sırası: 101, Medeni, 24 âyet.

Adını 2. âyetteki "El-Haşr/bir araya toplama" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 59:1. Göklerde ve yerde bulunanlar, Allah'ı tesbih¹ etmektedir. O, Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.
1- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesini indirgemek hurafeeden başka bir şey değildir.
- 59:2. Kitâp Ehli'nden kâfirleri sürgün için yurtlarından çıkararak O'dur. Siz, onların yurtlarından çıkacaklarını sanmamıştınız. Ve onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan¹ koruyacağına inandılar. Oysa Allah'ın buyruğu onlara hesaba katmadıkları yerden geldi. Allah, onların yüreklerine evlerinin kendi elleriyle ve îmân edenlerin elleriyle harap edileceği korkusunu saldı. Ey basiret² sahipleri! Artık ibret alın.
1- Allah'tan korumaktan kasıt, Nebi ve îmân Edenler'dir. Zira Kitâp Ehli, kalelerini Allah'tan korumak için değil, düşmanlarından, yani Nebi ve Mü'minlerden korunmak için yapmışlardı. 2- Basiret, doğru algılama, doğru idrak etme, gerçeği ve doğruyu görme, kavrama ve anlama yetisi; kavrayış, sezgi ve aydınlanma demektir. Basiret kelimesi, parlayan, parlaklığı ile göz kamaştırarak yumuşak taş cinsi demektir. Bu ismi almasının nedeni uzaktan görülmesini sağlayan bir ışık saçmasındandır.
- 59:3. Eğer Allah, onlara sürgün takdirinde bulunmamış olsaydı, kesinlikle dünyada azâp verirdi. Onlara, âhirette ateşin azâbı vardır.

- 59:4. İşte bu, onların Allah'a ve O'nun Resûl'üne muhalefet etmeleri nedeniyledir. Kim Allah'a muhalefet ederse bilsin ki Allah, cezası çok şiddetli olandır.
- 59:5. Taze hurmadan kestikleriniz veya kesmedikleriniz de ancak Allah'ın izniyledir.¹ Bu, fâsıkların perişan olmaları içindir.
1- "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre," Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği" demektir.
- 59:6. Allah'ın Resûl'üne verdiği fey'e¹ gelince, siz onlar için ne at koşturdunuz ne de deve!² Fakat Allah; Resûl'üne, dilediği kimselere karşı üstünlük verir. Allah, Her Şeye Güç Yetiren'dir.
1- Savaşmadan elde edilen ganimet. **2-** Savaşmadınız.
- 59:7. Allah'ın, beldeler halkından, Resûl'üne verdiği feyler;¹ aranızda zenginliğe neden olan, elden ele dolaşan bir zenginlik olmasın diye; Allah, Resûl, yakınlık sahipleri,² yetimler, miskinler ve yol oğlu³ içindir. Resûl size ne verdiyse onu alın. Sizi neden alıkoysaydıysa ondan vazgeçin⁴. Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Kuşkusuz Allah, Cezalandırması Çok Şiddetli Olan'dır.
1- Savaşmadan elde edilen ganimetler, gelirler. (Burada kastedilen feyler, yurtlarından çıkarılmış olanların geride bıraktıkları mallardır.) **2-** Çevirilerde, "Nebi'nin aile yakınları" olarak yer alan; "Yakınlık sahipleri" terkininin, Nebi'nin "ailesi ile aile yakınları ile bir ilgisi yoktur. "Yakınlık sahipleri;" hicret etmek de dâhil, Allah yolunda mağdur olmuş, malını mülkünü kaybetmiş olanlar, şehit yakınları ve İslâm davası için Nebi'nin yanında yer alan ihtiyaç sahipleri demektir. **3-** "İbnu's-sebil," deyim olarak "yol oğlu" demektir. Bu deyimde, "yolda kalanlar" anlamı verilmesi doğru değildir. Zira sebil, kara yolu anlamında "yol" demek değildir. Sebil, bir konuda seçim yapmak anlamında "iki yol" dan birini seçmektir, yani "tercih edilen yol" demektir. Hakk veya Bâtlı yollardan birini tercih etmektir. Bu deyimde anlamı, "yolda kalanlar" değil, bütün varlığı ile "Allah yolunda" çalışmayı seçmiş ve bundan dolayı yardıma muhtaç duruma düşmüş olanlar anlamındadır. Diğer bir anlamı da yaptığı herhangi bir şeyi imkânsızlık nedeni ile yarım kalan kimselerdir. **4-** Kimileri, âyetin bu cümlesini, âyetten bağımsız olarak ele alarak; bu âyeti, Nebi'ye, "Hüküm koyma hakkı verilmiştir." iddialarına kanıt olarak ileri sürmektedirler. Oysaki bunun Nebi'nin hüküm koyma yetkisi ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bu, tamamen "feyin" paylaşımı ile ilgili bir konudur.

- 59:8. Bu mallarda; Allah'ın lütfu ve rızasını kazanmak arzusuyla, Allah'a¹ ve Resûl'üne yardım ettikleri için yurtlarından çıkarılan ve malları ellerinden alınan, hicret etmiş olan yoksulların da hakkı vardır. Çünkü onlar özü sözü bir olanlardır.
1- Allah'ın dinine.
- 59:9. Onlardan önce Medine'yi yurt edinen ve kalplerine îmân yerleşmiş olanlar, kendilerine hicret edenleri severler. Onlara verilen ganimetlerden dolayı, -kendileri muhtaç olsa bile- kalplerinde bir kaygı, kıskançlık duymazlar. Onları kendilerine tercih ederler. Kim, kendisini cimrilikten korursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.
- 59:10. Onlardan sonra gelenler: "Rabb'imiz! Bizi ve bizden önce îmân ile göç etmiş kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde îmân edenlere karşı kin bırakma. Rabb'imiz! Kuşkusuz Sen Çok Şefkatli, Rahmeti Kesintisizsin." derler.
- 59:11. Nifak¹ çıkarıcıları görmüyor musun? Kitâp Ehli'nden Kâfir yoldaşlarına: "Eğer siz yurdunuzdan çıkarılacak olursanız, kesinlikle biz de sizinle birlikte çıkarız. Sizin aleyhinize olan konularda kimseye boyun eğmeyiz. Eğer sizinle savaşılırsa, kesinlikle size yardım ederiz." derler. Allah, tanıklık eder ki onlar gerçekten yalancıdır.
1- Nifak, birden çok inanca sahip olmak, inanmadığı halde çıkarı için ve çeşitli nedenlerle inanıyor gibi görünmek; ikircikli davranmak, Müslümlere olan düşmanlığını gizlemek demektir. Kertenkele ve yaban faresinin yer altında birçok yuvası olduğu ve bu yuvalardan hangisine gittiği bilinmediği için, bunların yuvalarına da "nufeka" ve "nafika" denmektedir.
- 59:12. Eğer yurtlarından çıkarılırsalar, münafıklar kesinlikle onlarla birlikte çıkmazlar. Eğer savaşılırsa, kesinlikle onlara yardım da etmezler. Yardım etseler bile, sıkışınca savaştan kaçarlardı. Sonra onlara güvenenler de yardımsız kalırlardı.
- 59:13. Onların yüreklerinde, Allah'a olan korkudan daha fazla size olan korku vardır. Bu onların, gerçeği kavramayan bir halk olmalarındandır.

- 59:14. Onlar, korunaklı şehirler içinde veya surlar arkasında olmadıkça, sizinle, toplu olarak karşı karşıya gelerek savaşmazlar. Kaldı ki kendi aralarında da derin ayrılıklar içindedirler. Sen, onların birlik olduklarını sanırsın, oysaki kalben farklı farklıdır. Bu, onların akıllarını doğru kullanmayan bir halk olmaları nedeniyledir.
- 59:15. Onların durumu, kendilerinden yakın zaman öncesinde yaptıkları işlerin sonucunu tatmış olanların durumu gibidir. Ve onlar için acı bir azâp vardır.
- 59:16. Onların¹ durumu tıpkı şeytânın durumu gibidir.² İnsâna: “Kâfir ol.” der. Ne var ki insân Kâfir olunca da: “Kesinlikle ben senden uzayım, ben âlemlerin Rabb’i olan Allah’tan korkarım.” der.
1- Münâfıkların. 2- Şeytânın insânı kandırmasına benzemektedir.
- 59:17. Her ikisinin de sonu, ateşin içinde sonsuza dek kalmaktır. İşte zalimlerin cezası budur.
- 59:18. Ey İmân Edenler! Allah’a karşı takvâ sahibi olun! Herkes yarın için ne hazırladığına baksın! Allah’a karşı takvâ sahibi olun. Kuşkusuz ki Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.
- 59:19. Allah’ı umursamayan, böylece kendileri ile baş başa kalan kimse-ler gibi olmayın! İşte onlar fâsıklardır.¹
1- Günaha sapan. Günahı ısrar eden. Vahyin belirlediği sınırların dışına çıkan; iyi, doğru, güzel ve temiz şeylerden uzak kalan. İnandığı halde, yaşantı olarak Kâfir olan.
- 59:20. Cehennemlikler ile Cennetlikler bir değildir. Cennetlikler, kurtuluşu eren kimselerdir.
- 59:21. Eğer Biz, bu Kur’an’ı dağa indirseydik, onu; hûşû¹ duyarak, Allah’a olan hûşûdan parça parça olmuş görürdün.² Bu örnekleri insânlar için veriyoruz ki belki düşünüp gerçeği kavrarlar.
1- Allah’a karşı derin saygı, içten sevgi duymak, canı gönülden Allah’a yönelmek, alçak gönüllü, bilinçli ve duyarlı olmak. Derin saygı ve içten sevgi beslediği; üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duyduğu yüce varlıktan ayrı düşme, uzak kalma endişesini/korkusunu taşımak. 2- Kur’an’ın konusu ve muhatabı insândır. Dolayısı ile mesajı da insânadır. Mesajın ne denli önemli olduğu, mesaja ne denli itibar

edilmesi gerektiği bir alegorik bir örnekleme ile anlatmıştır. Kâfirlerin ne kadar katı karakterli olduklarını ifade etmektedir. Âyette yer alan ve çevirilerde “korkmak” olarak anlam verilen bu kelimenin; korku, korkmak anlamına gelen ‘havf’ kelimesi ile bir ilgisi yoktur. Dolayısı ile korkma anlamı doğru değildir.

59:22. O, kendisinden başka ilâh¹ olmayan Allah’tır. Görünmeyeni ve görüneni bilendir. O, Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan’dır.

1- İlâh, (çoğulu âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtlı olsun tapılmaya lâyük görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah’ın ise bir ve kendisinden başka “gerçek ilâh” olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah’a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur’an’a baktığımız zaman İlâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-İlâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-İlâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiği değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiği olmadıklarını gösterir. Onun için Allah’a tanrı denmesi doğru değildir. “Allah ancak bir tek ilâhtır” (4:171).

59:23. O Allah ki: O’ndan başka ilâh yoktur; Melik’tir,¹ Kuddûs’tür,² Selâm’dır,³ Mü’min’dır,⁴ Muheymin’dır,⁵ Azîz’dır,⁶ Cebbâr’dır,⁷ Mutekebbir’dır.⁸ Allah, onların ortak koştukları şeylerden münezzehtir.⁹

1- Evrenin sahibidir, egemenidir, yöneticisidir. 2- Tertemizdir, her türlü eksiklikten uzaktır, saygındır, kusursuzdur. 3- Esenliktir, barıştır. 4- Mutlak güven verendir. Sonsuz güvenilendir. 5- Koruyucudur, gözeticidir. 6- Mutlak üstün olandır. 7- Bozuk işleri, toplumları düzeltendir, onarandır. 8- Büyüklük ve ululuk yalnızca O’na aittir. 9- Allah’a ait nitelikler hiçbir varlıkta yoktur.

59:24. O Allah ki: Hâlik’dır,¹ Bâri’dır,² Mûsâvvir’dır.³ En iyi nitelikler O’na aittir. Göklerde ve yeryüzünde olanlar, O’nu tesbih ederler. O, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Yasa Koyan’dır.

1- Yaratandır. 2- Aklayandır, arındıran yaratıcıdır. Örneksiz ve kusursuz yaratandır, yaratmada eşsiz ve benzersiz olandır. 3- Biçim verendir.

60. MUMTEHİNE SÛRESİ

[İniş sırası: 91, Medeni, 13 âyet.

Adını 10. âyette geçen “Femtehinûhunne/ımtihan olunan kadın” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

60:1. Ey İmân Edenler! Benim ve sizin düşmanlarınızı evliya¹ edinmeyin. Onlar, Hakk’tan size geleni inkâr ettikleri halde onlarla yakınlık kuruyorsunuz. Oysaki Rabb’iniz olan Allah’a İmân etmenizden dolayı Resûl’ü ve sizi yurdunuzdan çıkardılar. Eğer Benim yolumda mücadele etmek ve rızamı kazanmak için yola çıktığınız, niçin onlara yakınlık kurup sır veriyorsunuz? Ben, sizin gizli ve açık bütün yaptıklarınızı bilirim. Sizden kim bunu yaparsa o, kesinlikle yolun ortasından sapmış olur.

1- Koruyucu, yardımcı, yönlendirici, gözeten, destekleyici, yandaş. Kur’an’da yer alan “veli” ve velinin çoğulu olan “evliya” kelimelerine dost, dostlar olarak anlam verilmesi doğru değildir. Bu kelimeler, ahlâki anlamdaki dostluğu değil; siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, gözetilmeyi ifade etmektedir. Kur’an, “dost” için “halil” kelimesini kullanmaktadır (2:254; 4:125; 17:73; 25:28). Allah’ın isimlerinden olan “El-Veli; Sahip Çıkan, Koruyan, Gözeten, Destek Olan.” demektir.

60:2. Eğer ellerine fırsat geçirirlerse size düşman kesilirler. Elleriyle ve dilleriyle size her türlü kötülüğü yaparlar. Tekrar küfre dönmenizi temenni ederler.

60:3. Kıyâmet Günü akrabalarınız ve çocuklarınız size asla fayda sağlamazlar. Sizin aranızı ayıracaktır. Ve Allah, yaptıklarınızı En İyi Gören’dir.

60:4. Ancak İbrâhîm’in babasına: “Allah’tan olacak olana gücüm yetmez, fakat senin için bağışlanma dileyeceğim” sözü hariç.¹ İbrâhîm’de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için iyi bir örnek vardır. Onlar halklarına şöyle demişlerdi: “Biz, sizden ve sizin

Allah'ın yanı sıra kulluk² ettiğiniz şeylerden kesinlikle uzağız. Biz, sizi reddediyoruz. Siz, ilâhın yalnızca Allah olduğuna îmân edinceye kadar bizimle sizin aranızda düşmanlık ve kınama devam edecektir. Rabb'imiz! Yalnız Sana dayandık, yalnız Sana yöneldik. Ve dönüş yalnızca Sana'dır."

1- İbrâhîm'in bu isteği iyi bir örnek değildir. 2- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah'a ya da Allah'tan başka şeylere olur. Allah'a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah'tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah'a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, ünvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü'min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah'a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

- 60:5. "Rabb'imiz! Bizi Kâfirler için sınav konusu yapma. Bizi başıyla Rabb'imiz! Kuşkusuz Sen, Mutlak Üstün Olan'sın, En Doğru Karar Veren'sin."
- 60:6. Ant olsun ki, onlar, sizin için ve âhîret gününü bekleyen kimseler için iyi bir örnektirler. Kim yüz çevirirse, bilsin ki kuşkusuz Allah; Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan'dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık'tır.
- 60:7. Belki Allah, gün gelir sizinle, onlardan düşmanlık beslediğiniz kimseler arasında bir sevgi oluşturur. Allah; Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 60:8. Allah; sizi, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmaktan, onlara karşı hak neyse onu yapmaktan alıkoymaz. Kuşkusuz ki Allah, haktan ve haklıdan yana olanları sever.
- 60:9. Ancak Allah, din konusunda sizinle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanız için yardımlaşan kimselerle yakınlık kurmanızı yasaklamıştır. Kim onlarla yakınlık kurarsa, onlar zâlimlerin ta kendileridir.

60:10. Ey İmân Edenler! Sığınmak üzere size gelen Mü'min¹ kadınların hicret nedenlerini sorgulayın. Allah, onların gerçekten îmân edip etmediklerini çok iyi bilmektedir. Eğer gerçekten Mü'min olduklarını anlarsanız, onları Kâfirlere geri göndermeyin. Onlar, Kâfir erkeklere helâl değildir. Kâfir erkekler de onlara helâl değildir. Kâfirlerin bu kadınlara verdiklerini² iade edin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde onlarla nikâhlanmanızda bir sakınca yoktur. Ve Kâfir kadınları³ nikâhınızda tutmayın. Ve ne infak⁴ ettiyseniz geri isteyin. Onlar da infak ettiklerini geri istesinler. İşte bu Allah'ın aranızda verdiği hükmüdür. Allah; Her Şeyi Bilendir, En Doğru Karar Veren'dir.

1- İnanıklarını söyleyen. **2-** Mehir ve harcamalar. **3-** Kâfirlere katılan kadınları. **4-** Mehir ve harcamaları.

60:11. Eğer eşlerinizden¹ dolayı, bir şeyiniz Kâfirlere geçtiyse, sonra da ödeme sırası size geldiğinde², o zaman eşleri gitmiş olanlara infak ettikleri kadar verin. Ve siz, kendisine îmân ettiğiniz Allah'a karşı takvâ sahibi olun.

1- Kâfirlerin tarafına geçen. **2-** O Kâfirlerle savaşıp ganimet elde ederseniz, eşleri gitmiş olanlara, eşlerine ödedikleri mehiri o ganimetten verin.

60:12. Ey Nebi! İmân Eden kadınlar; Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ yapmamak, çocuklarını öldürmemek, elleri ve ayakları arasında bir iftira uydurup¹ getirmemek, maruf² olan konularda sana asilik yapmamak koşuluyla sana bi'at³ ederlerse onların bi'atlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Hiç yoktan yalan uydurup, iftirada bulunmak. **2-** Toplumun; doğru, iyi ve yararlı gördüğü; vahye uygun olan. **3-** Allah yolunda birlikte olmak için bağlılığını bildirmek, birlikte hareket edeceğine, her koşul ve durumda yanında yer alacağına dair söz vermek.

60:13. Ey İmân Edenler! Allah'ın gazâp ettiği halka dönmeyin. Kâfirlerin mezarlık halkından ümitlerini kestikleri gibi¹ onlar da âhiretten ümitlerini kesmişlerdir.

1- Onların tekrar dünyaya dönmelerinden.

61. SAFF SÛRESİ

[İniş sırası: 109, Medeni, 14 âyet.

Adını 4. âyette geçen “Saff/sıra sıra dizilmek” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 61:1. Göklerde ve yerde olanlar, Allah'ı tesbih¹ ederler. O, Mutlak Üstün Olan'dır ve En Doğru Hüküm Veren'dir.
1- Bkz. 57:1. âyetin dipnotu.
- 61:2. Ey İmân Edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?
- 61:3. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah'ın yanında en nefret edilen şeydir.
- 61:4. Allah, kendi yolunda bir duvarın taşları gibi kenetlenip saf tutarak savaşanları sever.
- 61:5. Hani Mûsâ, halkına: “Ey halkım! Benim, size Allah tarafından gönderilen bir Resûl olduğumu bildiğiniz halde, niçin bana eziyet ediyorsunuz?” demişti. Ne zaman ki onlar eğrildiler, Allah da onların kalplerini eğiltti. Allah, fâsıklar topluluğuna doğru yolu göstermez.
- 61:6. Hani Meryem Oğlu İsâ: “Ey İsrâîloğulları! Ben, elinizdeki Tevrât'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek olan, adı ahmed¹ olan bir Resûlü müjdeleyen Allah'ın Resûlüyüm.” demişti. Fakat onlara beyyineler² getirince, onlar: “Bu, apaçık bir büyüdür.” dediler.
1- Ahmed, özel isim olmayıp; “övgüye daha layık olan” anlamında sıfattır. Bu nedenle, Nebi'nin bir isminin de Ahmed olduğu iddiası doğru bir iddia değildir. 2- Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgiler.
- 61:7. İslâm'a çağrıldığı halde, uydurduğu yalanları Allah'a isnat ederek, iftira edenden daha zâlim kim olabilir? Allah, zâlim topluma doğru yolu göstermez.
- 61:8. Onlar, ağızları ile Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar.¹ Ancak, Kâfirler'in hoşuna gitmese de Allah, nûrunu tamamlayacaktır.
1- Onlar, İslâm'a çağırışı yalan ve iftiralarla engellemek istiyorlar. Ancak, bu çağırışı durdurmaya güçleri yetmeyecektir. Allah'ın yardımıyla bu çağrı hedefine ulaşacaktır.

- 61:9. Müşriklerin hoşuna gitmese de Resûl'ünü, dinin¹ tamamını bildirmek üzere doğru yolu gösteren rehberle ve Hakk Din ile gönderen O'dur.
- 1-** *Din kavram olarak, Kur'an'da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibariyle, yaşamı düzenleyen ilke ve kuralların referans alındığı "değerler" demektir. Kur'an'a göre, "yaşamı" düzenleme-de vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç Câhiliye'dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26; 109:6). Kur'an, nasıl ki Mekkeli müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini "din" olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur'an'ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de "biret dinidirler." Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur'an'î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur'an'ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur.*
- 61:10. Ey İmân Edenler! Size, can yakıcı bir azâptan kurtaracak, kazançlı bir ticaretin yolunu göstereyim mi?
- 61:11. Bu, Allah'a ve Resûl'üne îmân etmeniz; Allah yolunda, mallarınızla ve canlarınızla cihad¹ etmenizdir. İşte bu, eğer bilerseniz sizin için hayırlı olandır.
- 1-** *Allah yolunda mücadele etmek. Kararlı ve tutarlı bir şekilde özveri ile çaba göstermek, canla başla çalışmak.*
- 61:12. Sizin suçlarınızı bağışlar ve sizi içinden nehirler akan Cennetlere koyar. Ve sizi, Adn Cennetler'inde, hoş meskenlere yerleştirir. İşte bu, büyük kurtuluştur.
- 61:13. Ayrıca seveceğiniz bir şey daha: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Mü'minleri müjdele.
- 61:14. Ey İmân Edenler! Allah'ın yardımcıları olun! Meryem Oğlu İsâ'nın havarilere: "Allah yolunda benim yardımcıları kimdir?" dediği zaman, havarilerin: "Allah yolunun yardımcıları biziz." dedikleri gibi. Sonuçta, İsrâîloğulları'nın bir kısmı îmân etti, bir kısmı da inanmadı. Biz de îmân Edenler'i, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece, onlar üstün geldiler.

62. CUMUA SÜRESİ

[İniş sırası: 110, Medeni, 11 âyet.

Adını 9. âyette geçen “El-Cumua/toplanmak” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 62:1. Göklerde ve yerde bulunanların tamamı, Melik¹, Kuddûs², Mutlak Üstün Olan, En İyi Hüküm Veren Allah’ı tesbih³ etmektedir.
1- Güç ve egemenlik sahibi. Evrenin yöneticisi ve her şeyin hâkimi. 2- Tertemiz, her türlü eksiklikten uzak, saygın, kusursuz. 3- Allah’ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah’ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah’ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.
- 62:2. Ümmilere,¹ kendilerinden olan; O’nun âyetlerini okuyan, onları arındıran, onlara Kitâp’ı ve Hikmet’i² öğreten bir Resûl görevlendiren O’dur. Onlar, bundan önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler.
1- Ana kentlilere (Mekkelilere) veya daha önce kendilerine Kitâp gönderilmemiş olan topluluklara. 2- Kitâp, Kur’an’ın niteliklerinden/isimlerindedir. Kur’an’ın Allah tarafından buyrulan, kanıtlayıcı, yol gösterici, aydınlatıcı bilgi olmasını ve belirlenmiş ilkelerin ve kuralları ifade etmektedir. Hikmet, Kur’an’ın niteliklerinden/isimlerindedir. Tıpkı Kur’an ve Zikir, Kur’an ve Furkân gibi (Bkz. 62:2). Hikmet, “engel olmak” demektir: Kur’an’ın toplumu güçlendirmek, sağlamlaştırmak, baskı, zulüm ve fesadı engellemek için konulan yasa, kural ve ilkelerini ifade etmektedir. Hikmetin anlamlarından birisi de sağlıklı düşünmek, gerçeği kavramak, doğru yargıda bulunmak yetisidir. Hikmet kavramının ayrıca yargılama, karar, güçlendirmek, sağlamlaştırmak, bilmek, bilge olmak, hakem, hâkim, hüküm, hükümdar, hükümet, mahkeme, mahkûm, tahakküm, istihkâm, gibi anlamları bulunmaktadır. Hikmet kelimesine sünnet anlamı verilmesi doğru değildir.
- 62:3. Onlardan, henüz kendilerine katılmamış olan diğerlerine de.1 O, Mutlak Üstün Olan’dır, En İyi Hüküm Veren’dır.

- 62:4. İşte bu, Allah'ın hak eden kimselere verdiği lütfudur. Allah, Büyük Lütuf Sahibi'dir.
- 62:5. Tevrât'a uymakla yükümlü kılınıp da yükümlülüğünü yerine getirmeyen kimselerin durumu, ciltlerle kitâp taşıyan eşeklerin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan toplumun düştüğü durum ne kötüdür. Allah, zâlim¹ toplumu doğru yola iletmez.
1- *Vahyin hükümlerine uymayarak; kendilerine zarar verenleri, kendilerine kötülük yapanları.*
- 62:6. De ki: "Ey Yahudiler! Eğer diğer insanların değil de yalnızca kendinizin Allah'ın velileri olduğunuza inanıyorsanız ve bu iddianızda samimi iseniz, haydi hemen ölümü isteyin."¹
1- *Ölümü isteyin de velinize bir an önce kavuşmuş olun.*
- 62:7. Yaptıkları şeyler nedeniyle, hiçbir zaman ölümü temenni etmezler. Allah, haksızlık edenleri en iyi bilendir.
- 62:8. De ki: Kendisinden kaçtığınız ölüm, kesinlikle karşınıza çıkacaktır. Sonra, görünmeyen ve görünen her şeyi bilene döndürüleceksiniz. O, size yaptıklarınızı haber verecektir.
- 62:9. Ey İmân Edenler! Cuma¹ günü salât² için seslenildiği zaman, alışverişi³ bırakıp, hemen Allah'ın öğüdüne koşun. Eğer bilerseniz, bu, sizin için hayırlı olandır.
1- *Toplanma günü. 2-* *Cuma Namazı için. Âyette yer alan "salâttan kasıt, namazdır. Adına Cuma namazı denilen bu namaz, diğer namazlardan "önem, amaç ve içerik" olarak farklıdır. Bu namaz: Şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmek, dayanışma ve yardımlaşmayı gerçekleştirmek; bilgilenmeyi, bilinçlenmeyi, haftalık gündemi paylaşmayı amaçlayan bir namazdır. Kur'an'ın, Bakara Suresi 238. âyette "es-salâtu'l-vustâ" yani en hayırlı, en yararlı namaz dediği bu namaz, haftada bir kez tekrarlanan, sosyal ve siyasal dayanışmayı gerçekleştirmek için toplumu bir araya getiren bir namazdır. 3-* *Tüm işlerinizi.*
- 62:10. Salâtı kaza¹ ettikten sonra, hemen yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ın öğütlerini hiç unutmayın. Umulur ki, böylece kurtuluşa erersiniz.
1- *Namazı kıldıktan sonra.*
- 62:11. Bir kısım insanlar, ticaret ve eğlence görünce, seni bırakarak ona yönelip gittiler. De ki: "Allah'ın katında olanlar, eğlenceden ve ticaretten daha hayırlıdır ve Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

63. MUNÂFİKÛN SÛRESİ

[İniş sırası: 104, Medeni, 11 âyet.

Adını 1. âyette geçen "Münafikûn/münafık '(ikiyüzlü)" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 63:1. Münâfiklar¹ sana geldiklerinde: "Biz, tanıklık ederiz ki, kuşkusuz sen, Allah'ın Resûl'üsün." dediler. Elbette ki Allah, senin, Kendisinin Resûl'ü olduğunu biliyor. Fakat Allah tanıktır ki, Münâfiklar, kesinlikle yalancılardır.
1- Münafık, içten "bitmiş, tükenmiş ve îmânı kalmamış, omurgasız, onursuz ve iki -yüzlü kimse demektir. Münafık, îmân konusunda dürüst ve samimi olmayan, tıpkı tarla faresinin yuva değiştirdiği gibi, yer değiştiren: işlerine gelince Mü'min, işlerine gelince Kâfir olan kimse.
- 63:2. Onlar, yeminlerini kalkan yapıyorlar.¹ Böylece insanları, Allah'ın yolundan saptırıyorlar. Kuşkusuz, yaptıkları şey çok kötüdür.
1- Yalanlarını ve sahtekârlıklarını yeminleri ile gizliyorlar.
- 63:3. Bu şundandır: onlar önce îmân ettiler sonra küfrettiler. Bu nedenle, onların kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar, gerçeği kavrayamazlar.
- 63:4. Onlara baktığında, dış görünüşleri itibariyle, seni hayran bırakırlar. Konuştuklarında, sözlerine itibar edersin. Aslında, elbise giydirilmiş kütükler gibidirler. Her bağırtıyı kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar, düşmandırlar, onlara karşı dikkatli ol. Allah, onların canlarını alsın! Nasıl da döndürülüyorlar!

- 63:5. Ve onlara, “Gelin, Allah’ın Resûl’ü sizin için bağışlanma dilesin.” dendiği zaman; tersleyerek, büyüklük taslayıp, çekip gittiklerini görürsün.
- 63:6. Zaten onlar için bağışlanma dilesen de dilemesen de fark etmez. Allah, onları asla bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, böyle fâsık halkı asla doğru yola iletmez.
- 63:7. Onlar, Allah’ın Resûl’ünün yanında bulunanlara, “Yardım etmeyin ki, dağılıp gitsinler.” diyenlerdir. Oysa göklerin ve yeryüzünün bütün hazineleri Allah’ındır. Ancak, münâfıklar, bu gerçeği kavrayamıyorlar.
- 63:8. “Eğer Medine’ye dönecek olursak, mutlaka daha güçlü olan, güçsüz olanı, oradan sürüp çıkarır.” diyorlar. Oysa izzet;¹ Allah’ın, O’nun Resûl’ünün ve inananlarındır. Fakat münâfıklar bu gerçeği bilmiyorlar.
1- Yüksek onur, şeref, büyük itibar, yücelik, saygınlık, üstünlük, güç.
- 63:9. Ey İmân Edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi, Allah’ın öğütlerini dinlemekten alıkoymasın. Kimler bunu yaparsa, bilsinler ki asıl kaybedenler onlardır.
- 63:10. Herhangi birinize ölüm gelip çatıp da “Rabb’im! Ölümümü yakın bir zamana kadar ertelesen de böylece ben de sadaka¹ versem ve iyilerden olsam.” demezden önce, size rızık olarak verdiklerimizden karşılıksız yardımda bulunun.
1- Bkz. 57:18. âyetin dipnotu.
- 63:11. Allah, sûresinin sonu gelmiş hiç kimseyi asla ertelemez. Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.

64. TEĞABUN SÛRESİ

[İniş sırası: 108, Medeni, 18 âyet.

Adını 9. âyette geçen “Teğâbun/birbirini aldatma” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 64:1. Göklerde ve yeryüzünde olan her şey Allah’ı tesbih¹ eder. Mülk² yalnızca O’nundur. Hamd³ O’nadır. O’nun gücü her şeye yeter.
1- Bkz. 59:1. âyetin dipnotu. **2-** Mutlak egemenlik. **3-** Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla “hamd”, verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaratıcı’nın sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. *Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık.*
- 64:2. Sizi yaratan O’dur. Böyleyken; îmân edeniniz var, kâfir olanınız var. Allah, yaptıklarınızı görmektedir.
- 64:3. Gökleri ve yeri Hakk ile yarattı. Size, en iyi biçimle biçim verdi. Ve dönüş yalnızca O’nadır.
- 64:4. Göklerde ve yerde olanları bilir. Gizlediklerinizi de açığa vurduğunuz da bilir. Allah, göğüslerin özünü en iyi bilendir.
- 64:5. Kâfirlerin yaptıkları şeylerin bedelini nasıl ödediklerinin haberi size gelmedi mi? Onlar için acı bir azâp vardır.
- 64:6. İşte bu, Resûlleri kendilerine açık kanıt içeren bilgilerle geldiklerinde: “Bir beşer mi bizi doğru yola iletecek?” diyerek, kabul etmeyerek yüz çevirmelerindendir. Allah’ın onların îmân etmelerine ihtiyacı yoktur. Allah, Hiçbir Şeye Muhtaç Olmayan’dır, Övgüye Değer Yegâne Varlık’tır.
- 64:7. Kâfirler kesinlikle tekrar diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: “Rabb’ime ant olsun ki kesinlikle diriltileceksiniz. Sonra yaptıklarınızın tamamı size haber verilecektir. Ve bu, Allah için çok kolaydır.
- 64:8. O halde, Allah’a, Resûl’üne ve indirdiğimiz nûra¹ inanın. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.
1- Işığa. *Yolunuzu aydınlatan vahye.*

- 64:9. Toplanma günü için sizi bir araya toplayacağı gün, işte O Gün aldanma¹ günüdür. Kim Allah'a îmân eder ve salihâtı yaparsa,² Allah onun kötülüklerini örter ve onu içinde kesintisiz olarak, sürekli kalacağı, içinden nehirler akan Cennetlere koyar. İşte bu, büyük kurtuluştur.
1- *Kimin alandığının, kimin zarar ettiğinin ortaya çıktığı gündür. 2-* *"İmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkihini "imân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan imândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.*
- 64:10. Kâfirlik eden ve âyetlerimizi yalanlayanlar; işte onlar, ateş halkıdır- lar ve orada sürekli kalacak olanlardır. O, ne kötü bir varış yeridir.
- 64:11. Allah'ın izni¹ dışında hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a îmân ederse, Allah, onun kalbini doğruya yöneltir. Allah, Her Şeyi En İyi Bilen'dir.
1- *"Allah'ın izni ile", terkihi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre, Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği" anlamlarına gelmektedir.*
- 64:12. Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin.¹ Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki Resûl'ümüze düşen yalnızca açıkça tebliğ etmektir.²
1- *İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılgıdır. Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tabi olmak demek, Allah'a yani vahye tabi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelamı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyetler", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatın emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına de-*

ğil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkibi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir. 2- Çağrıda bulunmaktır.

- 64:13. Allah! Kendisinden başka ilâh olmayandır. İmân Edenler, yalnızca Allah'a tevekkül¹ etsinler.
1- Allah'a güvenme, O'na dayanma; her türlü çabayı gösterdikten sonra sonucu Allah'a bırakma.
- 64:14. Ey İmân Edenler: Doğrusu, eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olabilir. Onlara karşı dikkatli olun. Eğer affeder, kusurlarını görmezden gelerseniz ve bağışlarsanız, bilin ki kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.
- 64:15. Mallarınız ve çocuklarınız yalnızca bir fitnedir¹. Büyük ödül, Allah'ın yanındadır.
1- Fitne, baskı ve zulüm; samimiyet sınavı; aldatma ve aldatılma demektir. Ateşte yakmak anlamındaki fetn kökünden türemiştir. Fitne, "Alın, gümüş gibi değerli maddelerin kendileriyle kaynaşmış olan değerli maddelerden ayrıştırılması, yani saflaştırılması amacı ile yüksek ateşte eritilmesi işlemidir." Bu işleme benzetilerek "fitne," kişinin samimiyetinin gerçek olup olmadığının ortaya çıkması için; savaş, baskı, zulüm, zenginlik, yoksulluk, hastalık, ölüm, ün, mevki, mal, mülk gibi konularda tâbi tutulduğu samimiyet sınavıdır. Bir nevi samimiyetle, samimiyetsizliğine ortaya çıkmasını sağlayan yüksek ateştir.
- 64:16. Gücünüz yettiğince Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Dinleyin ve itaat edin. Kendi iyiliğiniz için infak edin.¹ Kim benliğinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.
1- İhtiyacı olanlara ve yararlı işlere karşılıksız yardımda bulunun.
- 64:17. Eğer Allah'a güzel bir ödünç vererseniz,¹ onu size kat kat fazlasıyla geri öder ve sizi bağışlar. Allah; Çok Şükreden'dir², Çok Hoşgörülü'dür.
1- Malınızı Allah yolunda harcarsanız, ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yardım ederseniz. 2- Fazlasıyla karşılık verendir.
- 64:18. Görünmeyen ve görünen her şeyi bilendir. Mutlak Üstün Olan'dır, En İyi Hüküm Veren'dir.

65. TALÂK SÛRESİ

[İniş sırası: 99, Medeni, 12 âyet.

Adını 1. âyetteki Talâk/boşanma konusundan almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

65:1. Ey Nebi! Kadınları boşayacağınız zaman, iddet¹ sürelerini gözeterek boşayın ve iddetlerini sayın. Rabb'iniz Allah'a karşı takvâ sahibi olun. Açıkça fahşâ² yapmadıkça onları evlerinden çıkarmayın; onlar da çıkmassınlar. Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, kesinlikle kendisine haksızlık etmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah bundan sonra yeni bir hadis³ ortaya çıkarır.

1- Boşanan kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre. Bu süre üç iddet ve üç temizlik süresidir. Bu da üç ay demektir. **2-** Her türlü aşırılık. Edepsizlik, hayâsızlık. **3-** Durum.

65:2. Bekleme süreleri tamamlandığında onları ma'rûfa¹ uygun olarak tutun veya ma'rûfa uygun olarak onlardan ayrılın. Ve sizden adalet sahibi iki kişi tanık olsun. Tanıklığı, Allah için yerine getirin. İşte Allah'a ve âhiret gününe îmân edenlere verilen öğüt budur. Kim Allah için takvâ sahibi olursa, Allah, ona bir çıkış yolu nasip eder.

1- Ma'rûf: İyi, doğru, yararlı, güzel olan, toplumsal değer yargılarına göre ve toplumsal uzlaşî ile doğru olduğu kabul edilen ve Vahye uygun olan demektir.

65:3. Ve Allah, ona ummadığı yerden rızık verir. Kim Allah'a tevekkül¹ ederse, O, ona yeter. Kuşkusuz Allah, buyruğunu yerine getirir. Allah, her şey için bir ölçü belirlemiştir.

1- Allah'a güvenmek, O'na dayanmak; kendi payına düşen her şeyi yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak.

65:4. Kadınlarınızdan adet görmekten umudunu kesenler hakkında¹ kuşku duyarsanız, o zaman onların iddetleri² üç aydır. Ve adet görmeyenlerin de. Hamile kadınların bekleme süresi ise doğum yapıncaya kadardır. Kim Allah için takvâ sahibi olursa, Allah ona işinde kolaylık sağlar.

1- Kimi çevirilerde, "adet görmeyenler" ifadesine, "henüz" kelimesi de ilave edilerek; "henüz adet görmeyenler," yani "Yaşları itibarıyla çocuk oldukları için adet görmeyenler." şeklinde yanlış anlam verilmektedir. Oysaki "adet görmeyenler" ifadesinin çocuk yaşta olmakla bir ilgisi yoktur. Adet görmeyenler ile kast edilen şey biyolojik sorunlar nedeniyle "ay hali" olamamaktır. Zira kimi kadınlar ya hiç ay hali olamamakta ya da düzensiz (uzun aralıklarla) olmakta veya belli bir yaştan sonra ay halinden kesilmektedirler. Zaten âyette kullanılan olumsuzluk edatı "henüz" anlamındaki "lemma" edatı değil, "kesin olumsuzluk" bildiren edat olan "lem" olumsuzluk edatıdır. Buna göre doğru anlam, "ay hali olamayanlar"dır. Bu âyetten hareketle küçük yaşta kız çocuğu ile evlenilmeği uygun görme ahlâksızlığı Allah'a iftira atmaktır. 2- Bekleme süreleri.

65:5. İşte bu, Allah'ın size indirdiği buyruğudur. Kim Allah için takvâ sahibi olursa, onun kötülüklerine kafir¹ olur ve ona yüce, üstün bir ödül verir.

1- Kötülüklerini örter.

65:6. Oturduğunuz yerin bir bölümünde gücünüz yettiğince onları oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için, zarar verecek bir şey yapmayın. Eğer hamile iseler, doğum yapıncaya kadar onlara karşılıksız yardımda bulunun. Sonra emzirirlerse ücretlerini verin. Aranızda konuşarak en iyi ve uygun olacak bir şekilde anlaşın. Eğer bir zorlukla karşılaşılırsanız o zaman emzirme işini başkasına yaptırın.

- 65:7. Varlık sahibi olanlar, varlıklarına göre karşılıksız yardım etsinler. Durumu müsait olmayan da Allah ne verdiyse ondan versin. Allah, bir kimseyi, kendisine verdiğinden fazlasıyla sorumlu tutmaz. Allah, zorluğun ardından bir kolaylık verecektir.
- 65:8. Nice kasaba halkı, Rabb'lerinin buyruğuna ve O'nun Resûllerine başkaldırdılar da Biz de onları şiddetli bir hesaba çektik ve onları korkunç bir azâpla cezalandırdık.
- 65:9. Böylece işinin vebâlini tattı. İşinin sonu da hüsrân oldu.
- 65:10. Allah, onlara şiddetli bir azâp hazırladı. Ey İmân Eden sağlıklı düşünen akıl sahipleri, Allah için takvâ sahibi olun. Allah, size zikir¹ indirmiştir.
1- Öğüdü, Hatırlatıcıyı, Kur'an'ı.
- 65:11. İmân eden ve sâlihât¹ yapan kimseleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, Allah'ın apaçık olan âyetlerini size okuyan bir Resûl gönderdi. Kim, Allah'a imân eder ve sâlih¹ olanı yaparsa, Allah onu, içinden ırmaklar akan ve içinde kesintisiz olarak sürekli kalacakları Cennetlere koyar. Allah, onu en iyi şekilde rızıklandıracaktır.
1- Bkz. 64:9. âyetin 2. dipnotu.
- 65:12. Allah, yedi göğü ve benzer şekilde yeryüzünü yaratandır. Allah'ın her şeye gücünün yettiğini, Allah'ın bilgisinin her şeyi kuşattığını bilesiniz diye, buyruğu onlar arasında iner durur.¹
1- Allah'ın buyruğu yer ile gök üzerinde ortaya çıkmaktadır. (Tecelli etmektedir.) Onun yasaları, bütün varlıklar üzerinde egemenliğini sürdürmektedir.

66. TAHRÎM SÛRESİ

[İniş sırası: 107, Medeni, 12 âyet.

Adını 1. âyetteki “Tuharrimu/harâm kılmak” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

66:1. Ey Nebi! Eşlerinin hoşnutluğunu gözeterek, Allah'ın helâl kıldığı şeyi niçin kendine harâm kılıyorsun?¹ Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Helâl ve harâm kılma yetkisi, hakkı yalnızca Allah'a aittir. Nebi de dâhil hiç kimsenin helâl ve harâm belirleme hakkı ve yetkisi yoktur.

66:2. Allah, yeminlerinizi, kefaretni ödeyerek çözmeyi size farz¹ kılmıştır. Allah, sizin mevlânızdır.² O; Her Şeyi Bilen'dir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Zorunlu yükümlülük. Meşru. 2- Yakın olan, yardım eden, koruyan, yol gösteren, veli, efendi, yönetici. Mevlâ, yalnızca Allah'tır. Allah'tan başkasına Mevlâ, Mevlâna demek şirktir. Veli kelimesinin eş anlamlısıdır.

66:3. Hani Nebi, eşlerinden birine aralarında kalmak üzere bir hadis¹ söylemişti. Fakat o eşi, söylenen şeyi başkasına söyleyince, Allah Nebi'ye bunu izhâr² etti. Nebi de bir kısmını açıklamış ve bir kısımdan da vazgeçmişti. Eşine, bundan haberdar olduğunu söyleyince, eşi: “Bunu sana kim haber verdi?” deyince, Nebi: “Bana, Her Şeyi Bilen, Her Şeyden Haberdar Olan bildirdi.” demişti.

1- Söz. 2- Görünür kılma, ortaya çıkarma.

- 66:4. Siz ikiniz Allah'a tevbe etmelisiniz. Çünkü ikinizin de kalbi yanlış düşüncelere yöneldi. Eğer ona karşı dayanışmaya girerseniz hiç kuşkusuz Allah ona mevlâdır.¹ Cibrîl² ve îmân edenlerin sâlihleri³ ve bunlardan başka melekler de onun yanındadırlar.
1- Yakın olan, yardım eden, koruyan, yol gösteren. **2-** 2:97. âyetin dipnotu. **3-** Kötülüğe karşı mücadele eden, bozuk olan şeyi düzelten, iyileştiren, yapıcı olan, iyiyeye yönlendiren, samimi, dürüst ve seçkin.
- 66:5. Eğer o sizi boşarsa, Rabb'inin ona sizden daha hayırlı olan; Allah'a teslim olan, îmân eden, saygıda kusur etmeyen, tevbe eden, kul-luk eden, seyahat eden¹ dul ve bakire eşler vermesi umulur.
1- Yol birlikteliği yapan. Allah'ın dinine hizmet için sefere çıkan.
- 66:6. Ey Îmân Edenler! Kendinizi ve yakınlarınızı, yakıtı taşlar ve insanlar olan ateşten koruyun. Onun üzerinde, Allah'ın buyruklarına karşı gelmeyen ve buyrulan şeyi yapan çok güçlü ve acımasız melekler¹ vardır.
1- Güçler.
- 66:7. Ey Kâfirler! Bugün özür dilemeyin! Siz, yalnızca yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz.
- 66:8. Ey Îmân Edenler! Öğüt veren bir tevbe¹ ile Allah'a tevbe edin. Umulur ki Rabb'iniz, kötülüklerinizi örter ve sizi altından nehirler akan Cennetlere koyar. O Gün Allah, Nebileri ve onlarla beraber olanları asla üzmeyecektir. Onların ışıkları önlerini ve yanlarını aydınlatır. "Rabb'imiz, bizim ışığımızı tamamla ve bizi bağışla. Kuşkusuz Sen, Her Şeye Güç Yetiren'sin." derler.
1- Kesin bir pişmanlık duygusuyla, kalıcı etkisi olan bir samimiyetle. Tevbe, dönüş yapmak, Allah'a yönelmektir (Bkz. 13:30). Bağışlanmaya konu olan şeyleri terk etmektir. Yapılan kötülükten, yanlıştan, haksızlıktan, günahahtan kesin olarak vazgeçmek ve yaptığını düzeltmektir. Pişmanlığın sözle ifade edilmesi tevbe değildir. Tevbe etmek, bağışlanma dilemek değildir; "bağışlanma dilemek" "istiğfar"da bulunmaktır.
- 66:9. Ey Nebi! Kâfirlere ve münâfıklara karşı mücadele et. Ve onlara kararlılık göster.¹ Onların varacağı yer Cehennem'dir. O ne kötü dönüş yeridir.
1- Ödünsüz ol.

- 66:10. Allah, Kâfirlere Nûh'un ve Lût'un hanımlarını örnek verdi. İkisi de iyi kullarımızdan iki kulumuzla evliyidiler. Fakat onlara hainlik ettiler. Bu yüzden Allah'tan gelen şeye karşı, kocalarının onlara bir faydası olmadı. Onlara: "İkiniz de girenlerle birlikte ateşe girin." denildi.
- 66:11. Allah, îmân eden kimselere, Firavun'un hanımını örnek verdi. Hani o, "Rabb'im! Katında, benim için Cennet'te bir ev yap. Beni Firavun ve yaptıklarından kurtar. Ve zâlimler topluluğundan beni kurtar." demişti.
- 66:12. İmran kızı Meryem; ırzını korumuştı. Ona ruhumuzdan üfledik. O, Rabb'inin kelimelerini¹ ve kitâplarını² tasdik etti ve gönülden saygı gösterenlerden oldu.
- 1- Takdir edilmiş hüküm. "Allah'ın kelimeleri" deyimi "Allah'ın sözleri" anlamını değil, Allah'ın yarattığı evreni, sonsuz, sınırsız mutlak yaratma gücünü ve ilmini ifade etmektedir. 2- Yasalarını, hükümlerini.*

67 - MULK SÛRESİ

[İniş sırası: 77, Mekki, 30 Âyet.

Adını 1. âyette yer alan “El-Mülk/egemenlik” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 67:1. Mutlak egemenliği elinde bulunduran Allah, ne kutludur! O, Her Şeye Gücü Yeten’dir.
- 67:2. Hanginizin daha iyi iş yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratan O’dur.¹ O, Mutlak Üstün Olan’dır, Çok Bağışlayıcı’dır.
1- Allah, insana akıl vererek, özgür irade sahibi kılarak; istediği şeyi yapma hakkı tanıyarak yeryüzünü yönetmeyi ona bırakmıştır. Onlarca âyette de ifade edildiği gibi insan yeryüzünün “halîfesi” olarak tayin edilmiştir. Halîfelik siyasi bir yapının adı değil, insanların tamamını kapsayan bir yapının adıdır. Yeryüzünün halîfesi olmak demek; yeryüzünü imar etme, düzenleme sorumluluğu demektir. İşte bu sorumluluk aynı zamanda insanın sınav alanıdır. Bu sınav, insanın “işini iyi veya kötü yapma sınavıdır.” Bu açıdan değerlendirildiğinde, Allah yeryüzünün “insana dair alanını yönetmiyor” denebilir. Zaten eğer Allah yönetmeyi insana bırakmamış olsaydı yani Kendisi yönetiyor olsaydı yeryüzünde zerre kadar kötülük, haksızlık ve yanlışlık olmazdı. Onun için yeryüzünde gerçekleşen kötülüklerin tamamı insana aittir.
- 67:3. Gökleri yedi tabaka halinde yaratan O’dur. Rahmân’ın yaratmasında bir düzensizlik göremezsin. Bak bakalım, işleyiş yasalarında bir uygunsuzluk görebilecek misin?
- 67:4. Sonra, tekrar tekrar bir daha bak! Gözlerin, bitkin ve aradığını bulamamış bir halde sana geri döner.
- 67:5. Ant olsun ki Biz, yakın gökyüzünü kandillerle süsledik. Onları, şeytânlar¹ için asılsız şeyler söyleme malzemesi yaptık. Onlar için ateşin azâbını hazırladık.
1- Aldatıcılar için. Aldatıcılardan olan kâhinler, falcılar; yıldızları kullanarak uydurdukları yalanlarla insanları aldatmaktadırlar.
- 67:6. Kâfirler için Cehennem azâbı vardır. Ve o, ne kötü varış yeridir.
- 67:7. Oraya atıldıklarında, onun kaynayan korkunç sesini duyarlar

- 67:8. Neredeyse öfkesinden çatlayacak gibi olur. Oraya her grup atıldığında, onun bekçileri onlara: “Size uyarıcı gelmedi mi?” diye sorar.
- 67:9. Onlar, “Evet, bize uyarıcı geldi, fakat biz onu yalanladık. Allah, hiçbir şey indirmemiştir, siz büyük bir sapkınlık içindediniz.” dedik.
- 67:10. “Eğer dinlemiş veya düşünmüş olsaydık, şimdi alevli ateşin halkı içinde olmazdık.” dediler.
- 67:11. Böylece suçlarını itiraf ettiler. Rahmetten uzak olsun Cehennemlikler.
- 67:12. Rabb’lerine gizlide¹ içtenlikle saygı duyanlara ise bağışlanma ve büyük ödül vardır.
1- Kimsenin olmadığı, görmediği ve bilmediği durumlarda.
- 67:13. Sözüünüzü gizleseniz de açığa vursanız da fark etmez; O, göğüslerde olanı En İyi Bilen’dir.
- 67:14. Yaratan, yarattığını bilmez mi? O, Bütün Ayrıntıları Bilen’dir, Her Şeyden Haberdar’dir.
- 67:15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O’dur. Artık onun üzerinde dilediğinizce dolaşın ve O’nun rızıkından yişin. Sonunda dönüş O’nadır.
- 67:16. Gökte Olan’ın¹, sizi yerin dibine batırmayacağından emin mi oldunuz? Bir de bakmışsınız yer sarsılıyor!
1- Mekândan münezzehe olan Allah’ın, gökte olması mekânsal değil, alegoriktir: Bu, Allah’ın evrene koyduğu yasaların mecazi/temsili anlatımıdır. Alegori; bir fikrin, davranışın eylemin, duygunun, bir kavramın ya da bir nesnenin simgelerle, sembollerle ifade edilmesi. Bir metnin içerisinde verilmek istenen mesajın doğrudan değil, çeşitli simgeler aracılığıyla anlatılması demektir.
- 67:17. Ya da gökte olanın üzerinize taş yağdırmayacağından emin misiniz? O halde, uyarımın nasıl olduğunu yakında bileceksiniz.
- 67:18. Ant olsun ki, onlardan öncekiler de yalanladılar. Yok saymam nasılmış gördüler.
- 67:19. Gökyüzünde sıra sıra süzülerek, kanat çırparak uçanları görmüyorlar mı? Onları havada Rahmân’dan başkası tutmuyor. Kuşkusuz O, Her Şeyi Gören’dir.
- 67:20. Yoksa Rahmân’dan başka, size yardım edecek¹ ordunuz mu var? Kâfirler yalnızca bir aldanış içindedirler.
1- Rahmân’a karşı sizi koruyabilecek.

- 67:21. Veya O, rızkınızı kesse, size kim rızık verebilir? Bilakis, onlar haddi aşmada ve nefrette ısrar ettiler.
- 67:22. O halde, yüzüstü sürünerek giden mi, yoksa dosdoğru yolda düzgün yürüyen mi hedefine varır?
- 67:23. De ki: “Sizi biçimlendiren; size iştme, görme ve idrak etme gücü veren O’dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz?”
- 67:24. De ki: “Sizi, yeryüzünde çoğaltıp yayan O’dur. Ve O’na toplanıp götürüleceksiniz.”
- 67:25. “Eğer doğru söylüyorsanız, yaptığınız bu uyarı ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.
- 67:26. De ki: “Bunu yalnızca Allah bilmektedir. Ben, sadece apaçık bir uyarıcıyım.”
- 67:27. Onu yakından gördükleri zaman, Kâfirlerin yüzleri kötüleştirdi. Onlara: “İşte bu, sizin isteyip durduğunuz şey!” denildi.
1- “Ne zaman olacaktı, gelsin de görelim.” diye alaya aldığınız gün.
- 67:28. De ki: “Bakın, Allah beni ve benimle birlikte olanları ister yok eder ister merhamet eder; peki, Kâfirleri acıklı azâptan kim koruyacak?”
- 67:29. De ki: “O, Rahmeti Kesintisiz Olan’dır. O’na îmân¹ ettik ve O’na tevekkül² ettik. Artık kimin apaçık bir sapkınlık içinde olduğunu yakında bileceksiniz.”
1- Îmân; güvenli olmak, emin olmak, onaylamak, gönülden benimsemek, korku ve endişeden emin kılmak, güven vermek demektir. Îmân, bilginin, bilimin konusu değildir, aklın ve kalbin konusudur. Îmân dogma değildir, akletmeden, sorgulamadan, emin olunmadan, kanıt aramaksızın, inanmaya îmân denemez. Îmân etmek; emin olmayı, emin olmak bilmeyi, bilmek akli gerektirir. Kendi akli ile îmân etmeyenin, kendi akli ile inkâr edenden farkı yoktur. Îmân eden kimseye Mü’min denir. 2- Allah’a güvenmek, O’na dayanmak; her türlü hazırlığı yapıp, yapılması gereken her şeyi yaptıktan sonra sonucu Allah’a bırakmak.
- 67:30. De ki: “Düşünsenize, şayet suyunuz yeraltına çekilse, size akarsuyu kim getirebilir?”

68. KALEM SÛRESİ

[İniş sırası: 2, Mekki, 52 âyet.

Adını 1. âyetteki “Kalem” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 68:1. Nûn. Kaleme ve satır satır yazdıklarına ant olsun ki,
68:2. Rabb'inin nimeti¹ ile sen mecnûn² değilsin.
*1- Rabb'inin sana verdiği akıl, zekâ, güzel ahlâk vb. Nebilik görevi, vahiy.
2- Cinlenmiş, deli.*
- 68:3. Senin için minnet altında bırakmayan bir ödül vardır.
68:4. Sen, kesinlikle büyük bir ahlâk üzerindesin.
68:5. Yakında göreceksin, onlar da görecekler!
68:6. Kimmiş meftun¹ olan.
1- Fitnelenmiş. Baştan çıkmış, yoldan çıkmış, şaşkın.
- 68:7. Kuşkusuz Rabb'in, kimin Kendi yolundan saptığını çok iyi bilir;
doğru yolda olanları da en iyi O bilir.
68:8. O halde yalanlayanlara boyun eğme.
68:9. Onlar, uzlaşmacı olmanı ve böylece de seninle uzlaşmayı isterler.
68:10. Hiç durmadan yemin eden¹ düzenbazlara boyun eğme.
1- Haklı ve doğru olan kimseler olduklarına dair.
- 68:11. Devamlı kusur arayıp laf taşıyan iftiracılar,
68:12. Sürekli iyi şeyleri engelleyip haddi aşan günahkârlara,
68:13. Zorba, kötü karakterli kimselere;
68:14. Mal ve oğulları¹ var diye.
1- “Mal ve oğul”, “çevre ve güç sahibi, servet ve mal sahibi, imkân ve şöhret sahibi” anlamında bir deyimdir.
- 68:15. Ona âyetlerimiz okunduğu zaman: “Bunlar evvelkilerin masalları.” der.
68:16. Yakında hortumunun üzerine damga basacağız.¹
1- Gücünü elinden alıp, burnunu sürteceğiz.

- 68:17. Kuşkusuz Biz onları belalandırdık.¹ Tıpkı, bahçelerinin ürünlerini sabah erkenden² toplayacaklarına dair sözleşen³ bahçe sahiplerini belalandırdığımız gibi.
1- Samimiyet sınavına tâbi tuttuk. 2- İhtiyaç sahiplerinin hakkını gözetmeksizin. 3- Allah'ın iradesini hesaba katmadan.
- 68:18. Bir istisna da yapmıyorlardı.¹
1- Yapacakları işi kesin ve garantili görerek; Allah'ı hesaba katmadılar.
- 68:19. Fakat onlar daha uyanmadan, Rabb'in tarafından bir dolaşan onun üzerinde dolaştı.
- 68:20. Böylece, bahçeleri, üzerinde hiç ekin olmayan kara toprak gibi oldu.
- 68:21. Sabah olunca birbirlerine seslendiler.
- 68:22. Eğer, ürününüzü toplayacaksanız, tarlanıza sabah erkenden gidin!
- 68:23. Hemen, sessizce yola koyuldular.
- 68:24. "Sakın ha! Bugün aranızda hiçbir ihtiyaç sahibi girmesin."
- 68:25. İhtiyaç sahiplerini göz ardı ederek erkenden gittiler.
- 68:26. Fakat onu gördüklerinde: "Herhalde yanlış yere geldik!" dediler.
- 68:27. "Hayır! Biz, mahrum bırakılanlarız."
- 68:28. En makul düşünenleri: "Ben, size tesbih¹ etmeliyiz dememiş miydiniz?" dedi.
1- Allah'ı hesaba katmalıyız. Bu kıssa ile anlatılmak isten şey: Her zaman ve her işte Allah'ı hesaba katmalıyız. Sahip olduğumuz her şeyin gerçek sahibinin Allah olduğunu, sahip olduğumuz her şeyi Allah'ın yarattığını ve bize O'nun verdiği aklımızdan ve yaşantımızdan hiçbir zaman çıkartmamalıyız.
- 68:29. Onlar: "Rabb'imizi tesbih ederiz. Doğrusu bizler haksızlık edenlermişiz." dediler.
- 68:30. Ardından birbirlerini suçlamaya başladılar.
- 68:31. "Yazıklar olsun bize! Biz, gerçekten azgınlık eden kimselermişiz."
- 68:32. "Umarız ki, Rabb'imiz bize onun yerine daha hayırlısını verir. Ümitle Rabb'imize yöneliyoruz."
- 68:33. İşte azâp böyledir. Âhiret azâbı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilenlerden olsalardı.
- 68:34. Takvâ sahipleri için, Rabb'lerinin yanında, nimeti bol Cennetler vardır.

- 68:35. İşte böyle, hiç Allah'a teslim olanları, suçlularla bir tutar mıyız?
- 68:36. Size ne oluyor? Nasıl hüküm veriyorsunuz?¹
1- Ey müşrikler! Hiçbir dayanağınız olmadığı halde, nasıl böyle inanabiliyorsunuz?
- 68:37. Yoksa bir kitâbınız var da bu bilgileri oradan mı öğreniyorsunuz?
- 68:38. İçinde, "Beğendiğiniz şeyler sizindir." yazan bir kitâp.
- 68:39. Yoksa siz her ne hüküm verirsiniz öyle olacak diye, Kıyâmet Gününe kadar geçerli verilmiş bir sözümüz mü var?
- 68:40. Onlara sor bakalım: "Böyle bir şeye hangisi garanti verebilir?"
- 68:41. Yoksa ortakları mı var? Eğer doğru söylüyorlarsa ortaklarını getirsinler!
- 68:42. Gerçeklerin açığa çıktığı gün secde¹ etmeye çağrılacaklar, ancak buna güçleri yetmez.
1- 48.29. âyetin 2. dipnotu.
- 68:43. O Gün, gözlerini umutsuzca endişe bürüyecek, yüzlerini aşağılanmışlık duygusu kaplayacaktır. Oysaki onlar, fırsat varken secdeye davet olunmuşlardı.
- 68:44. O halde bu hadisi¹ yalanlayanları Bana bırak. Onları bilmedikleri bir yerden yavaş yavaş yaklaştıracamız.
1- Sözü. İlâhi mesajı, kıyâmet gününü.
- 68:45. Onlara süre tanıyorum. Kuşkusuz, Benim planım çok sağlamdır.
- 68:46. Yoksa onlardan bir ücret istiyorsun da onlar ağır bir borca mı giriyorlar?
- 68:47. Veya gaybın bilgisine sahipler de oradan mı yazıyorlar?
- 68:48. Artık Rabb'inin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi¹ gibi olma. Hani o çok üzüntülü ve hüzünlü olarak seslenmişti.
1- Yûnus Nebi.
- 68:49. Eğer Rabb'inden yeniden bir nimet ulaşmasaydı, kınanmış olarak boş bir yere atılmış olacaktı.
- 68:50. Fakat Rabb'i onu seçti ve iyilerden yaptı.
- 68:51. Kâfirler, o öğüdü duydukları zaman, neredeyse gözleriyle seni devireceklerdi. "Kuşkusuz o bir delidir." diyorlardı.
- 68:52. Oysaki o, bütün insanlık için öğütten başka bir şey değildir.

69. HÂKKA SÛRESİ

[İniş sırası: 78, Mekki, 52 âyet.

Adını 1. âyetteki “Hakka/ gerçekleşmesi kesin olan” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 69:1. Gerçekleşeceği kesin olan!¹
1- Kıyâmet günü.
- 69:2. Nedir gerçekleşeceği kesin olan?
- 69:3. Gerçekleşeceği kesin olanın ne olduğunu, nereden bileceksin?
- 69:4. Semûd ve Âd halkı Kâria'yı¹ yalanladılar.
1- Dehşete düşürecek sarsıcı olayı.
- 69:5. Bu nedenle Semûd halkı büyük bir yıkımla yok edildi.
- 69:6. Âd halkı ise kasıp kavuran, şiddetli bir fırtına ile yok edildi.
- 69:7. Onu, yedi gece ve sekiz gün; hiç ara vermeden üzerlerine musallat etti. Öyle ki, o halkı, orada kökünden sökülmiş hurma ağacı kütükleri gibi yere serilmiş görürsün.
- 69:8. Artık onlara ait bir kalıntı görebiliyor musun?
- 69:9. Firavun, ondan öncekiler ve kentleri alt üst olanlar, o yanlış ile geldiler.
- 69:10. Onlar, Rabb'lerinin Resûl'üne karşı geldiler. Bunun üzerine onları şiddetli bir yakalayışla yakaladı.
- 69:11. Suyun taşıdığı günde, sizi o akıp gidende Biz taşıdık.
- 69:12. Onu sizin için bir öğüt yapalım, duyan kulaklar onu duysun diye.
- 69:13. Artık Sûr'a bir tek üfleyişle üflendiği zaman,
- 69:14. Yeryüzü ve dağlar kaldırılıp, bir tek çarpışla parçalandığı zaman,
- 69:15. İşte O Gün¹ gerçekleşecek olan gerçekleşir.
1- Kıyâmet günü, hesap görme günü.
- 69:16. Gök yarılr. O Gün, o zayıftır artık.

69:17. O melek,¹ onun çevresi üzerindedir. O Gün Rabb'inin Arş'ını² yeni varlıklar³ taşırlar.

1- Yaratacının hizmetinde olan güç. **2-** Allah'ın Arş'ına; nesne, yer, zaman vb. türden somut bir anlam vermek, Kur'an'ın Allah tanımına kesinlikle uygun değildir. Allah'ın her şeye egemen oluşunu ve buna benzer konuları anlatmak için bizim kullandığımız dilin kullanılmış olması bizi yanıltmamalıdır. Bu tür kelimeleri, kelimesi kelimesine anlamları ile anlamak doğru değildir. Rabb'in arşı, Allah'ın evrene mutlak egemenliğini, yönetmesini ifade etmektedir. **3-** Âyette yer alan "semâniyetun" kelimesine, kelimesi kelimesi anlamı olan sekiz anlamı verildiğinden; çevirilerde, sekiz sayısına ayrıca melek kelimesi de ilave edilerek "sekiz melek" olarak anlam verilmektedir. Oysaki bu kelimenin kök anlamı olan "semen", bedel demektir. Bedel ise bir şeyin kendisi ile değiştirildiği değer demektir. Dolayısı ile âyette; Rabb'in Arş'ını, yok edilen varlıkların yerine, yeni varlıkların taşıyacağı ifade edilmektedir. (Semen/bedel için bak: 2: 41.)

69:18. O Gün, arz olunacaksınız.¹ Gizli saklı hiçbir şeyiniz kalmaz.

1- Hesap vermek üzere Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız.

69:19. Kitâbı sağından verilen¹ kimse: "Alın, kitâbımı okuyun." der.

1- Bu bir deyimdir. Araplarda sağ taraf deymi, "uğur, mutluluk, sağlamlık ve kurtuluşu" ifade etmektedir.

69:20. Doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı biliyordum.

69:21. Artık o, hoşnut olacağı bir hayat yaşayacak.

69:22. Mükemmel bir bahçede;

69:23. Olgunlaşmış meyveleri dallarından sarkmış bir haldedir.

69:24. Dünyada yapmış olduğunuz şeylerin karşılığı olarak, afiyetle yiyin ve için.

69:25. Kitâbı solundan verilen¹ kimse ise: "Keşke bana kitâbım verilmeseydi." de;

1- Bu Arapçada bir deyimdir. Sol, "üzüntü, bozukluk ve sıkıntıyı" ifade etmektedir.

69:26. "Hesabımın ne olduğunu hiç bilmeseydim." der.

69:27. "Keşke o¹ bitmiş olsaydı."

1- Ölümden sonra hayat olmamış olsaydı.

69:28. "Malım-gücüm bana hiçbir yarar sağlamadı."

69:29. "Bütün saltanatım yok oldu."

69:30. "Onu tutun ve bağlayın."

69:31. "Sonra onu Cehennem'e atın."

69:32. "Sonra onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire bağlayın."

69:33. O, O Azîm¹ Allah'a inanmıyordu.¹

1- Yüce. Allah'ın tek ilâh olduğuna, buyruklarına, öğütlerine ve uyarılarına. (Müşrikler, Allah'ın varlığına ve yaratıcılığına inanıyorlardı.)

69:34. Miskinin yedirilmesini¹ teşvik etmiyordu.

1- Malında ve mülküne miskin hakkı olan payı vermeyi istemiyordu.

69:35. Artık bugün, onun burada hiçbir koruyucusu yoktur.

69:36. Ve gislinden¹ başka bir yiyecekleri yoktur.

1- Yiyeceğin en kötüsü, en pisi, en yutulamazı.

69:37. Onu, yanlışlarında ısrar edenlerden başkası yemez.

69:38. Hayır! Gördüğünüz şeylere yemin ederim;

69:39. Ve görmediklerinize.

69:40. Kuşkusuz o, şerefli bir Resûl'ün sözdür¹.

1- Resûl'ün Allah'tan aktardığı sözdür (Bkz. 69:44).

69:41. O, bir şâir sözü değildir. Amma da inançsızsınız!

69:42. O, bir kâhin sözü de değildir. Hiç öğüt dinlemiyorsunuz!

69:43. Âlemlerin Rabb'inden indirilmedi.

69:44. Eğer Biz'im adımıza bazı sözler uydurmuş olsaydı;

69:45. Elbette onun bütün gücünü alırdık.

69:46. Sonra kesinlikle can damarını koparırdık.

69:47. Hiçbiriniz buna engel olamazdınız.

69:48. O, takvâ sahipleri için bir öğüttür.

69:49. Biz, sizden onu yalanlayıcıları çok iyi biliyoruz.

69:50. O, Kâfirler için derin bir pişmanlıktır.¹

1- Vakti zamanında yalanladıkları için.

69:51. O, kesinlikle gerçektir.

1- Hakku'l Yakîn, mutlak ve kesin gerçek olan.

69:52. O halde Azîm Rabb'inin adını tesbih¹ et.

1- Bkz. 59:1. âyetin dipnotu.

70. MEÂRİC SÛRESİ

[İniş sırası: 79, Mekki, 44 âyet.

Adını Ma'rec'in çoğulu olan 3. âyetteki "Meâric/ merdiven- yükseliş zamanları" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 70:1. İsteyen, gerçekleşecek olan azâbı istedi.
- 70:2. Kâfirler için engellenemez olan azâbı.
- 70:3. Meâric¹ sahibi Allah tarafından.
1- Yükselme zamanları. Yücelikler. Yükseliş yolları.
- 70:4. Melekler ve rûh, miktarı elli bin yıl¹ olan bir günde O'na yükselir.²
1- Kur'an'da bu tür sayılar, rakamsal değerleri değil, çokluk ifade etmektedirler (Bkz. 97:1-5; 32:5; 11:123; 22:47). **2-** O'nun sahip olduğu yüceliklere.
- 70:5. O halde, güzel bir sabır ile sabret.
- 70:6. Onlar onu¹ uzak olarak görüyorlar.
1- Kıyâmet'i.
- 70:7. Biz, onu yakın görüyoruz.
- 70:8. O gün gökyüzü erimiş bir maden gibi olur.
- 70:9. Ve dağlar renkli yün gibi olur.
- 70:10. Ve hiçbir hamîm,¹ başka bir hamîmi sormaz.
1- Hamîm, kaynar su demektir. Âyette mecaz olarak kaynar su kadar sıcak, yakın ve samimi dostluktan söz etmektedir. Hiçbir sıcak/candan dost başka bir sıcak dostunun hâlini soramayacak.

70:11. Onlar, birbirleriyle yüzleşecekler. Mücrim¹ olan, O Gün azâbından kurtulmak için mümkün olsa oğullarını fidye olarak verebilmeyi ister; **1- Suçlu. Hakikat ile başını koparmış. Mücrim, “basit suçlu” anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın” olmayı da kapsan “suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden” bir kavramdır.**

70:12. Eşini ve kardeşini,

70:13. Kendisini barındıran soyunu-sopunu;

70:14. Yeryüzünde kimi varsa tamamını verip kendisini kurtarmak ister.

70:15. Hayır! Hayır! O alev alev yanan ateştir;

70:16. Derileri kavurup soyan;

70:17. Haktan yüz çevirip, arkasını dönen kimseyi kendisine çağırın;

70:18. Mal, mülk edinip, onu biriktireni.

70:19. O¹ insan hırslı yaratıldı.²

1- Bilinen insan, hırslı olan insan. 2- Musallîn olanlar hariç (70: 22).

70:20. Başına kötü bir şey geldiğinde sızlanmaya başlar.¹

1- Sabretmesini bilmez.

70:21. Mal-mülk sahibi olunca da ondan kimseyi yararlandırmaz.¹

1- Cimrilik ve bencilik yapar.

70:22. Ancak “musallîn¹” olanlar hariç.

1- Musallîn olanların kim oldukları devam eden âyetlerde bildirilmektedir. Çoğunlukla çevirilerde; “musallîn” kelimesine, “namaz kılanlar” olarak anlam verilmekte ve bu âyetin çevirisi “Namaz kılanlar hariç” şeklinde yapılmaktadır. Oysaki bu âyetteki musallîn kelimesi; şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelmek, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak; yardımlaşmayı, dayanışmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak, Allah’ın davasını yüceltmek için bütün gücünü seferber etmek anlamındadır.

70:23. Onlar, salâtlarında¹ devamlıdır.

1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dâa etmek, din, havra. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde

yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Salatın zıddı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak. Namaz, Farsça bir kelimedir ve bu kelime Kur'an'da geçmez.

70:24. Onlar, mallarında belirli bir pay ayıranlardır;¹

1- Mallarında, ihtiyaç sahiplerinin de payları bulunduğu bilincinde olanlardır.

70:25. İsteyenler ve yoksun olanlar için.

70:26. Onlar, Din Günü'nü¹ tasdik ederler.

1- Hesaplaşma, hesap verme günü.

70:27. Onlar, Rabb'lerinin azâbından çekinirler.

70:28. Rabb'lerinin azâbından kimse emin olamaz.

70:29. Onlar, ferçlerini¹ korurlar.

1- Edep yerlerini, mahrem yerlerini, ırzlarını.

70:30. Eşleri veya antlaşma yolu ile¹ sahip oldukları hariç. Şüphesiz onlar kınanmazlar.

1- Kelimesi kelimesine, "Mâ melaket Eymânukum." Bu terkip, yeminle (antlaşma yoluyla) hak sahibi olduğunuz ve sağ elinizle (güç yoluyla) sahip olduğunuz anlamlarına gelmektedir. "Eymân" sağ el ve yeminler (sözleşmeler) anlamına gelen bir kelimedir. "El" kelimesinin anlamlarından biri de "güç"tür. Bu anlamlar dikkate alındığına bu terkip için şu anlamlar verilebilir: "Güç yolu" ile üzerinde söz sahibi olduğunuz veya "antlaşma yoluyla" sahip olunanlar, sorumluluğu üstlenenler, bakmakla yükümlü olunanlar, himayeniz altında olanlar. O günün toplumsal gerçekliğinin verili kalıntısı olan kölelik ve cariyelik olgusu, İslâm'ın kabul ettiği veya ön gördüğü bir olgu değildir. İslâm, kölelik ve cariyeliği; cariyeye ve köle edinme yollarını kapatarak ortadan kaldırmıştır. "Verili durumun" tasfiye edilmesi süreci olan uygulamalarda cariyeye ve kölelikten söz edilmiş olması sanki bir tasvipmiş gibi değerlendirilmesi cehalet değilse iftiradır. Kur'an; kiminle olursa olsun, nikâh yapmaksızın ilişkiye girmeyi zinâ olarak görmektedir. Kur'an'a göre "nikâhsız her birliktelik" zinâdır.

70:31. Bunun ötesinde bir şey isteyenler, haddi aşanlardır.

70:32. Onlar,¹ emânetlerini ve ahitlerini gözetirler.

1- Musallîn olanlar. (70:22)

70:33. Onlar, tanıklıklarını dosdoğru yerine getirirler.

70:34. Onlar, salâtlarını¹ korurlar.

1- Bkz. 70:23. âyetin dipnotu.

70:35. İşte onlar, Cennetlerde ağırılanacak olanlardır.

70:36. Şimdi Kâfirlere ne oluyor da sana doğru koşuşturuyorlar?

70:37. Her yönden, her yerden gruplar halinde.

70:38. Onların her biri Nimet Cenneti'ne konulacağını mı umuyor?

70:39. Hayır, boşuna ummasınlar! Biz, onları bildikleri şeyden yarattık.

70:40. Hayır, öyle değil! Doğuların ve batıların Rabb'ine yemin ederim ki kesinlikle Bizim her şeye gücümüz yeter;

70:41. Onların yerine, kendilerinden daha hayırlısını getirmeye kesinlikle güç yetirenleriz. Bunu yapmamıza hiçbir güç engel olamaz.

70:42. Artık onları kendi hallerine bırak. Uyarıldıkları günleri gelip çattıncaya kadar gaflet içinde oyalanıp dursunlar.

70:43. O Gün, onlar kabirlerinden fırlayıp çıkarlar. Sanki bir hedefe koşuyor gibi;

70:44. Gözlerinde korku, kendilerini zillet bürümüş halde. İşte bu, onların uyarıldıkları gündür.

71. NÛH SÛRESİ

[İniş sırası: 71, Mekki, 28 âyet.

Adını sûrenin konusu olan “Nebi Nûh” kıssasından almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 71:1. Biz Nûh’u halkına, kendilerine acı veren bir azâp gelmezden önce onları uyarması için gönderdik.
- 71:2. “Ey halkım! Ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım.” dedi.
- 71:3. “Allah’a kulluk edin¹, O’nun için takvâ sahibi olun ve bana itaat edin.”
1- Bkz. 60:4. âyetin dipnotu.
- 71:4. “Ki Allah, suçlarınızı bağışlasın ve size belirlenmiş bir sürenin sonuna kadar zaman versin. Kuşkusuz Allah’ın belirlediği süre dolunca, ertelenmez. Keşke bilenlerden olsaydınız.”
- 71:5. “Rabb’im! Ben, halkıma gece gündüz çağrıda bulundum.” dedi.
- 71:6. “Fakat benim çağrım, onların kaçışlarını daha da artırdı.”
- 71:7. “Öyle ki onları ne zaman Sen’in bağışlayıcılığına çağırdıysam parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler¹ ısrarla kibirlendikçe kibirlendiler.”
1- Gerçeği görmek istemediler. Gerçeği görmezden geldiler, ondan saklandılar.
- 71:8. “Sonra onlara açık açık her fırsatta çağrıda bulundum.”
- 71:9. “Sonra onlara; çağrımı toplu olarak da birebir görüşerek de ilettilim.”

- 71:10. “Rabb’inizden bağışlanma dileyin. Kuşkusuz O, çok bağışlayan-
dır.” dedim.
- 71:11. “Gökten üzerinize bol yağmur göndersin.”
- 71:12. “Size mal mülk ve oğullarla¹ yardım etsin. Ve sizin için bahçeler
yapsın, nehirler akıtsın.”
1- “Oğullar,” Arapça’da “güç” anlamına gelen bir deyimdir.
- 71:13. “Size ne oluyor ki Allah’ın büyüklüğünü takdir etmiyorsunuz?”
- 71:14. “Oysa O, sizi çeşitli aşamalardan geçirerek yarattı.”
- 71:15. “Görmüyor musunuz¹ Allah’ın yedi göğü nasıl tabakalar halinde²
yarattığını?”
1- Görmek ile kast edilen şey: Anlamak, idrak etmek, bilmek, gerçeği kavramak, ayırdına varmak ve dikkate almaktır. 2- Birbiriyle uyumlu.
- 71:16. “Ve Ay’ı onların içinde bir nûr, Güneş’i de kandil yaptı.”
- 71:17. “Allah, sizi yerden¹ bir bitki gibi bitirdi.”
1- Topraktan.
- 71:18. “Sonra sizi toprağa döndürecek ve ardından bir çıkışla oradan çı-
karacak.”
- 71:19. “Allah, yeryüzünü sizin için genişçe yaydı.”
- 71:20. “Yolculuk etmeniz için orada geniş yollar yaptı.”
- 71:21. Nûh: “Rabb’im! Kuşkusuz onlar bana asi oldular. Malı ve evladı
kendisine zarardan başka bir şey artırmayan kimseye uydular.”
dedi.
- 71:22. “Büyük tuzaklarla tuzak kurdular.”
- 71:23. “Sakın ilâhlarınızı bırakmayın; sakın Vedd’i¹, Suvâ’ı², Yeğûs’u³,
Yeûk’u⁴ ve Nesr’i⁵ bırakmayın.” dediler.
1- Aşk ilâhı. 2- Nesli veren ilâh. 3- Yağmur ilâhı. 4- Güç ilâhı. 5- Gök ilâhı.
- 71:24. “Pek çoğunu saptırdılar. Sen de bu zâlimlerin şaşkınlıklarından
başka bir şeylerini artırma!”
- 71:25. Onlar, yanlışları nedeniyle suda boğuldular. Sonra ateşe atıldılar.
Kendilerine Allah’tan başka yardımcı bulamadılar.¹
1- Allah’a karşı kendilerine yardım edebilecek kimse bulamadılar.

- 71:26. Nûh: “Rabb’im! O Kâfirlerden yeryüzünde hiç kimseyi bırakma.” dedi.
- 71:27. “Çünkü onları bırakınca, kullarını sapıtıyorlar; yalnızca fâcir¹ ve Kâfir² kimseler yetiştiriyorlar.”
1- Kötü. 2- Nankör.
- 71:28. “Rabb’im! Beni, annemi, babamı ve Mü’min olarak evime girenleri ve Mü’min erkekleri ve Mü’min kadınları bağışla. Zâlimlerin yalnızca tükenişlerini arttır.”

72. CİNN SÛRESİ

[İniş sırası: 40, Mekki, 28 âyet.

Adını 1. âyette geçen “El-Cinn/yabancı, tanınmayan” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

72:1. De ki: “Bana, cinlerden¹ bir topluluğun dinledikten sonra gidip; biz gerçekten hayranlık uyandıran bir kur’an² dinledik, dedikleri, vahyolundu.”

1- Tanımadığımız birtakım insanlar. “Cinn, Can kelimesinin çoğuludur. Kelime anlamı, “kapalı, gözükmez varlık, güç ve duyulardan saklanan demektir. Cinn kelimesi mastar olarak, “örtmek, görünmez hale getirmek” demektir. İnsanın yaşam kaynağı görünmediği için ona da “can” denmektedir. Cinn, mecnûn, cennet, cenin kelimeleri bu köktendir. Akıl örtülmesine cinn; ağaçlarla, yeşilliklerle örtülmüş toprak parçasına cennet; rahmin örtüğüne cenin, akıl hastası olana (aklı örtülmüş olduğu için) mecnûn denemesi, bunların örtünerek görünmez hale gelmiş olmalarındandır. Kur’an, cinn kelimesini, ontolojik varlık olan ve dumansız ateşten yaratılan “cinn” için kullanmanın yanı sıra, “yabancı olan, yabancı yerleşim yerlerinde yaşayan, görme alanımızın dışında kalan insanların tamamı” kast etmek için de kullanmaktadır (Bkz.46:29). Kur’an, Câhiliye’nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemektedir ve Câhiliye’nin cinlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur’an’a göre; cinlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı, Câhili bir inançtır. Müşriklerin; Muhammed Nebi’ye kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Ontolojik varlık olan cinlerin insanlarla ilişkiye girmeleri söz konusu değildir. **2-** Hitâp, söylev, kelam.

72:2. “Her konuda doğru yola iletiyor; ona îmân ettik. Artık kesinlikle Rabb’imize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız.”

- 72:3. “Rabb’imizin şanı çok yücedir. O, asla eş ve çocuk edinmemiştir.”
- 72:4. “Meğer bizim “beyinsiz,¹” Allah hakkında saçma şeyler söylüyor-
muş.”
1- Öncümüz, önderimiz.
- 72:5. “Doğrusu biz insan ve cinnin¹ Allah’a karşı asla yalan söylemeye-
ceklerine inanıyorduk.”
1- Bkz. 51:56. âyetin dipnotu.
- 72:6. Gerçekten de insten¹ bazı adamlar, cinden² bazı adamlara³ sığınyor-
lardı. Böylece onların⁴ azgınlıklarını, beyinsizliklerini artırıyorlardı.
*1- Tanıdık kimselerden. 2- Tanımadığımız yabancı kimselere. 3- “Adam-
lar” kelimesi de aslında cinn kelimesi ile kast edilen şeyin, “insanlar”
olduğunu açıkça ifade etmektedir 4- Yabancı kimselerin.*
- 72:7. Gerçekten de onlar sizin sandığınız gibi, Allah’ın hiç kimseyi dirilt-
meyeceğini sanmışlardı.
- 72:8. “Gerçekten de biz göğe erişmek istedik, fakat onun zorlu bekçiler
ve ışınlarla doldurulmuş olduğunu gördük.”
- 72:9. “Biz, dinlemek için oturma yerlerine otururduk. Fakat şimdi kim
dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir ışın buluyor.”
- 72:10. “Gerçekten bilmiyoruz. Yeryüzünde olan kimselere kötülük mü
istendi yoksa Rabb’leri onlara bir iyilik mi istedi bilmiyoruz.”
- 72:11. “Doğrusu bir kısmımız sâlihlerdeniz, bir kısmımız da bunun dışın-
dadır. Biz, ayrı ayrı yollar tuttuk.”
- 72:12. “Doğrusu biz, yeryüzünde Allah’ı asla aciz bırakamayacağımızı;
kaçmakla da O’ndan asla kurtulamayacağımızı anladık.”
- 72:13. “Yol gösteren rehberi¹ dinlediğimizde ona inandık. Artık kim
Rabb’ine îmân ederse, bundan sonra hakkının verilmemesinden
veya haksızlığa uğramaktan endişe etmez.”
1- Kur’an’ı.
- 72:14. “Bizden, Allah’a teslim olanlar da var, asilik edip kendilerine hak-
sızlık yapanlar da. Allah’a teslim olanlar, gerçeği arayanlardır.”

- 72:15. Asilik edip kendilerine haksızlık yapanlar, işte onlar Cehennem'e odun oldular.
- 72:16. Eğer onlar, yolda¹ dosdoğru gitselerdi, onları kesinlikle bol su² ile sulardık ki;
1- Hakk yol, doğru yol. 2- Bolluk, nimet, bereket verirdik.
- 72:17. Onları bu nimetlerle sınırdık. Kim Rabb'inin öğüdünden yüz çevirirse, O da onu çok şiddetli bir azâba uğratar.
- 72:18. Mescitler Allah içindir. O halde Allah'ın yanı sıra başka bir kimseye çağrıda bulunmayın.¹
1- İbadet ederken Allah'tan başkasının adının anılması; başkasından destek ve yardım istenmesi kesinlikle doğru değildir. Kendisinden bir şey istenilen kimse Nebi Muhammed de olsa, bu Allah'ın yanı sıra başkasına çağrıda bulunmak olur ki bu da açıkça "şirk koşmak" olur.
- 72:19. O Allah'ın kulu,¹ O'na çağrıda bulunmaya kalktığı zaman, neredeyse çevresinde keçe gibi oluyorlardı.²
1- Nebi Muhammed. 2- Müşrikler çevresini sarıyorlardı.
- 72:20. De ki: "Ben yalnızca Rabb'ime dâua ederim ve hiçbir şeyi O'na şirk koşmam."
- 72:21. De ki: "Ben, size bir zarar verme¹ ve sizi irşad² etme gücüne sahip değilim."
1- Sizi doğru yoldan çıkarma. 2- Sizi doğru yola iletme. Ben yalnızca çağrıcıyım.
- 72:22. De ki: "Beni, Allah'a karşı hiç kimse koruyamaz ve ben asla O'ndan başka sığınacak bir yer bulamam."
- 72:23. "Bana düşen sadece Allah'tan aldığım vahyi size duyurmak ve gönderilene iletmektir. Kim Allah'a ve O'nun Resûl'üne¹ karşı gelirse, bilsin ki onun için kesintisiz olarak sürekli içinde kalacağı Cehennem ateşi vardır."
1- İslâm dininin "atalar" ve "rivayetler" dinine dönüştürülmesi, büyük oranda "Allah'a ve Resûl'üne itaat" etmeyi buyuran âyetlerdeki "Resûl'e itaat etmeye", "Peygambere, yani sünnete ve hadise itaat etmek" anlamı verilerek yapılmıştır. Bu anlam kesinlikle büyük bir yanılgıdır.

Kur'an'da peygamber kelimesi geçmez. Peygamber, Farsça bir kelimedir. Kur'an'da Resûl ve Nebi kelimeleri ayrı ayrı geçmektedir. Kur'an'da Nebi'ye itaat etmeyi buyuran âyet yoktur. Yalnızca Resûl'e itaat etmek vardır. Çünkü Resûl'e itaat etmeyle kast edilen şey, Resûlün bize ilettiği âyetlere itaat etmektir. Dolayısı ile Resûl'e itaat etmek demek, aslında Allah'a itaat etmek demektir. Resûl'e tâbi olmak demek, Allah'a yani vahye tâbi olmak demektir. "Kur'an, Allah'ın kelâmı, Resûl'ün beyanıdır/sözüdür." Diğer bir ifade ile Resûl'ün sözleri "âyettir", Nebi'nin sözleri ise "şahsidir" ve Nebi'nin şahsına aittir. Resûl'ün söyledikleri ise şahsına ait olmayıp Allah'a aittir. (69:40) Resûl, hatasızdır. Nebi'nin yanıldığı olmuştur. Resûl ilâhi koruma altındadır. Resûl'e itiraz etmek, Allah'a itiraz etmektir. Ama Nebi'ye itiraz edilebilir, nitekim sahabe zaman zaman bunu yapmıştır. Allah'a itaatın emredildiği âyetlerde, bir terkip olarak Resûl'e de itaat emredilmektedir. Aslında bu itaat, Resûl'ün şahsına değil, onun vahiy olan sözlerine itaat etmektir ve bu Allah'a itaat etmek anlamına gelmektedir. Yani "Allah ve Resûl'ü" terkibi, iki ayrı şey değil, yalnızca Allah'ı kast eden bir terkiptir. Bu terkipte yer alan "ve" edatı, "atf-ı beyan" olarak kendinden önceki kelimeyi kendinden sonraki kelime ile açıklama görevi yapmaktadır. Bu kurala göre Allah ve Resûl'üne itaat etmek demek, anlam olarak yalnızca "Allah'a, vahye itaat etmek" demektir.

- 72:24. Uyarıldıkları şeyi gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha zayıf ve kimsesiz olduğunu bilecekler.
- 72:25. De ki: "Uyarıldığınız şey yakın mıdır, yoksa Rabb'im onun için uzun bir süre mi belirlemiştir, bilmiyorum."
- 72:26. O, gaybı bilendir. Ve O, gaybını hiç kimseye bildirmez;
- 72:27. Resûllerden razı oldukları hariç.¹ O, onların her tarafından gözetleyiciler gönderir;²
1- Onlara, kullarına iletilmek üzere bazı gaybi bilgileri verir. **2-** Onlar, her taraftan koruma altına alınmıştır.
- 72:28. Rabb'lerinin mesajlarını tebliğ ettiklerini bilmek için.¹ Yanlarında olanları kuşatmış ve her şeyi kayıt altına almıştır.
1- Vahyin hiçbir değişikliğe uğramaksızın olduğu gibi tebliğ edildiğini ortaya koymak için.

73. MUZZEMMİL SÛRESİ

[İniş sırası: 3, Mekki, 20 âyet.

Adını 1. âyette geçen “El’Muzzemmil/örtüsüne bürünen” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

73:1. Ey örtüsüne bürünen!¹

1- Bu bir benzetmedir: “İçine kapanıp toplumdaki soyutlanan, yılgınlık gösteren”

73:2. Gecenin birazında kalk!

73:3. Gecenin yarısında veya ondan biraz önce.

73:4. Veya gecenin yarısından¹ biraz sonra. Ve daveti düzgün bir şekilde² duyur.³

1- Gecenin birazında, yarısında veya ondan biraz önce kalk ve hazırlığını yap, düşünüp ne yapacağını gözden geçir. Bunun nedeni sonraki âyetlerde açıklanmaktadır. **2-** Anlaşılır, düzenli. **3-** Âyetin son bölümü olan “rettîlî’l kur’âne tertîlen” cümlesine, “Kur’an’ı ağır ağır oku.” veya “Kur’an’ı düşününe düşününe oku.” şeklinde anlam verilmektedir. Âyette geçen Kur’an kelimesine yanlış anlam verildiğinden burada önemli bir yanlış söz konusudur. Yanılgının nedeni, Kur’an kelimelerinin tamamına çoğunlukla Allah’tan gelen vahyin kitâplaşmış hali anlamının verilmesidir. Oysaki vahyin kitâplaşmış şekline, bağlamına göre Kitâp; âyetlerin tamamının içinde toplanmış şekline “Kur’an” ve Arapça “okunan” demek olan “kur’an,” fecrin ışığının bir araya toplanması anlamında “kur’an” anlamları bulunmaktadır. Aslında Kara’e kökünden türeyen Kur’an, anlam olarak Kitâp veya Mushâf demek değil, “duyurmak,” “aktarmak,” “nakletmek,” “okumak,” “toplamak” ve “bir araya getirmek” demektir. Bu âyette, Nebî’ye, “Sana indirdiğimiz vahyi, insanlara anlaşılır ve düzenli bir şekilde duyur, ilet.” denmektedir. Bu âyetlerin ilk vahyedilen âyetler olduğu da dikkate alınırca zaten ortada Mushâf veya Kitâp anlamında bir Kur’an’dan söz etmek mümkün değildir. Dolayısı ile ortada ağır ağır veya tane tane okunacak bir metin zaten yoktur.

- 73:5. Biz, sana ağır bir söz bırakacağız.¹
1- Sana ağır bir sorumluluk yükleyeceğiz.
- 73:6. Kuşkusuz gece, bir oluşu gerçekleştirmek için söz¹ bakımından daha etkilidir.
1- Düşünmek.
- 73:7. Gündüz, uzun süre uğraşacağın işler var.
- 73:8. Rabb'inin adını an ve bütün benliğine yalnızca O'na yönel.
- 73:9. O, doğunun ve batının Rabb'idir. O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnız O'nu vekil¹ edin.
1- Her şeyi kontrol altında tutan, her şeyin koruyucusu, yöneticisi, dayanağı ve kefil olan; varlığı ayakta tutan, sürdüren, koruyan ve rızkını veren; "canlı cansız tüm varlıkları belirli bir programa göre ayarlayan ve bu programı koruyarak, destekleyerek uygulayan." Vekil sadece Allah'tır. Nitekim Allah birçok âyette Resûl'üne, "sen onlara vekil değil-sin" demiş ve ona, insanlara, "Ben size vekil değilim." demesini buyurmuştur.
- 73:10. Onların söylediklerine sabret. Ve onlardan güzellikle uzak dur.
- 73:11. Varlık sahibi, yalanlayıcıları Bana bırak. Onlara biraz süre tanı.
- 73:12. Bizim yanımızda prangalar ve Cehennem var.
- 73:13. Ve boğazı tıkayan yiyecek ve acı bir azâp vardır.
- 73:14. O Gün yeryüzü ve dağlar şiddetle sarsılır ve dağlar dağılmış kum yığınları gibi olur.
- 73:15. Size tanıklık edecek bir Resûl gönderdik. Tıpkı Firavun'a da bir Resûl gönderdiğimiz gibi.
- 73:16. Firavun Resûl'e isyan etti. Bunun üzerine onu çok zorlu bir tutuşla tutuverdik.
- 73:17. Eğer Kâfirlerden olursanız, çocukların saçlarını ağartan o günden kendinizi nasıl koruyacaksınız?
- 73:18. Gök, o günün şiddeti ile çatlayıp parçalanacak ve O'nun uyarısı gerçekleşecektir.
- 73:19. Bu bir öğüttür. Dileyen Rabb'ine götüren bir yol edinir.

73:20. Rabb'in, senin bazen gecenin üçte ikisinden daha az, bazen yarısı, bazen üçte bir kadar vakit geçirdiğini elbette biliyor. Seninle beraber bulunanlardan bir grubun da. Geceyi ve gündüzü takdir eden Allah'tır.¹ Onu asla hesaplayamayacağınızı² bildi de tevbenizi³ kabul etti. O halde ilâhi mesajı gücünüz yettiğince insanlara ulaştırmaya çalışın.⁴ Ayrıca Allah, içinizden kimin hasta olduğunu bilmektedir. Kiminizin Allah'ın lütfundan rızkını aramak için yeryüzünde çalışmaya, kiminizin de kendisini Allah yolunda feda etmeye⁵ çıktığını bilmektedir. O halde gücünüz yettiğince onu⁶ nakletmeye, duyurmaya çalışın.⁷ Salâtı ikâme edin,⁸ zekâtı yapın.⁸ İyi bir ödünçle Allah'a ödünç verin. Kendiniz için hayır olarak ne verirsiniz, ödül olarak Allah'ın katında onu daha hayırlısıyla ve daha büyüğüyle bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin. Kuşkusuz Allah, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir.

1- Gecenin ve gündüzün süresini belirleyen Allah'tır. Geceyi ve gündüzü kısaltıp, uzatamazsınız. **2-** Geceyi uzatamayacağınızı, ilâhi düzenlemeyi dikkate almanız gerektiğini. **3-** Geceyi ayakta geçirmekten vazgeçmenizi. **4-** Âyetin kelimesi kelimesine anlamı şu şekildedir: "O halde Kur'an'dan kolayınıza geleni duyurun." Ancak bu sûrenin **4-** âyetinde de açıkladığımız gibi, "kuran" ve "okuma" kelimeleri bu âyette, yukarıda verdiğimiz anlamları ifade etmektedirler. **5-** "Allah yolunda savaşmak" anlamı verilen bu cümle, cümlede yer alan "yukatilune" kelimesine, kelimenin anlamlarından biri olan "savaşmak" anlamı verilmesinden kaynaklanmaktadır. Oysaki bu kelimesin savaşmak dışında daha birçok anlamı bulunmaktadır. Âyetin, vahyin ilk âyetlerinden olması ve bağlamı da dikkate alındığında, bu kelimeye "savaşmak" anlamı vermek doğru değildir. "Katele" kelimesinin: kişinin kendisini arındırması anlamında "Nefislerinizi öldürün (2:54);" Arapça'da; şaraba su katmak anlamında, "Şarabı su ile öldürdüm;" birisini aşağılamak anlamında, "Falanca kişiyi öldürdüm; bir şeyi kesin olarak bilmek anlamında "Falan şeyi ilim açısından öldürdüm" gibi deyimlerde ve yine "Kendinizi öldürmeyin (4:29)," gibi örneklerde de görüldüğü gibi birçok anlamı bulunmaktadır. Söz konusu kelime; bu âyette, kişinin kendisini Allah yolunda feda etmesi, nefisini bu uğurda öldürmesi anlamında kullanılmıştır. **6-** İlâhi mesajı. **7-** Lafzen, "O halde ondan kolayınıza geleni duyurun." **8-** Bkz. 41:46. âyetin dipnotu.

74. MUDESSİR SÛRESİ

[İniş sırası: 4, Mekki, 56 âyet.

Adını 1. âyetteki “Muddessir/örtüye bürünen” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 74:1. Ey örtüye bürünmüş olan.¹
1- *Bu bir benzetmedir: “İçine kapanıp toplumdan soyutlanan, yılgınlık gösteren” gibi anlamlara gelmektedir.*
- 74:2. Kalk ve uyardıya başla.
- 74:3. Rabb’ini tekbir¹ et!
1- *Büyükliğini, yüceliğini anlat.*
- 74:4. Ve örtünü hemen temizle.¹
1- *Kaygılarından bir an önce kurtul. Boşuna endişelenme. Sorumluluğunun gereğini yerine getir.*
- 74:5. Kirlilikten kaçın.¹
1- *Kelimesi kelimesine olarak “ricz” den kaçın. Üzen, sıkıntıya sokan, rahatsız eden, acı veren, azâba yol açan şeyden kaçın.*
- 74:6. Karşılık bekleyerek iyilik yapma.¹
1- *Sen yalnızca görevini yap, sonuç üzerinde beklentiye girme. Davetin kabul görmese de sen kararlılıkla hizmetine devam et.*
- 74:7. Rabb’in için sabret.¹
1- *Zorluklara karşı diren, yılmadan, usanmadan tam bir kararlılıkla gayret göster.*
- 74:8. Nâkûr’a¹ üflendiği zaman.
1- *Boru.*
- 74:9. İşte O Gün,¹ çok zorlu bir gündür;
1- *Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.*

74:10. Kâfirler için kolay olmayan.

74:11. Tek olarak yarattığım kişiyi Bana bırak.¹

1- Hiçbir şeye sahip değilken; birçok şeye sahip kıldığım kişiyi.

74:12. Ona hesapsız mal verdim;

74:13. Ve her zaman yanında olan evlatlar.

74:14. Ona, geniş imkânlar sağladım.

74:15. Sonra hırsla daha da artırmamı ister.

74:16. Hayır, asla! O Biz'im âyetlerimize karşı inat etti.

74:17. Onu sarp bir yokuşa sardıracağım.

74:18. Düşündü ve karar verdi.

74:19. O mahvoldu, nasıl bir karar verdi!¹

1- Kur'an'a karşı nasıl da haince plan yaptı!

74:20. Yine o mahvoldu. Nasıl bir karar verdi!¹

1- Yine o Kur'an'a karşı nasıl da haince plan yaptı!

74:21. Sonra baktı!

74:22. Sonra kaşlarını çatıp surat astı!

74:23. Sonra kibirlendi ve arkasını döndü!

74:24. "Bu, rivayetle gelen bir büyüden başka bir şey değil." dedi.

74:25. "Bu, olsa olsa ancak bir beşer sözüdür!"

74:26. Onu Sakar'a sokacağım.

74:27. Sakar'ın ne olduğunu sana bildiren nedir?

74:28. O bırakmaz ve terk etmez!

74:29. Beşeri yakıp kavurucudur!

74:30. Onun üzerinedir on dokuz!

74:31. Cehennem ashâbını¹ meleklerden² başkasını yapmadık. Onların sayılarını, Kâfirler için bir fitneden³ başka bir şey yapmadık. Kendilerine kitâp verilenler; kesin olarak bilsinler, İmân Edenler'in îmânları artsın. Kendilerine kitâp verilmiş îmân sahipleri kuşku duymasınlar. Kalplerinde hastalık olanlarla,⁴ Kâfirler de desinler ki: "Allah, bu örnekle ne demek istiyor şimdi?" İşte böyle, Allah, hak edeni⁵ dalalette bırakır, hak edeni⁵ doğru yolu gösterir.

Rabb'inin ordularını,⁶ kendisinden başkası bilmez. Bu, beşer için zikirden⁷ başka bir şey değildir.

1- Cehennem görevlilerini. **2-** Güç sahibi olanlardan. "Mlk" kökünden türeyen melek kelimesi, aynı zamanda "güç sahibi, yönetim sahibi, yönetimin gücü" anlamına da gelmektedir. Mülk, malik, melik kelimeleri de bu kökten türemişlerdir. **3-** Sınavdan. **4-** Müşrikler, gerçeğe kuşku ile bakanlar. **5-** Kelimesi kelimesine, dilediğini. "Dilediğini demek: Hak edeni demektir; Allah, sapıklığı gerektiren şeyleri yapanı saptırır; doğru yola iletmeyi gerektiren şeyleri yapanı da doğru yola iletir, demektir. Allah, "dilediğimi" demekle, "kimin neyi hak ettiğine en doğru kararı Ben veririr," demeyi kastetmektedir. Zira burada Allah'ın "dilemesi" insanın "dilemesine", "insanın seçimine" bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dilemek anlamına gelen "şâe" kelimesinin âyetteki anlamı; "gayret göstereni, bir şey yapmak isteyeniyi" yani "bir şeyi dileyeni" anlamındadır. Seçim insana aittir ve belirleyici olan insanın "dilemesi"dir 10:108; 76:3). **6-** Görevli meleklerin sayısını. **7-** Öğütten.

74:32. Hayır! Anlayan kim? Ay'a ant olsun;

74:33. Ve dönüp gelen geceye;

74:34. Ve aydınlatan sabaha.

74:35. Kuşkusuz o en büyüklerden biridir.

74:36. Beşer¹ için uyarıcıdır;

1- Sıradan, normal bir insan. İnsan olmanın dışında insanüstü hiçbir özelliği olmayan insan.

74:37. Sizden, öne geçmek isteyen için de geride kalmak isteyen için de.¹

1- İmân etmeyi veya küfrü seçenler için.

74:38. Herkes kazancının karşılığında bir rehinedir.

74:39. Ancak "Ashâbı Yemin"¹ hariç.

1- Sağın taraftarı. "Yemin", kelime olarak "sağ el" veya "uğurlu, bereketli" anlamına gelmektedir. Sağın taraftarı, deyim olarak; "yüksek mertebe, seçkin, uğurlu, güç ve şeref sahibi" demektir.

74:40. Cennetler içinde soracaklar;

74:41. Suçlulara,

74:42. Sizi Sakar'a¹ sürükleyen nedir?

1- Alevli ateş, Cehennem.

74:43. “Musallîn¹” den olmadık.” dediler.

1- Musallîn olanların kim oldukları devam eden âyetlerde bildirilmektedir. Çoğunlukla çevirilerde; “musallîn” kelimesine, “namaz kılanlar” olarak anlam verilmekte ve bu âyetin çevirisi “Namaz kılanlar hariç” şeklinde yapılmaktadır. Oysaki bu âyetteki musallîn kelimesi; şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelmek, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak; yardımlaşmayı, dayanışmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak, Allah’ın davasını yüceltmek için bütün gücünü seferber etmek anlamındadır.

74:44. “Miskine yediren değildik.”

74:45. “Bâtil inançlara dalanlarla beraber biz de dalardık.”

74:46. “Din Günü’nü¹ yalanlardık.”

1- Hesaba çekilme gününü.

74:47. “Bize yakîn¹ gelene kadar.”

1- Gerçek olan ölüm gelip çatana kadar.

74:48. Artık şefaathçilerin¹ şefaati² onlara yarar sağlamaz.

1- Yardımcıların. **2-** Hiçbir yardımcının yardımı.

74:49. Onlara ne oluyor ki zikirden¹ yüz çeviriyorlar.

1- Kur’an’ın öğütlerinden. Hatırlatmalarından.

74:50. Sanki ürkmüş yabani eşekler gibidirler;

74:51. Aslandan kaçan.

74:52. Hayır! Onların tamamı, kendileri için yazılmış sahifeler gelmesini ister.

74:53. Hayır! Doğrusu onlar âhiretten korkmuyorlar.

74:54. Hayır! Kuşkusuz, o bir öğüttür.

74:55. Dileyen ondan öğüt alır.

74:56. Allah dilemedikçe¹ onlar öğüt almazlar. O, takvâya ehildir² ve bağışlamaya ehildir.

1- Zorla yaptırmadıkça. Verdiği irade ve seçme özgürlüğünü yok etmedikçe. **2-** Allah, koyduğu kurullarla, kötü ve zararlı şeylere karşı korumada ve bağışlamada yetkin ve yeterlidir.

75. KIYÂMET SÛRESİ

[İniş sırası: 31, Mekki, 40 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Kiyâmet” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 75:1. Hayır, kıyâmet gününe yemin ederim.
- 75:2. Hayır, çok kınayan benliğe¹ yemin ederim.
1- Kiyâmet günü içine düştüğü durumdan ötürü kendisini çok ayıplayan, çok kınayan kimseye.
- 75:3. O insan,¹ kemiklerini asla bir araya getiremeyeceğimizi mi sanıyor?
1- Müşrikler.
- 75:4. Hayır, hayır! Biz, onu parmak uçlarına¹ varıncaya dek yeniden düzenlemeye gücü yetenleriz.
1- Deyim olarak, en küçük, en ayrıntılı parçasına varıncaya dek, yani “tepeden tırnağa kadar” demektir. Parmak uçları kelimesine “parmak izi” anlamını vermek, çok abartılı bir yaklaşımdır.
- 75:5. Aslında o insan,¹ ömrünü² mücrim³ olarak geçirmeyi ister.
1- O Müşrik. 2- Kalan ömrünü. 3- Suçlu. Hakikât ile bağını koparmış. Mücrim, “basit suçlu” anlamında değil, Kâfir, nankör, Müşrik, sapkın” olmayı da kapsan “suçların hepsini içine alan, onların toplamını ifade eden” bir kavramdır.
- 75:6. “Kiyâmet günü ne zamanmış?” diye sorar.
- 75:7. Gözler, dehşetle kamaştığında.
- 75:8. Ay, karardığında.
- 75:9. Güneş ve Ay bir araya getirildiği zaman.
- 75:10. O Gün, o insan,¹ “Kaçacak yer var mı?” diyecek.
1- Âyette söz konusu edilen “insan,” insanların tamamı değildir. İnsan kelimesinin başında ki “el” takısıyla, bilinen insanlardan söz edilmektedir. Bunlar; Müşriklerdir, Kâfirlerdir.
- 75:11. Hayır! Kesinlikle sığınacak bir yer yoktur!

75:12. O Gün, sığınılacak tek yer senin Rabb'indir.

75:13. O Gün, o insan, yaptıklarından da yapması gerektiği halde yapmadıklarından da bir bir haberdar edilir.

75:14. Hayır! Aslında o insan, kendi aleyhine tanıktır.

75:15. Mazeretlerini ileri sürse bile.

75:16. Telaşla, geçiştirmeye çalışarak, dilini dolaştırıp durma!¹

1- Bu âyetin, Nebî'nin Kur'an'ı ezberlemesindeki aceleciliğini uyarı konusu edildiğine dair yapılan çeviriler doğru değildir. Gerek konu bütünlüğüne ve gerek âyetin bağlamına bakıldığında, "amel defterleri" kendilerine verilip, okumaları istenen Müşrikler'in nasıl bir şaşkınlık ve endişe içinde telaşa kapıldıkları ve deyim yerinde ise dillerinin damaklarına yapıştığını ifade etmektedir. Öncesi ve sonrası âyetler dikkate alınarak okunduğunda bunun böyle olduğu açıkça görülmektedir (17:14. âyetin dipnotu).

75:17. Kuşkusuz, onun toplanması ve okunması Bize aittir.¹

1- Hesaba çekilen kişinin yaptıklarının ve ihmâl ettiklerinin bir bir okunması, ortaya konması Bizim işimizdir.

75:18. O halde onu okuduğumuz zaman, onun okunuşuna tâbi ol.¹

1- Yaptıklarının ve ihmâl ettiklerini bir bir anlattığımızda sen sadece dinle.

75:19. Sonra, onun beyanı yalnızca Biz'e aittir.¹

1- Yaptıklarının ve ihmâl ettiklerinin kanıtlarıyla ortaya konması, tek tek açıklanması Bize aittir.

75:20. Hayır! İşin doğrusu, siz çabuk geçeni¹ seviyordunuz.

1- Dünya hayatını.

75:21. "Âhireti de umursamıyordunuz."

75:22. Birtakım yüzler O Gün ışıl ışıldır.

75:23. Rabb'ine bakar¹.

1- Rabb'lerinden ummaktalar, Rabb'lerinin lütfedeceği nimetleri beklemektedirler. "Rabb'e nazar etme"nin, Rabb'i görmekle, Rabb'e gözle bakmakla bir ilgisi yoktur. Nazar kelimesinin; bakmanın yanı sıra, "bir kimsenin huzurunda beklemek, kapısının önünde beklemek" gibi anlamları da bulunmaktadır. Türkçedeki "eline bakmak" deyiminde olduğu gibi. Bu deyimde ele bakmaktan kastedilen şey, birilerinden beklenen katkıdır, yardımdır.

75:24. Birtakım yüzler O Gün asıktır.

75:25. Belini bükecek bir felakete karşı karşıya kaldığını anlar.

75:26. Hayır! Kesinlikle düşündükleri gibi değil. Köprücük kemiklerine dayandığı zaman;¹

1- Can boğaza gelip dayandığı zaman. Ölüm anında.

75:27. “Kurtaracak olan kimdir?” denir.

75:28. Bunun ayrılık anı¹ olduğunu anlar.

1- Öleceğini.

75:29. Ve ayakları birbirine dolaşır.

75:30. O Gün gidiş yalnızca Rabb’inedir.

75:31. Fakat o ne onayladı ne de sallâ yaptı.¹

1- Âyette yer alan “sallâ” kelimesine “namaz kılmak” anlamı verilmek önemli bir yanılığdır. “Sallâ” kelimesi, bu âyette, “namaz kılmak” anlamında değil, yönelmek, destek olmak anlamındadır; bir sonraki âyette yer alan “tevellâ” kelimesinin karşıtıdır. Salât, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dua etmek, din, havra. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı ayet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir.

75:32. Fakat yalanladı ve köstekledi.¹

1- Kelimesi kelimesine, “tevellâ.” Tevellâ, “sallâ” kelimesinin karşıtıdır. Süreklilik ifade eden tevellâ, kösteklemek, sürekli geri durmak, sürekli ilgisiz kalmak, pasiflik göstermek, ilgisiz kalmak demektir.

75:33. Sonra böbürlenerek yandaşlarına gitti.

75:34. Yazık sana yazık, sen hak ettin!

75:35. Evet, yazık sana yazık, sen hak ettin.

75:36. Yoksa o insan başıboş bırakılacağını mı sanıyor?

75:37. Yoksa o, bir nutfeden¹, dökülen meniden ibaret değil miydi?

1- Bir damla sıvı.

75:38. Sonra bir “alaka1” oldu. Derken onu yarattı ve ona biçim verdi.

1- Rahim duvarına asılı olan.

75:39. Ondan erkek ve dişi iki cinsi meydana getirdi.

75:40. İşte bütün bunları yapanın, ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?

76. İNSÂN SÛRESİ

[İniş sırası: 98, Medeni, 31 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-İnsân” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 76:1. Anılmaya değer bir şey değilken, insanın üzerinden “dehr¹” den bir zaman gelip geçmedi mi?
1- Uzun bir zamandan.
- 76:2. İnsanı karışık bir nutfeden¹ yarattık. Onu sınava tâbi tutacağız; bu nedenle onu duyan ve gören bir varlık yaptık.
1- “Ntf” kökünden türemiştir. Mastar olarak, “azar azar akmak, dökülmek, damlamak” anlamına gelmektedir. Meni/sperm bu kökten türemiştir.
- 76:3. Ona doğru yolu gösterdik. Ama isterse şükreden, isterse nankör-lük eden biri olur.
- 76:4. Kâfirler için zincirler, kelepçeler ve alevli ateş hazırladık.
- 76:5. İyi olanlar ise içinde kâfûr bulunan bir kadehten içerler.
- 76:6. Allah’ın kullarının, içtikleri ve diledikleri kadar yararlandıkları bir kaynak.
- 76:7. Verdikleri sözü yerine getirirler, kötülüğü salgın bir günden kor-karlar.
- 76:8. İhtiyaçları olmasına rağmen yiyeceği; yoksula, öksüze ve tutsağa yedirirler.

- 76:9. Biz, sizi yalnızca Allah için doyuruyoruz. Sizden bir karşılık veya bir teşekkür beklemiyoruz.
- 76:10. Biz; yüzlerin asık olduğu, belâlı, zor günde Rabb'imizin azâbından korkarız.
- 76:11. Allah da bu nedenle onları, o günün kötülüğünden koruyacak. Ve onları, mutluluk ve sevince kavuşturacak.
- 76:12. Sabretmelerine¹ karşılık onları cennet² ve ipek ile ödüllendirecektir.
1- Direnmek, zorluklara göğüs germek, yılgınlık göstermemek, kararlılık. 2- Yeşillik, bağ, bahçe.
- 76:13. Orada, tahtlara kurulacaklar. Orada ne şiddetli bir sıcak ne de dondurucu bir soğuk görecekler.
- 76:14. Meyve ağaçlarının gölgeleri üzerlerine sarkacak, meyveleri yemeye hazır olarak yaklaştırılacak.
- 76:15. Gümüşten kaplar ve billur kupalarla aralarında dolaşılır.
- 76:16. Miktarını kendilerinin belirledikleri gümüşten billur kadehler,
- 76:17. Ve orada, karışımı zencefil olan kadehler sunulur.
- 76:18. Selsebil denilen bir pınardan.
- 76:19. Ölümsüz gençler aralarında dolaşırlar. Onları gördüğünde, saçılmış inciler sanırsın.
- 76:20. Nereye baksan orada nimetler, büyük bir mülk ve saltanat görürsün.
- 76:21. Üzerlerinde yeşil ince ipekten ve parlak atlastan elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süslenecekler. Rabb'leri onlara tertemiz içecekler sunacak.
- 76:22. Bu sizin ödülünüzdür. Çabalarınız bu karşılığı hak etti.
- 76:23. Kuşkusuz Biz, Kur'an'ı sana parça parça indirdik.
- 76:24. Artık Rabb'inin hükmü için sabret. Onlardan, günahkârlara ve Kâfirlere uyma.
- 76:25. Sabah akşam¹ Rabb'inin ismini an.
1- Her zaman, bütün bir gün.

76:26. Gecenin bir bölümünde O'na secde et.¹ Ve gece uzunca O'nu tesbih² et.

1- Secde; tam bir teslimiyet içinde Allah'a bağlılık göstermek, itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek, saygı göstermek ve içtenlikle boyun eğmek demektir. Diğer bir anlamı ile de secde bütün bir varlığın Allah'ın evrene koyduğu işleyiş yasalarına tâbi olması, boyun bükmesidir. Namaz kılariken alını yere koymak. **2-** Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mü-kemmel niteliklere sahip olduğunu bilinci ile O'nu tefekkür et. Allah', şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri yücelt.

76:27. Onlar çabuk geçen dünyayı seviyorlar, zor günü umursamıyorlar.

76:28. Onları Biz yarattık. Yaratılışlarını sapasağlam yaptık. Dilersek onları yok eder, yerlerine benzerlerini getiririz.

76:29. Bu bir öğüttür. Artık dileyen onunla Rabb'ine varan bir yol edindir.

76:30. Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.¹ Kuşkusuz Allah, Her Şeyi Bilendir, En İyi Hüküm Veren'dir.

1- Allah size seçme hakkı tanımasaydı, sizi özgür irade sahibi yapmasaydı siz istediğiniz şeyi seçme imkânına sahip olamazdınız.

76:31. Hak edeni rahmetine alır. Zâlimler için ise acıklı bir azâp hazırladı.

77. MURSELÂT SÛRESİ

[İniş sırası: 33, Mekki, 50 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Murselât/gönderilenler” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 77:1. Art arda gönderilenlere ant olsun.
- 77:2. Ve şiddetle estikçe esenlere,
- 77:3. Yayıdıkça yayanlara,
- 77:4. Ayırdıkça ayıranlara,
- 77:5. Ve de öğüdü ulaştırana,
- 77:6. Özür veya uyarı için,
- 77:7. Uyarıldığınız şey kesinlikle gerçekleşecektir.
- 77:8. Yıldızlar silindiğinde.
- 77:9. Gök aralandığında.
- 77:10. Dağlar ufalanıp savrulduğunda;
- 77:11. O resûllere vakit belirlendiğinde;
- 77:12. Bunlar hangi gün için ertelendi?
- 77:13. Ayırt etme¹ günü için.
1- Yargılama. Hesap görme günü.
- 77:14. Ayırt etme gününün ne olduğunu biliyor musun?
- 77:15. O Gün¹, yalanlayanların vay haline!
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün.

77:16. Öncekileri yok etmedik mi?

77:17. Sonra arkadan gelenleri de onlara katarız.

77:18. İşte suçlulara böyle yaparız.

77:19. O Gün yalanlayanların vay haline!

77:20. Sizi basit bir sudan yaratmadık mı?

77:21. Sonra onu korunaklı bir yere yerleştirdik.

77:22. Belirlenen bir kadere¹ kadar.

1- Takdir edilen süre.

77:23. Sonra takdir ettik,¹ ne güzel takdir edenleriz.

1- Biçim verdik.

77:24. O Gün, yalanlayanların vay haline!

77:25. Yeryüzünü toplanma yeri yapmadık mı?

77:26. Diriler ve ölüler için.

77:27. Orada oturaklı ağır baskılar yaptık. Size tatlı su içirdik.

77:28. O Gün yalanlayanların vay haline!

77:29. Haydi, kendisini yalanlamış olduğunuz şeye gidin bakalım!

77:30. Üç çatal¹ sahibi gölgeye gidin;

1- Üç kol, üç bölüm.

77:31. Gölge yapmayan ve alevden de korumayan.

77:32. O, kocaman kütükler gibi kıvılcımlar saçar.

77:33. Sanki o sarı deve sürüsüdür.

77:34. O Gün, yalanlayanların vay haline!

77:35. Bu, konuşamayacakları gündür.

77:36. Onlara izin verilmez ki, özür dilesinler.

77:37. O Gün, yalanlayanların vay haline!

77:38. Bu, sizi ve öncekileri topladığımız, ayırma günüdür.¹

1- Yargılama günü. Suçluyu suçsuzu belli etme.

- 77:39. Haydi! Eğer kurtulmak için bir planınız varsa, Bana karşı hemen planınızı uygulayın!
- 77:40. O Gün, yalanlayanların vay haline!
- 77:41. Takvâ¹ sahipleri gölgelerde ve pınar başlarındadırlar.
1- *Takvâ, korunmak demektir. Allah'ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ "Fucûr"un karşıtıdır (38:28; 91:8). Fâcir, fütursuzca günaha dalan, Hakk'tan Bâtıl'a sapan kimse demektir.*
- 77:42. Ve canlarının çektiği meyveler.
- 77:43. Yaptıklarınıza karşılık afiyetle yiyin ve için.
- 77:44. İyi olanları işte böyle ödüllendiririz.
- 77:45. O Gün, yalanlayanların vay haline!
- 77:46. Yiyin ve yararlanın biraz. Siz suçlularsınız.¹
1- *Ey Müşrikler ve Kâfirler, dünya nimetlerinden yararlanın bakalım!*
- 77:47. O Gün, yalanlayanların vay haline!
- 77:48. Onlara, "Rukû¹ edin." denildiği zaman rukû etmezler.
1- *Şirk koşmaksızın Allah'a itaat etmek, emrine amade olmak, değerini takdir etmek, yüceliğini, üstünlüğünü kabul etmek ve saygı göstermek. İçtenlikle boyun eğmek. Câhiliye Arapları puta tapmayıp yalnızca Allah'a tapanlara "rakea ilellah;" Allah'a rukû etti, derlerdi. Kur'an'da geçen rukû kelimeleri ile kast edilen şey namaz kılarken yapılan ve adına "rukû" denilen hareket değildir. Ancak namazdaki rukû ile amaçlanan şey de Allah'a bağlılık ve içtenliktir.*
- 77:49. O Gün, yalanlayanların vay haline!
- 77:50. Artık bundan başka hangi hadise¹ inanacaklar?
1- *Kur'an'a inanmadıktan sonra hangi kitâba inanacaklar?*

78. NEBE' SÛRESİ

[İniş sırası: 80, Mekki, 40 âyet.

Adını 2. âyetteki "Nebe'/önemli haber" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 78:1. Birbirlerine neyi soruyorlar?
78:2. Büyük haberden mi?
78:3. Onlar, onun hakkında anlaşmazlık içindeler.
78:4. Hayır, yakında bilecekler.
78:5. Yine hayır, yakında bilecekler.
78:6. Yeryüzünü bir döşek yapmadık mı?
78:7. Ve dağları da birer kazık?
78:8. Sizi çiftler halinde yarattık.
78:9. Uykunuzu dinlenme zamanı yaptık.
78:10. Ve geceyi bir elbise yaptık.
78:11. Gündüzü geçim zamanı yaptık.
78:12. Üstünüze yedi sağlamı bina ettik.
78:13. Ve ışık saçan bir kandil.¹

1- Güneş.

78:14. Ve sıkıştırılmış bulutlardan şırl şırl akan su indirdik.

78:15. Onunla tahıl ve bitkiler yetiştirelim diye;

78:16. İç içe girmiş bağlar bahçeler.

78:17. Ayırma Günü belirlenmiş bir vakittir.

78:18. O gün Sûr'a üflenir, bölükler halinde gelirsiniz.

78:19. Gökyüzü açılmış ve kapı kapı olmuştur.

78:20. Dağlar yürütülmüş, bir serap olmuştur.

78:21. Cehennem gözetleme yeri oldu;

78:22. Haddi aşanlar için varacakları yer olarak.

78:23. Orada "ahkâben"¹ kalacaklardır.

1- Bu âyete; çevirilerde, "Orada uzun süre, yıllarca veya çağlarca kalacaklar." şeklinde anlam verilmektedir. Âyetin anlamı "Orada azâp, sıkıntı ve yoksunluk içinde kalacaklardır." şeklindedir. "Ahkâben," "hukûbu" kelimesinin çoğulu olup, kelime anlamı olarak "uzun süre, seksen yıl" demek olsa da kelime, kök anlamı (hakibe) itibariyle: "İdrar tutulmasından dolayı azâp ve sıkıntı içinde olmak, yağmur vs. yağmamak." anlamına gelmektedir. Bu âyette bir zamandan değil, durumdan söz edilmektedir. Kalınacak yerin sıkıntı verici, darlık ve yoksunluk yeri olduğu ifade edilmektedir. Zaten âyetin devamı da bunu pekiştirmektedir.

78:24. Orada ne bir serinlik tadacaklar ne de içecek bir şey.

78:25. Yalnızca kaynar ve kokuşmuş su tadacaklar.

78:26. Yaptıklarına uygun bir karşılık olarak.

78:27. Onlar, hesap görüleceğini ummuyorlardı.

78:28. Âyetlerimizi yalanladıkça yalanladılar.

78:29. Oysa Biz, her şeyi yazıp kaydettik.

78:30. Şimdi azâbı tadın bakalım! Artık size azâptan başka bir şey artırmayacağız.

78:31. Takvâ sahipleri için ödül vardır;

78:32. Bağlar ve bahçeler,

78:33. Görkemli, dengi dengine,¹(eşler)

1- Bu âyetin çevirisi, "Göğüsleri tomurcuklanmış yaşıt kızlar" veya "tomurcuk göğüslü aynı yaşta genç kızlar." şeklinde yapılmaktadır. Âyet, "Kevâib" ve "Etrâb" olmak üzere iki kelimeden oluşmaktadır. Kevâib; görkemli, göz alıcı, yüce, değerli, yüksek, aşık kemiği, topuk, küp gibi anlamlara gelen "keâb" kelimesinin kökünden türemiştir. Eril ve dişil cisimlerin her ikisi için de kullanılan bir kelimedir. "Etrâb" kelimesi ise, dengi dengine, aynı özelliklere sahip, aynı seviyede, eş zamanlı," demektir. Dolayısı ile âyetin anlamı, "birbirine denk, görkemli eşler"dir. "Birbiri ile uyumlu üzüm salkımları" veya "Topraktan yumrular." Yani topraktan çıkan yumru bitkiler anlamı da verilmektedir. Keâb kelimesi, 5:97. âyette Kâbe, 5:6. âyette ayak topukları anlamında kullanılmaktadır.

78:34. Ve dolu kaseler.

78:35. Orada yalan da boş söz de duymazlar.

78:36. Bunlar, Rabb'inden hesaba¹ karşılık verilen ödüldür.

1- Yapılanların karşılığı olarak. Verilen hesaba göre.

78:37. O, göklerin, yerin ve ikisinin arasında bulunanların Rabb'idir, Rahman'dır. Ondan bir hitaba,¹ hiç kimse güç yetiremez.

1- Karşısında söz söylemeye.

78:38. O gün, o rûh ve o melekler saflar halinde hazır bulunur. Rahmân'ın izin verdiklerinden başkası konuşamaz. İzin verilen de doğruyu söyler.

78:39. İşte bu Hakk gündür. Dileyen Rabb'ine varan bir yol edinir.

78:40. Sizi yakın bir azâpla uyardık. O gün kişi ellerinin yaptıklarıyla¹ karşı karşıya gelecek ve Kâfir kimse: "Keşke toprak olsaydım." diyecek.

1- Dünyada yaptıklarının tamamını karşısında bulacaktır.

79. NÂZİÂT SÛRESİ

[İniş sırası: 81, Mekki, 46 âyet.

Adını 1. âyetteki “En-Nâziât/derinden çekip alan” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

79:1. Ant olsun şiddetle çekip alanlara.

79:2. Ant olsun kolayca çekip alanlara.

79:3. Ant olsun yüzdükçe yüzenlere.

79:4. Ve de yarıştıktça yarışanlara.

79:5. Ve de işi yerine getirenlere.¹

1- İlk beş âyete; yıldızlarla veya meleklerle bağlantı kurarak anlam verenlerin yanı sıra; meleklerle, atlarla ve gemilerle bağlantı kurarak anlam verenler de bulunmaktadır. Bu âyetlerde, Rabb’imiz yıldız, gemi, at gibi nimetlere, o nimetleri yaratan güce, evrendeki mükemmelliğe vurgu yapmaktadır.

79:6. O Gün sarsan sarsacak.

79:7. Arkasından gelen onu izleyecek.

79:8. O Gün kalpler endişe ile çarpar.

79:9. Bakışları korku içindedir.

79:10. “Biz, tekrar eski halimize mi döndürülecekmiz?” diyorlar;

79:11. Çürümüş, dağılmış kemikler olmuşken?

79:12. “Öyleyse, bu hüsranlı bir dönüştür.” dediler.

79:13. Oysaki o, tek bir haykırıdır!

79:14. Bir de bakmışsın meydandalar.¹

1- Mahşer yerindedirler.

79:15. Mûsâ'nın hadisi¹ sana geldi mi?

1- Haberi.

79:16. Hani, Rabb'i ona kutsal vadi Tuvâ'da seslenmişti!

79:17. "Firavun'a git. Kuşkusuz o azgınlaştı."

79:18. "Git ona de ki: Arınmak ister misin?"

79:19. "Sana Rabb'inin yolunu göstereyim de içtenlikle O'na yönelmiş ol.

79:20. Sonra Mûsâ, Firavun'a büyük âyeti¹ gösterdi.

1- Göstergeyi, mucizeyi.

79:21. Fakat yalanladı ve karşı çıktı.

79:22. Sonra aleyhte çalışmaya koyuldu.

79:23. Adamlarını toplayarak seslendi:

79:24. "Ben sizin yüce rabbinizim." dedi.

79:25. Allah da onu dünya ve âhiret azâbıyla cezalandırdı.

79:26. Kuşkusuz bunda hûşû¹ duyan kimse için ibret vardır.

1- Allah'a karşı derin saygı, içten sevgi duymak, canî gönülden Allah'a yönelmek, alçak gönüllü, bilinçli ve duyarlı olmak. Derin saygı ve içten sevgi beslediği; üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duyduğu yüce varlıktan ayrı düşme, uzak kalma endişesini/korkusunu taşımak.

79:27. Sizi yaratmak mı daha zor, yoksa göğü bina etmek mi?

79:28. Onu yükseltti ve düzene koydu.

79:29. Gecesini kararttı, gündüzünü aydınlattı.

79:30. Yeryüzünü yayıp yuvarlattı.¹

1- Devekuşu yumurtası biçimine soktu.

79:31. Ondan suyunu ve yeşilliğini çıkardı.

79:32. Ona dağlar yerleştirdi.

79:33. Sizin ve hayvanlarınızın geçimi için.

79:34. Fakat o en büyük olay¹ gerçekleştiği zaman.

1- *Kiyâmet vakti.*

79:35. O Gün insan ne yaptığını hatırlar.

79:36. Gören kimseler için Cehennem açıkça gösterilecek.

79:37. Fakat kim azgınlaşmış,

79:38. Yalnızca dünya hayatını tercih etmişse,

79:39. Kuşkusuz Cehennem onun için barınaktır.

79:40. Fakat Rabb'inin huzurunda suçlu olmaktan korkarak, kendisini hevâsından¹ uzak tutana,

1- *Tutku, kuruntu, bencil ve çıkarıcı isteklere uymak. Sahip olduğu zenginlik, makam, ün, güç, bilgi vb. imkânları imtiyaza dönüştürerek üstünlük taslamak. Vahiy yerine din adamları sınıfının uydurduğu dine uymak.*

79:41. Cennet onun için barınaktır.

79:42. Sana o Sâ'at'ten¹ soruyorlar; ne zaman gelip çatacakmış diye.

1- *Kiyâmet'in kopuş zamanından.*

79:43. Sen onun hakkında ne bilebilirsin ki?

79:44. Onun sonu Rabb'inedir.¹

1- *Onun ne zaman gelip çatacağını yalnızca Rabb'in bilir.*

79:45. Sen ancak ona hûşû duyanlar için bir uyarıcısın.

79:46. Onlar onu¹ görecekleri gün, dünyada bir akşam veya kuşluğundan² başka kalmamış sanacaklar.

1- *Kiyâmeti. 2-* *Kuşluk vakti kadar.*

80. ABESE SÛRESİ

[İniş sırası: 24, Mekki, 42 âyet.

Adını 1. âyetteki "Abese/surat astı" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 80:1. Surat astı ve yüz çevirdi.
 80:2. O gözleri görmeyen geldi diye.
 80:3. Sen bilemezsin, belki o tezkiye¹ olacak.
1- İnancını arındıracak.
- 80:4. Veya öğüt alır ve böylece öğüt ona yararlı olur.
 80:5. Fakat öğüt almayı gereksiz gören o kimseye gelince de;
 80:6. Sen ona ilgi gösteriyorsun.
 80:7. Oysaki onun arınmak istememesinden sorumlu sen değilsin.
 80:8. Fakat sana koşarak gelen kimseye gelince;
 80:9. O hûşû¹ duyanla,
1- Bkz. 79:26. âyetin dipnotu.
- 80:10. Sen onunla ilgilenmiyorsun.
 80:11. Hayır! Kuşkusuz o bir öğüttür.
 80:12. Dileyen kimse ondan öğüt alır.
 80:13. O şerefli sayfalarladır,
 80:14. Yüceltilmiş, temizlenmiş,
 80:15. Yazıcıların elleriyle,

80:16. Şerefli ve birr¹ sahiplerince.

1- İyi, yararlı ve doğru olan her şey, bütün iyilikler, başışlamak, sadakat, samimiyet, doğruluk, adalet, gerçelik, erdem, gönül.

80:17. O insan¹ kendisini mahvetti, o ne kadar da nankördür.

1- Öğüt almayı gereksiz gören, 80: 5. İnsandan kasıt, Müşrikler ve Kâfirlerdir. Kelimenin başında bulunan "El" takısı söz konusu insanların belirli, bilinen kimse olduğunu göstermektedir.

80:18. Onu hangi şeyden yarattı?

80:19. Bir nutfeden yarattı. Sonra da ona kader takdir etti.¹

1- Ölçülendirip, biçimlendirdi.

80:20. Sonra yolu ona kolaylaştırdı.¹

1- Vahiy ile ona hakk yolu gösterdi.

80:21. Sonra onu öldürdü ve kabre koydurdu.

80:22. Sonra dilediği zaman onu diriltip ortaya çıkardı.

80:23. Hayır! Ona buyurduğu şeyi yerine getirmede.

80:24. O insan¹ yiyeceğine bir baksın!

1- O nankör insan.

80:25. Suyu nasıl akıttıkça akıttık.

80:26. Sonra yeri yarıdıkça yarıdık.

80:27. Böylece orada taneler yetiştirdik;

80:28. Üzümler, sebzeler,

80:29. Zeytinler, hurmalar,

80:30. Dalları iç içe girmiş bahçeler,

80:31. Meyveler ve otlaklar.

80:32. Size ve hayvanlarınıza geçim olarak.

80:33. Fakat o kulakları sağır edici ses geldiği zaman.

80:34. O Gün insan kardeşinden kaçır;

80:35. Annesinden ve babasından,

80:36. Eşinden ve çocuklarından.

80:37. Onların hepsinin O Gün başından aşkın uğraşısı vardır.

80:38. O Gün pırıl pırıl yüzler vardır;

80:39. Gülen, sevinen.

80:40. O Gün, kimi yüzler de tozludur,¹

1- Karanlıklar içindedir.

80:41. Onu bir karanlık kaplar.¹

1- Üzgün ve endişelidir.

80:42. İşte bunlar Kâfirlerdir, facirlerdir¹.

1- Facir kelimesi, "birr" kelimesinin zıddıdır. Yani kötü, bozguncu, samimiyetsiz, yalancı, hak-hukuk tanımaz, düzenbaz, zâlim; kısacası din diyânet tanımamak, dinin sınırlarını çiğneyerek onun dışına çıkmak demektir.

81. TEKVÎR SÛRESİ

[İniş sırası: 7, Mekki, 29 âyet.

Adını 1. âyetteki “Kuvvirat/ köreltildi” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 81:1. Güneş köreltildiği zaman¹,
1- Işığı karartıldığı zaman.
- 81:2. Yıldızlar bulanıklaştığı zaman,
- 81:3. Dağlar yürütüldüğü zaman,
- 81:4. Gebe develer başıboş bırakıldığı¹ zaman,
1- Hiçbir malın öneminin kalmadığı zaman.
- 81:5. Vahşi hayvanlar bir araya toplandıkları zaman,¹
1- Korkularından bir araya geldiklerinde.
- 81:6. Denizler kaynatıldığı zaman,
- 81:7. Nefisler eşleştirildiği¹ zaman,
1- İnsanlar inançlarına göre gruplara ayrıldığı zaman. İnsanlar yaptıkları ile yüzleştikleri zaman. Ölü, yeniden diriltildiği zaman.
- 81:8. O diri diri toprağa gömülen kıza sorulduğu zaman;
- 81:9. Hangi suçtan dolayı öldürüldüğü!
- 81:10. Defterler açıldığı zaman,

81:11. Gök soyulduğu¹ zaman,

1- Tıpkı bir gövdeden derisinin soyulması gibi. Tıpkı bir perde gibi açıldığı, ortadan kalktığı zaman.

81:12. Cehennem kızıştırıldığı zaman,

81:13. Cennet yaklaştırıldığı zaman,

81:14. İnsan, kendisi ile ne getirdiğini görecektir.

81:15. Hayır, ant olsun sinenlere,¹

1- Gündüz kaybolan yıldızlara.

81:16. Yörüngesinde dönenlere,

81:17. Kararmaya başladığı an geceye,

81:18. Soluk almaya başladığı zaman sabaha ant olsun ki,

81:19. Kuşkusuz o¹ çok şerefli bir resûl sözüdür;²

1- Vahiy/Kur'an. 2- "Elçi sözü," elçilik yapanın kendisine ait sözler değildir. Onu elçi olarak gönderene ait sözlerdir. Söz konusu elçi, Muhammed Nebi'dir. Elçinin "Cebrail" olduğu şeklindeki ifadeler doğru değildir. "Elçi sözü" ile kastedilen de vahiydir. Resûl'ün sözleri vahiydir, Nebi'nin sözleri ise "hadistir."

81:20. Güç sahibi, arşın sahibi yanında itibarlıdır.

81:21. Kendisine itaat edilen, orada güvenilirlerdir.

81:22. Arkadaşınız mecnûn¹ değildir.

1- Cinlenmiş. Aklını kaybetmiş.

81:23. Ant olsun o, onu açık ufukta gördü.

81:24. O vahyi gizlemez.¹

1- Kelimesi kelimesine: "O vahiy hakkında cimri değildir." O, kimsenin duymadığı, görmediği, bilmediği yolla kendisine vahyolunanı, olduğu gibi muhatabına iletir.

81:25. O, taşlanmış şeytânın sözü değildir.

81:26. O halde nereye gidiyorsunuz?¹

1- Nebi ve vahiy hakkında nasıl bu kadar yanlış düşünüyorsunuz?

81:27. O âlemler için zikirden¹ başka bir şey değildir.

1- Öğütten, hatırlatmaktan.

81:28. Sizden doğru yoldan gitmek isteyenler için.

81:29. Âlemlerin Rabb'i Allah dilemedikçe¹ siz dileyemezsiniz.

1- Allah sizi doğru yolu tercih etmek zorunda bırakmadıkça, kendiliğinden doğru yola girmezsiniz. Hidâyet ve dalalet konusu, insanın dilemesiyle ilgilidir. Allah, hiç kimseyi hak etmedikçe ne zorla hidâyete iletir ne de dalalete düşürür. İmân ve inkâr konusunda sorumluluk bütünüyle insana aittir. Allah, insana dilediğini seçme hakkı tanımamış olsaydı, hiç kimse dilediğini seçemezdi. Allah, doğru yola iletilmek isteyeniyi doğru yola iletir; sapkınlıkta kalmak isteyeniyi de sapkınlıkta bırakır. Bu bağlamda Allah'ın dilemesi, kulunun dilemesine bağlıdır. Diğer bir deyimle Allah, kulunun seçimine müdahale edecek olsa, kul dilediğini yapamaz. Ne var ki kul, Allah tarafından dilediğini seçme sınavı ile baş başa bırakılmıştır. Eğer seçimi Allah yapıyor olsa bir sınavdan söz edilemez.

82. İNFİTÂR SÛRESİ

[İniş sırası: 82, Mekki, 19 âyet.

Adını 1. âyetteki "İnfatarat" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 82:1. Göğün yasaları yeniden belirlendiği zaman,
 82:2. Yıldızlar dağıldığı zaman,
 82:3. Denizler kabarıp taşıdığı zaman,
 82:4. Kabirler alt üst edildiği zaman,
 82:5. Herkes yaptığını ve yapmadığını bilecek.
 82:6. Ey insân! Kerim¹ olan Rabb'ine karşı seni aldatan nedir?
1- Şerefli. Cömert.
- 82:7. Seni yarattı, sonra sana şekil verdi, organlarını uyumlu ve dengeli yaptı.
- 82:8. Seni dilediği şekilde düzenledi.
- 82:9. Hayır! Bilakis, siz dini¹ yalanlıyorsunuz!
1- Hesap vermeyi. Yargılanmayı.
- 82:10. Sizin üzerinizde kesinlikle kaydediciler var,
 82:11. Şerefli yazıcılar.
 82:12. Yaptığınızı her şeyi bilirler.

82:13. **Birr¹** olanlar nimet² içindedirler.

1- İyi, yararlı ve doğru olan her şey, bütün iyilikler, başışlamak, sadakat, samimiyet, doğruluk, adalet, gerçelik, erdem, gönül. **2-** Cennet.

82:14. **Facirler¹** Cehennem'dedirler.

1- Kötü, bozguncu, samimiyetsiz, yalancı, hak hukuk tanımaz, düzenbaz, zâlim; din diyânet tanımayan, dinin sınırlarını çiğneyerek onun dışına çıkmak demektir. **Facir Birr'in zıt anlamlısıdır.**

82:15. **Din Günü¹** ona yaslanırlar.

1- Hesap görme günü, yargı günü.

82:16. Onlar, onda yanıp bitecek değıllerdir.

82:17. **Din Günü'nün** ne olduğunu sen nereden bileceksin?

82:18. Evet, **Din Günü'nün** ne olduğunu sen nereden bileceksin?

82:19. O, kimsenin kimseye yardım etmeye gücünün yetmeyeceğı bir gündür. O gün karar vermek bütünöyle Allah'a aittir.¹

1- Âyetten de açıkça anlaşılmaktadır ki Kur'an, "şefaât" anlayışını ve inancını kesin olarak reddetmektedir. Kur'an'a göre, kesinlikle şefaât yoktur ve bu nedenle şefaatin varlığına inanan bir kimse Allah'a eş koşmuş olur.

83. MUTAFFİFÎN SÛRESİ

[İniş sırası: 86, Mekki, 36 âyet.

Adını 1. âyetteki “El Mutaffifin/hile yapanlar” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 83:1. Hile¹ yapanların vay haline!
1- Ölçüde, tartıda, hesapta, paylaşmada vb.
- 83:2. Onlar, alırlarken tam olarak ölçer, tartarlar.
- 83:3. Satarlarken eksik ölçer, tartarlar.
- 83:4. Onlar diriltileceklerini bilmiyorlar mı?¹
1- Hesap gününe inanan bunu yapar mı?
- 83:5. Büyük bir gün için.
- 83:6. O Gün İnsanlar âlemlerin Rabb’inin divanında duracaklar.
- 83:7. Hayır! Kötülerin kayıtları kesinlikle siccîndedir.¹
1- En iyi, en sağlam korunan yerdedir; kütüktedir, defterdedir. Siccîn, kelime anlamı olarak en iyi en sağlam korunan hapislane, zindan demektir.
- 83:8. Siccînin ne olduğunu sen ne bileceksin!
- 83:9. Her şeyin tek tek yazıldığı bir kitâptır.
- 83:10. O Gün, yalanlayanların vay haline!
- 83:11. Onlar, Din Günü’nü¹ yalanlıyorlar.
1- Hesap görme günü, yargılanma günü.
- 83:12. Onu haddi aşan günahkârdan başka kimse yalanlamaz.
- 83:13. Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, “Eskilerin masalları.” der.
- 83:14. Hayır, hayır! Bilakis, onların yapıp ettikleri şeyler kalplerini kararttı.
- 83:15. Hayır! Onlar, O Gün¹ Rabb’lerinden perdelenmiş olanlardır.²
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. 2- Rabb’lerinin rahmetinden mahrum kalmış olanlardır.
- 83:16. Sonra onlar, Cehennem’e girecekler.
- 83:17. Sonra da: “İşte bu yalanlayıp durduğunuz şeydir.” denecek.
- 83:18. Hayır! Kuşkusuz ebrâr¹ olanların kayıtları kesinlikle İlliyyîn’dedir.²
1- Birr’in çoğuludur. İyi, yararlı ve doğru olan her şey, bütün iyilikler, bağışlamak, sadakat, samimiyet, doğruluk, adalet, gerçeklik, erdem, gönül. 2- İlliyyin kelime anlamı olarak şerefli, yüksek makam demektir.

83:19. İlliyyin'in ne olduğunu sen ne bileceksin?

83:20. Her şeyin tek tek yazıldığı bir kitâptır.¹

1- Kayıtların tutulduğu kütük.

83:21. Yaklaştırılmış olanlar¹ ona tanık olurlar.

1- Hakk'ın safında yer almış olanlar, iyilerin yanında yer alanlar.

83:22. Ebrâr kesinlikle nimetler içindedir,

83:23. Tahtlar üzerinde nimetleri seyre dalarlar.

83:24. Nimetlerin sevincini yüzlerinden anlarsın.

83:25. Onlara mühürlenmiş¹ en leziz, en saf içecekler² içirilir.

1- El değmemiş, kapaklarını kendilerinin açacağı. 2- Çevirilerde, âyette yer alan "rahîkin" kelimesine "şarap" olarak anlam verilmektedir. Bu, Türkçe'de Allah'ın haram ettiği sarhoşluk veren içkiyi çağrıştırdığı için, anlam yanlışlığına neden olmaktadır. O nedenle bu kelimenin Türkçe'deki doğru anlamı, "leziz, saf" içecektir.

83:26. Onun sonu misktir.¹ Yarışanlar bunun için yarışsınlar.

1- İçildikten sonra ağızda misk kokusu bırakır.

83:27. Onun katkısı tesnimdir¹.

1- En değerli, en güzel maddeler.

83:28. Bir pınardır, yakınlaştırılmış¹ olanların içtiği.

1- Hakk'ın safında yer almış olanlar, iyilerin yanında yer alanlar.

83:29. Suçlular, dünyada îmân Edenlere gülüyorlardı.

83:30. îmân Edenler yanlarından geçerlerken, birbirlerine kaş-göz ederek onlarla alay ediyorlardı.

83:31. Yandaşlarına döndükleri zaman da neşelenmiş olarak dönüyorlardı.

83:32. îmân Edenleri gördükleri zaman, "İşte bunlar, kesinlikle sapkın olanlardır." diyorlardı.

83:33. îmân Edenlerin üzerlerine gözetici olarak gönderilmediler.¹

1- îmân Edenlerin inançlarını sorgulamak onlara düşmezdi.

83:34. Artık bugün îmân Edenler, Kâfirlere gülüyorlar.

83:35. Tahtlar üzerinde seyirdeler:

83:36. "Kâfirler, yaptıkları şeylerin karşılığını buldular mı?" diye.

84. İNŞİKÂK SÛRESİ

[İniş sırası: 83, Mekki, 25 âyet.

Adını 1. âyetteki “İnşikak/yarılmak” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 84:1. Gök yarıldığı zaman,
 84:2. Rabb'inin buyruğunu yerine getirdiği zaman,
 84:3. Yeryüzü uzatıldığı¹ zaman,
1- Dümdüz edildiği zaman.
- 84:4. İçinde ne varsa atıp boşaldığı zaman,
 84:5. Rabb'inin buyruğunu yerine getirdiği zaman,
 84:6. Ey İnsan! Rabb'ine kavuşuncaya kadar didinip duracak ve sonunda O'na kavuşacaksınız.¹
1- Ey İnsan! Aklını başına al, bütün çabaların bir gün sona erecek ve sen hesap vermek için Rabb'inin huzuruna çıkacaksın. Gidecek hiçbir yerin yok.
- 84:7. Kime kitâbı sağından¹ verilirse,
1- Bu bir deyimdir. Araplarda sağ taraf deyimini, “uğur, mutluluk, sağlamlık ve kurtuluşu” ifade etmektedir.
- 84:8. Hesabı çok kolay görülecek.
 84:9. Ve sevinç içinde yakınlarına dönecek.

- 84:10. Fakat kime kitâbı arkasından¹ verilirse,
1- Hesaba katmadıkları bir şekilde.
- 84:11. Ölüp yok olmak isteyecek.
- 84:12. Fakat alevli ateşe girecek.
- 84:13. O, dünyada yakınları içindeyken sevinçliydi.
- 84:14. O, kesinlikle dönmeyeceğini¹ sanıyordu.
1- Ölümden sonra diriltilmeyeceğine inanıyordu.
- 84:15. Bilakis! Rabb'i onu çok iyi görüyordu.
- 84:16. Şafak vaktine yemin ederim;
- 84:17. Geceye ve barındırdıklarına,
- 84:18. Dolunay halindeki Ay'a,
- 84:19. Kesinlikle tabakadan tabakaya bineceksiniz.¹
1- Kiyâmet günü halden hale sürekli değişecek ama asla yok olup gitmeyeceksiniz.
- 84:20. Onların nesi var ki îmân etmiyorlar?
- 84:21. Kendilerine Kur'an okunduğu¹ zaman secde² etmiyorlar.
1- Allah'ın buyrukları onlara duyurulduğu zaman, iletildiği zaman. 2- Buyruklarını önemseyip gereğini yapmıyorlar. O'na teslim olmuyorlar.
- 84:22. Aksine, Kâfirler yalanlıyorlar.
- 84:23. Allah, onların içlerinde ne sakladıklarını en iyi bilendir.
- 84:24. O halde onları elem verici azâpla haberdar et!
- 84:25. Ancak îmân eden ve salihâtı yapanlar¹ hariç. Onlar için minnet altında bırakmayan bir ödül vardır.
1- "Îmân edip, sâlihâtı yapanlar" terkiibini "îmân edip iyi işler yapanlar" diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı "seyyiât" yani kötülük ve "fesad" yani bozgunculuk kelimeleridir.

85. BURÛC SÛRESİ

[İniş sırası: 27, Mekki, 22 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Burûc/burçlar” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 85:1. Burçlar sahibi gökyüzüne ant olsun,
 85:2. Söz Verilen Gün'e ant olsun,
 85:3. Tanığa ve tanıklık edilene ant olsun,
 85:4. Uhdûd'un Ashâb'ı¹ kahroldu;

1- Kur'an'ın ilk muhataplarının çok iyi bildiklerinden kuşku olmayan Ashâb'ı Uhdûd'un kim olduğu bugün tartışma konusudur. Kur'an, bu konuda kesin bir bilgi vermemektedir. Sonraki âyetlerden anlaşılan bunlar, kazıdıkları çukurda ateş yakıp, îmân edenleri o ateşe attıktan sonra onları izleyenlerdir.

- 85:5. O şiddetli ateşin sahipleri.
 85:6. Hani onlar, onun başında oturmuşlardı.
 85:7. Mü'minlere yaptıklarını izliyorlardı.
 85:8. Bunu, Mutlak Üstün Olan ve Övgüye Değer Yegâne Varlık olan Allah'a îmân edenleri cezalandırmak için yapıyorlardı.
 85:9. O Allah ki, göklerin ve yerin mülkü¹ yalnızca O'na aittir. Allah, Her Şeye Tanık'tır.
1- Sahipliği, egemenliği, yönetimi.
 85:10. Mü'min erkeklere ve kadınlara fitne¹ yapıp, sonra da kesin olarak tevbe etmeyenler için Cehennem azâbı vardır. Onlar için yakıcı bir azâp vardır.
1- Baskı ve zulüm.

- 85:11. **Îmân Eden ve sâlihâtı¹ yapanlar için içinden nehirler akan Cennetler vardır. İşte bu, büyük kurtuluştur.**
1- Bkz. 84:28. âyetin dipnotu.
- 85:12. **Rabb'inin yakalaması¹ kesinlikle çok şiddetlidir.**
1- Cezalandırması.
- 85:13. **Kuşkusuz başlatan ve tekrarlayan¹ O'dur.**
1- İlk yaratan ve yaratmayı tekrarlayacak olan.
- 85:14. **O, Çok Bağışlayan'dır, Çok Seven'dir.**
- 85:15. **Şanı Yüce Arş'ın Sahibi'dir.**
- 85:16. **Dilediğini yapandır.**
- 85:17. **O orduların hadisi¹ sana geldi mi?**
1- Haberi, sözü.
- 85:18. **Firavun ve Semûd'un.**
- 85:19. **Doğrusu Kâfirler¹ hâlâ bir yalanlama içindedirler.**
1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah'ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, Îmân'ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur'an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).
- 85:20. **Allah, onları arkalarından¹ kuşatmıştır.**
1- Hiç hesaba katmadıkları şekilde, her yönden.
- 85:21. **Bilakis, o şanı yüce şerefli bir Kur'an'dır,**
- 85:22. **Levh-i Mahfûz'dadır.¹**
1- Yazı yazmaya uygun, düzgün yüzey demek olan lefwh ile korunmuş demek olan mahfûz kelimelerden oluşan ve korunmuş levha demek olan Levh-i Mahfûz, Allah'ın sonsuz ilmi, yasa, hüküm ve takdirini ifade eden, her şeyin bilgisinin mevcut olduğu Kitâp demektir.

86. TÂRIK SÛRESİ

[İniş sırası: 36, Mekki, 17 âyet.

Adını 1. âyetteki “Et-Târik/seher yıldızı” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 86:1. Semâ’ya¹ ve Târik’a ant olsun,
1- Göğ.
- 86:2. Târik’ın ne olduğunu sen ne bileceksin?
- 86:3. O, delici¹ yıldızdır.
1- Keskin parlaklığı ile karanlığı delen.
- 86:4. Hiçbir nefis¹ yoktur ki üzerinde koruyucu² bulunmasın.
1- Kimse, insân. 2- Gözetleyici.
- 86:5. İnsân neden yaratıldığına bir baksın.
- 86:6. Dökülen bir sıvıdan yaratıldı;

86:7. Omurga ile göğüs kemikleri arasından çıkan¹.

1- Babadan gelen meni sıvısı içerisindeki sperm ile anneden gelen yumurtlama sıvısı içerisindeki yumurta birleşerek insân yaratılmaktadır. Babanın bu sıvısı er bezlerinde (testisler) üretilir. Annenin sıvısı ise yumurtalıklarında üretilir. Âyette insânın yaratılışına dikkat çekilmiştir. Bu nedenle bu sıvıların üretildiği er bezlerinin/yumurtalıkların anne karnındaki ceninin yaratılış evresindeki konumları önemlidir. Er bezlerinin/yumurtalıkların tam da âyette bildirildiği gibi ceninin omurgası ile göğüs kemikleri arasında olduğunu embriyoloji bilimi bize göstermiştir. Cenin 8-15 haftalıkken bu organlar âyette işaret edilen yerden ceninin kasık bölgesine indirilir. Yumurtalıklar kasık bölgesinde kalırken, er bezleri er bezi torbasına indirilir. Bu süreç cenin 25-35 haftalıkken gerçekleştirilir. Bu âyet 7:172. âyeti ile birlikte okunmalıdır.

Âyetin, insânın omurga ile göğüs kemikleri arasından çıkan bir sıvıdan yaratıldığını söylemesi, Kur'an'ın ilâhi bir metin olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bilgi günümüz tıp bilimi tarafından çok yakın bir döneme kadar bilinmiyordu.

86:8. Kuşkusuz O, onu yeniden diriltmeye elbette kâdirdir.

86:9. Bütün gizliliklerin ortaya çıkarıldığı gün,

86:10. Onun ne bir gücü ne de bir yardımcısı vardır.

86:11. Dönüş sahibi Semâya ant olsun,

86:12. Yarılma sahibi yeryüzüne ant olsun

86:13. Kuşkusuz O, ayırt edici¹ bir sözdür.

1- Hakk ile Bâtil'i birbirinden ayıran.

86:14. O, sıradan bir söz değildir.

86:15. Onlar, planlar yapıyorlar,¹

1- Kur'an'ı geçersiz kılmak için.

86:16. Ben de plan yapıyorum.

86:17. Kâfirlere biraz daha süre tanı, onları kendi hallerine bırak.

87. A'LÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 8, Mekki, 19 âyet.

Adını 1. âyetteki "A'lâ/yüce" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

87:1. Rabb'inin yüce adını tesbih¹ et.

1- Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesi-ne indirgemek hurafeden başka bir şey değildir.

87:2. O ki yarattı ve düzene koydu.

87:3. O ki takdir etti¹ ve yol gösterdi.

1- Her varlığa kendisine özgü özellikler (fitrat) verdi.

87:4. O ki yerden bitkiler, yeşillikler çıkardı.

87:5. Derken onu kuru, kararmış çer çöp haline getirdi.

87:6. Sana okutacağız;¹ bir daha unutmayacaksın;²

1- Sana ne yapacağını bildireceğiz. Gideceğin yolu göstereceğiz. 2- Bir daha şaşırmayacaksın.

87:7. Allah, aksini dilemedikçe. Kuşkusuz O, açık ve gizli olanı bilir.¹

1- Mesajı iletmede ne yapıp ne yapmadığını bilir.

- 87:8. Kolay gelmesi için, sana yeterince kolaylaştıracacağız.¹
1- Bu yolda karşılaşacağın zorluklardan çekinme, Biz sana yardım edeceğiz.
- 87:9. O halde öğüt ver,¹ öğüt yararlı olacaktır!
1- Yararlı olup olmadığına bakmaksızın sen öğüt vermeye devam et.
- 87:10. Hûşû¹ duyan kimse öğüt alacaktır.
1- Derin saygı ve içtenlik.
- 87:11. Şâkî¹ olan ondan kaçınır.
1- Bahtsız, azgınlaşan.
- 87:12. Ki o, büyük ateşe atılacaktır.
- 87:13. Sonra orada ölüm de yok, yaşam da.¹
1- Ölüp kurtulmak da yok, rahat yüzü görmek de.
- 87:14. Doğrusu arınan kimse kurtuluşa ermiştir;
- 87:15. Rabb'inin adını anıp sallâ¹ eden.
1- Âyette yer alan "sallâ" kelimesine "namaz kılmak" anlamı verilmek önemli bir yanılıdır. "Sallâ" kelimesi, bu âyette, "namaz kılmak" anlamında değil, yönelmek, destek olmak anlamındadır. Salât, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtnın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dâa etmek, din, havra. Salâtnın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir.
- 87:16. Ne var ki siz¹ dünya hayatını tercih ediyorsunuz.
1- Siz zamirinden kasıt, Müşrikler ve Kâfirlerdir. Sallâ etmeyenlerdir.
- 87:17. Oysaki âhîret hayatı daha hayırlı ve daha kalıcıdır.
- 87:18. Bu, önceki sahifelerde¹ de vardı.
1- Vahiylerde. Gönderilen Kitâplarda.
- 87:19. İbrâhîm'in ve Mûsâ'nın sahifelerinde.

88. ĞÂŞİYE SÛRESİ

[İniş sırası: 68, Mekki, 26 âyet.

Adını 1. âyetteki “Ğâşîye/kaplayan, bürüyen” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 88:1. Ğâşîyenin¹ hadisi² sana geldi mi?
1- Dehşeti her şeyi kaplayıp kuşatacak olanın. 2- Haberi.
- 88:2. O Gün¹ birtakım yüzler öne düşüktür;²
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. 2- Müşrikler ve Kâfirler dünyada göstermedikleri hûşûyu (saygıyı) Allah’ı büyülemeyi âhirette göstereceklerdir.
- 88:3. Bitmiş, tükenmiş olarak.¹
1- Yaptıkları boşa gitmiştir.
- 88:4. Kızgın ateşe atılacaklar.
- 88:5. Kaynar bir kaynaktan içirilirler.
- 88:6. Onlar için kuru dikenli bir bitkiden başka yiyecek yoktur;
- 88:7. O, beslemez ve açlığı gidermez.
- 88:8. O Gün birtakım yüzler¹ nimetler içindedirler.
1- Kimseler.

88:9. Yaptıklarından dolayı hoşnutturlar.

88:10. Mükemmel bir bahçededirler.

88:11. Orada boş söz duymazlar.

88:12. Orada devamlı akan bir pınar vardır.

88:13. Yükseklerle kurulmuş divanlar,

88:14. İçime hazır içecekler,

88:15. Sıra sıra yastıklar,

88:16. Serilmiş halılar vardır.

88:17. Hiç mi deveye¹ bakmıyorlar, nasıl yaratılmış?

1- Diğer bir okuyuşa göre "bulutlara." "İbil," deve demektir. Bu kelime "ibbil" olarak okunduğunda ise "bulut" anlamına gelmektedir.

88:18. Ve gökyüzüne, nasıl yükseltilmiş?

88:19. Ve dağlara, nasıl dikilmişler?

88:20. Ve yeryüzüne, nasıl yayılıp döşenmiş?

88:21. Öğüt ver; sen yalnızca öğüt vericisin.

88:22. Kimseyi zorla inandıracak değilsin.

88:23. Ancak kim yüz çevirir ve kâfir olursa,

88:24. Allah, ona en büyük azâpla azâp eder.

88:25. Kuşkusuz onların dönüşü Bizedir.

88:26. Sonra, kuşkusuz onların hesapları kesinlikle Bize aittir.

89. FECR SÛRESİ

[İniş sırası: 10, Mekki, 30 âyet.

Adını 1. âyetteki “Fecr/tan yerinin ağarması” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

89:1. Fecre¹ ant olsun.

1- *Tan yerinin ağarma zamanı.*

89:2. On geceye,

89:3. Çift ve tek olana,

89:4. Geçip giden geceye.

89:5. İşte bunlarda aklını kullanan kimse¹ için bir kasem² yok mu?

1- *Kelimesi kelimesine “Zî hicir.” Taş, kaya, yasak, duvar, set, anlayış, menetmek, engellemek anlamına gelen hicr kelimesi “Zî hicir” şeklinde tabir olarak özünü aslını bozmamış, kendisine hâkim olmayı bilen, taş gibi, kaya gibi sağlam irade sahibi anlamındadır. Taşta bir şeyin içinde yer alan koruyucu nitelik anlamı düşünüldüğünden akıl ve iradeye de “hicrun” denmiştir. Çünkü insan akli sayesinde kendisini koruma imkânına sahiptir.*

2- *İkna olmalarını sağlayacak işaret, belirti, kanıt yok mu?*

89:6. Rabb'inin Âd kavmine ne yaptığını biliyor musun?

89:7. Sütunlara sahip İrem'e!

89:8. Ki, beldeler içinde onun bir eşi yaratılmadı;

89:9. Ve vadide kayaları oyan Semûd'a,

89:10. Ve kazıklar sahibi Firavun'a;

89:11. Onlar ki, ülkelerde tâğûtlaşmışlardı,¹

1- Allah'a isyan etmek anlamına gelen "tağa" kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytan, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir. Tuğyan, "Haddi aşma, zulüm, azgınlık, sapkınlık, isyan, küfür." Tağa filinin mastarıdır.

89:12. Böylece oralarda bozgunculuğu çoğaltmışlardı.

89:13. Bu yüzden Rabb'in onları azâp kırbacıyla kırbaçladı.

89:14. Çünkü Rabb'in olup -biteni görüp- gözlemektedir.

89:15. Fakat o insan¹; Rabb'i ne zaman onu sınamak için ikramda bulursa ve ona nimet verse, "Rabb'im bana ikram etti."² der.

1- Âyette geçen insan kelimesi, insanların tamamını değil, belli başlı insanları, yani Müşrikleri kastetmektedir. 2- Doğru yolda olduğum için, Rabb'im bu nimetini hak etmekteyim.

89:16. Fakat ne zaman ona sınamak için rızkını ölçülü verirse,¹ "Rabb'im beni alçaltı."² der.

1- Daraltsa. 2- Doğru yolda olmadığım için beni ikramından mahrum bıraktı. Müşriklere göre, yoksul ve güçsüz kimseler ki bunlar çoğunlukla Muhammed Nebi'mizin yanında yer almışlardı, bunlar yanlış yolda olduklarından Rabb'in ikramından mahrum bırakılmaktaydılar.

89:17. Hayır! Doğrusu siz yetime ikram etmiyorsunuz.

89:18. Yoksulu yedirmede birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

89:19. Varis olduğunuz mirası ihtirasla yiyorsunuz.¹

1- Sahip olduğunuz maldan-mülkte hakkı olanları hiç gözetmiyorsunuz.

89:20. Malı büyük bir sevgiyle, çok seviyorsunuz.

89:21. Hayır, hayır! Yer, paramparça olup dağıldığı zaman,

89:22. Rabb'in emri geldiği ve melekler saf saf dizildiği zaman,

89:23. O Gün Cehennem ortaya getirilir. O Gün insan neyin ne olduğunu anlar, ancak bunun ona bir yararı olmaz.

- 89:24. "Ah keşke hayattayken, âhîret hayatım için hazırlık yapmış olsaydım." der.
- 89:25. Artık O Gün, O'nun azbı hiç kimsenin azâbına benzemez.
- 89:26. O'nun vurduğu bağ, hiç kimsenin vurduğu bağa benzemez.
- 89:27. "Ey mutmain nefsi!¹
1- Sahip olduğu nimetlerden dolayı doğru yolda olduğunu sanan, varlığı ile kendisini yeterli gören kimse; Müşrikler. İçinde bulunduğu halden memnun olan kimse.
- 89:28. Rızasını kazanarak, razı olarak Rabb'ine dön.¹
1- Rabb'in gösterdiği yoldan giderek, O'nun emirlerine itaat ederek, Hakk yola dön.
- 89:29. Kullarıma katıl;¹
1- Böylelikle Cennetlik kullarımın arasına gir.
- 89:30. Cennetime gir."

90. BELED SÛRESİ

[İniş sırası: 35, Mekki, 20 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Beled/belde, kent” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 90:1. Hayır! Bu beldeye yemin ederim!
90:2. Senin de içinde yaşadığın beldeye,
90:3. Ant olsun doğurana ve doğurduğuna!
90:4. Biz insanı gerçekten zorluk arasında yarattık.
90:5. Kendisine hiç kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?
90:6. “Yığınlarca mal harcadım.” diyor.
90:7. Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?
90:8. Ona iki gözü Biz vermedik mi?
90:9. Bir dil ve iki dudak.
90:10. Ona iki yol¹ gösterdik.
1- Doğru ve eğri, Hakk ve Bâtlı, İmân ve Küfür, iyilik ve kötülük...
90:11. Ne var ki o, sarp yokuşu aşmayı göze alamadı.¹
1- Köleye özgürlüğünü vermedi. Tutku ve kuruntuların isteklerine karşı koyamadı. Hakk'ı, hayrı, adaleti tercih etmeye gelmedi.
90:12. Bilir misin nedir sarp yokuş?

90:13. Boynu çözmektir,¹

1- Köleyi özgürleştirmektir. Rekâbe özgürlüğüne kavuşmak isteyen köle demektir. Rekâbe, boyun demektir; özgürlüğü kısıtlı olan kimseler için kullanılmaktadır. Kelime anlamı olarak; gözetlenmek, gözetlemek, korumak, korunmak anlamlarına gelmektedir. Vahiy, köleliği ilk yıllarında gündemine almış ve tamamıyla kaldırmak, yok etmek sürecini başlatmıştır. Köle edinmenin tek yolu olan savaş esirleriydi. 47:4. âyetiyle bu yol tamamıyla kapatılarak bu süreç tamamlanmış kölelik sona erdirilmiştir.

90:14. Veya darlık ve yoklukta doyurmaktır;

90:15. Yakınlık sahibi olan yetimi,¹

1- Yakınında, çevrende bulunan sahipsiz, kimsesiz kalmışları.

90:16. Veya hiçbir şeyi olmayan miskini,¹

1- Çalışacak gücü ve işi olmayan, yerlerde sürünen yoksul. Hiçbir şeyi olmayan.

90:17. Sonra birbirlerine sabrı¹ ve merhameti tavsiye eden îmân edenlerden olmaktadır.

1- Direnmeyi, zorluklara göğüs germeyi, yılgınlık göstermemeyi.

90:18. İşte onlar, Ashâb-ı Meymene'dir.¹

1- Meymene, kelime olarak "sağ el" veya "uçurlu, bereketli" anlamındadır. "Amel defterleri sağdan verilenler", veya "sağın sahibi," "sağın taraftarları" şeklinde yanlış anlam verilen "Ashâbı Meymene;" Arapça'da bir deyim olup, bahtı iyi olan, bereketli, yüksek makam, güçlü, çok değerli, şerefli, onurlu ve önemli kimseler için kullanılmaktadır. Keza Türkçe'de de birisine "bu benim sağ kolumdur" dediği zaman, ona verilen değer gösterilmiş olunmaktadır.

90:19. Âyetlerimizi küfredenler Ashab-ı Meşeme'dir.¹

1- Kelime olarak, "uçursuzluk, talihsizlik demektir. "Sol el" anlamı da bulunmaktadır. "Amel defterleri solundan verilenler" veya "solun Ashâbı," "solun taraftarları" şeklinde yanlış anlam verilen Ashâbı Meş'eme; Arapça'da deyim olarak, zillet içerisinde, aşağılık, değersiz, onursuz kimseler demektir.

90:20. Onlara, üzerlerine kapıları kapatılmış bir ateş vardır.

91. ŞEMS SÛRESİ

[İniş sırası: 26, Mekki, 15 âyet.

Adını 1. âyetteki “Eş-Şems/Güneş” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 91:1. Güneş’e ve onun aydınlığına ant olsun,
 91:2. Ve onu izleyen Ay’a,
 91:3. Ve onu ortaya çıkaran gündüze,
 91:4. Ve onu örten geceye,
 91:5. Ve göğ ve onu düzenleyene,
 91:6. Ve yere ve onu döşeyene,
 91:7. Ve nefse¹ ve onu biçimlendirene,
 1- İnsana, kimseye, kişiye
- 91:8. Sonra ona fucûrunu¹ ve takvâsını² ilham³ etti.⁴

1- Facir, fütursuzca günaha dalan, Hakk’tan Bâtıl’a sapan kimse demektir. Bozguncu, samimiysiz, yalancı, hak-hukuk tanımaz, düzenbaz, zâlim; kısacası din diyânet tanımayan, dinin sınırlarını çiğneyerek onun dışına çıkmak demektir. İmân’ın dışı yansıması nasıl ki birr, takvâ, sâlihât yapmak ise, Küfr’ün dışı yansıması da “fucûr”dur. Facir kelimesi, “birr” kelimesinin karşıtıdır. **2- Fucûrdan**, kötülükten korunmasını. Takvâ, korunmak demektir. Allah’ın buyruklarına içtenlikle uyarak fucûr, günah, kötü, zararlı ve tehlikeli şeylere karşı kendisini korumak ve güvene almaktır. Takvâ, kelime anlamı olarak zarar verecek şey ile korunacak şey arasına konan engel demektir. Muttakî: Takvâ sahibi olan. Takvâ “Fucûr”un karşıtıdır (38:28). **3- İlham**, kelime olarak “yutmak” demektir. Allah’ın kullarının kalbine attığı, ona ulaştırdığı şeyler için kullanılmaktadır. Bu ulaştırma içe yerleştirme anlamında “yutturma” gibidir. **4- İnsana**; doğru ve yanlış, iyiyi ve kötüyü, faydalı ve zararlıyı, hakkı ve zulmü, sâlihât ve fesadı vs. ayırt edebilme, yapabilme, seçebilme, bilebilme özelliğini verdik.

91:9. Elbette zekkâ¹ eden kurtuluşa ermiştir.

1- Zekât, arınmak, arındırmak demektir. Benliğin her türlü kötülükten arınması, temizlenmesi, arı duru hale gelmesi demektir (2:43; 19:13, 31; 18:81; 20:76; 23:4; 41:7). Arınmış, temizlenmiş, arı duru hale gelmiş bir benlikle Allah'ın emirlerine tâbi olmak demektir. Zekât eden; şirkten arınan, Allah'tan başka ilâhlara kulluk etmeyi reddeden demektir.

91:10. Elbette onu kirleten¹ de hüsrana uğramıştır.

1- Şirke bulaşan. Allah'ın yanı sıra başka ilâhlara da kulluk eden. Takvânın yerine fücuru seçen.

91:11. Semûd halkı tâğûtlüğü¹ nedeniyle yalanladı.

1- Allah'a isyan etmek anlamına gelen "tağa" kökünden türemiştir. Despot, azgın, sapkın, kötülük önderi, zorba, şeytan, put, kâhin; kaba kuvvetle hükmeden kişi, kurum veya yönetim demektir. Tuğyan, "Haddi aşma, zulüm, azgınlık, sapkınlık, isyan, küfür." Tağa fiilinin mastarıdır.

91:12. Onların en azgını ayaklandığı zaman,

91:13. Allah'ın Resûl'ü Sâlih onlara, "O, Allah'ın dişi devesidir, onun su içme hakkına dokunmayın." dedi.

91:14. Fakat onu yalanladılar. Sonra onu kestiler. Rabb'leri suçları nedeniyle üzerlerini azâpla kapladı. Orayı yerle bir etti.

91:15. O cezalandırmasının sonucundan çekinmez.

92. LEYL SÛRESİ

[İniş sırası: 9, Mekki, 21 âyet.

Adını 1. âyetteki "El-Leyl/gece" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 92:1. Örttüğü zaman geceye ant olsun.
- 92:2. Ortaya çıktığı zaman gündüze,
- 92:3. Erkeği ve dişiye yaratana,
- 92:4. Çabalarınız çeşit çeşittir.
- 92:5. Fakat kim verir ve takvâ sahibi olursa,
- 92:6. En iyiyi doğrularsa,
- 92:7. Ona en kolayı¹ kolaylaştıracacağız.
1- Cennet'i.
- 92:8. Fakat kim cimrilik eder de kendisini müstağni¹ görürse,
1- Kendisini yeterli gören, büyüklenen, kibirlenen.
- 92:9. En iyiyi yalanlarsa,
- 92:10. Ona en zoru¹ kolaylaştıracacağız.
1- Cehennem'i.
- 92:11. Düştüğü¹ zaman malı ona yarar sağlamaz.
1- Helâk olduğu, çukura yuvarlandığı, öldüğü, Cehennem'e yuvarlandığı.
- 92:12. Kuşkusuz doğru yolu göstermek Biz'e aittir.
- 92:13. Kuşkusuz ilk¹ de son¹ da Bizimdir.
1- Dünyada âhirette.
- 92:14. Alev saçan bir ateşe karşı sizi uyardım.
- 92:15. Ona şâki¹ olandan başkası girmez.
1- İflah olmaz azgın.
- 92:16. O ki yalanladı ve yüz çevirdi.
- 92:17. Takvâ sahibi olan, ondan uzak tutulacak.
- 92:18. O ki malını vererek arınır.
- 92:19. Bunu kimseden karşılık beklemeden yapar.
- 92:20. İsteği yalnızca Yüce Rabb'inin rızasını kazanmaktır.
- 92:21. Yakında mutlaka hoşnut olacaktır.

93. DUHÂ SÛRESİ

[İniş sırası: 11, Mekki, 11 âyet.

Adını 1. âyetteki “Duhâ/kuşluk vakti” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

93:1. Duhâ¹ vaktine ant olsun.

1- Kuşluk.

93:2. Gecenin karanlıktaki dinginliğine,

93:3. Rabb'in seni bırakmadı ve sana darılmadı.

93:4. Senin için gelecek, geçmişten hayırlı olacak.

93:5. Yakında Rabb'in sana verecek, sen de hoşnut olacaksın.

93:6. Seni yetim bulup, barındırmadı mı?

93:7. Seni şaşırılmış bulup, doğru yolu göstermedi mi?

93:8. Seni muhtaç durumda bulup ğinâ¹ etmedi mi?

1- Çevirilerde âyete, “Seni yoksul bulup, zenginleştirmede mi?” şeklinde anlam verilmektedir. Oysaki burada söz konusu olan servet zenginliği değil; “ğinâ” kelimesi ile kastedilen, ona verilen görevin, bir insan için en büyük zenginlik, en büyük nimet olduğudur.

93:9. Öyleyse sakın yetimi¹ hor görme.²

1- Kimsesizi. 2- Gücsüzü zayıfı önemsiz görme.

93:10. Sakın isteyeni¹ geri çevirme.

1- İstenilen şey somut olarak belirtilmemiş olmakla birlikte, bağlama bakıldığında; istenilen şeyin “bilgi edinme, Hakk'ı öğrenme, korunup gözetilme olduğu” anlaşılmaktadır. Bir sonraki âyetten de bu anlaşıl-maktadır.

93:11. Ve Rabb'inin nimetini¹ her fırsatta hadis et.²

1- Gönderdiği vahyi. 2- Anlat.

94. İNŞİRÂH SÛRESİ

[İniş sırası: 12, Mekki, 8 âyet.

Adını 1. âyetteki “İnşirâh/açmak” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 94:1. Senin için göğsünü açmadık mı?¹
1- Sıkıntılılarına, kara kara düşünmene, ne yapacağını bilmemene son vermedik mi? Seni rahatlatmadık mı?
- 94:2. Yükünü üzerinden atmadık mı?¹
1- Ne yapacağını bilmezken, sana yol gösterdik mi?
- 94:3. Belini büken yükünü?¹
1- İnsanlığın içinde bulunduğu durumun sana verdiği üzüntüyü.
- 94:4. Senin zikrini yükseltmedik mi?¹
1- Bu denli önemli bir görevi (Nebî'lik/Resûl'lük) sana vererek, herkes tarafından bilinmene ve anılmana neden olmadık mı?
- 94:5. Zira zorlukla beraber bir kolaylık vardır.
- 94:6. Elbette zorlukla beraber bir kolaylık vardır.
- 94:7. O halde her fırsatta kararlılıkla yeni şeyler yapmaya giriş.
- 94:8. Ve yalnızca Rabb'ine yönel.¹
1- Yardım ve desteği yalnızca Allah'tan iste. İsteklerini yalnızca Rabb'ine yönelt.

95. TÎN SÛRESİ

[İniş sırası: 28, Mekki, 8 âyet.

Adını 1. âyetteki "Tîn/incir" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

95:1. İncire ve zeytine ant olsun,

95:2. Ve Tûr-i Sînîn'e. ¹

1- Mübarek dağ. Bereket dağ. Aynı zamanda mübarek yani nimeti bereketli kılan, çoğaltan, bol bol nimet veren bereketli dağ, diğer bir deyimle bereketli topraklar anlamına da gelen bu kelimeye "Sina Dağı" anlamı vermek doğru değildir.

95:3. Ve bu güvenli kente.

95:4. Ant olsun ki insanı en iyi biçimde yarattık.

95:5. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.

95:6. Ancak îmân eden ve salihâtı yapanlar¹ hariç. Onlar için minnet altında bırakmayan bir ödül vardır.

1- Bkz. 84:28. âyetin dipnotu.

95:7. Hâl böyleyken, sana¹ dini² yalanlatan nedir?

1- İnkâr eden, müşrik olan kimse. 2- Hesap Verme Günü'nü.

95:8. Allah; hüküm verenlerin, en iyi hüküm vereni değil mi?

96. ALÂK SÛRESİ

[İniş sırası: 1, Mekki, 19 âyet.

Adını 2. âyetteki “Alak/asılmış, tutunmuş olan” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

96:1. Yaratan Rabb’inin adıyla duyur.¹

1- Ikra, duyurmak, ilân etmek, iletmek demektir. Vahyin ilk âyeti olduğu kabul gören bu âyetteki “ıkra” kelimesine “oku” anlamını vermek önemli bir yanılgıdır. Henüz ortada okunacak bir metin olmadığına göre, okumaktan söz etmek doğru değildir. Bu kelime ile ifade edilen şey; sana vahyettiğimiz mesajı, aklında tut, derleyip toparla ve ondan sonra da insanlara duyurmaya, ilan etmeye, ulaştırmaya başla demektir. Ikra, kelime anlamı olarak esasen “bir şeyleri biriktirip onu dağıtmak, başka yerlere nakletmek” demektir. Bu âyeti, İslâm’ın bilgiye verdiği değeri örneklemek için konu edinmek; “İslâm’ın ilk emri okudur” türü bir tanımlama yapmak doğru değildir. Zira âyet, okumanın öneminden değil, vahyin insanlara duyurulmasından söz etmektedir. Nasıl ki “ezan okumak”, “türkü okumak” dendiği zaman, okunan bir metinden değil de duyurmaktan, söylemekten söz edilmiş olunuyorsa, âyetteki “ıkra” kelimesi de duyurmak anlamındadır.

96:2. İnsanı alaktan¹ yarattı.

1- Döl yatağına tutunan, döl yatağında asılı olan.

96:3. Duyur, senin Rabb’in en büyük kerem¹ sahibidir.

1- En cömert, en şerefli, en saygın.

96:4. Kalemle öğretendir.

96:5. İnsana bilmediğini öğretti.

96:6. Bu gerçeğe rağmen insan yine de tuğyân¹ eder.

1- Haddi aşma, zûlüm, azgınlık, sapkınlık, isyan, küfür.

96:7. Kendisini yeterli gördüğü için.

96:8. Oysaki dönüş Rabb’inedir.

96:9. Gördün mü şu alıkoyanı?

96:10. Sallâ¹ ederken bir kulu!

1- Çağrıda bulunan. Salât kelimesi, ilk bu âyette geçmektedir. Bu sûrenin, vahyedilen ilk sure olduğu dikkate alındığında, "sallâ" kelimesine namaz anlamı vermek önemli bir yanılığdır. Bu yanılığ; bundan sonra da bu kelimeye, geçtiği her yerde namaz anlamının verilmesine neden olmaktadır. "Sallâ" kelimesi, bu âyette, "namaz kılmak" anlamında değil, yönelmek, destek olmak anlamındadır. İbadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dâa etmek, din, havra. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Sallanın karşısı tevellâdır. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir; sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak demektir (75:31, 32).

96:11. Gördün mü?¹ Ya o doğru yolda ise!

1- Düşünsene.

96:12. Veya takvâyı buyuruyorsa?

96:13. Gördün mü; ya yalanlayıp ve yüz çevirdiyse?¹

1- Düşünsene, engelleme yapan kimsenin kendisi gerçeği yalanlıyorsa?

96:14. Allah'ın kesinlikle her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?

96:15. Hayır, kesinlikle öyle değil! Eğer gerçekten vazgeçmezse perçeminden¹ yakalarız.

1- Yelesinden. Yele; at, aslan gibi hayvanların boyun bölgelerinde bulunan ve onları gösterişli yapan uzun kıllara denmektedir. Perçem/yele bir benzetmedir. Yeleden tutmak, kısıvrak yakalamak, hakimiyet altına almak anlamındadır.

96:16. Yalancı ve yanlış yapan perçeminden.

96:17. Haydi, yardımcılarını çağırın.

96:18. Biz de zebanileri çağıracağız.

96:19. Hayır, kesinlikle öyle değil! Ona boyun eğme; secde et ve yaklaş.¹

1- Allah'a teslim ol, Allah'a boyun eğerek, saygıyla yönelerek, O'na yakın ol.

97. KADR SÛRESİ

[İniş sırası: 25, Mekki, 5 âyet.

Adını 1. âyetteki "Kadr/değerli" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 97:1. Kuşkusuz Biz onu¹ Kad'r Gecesi'nde² indirdik³.
1- Kur'an'ı, Kitâp'ı. **2-** "Kad'r," kelime olarak "değer," "kıymet" demektir. Kad'r gecesi, vahyin inmeye başladığı ilk gecedir. Ve bu yalnızca bir kez olmuştur. Kur'an'ın indiği değil, inmeye başladığı gecenin adıdır Kad'r gecesi. Bu her yıl tekrarlanan bir süreç değildir. **3-** İndirmeye başladık. Geçmiş zaman kipinin kullanılması, olan şeyin kesinliğini ifade etmek içindir. Zira Arapça'da pekiştirme, kesinlik bildirme edatları içinde geçmiş zaman kipi de bulunmaktadır.
- 97:2. Kad'r Gecesi'nin ne olduğunu sana bildiren nedir?
- 97:3. Kad'r gecesi bin aydan daha hayırlıdır.¹
1- Kad'r gecesini önemli yapan, gecenin bizzatı kendisi değil, Kur'an'ın o gece indirilmeye başlanmış olmasıdır. Yani geceyi önemli yapan şey, Kur'an'ın ilk kez indirilmeye başlandığı gece olmasıdır. Bu gecenin, bin aydan daha hayırlı olduğunu söyleyerek vurgulanmak istenen şey, Kur'an'ın ne denli önemli olduğuna dikkat çekmektir. Bin ay sayısı, Kur'an'ın saygınlığının derecesini, önemini vurgulamak için ifade edilen bir sayıdır. Bu zaman/gün bildiren bir sayı değil, "değer" bildiren bir sayıdır. Bu gecenin günahlara sıfırlayan bir gece olduğuna dair ileri sürülen rivâyetlerin tamamı uydurmadır, hurafedir; Kur'an'ın mesajına her açıdan aykırıdır ve İsrâîliyyât kaynaklıdır; Kur'an'ı tahrif etmekten başka bir şey değildir: Kad'r gecesinden bir gün sonra ölen bir kimse günahları sıfırlanmış olarak ölecek, bir gün önce ölen ise günahları ile birlikte ölecek. Böyle bir haksızlığı Allah'a yakıştırmak, Allah'ı zâlim saymakla eşdeğer bir cürümdür.
- 97:4. Melekler¹ ve rûh,² onda Rabb'lerinin izniyle³ her bir emir için iner de iner.
1- "İlâhi güç." **2-** Rûh, kelime anlamı olarak; "can", "vücuda hayat veren cevher" demektir. Kur'an, rûh kelimesini vahiy anlamında da kullanmaktadır. Zira vahiy, insana ve topluma hayat vermekte, insana ve topluma düzen vererek onları canlı ve diri tutmaktadır; onlara en iyi yaşantıyı sağlamanın yolunu göstermektedir. **3-** "Allah'ın izni ile", terkibi, "Allah'ın belirlediği ilke ve kurallara göre, Allah'ın bilgisine göre ve bilgisi gereği" anlamlarına gelmektedir.
- 97:5. O, fecrin ağarmasına¹ kadar selâmdir.²
1- Şafak sökene kadar. **2-** Esenliktir, güvendir.

98. BEYYİNE SÛRESİ

[İniş sırası: 100, Medeni, 8 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Beyyine/kanıt içeren bilgi” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 98:1. Kitâp Ehli'nden ve Müşriklerden Kâfirler kendilerine beyyine¹ gelmeden ayrılığa düşmüş değillerdi.
1- *Kanıt içeren; açıklayıcı, açığa çıkarıcı bilgi.*
- 98:2. Onlara tertemiz sayfalar okuyan, Allah tarafından görevlendirilen bir Resûl.
- 98:3. Onda değerli kitâplar¹ vardır.
1- *Hükümler, öğretiler.*
- 98:4. Kitâp verilmiş olanlar, kendilerine beyyine¹ geldikten sonra ayrılığa düştüler.²
1- *Gerçeği apaçık, açıklayıcı olan bilgi. 2-* *Hakk'ı kabul etmeye yanaşmadılar.*

98:5. Oysa Allah'a kulluktan ve dini hanifler¹ olarak O'na has kılmaktan ve salâti ikâme etmekten,² zekâti yapmaktan² başka bir şeyle emrolunmadılar. İşte doğru din budur.

1- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelmiş olan. **2-** Salâtın namaz kılmak anlamının yanı sıra birçok anlamı bulunmaktadır. Bu âyetteki salât, "namaz kılmak" anlamında değildir. Namazı kılın, zekâti verin" şeklinde anlam verilen bu terkip: İbadete layık yegâne ilâhın yalnızca Allah olduğuna inanmak; Allah'a yönelmeyi, kulluğu ve dâvayı "şirkten arınmış bir bilinçle; arınmış, arı duru hale gelmiş bir benlikle yapmak; dayanışmayı, yardımlaşmayı ve destek olmayı canlı ve diri tutmak demektir. Namazı kılın, zekâti verin" şeklinde anlam verilen bu terkipteki "vermek" kelimesinin kök harfleri أ ت ي (Elif-Te-Ye) olup, 549 yerde geçmektedir. Her ne kadar bu terkipte, "vermek" anlamına gelen "Âtû" kelimesi yer alsada (اتى) âtû kelimesine, (أتى) Eta "yapmak" anlamının verilmesi de uygundur. Bu kelime kök anlamı itibarıyla yaygın olarak şu üç anlamda kullanılmaktadır: "Yapmak", "getirmek" ve "vermek." Arınmak, aklanmak, temizlenmek demek olan "zekât", verilen bir şey değil, "yapılan" bir şeydir. Kur'an, zekât kelimesini "arınmak" anlamında kullanmaktadır (Bkz. 19:13). Zekât, "malî yardım" demek değil, mâlî yardım yapılarak malın arınmasıdır. Kur'an'daki mâlî yardımın adı sadakadır (Bkz. 9:60). Sadaka verilirse, malın arınması gerçekleşmiş olacaktır.

98:6. Kitâp Ehli'nden Kâfirler ve Müşrikler, içinde sürekli kalmak üzere Cehennem ateşindedirler. İşte onlar, yaratılmışların şerhileridirler.

98:7. İmân Eden ve sâlihâtı yapan kimseler; işte onlar yaratılanların hayırlı olanlarıdır.

98:8. Onların, Rabb'leri yanındaki ödülleri; onlar için içinden nehirlerin aktığı cennetler vardır. Orada süresiz kalacaklar. Allah onlardan, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte bu, Rabb'ine hûşû¹ duyan kimseler içindir.

1- Derin saygı ve içten sevgi beslemek, üstün ve yüce görmenin sonucu olarak hayranlık duymak.

99. ZILZÂL SÛRESİ

[İniş sırası: 93, Mekki, 8 âyet.

Adını 1. âyetteki “Zilzâl/sarsıntı” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 99:1. Yeryüzü şiddetli sarsıntı ile sarsıldığı zaman,
- 99:2. Yeryüzü ağırlıklarını çıkardığı;
- 99:3. Ve insan, “Ona ne oluyor?” dediği,
- 99:4. O Gün,¹ hadislerini² anlatacak.³
1- Hesap sorma günü, yalnızca Allah’ın belirlediği ilke ve kuralların geçerli olduğu gün. **2-** Haberlerini. **3-** O gün yeryüzü hal diliyle olup biteni anlatacak.
- 99:5. Çünkü Rabb’in ona vahyetmiştir.¹
1- Böyle düzen koymuştur.
- 99:6. O Gün, insanlar amelleri kendilerine gösterilsin diye grup grup ortaya çıkacaklar.
- 99:7. Artık kim zerre ağırlığınca iyilik yapmışsa onu görür.
- 99:8. Ve kim zerre ağırlığınca kötülük yapmışsa onu görür.

100. ÂDİYÂT SÛRESİ

[İniş sırası: 14, Mekki, 11 âyet.

Adını 1. âyetteki "Âdiyât/koşan" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 100:1. Soluk soluğa koşanlara ant olsun,
100:2. Çarparak ateş çıkaranlara,
100:3. Sabahleyin akın edenlere,
100:4. Sonra toz koparanlara,
100:5. Sonra onunla bir topluluğa dalanlara ki,
100:6. Kuşkusuz o insan¹ Rabb'ine karşı çok nankördür.
1- Sapkınlıkta kalmayı tercih eden Müşrikler. İnsan kelimesinin başında "El" takısı olması söz konusu insanın belli bir kimse olduğunu ifade etmektedir.
- 100:7. Ve o¹ da buna tanıktır.²
1- Müşrik insan. 2- Kendisinin nankörlüğüne.
- 100:8. Doğrusu o hayrı¹ aşırı derecede sever.
1- Dünya malını.
- 100:9. Bilmez mi kabirlerde olanlar çıkarıldığı zaman,
100:10. Ve göğüslerde olanlar açığa çıkarıldığı zaman,
100:11. O Gün Rabb'lerinin her şeylerinden haberdar olduğunu.

101. KÂRIA SÛRESİ

[İniş sırası: 30, Mekki, 11 âyet.

Adını 1. âyetteki “El-Kâria/şiddetli ses” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 101:1. Kâri'a.¹
1- Şiddetli ses. Dehşetten yürekleri hoplatan.
- 101:2. Kâria nedir?
- 101:3. Kâria'nın ne olduğunu sen nereden bileceksin?
- 101:4. O gün insanlar sağa sola uçuşan pervaneler¹ gibi olurlar.
1- Kelebekler, böcekler.
- 101:5. Dağlar etrafa saçılmış renkli yün gibi olur.
- 101:6. Kimin tartısı ağır gelirse,¹
1- Sevabı günahından çok olursa.
- 101:7. O hoşnut edici bir yaşayış içindedir.
- 101:8. Kimin tartısı hafif gelirse,¹
1- Sevabı günahından az olursa.
- 101:9. Artık onun anası hâviyedir.
- 101:10. Onun ne olduğunu sen nereden bileceksin?
- 101:11. O, kızgın bir ateştir.

102. TEKÂSUR SÛRESİ

[İniş sırası: 16, Mekki, 8 âyet.

Adını 1. âyetteki “Tekâsur/çoklukla övünme” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

102:1. Çoğaltma isteği sizi oyaladı.¹

1- *Mal, mülk edinme hırsı, bütün hayatınızı mal edinme peşinde harcamanıza neden oldu.*

102:2. Ta ki ölüp kabirlere girinceye kadar.

102:3. Hayır, asla bildiğiniz gibi değil; yakında bileceksiniz.

102:4. Yine hayır, bildiğiniz gibi değil; yakında bileceksiniz.

102:5. Hayır, asla bildiğiniz gibi değil, keşke kesin bilgi ile bilseydiniz.

102:6. Bilesiniz ki kesinlikle alevli ateşle karşı karşıya kalacaksınız.

102:7. Sonra onu gözlerinizle kesin olarak göreceksiniz.

102:8. Sonra O Gün kesinlikle nimetten¹ sorulacaksınız.

1- *Size verilen nimetlerden.*

103. ASR SÛRESİ

[İniş sırası: 13, Mekki, 3 âyet.

Adını 1. âyetteki “Asr/zaman, çağ” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

103:1. Asra¹ ant olsun,

1- Asr, kelime anlamı olarak -isim ve mastar olarak- zaman, çağ, yüzyıl, ikinci vakti, kabile, tutuklamak, menetmek gibi anlamlara gelmektedir.

103:2. Kuşkusuz o insan kesinlikle hüsrandır.

103:3. Ancak îmân edenler, sâlihâtı¹ yapanlar, hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler hariç.

1- “Îmân edip, sâlihâtı yapanlar” terkiibini “îmân edip iyi işler yapanlar” diye çevirmek doğru değildir. Sâlihât, davranış yolu ile bütünüyle dışa yansıyan îmândır. Sâlihât, bozgunculuk ve kötülükle mücadele etmek, bozuk olan şeyi düzeltmeye çalışmak, yapıcı olmak, iyi olmak ve iyiye yönlendirmek demektir. Bu kelimenin karşısı “seyyiât” yani kötülük ve “fesad” yani bozgunculuk kelimeleridir.

104. HUMEZEH SÛRESİ

[İniş sırası: 32, Mekki, 9 âyet.

Adını 1. âyetteki "Humezeh/ kaş göz hareketiyle alay edenler" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 104:1. Arkadan çekiştirenlerin, kaş göz hareketiyle alay edenlerin vay haline!¹
1- Nebi'ye ve davetine karşı küçümseyici tavır takınan, onu alaya alanların vay haline.
- 104:2. O ki malı toplayıp, onun hesabını yapıp durur.
- 104:3. Malın kendisini sonsuza dek yaşatacağını sanıyor.
- 104:4. Hayır, kesinlikle bildiği gibi değil, kesinlikle o Hutame'ye atılacak.
- 104:5. Hutame'nin ne olduğunu sen nereden bileceksin?
- 104:6. Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.
- 104:7. Yüreklere işleyen bir ateş.
- 104:8. Kuşkusuz o, onların üzerine kapatılmıştır.
- 104:9. Uzatılmış sütunlar arasında.

105. FÎL SÛRESİ

[İniş sırası: 19, Mekki, 5 âyet.

Adını 1. âyetteki “Fîl” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

- 105:1. Görmedin mi? Rabb’inin fîl sahiplerine ne yaptığını?
- 105:2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
- 105:3. Onların üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi;
- 105:4. Onlara çamurdan sertleşmiş taşlar atan.
- 105:5. Böylece onları yenmiş ekin yaprağı gibi yaptı.

106. KUREYŞ SÛRESİ

[İniş sırası: 29, Mekki, 4 âyet.

Adını 1. âyetteki “Kureyş (Bir Arap kabilesinin adı)” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

106:1. Kureyş'i alıstırdığı için;¹

1- Kureyş'in emin ve rahat olmasını sağladığı için.

106:2. Onları kış ve yaz yolculuğuna alıstırdığı¹ için;

1- Emin ve rahat olmalarını sağladığı için.

106:3. Bu evin¹ Rabb'ine kulluk etsinler.

1- Kâbe'nin.

106:4. Onları yedirip açlıktan korudu ve onları korkudan güvene kavuşturdu.

107. MÂÛN SÛRESİ

[İniş sırası: 17, Mekki, 7 âyet.

Adını 7. âyetteki "Mâûn/küçük yardım" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 107:1. Dini¹ yalanlayanı görüyorsun değil mi?
1- Ceza/karşılık. Hesap Günü'nü. Borcunu: Kendisine verilen nimetleri yok sayanı gördün mü? Din, deyn/borç kelimesinden türemiştir.
- 107:2. İşte o, yetimi itip kakar.
- 107:3. Miskini doyurmaya teşvik etmez.¹
1- Çalışmaya gücü yetmeyenin, kendi malında bulunan payını vermez.
- 107:4. Vay haline salât edenlerin!¹
1- Destek olanların, yardım edenlerin! Gösteriş olsun diye veya çıkarları için yardım edenlerin vay haline. Söz konusu bu kimseler, Mekke'li Müşriklerdir. Âyete, "Gösteriş yapmak için namaz kılanların vay haline." şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. Mekke koşullarında Müslim olduğunu bile gizlemek zorunda olanların, gösteriş için namaz kılmaları söz konusu olabilir mi? Sûrenin, bu ve bundan sonraki âyetlerinin Medeni olduğunu söylemek ise, bu yanlışındaki tutarsızlığı izah etme düşüncesinden kaynaklanan ikinci bir yanlışlıktır. Bu yanlışlığın esas nedeni, karşılaşılan her "salât" kelimesine "namaz" anlamı verilmesidir. Oysaki bu âyetteki salât kelimesinin anlamı "yardım etmek, destek olmak" tır. Sonraki âyetler de zaten konunun yardımla ilgili olduğunu açıkça ifade etmektedir.
- 107:5. Onlar ki salâtlarından¹ gaflettedir.
1- Yardım etme, destek olma bilincinden, erdeminden, samimiyetinden yoksundurlar.
- 107:6. Onlar gösteriş yapanlardır.
- 107:7. Ve küçük, basit, sıradan yardımı bile esirgerler.

108. KEVSER SÛRESİ

[İniş sırası: 15, Mekki, 3 âyet.

Adını 1. âyetteki “Kevser/çokluk, nimet, şeref, değer” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

108:1. Kuşkusuz Biz¹ sana kevseri² verdik.

1- Birçok âyette; Allah’a atfen “Biz”, “Biziz” çoğul zamirleri kullanılmaktadır. Kur’an’daki “Biz/Biziz” zamirleri çokluğu değil, “yüceliği, gücü, büyüklüğü” ifade etmektedir. “Biz” çoğul zamirinin kullanıldığı hiçbir âyette Allah’ın zatı/kendisi söz konusu edilmemektedir. Allah’ın zatından söz eden âyetlerin tamamında “ene”, “inni” (ben, beni/bana) zamirleri gibi tekil şahıs zamirleri kullanılmaktadır. “Biz” zamiri ise, Allah’ın yaptıklarını veya yapacaklarını bildiren âyetlerde, Allah’ın gücünün, üstünlüğün ve büyüklüğün ifadesi olarak yer almaktadır. Bütün dillerde gücü ve yönetimi elinde bulunduran erk, otorite, yönetici kendi gücünden ve üstünlüğünden söz eden ifadelerde, açıklama ve buyruklarda “biz” zamirini kullanılmaktadır. **2-** Pek çok hayırlı ve güzel nimetleri, Kur’an’ı. Kevser, kelime anlamı olarak çokluk demektir. Bu çokluk, “sayısız” şeyler için olabileceği gibi; değerli olma, önemli olma gibi şeyler için de olabilir.

108:2. O halde Rabb’in için salât¹ et ve zorlukları göğüsle.²

1- Salât, ibadete layık yegâne ilâhın Allah olduğuna inanmak, şirkten arınmış bir bilinçle Allah’a yönelme demektir. Bu yönelme: Sürekli destek olmak, dayanışmak, ilgi duymak, duyarlı olmak, izleyici kalmamak, yanında yer almaktır. Salâtın diğer anlamları şunlardır: Ritüel salât (Namaz), dâa etmek, din, havra. Salâtın hangi anlamı ifade ettiği, içinde yer aldığı âyet ve konu bağlamından rahatlıkla anlaşılabilir. Salâtın zıddı tevellâdir. Tevellâ süreklilik ifade etmektedir: Sürekli karşı çıkmak, ilgisiz ve duyarsız kalmak, köstek olmak, engellemeye çalışmak. Namaz, Farsça bir kelimedir ve bu kelime Kur’an’da geçmez. **2-** Kelimesi kelimesine “venhar.” Çevirilerin, âyette geçen “venhar” kelimesine “kurban kes” anlamını vermeleri, âyetin bağlamını dikkate almamaktan kaynaklanan bir yanılığdır. Sûrenin vahyedildiği dönem ve koşullar dikkate alındığında “kurban kesmekten” söz etmenin mümkün olmayacağını da anlamak gerekir. Nahr, kelime anlamı olarak, “göğüs, gerdan, göğüslemek, deveyi göğsünden kesmek, elleri göğşe değdirmek” gibi anlamlara gelmektedir. “Nahr” kelimesi bu âyette kurban kesmek anlamına değil, “zorlukları göğüslemek, göğüs germek” anlamına gelmektedir.

108:3. Kuşkusuz o sana buğzeden,¹ sonu olmayanın ta kendisidir.²

1- Nefret eden, kin besleyen. **2-** Sonu ebter/beter olacak olandır. Sonu kötü olacak olan odur.

109. KAFİRÜN SÛRESİ

[İniş sırası: 18, Mekki, 6 âyet.

Adını 1. âyetteki “Kâfirûn/örtmek” sözcüğünden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

109:1. De ki: “Ey kâfirler.¹”

1- İnançsız, îmân etmeyen. Gerçeğin üzerini örten, gerçeği kabul etmeyen, gerçeğe karşı nankörlük eden. Allah’ı ve vahyi reddeden. Fitrî yeteneğini köreltip örten. Küfr, îmân’ın emin olmanın, güvenmenin, onaylamanın karşıtıdır. Kur’an, ektiği tohumun üzerini toprakla örttüğü için çiftçiye de kâfir demektedir (57:20).

109:2. “Ben, sizin kulluk¹ ettiğinize asla kulluk etmem.”

1- Her insan kaçınılmaz olarak kuldur. Bu seçime bağlı olmayıp. Zorunlu bir durumdur. Seçim kul olup olmamakla ilgili değil, kulluğun kime yapılacağı ile ilgilidir. Kulluk ya Allah’a ya da Allah’tan başka şeylere olur. Allah’a özgü olan kulluk gerçek özgürlüktür. Allah’tan başkasına olan kulluk ise köleliktir. Allah’a kul olmayan bir kimse; bir düşünceye, görüşe, doğaya, iktidara, sisteme, kişiye, ünvana, paraya, dünya malına vs. kul olmak zorundadır. Bu kulluk doğası gereği köleliktir. İnsan yaşamında kulluğun kapsamadığı, kulluğun dışına tutulabilecek hiçbir alan yoktur. Bir Mü’min için kulluk, insanın rûhen ve bedenen bütün varlığı ile Allah’a bilinçli bir bağlılık ile yönelmesidir. İbadet ve kulluk anlam olarak aynı şeydir: İbadet kul kelimesinin mastarıdır.

109:3. “Siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmezsiniz.”

109:4. “Ben, sizin kulluk ettiğinize asla kulluk edecek değilim.”

109:5. “Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.”

109:6. “Sizin dininiz¹ size, benim dinim¹ de bana.”

1- Din kavram olarak, Kur'an'da, inanç sistemi, yaşam biçimi, toplumsal düzen, yasa, hesap, karşılık, ceza vb. anlamlarda kullanılmaktadır. Dinin esas anlamlarından birisi itibariyle, yaşamı düzenleyen ilke ve kulların referans alındığı “değerler” demektir. Kur'an'a göre, “yaşamı” düzenlemede vahyin değerlerini referans almayan her düşünce ve inanç Câhiliye'dir. Keza insanlar; yaşamlarını, düzenlerini ve sistemlerini hangi değerleri referans alarak belirliyorlarsa, onların dini referans aldıkları değerlerdir (Bkz 3:73; 6:70; 7:51; 12:76; 40:26). Kur'an, nasıl ki Mekke'li müşriklerin Câhiliye değerlerini referans alan düzenlerini, sistemlerini “din” olarak tanımlıyorsa; günümüzün Kur'an'ı referans almayan bütün düzen ve sistemleri de “birer dinidirler.” Ancak şu gerçek göz ardı edilmemelidir: Allah, Kur'an'î değerleri referans almak koşulu ile yaşadığımız hayatı düzenlemeyi insana bırakmıştır: Nasıl bir yönetim biçimi, nasıl bir ekonomik sistem, nasıl bir hukuk sistemi, nasıl bir yaşam biçimi vb. olması gerektiği konusunda yetki de görev de sorumluluk da insana aittir. Kur'an'ı referans almak koşulu ile günün koşul ve ihtiyaçlarına göre istenilen düzeni/sistemi/yönetimi kurmak insana bırakılmış bir husustur.

110. NASR SÛRESİ

[İniş sırası: 114, Medeni, 3 âyet.

Adını 1. âyetteki "Nasr/yardım" kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

- 110:1. Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman,
 110:2. İnsanların Allah'ın dinine dalga dalga girdiklerini gördüğün zaman,
 110:3. O zaman, Rabb'ini hamd¹ ile tesbih² et. Ve O'ndan mağfiret³ dile.
 Kuşkusuz O, tevbeleri kabul edendir.

1- Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. Bir nimetin ve güzelliğin kaynağı ve sahibi olan gücü, övgü ve yüceltme sözleriyle anmaktır. Bu anlamıyla "hamd", verilen bir nimetten yararlanma veya yapılan bir yardımla feraha çıkma karşılığı olmaktan çok, o nimeti veren Yaratacının sonsuz güç ve kuvvetine duyulan hayranlık sebebiyle dile getirilen bir övgüdür. Hamid: Övgüye ve teşekkürle layık yegâne varlık. **2-** Allah'ın, her türlü kusur ve eksiklikten arınık, bütün mükemmel niteliklere sahip olduğunu bilmek; Allah'ı kendisine özgü nitelikleri ile tanımak ve tanıtmak demektir. Tesbih, tevhid inancının ve anlayışının kavranmasıdır. Allah'ı şirk içeren her türlü düşünce ve inançtan arındırarak, Kendisine özgü nitelikleri ile yüceltmek demektir (20:130). Tesbihi, bazı sözlerin (Subhanallah, Elhamdulillah vb.) belli sayılarla tekrar edilmesine indirgemek hurafeden başka bir şey değildir. **3-** Bağışlanma.

111. TEBBET SÛRESİ

[İniş sırası: 6, Mekki, 5 âyet.

Adını 1. âyetteki “Tebbet/ kurusun, kahrolsun” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

111:1. Ebû Leheb’in iki eli¹ kurudu.² Ve kendisi de yok oldu.³

1- Gücü, malı mülkü, imkânı. **2-** Yok oldu. **3-** Kur’an, anlatım üslubu olarak, ileride olacak bir şeyin, kesinlikle olacağını vurgulamak için gelecek zaman yerine geniş veya geçmiş zaman kipini kullanmaktadır.

111:2. Malı da kazandıkları da ona bir yarar sağlamadı.

111:3. Alevli ateşe atılacak.

111:4. Odun hamalı karısı da.

111:5. Boynunda liften bir organ.¹

1- Benzetme ile boynundaki organ/kalın iple kocası ve kendisi için Cehennem ateşine odun taşıyacağı ifade edilmektedir. “Odun taşımak”, Arapça’da deyim olarak, “koğuculuk yapmak, laf taşımak” anlamına gelmektedir.

112. İHLAS SÛRESİ

[İniş sırası: 22, Mekki, 4 âyet.

Adını surenin içeriğinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

112:1. De ki: "O Allah¹ Ehad'dır."²

1- Allah, Allah'ın özel ismidir. Allah kelimesi, isim olarak Allah'ın dışında başka hiçbir şey için kullanılamaz. Başka dillere bu ismin dışında başka bir isimle aktarılamaz. Dilbilimcilere göre herhangi bir isimden türememiş, çoğulu, erili, dişili olmayan "tek başına, kökü olmayan" bir isimdir. İlâh; hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyularla idrak edilemeyen varlık demektir. Hak veya bâtlı olsun tapılmaya lâyük görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah'ın ise bir ve kendisinden başka "gerçek ilâh" olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah'a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. İlâh'ın başına belirlilik takısı getirilerek Allah ismi, Allah'a özgü özel bir isim olmaktadır. Kur'an'a baktığımız zaman İlâh kelimesinin kök harflerinden hiç fil gelmediği görülür. El-ilâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-ilâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah'a tanrı denmesi doğru değildir. Elif ve Lam harfleri ilâhın başına geldiğinde bu yeni form Allah'ın özel ismi olmaktadır. "Allah ancak bir tek ilâhtır" (4:171). **2-** Bir tektir: Ehad, sayısal bir değer olarak tek, bir demek olmasının yanında, bu teklilik aynı zamanda "eşsizliği", "benzersizliği" de ifade etmektedir.

112:2. "Allah Samed'dir."¹

1- Hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şey kendisine muhtaç olunandır. Dilediğini yapan, istediği kuralı koyandır. Ezeli ve ebedi olandır.

112:3. O, ürememiş, üretilmemiştir.¹

1- Kimsenin babası da değil, çocuğu da.

112:4. "Hiçbir şey O'nun dengi değildir."¹

1- Allah, evrenin yaratıcısı, yöneticisi, düzenleyicisi ve tek egemenedir. Evren ve evrende olanlar Allah tarafından yaratılmış olup bunlar hiçbir yönüyle ve hiçbir şekilde Allah'la bir benzerliğe sahip değildir.

113. FELAK SÛRESİ

[İniş sırası: 20, Mekki, 5 âyet.

Adını 1. âyetteki “Felak/yarıp çıkaran” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah’ın Adıyla

113:1. De ki: “Felak’ın¹ Rabb’ine sığınırım.”

1- *Felak, kelime olarak “yarıp çıkaran” demektir. Bu yarılmayı karanlığı yaran aydınlıkla sınırlamak doğru değildir. Felak’ın Rabb’i isim tamlaması olarak, evrende karanlığı yaran aydınlık da dâhil olmak üzere, bitki, toprak, hücre, kısıcası üreyerek, yarılarak, bölünerek çoğalan, değişikliğe uğrayarak yenilenen ne varsa onların tamamının programlayıcısı, düzenleyicisi demektir.*

113:2. “Yarattığı şeylerin şerrinden,”

113:3. “Ve çöktüğü zaman karanlığın¹ şerrinden,”

1- *Âyette gece kelimesi yer almamaktadır. Bu karanlık gecenin karanlığı olabileceği gibi mecazen cehaletin karanlığı anlamına da gelmektedir. Ve korkulması gereken en koyu karanlık da cehalet karanlığıdır. Cehalet, yalnızca bilgisizlik demek değildir; aynı zamanda gerçeğin dışında bir şeye inanmak ve doğru olanın, Hakk’ın tersini yapmaktır.*

113:4. “Düğümlere üfleyenlerin¹ şerrinden,”

1- *Her türlü falcılık, büyü, yıldıznâme, astroloji/müneccimlik vb. şeyler, şerlerinden Allah’a sığınılacak türden şeyler olup şeytânî şeylerdir. Mü’minler bu tür şirk içeren şeylerden uzak durmalıdırlar.*

113:5. “Ve kiskandığı zaman, kiskanenin şerrinden.”

114. NAS SÛRESİ

[İniş sırası: 21, Mekki, 6 âyet.

Adını 1. âyetteki “Nâs/insanlar” kelimesinden almıştır.]

Rahmeti Bol ve Kesintisiz Olan Allah'ın Adıyla

114:1. De ki: “İnsanların Rabb’ine sığınırım;”

114:2. “İnsanların Melik’ine,¹”

1- Sahibine, yöneticisine, tasarruf sahibine. Mutlak melik yalnızca Allah’tır; O, mülkün sahibi, egemeni ve yöneticisidir.

114:3. “İnsanların ilâh’ına.¹”

1- İlâh, (çoğulu âlihe) hizmet edilen, tapınılan, kulluk edinilen, koruyucu, gönülden bağlanıp sığınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, duyu-larla idrak edilemeyen, gibi anlamları olan bir kavramdır. Hakk veya Bâtil olsun tapılmaya lâayık görülüp ibadet edilen her varlığa ilâh adı verildiği ve âlihe şeklinde çoğulu bulunduğu dikkate alınınca, ilâhın tanrı anlamına geldiği, Allah’ın ise bir ve kendisinden başka “gerçek ilâh” olmayanın adı olduğu, diğer bir ifade ile Allah’a özgü bir isim olduğu ortaya çıkar. Kur’an’a baktığımız zaman ilâh kelimesinin kök harflerinden hiç fiil gelmediği görülür. El-ilâh şeklinde bir kullanımı da yoktur. Bu nokta da sadece Allah kelimesinin El-ilâhı yansıttığı görülmektedir. Dolayısı ile Allah ve Tanrı kelimeleri birbirinin anlam eşiti değildir. İlâhlar denebilir ama Allahlar denemez. Bu da birbirlerinin eşiti olmadıklarını gösterir. Onun için Allah’a tanrı denmesi doğru değildir. “Allah ancak bir tek ilâhtır” (4:171).

114:4. “Hannasın¹ vesvesesinin² şerrinden,”

1- Çok sinsî, gizlenen, sinsî düşman. 2- Fısıltılı bir sesle düşünce aşılıyarak yönlendirmek.

114:5. "O ki insanların göğüslerine vesvese verir,"

114:6. "Cinnlerden ve insanlardan¹."

1- "İns ve cinn", Kur'an'da birleşik bir ifade olarak kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Bu terkibe, "insanlar ve cinler" şeklinde anlam verilmesi doğru değildir. İns ve Cinn terkip olarak: Yerli- yabancı, tanıdık- tanımadık, bilinen- bilinmeyen kimseler; diğer bir ifade ile her kes, her kim varsa hepsi demektir. Hazırda olanı olmayanı herkesi içine alan bir anlama sahiptir. Bu terkipteki cinn kelimesi, "görünmez olan, dumansız ateşten yaratılmış ontolojik varlık" anlamındaki cinn değildir. Kur'an'ın; Câhiliye'nin cinn algısı bağlamında, cinn kavramını kullanmış olmasının cinler hakkında ontolojik bilgi olarak görülmesi önemli bir yanılığdır. Kur'an, Câhiliye'nin cinn algısını sapkınlık olarak nitelemekte ve Câhiliye'nin cinnlere atfettikleri nitelikleri reddetmektedir. Kur'an'a göre; cinnlerin, üstün varlıklar ve üstün güçlere sahip olduğu inancı câhili bir inançtır. Müşriklerin; Nebi Muhammed'e kâhin, şair, mecnûn lakabı takmaları, onların cinn inançlarının bir sonucudur. Cinn, kelime anlamı olarak, "kapalı, gözükmez varlık ve güç" demektir.

İNDEKS

A

Abdest 5:6
Ad halkı 7:65
Adak 2:270
Adalet 4:58,127,128,135; 10:4; 34:26
Adaletten sapmamak 5:8
Âdem 2:35, 37; 3:59; 5:27; 7:11, 19, 24; 18:50; 20:115-117, 120, 121
Âdemoğlu 7:26, 27, 31, 35, 172
Afak ve enfüs 41:53
Affetmek 7:199
Ağaç 2:35; 7:19, 20, 22; 17:60; 20:120,121; 23:20; 28:30; 31:27
Ağır baskı/Ağırlık 13:3; 15:19; 16:15; 21:31; 27:61; 31:10; 34:13; 41:10; 50:7; 77:27
Ahbar 5:44, 63
Ahret kazancı 42:20
Ahret yurdu 28:83
Ahkaben 78:23
Ahmet 61:6
Aile 64:14
Ailece Cennete gitmek 13:23; 52:21
Aklı kullanmak 2:44, 73, 75, 76, 164, 171, 197, 242, 269; 3:7, 118; 5:103; 7:169; 8:22; 10:42, 100; 11:51; 13:4, 19; 14:52; 16:12, 67; 20:128; 21:10, 67; 22:46; 23:80; 25:28, 44; 26:28; 28:60; 29:35, 63; 30:24, 28, 41; 36:62, 68; 38:29; 39:18, 21; 40:54; 52:32; 53:6; 57:17; 65:10; 89:5
Akşam 12:16; 30:17;
Aksa 28:20; 36:20
Alay 2:14, 15; 4:140; 45:9, 35; 46:26; 49:11
Alçak gönüllü 25:63
Allah 2:90, 91, 98, 136, 138, 257; 3:18; 27:62, 63; 28:70; 45:26

Allah adına yalan uydurmak 3:94; 4:50; 5:42; 6:93, 144; 10:17, 60, 69; 11:18; 16:116; 18:15; 29:68; 39:32; 61:7
Allah aydınlıktır 24:35
Allah hakkında tartışmak 22:88; 31:20
Allah yoluna adanmışlık 17:26
Allah yolunda cihad 9:19-21, 24, 41, 44; 57:10
Allah yolunda ölmek 2:15; 3:157, 169; 9:111
Allah yolunda savaş 4:74, 76, 84
Allah'a borç vermek 57:11; 64:17; 73:20
Allah'a çağrı 41:33; 76:30; 81:29
Allah'a iftira etmek 5:103; 6:140; 7:37; 10:59
Allah'a sığınma 41:36
Allah'a yaklaşmak 39:3; 46:28
Allah'a yardım etmek 47:7
Allah'ı anmak 3:191; 4:103; 7:205; 8:2, 45
Allah'ı görmek 75:23
Allah'ı sevmek 2:165; 3:31
Allah'ın ayetlerinden yüz çevirmek 32:22
Allah'ın ayetlerini satmak 3:199; 9:9
Allah'ın ayetlerini yalanlamak 10:95
Allah'ın boyası 2:138
Allah'ın dilemesi 2:249, 272, 284; 3:13, 26, 27, 73, 129; 5:18, 40; 6:39, 107, 111, 125, 137, 148, 149; 7:89, 155, 156, 178, 186; 9:15, 27; 10:25, 99, 107; 11:118; 13:26, 27, 31, 33, 39; 14:4; 16:9, 93; 17:54, 97; 18:17; 22:10; 24:21, 35, 46; 27:87; 28:56; 30:5; 32:13; 33:17; 35:8; 39:23, 36, 37; 42:8; 43:20; 74:31; 76:3
Allah'ın eli 48:10
Allah'ın indirdiği ile hükmetmek 5:45, 47-50

- Allah'ın ipi 3:103, 112**
Allah'ın küfretmesi/Örtmesi 3:195; 4:31; 5:12, 65; 29:7; 39:35; 65:5
Allah'ın konuşması 7:143
Allah'ın nitelikleri 57:23, 24; 62:1; 112:1, 2
Allah'ın oğlu 5:18; 9:30; 19:35
Allah'ın ok atması 8:17
Allah'ın plan yapması 13:42
Allah'ın Arşının taşınması 69:17
Allah'ın Salat etmesi 2:157
Allah'ın sözlerini değiştirmek 5:41; 31:6
Allah'ın sünneti 33:62; 35:43
Allah'ın süre tanınması 35:45
Allah'ın şükretmesi 64:17
Allah'ın taraftarı 5:56
Allah'ın tevbe etmesi 5:71
Allah'ın yardımı 2:214; 8:62, 65, 66; 33:9, 10
Allah'ın yasaları 9:36
Allah'a uydurduğu yalanı isnat etmek 6:21
Allah'la aldatmak 31:33; 35:5
Alim/ilim sahipleri 3:7; 5:53; 9:122; 29:43; 35:28
Altın biriktirmek 9:34, 35
Amel defteri 45:28, 29
Amellerin kaydedilmesi 50:17, 18
Anne ve baba 2:83, 215; 6:151; 17:23-25; 19:14; 29:8; 31:14, 15; 46:15, 17; 58:22
Antlaşmayı bozmak 9:7, 12, 13
Araf 7:46, 48
Arap/Bedevi 9:90, 97, 98, 99, 101, 120; 33:20; 48:11, 16; 49:14
Arapça 13:37; 16:103
Arı 16:68, 69
Arınma 2:25; 3:164; 9:108; 92:18, 19
Arş 25:59; 32:4; 40:7, 15; 57:4; 69:17
Arş /Allah'ın arşının taşınması 69:17
Asa 7:107, 117, 160; 26:32, 45
Ashab-ı Meymene, Ashab-ı Meş'eme 56:8, 9; 90:18, 19
Ashab-ı Uhtud 85:4
Ashab-ı yemin 74:39
Asr 103:1
At 8:60; 38:31-33
Ata 27:68; 28:36; 34:43
Atalara kulluk 11:62, 87; 14:10
Ataların yoluna uymak 2:170; 5:104; 7:28; 10:78; 21:53; 26:74; 31:21; 43:22, 43, 44
Ateş 2:24; 21:69
Avlanmak 5:2
Avret 7:20
Ay 10:5; 21:33; 36:39, 40
Ayakkabını çıkar 20:12
Aybaşı 2:222
Aydınlık 2:257; 5:16; 24:35, 40
Ayet 2:39, 73, 118; 6:99; 10:6, 12:106; 21:91; 23:50; 25:37; 26:4, 8, 67; 27:86; 29:15; 30:22-25, 37; 36:41, 46; 40:81; 41:53; 45:3-5; 53:18; 57:17
Âyetler açıklanmıştır 6:97, 98
Ayeti değiştirmek 16:101
Ayetin yürürlükten kaldırılması 2:106
Ayetler hakkında münasebetsizce konuşmak 6:68
Ayetlerde sapırma 41:40
Ayetleri geçersiz bırakmak 22:51; 34:4, 38
Ayetleri hiçe saymak 23:66, 67
Ayetleri yalanlamak 4:56; 27:84
Ayetleri yalnızca îmân edeceklere duyurabilirsin 30:53
Ayın yarılması 54:1
Aymazlık 23:54
Azap 2:59, 85, 90
Azer 6:74
Azgınlık 2:15

B**Baba 83:215; 9:23****Bebek 22:5****Bağışlama 2:64; 20:82; 39:53; 45:14****Bağışlanma dilemek 4:110; 9:113, 114; 11:3; 47:19****Bahçe sahipleri 68:17****Bakışları kısmak 24:30, 31****Ba'le 37:125****Balık 37:142, 144; 68:48****Barış 8:61; 47:35****Basiret 3:13; 10:43; 12:108; 28:43; 50:8; 59:2****Baskı 8:73****Baskı altında Allah'ı inkâr etmek 16:106****Başak 2:261****Başarı 4:13; 9:72****Başın traşı 48:27****Baş örtüsü 24:31****Batıl 2:42; 3:71; 8:8****Bedîu 6:101****Bedir 3:123****Bekke 3:96****Bela 2:49, 124, 155, 249; 3:152, 154, 186; 4:6; 5:48, 94; 6:165; 7:141, 163, 168; 8:17; 10:30; 11:7; 14:6; 16:92; 18:7; 21:35; 27:40; 33:11; 37:106; 44:33; 47:4, 31; 67:2; 68:17; 76:2; 89:15, 16;****Benlik 75:2****Berzah 23:100****Beşer 5:18; 15:54; 17:93, 94; 18:110****Beşik 3:46; 5:110; 19:29, 30****Beyan 55:4****Beyinsiz 7:66, 67, 155****Beyt 2:125, 127; 14:37; 22:26****Beyt-i Haram 5:97****Beyt-i Atik 22:29,33****Beyt-i Mamur 52:4****Beşer 6:91; 17:93; 23:33, 34****Beyyînât 2:87, 91; 5:110; 6:157; 7:85, 105; 16:44; 24:1; 98:1, 4****Bıldırcın 2:57; 20:80****Biat 48:10,18; 60:12****Big - Bang 21:30****Bilen 29:43; 39:9; 41:3****Bilenler-bilmeyenler 39:9****Bilgi 17:36; 22:8; 27:84; 28:14; 30:56; 31:34; 45:4; 47:14****Bilinç 23:56, 60****Bilmeyen 30:59****Bin melek 8:9****Bin yıl 29:14; 32:5****Birlikte yemek yemek 24:61****Birr 2:44, 177, 189; 3:92; 19:14, 32; 58:9; 80:16; 82:13; 83:18, 22****Boğazlamak 2:49****Boğma 2:50; 8:54; 10:90; 17:104; 26:66, 120; 44:24****Boş ve anlamsız olandan uzaklaşma 25:72****Boşanma 2:226, 227, 228, 229, 230,231, 232, 233, 236, 237, 241; 4:20, 34, 129; 33:49; 65:1, 2, 4, 6, 7****Bozgunculuk 2:11, 12, 27, 30, 60, 205, 220, 251; 5:32, 33; 7:56, 74, 85, 86; 13:25; 23:71; 28:4, 77****Böbürlenme 9:25; 17:37****Böğürme 20:88****Buluğ/Erginlik yaşı 17:34; 18:82; 24:57, 58, 59; 28:14;****Bulduğunuz yerde öldürün 4:89, 90****Burç 25:61; 85:1****Burhan 4:174; 12:24; 27:64; 28:75****Buzağı 2:51, 54, 92; 4:153; 7:148, 152; 20:88, 91****Bütün insanları öldürmüş gibi olmak 5:32**

Büyü 2:34, 102; 4:172, 173; 7:76, 146;
17:37,101; 20:66; 23:67; 27:14; 32:15;
34:31-33; 35:43; 38:4; 39:72; 45:8; 46:7,
20; 54:2

Büyüklerle uymak 33:67

C

Cahillik 2:67; 6:111; 7:138, 199; 4:17;
11:29; 12:33, 89; 16:25, 119; 28:55;
33:72; 39:64; 46:23; 51:11

Cahiliye 3:154; 5:50; 33:33; 48:26

Câlût 2:250

Can 9:111

Cana kıymak 6:151

Canın alınması 8:50; 39:42

Canlıların en kötüsü 8:22, 55

Cariye 2:221; 24:32

Cebr 5:22

Ceza ve ödül 4:123, 124

Cehennem 2:39, 81, 119; 4:14; 11:119;
19:70; 20:74; 43:74; 52:16; 59:17

**Cehennem'e girmeyecek hiç kimse
yoktur** 19:71, 72

**Cehennem cin ve insanlarla doldurul-
ması** 32:13, 14; 38:85

Cehennem kenarında dizüstü çökmek
19:68

Cenaze namazı 5:106; 9:84

Cennet 2:35, 82, 111, 214, 265; 3:198;
4:13, 57, 124; 13:23; 19:61; 47:5

Cennet /Adn cenneti 35:33; 38:50

Cennet/Me'va cenneti 53:15

Cennet/Firdevs 23:11

Cennet /Na'im 31:8; 37:43

Cennet'ten çıkarılış 20:123

Cennetin sürekliliği 4:122,169; 5:37

Cennette eş 47:15; 55:57, 58, 70; 56:17-
24; 78:33

Cennette hayat 15:47, 48; 18:31; 21:102;

22:23; 23:19; 35:33, 35; 36:56-58; 38:51,
52; 41:31; 43:71, 73;

Ceset 38:34

Ceyb 27:12; 28:32

Ceza 4:25; 16:61; 36:39

Cibril 2:97, 98; 66:4

Cibt 4:51

Cihad 3:142; 4:95; 5:54; 8:74, 75; 9:16,
73, 81, 86, 88; 22:78; 24:53; 29:6, 8, 69;
47:31; 49:15

Cilbab 33:59

Cimrilik 3:180; 4:37; 9:67, 76; 25:67;
47:38; 57:24; 59:9; 64:16; 92:8

Cin 6:100, 128; 17:27; 27:39; 34:12, 14,
34; 37:158; 55:15; 72:1

Cinlerin Kur'an dinlemesi 46:29, 30; 72:1

Cinnlerin yaratılışı 15:27; 55:15

Cinn ve ins 6:112, 130; 7:38, 179;

11:119; 41:25, 29; 46:18; 51:56; 55:33,
39, 56; 72:5, 6; 114:6

Cizye 9:29

Cömert 92:5

Cudi 11:44

Cuma namazı 62:9-11

Cumartesi 2:65; 4:47, 154, 163; 16:124

Cünüp 4:43

Ç

Çağrı 40:41-43

Çarpıtma 2:75

Çekişme 8:46

Çekiştirme 104:1

Çıkarına göre davranan kimseler 22:11

Çocuk 3:40

Çocuk emzirme 64:6

Çocukların öldürülmesi 17:31

Çoğaltma yarışı 102:1

Çoğunluğa uymak 6:116

Çoklukla övünme 9:25

D

Dâbbe 16:49
Dağ 7:171; 27:88; 59:21
Dalgıç 38:37
Darabe/Sefere Çıkmak 3:156
Darabe/Örnek 13:17; 14:45; 17:48
Darabe 18:11; 47:3
Davete, Kitaba, vahye, resule muhatap olmayan ondan sorumlu değildir 6:131, 156,157; 9:115; 17:15; 20:134; 26:208; 28:47, 59; 36:6
Dâvûd 2:251; 17:55; 34:10; 38:22, 24
Debbe 6:38; 27:82; 29:60; 34:14
Defalarca inkâr 4:137
Değişim 2:42; 8:53
Demir 57:25
Deniz avı 5:96
Deniz 7:136, 138; 25:53; 26:63; 35:22; 55:19, 20
Deri 52:3
Deve 7:40, 73, 77; 11:64, 65; 17:59; 26:155-157; 54:27, 29; 91:13
Dil 30:22
Dileyen îmân etsin, dileyen küfretsin 18:29,
Dili dolaştırma 75:16
Dilsiz 2:18
Din 2:256; 3:19, 24, 72, 73, 85; 4:125, 146, 171; 5:54, 77; 6:159, 161; 8:39; 9:29, 33; 10:104, 105; 12:76; 16:52; 24:55; 30:30, 32, 43; 39:3; 40:26; 48:28; 49:16; 51:6; 61:9; 83:11; 98:5; 107:1, 6; 110:2
Din/Ceza 24:25
Dinde gevşeklik göstermek 57:16
Dinden dönmek 9:74
Dinginlik 16:80
Dini Allah'a has kılmak 4:146; 7:29; 10:22; 29:65; 31:32; 39:2, 11, 14, 17;

40:14, 65; 98:5
Dini ayakta tutmak 42:13
Dini oyun ve eğlence yapmak 6:70; 7:51
Dini parça parça etmek 6:159; 30:32
Dinin tamamlanması 5:3
Diri 35:22
Dirilme 2:28, 56, 73; 3:27; 7:57; 11:7; 13:5; 15:23; 17:49, 98; 23:37, 82; 30:11, 56; 31:28; 40:11; 44:35; 64:7
Dokuz ayet 17:101
Domuz 5:3, 60
Dost 4:125; 14:31; 17:73; 25:28
Döneklik 3:23, 24; 23:75
Dövmek 4:34
Dua 3:147, 194; 7:55,56, 134, 194, 197; 9:113, 114; 10:10, 12, 89; 13:14; 14:39, 40, 41; 16:20; 17:11, 80; 19:48; 22:12, 13; 23:118; 25:68, 77; 27:62; 30:33; 32:16; 39:8; 40:14, 60, 65; 46:5; 71:28; 72:20
Duman 41:11
Düğümlere üflemek 113:4
Dünya Hayatı 2:86; 6:32, 70; 7:51; 9:38; 10:24; 11:15, 17; 13:25; 14:3, 27; 16:107; 17:18, 19; 18:28, 45, 46, 104; 29:64; 30:7; 31:33; 35:5; 40:39; 45:35; 47:36; 57:20
Dünya hayatına düşkünlük 28:79
Dünyada kalma süresi 17:52; 20:103, 104; 23: 112, 113, 114; 46:35
Dünyadan nasibi unutmamak 28:77
Düşünmek 2:44, 266; 7:76, 201; 9:127; 10:3, 16,24; 11:24; 13:3; 16:11, 44, 69; 23:68, 78; 26:113; 30:21; 39:18, 21; 45:13; 54:51; 59:21; 67:10
Düzenbaz 68:10

E

Ebu Leheb 111:1
Ecel 6:2, 60; 7:34; 15:5; 23:43
Ecir 33:50

- Edalı konuşmak 33:32
 Egemenlik 22:56; 67:1
 Eğlence 21:16, 17
 Ehli Kitap'ın yiyeceği helaldir 5:5
 Ehli Kitap'la evlilik 5:5
 Ekini ve nesli ifsad etme 2:205
 El 5:64; 7:108, 124; 17:29; 26:33; 36:71; 38:75; 49:1; 51:47; 111:1
 El kesme/Kesmek 5:33, 38; 7:124; 12:50; 20:71; 26:49; 59:5
 El ve ayakların çapraz kesilmesi 7:124; 20:71; 26:49
 Elbise 21:80; 78:10
 Elbise giydirilmiş kütük 63:4
 Elbiseni temizle 74:4
 Elçi 10:21
 Elli bin yıl 70:4
 Ejderha 7:7; 26:32
 Emanet 3:161; 4:58; 33:72; 70:32
 Emir 21:93
 Enfal 8:1
 En büyük 9:3
 En sağlam tutamak 31:22
 Ensar 9:100
 Ergenlik 4:6
 Erkek 3:195; 4:32, 34, 35,176; 9:67, 71, 72; 24:26; 33:35, 36; 48:5
 Esir 2:85; 3:15; 8:67, 70; 33:26; 47:4
 Esmâ'ul Husna 7:180; 17:110; 20:8; 21:8
 Eş 4:57; 7:189
 Eşek 31:19; 62:5; 74:50
 Eşit 16:71, 76
 Eş ve çocukların düşmanı 64:14
 Evlat 8:28
 Evlatlık 33:4, 5
 Evlere arkadan girmek 2:189
 Evlere habersiz girmek 24:27, 28, 29
 Evlilik 4:3, 22-25
 Evliya 3:28; 4:76, 139, 144; 5:51; 6:121,128; 7:27, 30; 8:73; 10:62; 18:102; 29:41; 45:19
 Evvelkilerin masalı 8:31; 23:83
 Eyman/Yemin 4:33
 Eyyub 21:83; 38:41, 42, 44
 Eyyub'un hanımını dövmesi 38:44
 Ezilenler 28:5, 6
- F**
 Facir 80:42; 82:14; 91:8
 Fahişe 24:19
 Fahişelik 4:15; 7:80; 27:54
 Fahşa 2:169, 268; 6:151
 Fal okları 5:3
 Faiz 2:97; 6:16; 9:20; 23:111; 24:52; 59:20; 4:73;
 Fasık 2:99, 197; 3:82; 5:3, 25, 26, 59; 7:102, 145, 163; 9:8, 24, 53, 67, 68; 10:33; 32:20; 59:19; 61:5; 63:6
 Fasık kimsenin haber getirmesi 49:6
 Fasl-ı hitab 38:20
 Fetera 6:14
 Fecrin Kur'an'ı 17:78
 Fesat 11:116; 30:41; 47:22
 Fetih 8:19; 32:28; 48:1, 18; 61:13; 110:1
 Fetihden önce ve fetihden sonra Müslüman olmak 57:10
 Fey 59:7,8
 Fıtrat/Yaradılış yasaları 6:14; 14:10; 17:51; 30:30; 35:1; 36:22; 42:11
 Fidyeye 2:196, 229; 39:47; 70:11-14
 Fil 105:1
 Firavun 3:11; 10:83, 90; 20:43, 44, 71, 78; 23:46; 28:38; 40:26; 43:51, 52, 54
 Firdevs Cennetleri 18:107
 Fitne 2:191, 193, 217; 3:7; 4:91; 5:41, 71; 6:23, 53; 7:27; 8:25, 28, 39, 73; 9:47-49;

10:85; 17:60, 73; 22:11; 29:10; 39:49;
44:17; 51:14; 54:27; 64:15
Fitnelendirilmek 29:2, 3; 38:24, 34;
44:17
Fuad 17:36; 32:9
Fucur ve Takva 38:28; 80:42; 82:3,14;
83:7; 91:8; 97:5
Fuhuş 4:19, 25; 6:151; 7:28; 17:32; 33:30
Furkan 2:53; 3:4; 8:29; 21:48; 25:1
Furuc 24:30

G

Gaflet 23:63; 53:61, 62
Ganimet 8:41, 69; 48:15
Gayb 2:3, 33; 5:109; 6:59; 12:102;
27:65,75; 34:48; 52:41
Gaybı yalnızca Allah bilir 46:23
Gazap 1:7
Gece 2:51; 3:114; 17:1; 73:20
Gece Gündüz 21:33; 35:13
Geçmişin masalları 6:25; 23:83
Gemi 7:64; 10:74; 11:37, 40-42, 44;
16:14; 17:66; 23:27, 28; 26:119; 36:41
Gerçeği gizlemek 2:140
Gerçeği görmek 6:104
Gerçeği kavramak 23:56; 45:26
Geriye dönmek 3:149
Gıybet 49:12
Giysi 24:60
Gizli görüşme 58:10
Göğüsleri tomurcuklanmış 78: 33
Gök 67:3; 71:15
Gök/Yedi gök 41:12
Gömlek 12:93
Gönlün İslam'a açılması 39:22
Gören ile Kör 13:16
Görmek 6:103; 7:143
Görünmeyen güçler 9:40

Görünmeyen ordular 9:26
Gösteriş 2:264; 4:38; 107:6
Göz 7:179; 54:37
Gözleriyle devirmek 68:51
Gücün yetmesi 2:23; 6:152
Gün 7:54; 10:3; 11:7, 65; 20:103, 104;
22:47; 25:59; 32:4; 41:9, 12; 50:38; 57:4;
69:7
Günah 2:81, 217, 283; 4:111, 112; 5:29;
6:120; 53:32
Günahkâr başkasının günahını yüklenemez 53:38
Güneş 10:5; 14:33; 35:13; 36:38, 40;
39:5; 55:5
Günün sonu 30:18

Ğ

Ğilman/Ğulam 3:40; 12:19; 15:53;
18:74; 19:7, 8; 51:28; 52:24

H

Habis 3:179
Hacc 2:158, 189, 196, 197, 200; 3:97; 5:95,
97; 9:3, 19; 11:46; 22:27, 28, 29, 33, 67
Hacc ayı 5:97
Hacc /En büyük hacc günü 9:3
Haham 9:31, 34
Hakaret 6:108
Hakem 4:65
Hâkim 10:1
Hakikat 2:42, 213; 6:73; 7:118, 181, 193;
8:5, 7, 41; 23:70, 71, 90; 28:48
Hak geldi batıl yok oldu 17:81
Hakk ve Batıl 13:17; 21:18; 34:49; 40:5;
47:3
Hakkı Değiştirme 2:42
Haksız 4:40, 49; 7:177; 10:44, 47;
11:101; 12:23; 14:44; 16:33, 61; 18:57;

- 28:16; 29:40; 30:9; 42:41-43**
Haktan hoşlanmamak 23:70
Halife 2:30; 6:165; 7:74, 129, 142; 10:14, 74; 24:55; 27:62; 35:39; 38:26
Hamam 28:6, 8, 38; 29:39
Hamr(içki) 2:219; 4:43; 5:90, 91; 12:36, 41; 24:31; 47:15
Hanif 2:135; 3:95; 4:125; 6:79; 16:123; 22:31; 30:30; 98:5
Hannas 114:4
Haram 2:85, 173; 5:87, 96; 6:139, 145, 146, 148, 150, 151; 7:32, 33, 157; 9:29; 10:59; 16:35, 115, 116, 118; 17:33; 24:3; 66:1
Haram ay 2:194, 217; 5:2, 97; 9:2, 36, 37
Haramın mübah kılınması 5:3; 6:119, 145
Haram/Yahudilere haram kılınanlar 6:146
Harut-marut 2:102
Has kılmak 3:74
Haset 2:109; 4:54; 48:15; 113:5
Hata 4:112
Hatayı üstlenmek 29:12, 13
Havari 5:111, 112
Hayat ve ölümün nedeni 67:2
Hâyır 2:216
Hayvan 7:179; 22:36; 23:21
Hayvandan daha yetersiz 25:44
Helal 2:168; 5:1, 4, 5, 87, 88, 96; 6:118, 119, 121; 7:157; 9:37; 10:59; 16:114; 22:30
Helal: Mecbur kalındığında haramlar helal olur 5:3; 6:119, 145
Herkes gücü oranında sorumludur 23:62
Her nefis ölümü tadıcıdır 21:35
Her şeyi sormayın 5:101, 102
Hesaba çekilmek 40:17
Heva 5:48, 49, 70, 77; 6:56; 13:37; 20:16; 23:71; 25:43; 28:43; 30:29; 38:26; 45:23; 47:14, 16; 53:3, 23; 79:40
Hıristiyan 2:111, 120, 135
Hırs 45:17
Hızır(!): Kullardan bir kul 18:65-82
Hicap 7:46; 33:53
Hicret 4:89, 97, 100; 8:72, 74, 75; 16:41, 110; 22:58; 59:9
Hidayet/Doğru yol 2:16, 26, 38, 120, 137, 142, 143, 150, 157, 175, 186, 198, 258, 264, 272; 3:8, 73, 86, 103; 4:115, 175; 5:67, 105; 6:84, 88, 90, 153, 154; 7:16, 154, 155, 158, 198; 9:37, 109; 10:43, 108; 16:9, 37, 93, 104; 17:15, 97; 18:55; 19:76; 40:53; 47:17; 61:9; 76:3
Hidayete, doğru yola iletilmeyecek, eremeyecek olanlar 9:109; 16:107; 28:50; 40:28; 46:10; 63:6
Hidayeti insan kendi seçer 39:41
Hikmet 2:151, 251, 269; 3:164; 4:54; 16:125; 17:39; 19:12; 26:21; 28:14; 31:12; 33:34; 38:20; 43:63; 54:5; 62:2
Hile 83:1, 2, 3
Hizbullah 5:56
Homoseksüellik 4:16; 7:81; 26:165, 166, 168; 29:28, 29
Hortumun üzerine damga basmak 68:16
Hoş söz 14:24
Hûd 7:65
Hudhud 27:20-22
Huri 44:54; 52:20; 55:70, 72, 74; 56:22; 78:33
Huşu 2:74; 17:109; 20:3, 44, 77; 21:28; 23:57; 33:39
Hutame 104:5-7
Hüccet 6:83, 149; 45:25
Hüküm 21:79; 38:22
Hürriyet 5:89; 76:12; 4:92; 58:3; 2:178; 3:35; 76:12

- I**
İrzı korumak 24:30, 31
İslık 8:35
İ
İbadet 6:162; 7:26; 22:67
İblis 2:34; 7:11-18; 15:31-42; 17:61-65; 18:50, 51; 20:116; 26:95; 34:20, 21; 38:74-83, 85; 39:74, 75, 76, 77
İbrahim 2:124-127, 130, 132, 133, 135, 260; 3:67; 4:54; 60:4
İbrahim'in babasına bağışlanma dilemesi 9:113, 114; 60:4
İbrahim'in oğlunu kurban etmesi 37:102, 103, 107
İbrahim'in yıldız, ay güneş örneklığı 6:76, 77, 78
İçki Bkz. Hamr
İddet 2:231; 65:4
İdris 19:56
İffet 2:232
İka/İftira 24:4, 6, 11, 12, 16, 23
İfrit 27:39
İhanet 4:107
İhbitu: inin 2:36, 38
İhtiras 3:19; 89:19, 20
İhtiyacı olanlara yardım 76:8, 9; 89:15-19
İkame etmek 10:105; 18:77; 30:30, 43; 55:9; 59:5; 65:2
İktidar 28:6
İlah 2:133, 163, 255; 3:2, 6, 151; 5:73, 116; 6:1; 7:138, 140; 9:31; 10:90; 16:51; 20:88; 21:22, 24; 23:117; 25:42, 43; 26:29; 36:74; 45:23; 47:19; 50:26
İlham 91:8
İlim 2:120, 145; 3:18, 61; 4:162, 166; 9:122; 10:5, 93; 13:8, 37; 16:27, 75; 17:107; 19:43; 21:74, 79; 22:54; 27:15; 28:80; 29:49; 34:6; 35:28; 42:14; 45:17; 47:16; 58:11
İlimde derinleşenler 3:7; 4:162
İlm-i ledun 18:65
İllyin 83:18, 19, 20
İmam/önder 17:71
Îmân 14:27
Îmâna erdirdiği için Allah'a minnet duymak 49:17
Îmâna zulüm bulaştırmak 6:82
Îmân edip salihâtı yapmak 2:25, 62, 82, 277; 3:57; 4:57, 122, 173; 5:9, 69, 93; 7:42; 10:4, 9; 13:29; 14:23; 18:30; 22:50; 25:70; 28:67, 80; 29:7, 9; 32:19; 45:30; 47:12; 98:7
Îmân etmeyecek olanlar 10:96
Îmânın artması 8:2; 9:124; 33:22; 47:4; 74:31
Îmânda emin olma 6:75
Îmânın yarar vermesi 6:158; 10:98
İmran'ın hanımı 3:35,
İnanan: 2:62, 91, 97, 104, 137; 4:57
İnanan iki gurubun bir birleriyle vuruşmaları 49:9
İnananlar kardeşir 49:10
İncil 5:46, 47
İndirdi 2:176; 4:47, 136
İnfak 2:3, 195, 215, 219, 254, 262, 267, 270, 272, 273; 3:92; 4:38, 39; 5:64; 8:3, 63; 9:53, 54, 98, 99; 13:22; 14:31; 22:35; 25:67; 28:54; 32:16; 34:39; 36:47; 63:10
İnkâr defalarca inkâr 4:137
İnkâr etmek 6:33; 7:51; 11:59; 16:71
İns ve cinn 6:128; 17:88
İnsan 4:1, 28;
İnsan aceleden yaratılmıştır 21:37
İnsan aç gözlü ve bencildir 70:19
İnsan dilerse şükreder, dilerse küfreder

76:3

İnsan en iyi biçimde yaratılmıştır 95:4

İnsanın başına gelenler 8:51, 53; 17:15; 42:30

İnsanın kendisi de ayettir 51:21

İnsanın kendisine haksızlık yapması

9:36, 70; 43:39, 76; 72:14, 15

İnsanın kendisine ihanet etmesi 56:46

İnsanın üç sınıfa ayrılması 56:7-12

İnsan kerem sahibidir 17:70

İnsan nankördür 22:66; 80:17; 100:6

İnsanın yaratılışı 6:2; 7:11, 12; 15:26, 28,

29, 33; 16:4; 17:61; 21:37; 22:5; 23:12,

13, 14; 35:11; 36:77; 37:11; 38:71, 72;

39:6; 40:67; 55:14; 75:37, 38; 76:1, 2;

77:20, 21, 22, 23; 80:18, 19; 82:7, 8;

İnsan yaratılmışların en hayırlısıdır 98:7

İnsan zalim, nankör, cahil, aceleci, cimri, bencil, kafirdir 14:34; 17:11, 67, 100;

43:15

İnşaallah demek 18:23, 24

İp 2:187

İpek 35:33

İrem 89:7

İri gözlü eş 7:48

İsa'nın beşikte konuşması 3:46; 5:110; 19:29, 30

İsa'ya Allah'ın Oğlu demek 5:17

İsa'nın ölümü 4:157, 158; 5:117; 19:33; 21:34, 35

İsa'nın yaratılışı 3:55, 59; 4:171; 21:91

İshak 37:113

İsim 2:31, 33

İslam 2:208; 3:19, 85

İsmail 19:54

İsraf 3:147; 5:32; 6:141; 7:31, 81; 17:26, 27; 25:67

İsrail 19:58

İsrailoğulları 2:40, 83, 122, 246; 10:90, 93

İstevâ 2:29; 7:54

İş olsun diye Allah'a kulluk etmek 22:11

İşaret dili ile konuşma 3:41

İtaat 3:152; 4:59, 64, 69, 80, 81; 5:92

İtikaf/ Akif 2:187; 7:138; 20:91, 97; 21:52

İyiliği buyurmak, kötülükten sakındırmak 22:41; 31:17

İyilik 2:83; 7:168; 9:50, 67; 10:26; 16:30; 17:7; 28:77, 84; 40:40; 64:9

İyiliğe on kat, kötülüğe aynıyla karşılık verilmesi 6:160

İyilik ve kötülük 45:15

İzzet 4:139; 10:65; 35:10; 63:8

K

Kâbe 3:96; 5:97; 22:29, 33

Kabir 36:51; 54:7; 80:21; 102:2

Kabir azabı 10:45; 20: 101, 102, 104;

23:112-114; 30:55, 56; 36:52; 40:46;

46:35; 79:46

Kader 9:51; 15:21, 60

Kadın 2:49, 221, 223, 228, 235, 282;

3:14, 195; 4:4, 15, 19, 32, 34, 35, 127,

128, 176; 5:5; 9:67, 71, 72; 24:26; 28:4;

33:35, 36, 58, 59, 73; 48:5; 60:1, 10-12

Kadın yönetici 27:23, 24

Kadir gecesi 97:1, 2, 3

Kafir(Gerçeği yalanlayan nankör) 2:6,

19, 24, 26, 90, 105, 108, 212, 258; 3:12;

21:94; 26:19; 46:20, 34; 64:10

Kafir (Günahların örtülmesi) 2:271

Kafir (Nankör): 14:34

Kalbinde hastalık olanlar 8:49; 9:125;

22:53; 33:12; 47:20, 29

Kalbin mühürlenmesi 10:75; 30:59;

40:35; 42:24; 45:23; 47:16; 63:3

Kalbin tatmin olması 22:54

Kalbin üzerinde kilit olması 47:24

Kalem 68:1

Kalp 2:7, 10, 74, 97; 3:154, 167; 4:63, 155; 5:52; 6:46, 125; 7:101, 179; 8:2, 10, 11, 63; 9:77, 87, 93, 110, 127; 13:28; 16:22, 106, 108; 17:46; 18:57; 22:35, 46; 23:63; 25:32; 33:4; 46:26; 50:37; 57:16; 59:10; 61:5; 64:11; 66:4; 109:1

Kalpler Allah'ın öğüdü ile huzura kavuşur 39:23

Kan 2:30, 84

Kandil 67:5; 71:16; 78:13

Karaktere göre davranmak 17:84

Karanlıktan aydınlığa çıkmak 2:257; 5:16; 6:39; 35:20

Karga 5:31

Karı-Koca 58:1

Karınca 27:18

Karia 69:4

Karşılık görmek 45:22; 46:16, 19; 69:24; 74:38; 76:22; 77:43; 78:26; 99:7, 8

Karun 28:76, 78, 79

Kavim 12:37

Kavvam 4:34; 5:8

Kaydedici 82:10

Kayyum 30:30

Kaza etmek 17:23

Kazanç 2:79

Kazançlı ticaret 61:10-12

Kehf 18:9, 10, 16, 17, 25

Kelale 4:176

Kelime 2:37, 124; 3:45; 4:164, 171; 6:34, 115; 8:7; 10:19, 64, 82, 96; 11:110, 119; 18:27, 109; 31:27; 37:171; 39:19; 40:6; 41:45; 42:14; 48:26; 66:12

Kelimelerin anlamını değiştirmek 4:46; 5:13, 41

Kendinizi öldürün 2:54; 4:29, 66

Kerim 8:4; 49:13

Kesmek 11:65;

Keşiş 5:82

Kevni ayetler 30:48; 31:29; 35:9, 12, 13, 27, 41; 36:33, 36, 37, 38, 39, 40; 37:6; 39:5, 21; 40:57, 61, 64; 41:9, 10, 11, 12, 39; 42:11; 43:12; 50:6, 38; 54:49; 55:19; 57:4; 65:12; 67:19, 30; 78:6, 712, 13, 14

Kevser 108:1

Kible 2:142-145; 10:87

Kırk yaş 46:15

Kırk yıl 5:26

Kıskanma 113:5

Kıyas 2:178, 179; 5:45

Kıyam 26:218; 39:9

Kıyâmet Günü 2:113; 18:47; 21:2; 70:8-11; 73:14, 17, 18; 81:1-13

Kıyametin belirtileri 47:18

Kız çocuğu 16:58-60; 43:17, 18

Kız çocuğunun öldürülmesi 81:8, 9

Kibir 4:173; 31:18; 40:27;

Kilit 39:63; 42:12

Kirleri gidermek 22:29

Kitabın arkadan verilmesi 84:10

Kitabın sağdan verilmesi 17:71; 69:19; 84:7

Kitabın soldan verilmesi 69:25

Kitap, Hikmet, Tevrat ve İncil 3:48

Kitap ve Furkan 2:53

Kitap 15:1,4; 16:89; 23:49, 63; 26:2;

27:75; 28:2, 43; 31:2, 3; 32:2, 3, 23;

35:32; 39:69; 40:2; 42:2; 44:2; 45:2;

52:2, 3; 54:52

Kitap ehli 2:105, 109; 3:23, 69, 70, 71, 72, 75, 99, 113, 199; 4:44, 47

Kitap ehline uymak 3:100

Kitap'ı değiştirmek 3:78, 187

Kitabı İndirdi 2:176

- Kitapta olanı gizlemek 2:159, 174; 5:15**
Kitap taşıyan eşek 62:5
Kitap ve Hikmet 2:2, 44, 53, 78, 87, 91, 101, 113, 121, 129, 146, 213, 231; 3:3, 7, 48, 164; 4:54, 113; 5:110; 10:1; 16:64; 62:2
Kitap ve Hüküm 45:16
Kitap ve mizan 42:17; 57:25
Kitap'ın yasa anlamına gelmesi 8:68
Koca 2:228;
Korku 4:77; 20:45, 46, 77
Koyun 21:78; 38:23, 24
Köle 2:221; 4:92; 5:89; 16:75; 24:32; 26:22; 58:3
Köpek 7:176; 18:18
Kör 2:18; 10:43; 17:72; 17:97; 20:125; 22:46, 61; 25:73; 35:19; 80:2-4
Kör ile gören 40:58
Körleri doğru yola iletemezsin 30:53
Kör, topal, hasta 48:17
Kötülüğü iyilikle savmak 23:96-98; 41:34
Kötülüğün örtülmesi 47:2; 64:9
Kötülük 4:78, 79, 110; 6:160; 7:168; 9:67; 10:27; 16:34; 17:7; 30:36; 40:40
Kötü söz 13:26
Kötü şeyleri infak etmeyin 2:267
Kötü ve iyi 45:21; 53:31
Kudret helvası 2:57; 7:160; 20:80
Kudus'un Ruhu 2:87, 253; 5:110; 59:23
Kulak, göz, fuad 2:7; 9:61; 15:18; 17:36
Kulluk 3:64; 4:172; 5:76; 6:56; 10:18, 29; 16:73; 22:71, 72; 23:47; 26:70, 71; 29:56; 39:11, 13, 14; 51:56; 109:2-5
Kumar 5:91
Kur'an 4:82; 6:19, 122, 155; 7:2, 3, 32, 52, 174, 204; 10:15, 37, 38, 57; 11:1; 12:1-3, 104, 111; 14:1, 52; 15:87; 16:89, 98; 17:9, 41, 45, 46, 89, 106; 18:2, 54; 19:97; 20:2, 3, 113, 114; 25:32; 26:193-197; 27:1, 2, 76; 30:58; 36:2, 5, 6, 69; 38:1; 39:27, 28; 41:3, 44; 43:3, 4; 44:58; 45:11, 20; 46:12; 47:14; 54:17, 22, 32, 40; 55:2; 56:77, 78; 57:9; 65:11; 68:52; 85:21, 22; 86:13
Kur'an/Kerim: 56:77
Kur'an/Mecid Kur'an 50:1
Kur'an açık ve anlaşılırdır 6:65, 105, 126; 22:16
Kur'an'ın benzerini getirmek 2:23, 24; 10:38; 11:13, 14; 17:88
Kur'an'a dokunmak/ellemek 56:79
Kur'an'a uymak zorunludur 28:85; 39:55
Kur'an büyük adama indirilmeliydi 43:31
Kur'an diriler içindir 36:70
Kur'an'ı dinlemeyin 41:26
Kur'an'ın dağa indirilmesi 59:21
Kur'an'ın indirilmesi 17:106; 25:6
Kur'an'ın parça parça indirilmesi 17:106; 25:32; 76:23
Kur'an şifadır 17:82
Kur'an'ın terk edilmesi 25:30
Kur'an'ı parçalara ayırmak 15:91
Kur'an uyduruldu diyenler 11:13, 14; 25:4, 5; 46:8, 11
Kur'an üzerinde düşünmek 47:24
Kurban 2:196; 5:2, 27, 95, 97; 22:33, 34, 36, 37, 67; 48:25
Kur'ban/Adem'in iki oğlu 5:27
Kurtuluş 3:130, 200; 7:157; 8:45; 22:77; 24:51; 30:38; 39:61; 40:41
Kuruntu 2:78; 4:119, 120, 123
Kusurları araştırmayın 49:12
Kuş 2:260; 3:49; 5:110; 17:13; 27:16, 17, 20; 34:10; 38:19; 105:3
Kuşlar Bir ümmettir: 6:38
Kuşluk vakti 7:98
Küfür 13:5, 36; 14:9, 28; 16:106
Kütük 63:4

L

Lanet 3:61, 87; 4:47, 52, 118; 5:13; 28:42; 33:64

Lat ve Uzza, Menat 53:19, 20, 23

Levha 7:145, 150, 154

Levh-i Mahfuz 85:22

Lezbiyenlik 4:15

Lokman 31:12

Lokman'ın oğluna tavsiyesi 31:13-19

Lût 7:80; 11:77-81; 15:68-71

Lût'un hanımı 11:81; 15:60; 28:56, 57

Lutuf 27:73

M

Mağara 9:40; 18:10, 16, 17, 25

Makamı mahmud 17:79

Mal 8:28; 63:9; 104:2-4

Mal mülk 70:18, 21

Ma'rûfu önermek munkerden sakındırmak 2:263; 3:104, 110, 114; 7:157; 9:71

Masal 25:5; 27:68; 46:17; 68:15

Maymun 2:65; 5:60; 7:166

Mearic 70:3

Mecid 50:1

Mescid-i Haram 22:25, 26

Mecnun 15:6; 26:27; 67:2; 81:22

Mecûsi 22:17

Medyen 7:85

Meftun 68:6

Mehir 2:236, 237; 4:4; 60:11

Mele 7:60, 66, 75, 88, 90, 103, 109, 127; 10:75, 83; 11:27, 38; 23:24, 33, 46; 26:34; 27:29, 32, 38; 28:20

Mele-i A'la 37:8; 38:69

Melek 2:30, 32, 34, 98, 161, 210; 3:39, 42; 4:97; 6:8, 9; 8:12; 12:31; 13:24; 15:7, 8, 30; 16:2, 32, 33, 49; 17:61; 18:50; 20:116; 25:21, 22, 25; 34:40; 35:1; 38:71, 73; 39:75; 42:5; 43:60; 53:26; 66:6; 69:17; 70:4; 78:38; 97:4

Meleklerin yardım etmesi 8:9

Meleklerle ad verilmesi 53:27

Meleklerin can alması 6:93; 16:28, 32

Melek indirilmesi 6:8; 16:2

Melekle yardım edilmesi 3:124, 125, 127

Melekut 6:75; 7:185

Melik 5:20

Meryem 3:36, 37, 45; 19:16, 17, 18, 19, 20, 22, 26; 23:50; 66:12

Mescid 2:114, 144, 149, 150, 191, 196, 217; 7:29; 8:34; 9:17, 18, 28, 107, 108; 48:25; 72:18

Mescitlerde yer açmak 58:11

Mesih 4:172; 5:17, 72

Mevlâ 2:286; 3:150; 6:62; 8:40; 9:51; 10:30; 16:76; 47:11; 57:16

Meydana gelen her musibet kitapta yazılıdır 57:22

Mikâl 2:98

Millet 2:120, 135; 3:95; 4:125; 7:88, 89; 12:37; 14:13; 16:123; 18:20

Miras 4:7, 8, 11, 12, 19, 33, 176

Misak 13:20, 23, 25

Mucize 2:51; 3:46, 47, 49, 59, 124, 125, 127; 5:110; 6:37; 7:78, 91, 92, 107, 108, 133, 136, 143; 10:73, 90; 11:41-45, 67, 82, 94; 15:73, 74, 75, 83, 84; 17:59, 91-93, 103; 18:11, 17; 19:21, 29; 20:22, 77; 21:5, 6, 68, 69, 91; 23:41, 50; 26:32, 33, 45, 63, 172, 173; 27:57, 58; 28:32, 40, 81; 29:37, 40; 36:53; 37:144; 38:36; 40:78; 43:55; 44:24; 46:24, 25; 51:33, 34, 40, 47; 54:11, 12, 31, 42; 69:6, 7; 91:14; 105:3, 4, 5

Mucize/Nebi Muhammed'in mucizesi yoktur 17:59, 90-93; 21:5-6; 13: 38; 29:50-51

Muhacir 9:100

Muhammed 3:144

Muhkem 3:7

Muhles 37:40

Muhsenat 4:25

Muhsin 3:134, 148; 4:24; 5:93; 9:120; 33:29

Muktesid 5:66; 15:90

Murdar 9:95

Musa 2:60, 61, 67, 68, 71, 87, 92, 108, 246; 28:29-32

Musallin 70:22; 74:43

Musa'nın adam öldürmesi 28:15

Musa'ya 40 gece süre verilmesi 7:142

Mûsâ'nın duası 20:25, 26, 27, 28

Musibet 3:165, 166; 4:72; 64:11

Mustaz'af 4:75, 97, 98, 127; 7:75, 137; 8:26

Mut'a/yararlanma 2:196; 4:24; 6:128; 33:28, 49

Mutmain nefis 89:27

Mutref 11:116; 21:13; 23:33; 34:34

Muttaki 2:2, 66

Mücadele 66:9

Mücrim 6:55, 123, 147; 25:22; 43:74; 54:47

Mühürlemek 16:108

Mükerrem 17:62

Mülk 2:258; 3:26, 189; 4:53, 54; 40:29

Mü'min kadın ve erkek 57:12

Mü'minlerin özellikleri 28:54, 55

Münafık erkek ve münafık kadınlar 57:13

Münafık 4:61, 88, 138, 140, 142, 145; 5:41; 8:49; 9:64, 67, 101; 33:1, 12, 73; 59:12, 13; 63:1-4, 7

Mürted 5:54;

Müslim 2:131, 132, 136; 3:52, 64, 102; 27:91; 30:53; 41:33;

Müslüman isminin verilmesi 22:78

Müsrif 10:12; 44:31

Müstekbir 7:75

Müşrik 2:105, 135, 220; 6:121, 148; 9:1; 37:167-169

Müşriklerle evlenme 24:2

Müşrikler necistir 9:28

Müşriklerin korunması 9:6

Müteşabah 3:7; 39:23

N

Namaz/salat 4:43, 101, 102, 103; 5:58, 91; 11:114; 17:78; 24:58; 107:4, 5

Nafaka 2:270

Nafile 17:79

Nakura 74:8

Namus 21:91

Nankör 3:91; 4:37, 42; 14:18, 34; 35:39

Nasara 5:14

Nebi 2:91, 213; 3:68, 146, 161, 181;

4:163; 6:161; 7:157; 9:80; 10:49; 11:2, 31; 13:30; 15:87, 88, 97; 17:54, 91-95;

18:6; 22:52; 25:7, 8; 26:3; 33:1, 38, 40, 50, 53; 42:48; 66:9

Nebi Allah adına bir şey uydurmuş

olsaydı gücü yok edilirdi 69:44-46

Nebi büyük bir ahlak üzerindedir 68:4

Nebi de bir beşerdir 18:110

Nebi de bir insandır 41:6

Nebiden uzlaşma isteği 68:9

Nebi gaybı bilmez 6:50, 59; 7:187, 188; 10:20; 11:31; 21:109; 33:63; 72:25, 26;

79:42, 43

Nebi hevasından konuşmaz 53:3-5

Nebi insana canından daha yakındır 33:6

Nebi kendisine çağırılmaz 3:79, 80; 6:50

Nebi kendisine ne yapılacağını bilmez 46:9

Nebi kimseyi zorla doğru yola iletemez 28:56

Nebi mü'minlere düşkündür 9:128

Nebinin görevi 6:48, 51, 52, 92, 106,

107; 7:35, 184, 188, 203; 10:15, 41, 108;

11:12; 12:108; 13:7, 39; 15:89, 94; 16:82;

17:105; 18:56; 21:45; 22:49; 25:56;

27:92; 33:45; 34:28; 35:19-24; 38:65;

39:41; 42:7; 46:9; 48:8; 50:45; 51:50;

72:23; 74:2, 3; 88:21, 22

Nebinin göğsünün açılması 94: 1-4

Nebinin himaye edilmesi 93:1-8
Nebi kendisine vahyedilene uyar 6:50
**Nebinin kitap nedir, îmân nedir bilme-
 mesi 42:52**
**Nebinin sesinden fazla sesini yükseltme
 49:2**
Nebi rahmettir 21:107
Nebi ve eşleri 33:28-34, 50-55; 66:1-5
**Nebi ve mucize 6:7, 35, 37, 58, 109;
 10:20; 13:7, 27; 20:133; 21:5; 30:58**
**Nebinin uyarılması 9:43, 113; 17:29, 73-
 76; 28:86-88; 33:1-3, 37, 48; 42:15; 43:44;
 47:19; 66:1; 74:2-7; 80:1-10; 93:9-11**
Nebilerin ücret istememesi 11:51
**Nebiye bir şey sormadan önce sadaka
 verin 58:12**
Nebinin üzüntü duyması 18:6
**Nebi zarar verme ve irşad etme gücüne
 sahip değil 72:21**
Nefret 35:42
**Nefs 3:185; 4:1; 7:205; 29:57; 39:6, 42;
 50:16; 81:7; 86:4; 89:27; 91:7, 9, 10**
**Nezzele 2:97, 176; 3:3; 4:47, 136; 7:196;
 15:9; 20:80**
Nifak 2:10; 9:77, 97, 98, 107; 59:11
**Nikah 2:221, 230, 232, 235, 237; 4:3, 6,
 22, 25, 127; 23:7; 24:3, 60; 33:49, 50, 53;
 60:10**
Nimet 1:6; 2:211; 28:5; 68:2
Nuh 4:163; 11:45, 46; 23:27; 29:15, 16
Nuh'un oğlu için dua etmesi 11:42-46
**Nur 4:174; 6:122; 9:32; 24:40; 61:8; 64:8;
 71:16**
Nususk 22:34
Nuşûz 4:34, 128

O
**Okumak 3:108, 113, 164; 4:127; 6:151;
 8:31; 10:15, 16, 71; 13:30; 17:107; 18:27;
 19:73; 22:30, 72; 23:66, 105; 33:34;
 34:43; 35:29**

Olayların yorumu 12:101
**Ol demek 2:117; 6:73; 16:40; 19:35;
 36:82; 40:68; 54:50**
Olgunluk çağı 6:152
On dokuz 74:30, 31
**Oruç/Savm 2:183-185, 187, 196; 4:92;
 5:89, 95; 19:26; 58:4**
Otuz gece 7:142
Oyun 44:38

Ö
Ödün vermek 47:26
Öğle 30:18
Öğretme 96:4, 5
**Öğüt 2:66, 221, 232; 3:138; 4:58, 63, 66;
 7:164, 165, 167; 16:90; 21:10, 50; 25:62;
 26:209; 32:15; 50:8; 52:29; 68:52; 69:48;
 72:19; 76:29; 87:9, 10**
Öğüt almak/Tezekkür 16:17; 23:85; 24:1
Öğüt mü'minlere fayda verir 51:55
Öksüz 2:83
**Ölçü tartı 11:84, 85; 17:35; 26:181-183;
 55:7, 8, 9**
**Öldürmek 2:28, 72, 191, 217; 3:21, 158;
 4:66, 92, 93, 157; 5:28, 30, 32; 7:141;
 8:30; 9:5; 17:33; 25:68; 33:61**
Öldürün 2:54, 56; 4:89, 91
Ölülere duyuramazsın 30:52
**Ölüleri diriltme 3:49; 6:122; 16:38, 39;
 22:66; 30:19; 40:11**
**Ölüm 2:133, 234, 240, 243; 3:143-145,
 154, 156, 168, 185; 4:29, 78; 6:61; 21:34,
 35; 22:58; 29:57; 39:42**
Ölüm gibi uyumak 6:60
Ölümden kaçmak 33:12
Ölüm meleği 32:11
Ömür 35:11
Örtü 2:187
Örtüye bürünen 73:1; 74:1
Örümcek 29:41
Özgürlük 5:89
Özür dilemek 9:66

P**Parça parça olmak 23:53****Parmak ucu 75:4****Perde 25:53****Perde arkasından isteyin 33:53****Pis 8:37****Pişmanlık 2:167; 6:27, 28; 7:53; 10:54; 14:44; 23:99, 100, 107; 25:27; 26:102; 32:12; 33:66, 67; 34:51, 52; 35:37; 39:58; 42:44; 63:10; 78:40; 89:24****Plan 8:30****Put 4:117; 22:30****R****Rabb 3:64; 9:31; 12:42, 50; 37:180; 44:7, 8; 79:24****Rabbaniler 5:44, 63****Racim 38:77****Rahib 9:31, 34****Rahim 3:6****Rakım 18:9****Ramazan 2:185****Rekâbe 4:92; 5:89; 58:3****Resul 2:98, 285; 3:49, 144, 164, 183; 6:48; 7:158; 9:63; 14:4, 11; 16:35, 36; 25:20; 46:9; 61:9****Resul arındırandır 62:2****Resule itaat 3:32, 50, 53, 132; 4:13; 8:1, 20, 24, 46; 24:51, 52, 54, 56; 33:36, 71; 47:33; 49:14; 58:13; 64:12****Resul gönderilmeyen toplumlar sorumlu değildirler 17:15****Resulle konuşmadan önce sadaka verin 58:12, 13****Resul örnektir 33:21****Resul rahmettir 9:61; 21:107****Resul size neyi verdiyse onu alın 59:7****Resuller tebliğ için ücret istemediler 11:29****Ress halkı 25:38****Rızık 10:31; 16:71; 24:38; 34:39; 39:52****Riba 2:275, 276, 278-280; 3:130; 4:161;****16:92; 30:39****Ruh 4:171; 16:2; 17:85; 19:17; 40:15; 42:52; 58:22; 97:4****Ruhbanlık 57:27****Ruhu'l emin 26:193****Ruhu'l Kudus 2:87, 253; 5:110; 59:23;****Ruh üfleme 21:91; 32:9; 38:72; 66:12; 70:4****Rukû 2:43, 125; 3:43; 5:55; 9:112;****22:26,77; 38:24; 48:29; 77:48****Rum 30:2-4****Rüşd 2:186; 7:146; 21:51****Rüşvet:2:188****Rüya 12:4, 5, 36, 37, 41, 43-46, 100; 17:60; 48:27****Rüzgar 30:48; 35:9; 38:36****S****Sa'at 7:187; 31:34; 33:63; 34:3; 40:59; 45:32****Sabah 30:17****Sabah akşam 3:41; 19:62****Sabah akşam ateşe arz edilmek 40:46****Sabır 2:45, 153, 155; 3:125, 142; 8:46; 16:126, 127; 73:10****Sâbiiler 22:17****Sabikun 23:61****Sadaka 2:263, 271, 276; 9:58, 60, 75, 79, 103, 104; 12:88; 57:18; 58:12, 13; 63:10****Sadık 9:119****Safa 2:158****Sağ 37:93****Sağ el 39:67****Sağ elin sahip olması 4:3; 23:6; 24:33, 58; 30:28; 33:50, 52, 55; 70:30****Sağın adamları 56:27, 38, 90, 91****Sağır 2:18, 68, 69, 70, 71; 6:39; 10:42; 27:80****Sağrılara duyuramazsın 30:52****Sağır ve kör 43:40****Sakar 74:26-29, 42****Salat 2:3, 43, 45, 83, 110, 125, 153, 238,**

239, 277; **3:39**; **4:43**, 77, 101-103, 142, 162; **5:6**, 58, 91, 106; **6:72**, 92, 162; **7:170**; **8:3**, 35; **9:54**, 84, 103; **10:87**; **11:114**; **13:22**; **14:31**, 37, 40; **17:110**; **19:31**, 59; **20:14**, 132; **22:35**; **23:2**, 9; **24:41**; **29:44**; **30:31**; **31:17**; **33:43**, 56; **35:18**, 29; **42:38**; **58:13**; **62:9-11**; **70:22-34**; **74:43**; **108:2**
Salatı ikame edip zekâti yapmak 2:3,43, 45, 83, 110, 125, 153, 177, 277; **3:39**; **4:43**, 77, 101, 103, 142, 162; **5:12**, 55; **5:6**, 12, 55; **9:5**, 11, 18, 71; **19:55**; **21:73**; **22:41**, 78; **24:37**, 56; **27:3**; **31:4**; **33:33**; **41:7**; **58:13**; **73:20**; **98:5**
Salat/Din 11:87; **19:59**
Salat/Cehenneme atılmak 69:30
Salat/Kuşların 24:41
Selavat/yardım 9:99; **23:9**
Selavat/Havra 22:40
Salih 3:46; **7:73**, 77, 168, 170, 189, 190
Salihati yapmak 16:97; **17:9**
Salla 75:31; **87:15**; **96:10**
Salli 9:103
Samiri 20:85, 86, 95, 96
Sandık 2:248; **20:39**
Sapkınlık 2:26, 175, 190, 198; **3:164**; **4:60**, 167; **7:155**; **10:108**; **22:12**; **27:81**; **39:22**; **46:5**, 32
Sarhoşluk/Seker 4:43; **15:15**, 72; **16:67**; **22:2**; **50:19**
Sarp yokuş 74:17; **90:11-17**
Savaş 2:190, 191, 193, 216, 217, 244, 246; **3:13**, 121, 146, 155, 156, 167, 195; **4:71**, 74, 90; **8:16**, 39, 57, 65; **9:12-14**, 29, 36, 81, 83, 107, 123; **22:39**, 40; **33:18**; **47:4**; **48:16**, 17, 22; **59:11**, 14; **60:8**, 9; **61:4**
Savaş/Kimsesizler için 4:75
Sayha 23:41; **36:53**; **54:31**
Seb'an mine'l mesâni 15:87
Sebe 34:15, 18

Sebe melikesi 27:23, 24, 29, 34, 42, 44
Sebt 16:124
Secde 2:34, 58, 125; **3:43**; **4:154**; **7:11**, 12, 206; **12:4**, 100; **13:15**; **15:28**, 29, 31, 33, 98; **16:48**, 49; **17:61**, 107; **18:50**; **20:70**; **22:18**, 26, 77; **26:218**; **38:72-75**; **39:9**; **41:37**; **55:6**; **68:42**, 43; **76:26**
Sefer 4:94, 101; **9:41**, 42, 45, 122
Selam 4:86, 94; **5:17**; **10:25**; **11:69**; **14:23**; **43:89**
Selim akıl 5:100
Semud 7:73; **17:59**
Ses 7:205
Sevap 4:134
Sevgi duymak 58:22
Sıddık ve şehit konumunda olmak 57:19
Sığır 6:146
Sınama 3:152, 154; **5:48**, 94; **16:92**; **20:85**, 131
Sınav 2:49; **3:186**; **18:7**; **33:11**; **47:31**; **60:5**; **67:2**; **68:17**
Sırdaş 3:118
Siccin 83:7-9
Sidre 53:16
Sidre-i müntheha 53:14
Sihir 20:58, 63, 71, 73; **26:35-38**, 40; **27:13**
Sihirbaz 7:112; **10:77**, 79-81; **20:69**, 70
Sine 28:69; **31:23**
Sivrisinek 2:26; **22:73**
Solun adamları 56:41-46
Söz 2:40; **5:1**; **17:53**; **27:82**, 85; **28:51**, 63; **36:48**, 70; **45:6**; **52:34**; **68:44**; **73:5**, 6; **81:19**
Söz sahibi 38:6
Söz vermek 16:91
Sözün en iyisine uymak 39:18
Su 11:7; **23:18**; **24:45**, 54
Suç 25:22
Sultan 4:144, 153; **14:10**, 11; **12:40**; **17:33**, 65; **18:15**; **28:35**; **34:21**
Sur'a üflenme 18:99; **20:102**; **23:101**;

27:87; 36:51; 39:68; 50:20; 69:13; 78:18
Sûre 2:23; 9:64; 18:58; 63:11
Süleyman 2:102; 21:81; 27:35-38, 40, 41;
34:12; 38:34
Sünnetullah 3:137
Süs 16:14, 63; 18:46; 20:131; 28:60

Ş

Şah damarı 50:16
Şair 21:5; 26:224-226; 52:30
Şaki 87:11; 92:15
Şans oyunu 2:219; 5:90
Şarap 16:10, 66, 69
Şehvet 3:14
Şefaât 2:48, 123, 254, 255; 3:30; 4:85;
6:51,70, 94, 164; 7:8, 9, 53; 10:3, 4, 18;
19:87; 20:109; 21:28, 47; 23:102, 103;
26:100; 27:89, 90; 28:84; 30:13; 32:4;
34:23; 36:23, 54; 39:43, 44, 70; 40:17;
43:86; 44:41; 53:26; 74:48; 99:6, 7, 8
Şer 2:216
Şeriat 5:48; 45:18
Şeytan 2:14, 36, 102, 168, 268; 3:36,
155, 175; 4:38, 60, 76; 5:91; 6:68, 112,
113, 121, 142; 7:20, 22, 27, 30, 175, 202;
8:48; 12:5, 42; 14:22; 15:17; 16:63, 98-
100; 17:27, 53, 63, 64, 65; 18:63; 19:44,
68, 83; 20:120; 21:82; 22:4, 52, 53;
23:97; 24:21; 25:29; 26:221, 222; 31:21;
35:6; 38:37; 41:36; 43:36-39; 45:22;
58:10, 19; 59:16; 67:5; 99:7, 8; 101:6-9
Şeytan/Dalğaçlık yapan 21:82
Şeytanın Kovulması 3:36
Şeytana kulluk 36:60, 63
Şeytanın aldatması 47:25, 26
Şeytanın dürtmesi 7:200, 201; 41:36
Şeytan (insandan olan) 6:112
Şeytan merid olan 22:3, 4
Şeytanın vahyetmesi 6:112, 121
Şeytanın yolu 24:21
Şimarmak 28:58

Şiar 22:32, 36
Şifa 10:57
Şiir 36:69
Şirk koşanlar Allah'a inanırlar 23:84-86,
88-90; 29:61, 63; 31:25; 39:38; 43:9, 87
Şirk: Ortak koşmak 4:36, 48, 116; 5:72;
6:151; 7:173, 190, 191, 195; 10:28, 31,
34, 35; 12:106; 16:35, 54, 86; 29:65;
30:33, 40; 35:14; 39:8, 65
Şirk çok büyük bir zulümdür 31:13
Şuayb 7:85, 88, 90, 92
Şura/Danışma/İstişare 3:159; 42:38, 39
Şükür 2:52; 3:123, 144, 145; 4:147; 8:26;
14:7; 23:78; 27:73; 28:73; 31:12, 14; 67:23

T

Tağut 2:256; 4:51, 60, 76; 5:60; 16:36;
39:17; 89:11; 91:11
Takva 2:21, 41, 63, 196, 197, 203, 205,
223, 233, 278; 3:102, 138; 5:35; 15:45;
20:132; 22:37; 23:87; 25:74; 26:150;
33:70; 47:17; 49:13; 52:17; 64:16
Takva libası 7:26
Tâlût 2:247, 249
Tanıklık 2:282; 4:15, 41, 135; 5:8; 16:89;
24:4, 6-9, 12, 24; 25:72; 41:20-22
Tarik 86:1-3
Tarikat/Tarık 4:168, 169; 20:63, 77, 104
Tartı 7:8, 9; 7:85; 21:47; 23:102, 103
Tasdik 2:89, 91, 97, 101; 3:39
Tavaf 22:26, 125, 158; 29:14; 37:45;
76:19
Tayyip 2:168, 172; 3:179
Tebliğ 3:20; 5:67; 6:36; 16:125, 126
Tederruân 6:43, 44, 63; 7:55, 205; 23:76
Teheccüd 17:79
Temizlenmek/Arınmak (Manevi) 3:42;
7:82; 8:11; 9:103, 108; 27:56; 33:53; 58:12;
Temizlenmek/Arınmak (Fiziki) 2:125,
222; 5:6; 22:26; 25:48;
Tesbih 3:41; 7:206; 13:13; 15:98; 17:44;

19:11; 20:130; 21:20, 79; 24:36; 30:17;
33:42; 38:18; 40:55; 48:9; 50:39, 40;
52:48, 49; 57:1; 59:1; 61:1; 62:1; 63:1;
69:52; 76:26; 87:1; 110:3

Teslim 3:20

Tevbe2:37, 54, 128, 159, 187, 222; 3:89,
90, 128; 4:17, 18, 27, 64; 5:39, 71; 6:54;
7:153; 9:5, 11, 102, 104, 106, 117, 118;
11:3, 89, 112; 13:30; 16:119; 17:25;
19:60; 25:70; 42:25; 66:8

Tevellâ 75:32

Tevekkül 3:159, 160; 5:23; 8:2; 9:51,
129; 10:84, 85; 14:12; 27:79; 64:13

Tevrat 3:3

Teyemmüm 4:43; 5:6

Toplumsal Değişim 8:53; 13:11

Toplumun ileri gelenleri 11:27, 38;

34:34, 35

Toplumun yoksun kesimi 26:111

Tubba 44:37

Tuğyan 96:6

Tûr 52:1

Tûr-i Sina 23:20

Tutku 7:176; 28:50; 54:3; 57:14

U

Uğursuzluk 36:18, 19

Uhud Savaşı 3:153, 154, 155

Ülûl Elbâb 3:190

Ulûl Emr 4:59, 83

Umre 2:158, 196

Unutma 87:6

Urf 7:199

Uyarıcı 25:51; 35:42

Uyarmak 5:19; 6:19

Uykunun ölüm gibi olması 6:60

Uzlaşma 68:9

Ü

Üç 4:171

Üç kişi 9:118

Üfleme 39:68

Ümmet 2:134, 141, 213; 3:104, 110;
4:41; 6:38, 42; 7:34, 38; 10:19; 11:8, 118;
16:36, 84, 89, 93; 21:92; 22:67; 23:43,
52; 35:24; 43:22, 33

Ümmi 3:75; 7:157; 62:2

Üstün 2:45; 3:139

Üstün derece sahibi olmak 57:10

Üstünlük takvadadır 49:13

V

Vahiy/havarilere 5:111

Vahiy 8:12; 10:2, 87; 11:36, 37; 12:15;
16:43, 68; 19:11; 20:38, 114; 23:27;
38:70; 42:52; 53:4, 10; 72:1; 99:5

Vahyin indirilişi 4:47; 6:7; 42:51, 61

Vahiy: şeytanın vahyetmesi 6:112, 121

Vahiy: arıya vahyedilmesi 16:68

Vahiy/Mûsâ'ya vahyedilmesi 28:30

Vahiy: Zekeriya'nın vahyetmesi 19:11

Vasat 2:143

Vasiyet 2:181, 182; 5:106

Vatan 9:25

Vefat 32:11; 47:27, 28

Vekil 3:173; 4:81, 171; 17:2; 32:11; 42:6

Veli/Allah'ın velisi olmak 10:62

Veli 2:107, 120; 3:68; 4:45, 123, 173;

5:55, 57, 80; 6:14; 7:3, 196; 8:34; 9:71,

116; 13:16; 16:63; 17:111; 19:45; 25:18;

34:41; 39:3; 42:9; 45:10, 19; 62:6; 73:9

Vesile 5:35

Vildan 56:17; 73:17; 76:19

Vurmak 2:73; 8:12

Y

Yağmur 25:49

Yahudi 2:111, 113, 120, 135; 4:46, 160;
5:51

Yahya 3:39; 19:12; 21:90;

Yakup 2:132

Yalancı 45:7, 8

Yapmayacağı şeyi söylemek 61:2, 3

Yaratıcı 52:35

Yaratma 3:59; 4:1; 6:2, 98; 7:11, 12, 189; 11:7; 15:26-29; 16:4; 18:37; 20:55; 22:5; 23:12-14, 17; 24:45, 54; 30:11, 20, 21, 27; 32:7, 8, 9; 35:11; 36:77, 78; 38:71, 72; 39:6; 40:67; 51:49; 54:49; 55:14, 15, 29; 65:12; 76:1, 2; 77:20-23; 80:20; 86:5-7

Yaratmanın nedeni 11:7

Yardım 8:18, 72; 57:7

Yasa 4:14, 60; 10:3; 12:101; 13:8; 14:32; 16:48, 79; 21:56; 23:80; 25:2; 30:26; 35:41; 39:46; 40:85; 45:12; 48:23; 54:49; 67:3

Yasak 4:31

Yay 53:9

Yazıcı 82:10-12

Ye'cuc-Me'cuc 18:94; 21:96

Yedi 15:44; 17:44

Yedi gök 2:29

Yemin 2:224-226; 4:33; 5:89; 16:94; 66:2

Yeminlerin mülkü 16:7

Yeniden yaratma 50:11, 15

Yer yüzünün dar gelmesi 9:25

Yer yüzünün çevresinin eksilmesi 13:41; 21:44

Yer yüzünün uzaması 13:3

Yerin ve göğün bitişik olması 21:30

Yetim 4:2, 3, 6, 10, 127; 6:152; 17:34

Yılan 20:20; 27:10; 28:31

Yıldırım 2:55

Yol gösterici 2:2; 16:64

Yumuşak davranma: Hoşgörü 3:159

Yunus 37:139-142

Yurdundan çıkarılanlar 22:40

Yusuf 12:21-33, 42, 51, 52, 54-56

Yük 2:286; 35:18

Yüz çevirmek 47:22, 23

Z

Zakkum 44:43-45

Zalim 3:86; 45:19

Zan 2:78; 4:157; 6:116; 10:36, 66; 24:12; 45:24; 48:6; 49:12; 53:23, 28

Zaruret halinde haramın helal olması 5:3; 6:119, 145

Zebani 96:18

Zebûr 4:163; 16:44; 17:55; 21:105

Zekat 7:156; 9:123; 18:31, 74, 81;

19:13, 19, 31; 20:76; 23:4; 30:39; 41:7; 58:13

Zekat/Arınma 2:110, 129, 151, 174, 232; 3:77, 164; 4:49; 9:103; 18:19, 81; 20:76; 24:21, 28, 30; 35:18; 53:32; 62:2; 79:18; 80:3, 7; 87:14; 91:9; 92:18

Zekeriya'nın üç gün konuşmaması 3:41; 19:10

Zekeriya 21:89

Zennun 21:87

Zerae 23:79

Zerre kadar iyilik ve kötülük yapmak 99:7, 8

Zihar 33:4; 58:2, 3

Zikir 2:152; 3:58; 7:63, 69; 12:104; 13:28; 15:6, 9; 16:44; 18:101; 20:124; 21:10, 36, 105; 23:110; 36:11; 38:1, 8, 87; 41:41; 53:29; 74:31, 49; 81:27

Zikir/Kur'an 38:8; 41:41

Zikir ehli 16:43; 21:7

Zina 17:32; 23:2, 3; 25:69

Ziynet 7:31, 32; 10:88; 11:15; 18:7; 20:59, 87; 24:31; 28:79; 57:20

Zorda kalanın inkar etmesi 16:106

Zor koşullarda Müslüman olmak, rahat koşullarda Müslüman olmakla aynı değildir 57:19

Zu'l-Karneyn 18:83-87, 94

Zu'l-Kıfl 21:85

Zulmetme: Zalim: Haksızlık yapmak 2:54, 95

